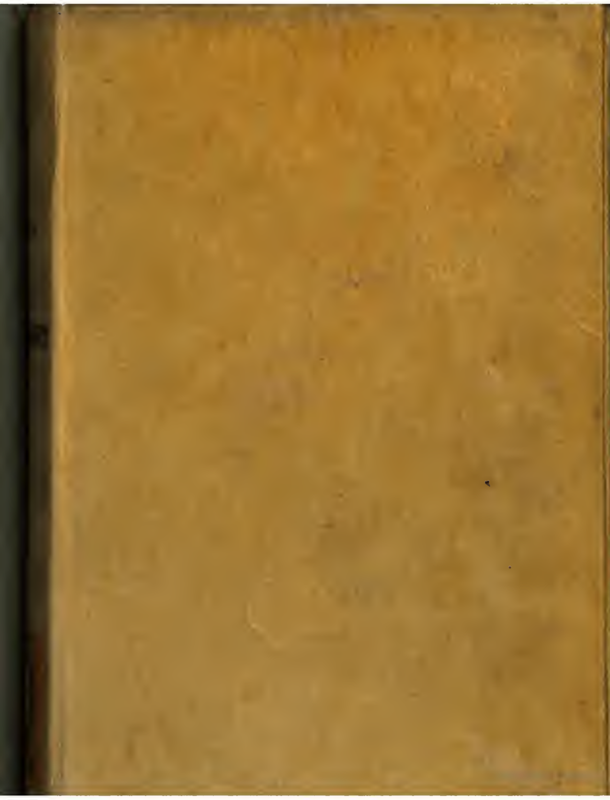
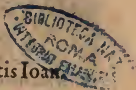

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
11 B
16

D. ANDR.
ALCIATI
IVRECONSVLTI
TRACTATVS
DE
PRAESVMPTIO-
NIBVS,

CVM

Annotationibus, & Argumentis Ioan.
Nicolai Arelatani I. V. D.

Index præterea copiosissimus in fine operis adiectus.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ,
M. D. LI.

INCLYTAE REIPVB. ARELATENSI, EIVSQVE PROSENESCALO ANTOnio Arlerio bene merito, Ioannes Nicolaus Arelatanus fœlicitatem.

LIBI cùm abundè satis nos patriæ natos, inter legendum obseruauerim (inclyta Respu. Proseneſcaleq; integerrime) tum præcipuè uisus est dictis inclamasse Pomponius ille iureconsultus in primo Pandectarum libro, qui iure gentium nos Deo Opti[illegible] seruire, parentibus ac patriæ parere, obnoxios astruit: hui[illegible] & suffragatur Ciceronis illa & digna uiro sententia. Inquit enim, Si in eos, quos speramus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos esse debemus, qui iam profuerunt? Vel extremæ uecordiæ ille fuerit [illegible] officio, uel Gethis crudelious inhumanior, qui tam clar[illegible] omnem non exuerit, & in quos actus, qu[illegible] quicquam patriæ suæ conferre sciet, non comp[illegible]suerit. Quandoquidem illa hæc est, naturali quæ quod[illegible] iure ita nos suos fecit, ut nulla parentum, nec eorum q[illegible]ibus charitate [illegible]uinci uolumus amicorum, potior habenda sit ratio. N[illegible] quæ illa nos genuit, etiamnum sinu fouit tenellos. Nonne ideo parens patria? Ingrandescente demum annorum accessu, illáne quæ in capescendis melioribus disciplinis nos quoq; adeo feliciter promouit, ut nunquã bene nati ingenij uim, illa sinit in ætatis insidias cadere, quin ad specimen semper aliquod non excitet: sic, ut non solùm quod à brutis distemus,

mus, uerùm etiam, post nos quòd longè uulgus indoctum docti relinquamus, quasi deorum participes, quodamtenus benignè largitur? Est'ne igitur parens patria? Patria inquam Arelate clara, insignis, ac fama ubiuis gentiũ percelebris, cuius antiquitatem etiam iureconsultorum leges attestantur, & docent. Hæc quàm bonarum literarum cultrix semper extiterit, innumeri omnijugæ eruditionis patres, qui inde natale sumpsere solum, argumento sunt apertißimo. Quid referam Fauorinum illum Arelatensem philosophum tria de se mira prædicantem? Gallum græcissare, Eunuchum mœchũ putari, inimicum Adriano Imperatori uiuere. Hic est qui teste Philostrato, statuam Athenis meruit: quæ cùm in odium Adriano uenisset, deiecta est. Nec inter cæteros Lucam illum à Penna ciuilis pontificiæq; prudentiæ lucem tacebo, quem etsi Neapolis suum pro uiribus contendat, se tamen Arelatenatum, in commentarijs (quos in l. restaurationi. de diuersis prædi. libro Cxj. reliquit) attestatur. Quàm deniq; ut paucis absoluam, hæc nostra Arelate sit semperq; fuerit uiris exornata generosis, ac grauibus, nemo est qui nesciat. Non possum igitur, ita me dij bene ament, non satis mihi gaudere, quòd me D. O. M. eius participem soli esse uoluit, cuius & tam graues uiros. Atqui te inter uigilias nimis multas & labores meos silebo inclyta Respublica? Non equidem, aut citius me plura uoluentem mens destituet, qui & indormire penatibus nephas duco. Siccine tamẽ à me ne quisquam hoc putet dictum, ut historiam, poësim, cæteraq; id genus æternitati tuæ sacra pollicear, talia doctioribus relinquo: quorum etiam famam procul ab æmulorũ morsibus Pallas collocauit. Ego autem eloquentiæ nomen, quo præcipuè hîc opus esset, mihi non desumo. præterea ingenium rhetoricæ nunquã uel

 negle-

neglectius dedi, melius alijs uadeaturum. hic autem: quia incurrunt tam multa, praeclarè si quis esset de te dicturus; uix mihi impero, etiam meae tenuitatis conscius, quin aliqua non prosequar: ac periculū pictorum, statuariorúmue morem, eum sequi oportere intelligo, qui à capite sumpto exordio, in reliquas corporis partes opus desinunt. Sic Prosenescalum illum Antonium Arlerium, quem sortita es aequißimum moderatorem, qui amplè laudarit (licet eius egregiè gestis satis per se sit laudatus) tanquam caput tuū decorasse uidebitur. Quid tibi ille afferat, quantis te moribus ornet, uirtutem amet, uitia coërceat, sese & belli & pacis tempore tibi obsequundum exhibeat, & plenum ponderis aequi pectus habeat: ne aut illi assentari, aut te quasi illorum immemorem excitare uidear, aliorum esto iudiciū. sunt enim notiora quàm poßint haec magis. Olim quòd senatus, cōsules, cēsores, praetores, Romanis erant, omnia ille unus tibi est: & praestat (ô patria) ut cuius olim colonia fueris & socia, ea adhuc esse uidearis. Priscae celebritatis tuae adhuc usq; uestigia & deformitates remanent. uisuntur necnon monumenta ac Mausolea, quibus illi antiqui se fore aeternos putabant. Visuntur & theatra, arenae. Sed quod magis quisq; admiretur & probet, uidetur adhuc in hac insigni Arelatensium Republi. illa Romanorum consulum & senatorum unanimitas, morum grauitas, in rebus gerundis sanum iudicium, & totius aequitatis statera. Maximum ignauiae meae malum duco, qui his ictus calcaribus, quātulamcunq; ingenioli mei uim quo aliqua ex parte reipub. facerem satis, non excitarim: pro qua etiam mortē mihi oppetendam esse, scripta omnia praedicant: cui tantum debere fateor, quantum nunquam sim persoluturus, ni uitae ipsius fecerim auctionē. Subuereor mehercule subuereor,

quòd

quòd aliqua ingenij mei monimenta alijs magnatibus, utpote illustrißimo Galliæ Cancellario Mediolanēsium uigilāti Archiepiscopo, Senatus prouinciarnm Prouinciæ præsidi, Regio & generali totius Prouinciæ aduocato, Arelatensi Prosenescalo, dicauerim: tui autē tādiu quasi immemor fuerim. Sed medius fidius id consultò factum credas. Expectabā quidem, extrema tandem manu recognitioni commentariorum Bartoli adposita, antequam patrios lares repeterem, aliquid edere, quo te (patria) meo aduentu salutarem. Andreæ igitur Alciati iureconsulti (cuius immortale nomē sanamq; doctrinam nemo non nouit) egregium Præsumptionum opus perlustrauimus, quod errore transcribentium admissum erat, repurgauimus, amplißimis studiosorum ergô auximus pronuntiatis, & annotationibus, quas nostri additiones appellitant, argumentis præsumptionum singula capita exornauimus, & deniq;, indice elementario de more compacto, quæq; in toto opere insigniora sunt, studiosis ultro exhibentur. quibus sanè peragendis, non auræ popularis captandæ causa operam exhibui: quando quidem non ego uentosæ plebis suffragia uenor: sed potius ut otij ignominiam uitarem, cuius & reddendam operam, sacra testantur uolumina: indecorum ratus, uitam silentio ueluti ignauum pecus transigere: nihilque ex me, ueluti arbor sterilis in communem usum promere: deniq; contra diuinum præceptum talentum mihi creditum infodere, & in domini conspectu uacuum apparere. Quanquam enim Bartoli, Baldi, Iasonisq; similes omnes esse nequeamus, non tamē continuò quod in facultate nostra sit præstare dubitare debemus. Nā ut præclare scriptum reliquit Horatius,

Non poßis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:

Et quia desperes inuicti membra Gliconis,
Nodosa corpus noli prohibere chiragra.
Est quoddam prodire tenus, si non datur ultrà.

In templo domini quod quisq; potest offert, & frigidæ etiã aquæ calix non contemnitur: sidus quidem à sidere differt, at omne sidus etiam cœlo ornamentum adfert. Accipe igitur Respub. accipe & tu Prosenescale has quantulascunq; nostras lucubrationes: quas tutelæ tuæ & patrocinio meritò commisi, quoniam hac uia Zoilorum genuinus cõfringetur, de patria pro uirili bene merebor, & deniq; tantæ patriæ & magistratus nomina à libri uestibulo lucem maximam operi addent. Cæterùm si quicquam inexcultum fortaßis occurrerit, æqui boniq; consulatis quæso. consuletis maximè, si noueritis in omnibus bene dicere, & in nullo errare, teste iureconsulto, diuinum potius quàm humanum esse. Quæ omnia si læta fronte exceperitis, grataq; uobis aliquatenus fuerint, expectabitis maiora propediẽ.

Valete felices, Ioannemq; Nicolaum uestri obseruantißimum credite. Lugduni, Idibus Decembribus. Anno à Christo nato, sesquimillesimo, trigesimo septimo.

D. ANDREAE ALCIATI IVRISCONSVLTI TRACTATVS DE PRAESVMPTIONIBVS.

IN PRIMAM PRAESVMPTIONVM partem argumenta.

1 *Operis diuisio.*
2 *Fictio quid, & illius diffinitio.*
3 *Fictio quid distet à præsumptione.*
Probatio quòd ueritas aliter se habeat, non admittitur aduersus legis fictionem. ibid.
4 *Lex non fingit impoßibilia secundùm naturam, nec impoßibilia de iure, nec inducit fictionem contra fictionem.*
5 *Fictio translatiua requirit habilitatem extremi à quo fictio incipit.*
6 *Fingere impoßibilia an poßit lex, latè disputatur. Conclusio traditur nume. 9.*
7 *Dispensatio super illegitimitate est similis legitimationi.*
8 *Vulneratus letaliter, fingitur statim interfectus.*
10 *Habilitas extremi ad quod, an semper in fictione requiratur.*
11 *Filij nati ex filio meo naturali, an legitimentur si concubinam in uxorem duxero.*

MATERIA *quam aggreßuri sumus, ualde utilis est, & quotidiana in practica, sed confusa, inextricabilis ferè: communisq; est & Iurecõsultis & Rhetorib. in genere iudiciali. Et pro meliori ordi-*
1 *ne, † diuidemus eam in tres partes: & primò uidebimus de fictione, secũdo de præsumptione iuris & de iure, tertio latißimè*

tißime tractabimus de præsumptione iuris: ubi gratia com pendiosioris doctrinæ dabimus tres regulas, ex quibus consequentur uariæ præsumptionum species, aut rectius uarij casus, qui ex præsumptione iuris resultant, quos sigillatim in sua quaq; regula enumerabimus.

2 *Primo ergo uidendum est, † quid sit fictio.* Et Bart. *in l. si is qui pro empto.ff. de usucap. & post eum* Moderni *re ferunt uarias definitiones antiquorum, quæ tamē de facili impugnari possunt. Vnde tu ita definias:* Fictio, *est legis aduersus ueritatem in re poßibili ex iusta causa dispositio. Quæ definitio constat ex genere & differentijs, unde est bo na, ut not. in l. j. §. dolum. ff. de dolo. Dicitur enim dispositio legis. quæ uerba important genus: nam fictio ab homine induci nō potest, ut est gl. in §. sed hæc solennia. in uer. qui buscunq;. Instit. de uerb. oblig. & probatur secundùm* Bar. *in l. si fortè. ff. de castren. pecul.*

¶ ADDITIO. Scilicet vt habeat iuris effectū sine legis autoritate. fa. text. in l. codicillis. §. j. de lega. ij. Cum enim effectus iuris sit in potestate iuris, videtur quod homo non poßit per fictionem inducere in non sibi permißis à lege, prout inquit Imol. in d. l. si is qui pro. & vide latißimè Doct. in l. si quis in fundi vocab. ubi Iaso. post alios. de lega. j. & Alex. notat consil. 158. col. fi. in ij. uol. Do. in l. j. §. in filij. in quęstione illa, an pater poßit filium quo ad vnum actum, puta testandi, tantum ma numittere. ff. ad Trebel.

Proprium uerò, & differentiæ cōpræhenduntur in istis uerbis sequentibus, Aduersus ueritatē in re poßibili &c.
3 *Nam † cùm fictio sit aduersus ueritatem, in hoc distat à præsumptione, quæ fundatur in ueritate, quia lex ita præsumit.*

¶ ADDIT. Ideo super falsò & certo fingitur, sed super incerto & vero præsumitur, secundùm gl. in l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & vide Alexan. in d. consil. 158. nume. 7.

Et

Et propterea cõtra fictionẽ legis nõ admittitur aliqua probatio.q. ueritas aliter se habeat, ex quo propriè illa inducitur contra ueritatem, ut est gl. in c. ij. de arbit. in sexto. per Feli. *in c. quanto.* §. *eod.*

¶ ADDIT. Adde Alex. in præalleg. consilio 158. in fin.

4 *Quod autem subditur, In re possibili, dictum est,* † *quia lex non fingit impossibilia secũdùm naturam, ut est gl. in l. Gallus.* §. *si eius. de lib. & posthu. ubi omnes hoc tenẽt, per tex. in l. qui ad certum. ff. locat.*

¶ ADDIT. Et gloss. not. vbi Bal. in l. iij. ff. pro soc. Bart. Imol. & Aret. in l. eandẽ. ff. de duob. re. Ratio est, nam fictio imitatur naturam inquantũ potest. l. adoptio enim. ff. de adopt. & §. minorem. Institu. illo titu.

Item non fingit impossibilia de iure. gl. in l. talis scriptura. §. *fina. ff. de leg. j.*

¶ ADDIT. Quam sing. reputat Bald. in c. cùm consuetudinis. col. j. de consuet. §. & in c. innotuit. col. ij. nume. 7. de elec. & in l. siue possidetis. C. de proba. pro qua gl. est tex. in l. lex Cornelia. & ibi ad hoc not. Bal. col. ij. de vulg. & pupil. & tex. not. in l. j. §. si quis quasi tutor. ff. de eo qui pro tut.

Et propterea lex nunquam inducit fictionem contra fictionem. l. iij. §. *è contrario. ubi* Aret. Alex. *&* Ias. *ff. de acq.*

5 *possess.* Et ex † *hoc infertur, quòd in fictione translatiua requiritur habilitas extremi, à quo incipit fictio, ut est gl. in l. ij. C. de inoffi. donat. & in l. donationes quas parentes. per illum tex. C. de don. inter uir. & uxo.* Et ratio est, *quia aliter lex introduceret quid impossibile.* Et ita *residẽt omnes in d. l. si is qui pro emptore. & in d.* §. *si eius.*

¶ ADDIT. Vide Soci. consil. 41. col. pen. in 4. vol. Adeò quòd quamuis in extremo ad quod sufficiat habilitas in potentia, licet non in essentia: tamen in extremo à quo, requiritur habilitas tam in essentia, quàm in potentia. Bar. in d. l. si is qui pro emptore. versi. expediti de possit. nu. 8. & in 3. q. princi. versi. item oppo. ad prædicta. & ibi Doctores, maximè Iason, numer. 119.

6 Sed tu circa hoc aduerte, † quia uidetur dicendum, quòd imò lex fingat etiam impoßibilia, dũmodo subsit æquitas. Et pro ista parte primò adducitur tex. in l. qui in utero. ff. de sta. hom. & in l. uel si uiuo. ff. de suis & legi. ubi fingitur natus & uiuere is qui in utero est: quod est impoßibile, præsertim intra quadraginta dies, quo tempore nondũ formatur infans, nec animam habet. Nec est bona respõsio Imo. Alex. Iaso. in d. §. si eius. dum dicunt quòd istud non est per fictionẽ, sed per dispensationẽ. Nam contra hoc obstat: quia quod nõ potest fieri per fictionẽ, nõ potest fieri nec per dispensationem, secundũ Bald. in l. Papinianus. §. si ex causa. ff. de inof. test. per gl. ibi. Præterea ista dispẽsatio nihil aliud
7 est, quàm fictio: sicut † uidemus in dispẽsatione, quæ est similis legitimationi: nam utraq; per fictionem procedit. l. fina. ff. de natal. resti. per But. in c. tãta. j. qui fi. sint leg. per Pau. de Cast. in l. f. C. de iure aur. anul. & in l. pactũ quod dotali. C. de collat. Ad idem facit, quia nõ potest aßignari ratio diuersitatis, cur lex nõ fingat super impoßibili, sed potius dispenset. Certè ista differentia uidetur uerbalis, cõtra l. ij. C. cõ. de leg. unde ego non teneo istã solu. quã alijs rationibus satis leuibus etiã reprobat Ias. in d. l. si is qui pro empt. ubi etiã reprobat alias solutiões: & sic stat firmũ obiectũ. Secũdò adducitur tex. in l. ita uulneratus. ff. ad l. aq. ubi fingitur hominẽ occisũ à duobus in diuersis tẽporibus. Nec est bona solutio Imo. & Are. in l. eãdẽ. ff. de duo. re. & Alex. in l. diẽ functo. ff. de off. asses. dũ dicũt, quòd ibi nõ est aliqua fictio, quòd quis sit pluries interfectus, sed solùm lex punit quẽlibet de uulnere, tanquã si uterq; occidisset, & sic solũ fingi-
8 tur plures unũ occidisse. Nã cõfutatur hæc solutio: quia † qñ quis est uulneratus letaliter, fingitur statim interfectus, ut ibi notãt Bar. & Bal. & idẽ Bar. in l. dãni. §. Sabini. ff. de dam. infect. & per Ang. Imo. & Alexã. in l. in ratione. §. si

seruus.ij.ff.ad leg.Fal.Cùm igitur ille primus censeatur interfecisse,certè si iste secūdus uulnerās ex interuallo idē censeatur, non pōt negari quin fingatur quis pluries interfectus.Et sic tollitur etiā quædā alia solutio Ia.in d.l.si is qui pro emptore.Tertiò cōtra istā opi.pōdero tex.in l.si infanti.C.de iure deli.ubi pater adit hæreditatē delatā infanti ex iure transmißionis,quasi aditā ab infante: & sic lex fingit infantē adiuisse,quod est impoßibile,ex quo infans nō pōt habere animū adeūdi.l.pupillus.ff.de acq.hære.Et sic apparet,quòd lex etiā fingit impoßibilia de iure. Quarto fa.l.ij. in fi.ff.de usufr.ea.re.quæ usu cōs.Nā lex ibi usumfructū fingit,ubi esse nō pōt,seruatis regulis iuris ciuilis.Et istud tātò clarius est in eo casu, in quo inducitur p fictionē aliquid impoßibile de iure, ex quo lex fingēdo in hisquæ sunt iuris, dicitur inducere ueritatē, & propriè tollere iura aduersantia,ut per Bart.in l.si maritus.§.legis Iuliæ.ff. ad l.Iul. de adul.& tāgitur in d.l.si is qui pro emptore. Nec obstat l.qui ad certū.ff.loc.quia loquitur in præsumptione,nō autem in fictione.Et ad tex.in d.§.ex cōtrario. pōt dici, quòd illud procedit in possesßiōe, in qua ius ciuile procedit ad instar primæui iuris naturalis.l.j.in prin.eo.ti. unde non fuit æquū quòd fingeretur aliquid in ea cōtra poßibilitatē naturalem:& ideo cessante æquitate,cessat fictio.l.deniq;. ex qui.cau.ma.Quare tu sustinēdo definitionē, ultra Doct.po

9 tes dicere,quòd † aut quærimus,nūquid lex fingat factū impoßibile:& dicēdū est.quòd nō.aut quærimus, nūquid lex inducat aliquā dispositione iuris, nō fingēdo directè super facto impoßibili,sed illud præsupponēdo:& tūc dicēdū est quòd sic, dūmodo subsit æquitas. & ita procedit d.l.qui in utero. & l.eandem.de duob.re. & cessant multæ ambages modernio.in d.l. si is qui pro emptore. Secundo aduer-

10 te, † quia uidetur dicendum, quòd non requiratur habi-

litas extremi ad quod: & pro hoc uidetur textus in l. sed et si quis stipuletur. §. fin. cum l. seq. ff. de usufruct. ubi si seruus aliquid emat uiuĕte fructuario, deinde post eius mortĕ soluatur pretium de bonis fructuarij, fingitur res à principio fuisse fructuarij, & tamen extremum ad quod, est inhabile, ex quo mortuus erat fructuarius. Nec *dicatur secundũ* Baldum *ibi, quòd imò est declaratio, non fictio: quia istud non est uerum: quod apparet, quia declaratio nihil noui inducit. l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testa. & tamen dominiũ non erat adhuc trãslatum in fructuarium, sed per istam numerationĕ trãsfertur, & sic inducitur quid nouũ.* Bene *uerum est, quòd fictio ista aliqualiter est similis declarationi, ex quo nõ solùm inducit, sed etiam detegit quod prius non erat.* Ad *idem induco tex. nouum in hac materia, in l. si filium. ff. de gradib: ubi si filio meo mortuo* Titium *adoptauero, fingitur iste adoptatus fuisse frater defuncti, & tamĕ extremum erat inhabile, quia defunctus.* Et *ex hoc*

11 *†infero ad quæstionem: an nati ex filio meo naturali legitimentur, si concubinam ducam in uxorem, iuxta text. in c. tanta. infrà, qui filij sint legit.* Et Gul. Alber. *&* Bal. *in l. benignius. ff. de legib. tenent quòd non, propter inhabilitatĕ extremi, ex quo filius est mortuus. sequitur* Alex. *in l. Gallus. §. si eius. ff. de liberis & posthum. ubi dicit quòd non reperit istam decisionem ab aliquo reprobatam. & idem tenet* Ias. *in d. l. si is qui.* Tu *tene contrarium, per casum manifestum in d. l. si filium.*

¶ADDIT. Stringit vltra præceptorĕ & Do. meũ cõtra cõmunem: nam cõmunis est sententia Doct. in d. l. si is qui pro empt. post Bar. ibi in v. quæst. prin. versic. sed contra istud oppo. de casu l. &c. & in iij. oppos. ad vers. qđ si seruus. & Iason ibi, col. 26. nu. 124. & hoc in d. §. si eius. quòd sufficit habilitatem extremorũ esse circa ea quæ principaliter finguntur, licet in ijs quæ ve

niunt

niunt in cōsequentiam, nō reperiatur habilitas extremorum, per tex. in l. pen. de suis & legit. ff. Modo sic, quando filij legitimantur per sequens matrimonium, fingitur à principio omnis coitus licitus, & matrimonialis. d. c. tāta. Super ergo matrimonio, super quo lex principaliter fingit, datur habilitas extremorum: ideo licet respectu legitimitatis filij non detur habilitas extremorum, non debet obesse, quia venit in consequentiam matrimonij.

IN SECVNDAM PARTEM PRAEsumptionum argumenta.

1 *Præsumere quam habeat significationem.*
2 *Ignorantia iusta excusat agentem, contra statuti dispositionem. Ignorantia iuris non præsumitur, nec adiuuat ubi lex prohibet aliquid fieri. ibid.*
3 *Præsumptio iuris & de iure quid sit, & eius diffinitio.*
4 *Probatio non admittitur contra præsumptionem iuris & de iure. Limitatur multimodè num. 5.*
5 *Probatio contra præsumptionem iuris & de iure, admittitur per confeßionem partis. quod qualiter intelligatur, latè traditur in seq.*
6 *Confeßio non propriè est probatio, sed releuatio ab onere probandi.*
7 *Probationem admitti per confeßionem partis, contra sententiā quæ transiuit in rem iudicatam, qualiter intelligatur.*
8 *Probabile non est, quod non est poßibile.*
9 *Probatio admittitur contra præsumptionem iuris & de iure, parte non opponente. & quæ sit ratio.*
10 *Iudex si per interlocutoriam admiserit articulos, & pars permittat labi tempus ad appellandum, uidetur quo ad se consentire, non quo ad iudicem.*
11 *Tutor describens in inuentario res proprias, an uideatur donaße pupillo, ita ut non admittatur probatio in cōtrarium per tutorem, etiā pupillo non opponente.*
12 *Probatio quæ fit per indirectum, admittitur contra præsumptionem iuris & de iure. & quæ sit ratio.*
13 *Titulus legitimus præsumitur ex poßeßione tanti temporis, cuius memoria non extet in contrarium: & est præsumptio iuris & de iure.*
14 *Malam fidem probare uolens contra præscriptionem tanti temporis, cuius memoria non sit in contrarium, non auditur.*
15 *Testes examinans ad futuram rei memoriā, intra annū utilem debet conuenire aduersarium: aliàs præsumitur fraudulosa examinatio.*

Noto

16 Notorium an & quando admittatur contra præsumptionē iuris & de iure.
17 Probatio quæ fit per rei euidentiam, nunquam censetur sublata.
18 Notorium debet in actis allegari, alias non iuuat.
19 Notorium facti non permanentis debet probari: & quare.
20 Probatio in contrarium an admittatur contra præsumptionem iuris & de iure, antequam super dicta præsumptione sit lata sententia.
21 Restitutio in integrum an admittatur contra præsumptionem iuris & de iure.
22 Probatio contra præsumptionem iuris & de iure, an admittatur per protestationem quæ actum præcesserit, uel in actu interuenerit.

Videndum est nunc de præsumptione iuris & de iure. Sed prius necesse est, ut aliqua attingamus circa si=
1 gnificationē istius uocabuli, Præsumere. † Et ita dicitur, quia lex antequam aliter constet, & absque alijs probatio nibus, habet aliquid pro uerò, ex præpositione Præ, & uer bo Sumere. Et ista est propria & elegans significatio istius uerbi, secundùm quam reperitur in Digestis, & alijs anti= quis autoribus. Sed in iuribus recentioribus accipitur etiā Præsumere, ut significet aliquid sine autoritate superioris præsumptuose agere, ut hîc dicit Felin. & in c. Iudæi. su= pra. de testib. cum concor.

¶ADD. I. Et vide Alexan. consil. 123. nu. 17. & seq. in. 4. vo.

2 † Et inde refert Abbas in c. decernimus. col. 25. de iu= di. ad statutum, ne quis præsumat tale quid facere: nam nō compræhendit eum, quia agit nomine alieno. & cum Abb. hîc transeunt Doct. Sed tu aduerte, quia contraria opinio uidetur uerior, & sic, quòd etiam compræhendatur agens alieno nomine, quando actus est de se illicitus. & probatur in auth. item nulla communitas. & ibi gl. C. de epis. & cler. ubi text. prohibens ne aliqua communitas ecclesiastica bo= na inuadere præsumat. habet locum etiam in eo, qui nomi= ne communitatis inuadit, puta officiali, uel quolibet alio.

Secun

Secundo probatur, quia nil aliud est præsumptiue agere, nisi temerarie & superbe, ut est gl. in §. sic itaque. in authen. de nuptijs. Et simpliciter dicitur præsumere, qui agit de facto, secundum gl. in d. c. Iudæi. Quæ omnia conueniunt etiã agenti nomine alieno: unde etiam uulgò dicimus eum Præsumptuosum, qui sit temerarius: & secundùm communem usum loquendi, statuta sunt intelligẽda, ut per Bar. in l. Labeo. ff. de supell. leg. per Felinum suprà, in procem. Greg. un de crederem talem esse in casu statuti. facit l. j. §. deiecisse. ff. de ui & ui arm. Fallit, si iste non per dolum uel temeritatem ageret, sed per ignorantiã, secundũ Card. in Clem. j. in prin. in iij. quæst. de priuil. & per Fel. hic. Sed tu sanè intellige istam fallentiam: quia si lex prohibet aliquid fieri, non præsumitur ignorantia: nec adiuuat lex iuris ignorantiã. C. de iuris & fact. ignor. & propterea in dubio talis comprehendetur in statuto. Et facit pulchra decisio Alber. de Ros. in auth. statuimus. in fi. C. de episc. & cler. & tex. in c. ij. j. ne cler. uel mona. Si uerò prætenderet iustam ignorantiam, esset secus, l. generali. C. de tabul. lib. x. gl. in l. in rem. §. tignum. ff. de rei uend. Alex. in l. de pupillo. §. nuntiationem. ff. de oper. noui nunciat. & in consilio 36. uisis. in j. uolumine.

¶ ADDIT. Adde quòd præsumptio hoc modo sumpta, prout sonat in delictum, est multiplex: alia enim est usurpatoria, alia diabolica, alia sacrilega, alia conspiratoria, alia perniciosa, alia nefanda, alia ambitiosa, alia fastuosa, alia præordinata, alia inobedientiæ, alia negligentiæ: de quibus omnib. vide Alber. in suo Dictio. versicul. præsumptio est multiplex.

His sic præmissis, uideamus† quæ sit præsumptio iuris & de iure. Et dic eam posse ita definiri; Est dispositio legis aliquid præsumẽtis, & super præsumpto tãquã sibi cõperto statuẽtis. Et colligitur ista definitio ex c. is qui fidẽ. cũ i. j. noc,

not.ſ.de ſponſalib.per glo.in l.ſiue poßidetis.C.de probat. per Abb.in c.quanto.ſ.eod.ubi Feli.allegat concor. & inde aſſumpſit nomen.Nam dicitur præſumptio iuris,quia à lege introducta.& de iure, quia ſuper tali præſumptione lex inducit firmum ius,& habet eã pro ueritate.Vnde for=
4 matur concluſio,†quòd contra talem præſumptionem nõ admittitur probatio in contrarium.l.antiquæ.C.ad Vellei. l.fi.C.ad Maced.l.fi.C.arbit.tutel.l.à diuo Pio.§. ſi pignora.ff.de re iudi.

¶ADDIT. Vide Alex.in l.inter ſtipul. §.j.de verb.oblig. & in conſil.47.& conſi.95.col.fi.in 6.vol.& conſi.114.in 4. volu. & conſi.77.in fi.in 6.vol.Rom.conſ.350.latè Hippolyt.de Marſ. in l.j. §.ad quæſtionem.in fi.de quæſt.

Et aliquos caſus ponit Salic.in rub.ff.de proba.& Spe. in tit.de præſumpt.§.j.& ibi Ioann.Andr.in addit.allegat Mart.de Fan. enumerantem plures aliòs caſus: in quibus tamen omnibus ego non puto quòd ſit iſta præſumptio,ſed potiùs legis tantùm,de quibus infrà dicemus. Limitatur
5 primò ſupradicta concluſio, †ut nõ procedat in confeßione partis:quia probatio per talem cõfeßionem admittitur in contrarium,ut eſt gl.in auth.de æqual.dot.§,aliud.& in l.in contractibus.in uerbo,nullo modo.C. de nõ num.pecu. cum concord.per Fel.in c.quoniam contrà.in 16.col.uerſ. fallit ergo quintò.de probat.ubi ampliat idem eſſe in confeßione ficta,ſecundùm Bart.in l.abſentem.in fin.ff. de pœnis.& quod not.Bal.in l.fi.C.de interdict.mat.

¶ADDIT.Vide Rom.in d.conſi.350. Alexã. in d. §.j.& in omnibus conſilijs præallegatis.

Et ratio eſt,quia licet lex prohibeat probationem in cõtrarium,non tamen intelligitur prohibere eam quæ fit per
6 confeßionem partis,ex quo†confeßio non eſt propriè probatio,ſed releuatio ab onere probandi.l.eum qui.ff.de iure iur.

iur.per Ioan.Andr.& Doct.communiter in rubr.suprà,de probat.Sed pulchrũ est uidere in practica,quomodo debeat istud intelligi.Nam attẽta ista ratione,sequeretur, quòd si cõstaret de cõfessione,puta quia facta in iudicio,tunc procederet limitatio:alioquin si pars diceret, uolo probare per testes,qualiter tu confessus es extra iudicium,non deberet admitti,ex quo cesset ratio:quia hic non agitur de reuelatione probationis.Imo omnino probandum est. & istud uidetur fuisse de mente Iacobi de Put.in l. qui Romæ,§.duo fratres.in prin.gl.magnæ.ff.de uerb.oblig.ubi tenuit,quòd si uictus per sententiã arbitri uelit reclamare, & probare de confeßione actoris, qui confessus erat sentẽtiam iniquã, quòd non admittetur,imò incidet in pœnam compromißi: & tamen talis sententia non est efficax, nisi per præsumptionem iuris & de iure.Et propterea uideretur sane debere intelligi quod dicit Feli.cum multis concord.in d.c.quoniam contrà.& Ias.in repet.l.admonendi.col.xliiij.ff.de iureiurã. † ubi generaliter dicunt, quòd contra sententiam quæ transijt in rem iudicatam,admittitur probatio per cõfeßionẽ partis:nam deberet intelligi,si pars in iudicio hoc confessa est,& non aliter. Et pro ista declaratione facit, quia ideo admittitur probatio per confeßionem, propter maiorem certitudinem,quam in se habet,secundũ Aret.& moder.in d,rub.de probat.Quæ ratio nõ habet locũ, quando ista cõfeßio probaretur per testes:imò est minus certa cæteris probationibus,ex quo cõfeßio potuit esse facta per errorem:cæteræ autẽ probationes nõ,ex quo testes deponunt de eo quod uiderũt,& per sensum perceperũt,in quo actu nõ ita faciliter cadit error,iuxta gl.& ibi Gem.in c.si quis episcopũ.iij.q.ix.Cõfirmatur ista opinio per id quod notat Ancha.cõsi.cccl.in quæ.prædicta.ubi dicit, quòd quãuis sta

tutum prohibens admitti probationes,nõ intelligatur de cõ fessione,tamen istud nõ procedit quãdo cõfessio probaretur per testes,ex quo tũc militat ratio statuti, cui aliter possit fraus de facili fieri.Et ista opinio est æquior, alioquin lites essent immortales,& daretur occasio multa falsa fabricãdi.Et istud est de mente Bal.in l.filiũ quẽ habentẽ.C.fa.erci. in pen.quæst.ubi dicit,quòd isto casu nõ admitterẽtur partes ad faciendã positionẽ de cõfessione,ergo nec ad probã-
8 dum:† quia quod nõ est ponibile,neq; etiam est probabile, l.sed & si restituatur.§.j.ubi Ang.ff.de iud.per gl.& Do. in l.fi.§.quod obseruari.C.de iura. prop.cal.& idẽ etiã est de mente Aut.Butr.in d.c.is qui fidem.ubi dicit,quòd cõtra istã præsumptionẽ nõ admittitur aliqua probatio extrinseca,uidelicet quæ nõ fiat uerbo ipsarũ partiũ.Sequitur Car. Alexan.ibi.Et potest dici,quòd istud est de mente aliorum, dum dicũt admitti probationem per confessionem:nam debent intelligi de confessione simplici probata immediatè ex facto confitentis,non autẽ per testes,quia tunc nõ esset simplex probatio per confessionem,sed mixta,scilicet ex cõfessione & ex testibus,ut per Bal.in l.j.per illum text.C.quib. ex cau.serui pro præmio liber.& Anch.in d.consil.& per moder.in l.certi cõdictio.§.quoniam.ff.si cer.pet. Bene credo quòd per denuntiationem euangelicam posset succurri etiam per examinationẽ testium,prout dixi in c.nouit.suprà,de iudi. & ita intelligit Inno.in c. quia pleriq;. de immun.ecc.Bal.& Imo.in l.si quis instituatur.in fi.ff. de hære di.insti.qui loquũtur quo ad forũ cõsciẽtiæ,licet mod.nõ ad uertẽtes ita generaliter eos allegẽt: & istud est magni effectus,per ea quæ dixi in d.c.nouit.Intelligitur etiã supradicta limitatio procedere in his,quæ depẽdẽt à cõsẽsu patris: secus si simus in materia,in qua lex nõ attẽdat eius consensum,

sum, prout in casu matrimonij.c.super eo.j.de eo qui cogn. cõsang.uxo.per Abb.& alios in d.c.is qui fidẽ.& Fel.in d.
9 *c.quãto.* †*Secũdo limitatur prædicta cõclusio, ut parte nõ opponẽte, admittatur probatio cõtra talẽ præsumptionẽ: & propterea si sententia transierit in iudicatũ, & parte nõ opponẽte, uictus probauerit de eius iniustitia, tũc prior sententia retractabitur, secundùm* Inno.*in c.fraternitatis.j. de frig.& malefi.&* Doc.*in c.cùm dilecta.suprà, de rescri.cũ cõcor.per* Feli.*in d.c.quãto.& simi.multis per* Ias.*in l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui uel alie.iur.*

¶ Ad d i t. Adde Alex.consi.77.redẽptoris.col.vlt. in ij.vol.

Et est ratio secũdùm Card. Alexã.*in d.c.is qui fidẽ.quia cùm præsumptio ista sit introducta propter dubietatẽ, & in hoc distet à fictione, quæ inducitur super casu claro: si facta sit probatio, debet cessare talis præsumptio. quæ ratio si uera est, est ualde notabilis: quia sequeretur, quòd ante perfectã probationem posset ille qui obtinuit, excipere, & phibere, ne ulterius probatiões aliquo modo fierẽt, ex quo adhuc nõ est casus clarus, per quẽ debeat tolli talis præsumptio.* Sed ego nõ puto istã rationẽ uerã: unde dic, quòd ratio est, quia pars quæ non opposuit, uidetur renuntiare fauori suo, & tacitè consentire.c.ij.j.de accus.in sexto.per Bar.in l.j.in ulti.not.C.de dilationi.quæ tacita cõfeßio sibi præiudicat, ut suprà uidimus.& ita tenet Ale.in l. iudex postea
10 quã.ff.de re iud.Et ex hoc infertur, †quòd cùm admißio capitulorũ seu articulorũ, fiat per interlocutoriã iudicis, ut per Card.in Cl.sæpe.§.& quia.in 7.no.de uer.sig.si pars pmittat labi tps ad appellãdũ, uidetur quo ad se consentire, non quo ad iudicẽ: quia cùm sit interlocutoria, iudex põt eã qñdocũq; reuocare.l.qđ iußit.ubi Bar.ff.de re iu.& p Car. in d.Cl.sæp.& debebit reuocare quotiescũq; requisit⁹ sit, añ

quam sit plenè probatum. Et ita potest saluari quod notat Card. & Alex. in d.c. is qui fidem. Et in hoc erit bonum habere iudicem fauorabilem. Contra supradictam limitationem, quam Docto. indistinctè approbant, obstant duo. Primum est, quia cum regula sit, quòd probatio non admittatur contra talem præsumptionem: & iste sit articulus iuris, & consequenter notorius. l. cùm quidam. §. suum. ff. de acqui. hær. per Bal. in l. cùm proponas. C. de reb. cred. cum concor. sequitur, quòd etiã parte non opponente, processus sit nullus: quia ubicunq; cõstat iudici notoriè defensione partis, licet pars non opponat, processus est nullus, secundũ Bal. in l. non dubium. in fi. C. de legib. & latius in disputatione sua, incipiẽte, Statuto cauetur quòd fœnerator. & per Anchar. in regula iuris, Ea quæ. in 5. col. & per Aret. in c. fraternitatis. suprà, de testi. Sed tu responde, quòd istud procederet ubi essemus in casu qui non dependeret à uoluntate partis, prout sunt causæ criminales, de quib. per Bar. in l. j. §. j. ff. ad Trebel. Sed in nostro casu est secus, ex quo pars non opponendo, uidetur renunciare fauori suo: qua renuntiatione stante, non est aliquod notorium quod poßit suppleri per iudicem. Et propterea sicut in notorio facti iudex nõ supplet, nisi sit à parte allegatũ, ut per Alex. in l. j. C. ut quæ desunt aduoc. ita uidetur dicendũ in isto notorio iuris, cui pars per tacitũ cõsensum potest renũciare.

¶ADDIT. Contrarium, quòd in notorio facti, etiã si nõ allegetur à parte, iudex supplere possit, tenet Roma. cõsi. 227. in fi.

Et istud procedit, etiam si in hoc iudicio producerentur articuli de directo contrarij prioribus: de quo per Moder. in c. fraternitatis. post Aret. suprà, de test. & fa. quod no. in l. si diuersa. C. de transact. Secundo obst. tex. in d. l. fi. C. arbit. tutel. Pone † quòd tutor in inuentario pupilli describat

11 etiam

etiam res proprias: præsumptio est iuris & de iure, quòd sint pupilli. Pone rursus quòd tutor uelit probare esse suas, & pupillus non opponat, núnquid poßit obtinere ?. Et uidetur quòd sic, ex supradicta limitatione: tamen contrariũ est uerius, quia secundùm Salic. ibi, dato quòd essent suæ, ex quo eas descripsit in inuentario, uidetur donasse pupillo. sequitur Socin. cõsi. lxj. in primo dubio. in j. uo. Et propterea cùm tutor in inuentario descripsisset rem sibi à patre pupilli legatam, in contingẽtia facti fuit dictũ, uideri eum renuntiasse legato. Sed tamẽ aduerte, quia illud dictum Saliceti, quòd censeatur tutor donasse, non uidetur uerũ, nec probatur in d. l. fi. quæ cùm sit exorbitans, non est extendenda.
11 *auth. quas actiones. ubi not. C. de sacrosan. eccl.* † *Tertio limitatur supradicta regula, ut nõ procedat quãdo probatio contra talẽ præsumptionẽ fieret per indirectum, ut est glo. in clem. j. in uerb. fecisse narramus. de proba. & Alex. in d. l. à diuo Pio. §. si pignora. & per Fely. in d. c. quãto. Et adde, quòd ratio est, quia cùm lex requirat certas qualitates in actu in quo inducit talẽ præsumptionẽ, semper admittuntur probationes, quòd quis nõ sit in tali casu, uel nõ concurrat aliqua ex requisitis qualitatibus, ut per Bar. in l. j. §. & parui. ff. quod ui aut clàm. per l. iiij. §. condẽnatũ. ff. de re iudi. ubi Doct. & per And. Sicul. consi. 15. col. 7. in j. uolu.*

¶ADDIT. Bene facit quòd dispositio exceptionem excludens, vbi super certa qualitate fundatur, exceptiones illi qualitati detrahentes non censetur excludere, vt per Bar. in l. diuus. ff. de testa. milit. Aretin. in §. planè. Insti. eod. titu. Alexan. in d. §. & parui. Facit etiam quod volunt Ioan. And. & Domi. in ca. filij. de hȩretic. quòd iura omnia quæ disponunt alicui probationi ratione certȩ qualitatis standum, ita quòd non admittatur probatio in contrarium, intelligi debent, dummodo non probetur talem probationem esse falsam, & sic quòd non est probatio ita qualificata.

Et pro hoc facit quod notat Car. Alexan. *in c. ad id.* ꝟ. *de sponsal. ubi post* Imol. *&* Doct. *dicit, quòd licet sit præsumptio iuris & de iure, quòd si mulier cōtracto matrimonio per metū diutius cum marito cohabitauerit, purgatus sit metus: tamen admittetur ad probādū etiā cohabitationem fuisse uiolentā: & sic hæc præsumptio tolletur p indirectū.*
¶ ADDIT. Adde eundem Præposi. in c. ueniens. de sponsa.

13 *Ad idem etiā facit, † quia si detur possessio per tantū tēporis, cuius initij memoria nō sit in contrariū, præsumitur legitimus titulus, estq; etiā præsumptio iuris & de iure, secundùm* Feli. *in c. cùm nobis. col. iij. de præscript. & tamen contra eam admittetur probatio indirecta, scilicet nō esse*
14 *lapsum tātū tēporis, ut ibi dicitur. Et ex hoc infero, † quòd nō admittetur aliquis isto casu ad probandā malam fidem, ut dicit* Iac. Butrig. *in trac. de homag. col. iiij. quē refert & sequitur* Sali. *in l. ij. C. de serui. & idē est de mēte* Abb. *cōst. lxxxj. clericus quidā. in ij. &* Anc. *in c. j. de præs. in sexto. nisi de ea constet, uel p cōfeßionē partis, uel esset notoriū: & sic essemus in casu alicuius fallentiæ hic positæ. Et ita fœdere distinctionis pōt cōcordari quod dicit* Philip. Frā. *in d. c. j. &* Io. Firmia. *in repertorio suo referēs* Io. And. *&* Can. *in c. si diligēti. de præscr. in uer. præscriptio. Ad supradicta etiā facit quod no.* Bal. *post gl. in c. quoniā frequēter. in pr.*
15 *in iiij. col. suprà, ut lit. nō cōtest. † ubi si quis examinauerit testes ad perpetuā rei memoriā, habet annū utilem ad cōueniendū aduersarium: aliàs lapso illo tēpore, præsumitur examinatio facta in fraudem, & est præsumptio iuris & de iure, ut ibi dicitur: quæ tamen recipit probationem in contrariū per indirectū, puta si probetur nō esse lapsum annū ab eo tēpore, quo potuit experiri. Et ex ista limitatiōe deciditur quæstio quæ fuit inter* Argentinū de Forli. *&* Sali. *de*

16 qua per Bal.in d.l.fin.C.arbit.tutel. Quarto limitatur,† nisi contra talē præsumptionē esset notoriū, ut per Rom. cōsi.cccl.in octaua.col.cum cōcord.per Feli.in d.c.quanto.

17 Et facit,quia† sublata qualibet probatione in cōtrarium, nunquā tamen censetur illa prohibita quæ fit per euidētiā rei,ut dicit Bal.in l.contra negantem.in fi.C.ad l.Aqui. & in rub.C.de probat.cum simil.

¶ ADDIT.Et idem Bal.in l.j.C.si aduer.lib.Alex.cōsil.39.col. pen.nu.23.& 24.in 6.vol.& consi.35.col.3.nu.8.in 4.volu.cum varijs concord.& similibus egregiè adductis per Hipp. Marsil. in l.j.§.si serui quasi.nu.5. de quæ.ad quem sufficiat remissio: multa em̄ egregia tradit pro huius limitatiōis corroboratiōe.

18 Intellige tamen supradictā limitationē†,quādo notoriū ipsum allegaretur in actis:aliàs nihil iuuaret, ut per Alex. in l.unic.C.ut quæ desi.aduo.& in cōsi.118.in pe.col.in iiij.

19 fa.l.si adulteriū.§.idē Pollioni.ff.ad leg.Iul.de adul.Item † intellige procedere in notorio facti permanētis,ut loquitur Rom.in d.cōsi.cccl.aliàs ex quo notoriū nō est facti remanētis,deberet probari,iuxta no.in c.uestra.de cohab.cle.unde tūc limitatio nō procederet,ex quo lex reijcit probationē à tali præsumptione.Et facit ratio: nā sentētia facit notoriū.c.si.infrà,de cohab.cle.notatur in c.cùm olim.de uer. sig.quod notoriū est præsumptiōis,ut dicit Feli.in d.c. quoniā cōtra.in iiij.fallē. post alios:unde si detur notoriū ueritatis,illud præualet. Sed istud notorium ueritatis nō potest procedere in notorio facti transeuntis, quia in eo requiritur probatio per testes, quæ fundatur in præsumptionibus:meritò ergo prior præsumptio tanquam efficacior debet præualere.l.diuus.ff.de in integ.restitu.Aduerte etiam, quòd in omnibus casibus, in quibus succurritur aduersus sententiam, quæ transijt in iudicatum, in iisdem uidetur, quòd limitetur prædicta regula, ex quo pro tali senten-

*tia est præsumptio iuris & de iure.*Et propterea *in supradictis limitationib. cōpræhenduntur quinq; casus positi per* Feli.*in d.c.quoniam contra.* Quinto limitat Feli.*in d.c.*
20 *quāto.*† *ut nō procedat antequā feratur sententia prætextu talis præsumptionis:nam admittetur probatio in contrarium,ut est gl.quam ibi not.*Domi.*in c.ordinarij.in pri. in uerbo,libere.ſ.de offic.ord.in sexto. Sed ista limitatio nō est uera,& contra tex.in d.l.fi.& d.l.antiquæ. cum simili. & contra mentē omniū.*Nec *tex.in d.c.ordinarij.facit pro ista limitatione:quia ibi etiā quòd non ostendatur dispensatio in tempore cōstituto,licet lex præsumat nullam adesse,non tamē probatur quòd sit per præsumptionē iuris & de iure.*Præterea *ibi non admittitur ostensio dispensationis in uim probationis,sed potius per purgationem moræ, quæ retrò trahitur ad tempus,quo nondū erat aliquid præsumptum,ut per* Bal.*in c.quoniam frequenter.supra,ut lit.*
21 *non cōtest.* *Sexto ultra moder. tu limita,*† *ut licet nō admittatur probatio cōtra talē præsumptionē, admittitur tamē restitutio in integrum,si iusta causa subsit.*Ita *probatur ex no.per* Bar.Ale.*& alios cōmuniter in l.inter stipulātē. §.i.ff.de uer.ob.ubi in iudicijs,quādo lis cōtestatur,præsumptio est iuris & de iure, quod de eadē re intellexerit actor & reus:& tamē si reus ostēdat aliquā causam, per quam probabiliter errauerit, debebit sibi succurri p restitutionē in integrū,ex clausula generali, ut ibi p eos.* Facit,*quia uidemus quòd si subsit iusta cā, succurretur eodē remedio cōtra sentētiā quæ transijt in iudicatū.l.diuus.ff. de re iu.per* Ias.*post alios in l.admonēdi.ff.de iureiu.*Circa *prædictā tñ limitationē aduerte, quia cōtrariū uidetur præsupponere* Abb.*in c.cōstitutus.in ult.col.supra,de in int.rest.dū dicit, q decretū iudicis interueniēs in actu, facit præsumi eū solenniter*

lenniter gestum.l.j.C.de præd.decur.lib. x. Sed ista non est præsumptio iuris & de iure, unde secūdū eū admittitur restitutio in integrū,& poterit probari læsio. Sed responde, quòd dictū Abb. procedit, ubi esset specialis præsumptio iuris & de iure quem nō esse læsum: nā tūc non cōcederetur restitutio: secus ubi lex simpliciter præsumit ueritatē. Se-
22 *ptimò limitatur, ut † poßit admitti probatio per protestationē, quæ actū præcesserit, uel interuenerit in ipso actu: ut est gl. in c. uidua. j. de regul. per But. & Card. Alex. in d.c. is qui fidē. ubi præsumptio est, quod nouitia quæ assumit habitū professarum, uel se ingerit in actibus ad eas pertinētibus, sit professa, nisi protestatio præcesserit.*

¶ ADDIT. Contra hanc limitationē videtur facere qd voluit gl. not. in c. per tuas. in medio gl. magnæ. de condi. appos. & ibi not. Io. And. & Præpos. & idem Præpos. post But. in c. veniens. ij. de sponsa. & Aret. in l. Titia. §. idē respub. de verb. obli. quòd si duo contrahant spōsalia de futuro, secuta copula carnali, spōsalia transeunt in matrimonium præsumptū præsumptione iuris & de iure, adeò vt nō admittatur probatio in cōtrarium. d. c. is qui. & d. c. veniens. Licet ergo spōsi de futuro protestētur, quòd quāuis sequatur copula, non intēdunt quòd spōsalia trāseant in matrimonium, nec cōtrahere matrimonium, tamen talis protestatio non releuāt, nec derogat præsumptioni iuris & de iure, quæ resultat ex copula. Vides ergo, quòd contra præsumptionem iuris & de iure non admittitur protestatio in cōtrarium. Saluando limitationem præceptoris mei, quæ videtur de mente Bart. & Doct. in l. non solùm. §. morte. de noui oper. in quæst. illa, an protestatio declaratoria tollatur per actum cōtrarium. vbi post alios Ias. col. 8. vers. tertia cōclusio. Bartol. & Alex. col. 49. & seq. dicas, quòd ideo in casu illius gl. protestatio reijcitur, quia est turpis, & inducens peccatū fornicationis, nimirū si non releuet contra præsumptionem iuris & de iure, fauore matrimonij & causa peccati euitandi introductam: & illam esse rationē illius gl. tradit Panor. ibi & Præpos. Idē Præpos. & Ant. latißimè in d. c. veniens. & Ias. & Ioan. Ru. Alexā. in d. §. morte. Ex qua gl. & dictis Doct. potes colligere vnā subli-

mitationem, seu restrictionẽ huius limitationis præceptoris mei, vt non procedat vbi per præsumptionem iuris & de iure tollitur peccatum: tunc enim protestatio præcedens vel subsequens non valet ad tollẽdam talem præsumptionem. & ita expresse restringit Præpos. in d.c. veniens.

Et istud procedit etiam in fictione: unde si maritus protestetur uxori, q̃ nõ intẽdit teneri actione ex stipulatu tacita, tunc non procedit dispositio, de qua in l.unica. in princ. C. de rei uxo. act. ut etiam tenet Bal. Noue. *in tract. de dote, in 6. par. in ij. priuilegio. Et est ratio, quia lex introducit illud remedium partibus ignorantibus, ut ibi dicitur: non autem inuitis. Et ista limitatio effectualiter cõprehenditur in tertia, quam suprà, retuli. In contrarium tamẽ facit quod not. Bartol. in l.j. §. item solent. in fi. ff. de off. præf. urb. ubi protestatio tutoris facta in inuentario, quòd si qua posuerit nõ ponenda, uelit ea haberi pro non appositis, eum nõ releuat à præsumptione, de qua in d.l. fi. C. arbit. tut. Sed responde quòd istud procedit in protestatione generali, quam lex reprobat, cũ uelit omnia minoris bona in inuentario specialiter describi: si subsit tamen iusta aliqua causa erroris, illi succurretur per restitutionem in integrum, iuxta supradicta. & ita intelligo quod not. Bal. in d.l. fin. in j. quæst. Et dũ gl. in d.c. uidua. ponit octauam limitationem, ut admittatur probatio in contrarium per unum testem & iuramentum in supplementũ probationis, ab omnib. reprobatur, & bene, ut per Card. Alex. in d.c. is qui fidem.*

IN TERTIAM PARTEM PRAEsumptionum argumenta.

1 *Præsumptionis iuris diffinitio.*
Præsumptio non aptatur nisi super uerisimili. ibid.
2 *Præsumptio iuris an sit propriè probatio.*
3 *Præsumptio iuris an & quando dicatur liquidißima probatio.*
4 *Intellectus l. Lucius. de cond. & demonst.*

Præ

5 *Præsumptionem cadere tantũ super his quæ sunt facti, quomodo intel ligatur: & quomodo intelligatur illud, q̃ facta nõ præsumũtur &c.*
6 *Possessionem ipso iure continuari de defuncto in haredẽ, si statutum disponat: talis possessio non dicitur uera ante naturalem apprehensio nem, & ex tali non datur interdictum recuperanda.*
7 *Lex non præsumit nisi constito de certo signo: signorum autẽ alia ne cessaria, alia uerisimilia.*

1 *VEniamus ad præsumptionẽ iuris tantũ. Præsumptio iu ris põt † meo iudicio sic definiri: Est probabilis conie ctura ex certo signo proueniens, quæ alio nõ adducto, pro ueritate habetur. Est uerũ, quòd Bal. in l. ea quidẽ. in princ. C. de accus. & in rub. C. de prob. aliter definiuit, uel, ut ego arbitror, potius descripsit: unde tu tene meã definitionem. Primo dixi probabilẽ coniecturã: quia omnis præsumptio legis est fundata super uerisimili. c. quia uerisimile. j. eo. & fa. quod not. Bal. in l. fi. per illũ tex. in ult. no. & in xx. op pos. C. de hær. instit. ubi præsumptiones legũ nõ aptantur, nisi super uerisimilibus: & illa præsumptio est efficacior, quæ est uerisimilior. l. ij. C. de sicar. ut ibi per Bald. Sed dicit idẽ Bal. in rub. suprà, de prob. quòd præsumptio, est ratio cinatio de re uerisimili. facit, quia quod non est uerisimile, habet quandam falsitatis imaginẽ. l. milites. §. oportet. C. de quæst. Bal. in l. j. C. de ser. fug. unde experimentũ ueri sermo nis est, ut cõcordet cũ rebus sensatis. l. si ita qs. uer. quod ne mo. ff. de euict. Et exceptionẽ non uerisimilẽ iudex nõ debet admittere, ut dicit Ant. But. in c. super hoc. de renunc. facit l. satis. C. de falsis.*

¶ ADDIT. Vid vltra deducta hîc, plura egregia dicta ĩ hac ma teria p Ias. in l. si extraneus. col. ij. & iij. de cõd. ob caus. vbi mul ta cõgerit ad dotẽ hui⁹ materiæ: ad quẽ sufficiat remissio. Et vl tra eũ multò latius Hippo. de Mar. in l. j. in prĩ. nu. 35. vers. quo aũt ad tertiã. ff. de quæst. & in d. l. j. §. ad quæstionẽ. nu. 17. & 18. vers. nota ẽt vlteri⁹. Et latissimè ĩ repe. rub. de probat. nu. 108. versic. itẽ & vltra prædicta &c. Ex quibus locis poteris optimè materiam verisimilitudinis colligere.

Secundo

2 *Secundo dixi,† coniectura, ad differentiam probationis: quia præsumptio, non est propriè probatio. l. Lucius. ubi Dyn. & Bar. ff. de cond. & demonst. Bal. in addit. Specu. in tit. deposit. in uers. præsumptio. in j. col. Et facit ratio, quia præsumptio releuat ab onere probandi, ergo non est probatio, ut not. in rub. suprà, de proba. & facit quod no. Bar. in l. iij. aliàs l. j. C. de fid. instr. lib. x.*

¶ADDIT. Quando enim iuris præsumptio est pro aliquo, releuatur ipse ab onere probandi, & transfertur in aduersarium, vt per Bar. in l. in illa. in fi. ff. de verb. obl. facit l. ab ea. ff. de probat. & c. bona fides. depos. cum vul. vt per Cepol. consi. 33. multa possent. & per Hippol. de Marsil. sing. 451. decreui. Ita vt quãdo præsumptio est pro aliquo, aduersa pars quæ vult probare contrarium, grauatur duriore probatione, sic quòd efficaciores probationes requiruntur, per tex. vbi põderat Albe. Raph. Ful. & Ias. in 6. no. in l. si extraneus. ff. de cond. ob caus. text. vbi expresse no. Panor. in c. quia verisimile. de præsumpt. extrà facit tex. cum gl. in l. fi. & ibi Bal. ff. de eo quod met. caus. cum alijs pluribus concord. traditis per Marsiliũ in d. sing. 451. decreui. Adeò quòd tunc non est locus delationi iuramenti in supplementum probationis, si semiplenè probasset per vnum testem, vel alio modo. gl. est not. in d. l. fi. quod met. caus. & ibi expresse not. Bal. & Hippol. in d. sing. 451. & Ias. in l. admonendi. col. antep. nu. 106. de iurei. & multa egregia dicta ad hoc cumulat idẽ Ias. in repe. d. l. admonẽdi. col. 95. ver. ex hoc correlariè &c.

Et istud tantò fortius uideretur procedere, ubi requireretur probatio euidens, per tex. in l. ij. in fi. C. qui accus. nõ pos. Sed tu aduerte, quia licet uerum sit quòd præsumptio iuris nõ dicatur probatio, imò sit diuersa: ut etiã dicit Alex. in l. j. C. de test. mil. lex tamẽ parificat istos casus, uel quòd quis probet, uel quòd habeat præsumptionem iuris pro se:
3 *quia † talis præsumptio dicitur liquidißima probatio. l. licet Imperator. ubi Alex. & Ias. ff. de leg. j. gl. in l. si tutor petitus. C. de peric. tut. cum infinitis concord.*

¶ADDIT. Vide Hippol. de Marsil. in rub. de probat. nu. 183. versi.

versi. restat videre de alia specie probationis.qui allegat plures gl.concor.& in l.j.§.si quis dicatur.nu.16.ff.de quæst. qui dicit,quòd iuris præsumptio affert secũ probationem.Et eundem in pract.crimin.§.principium.nu.14.fo.3.secundũ mag. impreßionẽ.Adde Alex.in l.manifestè.col.j.& ibi Iaso.latius, col.iij.not.ij.per illum tex.ff.de iureiur.Paul.consi.116.viso cõ promisso.col.pen.lib.j.in nouis.Et Steph.Bertran.in cons.39. col.ij.in 2.vol.nouißimorũ,vbi allegat Soc.& alios. Adde qđ dicit Bal.in d.l.si tutor.quẽ refert & sequitur Fel.in rub.de probat.col.j.quòd vbi ad reportandam victoriã requiruntur probationes liquidißimæ, sufficit probare per præsumptiones à iure inductas.& ibi vide concord.per Fel.

Imò præsumptio legis sufficit,ubi lex requirit probationem per instrumentum.l.quæcunq;.iuncta l.j.C. de apoch. pub.lib.x.quẽ ad hoc notauit Bald. *in l.j. C. de fideicõm.in l.j.§.j.C.de rei uxo.Mod.in l.pactũ quod dotali.C.de pact.* ¶ADDIT.Et illud dictum Bal.sequitur Alex.consi.126.repetitis &c.col.fi.in vj.lib.& And.Barb.in repe. l. cùm acutißimi. col.9.C.de fideicommis.Hippol.in rub.de prob.num.57.fo.6. secundùm impreßionem nouis.in magna margine.

Idem est si statutum requireret lucidißimas probationes. l.j.ubi Ful. *& cæteri.C.de testa.milit.Dum ergo lex æquiparet istos casus,certè talis æquiparatio procedet etiam in materia pœnali & correctoria,ut per* Bart. *&* Alex. *in l.j. ff.de leg.j.Et istud mihi magis placet, quia actus præsumptus à iure, eo ipso probatus dicitur,quòd non probatur contrarium.glo.in l.ij.C.de erro.calc.in l.si creditor.C. de pign.actio.in l.in testamento.C.de testa.mil.cum simil.per Andr.Sicul.in rub.suprà.de probat.col.xj.* Nec *obstat d.l.*
4 *Lucius.per quam dicit Alex.quòd† ubi probatio conditionaliter requiritur,non est satis præsumptio:quia tale dictũ debet intelligi secundùm legem quam allegat, uidelicet ut procedat ubi sumus in casu,in quo constet subesse præsumptionem,& nihilominus requiratur probatio: nam tunc*

ne

ne ista requisitio sit penitus inutilis, adhuc requiritur probatio, iuxta notata in l. si quãdo. de lega. j. Nã intelligo tex. in d. l. Lucius. quãdo filius erat in quasi possessione filiationis, propter quã habebat præsumptionẽ legis pro se, quòd esset filius: nec requirebatur alia probatio, ut per gloss. & Doct. in l. Titia. ff. so. mat. per Iaso. in l. neq; professio. C. de testa. & Alex. in consi. l j. in j. uolu. Vnde cùm testator instituerit eũ, si probaret se filium, satis ostẽdit se nõ fuisse contentũ de illa præsumptione. Et quòd ille tex. loquatur quãdo filius erat in quasi possessione filiationis, probatur ex tex. in fi. qui præsupponit absq; aliqua probatione, testamẽtũ esse nullius momẽti: certè nisi fuisset in quasi possessione, requirebatur probatio, ex quo erat fundamentũ intẽtionis suæ. l. uerius. ff. de proba. Item cõfirmatur, quia dato quòd nõ esset in quasi possessione, nõ uidetur quòd testamentum esset nullũ. Nã præteritus nõ potuisset habere hæreditatẽ, nisi probasset: ergo ut testamentũ sustineatur, illa conditio debet haberi pro nõ adiecta, tanquã tacitè inesset. l. in cõditionib. §. j. ff. de cond. & demon. l. iij. ff. de lega. j. quæ interpretatio in dubio fuit capienda. l. iij. ff. de testa. mili. Et isto casu filius nunquã reperisset se præteritũ, & sic testamentũ ualuisset, quicquid dicat Pau. de Ca. in d. l. Lucius. Aliam solut. ad illũ tex. etiam ponit ibi Iaco. de Are. & Imol. & referunt Moder. in d. rub. & in l. j. C. de testa. mil. Dic ut per eos. Non obstat d. l. ij. C. qui accus. quia in illo casu cessabat præsumptio: unde ea cessante, bene requiritur euidẽs probatio: sed non sequitur, quòd præsumptio ipsa non faciat euidentem probationem. Præterea ex eo quòd dixi, cõiectura, manifestè apparet quòd † præsumptio procedit solùm in his quæ sunt facti, quia in talib. habet locum coniectura: non autem in his quæ sunt iuris, quia de eis semper lex est

certa.

certa.d.l.cùm quidam.§.suum.ff.de acquir.hær.Et in certis non est opus cōiecturis.l. continuus.in prin.ff.de uerb.obl. Sed contra hoc obst.quod quotidie uulgò dicimus,tale quid est facti,& facta non præsumuntur.l.in bello.§.factæ.ff.de capt.per Ias.in l.serui electione.col.ij. & in l.legato generaliter.ff.de leg.j. & in auth.sacramenta pub.C.si aduers. uend. & alibi in uarijs locis. Sed tu aduerte, quia ille text. non loquitur in præsumptione,sed in fictione.Nec simpliciter probat quòd lex nō fingat in his quæ sunt facti,sed probat quòd in cā facti fictio non habet locū. Et idē apertius dicitur in l.deniq;.ff.ex quib.cau.ma.circa quā rationē Bart. ibi laborat, & declarat quòd hoc sit propter inhabilitatem extremorum.Sed istud est assignare nouā rationē, non autem sustinere rationem Iureconsul. prout etiam faciunt Moder.in d.l.si is qui pro empto. Vnde tu dic,quòd usucapio producitur ex continuatione possessionis.l.iij. de usucap.& sine ea esse non potest.l.sine possessione.eod.tit. & sic producitur ex causa consistente in facto, in qua lex nihil fingit. Et ratio est,quia si lex fingeret usucapionē processisse, necessarium esset quòd fingeret etiam super causa ipsius,& sic super possessione:quæ possessio cùm acquiratur & amittatur per actus naturales.l.j.de acq.poss.nō potuit per fictionem legis alterari.l.iij.§.ex contrario.ff.eod. ti.& facit §.simul.Insti.de leg.agna.tute. Nā cùm possessio sit de substātia usucapionis,lex nō potest ea quæ de substantia sunt,tollere:ut no.in l.ij.ff.de usuf.ea.rer. quæ usu cons. Et ideo etiā si quis reuertatur postliminio,nō tamē recuperat possessionē, nisi noua appræhēsione eā reacquirat.l.cū hæredes.§.j.de acq.po.Sequitur ergo,ut q̄uis lex fingat super facto,nunq̄ tñ fingit super causa facti, repugnātę mō à l.naturali tradito. Et facit qđ not.Bal.suprà in ru.de cau. possess.

6 *possess.& propr.col.fi.†ubi si statutũ uelit ipso iure continuari posseßionem de defuncto in hæredem, talis possessio ante apprehensionem naturalẽ nõ dicitur uera possessio, quia eam non potest lex transferre sine actu naturali & organis corporis: & propterea ex tali posseßione non competeret possessoriũ recuperandæ, ut est cõmunis opinio. de qua per* Alex. *in l. in suis. in 5. col. ff. de lib. & posth. licet* Decius *inaduertenter contrariũ dixerit, consil. lxxxiiij. de quo etiam per* Ias. *in l. si sorori. C. de iur. delib.*

¶ADDIT. Et hoc statutum seu potius cõsuetudo viget in toto regno Franciæ, quia mortuus saisijt viuũ: id est, mortuus videtur dare possessionem hæredi viuo: vt expresse dicit Cy. in l. ea lege, C. de cond. ob cau. & Io. Fab. in §. sui, de hær. qual. Insti. melius in §. j. Insti. de interdic. & Barb. in rep. rub. de caus. possess. & propriet. colũ. 22. Alex. in l. cũ hæredes. col. j. de acq. poss. & in consi. 82. perspectis his. col. ij. & cons. sequẽ. visa facti narratione. vbi per 4. aut 5. col. in 2. vol. & cõs. 37. in causa mota per Ang. &c. col. ij. in j. vol. & melius quàm alibi per Barth. de Chassaneu in cõment. consuet. Burg. in tit. de succeßio. §. le mort saisist le vif. quasi per totum. Ex quibus omnibus locis præallegatis videre poteris, an pro tali ficta possessione detur interdictum adipiscẽdæ, & recuperandæ. Vnum tamẽ nolo te omittere in practica, qđ dicit not. Io. Fab. in d. §. j. de interd. & etiam attestatur Chassa. vbi suprà, ver. & de hac consuetudine memoratur &c. quod est de cõsuetudine & stylo Curiæ in regno Franciæ, quòd ex tali possessione hæredes solent intentare remediũ retinendæ possessionis, dicentes se saisitos, & turbari in possessione: & sic cõcludunt in casu nouitatis, quamuis realiter non fuerint adepti possessionem: & hoc facere possunt secundùm eos, & ita quotidie.

Et ex his apparet, quòd d. §. factæ. nihil obstat. Puto tamen quòd regula Doct. sit in se uera, sanè eam intelligẽdo: quia uerũ est, quòd regulariter facta non præsumuntur, imò debẽt probari. l. uerius. ff. de probat. Et istud præsertim procedit in factis accidẽtalibus: quia accidẽtia extrinse

ca nõ præſumuntur, ut eſt gl. not. in c. ſi fortè. in uerb. ſcien te. ſ. de elect. in ſexto. gl. in l. ſi uerò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſd. cog. & per Raph. Com. in l. ij. §. j. ff. de except. & fa. tex. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de uer. ob. Iſta tamẽ regula fallit in infinitis caſibus, in quib. facta præ ſumuntur præexiſtẽte cauſa, de quibus ſ. dicemus. Tertio
7 ſubſequitur, † ex certo ſigno proueniens. Dixi certo: quia: niſi cõſtito de ſigno, lex non præſumit: unde ſi de eo aliter nõ cõſtet, debet probari. c. ſicut. ſ. infrà, de ſimo. ubi lex præ ſumit aliquem ſimoniacum ex ſignis, ſed requiritur prius, quòd de ſignis conſtet: ſicut præſumitur pater diligere fi= liũ, ſed opus eſt quòd conſtet eũ patrem eſſe: & ſic in ſimi= li. quia ſemper ex præſuppoſito certo, ſequitur deinde præ ſumptio. Appellamus autẽ iſta præſuppoſita, ſigna: quia ſi cut argumẽta habẽt ſedes ſeu locos ſuos, unde oriuntur, ut dicũt Ariſt. & Cic. in Topicis: ita etiã præſumptiones oriũ tur ex certis ſedibus, quas ſedes Hermogenes in rhetoricis ſi gna appellat. Eorũ alia ſunt neceſſaria: ut eam quæ pepe= rit, cõcubuiſſe. Sed hæc nec ad actum pertinet, nec ad præ= ſentem materiã. Alia ſunt ueriſimilia tantũ: ut, non eſſe pu dicam, quæ cum alienis uiris clàm uagatur. c. tertio loco. ſ. eodem. & de his uidebimus. Sunt autem innumera, ut dicit Quintil. Et meritò Bartol. in l. fina. in fin. princip. ff. de his quæ met. cauſ. dicit quòd iſta materia non poteſt tra= ctari, quia non poſſunt capi regulæ, ſed magis ſecundùm accidentiam factorum iudica tur. Nos tamen quàmplurima dicemus quæ ut meliori or dine habeantur, conge remus ſub certis regulis.

REGVLA PRIMA PRAESVMPTIONVM.

RIMA regula sit, quòd qualitas quæ naturaliter inest homini, semper adesse præsumitur.

Hanc regulam probat glo. in c. si fortè. de elect. in sexto. gl. & Doct. in c. is qui fidē. de sponsal. ubi appellant tálem præsumptionē esse præsumptionem naturæ. & idem firmat Ang. in repet. l. sciendum. in antepenul. col. ff. de uerb. obli.

PRIMA PRAESVMPTIO.

1 *Patres præsumuntur amare filios suos.*
2 *Patres præsumuntur plus terreri in filijs, quàm in seipsis.*
3 *Filij metus, qui in studio renunciauit beneficio, propter metum qui in patria inferretur patri, est iustus metus.*

1 *Ex hoc primo infertur, quòd † patres præsumuntur amare filios suos, & econtra. l. isti quidem. ff. quod met. causa. l. si pupillorum. §. si pater. ff. de reb. eorum. l. nec ei. ff. de adop. §. fin. Instit. de noxal. & quod no. Roma. in l. j. de*
2 *in ius uoc. cum simi. per Feli. in c. afferte. §. eo. † Imò præsumūtur patres plus terreri in filijs, quàm in seipsis, ut ibi dicitur. Et propterea Labeo Iuriscōsultus cùm aptè dānaret Augustū Im. interrogatus ab eo, unde tātū audaciæ assumeret: respōdit, q, naturæ beneficio esset senex, & filios nō haberet. Facit quod not. Ab. post alios in c. super eo. de renū. ubi dicit, † quòd iustus est metus filij, qui in studio renun-*
3 *tiat beneficio propter metū qui in patria inferretur patri.*

¶ ADDIT. Et dicit not. Inno. in c. cum locum. de spon. quē refert Hipp. de Marsil. in rep. l. vnicæ. de rap. vir. col. iij. nu. 7. & in l. j. §. inauditū. col. j ff. ad leg. Corn. de sic. quòd si patri sit violentia corporalis, & filius aliqd facit vt liberet patrē, ille actus dicitur per metum factus, ac si ipsi filio fuisset illata violentia,

SECVNDA

SECVNDA PRAESVMPTIO.

1 *Pater præsumitur capere salubrius consilium in fauorem filij.*

2 *Filius simpliciter exhæredatus, non censetur mala mente exhæredatus, quo ad ea quæ ad eum pertinent iure filiationis.*

3 *Filio instituto, si pater prohibeat ne alienet antequam habuerit xxx. annos, talis prohibitio ualet etiam respectu legitimæ.*
Exhæredatio potest fieri ad tempus etiam respectu legitimæ: præsumitur enim facta à patre filio consulente. ibidem.

4 *Matrimonium filiæ, quando non est imparitas inter ipsam & uirum suum, probatur per patrem, & etiam alios consanguineos. Limitationem uide ibidem.*

5 *Adulterium siue stuprum commissum cum muliere, respicit iniuriã totius consanguinitatis.*

6 *Statutum annullans contractum mulieris sine consensu propinquorum, an procedat muliere contrahente cum patre.*

7 *Pater non potest cõtrahere cum filia in propriam utilitatem, statuto disponente, quòd filia non possit sine consensu patris obligari.*

8 *Filia dotata a fratribus, si minus habuerit quàm sit legitima, poterit agere ad supplementum, stante statuto quòd stantibus masculis filia dotata non succedat. Secus si a patre dotetur, quia tunc non nisi fuerit enormiter læsa, agere poterit. quod intellige, & declara, ibidem.*

1 SEcũdò infertur, † quòd pater semper præsumitur capere salubrius consilium in fauorem filiorũ. l. nec in ea. ff. de adulte. Et istud procedit, etiã si pater faceret actum qui prima fronte non uideretur utilis filio, ut probatur ex no. per Barto. in l. ij. in quinta. col. ff. de uulga. & pupil. ubi dicit, quòd lex permisit patri substituere pupillariter, etiã filio exhæredato mala mẽte. l. cùm quidã. C. de legat. quia tantum confidit de patre, quòd credit, quòd non sit facturus aliquid, nisi pro bono filij. Ad idẽ facit quod not. Bar. in l. ut
2 iurisiurandi. §. si liberi. in ult. col. de oper. liber. ubi † si pater exhæredet filiũ simpliciter, nõ cẽsetur exhæredatus mala mẽte, quo ad ea quæ ad ipsum ptinẽt iure filiatiõis. l. si patronus. §. si quis nõ mala. cum §. seq. ff. de bo. lib. licet quo

ad hæreditatem sit secus, ex quo talis actus eum expresse excludit à bonis: quæ exclusio simpliciter facta, non habet aliquem colorem pro bono filij. Et ita potest saluari Bar. *ab impugnatione* Alex. *in d.l.ij. in xij.col.ff.de uulg.*

¶ADDIT. Et ibi vide præceptorem meum Franci. à Ripa, co. 11. vers. sexto dubitatur, num. 36. vbi alio modo concordat opiniones, Dic vt per eum.

3 *Ad idē facit.† quia si testator instituto filio prohibeat ne alienet, antequā habuerit xxx. annos, talis prohibitio tenebit etiam respectu legitimæ: quia non censetur apposita in grauamen, sed potius in sui fauorem, dum pater consulit ætati lubricæ adolescentis.* Ita dicit in contingētia facti se *dixisse* Raph. Com. *in l. si filiusfamil. §. diui. ff. de lega. j. & ibi* Ambrosius Opizonus *in 26. col. latè comprobat istam opin. quam etiam sequitur ibi* Ioā. Crotus. *& idem consuluit* Pau. de Cast. *consil. 77. uisis & consideratis omnibus. in j. uolu. in nouissimis.* Et *probatur hæc opinio ex not. per* Bar. *in l. cùm ex filio. in prin. ff. de uulg. & pupil. cum concor. ubi exhæredatio facta ad certum tempus, tenet etiam respectu legitimæ: quia præsumitur facta à patre filio suo consulente: de quo etiam per* Iaso. *in l. multi. ff. de libe. & posthu. quod est summè notādum, & uidi pluries in facto dubitari, quia* Aret. *consil. 16. præsupponit cōtrarium: sed prima opinio est uerior, quam etiam tenet* Picus *in repet. l. in quarta. col. xliiij. ff. ad l.* Falci.

¶ADDIT. Hęc ratio huius præsumptionis parum apud me stringit, nam ex ea sequeretur unum quod est contra communē doct. sententiā in d. §. diui. videlicet quòd valeret prohibitio perpetua alienationis, etiam respectu legitimæ. qua enim ratione creditur patrem voluisse filio consulere ad tempus, quē ad tempus parùm industrium fore suspicabatur: eadem præsumeretur voluisse consulere perpetuo, si perpetuo parū industrium futurum credebat, & sic teneret prohibitio perpetua: cu

ius

ius contrarium vt dixi est veritas, vt per Iaso. post alios, & post Ias. omnes Moderni in d. §. diui. Cùm igitur ratio istius præsumptionis non urgeat, sequeretur concludendum, ex generalitate l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testaméto. non valere prohibitioné etiam temporalem quo ad legitimam: cùm omne grauamé etiam temporale subducatur de legitima, per dictam legem, quoniam. ideo videretur posse attentari contra sentétiam Pauli, Comen. & Ambrosij, ac aliorum. & in effectu contra eos videtur sentire Ferdinand. de Loazes in d. §. diui. col. viij. & ix. ex innumeris fundamentis quæ adducit, retenta tamen sententia prædictorum, quam etiam tenet Ias. in d. §. diui. in repet. col. tertia, num. 17. & in lect. col. vlt. nume. 116. & Thomas Ferra. cautela 35. & videtur magis communis. Nota tamen cautelas, per quas potes euadere talem temporalé prohibitionem quo ad legitimam: quarum vnam tradit Iaso. vbi suprà, & Barthol. Cepol. caut. 59. & Ange. in l. quoties. C. de fideicõ. Aliam tradit Aret. consil. 22. diligenter & maturè.

Et pro supradicta præsumptione etiã fa. quod not. Bald.
4 *in c. super eo. ij. suprà, de testi. ubi lex uult, quòd † testimonium parentis admittatur probando matrimonium filiæ, quando non est imparitas inter utrunq;: nam dicit* Bal. *esse rationé, quia nõ est uerisimile quòd mater attestaretur nisi pro ueritate: ex quo aliàs sequeretur, quòd traderet filiam in concubinatum, & sic male consuleret filiæ suæ, quod est contra præsumptionem iuris. d. l. nec in ea.* Et *idem est de mente* Anch. *Et quod dicitur de parentibus, procedit etiam in cæteris consanguineis, ut ibi per* Doct. *de quo etiam per* Soci. *consil. 17. in j. per* And. *Sicul. consil. iiij. in j.*

¶ ADDIT. Vide notabiliter Alex. consi. 154. viso themate suprascripto &c. col. j. in quinto lib.

Et ex hac ratione inferebam in practica, quòd quidã testes consanguinei attestantes de matrimonio, quòd quædam ex certo marito pepererat filium, quòd non erat standum dicto eorum; & tunc non procedebat dispositio d. c. super

eo. Mouebar per dictam rationē: nam cùm in prædicto casu uirgo fuisset eū deflorata, erat uerisimile quòd consanguinei nō curarent de concubinatu, sed facerent quicquid possent, ut ille eam haberet in uxorē: & sic cessaret ratio
5 *legis, præsertim quia tunc erat manifesta suspicio, ex quo † talis iniuria respicit totam cōsanguinitatem. ut per* Bar. *in* l. lex Cornelia. *ff. de iniur. per* Alexā. *consil. xxiiij. in sexta col. in ij.* Decium *consil. cxxxiij. in ij. col.* Et *istud erat satis de mente tex. in d. c. super eo. ubi mater & cōsanguinei reij ciūtur, quādo sunt suspecti propter disparitatē sanguinis, certè multò magis debent esse suspecti in isto casu, quando uirgo est deflorata. & ita obtinui, quod nota.* Ex *supra*
6 *dicta ratione etiā deciditur quæstio, † an statutū annullans cōtractū mulieris sine consensu propinquorū, habeat locū etiā si mulier cōtrahat cum patre.* In *quo puncto per supra dictā rationē,* Bal. *in l. pactū quod dotali. in xx. q.* C. *de collat. decidit quòd nō: cuius decisio communiter tenetur.* Et *licet aliqui impugnent, tamē pōt responderi, ut ibi per* Deci. Putarē *dictū* Baldi *esse in se uerū, quia illa forma fuit introducta à statuto timore fraudis, cui subiacēt mulieres, quæ ratio cessat in patre. Sed si probaretur fraus uel metus reuerētialis, uel similia, tūc retractaretur, iuxta l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarū rer. actio nō detur.* Et *ita etiam pōt saluari alia decisio* Baldi *in l. j. ff. de reb. eor. ubi allegādo* Azo. *dicit, quòd pater qui habet legitimā administrationē in aduentitijs filij, pōt immobilia alienare, etiā citra decretū iudicis, de quo per* Ias. *in l. præses.* C. *de transact.* Cōtra *supra*
7 *dicta tamen facit, quia † etiā si statutū diceret, quòd mulier non posit obligari sine consensu patris, si pater cum ea in suam cōtraheret utilitatem, cōtractus non teneret, quia ille cōsensus uidetur adhiberi ad integrādam personā ipsius*

mulie

mulieris, ut per Bald. in l. j. col. pen. C. qui admit. But. & Gemi. in c. cùm consuetudinis. suprà, de consuet. & Alex. cōsi. xxix. col. pen. in iij. ergo pater nō pōt illi cōsentire in utilitatē proprii. l. j. ubi Bart. ff. de autho. tut. cum concord. per Alex. consi. 106. in j. & Soc. in cōsi. xxiij. in iiij. uolu. Vnde ista decisio esset restringenda, ubi cōtractus non pertineret ad utilitatē patris. cogita tamen. Ex eadē ratione dicit Pau. de Castr. in consil. 275. uel 278. super primo quæsito dicēdum. in j. uolumi. in septimo dubio, † quòd stante statuto, quòd masculi excludāt fœminas dotatas, si à fratribus fuerint dotatæ, & minus habuerint quàm sit legitima, licet possint agere ad supplementū: tamē si fuerint dotatæ à patre, nō poterūt agere, quia censebuntur cōpetenter dotatæ, ex quo lex præsumit pro patre. d. l. nec in ea. Et quod patri uisum fuit competens, non debet alteri uideri incōpetens. l. si furioso puberi. in fi. ff. de cur. furio. nec redargui potest ab aliquo, cùm nullus amor uincat paternum. l. fin. in prin. C. de curat. furio. & hoc nisi appareret de enormi læsione. & illud dictum refert & sequitur Alexan. consil. xxxiij. in iiij. Curt. consil. 27. col. xiij. & consil. lxxx. col. final. Decius consil. 26. & consil. clxxx.

¶ ADDIT. Ista dicta Pauli supra relata refert & sequitur Lauren. de Palatijs in tract. de statu. exclu. fœ. colum. 20. qui tract. est inter tract. Alberti Bruni Asten. in fine.

Sed tu considera, quia in contrariū uidetur esse conclusio Doct. de qua per Soci. post alios in l. Gallus. §. & quid si tantū. de lib. & posth. ubi stante tali statuto, dicunt quòd si pater reliquerit filiæ pro dote minus legitima, quòd poterit agere ad supplementum. Sed ista est alta quæstio, in qua Alexan. ibi tenet contrarium.

¶ ADDIT. Altißima profecto est ista quæstio, quam vide satis copiose tractatam per Carol. Rui. in d. §. & quid si tantum.

col.61.ver.sed iuxta præmissa occurrit alia similis quæstio &c. vbi distinguit quatuor casus. Et resolutionem huius altissimæ & dubitabilis quæstionis, in qua uariæ reperiuntur Doct. sententiæ, vide melius quàm alibi de mundo, per Alber. Brunũ Astẽ. in tract. de statuto fœm. & cog. lineam &c. in nono artic. princ. col. xlij. vbi per 12. col. & vltrà hanc quæst. examinat, & pro affirmatiua & negatiua allegat infinitas Doct. autoritates, tam in lecturis quàm in cõsilijs: ac tandem fœdere distinctionis tradit notabilem doctrinam, ex qua resolutus eris in hac notabili & difficili quæsti. an stante prædicto statuto filia dotata cẽseatur exclusa à legitima, supplemento legitimæ, aut supplemento cõgruæ dotis. Vide omnino & eundem in eleganti quodam consilio posito in fin. d. sui tractatus.

Tamen põt prædicta cõclusio saluari, quãdo pater iam tradidisset filiã nuptui: secus si simpliciter in testamẽto reliquisset dictã dotẽ, cùm nuberet. Nã in primo casu põt capi præsumptio pro patre, q. attẽta qualitate mariti, & temporis, & facultatum suarũ, talem dotẽ filiæ tradiderit: quæ ratio cessat, quãdo relinquitur ista dos in testamẽto, ex quo antequam nubat possent prædicta immutari. Et ita teneas: licet Bald. Nouel. *in tracta. dotis, in quinta parte, in 16. priuil. tenuerit contrarium, & etiam* Decius *consi. 276. proponitur. sibijpsi contrarius uariauerit.*

TERTIA PRAESVMPTIO.

1 *Pater uerberans filium, præsumitur causa correctionis uerberare, modo atrocitas pœnæ aliud non suadeat, nec licet filio se defendere.*

2 *Pater includens filium in certo loco, non incidit in pœnam priuati carceris.*

3 *Maritus an possit baculo uxorem percutere.*

1 T*Ertio infertur, † quòd si pater uerberat filium, præsumitur fecisse causa correctionis, dummodo atrocitas pœnæ aliud non suadeat. l. j. C. de emend. propin. sa. text. in l. sed & si. § fin. cum l. seq. ff. ad legem Aquil.*

ADDIT.

¶ ADDIT. Adeò quòd non licet filio se defendere, nec patrē eum verberātem repercutere, vt per Bar. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. quia vbi permissa est offensio, ibi nō est licita defensio, secūdùm Bar. & Doct. ibi, ita limitantes illum tex. Item adde, quòd si pater verberet filium clericum, non incidit in excommunicationem, secūdùm Floria. post Tancretum in d. l. sed si. §. si magister. ff. ad l. Aqui. Adde etiā, quòd si pater excedat modum in castigando filium, non venit puniendus de omnib. percussionibus, sed de excessu tantū: nec punitur tanquā dolosus, sed tanq̄ culposus, secūdū Bal. in d. §. si magister. latissimè Hippolyt. de Marsil. in pract. crimin. §. quoniam. col. antep. nu. 90. cum seq. vers. item circa.

Ad idē facit tex. in l. si filius tuus. C. de patria pot. ubi pater pōt facere carcerari filiū, & iudex debebit imponere pœnā quā pater iusserit: de quo ibi per Doc. *Ad idē q̄d no.*
2 Bar. *in l. ex facto. magna. in fi. ff. de hæred. inst. ubi † si pater relegat filium in certo loco, uel eum claudit per aliquod tēpus in certo conclaui, nō incidit in pœnā carceris priuati, ut etiā dicit* But. *in c. cū cōting. ubi* Mod. *suprà, de for. cōp.*

¶ ADDIT. Vide Feli. in c. licet Heli. in prin. de simonia. Bal. in l. libertos. C. de obsequijs patro. præstan.

3 *Sed uidi in facto dubitari, † quid de marito, qui uxorē baculo percusserit? Videtur, quòd non licuerit, quia ista correctio nō cōuenit ingenuis, ut est tex. in l. cōsensu. §. j. C. de repud. & per glo. in c. sicut alterius. 7. q. j. de qua etiam per* But. *&* Fel. *in d. c. cùm cōtingat. Puto per supradicta, quòd non possit criminaliter puniri, quia ex tanta cōiunctione, præsumitur illa percussio facta animo corrigendi, non autē dolose, nisi atrocitas uulneris aliud induceret. §. atrox. Inst. de iniu. & ita tenet* Guido Papæ *in tractatu de præsum. in penul. char.*

¶ ADDIT. An marito liceat vxorē mediocriter verberare ad castigandū, vide Alex. & Ias. in l. miles. §. qui iudicati. in fi. ff. de re iud. & est gl. in l. sed si. §. fin. ff. ad l. Aquil.

QVARTA PRAESVMPTIO.

1 *Pater offerens filium nocentem iudici, non præsumitur obtulisse ut af ficiat eum summo supplicio. Idem in filio offerente patrem.*

2 *Filius præsentatus iudici à patre propter delictum, ex quo ueniat de capitandus, non debet pœna mortis, sed alia puniri.*

1 Qvarto infertur,† quòd pater offerens filium suũ no centem iudici, nõ præsumitur obtulisse ut eum affi= ciat summo supplicio. l. milites. §. penult. ff. de re milit. per quẽ tex. dicunt Salic. & Pau. de Cast. in l. propter insidias.
2 C. qui accus. nõ poss. † quòd si quis cõmisit delictũ, per quod ueniat decapitandus, si præsentetur iudici à patre, quòd erit afficiendus alia pœna, quàm mortis, & leuiori, puta exilio: & sequitur Bar. Veronẽ. in cautela sua prima: quod est notandum. Et idem etiam est in filio offerente patrem, ut per Angelum in l. si adulterium cum incest. §. liberto. in fi. ff. ad l. Iul. de adul. Videretur tamen istud nõ procedere, quando pater eum præsentasset ex uerisimili timore, quòd caperetur à iudice: sicut dicimus, quòd licet cõfessus mitius puniatur, tamen nõ procedit quando quis confiteretur me tu probationum, ut per Abb. & Moder. in c. at si clerici. in prin. suprà, de iu. Tamẽ prior pars est tenẽda, quia æquior. quã etiam tenet Fel. in c. accusasti. in ult. col. j. de accus. & Ang. de Arim. in tract. Ang. de maleficijs, in uerb. necnõ ad querelam. in septima char. super uers. 21. & Mod. in l. j. §. ad quæstionem. ff. de quæst.

¶ADDIT. Vult allegare Hippo. de Marsi. quem etiam vide in l. j. §. inauditum. col. ij. ff. ad l. Corn. de sicar.

QVINTA PRAESVMPTIO.

Qvinto ex supradicta regula infertur, q. parẽtes alie nantes bona sua generaliter, præsumuntur reseruas se lucra matrimonij filijs suis, nisi etiam ea expresse alienẽt. auth. nunc autem. C. de secund. nupt.

SEX

SEXTA PRAESVMPTIO.

1 Filius relinquens liberationem ab actione tutelæ patri, præsumitur eum liberasse etiam à solutione tutelæ. Declara ut ibi.

2 Dolus futurus non potest remitti.

3 Tutori si in testamento legatum fuerit, quòd nõ teneatur reddere rationes, & quòd omne in quo fuerit cõdemnatus sibi per hæredem restitueretur: nihilominus tenetur tutor, & nihil operaretur tale legatum.

1 SExto infertur, † quòd filius relinquẽs liberationem ab
actione tutelæ patri, præsumitur eum liberasse etiam à
solutione reliquorũ, propter naturalem affectionem: licet
secus sit in extraneis, ut est text. no. in l. Aurelius. §. Titius.
ff. de lib. leg. quem pro singulari no. Rom. in sing. 90. incip.
ultimo adultus. quod intellige, dum tamen ad ea reliqua nõ
2 teneatur ratione doli committendi, quia † talis dolus nõ potest
remitti. l. cõuenire. ff. de pact. dota. & habetur per Bar.
3 in l. Aurel. §. Gaio. eod. tit. Et propterea † etiam si in testamento
legetur tutori, quòd nõ teneatur reddere rationes,
& quòd omne in quo fuisset condemnatus, uolebat sibi restitui
per hæredem: adhuc teneretur tutor, & legatum non
operaretur, ut per Sal. & Mod. in l. cũ necessitatem. C. de fideicõmiss.
Ias. in l. actione. in fi. C. de transac. per Alex. cõs.
164. in 5. uol. quicquid dixerit Ang. consil. 187. Brunellus
& Curt. consi. 66. in 5. col. quorum opinio nõ est communis,
& abhorret ab æquitate, quia daret occasionem tutoribus
spoliandi pupillos.

¶ADDI. Vide quæ latissimè scripsi in responsis meis, in materia binuborum positis post repetitionem l. generaliter. C. de secundis nupt. respons. vlt. ibi videto.

SEPTIMA PRAESVMPTIO.

1 Pater præsumitur expensas donasse filio agenti in studio, & non debent illi imputari à fratribus tempore diuisionis. Et quid in libris.

2 Statuto, quòd pater teneatur tractare filios æqualiter, alias reducantur

cātur ad æqualitatem, disponente: an expensa facta per patrem ipsi filio in studijs agenti donatæ uideantur, & an tempore diuisionis illi à fratrib. ueniant imputandæ.

3 *Pater si dotis uni filiæ plus dedit quàm alteri, modò æquè bene locaue rit marito, dicitur æqualiter maritasse seu tractasse.*

1 *SEptimo, † pater præsumitur expensas donasse filio in studijs agenti, & non debent illi imputari à fratribus tē pore diuisionis. l. quæ pater filio. ff. fami. ercis.* Alex. *consil. cij. in iij. Quid uerò de libris, uidendum est, ut per* Bar. *in l. }. §. nec castrense. ff. de collat. bo. & per* Mod. *in l. dotis.* C. *de collat.*

¶ADDIT. Vide latissimè Picū & D. meū à Ripa in l. in quartam. post alios ibi scrib. ff. ad l. Falc.

2 *Sed uidi in facto dubitari, † quid si statutum est, q. pater tractet filios suos æqualiter, aliàs reducantur ad æqualita tē? Et posset idem dici. Nam æquitas iuris cōmunis uult, ut filij tractentur æqualiter. l. ut liberis. C. de collat. l. cū oportet. in prin. C. de bon. quæ lib. & tamē in isto casu ius cōmune ab eadem æquitate limitatur, ut dicit tex. in d. l. quæ pater.* Ergo *eodem modo idem dicendū est de necessitate intro ducta à statuto: nec uidetur fuisse de mente statuti auferre talem æquitatem, sed potius obuiare ærroneis affectionib.*

3 *parentum.* Facit, † *quia si pater det plus dotis uni filiæ, & minus alteri, dūmodo eam æquè bene collocauerit marito, dicitur æqualiter tractasse, seu melius filias maritatas, secū dū paragiū, ut dicit* Deci. *cōs. 26. in iiij. col. & fa. quod no.* Bar. *in l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij.* Aliàs *sequere tur, q. si pater haberet filium docilem, & alium crassi intel lectus, non deberet curare ut docilis instrueretur, ne inter eos esset inæqualitas: quod est absurdū.* Et *si diceres, quòd filius deberet cōpēsare tales expēsas in pecunia, dico, q. hoc est iniquū. d. l. quæ pater.* Nec *statutū debet trahi ad casus iniq*

iniquos.c.erit autem lex.iiij.distinct.& facit quod not. Bal. *in l.Macedoniani.C.ad Maced.cum concord . per* Decium *in authen.quod locum.C.de collationib.*

OCTAVA PRAESVMPTIO.

1 *Ascendens præsumitur suam hæreditatem uelle descendentibus relinquere.*

2 *Hæreditas patris magis debetur filio,quàm filij hæreditas patri.*

3 *Legitima debetur filio lege naturæ:parentibus uerò lege ciuili tantũ.*

4 *Dispositio l.cùm auus.de cond.& demonst.non habet locum è cõuerso,scilicet in patre.*

1 *Octauo præsumitur,† quòd ascẽdens uelit relinquere hæreditatem suã descẽdentibus.l.cũ ratio.ff.de bonis damnat.Et propterea licet lex aliquando æquiparet legitimam quæ debetur filio in bonis paternis, illi quæ debetur patri in bonis filij.l.nam etsi parentibus.ff.de inoffic.testa.*
2 *tamẽ æquiparatio nõ est generalis:quia† magis debetur filio hæreditas,quàm è conuerso.l.scripto.in fi. ff. unde lib. Vnde uidemus,quòd præteritio patris nõ reddebat testamẽtum nullum ipso iure:secus in filio.l.filio.§.cõtra.ff.de in-*
3 *offic.test. Vnde dicimus,quòd† legitima debetur filijs lege naturæ:sed è conuerso parentibus est debita tantummodo lege ciuili,unde posset in totum tolli per statutum, ut per Bald.in l.j.§.ius naturale.ff.de iusti.& iure.*

¶ADDIT. Vide Ioan.de Ana.cons.4.cum concord. ibi traditis per Lud.Bolog.in addit.& per Alexã.cos.68.circa præmissam.col.2.in 4.lib.& Corneũ consi.150.circa præsentẽ consul. per totum,maximè col.2.& 3.ita quòd nullibi melius comprobatum habes.in 2.vol.& cons.107.col.1.in 1.vol.& Lud.Rom. cons.32.col.pen.& fin.vers.tertiò principaliter . Et sic videtur intrepidè concludere præceptor meus Alciatus, quòd licet legitima ascendentium posit tolli per statutum,quia iure ciuili debetur,legitima tamen liberorum non potest per statutum tolli,quia iure quodam naturali est debita, quæ iura naturalia nullo iure ciuili tolli possunt. §.sed naturalia. Institu. de iure natur.Sed aduerte,quòd ista quæstio, an legitima liberorum

posit

posſit tolli ſtatuto,eſt vna de difficilioribus quæ ſit in iure,ita quòd aſſeuerat Socinus conſil.150.in prin.circa veritatem huius quæſtionis Docto. pugnaſſe à ducentis annis citra:& contraria opinio ,ſcilicet quòd ſtatutum poſsit in totum legitimã liberorum tollere, videtur de iure magis communis, quam tenet Dynus poſt longam diſputationem ab vtraque,in c.indultum de regu.iur.in 6.& ibi reſpondet his quę in contrariũ adducuntur.& ſequitur ibi Ioan. And.in Mercur. & Lapus alleg. 101.in ciuitate Floren. & Oldra.conſil.107. circa municipale. vbi ab vtraque diſputat, & pluribus fundamentis hanc ſententiam comprobat. Idem tenet Ange.& ante eum videtur ſentire ibi Bartol.in authen.de hæred.& fal.in princip.colum.fina. Idem Bartol. in lege Titio centum. §. Titio genero. & ibi expreſsius Imol.ff. de condi. & demonſtra. & idem Imol. clariſsimè in l. quod de bonis. §.fi.ff.ad leg.Falcid. Ray. de Forli. in conſil.68. quædam mulier.colum.j. quod eſt inter conſilia Signoroli de Homod. qui dicit quòd iſta eſt communis, & diſputare de ea, eſt diſputare de lana caprina. Et hanc etiam tenet Signorol.cõſi.37.factum ſic proponitur. vbi melius quàm alibi ab vtraque parte hanc queſtionem diſputat, & intrepidè tenet ſtatuto poſſe tolli legitimam in totum, & reſpondet his quæ in contrarium adducuntur. Et idem Signorol. conſil.69. in quæſti.Blandiſiæ &c. Paul.de Caſtr.conſil.322. viſo puncto. in princi. in primo volumine. ſecundùm nouiſsimam impreſſionem.Mart.Laud.in tract.de primogenit.verſicul. quæro an valuerit conſuetudo. vbi poſt Bald. in lege prima. verſiculo,deinde quæro circa ſtatuta permiſsiua.nume.17.colum.11. C. de ſumma trinitate. & alios in locis per eum relatis, tenet valere ſtatutum,quòd primogenitus in totum ſuccedat, ſecundogenito penitus etiam in legitima excluſo. Hanc etiam opinionem, quòd tolli poſsit, dicit communem Alexan. conſil.75.columna quarta.verſic. reſtat ad allegata in contrarium &c.in primo volumine. & Salic.etiam communem eſſe aſſerit(licet ipſe nolit illi adhærere)in authen.nouiſsima.quæſti. 11.C. de inoffic.teſtamen. Hanc etiam communem eſſe atteſtatur & firmat Deci.conſil.19. diuino implorato præſidio, & pro tenui facultate.columna ſecunda.& colum.penul. vbi autoritatib. & concord.pluribus cõprobat.Et voluit Paulus poſt Bald. in lege prima.C.de inoffic. donat. quos refert & ſequitur

tur Deci.d.consil.19.quòd valet statutum quòd maritus lucretur integram dotem vxoris,etiam exclusis liberis prioris mariti dictæ vxoris, quo ad legitimam. Et hanc etiam esse communem, quòd statutum in totum tollere posit legitimam,tenet decisio Capell.Tholo.decis.437.vbi Steph.Auffre.allegat infinitas autoritates. Et Corne.hanc partem sequitur & communem asserit consil.210. in hac consultatione. columna penultima.in primo volumine.vbi pluribus egregijs fundamentis comprobat, & allegat autoritates. & consil.111. videtur in hac.colum.fina.in secundo volumine.& consil.150.circa præsentem.colum.penul.eodem volu.vbi dicit quòd ista est communis, & quòd ita est tenendum vita ratione, quicquid dicat Sali.in d.authen. nouissima. & idem Corne.consil.115.colum. 2. vbi egregiè comprobat & attestatur de communi.in tertio volumine.& allegat concord.& consil.123.licet.colum.fina.in 3.volumi.& consil.150.hanc quæstionem.in fin.in primo volumi. cum varijs concord. ibi per eum. Contrariam verò opinionem,quòd nō posit in totum tolli legitima per statutum, sed solùm diminui,tenent Iacob. de Beluis.in authen.de hæred. & falcid. in princip.colum.vlti. & Salic.in d. authen. nouissima. quæst.11. sentit Baldus post Cyn. in l. sancimus.C. de nuptijs. expressius Albèric. in l. quoniam in prioribus.C. de inoffic.testamen.colum.penult.vbi examinat quæst.Bald.in l. fina. §.ipsum autem.C.de bon.quæ lib.& Alexan.consil.55.viso titulo quæst. colum.fina. in secundo volumine. & ibi allegat concord.Et dicit hanc esse communem sententiam Canonist Barbatia in c.Raynutius. colum.45.cum seq. versicu. modò sunt videnda. vbi latè examinat hunc articulum. extrà,de testa.& consil.24. illud afferam in medium. in prima parte. & Curtius Senior consil.13. in fi.Rom.consil.16.in fin.cum concord. traditis per Corn.consi.123. licet. in fin.in iij.libr. & Alexan.consi.75. visis diligenter.colum.2.in 1. & Corne.consil. 86. dominus Petrus.in primo volumine. Et latissimè Stepha. Auffre.in decis.Cap.Thol.decis.437.qui dicit hanc æquiorem & magis communem apud Canonistas, dicens bonum verbum, quòd ita sæpe vidit seruari in practica. Quid ergo tenendum in tam dubitabili quæstione? Omissis quibuscunque ambagibus, mihi placet media sententia, quæ etiam videtur magis communis, & ex mente Doct.ferè omniū,vt distinguamus:

Aut

Aut talia statuta fiunt sine aliqua causa rationabili,& tunc non valent talia statuta tanquam irrationabilia. c.erit autem lex.4. distin.nec per talia tolletur ius petendi legitimam. Ita loquatur hæc posterior opinio. Aut talia statuta fiunt ex rationabili causa,& valent talia statuta,& in totum possunt tollere legitimam. Ita procedãt infinita Doctorum loca,pro prima opinione allegata,volentia,quòd stante statuto,quòd filia non succedat patri stantibus masculis,filia non poterit petere legitimã: nã tale statutum fit ex legitima & rationabili causa, scilicet ad conseruandum ius agnationis,nomen & arma domus,& ne hęreditas eat ad extraneam familiam.Ita etiam procedat, quod voluit Bal.& Paul.in d.l.j.de inoff.donationib.& consulit Decius d.cons.19.videlicet quòd valeat statutũ,quòd maritus lucretur dotem exclusis liberis prioris matrimonij: istud enim statutum fit ex iusta & rationabili causa;scilicet vt viduæ citius reperiant maritos,quas (vt fit communiter) propter onera liberorum prioris matrimonij,nisi cum maxima difficultate,viri in vxores ducere nolunt.Et hanc etiam rationem tradit Decius vbi suprà.Et si bene inspicias ferè omnes Consulentes in locis allegatis suprà in prima sententia,videbis qualiter loquũtur quando subest aliqua rationabilis causa statuti condendi. Intellige tamen quod dixi,quando subest causa valere statutũ, & in totum tollere legitimam,verum esse, modò non absorbeantur alimenta:nam talia statuta non tollunt petitionem alimentorum aut dotis,quæ in locum alimentorũ succedit.l.quisquis.§.ad filias.C.ad leg.Iul.maiest. Nam cùm alimenta iure naturali sint debita à patre liberis.l.j.§.ius naturale.ff.de iust. & iure.nullo iure ciuili tolli poterunt.l.iura sanguinis.ff.de regul.iuris.§.sed naturalia.Inst.de iure natur. Item talia statuta vtpote inuitantia parentes ad necem liberorum,non deberẽt valere:necare enim videtur qui alimenta denegat.l.necare.ff. de liber.agnos.& hanc concordiam & distinctionẽ tradit Bal. not.in d.l.cum lege.C.de sacrosanct.eccles. & clarius Ioan.de Imol.in d.l.Titio.§.Titio genero.ff.de cond. & demonstr. & Ioan.de Ana.consil.4.vbi notabiliter loquitur.vbi etiam Bolog.in addit.Et melius quàm alius quispiam istam concordiã & distinctionem tradit notabiliter Curtius Iunior consil.10. colum.ij.& dicit hanc esse communem sententiam,& ex mente quasi omnium Doctorum, qui tenent primam partem. Et etiam

etiam Panormitanus in d.c.Raynutius.in vltimo notab.vbi egregiè loquitur,& dicit deberi alimenta.Et Iacobus de Belui. in d.authen.de hæred.& falcid.qui dicit ideo tale ſtatutum nõ valere,quia tolleret alimenta:vnde concludit ſaltem deberi alimenta.Et etiam Mart.Laud.in d.tract.primogenituræ,qui dicit quòd ſecundogenito debent dari alimẽta,& omnia neceſſaria ad ſtatum ſuum,ſtante ſtatuto quod primogenitus ſuccedat excluſo ſecundogenito.Et ideo in caſu omnium fermè cõſiliorum ſuprà in prima parte deductorum,quãdo viget ſtatutum quòd ſtantibus maſculis filia non ſuccedat,dicunt Doctores,quòd filia quæ fuit dotata,nõ poterit ſuccedere, nec petere legitimam,ſeu potius ſupplementum legitimæ: quia filiæ habent dotem quamuis non vſque ad legitimam.Item interea alimenta eis præſtanda erunt per hæredes,ſi nondum ſint matrimonio collocatæ,ſecundùm Bartolum in d.§.Titio genero.& Cõſulentes in locis ſuprà allegatis, & maximè Corneum & Curtium Iuniorem d.conſi.10.Nota hæc,quia nuilibi ita cumulatè reperies.

Et facit quod not.Bart.in l.ij.in fin.ff. ſi quis à parente ſue.manumiſ.& quod notat Bar.Imo.& alij in l.cùm auus.
4 *ff.de condi.& demon.ubi† illa lex loquens in filijs, nõ habet locum è conuerſo in patre.*

NONA PRAESVMPTIO.

- *Teſtator plus dixiſſe, & minus ſcripſiſſe præſumitur, ne uideatur alias ſucceßiones ſuis prætuliſſe.*
- *Filio de reſtituenda hæreditate grauatò, ſubintelligitur clauſula, ſi deceßerit ſine liberis:& hoc præſumitur,ideo efficacioribus præſumptionibus tolleretur talis præſumptio.*

1 *NOno præſumitur, † plus à teſtatore dictum, & minus ſcriptũ,ſuadente æquitate,ne uideatur pater alienas ſucceſsiones ſuis prætuliſſe.d.l.cùm auus.& l.cùm acutißimi.C.de fideicõmiſ.& l.generaliter.§.cùm autem.C.de inſtit.& ſubſti.Et ideo cùm deciſio dictarũ legũ ſit fundata ſup præſumptione,uideretur, ꝙ per efficaciores præſumptiones tolleretur, ut dicunt Anchara. conſil.46.prima*

d facie.

facie. & Soci. consil. cxcj. licet difficulter. Et istud in se est uerum, licet præsumptiones, quas Soci. refert in d. consil. nō uideantur mihi satis efficaces.

PRAESVMPTIO X.

1 *Res quæ fuit patris, præsumitur quòd nunc sit filij hæredis.*
2 *Filius uiuo patre quasi dominus, & eadē persona cū patre reputatur.*
3 *Aestimum patris censetur filij æstimum.*

1 DEcimo *præsumitur, †quòd res quæ fuit patris, nunc sit filij hæredis eius. l. siue poßidetis. C. de prob. Et pro*
2 *hoc facit, quia † filius, etiā uiuente patre, dicitur quodāmodo dominus. l. in suis. ubi Doctores. ff. de liberis. & posthu. unde in eo non habet locum usucapio pro hærede. l. nihil. C. de usucapio. pro hærede. l. ij. §. filium. ff. eod. tit. Et facit fictio legis, per quam filius censetur eadem persona cū pa-*
3 *tre. l. fi. C. de impub. † Et æstimum patris, censetur æstimum filij, nisi sit emancipatus, ut est gloss. in l. ij. C. qui ætat. se excusant. lib. x. cum similib. per Ias. in d. l. final.*

¶ADDIT. Vide multa similia & egregia dicta argumento illius gl. per Ias. in l. sciendum. in prin. col. pen. & fin. ff. qui satisf. cog. & hunc D. meū Alciatum in l. in suis. per multas col.

PRAESVMPTIO XI.

VNdecimo, *præsumitur pater filiū suum sine dolo retinere ob paternam pietatem. l. iij. §. si eum. ff. de lib. homi. exhiben. ubi glo. exponit præsumi eum retineri ob geminam pietatem, scilicet quia homo, & quia pater: quod non consonat auribus: unde tu lege, genuinam, ut intelligatur text. de ingenita pietate parentum erga filios.*

PRAESVMPTIO XII.

DVodecimo, *nō præsumitur pater ancillā suā uelle liberam facere, filios uerò ex ea susceptos relinquere in seruitute. §. si quis liberam. uersi. neq; enim. in authē. ut lib. de cætero. & ibi est tex. quòd filius naturalis potest uinculo seruitutis detineri uersus patrem, si natus sit ex ancilla*

patris

patris. Ad idem est tex. in l. ij. C. si mancip. ita fuer. alie.

PRAESVMPTIO XIII.

1 Pater nō præsumitur uelle diminuere hæreditatem filij per legatum.
2 Pater non credens nasciturum sibi posthumum, si fecerit multa legata, nato deinde posthumo non debentur legata. Et quæ dicantur legata magna. Et quid si omnia simul iuncta, fuerint longè minoris ualoris quam dimidia patrimonij.

1 Decimotertio, non præsumitur † quòd pater uelit diminuere hæreditatem filij per legatū. l. penul. & ibi not. ff. de iure codicil. Et propterea si pater nō habēs filios, fecerit magna legata, nato deinde posthumo, & testamento rupto, legata non sustinentur, ut est cōmunis conclusio in authen. ex causa. ubi Barto. & alij. C. de liber. præter.

¶ ADDIT. Et per Alexan. consi. 41. viso tenore. col. pen. lib. 1. vbi allegat concord. plures. & consil. 47. abundè. in 2. vol. col. 2. & seq. & Socin. in l. cùm auus. col. 14. versi, & pro hac opinione. nume. 37. ff. de condi. & demonst.

Secus si legata essent modica, quæ uerisimile esset testatorem facturū etiam si filios haberet, ut per Angelum in l. uxorē. ff. de manumis. testa. Pau. de Cast. & Iason in d. auth. ex causa. & Socinus cōsi. xciij. in penult. col. in iiij. Et dicit Areti. in l. Titius. ff. de liber. & posthu. & in consil. xciij. uiso legato. in quinta col. quòd legata dicentur magna, & reuocabuntur, quando simul iuncta accedunt ad dimidiā patrimonij. arg. l. ij. C. de rescin. uend. Ego puto quòd istud cōsistat ualde in arbitrio iudicis, ut est de mente Angeli & Paul. & quòd legata non sustineantur, etiā si sint longè minoris ualoris quàm dimidia: quod probatur. † Primo, arg. l. si unquam. C. de reuo. donationi. ubi tex. loquitur de aliqua parte, & sic etiam modica, ut est gloss. in Clemen. prima. de foro competen. quam ad hoc allegat Baldus in l. j. C. de inoffic. donationib. Et idem tenet Barto. in l. Titia. §. Imperator. ff. de legat. secūdo. Nam sicut ibi reuocatur donatio

d alicuius

alicuius partis, quia donans non cogitabat se habiturum filios: eodem modo est in casu nostro, quia si testator cogitasset se habiturum filios, non fecisset aliqua legata.

¶ADDIT. Dispositio l. si vnquam. an procedat in donatione cuiuslibet partis, etiam minoris quàm dimidiæ, est maxima cõtentio inter Scribentes: sunt enim plures tenentes, quòd non habeat locum nisi in donatione omnium bonorum, vel maioris partis, saltem dimidiæ, quos referre laboriosum esset, sed vide per præceptorem & D. meum de Ripa, in repet. d. l. si vnquam. quæst. 7. interpret. lib. iij. & latius ac melius quàm alibi per And. Tiraquellum in repet. d. l. si vnquam. in verb. omnia vel partem aliquam. pag. 121. vbi per 16. pag. & vltra, hanc materiam examinat, & allegat ab vtraque infinitas Do. autoritates & loca. Contraria tamen sententia, videlicet quòd habeat locum etiam in minori parte quàm dimidia, est magis communis secundùm præceptorem meum, quam tenet Bartol. & Bald. in locis hîc alleg. per D. Alciatum. Idem Bald. in d. §. Imperator. Lud. Rom. in l. sicut certi. colum. ij. vbi & Pet. Philip. Corne. in fin. C. de testa. milit. Paul. consil. 435. super hoc puncto plura videntur facere &c. columna secunda. versicu. secundo facere videtur. in 2. volu. nouissimorum. Et Alexan. consil. 162. visis his quæ copiose. in 6. volu. & consil. 71. consideratis his. lib. 4. Corn. consil. 11. in præsenti. colum. 9. versicu. nam ex quo. lib. 3. & consil. 30. in hac. colum. 3. lib. 4. sentit Curtius Senior in consil. 49. memoriæ recolendæ. colum. penult. versicu. secundo, ponderatis. & Iason in l. j. colum. 2. C. de pactis. vbi etiam Decius. Quid autem in donatione certæ rei particularis, an dispositio d. l. si vnquam. tũc procedat? Dubitabilis est quæstio plus quàm præcedens: & plures reperiuntur tenentes non procedere: cuius sententiæ fuerunt omnes qui tenent dispositionem d. l. non habere locum nisi in donatione omnium vel maioris partis bonorum. Contraria tamen sententia, quòd habeat locum l. si vnquam. est magis communis, secundùm D. meum à Ripa, in d. l. si vnquam. quæst. 8. quam tenent omnes in locis præallegatis, & Bart. in d. §. Imperator. Alber. Bald. & D. meus in d. l. si vnquam cum alijs concord. ibi per D. meum, & Tiraquellũ in d. verbo, omnia vel partem. ad quem sufficiat remißio, ne chartas occupem. Intellige tamen communem

tam

tam in hoc casu quàm præcedenti, quòd d.l. si vnquam. procedat in donatione certæ rei particularis, vel quotæ etiam infra dimiam, dummodo non sit tam modica res vel quota, quòd verisimiliter donans non destitisset à donatione propter cogitationem liberorum: tunc enim non procedat d.l. si vnquam. Esset autem absurdum, quòd propter tam modicam rem vel quotam, donatio reuocaretur. Et ita communiter restringunt ac limitant siue declarant communem sententiam Doct. vt per Alexan. d. consil. 71. & Corn. d. consil. 30. columna tertia. & cõsil. 206. viso suprascripto. colum. 8. versicu. concurrit etiam. in 3. volumine. & notat Socinus in repetitione l. cùm auus. colũ. 14. versicu. & pro hac opin. adduco in simili: nam Bald. &c. ff. de cond. & demonst. Ioan. de Imol. in c. fina. columna quarta. extrà, de donat. & Socin. consil. 22. colum. 3. in 4. lib. & consil. 20. in facto proponitur. colum. fin. in 3. volu. vbi alleg. concor. & consil. 93. testamentum. colum. penul. ad fin. in 4. volu. Dec. in l. j. colum. 3. in 2. notab. C. de pact. & ibi Curtius Iunior. col. 3. & D. meus Alciatus in verb. sustulerat. & D. meus à Ripa, in d.l. si vnquam. Arbitrabitur autem iudex quę dicatur magna res, aut modica res, considerata verisimili mente donatoris ex quantitate patrimonij, & qualitate personarum, ac numero liberorum: & sic colliget, an fuerit mens disponentis, quòd etiam si sciuisset se habiturum liberos, nihilominus donationem fecisset: vel nõ fecisset, si credidisset suscipere prolem. ita dicunt præfati Deci. Cur. Alciatus, Ripa, Alexan. Socin. Corn. & alij in locis præallegatis, & vltra illos idem voluit Barbatia in l. cùm acutissimi. colum. 45. C. de fideicommiss. & Corne. consil. 4. col. 4. in 3. volu. vbi dicit considerandum, vtrum donans vnum an plures susceperit liberos masculos, an verò fœminas. & sequitur d. meus à Ripa, vbi suprà. Magis enim, secundũ eos, dissuadent à donando plures filij, quàm vnus filius: & magis filius, quàm filia: nam filiæ sufficit dos congrua, ex qua possit nobiliter & honorabiliter viuere, secundũ statũ personæ suæ, vt etiã docet experientia. c. quàm sit. de elect. in sexto. Ista quæso not. perpetuò, quia nullibi ita expedita habes.

Confirmatur secũdo per tex. in l. generaliter. §. cùm autem. in fin. C. de instit. & substit. ubi ratio, quòd pater non sit prælaturus extraneos filijs suis, habet locum etiã in lega

tis particularibus,& sic cuiuscunq; ualoris sint. Tertio cō probatur per rationē generalem positā in d.l.pen.ibi,quoniā non fuerit illi filio ablaturus. Certè est uerisimile, quòd pater nedum rem magnā,sed ne paruam quidem uelit auferre filio. Vbi uerò pater haberet iam filios institutos, & nihilominus fecisset legata:nato deinde posthumo,tunc supra dicta opinio Are.posset utcunq; procedere. Circa quòd tamen dic ut habetur in d.l.pen.& per Bar.& Doct.in l.cùm pater.§.cùm æstimaret.ff.de legat.ij. Et cōsidera rationē d. auth.ex causa.cur legatarij,qui sunt minus dilecti à testatore,consequantur sua legata, hæres uerò scriptus, qui erat magis dilectus,in totum excludatur,& nihil habet.

PRAESVMPTIO XIIII.

DEcimoquarto,nō præsumitur in dubio mater, quæ nō diligit filium.c.afferte.s.eod.ubi ponitur exemplū Salomonis. Et simile ponit Tranquill.in Claudio, quòd Claudius Imperator mulierē negantē, nec agnoscere uolentē filiū,compulit ad cōfeßionem,mandando ut eum in maritum acciperet. Quæ temerè aliquem exhæredauit,præsumitur mater:quia exhæredatio in extraneo inepta est.l. quidam cùm filium.ff.de uerbo.obliga.

PRAESVMPTIO XV.

1 Quando prodigus præsumatur,quem pater prodigum in testamento nominauit.

2 Pater si simpliciter filium prodigum in testamento nominauerit, nil ulterius prouidēdo super hoc,filij opinio grauatur apud bonos uiros.

1 DEcimoquinto,† præsumitur prodigus, quē pater in testamēto prodigū appellauit.l.pen.in fin.ff.de cur.fur. quod intellige esse uerum, quando pater sano consilio illa uerba profert,& super illo prouidet,puta quia dat curatorem:† alioqui ex simplici appellatione nō oriretur efficax
2 præsumptio iuris.l.his uerbis.§.j.ff.de hære.instit. & quod infrà

infrà dicam: sed tantummodo opinio filij grauaretur apud bonos uiros. l. ea quæ. C. ex quibus causis infam. & sic esset infamis infamia facti. Adde tamen, quòd ut hæc infamia oriatur, requiritur quòd talis infamia emanauerit apud plures, ut per Abb. in c. ij. in xij. colum. uersicu. ad ultimum. supra, de ordi. cognitio.

PRAESVMPTIO XVI.

1 Filius præsumitur iniustè exhæredatus à patre, ideo hæredi incumbit onus probandi ingratitudinem.

2 Donatio facta filio per patrem, non sustinetur prætextu assertionis factæ à patre attestante de aliqua causa, per quam donatio ualidatur: sufficerent tamen aliquæ coniectura.

1 DEcimosexto, † præsumitur pater iniustè exhæredare filium, ex quo naturaliter filij sunt grati parentib. ut gloss. in l. fina. in princip. ff. de his quæ met. cau. Et propter ea incumbit hæredi onus probandi ingratitudinem. l. omnimodo. C. de inoffic. testamen. Est uerum, quòd de iure ueteri aliud erat, quia stabatur dicto patris. l. liberi. C. eod. tit. Sed cùm Iustinianus introduxerit certas causas tantū, ex quibus filij possunt exhæredari. §. aliud quoq; capitulum. in auth. ut cùm de appellatio. meritò hæres debet probare causam, per regulam l. qui testamentum. in fine. ff. de probat. Vnde

2 cùm † donatio inter patrem & filium non teneat regulariter, non statur assertioni patris attestantis de aliqua causa, per quam donatio sustineretur. l. si fortè. ff. de castren. pecul. per gloss. & Docto. in l. si donationem. C. de colla. & quod not. Socin. consilio xxiij. in iiij.

¶ ADDIT. Hoc indubitatè verum crederem, si in tali donatione non interuenerit iuramentum, & ita intelligantur notata per Doct. in d. l. si donatione. Alioqui si in donatione iuramentū interuenerit, tunc dubitarem ne assertioni paternæ circa causam donandi staretur, vt puta circa benemerita, quæ pater asseuerat accepisse à filio: vt per elegantia & stringentia

fundamenta comprobat D. meus à Ripa in l. si vnquam. quæst. 15. versi. sed hic dubito de vno. C. de reuoc. dona. vbi cōcludit, quòd si pater fecerit donationem filio propter benemerita, & iuramento firmauerit talem donationem, quòd statur assertioni patris circa merita, & sic circa causam ob quam donatio sustinetur, & erit donatio remuneratoria: & ibi ostendit Bart. in l. cùm quis decedens. §. Titia. de leg. iij. illud sentire, & respōdet quibusdam fundamentis Alex. in d. l. si donatione. contrarium sentientis: & ita dicit se consuluisse, & ita reperio responsorum suorum lib. 3. consi. 9. col. fi. Pulchris rationibus cōsuluit etiam Corn. consi. 104. circa princ. lib. 2. in fortioribus terminis, quòd licet donatio inter virum & vxorem non valeat, vt explorati iuris est, tamen si in tali donatione interueniat iuramentum, statur assertioni donatoris circa benemerita, quæ accepisse à donatario coniuge asserit. Et vide quæso illius rationes, quæ multum faciunt ad intelligentiam huius materiæ, & præceptor meus ferè omnia eius motiua inde accepit. Videtur etiam sentire idem Areti. consil. 74. col. 3. & Iason. in d. l. si donatione. & Ang. in l. penul. §. mulier. sol. matrimo. quem refert Alexan. consil. 68. consideratis. in 3. lib.

Credo tñ, q̃ sufficerent leuiores probationes, puta per coniecturas tantū. pro quo fa. quod not. Bal. in l. iubemus. ij. C. de sacrosan. eccle. ubi si episcopus donat alicui in casu aliàs prohibito, prætextu remunerationis, satis est illa merita probari per coniecturas. alleg. Guil. de monte Laudu. in Clem. j. de reb. eccle. non alie. Tu pro hoc pondera tex. in l. etiam. §. j. ibi, æstimare debebit iudex. ff. de manumiss. uind. Ad idem fa. quod not. Butr. & Abb. & sequuntur alij, in c.
3 *quāuis. j. de re iudic. † ubi confeßio patris nocet filio, etiam quo ad legitimam, quando ultra talem confeßionem concurrit uerisimilis cōiectura, quòd cōfeßio sit uera, puta ex qualitate personæ & uerisimilitudine debiti: non tamen sufficeret simplex aßertio patris, etiam cum iuramento, ut dicit Alexan. in d. l. si donatione. reprobando Bald. ibi tenentem contrarium.*

ADDIT.

¶ADDIT. Vide ibi Cor. & Deci. & Sal. in l. hac edictali. q. 7. de secund. nup. egregiè Rom. consi. 44. ex suprà narrato. col. ij. & cōsi. 293. Christ: nomine repetito. & Aret. cōs. 74. col. iij. Alex. latissimè consi. 18. consideratis his. in iij. lib. Fel. in c. si cautio. col. 14. vers. sed est aduertendum. de fid. instr. Deci. cons. 202. colū. 1. & 2. & iste D. Alciatus in l. pacta quæ contra. in quinta specie. C. de pact.

Confirmatur per not. per Sal. in l. si mater. C. de cōtrah. empt. Alex. consi. 18. consideratis his. in iij. uol. Deci. consil. ccij. ut præsens. in pen. col. cōcludunt, quòd licet cōfeßio facta inter personas prohibitas, præsumatur facta in fraudē. tamen ista fraus tollitur per contrarias coniecturas, ut ibi per eos.

¶ADDIT. Accedat prædictis: nam licet confeßio siue aßertio benemeritorū inter personas prohibitas, non propterea indicat donationem remuneratoriā, nisi probētur benemerita, vt per gl. & communiter Doct. in d. l. si donatione. & in varijs locis, vt ibi per Cor. & Deci. tamen hoc casu sufficient illi donatario probare volēti benemerita, leuiores probationes, quàm si nulla prorsus aßertio interuenisset: quinimo sufficient cū tali aßertione verisimiles coniecturæ. ita notabiliter Deci. in d. l. si donatione. col. 6. vers. addo duas. & cōsuluit in pulchro casu Ang. cons. 341. pater emit, &c. Hippolyt. de Mars. singu. 610. non statur aßertioni. & Alex. d. consi. 18. & Bal. cōsil. 66. inter virum. libr. 1. Guido Papæ in lege, si voluntate. C. de dotis promißio.

4 *Et propterea in contingentia facti, stante † prædicto statuto, quòd pater teneatur descendentes suos æqualiter tractare, uidi dubitari, cùm pater alteri filio minus reliquißet: quia in testamento aßerebat, quòd ille habuerat tales & tales pecunias, quas luserat, seu comeßauerat, uel soluerat pro condemnationibus fiscalibus: nunquid standum eßet tali aßertioni, concurrentibus aliquib. coniecturis, puta, quia in rationibus testatoris ita apparebat, & ex moribus eius erant uerisimiles, & etiam maior pars quantitatum uerifi*

cabatur per testes? Et uidetur, quòd sic, per supradicta, & quod no. Paul. de Castr. in consi. cccl. ad bene examinandū. in ij. colum. in f. Angel. de Aret. in §. actionum. Institut. de actionib. Corne. consilio lxxxj. in penultim. col. in iiij. ubi
5 † statur libro tutoris, de expensis pro pupillo factis, quando sunt uerisimiles: & maior pars uerificatur. Et ratio est, quia tali casu sufficit probatio præsumptiua, & per coniecturas: licet Iason in repet. l. admonendi. in 55. col. ff. de iureiur. generaliter intelligat, & malè.

PRAESVMPTIO XVII.

1 *Auus præsumitur dotare neptem contemplatione filij.*
2 *Dos data ab auo nepti, an debeat per neptem imputari in legitimam, quam debet habere in bonis patris. & nu. 3.*
4 *Dos data nepti, an sit computanda ipsi filio in legitimam, latißimè disputatur.*

1 DEcimoseptimo, † præsumitur auus dotare neptem cōtemplatione filij. l. dedit. ff. de collat. Et propterea in-
2 fertur, quòd † neptis debeat sibi computare istam dotem in legitimam, quam debet habere in bonis patris, ut dicūt Angel. Alex. & Modern. in l. in quartam. ff. ad legem Falcidiam. Angel. consil. 78. Ioann. Philippi. Alexand. consil. 179. in 5.

¶ADDIT. Idem vult præceptor meus D. à Ripa, in d. l. in quartam. num. 206. allegat idem velle Bart. in d. cons. 131. primo arguitur.

3 Nisi † pater dedisset dotem contemplatione ipsius neptis, non autem propter filium. l. auus. ff. de iure dot. Istud autem cognoscitur, quando dos datur nomine ipsius neptis simpliciter, prout dicitur in d. l. auus. Secus est in dubio, uel si daretur nomine filij: quo casu procedit d. l. dedit dotem. & ita dicit gloss. in d. l. auus. & ibi Raphaël Fulg. dicit eam approbari à Doct. licet ipse non teneat, per d. l. dedit. ibi,

ibi,propter me filiæ meæ nomine dedit.Sed responde, quòd glossator fortè habuit in tex.meo nomine,quod mihi magis placet.Itē illa,propter me,satis declarăt intentionē aui.Et supradicta præsumptio procedit in dote, quă auus tenetur propter filiū dare nepti.l.& ideo.§.fin.ff.de in rem uerso. l.profectitia.§.si filiusfami.ff.de iure dot.Sed in his,ad quæ auus nō teneretur,præsumitur potius datum cōtēplatione ipsius,quàm filij,unde est aduentitium,ut est gl.in l.quæsitū.in prin.ubi Bar.& alij.ff.de leg.j. & in l.qui in aliena. §.interdū.ubi Ias.latè.ff.de acquir.hæred.Alex.consil.8.in iij.col.in iij.uol. Sed dubia † quæstio est,nunquid dos data

4 *nepti,cōputanda sit in legitimam ipsi filio.Et Cy.in l. scimus.in 5.quæst.C.de inoffic.testam.dicit,quòd sic: quia dos processit de bonis aui,& prosecuta est filium, unde imputatur.l.quoniā nouella.C.illo eo.tit.sequitur Alex.in d.l.in quartam.& Decius cōs.lxxxj.in iij.col.declarando ut non procedat,quando cōstaret, quòd dos esset data cōtēplatione ipsius neptis:quod mihi placet,per supradicta. Itē quando filius nō haberet de suo unde dotaret:quia tunc uidetur auus dedisse,ut satisfaceret proprio debito,ut ibi per eum: de quo dubito,ut j.dicam.*

¶ADDIT.Et de hac quęstione vide D.meum à Ripa,in d.l.in quartam.fol.65.num.202.vbi etiam post Are.conf.17.alio modo limitat opin.Cyni & sequacium,vt non procedat, quando dos data nepti,nondum erat reuersa ad patrem tempore mortis,vt quia adhuc durabat matrimonium neptis moriente patre:tunc enim non venit filio imputanda in legitimam,secundū glo.& Bar.in d.l.dedit dotem.de collat.bon.& comprobat late,vt per eum.

Cōtrariū tenuit Bald. in auth.ex testamēto.col.fin.C.de colla.& in l.fi.in ul.col.C.de dot.promis.Are.cōs.17.in ul. col.Picus in d.l.in quartā.colū.cj.pro hoc allegat tex.in l.

pater filiæ.ff.de euic.ubi pater nõ tenetur ea cõferre, ergo nec imputare in legitimã,quia aliàs istud esset modicæ utilitatis.Tu cõsidera pro eadẽ parte facere,quia aut filius nõ erat habilis ad dotãdũ,& tunc etiã Alex. *cõcordat cũ ista opi.*ꝙ *nõ imputetur ei in legitima. Aut erat diues,& habilis ad dotandũ,& tũc onus nõ incũbit auo,sed ipsi,ut probatur in d.§.filiusfam.& in d.l.dedit dotẽ.& firmat* Bald. *in auth.res quæ.col.fi.C.cõmu.de leg.*Ergo *cũ onus nõ incũbat auo,si det,non censebitur dedisse propter filium,iuxta not.in d.l.quæsitum.& in d.§.interdum.*

¶ADDIT. Idẽ tenet præceptor meus D. à Ripa, in d.l.in quartã.nu.204. vbi hoc limitat, nisi auus in cõstitutione dotis iussisset neptẽ esse tacitã & contentã, & nil vltrà petere posse: tunc censetur dedisse dotem animo cõpensandi cum legitima, quæ peti posset in bonis suis, & sic patris contemplatione.l.si adulta.& ibi Bal.& Sal.not.C.de hæred.act.

Quid tenendũ? Puto opinionem Cyni esse ueriorẽ. Non obstat d.l.pater filiæ.quia text. loquitur de collatione tantùm,nõ de supplemento legitimæ. Et nõ est bona consequẽtia,nõ confertur,ergo nõ cõputatur in legitima,licet ecõtra sit.l.illud.& ibi Ias. *in fi.C.de collat.per* Bal. *in d.l.quoniam nouella.in j.oppos.C.de inoffi. testa.* Præterea *cõsiderandũ,quòd intellectus Aret.&* Bald. *est diuinatiuus ad illũ tex.quia ibi nihil dicitur quòd auus dederit dotẽ.* Vnde *tu aliter intelligas,quia text.procedit arguẽdo hoc modo.Nã uidemus,*ꝙ *si filius emancipatus dotẽ dederit filiæ, & uelit deinde ipse filius succedere patri,nõ tenetur illam conferre cum fratribus.l.i.in fi.ff.de collat.dot.l.filiũ.ff. de collat. bon.*Ratio *est,quia non est in eius bonis,ut ibi dicitur.Pro batur ergo,quòd dos data filiæ, nõ dicitur in bonis patris: ergo si sit euicta, nõ debet pater posse agere de euictione: quia res euicta,nõ est sua amplius, nec habet aliquod ius in*

bonis suis ad eã. & ita uoluit arguere Iurisc͠os. ibi: & sic nõ facit ad propositũ nec Bal.nec.Areti. quia dos illa in dicto casu nõ prouenerat ab auo, sed de bonis acquisitis p ipsum filiũ, qui etiã alienauit dãdo dotẽ filiæ. & deinde reperi, quòd ita tenet etiam Bulgarius Senensis in repe.l.j. ff. sol.mat. Nec obstat ratio, quam suprà feci: quia dato, quòd donata nepoti, cẽseãtur aduentitia, tamẽ istud potest limitari, nedum quãdo ad ea tenebatur auus, sed etiã quãdo tenebatur pater: quia uidetur auus uoluisse soluere pro filio. d.l.dedit. & d.§.filiusfamilias. Præterea licet Doct.ubiq; teneant supradictã cõclusionẽ, tamẽ fortè nõ est uera, & contra eã uidetur tex.in l.ut liberis.C.de collat.capiẽdo eã generaliter, & sic inducendo. Nã mater, uel auia materna nõ tenentur dotare filiã.sed istud onus spectat ad patrẽ.l. neq; mater.C.de iur.dotiũ. Pone ergo, q. auia materna dotet neptẽ, an præsumatur fecisse cõtemplatione filiæ, & sic, quod datũ est, cõferatur tanq̃ profectitiũ respectu filiæ, si neptis uelit succedere matri? Certè sic, ut est ibi tex. & notat Richardus Malũb. Mar. Syllima. Albe.de Ros. quos refert, & sequitur Ias.in l.ut nemini.in ij.col.C.de colla. Et gl.in d.§. interdũ. & in d.l.quæsitũ. potest habere aliã rationẽ, si bene uideatur. Et ex istis uidetur etiam confundi declaratio Alex.dũ dicit, q. si filius est inhabilis ad dotandũ, censetur auus soluisse dotẽ nepti, tanq̃ æs alienũ, unde nõ imputat. Nã respõdeo, quòd istud æs alienũ spectat ad filiũ, propter cuius inhabilitatẽ ipse auus soluit: ergo uidetur esse profectũ ad filiũ, & de filio in neptem. Et militat ratio Cyn.in d. l.scimus. Nec etiã uidetur uerũ, ut nõ debeat aliquid imputari in legitimã, quia solutũ sit ex debito: nã uidemus, quòd dos data filiæ à patre, imputatur in legitimã nepotibus, ut est communis conclusio in d.l.in quartam. & tamẽ pater

dedit

dedit tanquã debitũ: solùm ergo consideratur, an censeatur profectũ de bonis defuncti, ad bona succedentis, uel nõ. Et ita sequor opi. Cyni indistinctè, quam etiã tenet Fabia. in repet. auth. nouißima. in 7. q. quæst. princ. C. de inoff. test.

PRAESVMPTIO XVIII.

1 *Donata uxori per consanguineos mariti, præsumuntur donata contemplatione mariti, ideoq; illi acquiruntur.*

2 *Data ambasiatoribus, non præsumuntur contemplatione principis data, sed sua ambasiatorum, ideo eis quæruntur.*

1 *DEcimooctauo, † donata uxori per consanguineos mariti, præsumuntur donata contemplatione ipsius mariti, & ideo illi acquiruntur. Ita Bart. Paul. de Cast. Alex. & Moder. in l. sed & si plures. §. in arrogato. ff. de uulg. & pup. per illum tex. ubi arrogator, qui habet facultatem substituendi pupillariter in bonis à se profectis, potest etiã substituere in his quæ donata sunt per amicos, uel cognatos suos. Et si dicatur, istud est propter patriam potestatẽ, quia arrogatus statim ea quæsiuit patri: respondet Raph. Com. ibi, & melius in consil. lxxiij. in pen. col. quòd ille tex. intelligitur etiam in donatis per amicos post mortem arrogatoris: quo casu non poterunt ei acquiri. Quæ responsio satis est extra uerba textus, quia ille tex. simpliciter procedit, ampliando quod in principio dixerat de quarta (quæ propriè est de bonis ipsius testatoris) ad ista donata ab amicis.*

¶ADDIT. Hanc etiam sententiam Bartoli sequitur Iaſ. in l. vt liberis. C. de collat. in penul. col. & Angel. Aret. in §. fuerat. versi. quid erit de donationibus factis. Instit. de actio. & Ioan. Lupus in solenni repet. Rub. de don. int. vir. & vxo. §. quadragesimoquinto. quasi per totum. vbi dicit pro hoc facere bonũ tex. in l. si quid earum. §. in quibus. de leg. iij. inducendo ut per eum: quem omnino vide latißimè de hac materia tractãtem, & hanc pręsumptionem pluribus fundamentis roborantem & limitantem: vbi etiam respondet his quæ pro contraria opin.

adducuntur.

Contrariū in effectu tenuit Bal.*in l.cùm ante.C.de dona. ante nupt.Ang.* & Rom.*in l.ut liberis.C. de collat.* Raph. Com.& Aret.*in d.§.in arrogato.& consuluit* Rom.*cōsil. clxxij. in proposito themate.per l.si seruus.ff. de don.inter uir.& uxo.ad quē rēspōdent* Mod.*quòd ex quo ibi maritus uolebat donare uxori,est etiā uerisimile quòd fratres uellēt illi donare,nō autē quòd acquirerent ipsi marito. Quæ responsio non satisfacit, quia non est uerisimile quòd illi fratres habuerint respectū ad donationem mariti, quam sciebāt iure improbari.l.leges.C. de legi. Vnde mihi placet ista secunda opinio. Et moueor primo, quia uidemus quòd donata per auum nepoti, censentur aduentitia,nec acquiruntur patri,ut est communis conclusio in l.quæsitum.in prin. ff.de legat.j.& suprà dixi. Certè idem debemus dicere à fortiori in isto casu:quia facilius filius acquirit patri, quàm*
2 *uxor marito. Secūdo moueor,* † *quia data ambasiatoribus, non præsumuntur data contemplatione principis,sed sua, & eis quæruntur, ut est communis opin.in l.si uerò.§. itē quicquid.ff.sol.mat.ut per* Alex.*in d.§.in arrogato.*

¶ADDIT. Et vide de his ambasiatoribus,& de hoc dicto,Io. Lupum in repet.rub. de donat.inter virum. §. quadragesimoquinto.colum.ij.& iij.

Et licet dicant, quòd istud est propter cōsuetudinē,quia solent dari munera legatis.l. diuus.ff. de bonis dam. certè etiam uidemus quòd consanguinei solent dare munera spōsis. Tertio, ego non uideo in iure quomodo probetur, quòd dando aliquid uxori, quæratur marito : non enim promißio fit illi, non traditio: quomodo ergo potest dici, quòd sint mariti? lege, traditionibus.C. de pactis. Et casus specialis est, quòd mulier censeatur acquisiuisse de bonis mariti.l. Quintus. ff. de donationibus, inter uirum & uxor.

& uxor. ad euitandam turpem suspicionem: quæ ratio cessat in casu nostro. Vnde dato, q. sit uerum, quòd acquisiuerit cõtemplatione eius, nõ sequitur, ergo debet illi restituere. Et ista quæsita tali contẽplatione, solùm sunt cõsideratione in filijsfamil. quia quicquid acquirunt, patri acquirunt: & ita loquitur d. l. cum oportet. in prin. C. de bo. quæ libe. & d. §. in arrogato. In quo etiã est aduertẽdum, quòd ibi agebatur in aliquali fauore pupilli, quòd pater posset sibi substituere pupillariter, nedum in bonis à patre prouenientibus, sed etiam à cognatis uel amicis: nec propter hoc ipse illis priuatur. quod non est in casu nostro, ubi mulier etiam uiuens cogeretur restituere marito.

¶ADDIT. Et pro hac vltima sententia, quòd non acquirantur marito, sed vxori, quãuis à cõsanguineis mariti donatio ꝓcesserit, fa. tex. in l. si mater. C. de dona. ante nup. quẽ sic allegat. & ad hoc inducit Bal. cons. 215. facta super quib. in 4. lib. Idem probat tex. in l. si consentiente. eod. tit. de don. ante nup. vbi si sponsus donauit sponsæ mancipia matris ipsius sponsi, ea cõsentiente, erunt propria ipsius sponsæ, & illa transmittit ad suos hæredes. Ecce quomodo donatio in effectu fuit facta à matre sponsi, cuius mancipia erant: sed nihilominus efficiuntur sponsæ, cui donata fuerunt.

PRAESVMPTIO XIX.

1 *Supposita non præsumitur, quam ambo parentes habent sibi charam.*

2 *Matri asseueranti filiam suppositam non creditur.*

1 *DEcimonono, † non præsumitur supposita esse, quam ambo parentes habent sibi charam. l. j. §. ad quæstionem. ff. de quæst. Et propterea in tali casu requirerẽtur manifestiores probationes, ex quo accusator haberet talẽ præsumptionem contra se, iuxta not. in l. fin. ff. quod met. caus.*
2 *Imò etiam si mater † asseueret filiam suppositam, non credetur eius dicto. l. fin. ff. de probat. Bald. consil. lxxiiij. in j. uolu.*

uol. Et quod no. in l. filium diffinimus. ff. de his qui sunt sui uel alieni iur. de filio fatuo, qui ad simplicem assertionē matris attestantis quòd nō erat filius regis, renūtiauit regno. ¶ ADDIT. Idem notat Cy. in l. si vicinis. C. de nupt. & Floria. de S. Pet. in d. l. fi. §. j. per illū tex. de proba. Hippol. in l. j. §. ad quæstionem. ad fin. ff. de quæst. faciunt latè tradita per Felinū post alios in c. per tuas. col. iij. & iiij. extrà, de proba.

PRAESVMPTIO XX.

1 *Affectio præsumitur in coniunctis.*

2 *Minor si permiserit labi annum, & diem sibi datum ex forma statuti ad luendum rem paternam, potest petere se in integrum restitui.*

1 Vigesimo, † præsumitur affectio in cōiunctis. l. cùm seruus extero. ff. mād. ubi probatur, quòd talis affectio habetur in cōsideratione in iudicijs bonæ fidei: de quo dicendum est, ut dixi in tractatu meo, quod interest. Et ista affectio est sufficiens etiā ad restitutionē in integrū. l. si in em-
2 ptione. ff. de minor. per quē text. probatur, † quòd si minor permiserit labi annum & diem sibi datum ex forma statuti ad luendū rem paternam, sibi competit restitutio in integrum aduersus lapsum illius temporis, quia præsumitur læsus ex uerisimili affectione, quòd res fuerit paterna. ita tenent Moder. repet. in l. quatenus. in xj. col. de regul. iur. & in l. dudum. C. de contrahen. empt. col. j.

PRAESVMPTIO XXI.

1 *Contraxisse metu non præsumitur, qui contraxit interuenientibus affinibus & consanguineis.*

2 *Tutores quando aliqnid faciunt pro pupillis, ne postea teneantur, faciant ponere in instrumento, quòd illud est actum coram consanguineis pupilli. Intellige & restringe ut ibi.*

1 Vigesimoprimo, † non præsumitur per metum contraxisse, qui contraxit interuenientibus affinibus & consanguineis suis. l. transactionē quæ dominij. C. de transacti. ubi Doct. gloss. & Bald. in l. Polla. C. de his quib. ut indign. & Doct. in c. causam matrimonij. suprà, de offic. legat.

¶ ADDIT. Vide etiam Bar. in l. frater à fratre. col. penul. ver. tertio quæro, quid in contractu emptionis. ff. de cond. inde. & in l. j. C. de præd. decur. lib. 10. Alex. in l. si cùm dotem. §. eo aũt tempore. ff. solut. matrimo. Decius notabiliter consi. 232. dura. col. ij. & consi. 219. viso pũcto. vbi etiam limitat & allegat Ang. consi. 215. thema tale. col. fin. Adde etiam Soc. consi. 263. capio primũ. col. vj. versi. sed adhuc videntur. in ij. lib. & Steph. Bertr. consil. 4. visis hinc inde. col. vj. refert & sequitur Tiraquel. in repet. l. si vnquam. in verb. susceperit liberos. pag. 298. nu. 297. C. de reuoc. donat. etiam limitantes hanc præsumptionem pro cedere, dummodo adsit præsentia plurium (saltem duorum cõ sanguineorũ, alioqui nõ sufficeret vnius præsentia. Adde etiã, quòd ex hac præsumptione colligitur ratio illius statuti, quòd in cõtractibus mulierum vel minorũ requiratur præsentia duo rum propinquorũ: ea enim est ratio, quia propinquorum præ sentia arguit omnem dolum & metum abesse. hanc rationem tradunt Bart. Bal. & Ias. in d. l. trãsactionem. Adijce, quòd sicut qui præsentibus consanguineis contraxit, non præsumitur me tu contraxisse, vt dixi: ita qui præsentibus consanguineis testa tus est, non p̄sumitur dolo vel metu inductus ad testãdum, secũ dùm Bar. in l. fin. ff. si quis aliq. test. prohi. & Bal. in l. j C. illo tit.

Facit quod notat Barthol. Veroneñ. in caut. xxiiij. inci.
2 *ratione. ubi consuluit † tutoribus, quòd quando aliquid faciunt pro pupillis, ne postea ipsi teneãtur, quòd faciãt scribere & apparere in instrumento, quod est factum corã amicis & consanguineis pupilli, alleg. Bald. in d. l. Polla, & sequitur Cur. in consil. xliij. in sexta col.*

¶ ADDIT. Præsentia enim consanguineorũ facit præsumi dolum abesse in tutore, secundùm Paul. & Iaso. post Bald. in d. l. Polla. Bald. in c. j. col. viij. qui feud. dare pos. Iason. in l. j. ad fin. C. de transactionibus.

Quod dictum non potest esse uerum, alio non probato: aliàs si essemus in casu, in quo lex præsumeret dolum tutoris, de quibus not. in l. etiam. C. si tutor interue. nõ crederẽ quòd simplex præsentia propinquorum excusaret, quia ueri

risimili

risimiliter ipsi potuerũt sequi cõsiliũ tutoris, ad quẽ principaliter pertinebat. argu. l. si. ff. ubi pupill. educari deb. & l. j. §. denunciare. siue fin. de uentre inspiciẽ. Nec tex. in d. l. *transactionem. obstat: quia loquitur in metu, in quo est differentia à dolo, quia potest aliquis etiam apertè, & coram populo decipi. l. j. in prin. ff. de dolo. quod non est in metu. Præterea, sicut ibi non obstante tali præsentia, admittuntur probationes apertissimæ, ut dicit gloss.* Bald. & *Doct. ergo idem de præsumptionibus iuris, quæ illis æquipollẽt. l. licet* Imperator. *cum concor. ff. de legat. j. ut suprà dixi.*
¶ ADDIT. Quòd dictũ est præsentiam amicorum seu consanguineorum facere præsumere dolum & metum abesse, extẽde vt idem operetur præsentia iudicis, secundùm Barto. in d. l. frater à fratre. versic. tertiò quæro, quid in contractu emptionis. col. penulti. & Barto. in d. l. j. C. de præd. decur. & Imo. & Ang. in l. j. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel.

PRAESVMPTIO XXII.

1 *Consanguinei & affines non præsumuntur omissuri defensionem cõsanguinei sui.*
2 *Consanguineus nõ præsumitur indefensus, ex quo uerisimile est quòd saltem consanguinei uel affines eum defendent.*
3 *Consanguinei prius admittuntur ad tutelam, & omnibus præferuntur.*
4 *Vitricus si petatur à priuigno in curatorem, an præferatur consanguineis contradicentibus & curam uolentibus.*
5 *Præsumptio non est contra accusatum, quamuis consanguinei impediant examinationem testium.*

1 V*Igesimosecundo †, præsumuntur consanguinei & affines non omissuri defensionẽ cõsanguinei sui. l. hæc autem. §. j. ff. quib. ex caus. in possessio. eat.* Ex quo sequitur, †
2 *quòd non præsumatur indefensus, ex quo uerisimile est, quòd saltem affines uel amici eum defendent, ut not.* Bald. *in l. iij. §. si reus. ff. iudi. sol. & per* Bal. *in rub. C. de suc. edi. Et propterea, ubi agitur de ulciscẽdo mortẽ eius, illi debẽt*

cæteris in accusatione præferri, etiamsi pauperes.l. si plu-
3 res.ff.de accus.ubi gl.Et ex hac † ratione prius etiã admittentur ad tutelam.§.ex his.in authen.de hæred.ab intest. uenien.Dicit tamen Huber.de Bobio,quem refert & sequitur
4 Alberi.de Ros.in l.fina.de contra.iudi.tutel.quòd † si adultus petat uitricum in curatorem, & agnati contradicant, quia uelint ipsi præferri, quòd tamen debet iudex constituere uitricum. & ita dicit se obtinuisse de facto. Et istud ego puto uerum, nisi iudex cognosceret adultum istud petere per imprudentiam & simplicitatem, quia tunc poterit ex iusta causa præferre consanguineum.l.j.in fin.ff. de minor. Et ad supradicta facit,quia nõ præsumuntur colludere,qui suam, uel suorum iniuriam accusando prosequuntur.l.j. C.de fals.l.j.in fin.ff.de Carb. edict. Adde tamen quod not.
5 Bald.in l.j.in fin.C.si qua.præd.potest.ubi dicit, † quòd nõ est præsumptio contra aliquem accusatum,quamuis sui cõsanguinei impediant examinationem testium, ut per Abb. antiq.in c.constitutus.suprà,de testib.

PRAESVMPTIO XXIII.

1 Frater nõ præsumitur odio persequi fratrem,imò est uerisimile quòd alter alterum diligat.
2 Frater an & quando sit legitimus testis in causa fratris, & quando non.
3 Debitor qui ubi cessit dies non satisfecit creditori, dicitur illum iniuria afficere.
4 Executor cui testator mandauit quòd satisfaciat de omnibus iniurijs,debet satisfacere pro debitis,quorum dies iam uenerat.
5 Conseruatores qui secundùm bullam debent cognoscere contra iniuriantes monasterijs,an poterunt compellere ad solutionem debitores nolentes soluere.
6 Frater testificans pro fratre,non est testis omni exceptione maior.
7 Iniuria quæ fit a fratre fratri, dicitur grauior quàm q̃ fieret ab alijs.
8 Pater debet fratres æqualiter tractare,ne inter eos oriatur inuidia: ideo in dubio fit interpretatio pro eorum æqualitate.

Sed

9 *Sed an idem ubi agitur de bonis ipsorum fratrum.*

1 *VIgesimotertio,† non præsumitur odium inter fratres, imò est uerisimile quòd alter alterum diligat.c.literas. infrà,eod.*
2 *† Ista tamen præsumptio non impedit, quin frater sit idoneus testis in causa fratris;ut per Bar.in l.qui testamēto.ff.de testa.nisi in ea causa ageretur etiam de interesse suo,puta, quia litigaretur super bonis communibus, aut tractaretur de iniuria illata fratri:quia censeretur etiā illata ipsi.l. lex Cornelia.ff.de iniurijs. uel essemus in causa ualde graui, puta criminali, uel ciuili magnæ importantiæ,ut per Moder.in d.c.literas.*

¶ADDIT. Adde glos.not,vbi Inno. & Imol. in c.insinuante. de of.dele.Bal.& Sali.in l.parētes.C.de prob.Fel.latè in c.in literis.col.fi.extrà, de testi.latius in c. cùm oporteat. vbi etiam alij scrib.col.3.4.& 5.de accus.& in d.c.literas. cum concor.ibi traditis.& Steph.Bertrañ.consil.212.supposita.col.4.in 1.volu. nouissimorum.& per Alexan.in addi.Bart.in d.l.qui testamento.§.j.vbi etiam And.Pomate in nouissimis addit.Qui omnes limitant, dummodo non sint sub potestate eiusdem patris,vel nisi simul habitent. per gl.in d.l.parentes.& glós. in c.consanguinei.3.quæst.5.Quòd autem dictum est fratrem in causa criminali non fore testem idoneum pro fratre, vt etiam cōsuluit Alex.consil.70.viso processu.col. penul.in primo. limita non procedere circa probandum defensionem: est enim tunc frater legitimus testis in causa defensionis fratris, in causa criminali,mota criminaliter,& per modum inquisitionis, vel ad instantiā fratris.Ideo frater impetitus de homicidio,potest probare per fratrem quòd fecit homicidium ad suì defensionem. Ista tradunt Bald.& apertius Salic.in d.l.parentes.Alex.not. cō sil.212.visis & discussis.col.fin.lib.2. & consil.119.viso processu inquisitionis.colū.2.in 7. volu.& consil.4.ad fin. in 6.volu. Aret.in maleficijs,in verb.& dictus Titius se defendendo.col. 7.vers.quæro sicut &c.Feli.in d.c.cùm oporteat.in 5.not. vers. 5.limita nisi frater. Flori.in l.testis idoneus.ff.de testi.Hippo. in l.vnius.§.cognituturum. vers.videmus etiam quòd frater.nume.52.de quæstionib.& sing.508.tractant Doctores.

Sed tu aduerte, quia etiã in causa modica pecuniaria, ui-
3 *deretur fratrẽ admitti non debere: nã † lapso tẽpore nõ sa-*
tisfaciens creditori, dicitur eũ afficere iniuria: quia iniustè
& dolose agit, qui retinet alienũ. l. ij. §. circa. ff. de doli ex-
cep. Et propterea dicit Specu. in ti. de instru. edi. §. nũc ue-
4 *rò aliqua. uer. lxxiij. de hoc aũt quæritur, quod † executor,*
cui testator mandauit quòd satisfaciat de omnibus iniurijs
seu forfactis, debebit satisfacere creditoribus pro debitis,
quorũ dies uenerat, uiuente testatore. Ad idem quod notat
Guid. Papæ in decis. Delphi. quæstio. 18. in fin. ubi dicit, † q.
5 *cùm in Bullis Cõseruatorũ dicatur, quòd cognoscãt cõtra*
iniuriãtes monasterijs &c. quòd poterũt cõpellere ad solu-
tionem debitores nolẽtes soluere, ex quo illi nõ satisfacien-
do dicuntur iniuriari. Modò hoc stante, uideretur fratrẽ de-
bere reijci à testimonio, ex quo nõ est idoneus, testis, ubi agi-
tur de iniuria quæ fiat fratri, ut suprà dictũ est. Sed respon-
de, quòd non est idoneus, quando capitur iniuria in specie,
pro cõtumelia uel cõuitio. & ita procedit d. l. lex Cornel.
nõ quãdo capitur in genere, pro omni eo quod nõ iure fit,
secundũ l. j. in prin. ff. de iniur. Nam nõ credo istum debito-
rem nõ soluentem dici facere iniuriam in specie, sed in gene-
re tantũ. Et propterea decisio Guid. Papæ non est uera, &
confunditur per tex. in c. j. j. de offic. delega. in sexto. & per
rationẽ, quia in rescriptis uerba capiuntur in specie. c. Ro-
6 *dulphus. suprà, de rescr. Aduerte tñ, † quia licet frater testi-*
ficetur pro fratre, nõ tñ est omni exceptione maior, ut per
Bal. in l. fi. in ij. col. C. de prob. & erit arbitrariũ iudici, quã
illi fidem adhibeat, iuxta illud, tu magis scire potes. l. iij. §.
j. ff. de testib. & ita dicit Specul. in tit. de teste. in ij. col. §. s.

¶ ADDIT. Ita etiam declarat Alex. consi. 13. ex his quæ in thẽmate. col. penulti. in primo vol. Feli. in c. cùm oporteat. in §. notab.

tab.de acc.Idē Fel.in c.literas.col.ij.ver.p̄dicta limita.de p̄sum.

7 *Adde etiam ad supradicta, quòd† iniuria quæ fit à fratre fratri, dicitur grauior, quàm si fieret ab alijs.l. cùm oportet.ubi Cyn.Bald.Paul.de Cast.C.de bon.quæ libe.& inter*

8 *fratres de facili oritur discordia: unde† patres debent eos tractare æqualiter, ne crescat inuidia.l.fina.§.sin autem.C. de bon.quæ liber.& l.cùm pater.§.euictis.ff. de legat.ij.*

¶ADDIT. Vide Lucam de Penna in l.cùm allegas.col.ij.de castren.pecul.milit.lib.12.Corn.consil.128.col.j.in 4.Dec.consi. 250.casus de quo in fine.

Vnde in dubio fit interpretatio pro eorum æqualitate.

9 *l.ut liberis.l.illud.C.de colla.† Sed nūquid idem est, ubi agitur de bonis ipsorum fratrum, puta quia aliquis instituit heredes ambos fratres suos? Putarem quòd sic, quia eadem ferè ratio militat: & quia ex paritate gradus præsumitur paritas amoris.d.l.dedit.de colla.bono.*

PRAESVMPTIO XXIIII.

1 *Incontinens an præsumatur ille, cuius pater fuit incontinens.*

2 *Statuti disponentis, quòd in certis casibus filius teneatur pro delicto patris, quæ sint rationes.*

3 *Rationes duæ ubi sint in statuto, sublata una ratione, militante alia, adhuc militat statutum.*

VIgesimoquarto,† præsumitur incōtinens ille, cuius pater fuit incontinens, ut per Ioā. Andr. in c. semel malus.de regu.iur.in sexto.& probatur in c.f.& in c. si gens Anglorum.56.dis. Sed ista præsumptio inducit solùm suspicionē, præterquā in casibus, in quibus est à iure approbata: ueluti in d.c.f.& ubi propter delicta patrū filij puniūtur, ut in §.q aūt.ea.dist.& tex.in l.quisquis.§.filij.C.ad l.Iul. maie.ubi in filijs paterni criminis exēpla metiūtur.Et istud

2 *notādum est ad† statuta disponētia in certis casibus filiū teneri pro crimine patris: nā nō habēt solā illā rōnē, q illud sit, quia pater facilius abstinebit à tali delicto, si uideat etiā*

filios suos puniri, ut per Bart. in l. iure prouisum. C. de fabricensib. lib. x. & Anch. in repet. c. primi. suprà, de cōsti. in xj. principali quæstio. col. septima. sed etiã, quia præsumitur filiũ talia facturum, per supradicta. Et propterea licet cessaret prima ratio, puta quia probaretur patrem fuisse inimicũ capitalem filio, de quo per Deci. consil. lxiiij. tamẽ militaret ista secunda. Et facit, quia statuẽtes præsumuntur moti pluribus rationibus, non aũt una tantũ, ut dicit Salic.
3 *in l. quamuis. C. de fideicōmis. & † ubi statutum habet duas rationes, quamuis una deficiat, tamen militat adhuc dispositio, ut dicit Salic. in l. si serui. C. de noxali. quem sequitur Alexan. in l. si constante. in quinta col. ff. solut. matrimo.*

¶ ADDIT. Quoties enim alicuius dispositionis sunt plures rationes finales, vna cessante, non tamẽ cessat dispositio. §. affinitatis. Instit. de nupt. text. cum glo. & ibi etiã præceptor meus à Ripa, in l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuil. cre. glos. not. in l. si quis ad exhib. ff. de excep. rei iudic. & Bar. per illum tex. in l. liberorũ. §. j. ff. de his qui not. infam. Limita tamen & declara vt per Panorm. in c. quoniã. §. porrò. versi. sin autẽ. per illum tex. extrà, vt lite non contest. quem refert & sequitur Ias. in l. in testamento. col. 14. C. de testa. mili. & vide de his Nicolaum Præsidem in centuria sua locorum legalium, fo. 16. versic. & fo. 56.

Sed tamen cùm sumus in materia pœnali, melius est capere mitiorem præsumptionem, & sic, q. ista secunda non sufficiat, nisi adsit prima præsumptio, de qua in d. l. iure prouisum, quæ est efficacior. fa. l. si familia. ff. de iurisdict. om. iudi. & glo. in l. fin. in uerb. autoritas. ff. de diuortijs. Et ita limitatur illud dictum Saliceti.

PRAESVMPTIO XXV.

1 *Acquisita per unum ex fratribus simul post mortem fratris habitantibus, an præsumantur acquisita de communi.*
2 *Societas quãdo p̃sumatur inter fratres simul habitãtes, & quãdo nõ.*
3 *Societas dicitur leonina, & non ualet, quando unus sociorum potest lucrari, & nihil perdere.*
4 *Fratrũ unus ex simul habitãtibus si in libris suis fecit domũ creditricem,*

tem, & se constituit debitorem de aliqua summa, an iste actus declaret animum suum non esse quòd sit contracta societas.

5 *Doctor qui post mortem patris simul cum fratribus habitauerit, & multa bona acquisierit ex quasi castrēsi peculio, an illa sint communia, an sua tantum.*

1 *Vigesimoquinto, † quæsita per alterū ex fratribus simul post mortem patris habitantibus, præsumuntur de cōmuni. arg. l. si fratris. ff. pro socio. & per Specul. in ti. de iudi. §. sequitur uidere de communibus iudicijs. Sed aduerte, quia ista est alta quæstio, quam posuit Bart. in l. Titium. §. altero. ff. de administ. tut. & Bal. in l. si patruus. C. communia utriusq; iud. Ias. in l. j. C. qui testamenta facere possunt.*
2 *Et communiter concluditur, † quòd si simul cum hæreditate indiuisa post mortem patris uixerint, lucra communicauerint, de superlucratis inuicem alter alteri rationem non reddiderint, præsumi societatem.*

¶ADDIT. Vltrà Alex. & Lud. Rom. Anchar. & alios plures in varijs consilijs allegatis per Iaſ. in l. j. C. qui testa. fa. poſſ. vide Paul. consi. 349. ex die quo. in 1. vol. nouiſsimorum. Cor. conſ. 24. viſis nonnullis. col. ij. in primo volu. & consi. 27. in hac. col. ij. in 2. & consil. 299. præmittendum. in iiij. lib. & consil. 122. circa præsentem. ij. lib. Soci. consi. 4. in 4. lib. Cepol. in consilijs ciuilibus, consi. 40. quidam A. Deci. consi. 66. de duobus. vbi per duas col. & conſ. 86. pro resolutione. vbi allegat plures cōcor. & conſ. 21. viſo puncto. in princi. vbi ponit quæ requirantur ad hoc vt dicatur contracta inter fratres illa tacita societas. Et idē ponit conſ. 628. in casu de quo. & conſ. 548. viſa consultatione. & Steph. Bertr. in conſ. 39. Christi in primis. latiſsimè col. ij. & iij. & conſ. 27. ex casu mihi. col. pen. in 2. vol. nouiſsimorū. Ioā. Rubeum Alexandrinum conſ. 87. & Io. Fab. in §. j. Instit. pro socio.

Fallit respectu eius qui non haberet consensum: puta, si aliquis esset pupillus, uel furiosus: nisi pupillus haberet tutorē, cum quo essent facti isti actus sociales nomine pupilli, uel factus adultus, quo tēpore habet cōsensum, ratificauerit.

 uerit.

uerit.arg.l.si pupillus.ff.de nouat.

¶ ADDIT. Quòd cum pupillo non censeatur contracta tacita societas ex comunione & actibus socialibus, nisi pubes factus ratum habuerit, vltra Ias.& alios allegatos hîc per Do.meum, vide Alex.consi.37.cōsideratis.col.ij.& latius in seq.in iiij.lib. & consi.49.mature ponderatis.in 1.Bolog.consil.7.col.ij.Pau. consi.349.ex die.col.2.in 1.vol.nouiss.Cepol.in d.cōsi.49.quidam A.Corn.cons.213.Philippus.in 3.lib.Deci.d.consi.21. viso puncto.col.j.Steph.Bertran.cons.27.ex casu.in fin.in 2.vol.nouissimorum.& consi.62.quamuis.col.ij.in 1.vol.nouiss.

Item fallit, quādo omnes isti fratres essent nobiles, & ex negotijs non lucrarentur, sed uiuerent de reditibus suis. Item quando alter tantū esset mercator, alij nihil agerent: secus si etiam ipsi lucrarentur, & lucra quāuis difformia communicarent, ut habetur latissimè in locis suprà alleg.

¶ ADDIT. Vide Corn.consil.299.præmittendum.col.j. in 4. vol.vbi allegat concord.& consi.9.præmittendum. in primo. Ioan.de Anania, vbi etiā Bolog.consi.65.viso puncto.& Alex. consi.23.visis dubijs.in 4.& cons.49.in primo.

Sed tamen considera primo circa regulam, quia isto modo coniunctio sanguinis nihil operatur, ex quo etiam in extraneis idem esset: cùm illi actus non possint fieri citra ius & nomen societatis.arg.l.pro hærede.ff.de acquir. hær. Vnde puto, quòd licet in extraneis non induceretur societas, nisi eatenus quatenus constaret eos communicasse: in fratribus censeretur uniuersorum bonorū, nisi cōstaret de actibus repugnantib.puta quia tantummodo cōmunicassent lucra unius negotiationis, & non alia. & ita intelligo Bartolum in dicto §. altero.in fine. Secundo aduerte ad primam fallentiam, quia uidetur dubitabilis, & satis iniqua. Nam dato quòd unus ex istis cohabitātibus fuisset tutor, non deberet præsumi pupillus cōsensisse, ex quo nō habet cōsēsum absq; tutore, & tutor nō potuit illi autorari, quia

quia in facto proprio.l.j.ff. de aut.tut.iniquitas uerò resultat,tenendo, quòd pupillus possit ratificare ex pòst facto:
3 nam cùm de † natura societatis sit,ut par causa sit sociorū, aliàs societas dicatur leonina.l.si nō fuerit.§.Aristo.ff.pro soc.imò nō ualet societas quando unus ex socijs potest lucrari,& nunquā perdere de capitali,ut est gl.in c.plerique. xiiij.q.iij.Bal.& Doct.in l.f.C.pro socio.& per Soci.cōsi. 165.in secundo dub.sequeretur,quòd pupillus nūquam posset nisi lucrari:quia ubi esset adultus, si uideret negotiationē habuisse lucrū,ratificaret,aliàs nō:quod certè esset iniquum,præsertim cùm ipse nihil exercuerit propter ætatē,
4 fratres uerò sic. Tertiò aduerte,† quia Deci.in cons.xxj.in iiij.col.limitat alio modo prædictā conclusionē,quādo unus ex fratribus in libris suis fecit domū creditricē,& se cōstituit debitorem de aliqua summa:nā iste actus declarat intētionē suam non esse, q. contracta sit societas: & dicit hoc esse indubitabile.Puto istud multū residere in arbitrio iudicis,qui ex tali coniectura simplici nō recedet à regula:quia solent mercatores etiā tenere rationes separatas domus,nō ut dissensus à societate arguatur,sed ut sciant quas pecunias accipiūt de pecunijs deputatis in usum domus, & qd
5 de alijs quæ deputatæ sunt ad mercimonia.† Sed quid dicemus de Doctoribus:nunquid si aliquis Doctor multa bona acquisiuerit ex quasi castrensi peculio,sint communia, an uerò sint sua tantùm,dato q. steterit in communione,& cōcurrant cæteræ præsumptiones inducentes societatem? Videretur q. non,ex quo talia bona non conferuntur, ut dicit Bar.in l.iubemus.C.de silent.lib.xij. & in terminis firmat Rom.in cons.145. præsentis consultationis.circa medium.& refert Ias.in auth.quod locum.in 5.col.C. de coll. Mouētur simpliciter,quia talia lucra sunt præcipua ipsis, nec

nec acquiruntur patri, q̃uis sint in patria potestate. l. fori. C. de aduoc. diuers. iud. l. uelut. C. de assess. l. fi. C. de inof. test. Sed puto, q̃ cõtraria pars sit uerior, quòd imò etiã illa sunt cõmunia, ut decidit Bald. *in l. prætor. §. sed & filius. ff. de eden.* Et *est de mente* Baldi & Sal. *in d. l. si patruus. quos al legat & sequitur* Ias. *in d. l. j. & consuluit* Bened. *Capra de* Perus. *in consil. cxlij. incipien. cùm uiso & considerato.* Nec *obstat ratio* Roman. *quia non est arguendum de collatione ad societatem, ex quo collatio habet locum etiam aduersus inuitos: meritò castrensia fuerunt priuilegiata, ne conferantur, sed societas inducitur ex tacito consensu cohabitantium.* Et *sicut fatuum esset dicere, quòd de eis non potuisset cõtrahi societas expresse: ita dicendum est posse contrahi tacitè. l. cùm quid. ff. si cert. peta.* Nec *quantum ad hoc reperiuntur priuilegiata castrensia: ergo nostrum non est ea extendere, ut no. in c. olim. j. de uerb. signif. præsertim ad casum ubi est alia ratio.* Nam *cùm iure patriæ potestatis pater occuparet olim omnia quæsita per filium, etiam eo inuito. l. placet. ff. de acq. hæred. l. cùm oportet. in princ.* C. *de bon. quæ lib. fuerunt ista castrensia uel quasi priuilegiata, ne acquirerẽtur ipsi patri.* Et *propterea non cõferũtur, quia ratio collationis cessat in isto casu, ex quo conferuntur ea quæ à patre prouenerunt, uel potuissent ipsi acquiri, si filius permansisset in potestate. l. j. ꝰ. nec castrense. ff. de collat. bon. & declarant* Mode. *in rub.* C. *de collat. quæ ratio non facit ad proposi tum in ista materia tacitæ societatis.* Et *istud tantò magis procederet, si statutum introduceret societatem ex cohabitatione & cõmunione bonorum post mortem patris, prout erat in casu* Benedict. *in d. consi. cxlij.* Bene *uerum est, quòd etiam stãte tali statuto, filius in potestate haberet tale peculium præcipuum sibi, & de*

& de lucratis uiuente patre, non teneretur quicquam conferre fratribus. & ita uidetur intelligendus Rom. *in d. cons.* *Secus de lucratis post mortẽ patris, quia sibi imputet, qui simul cohabitando, & sociales actus faciendo, uidetur contraxisse societatem.* Nec *obstat d. l. iubemus.* C. *de silẽtiarijs lib. xij. per quam* Lucas *de* Pen. *ibi tenuit expresse talia lucra nõ cõmunicari fratribus: quia illa lex propriè loquitur de quæsitis uiuẽte patre: & ratio quæ subditur, ne labores eorum alijs fructũ afferant, restringitur secundũ subiectã materiam. l. si cum uno. ff. loc.* Nec *etiam potest procedere in casu nostro, quia non est absurdũ, quod pro labore socij resultet utilitas alteri socio: imò istud est de natura societatis. d. l. si non fuerit. cum similib.*

PRAESVMPTIO XXVI.

1 *Pater præsumitur dotasse filiam de proprijs facultatibus, non de bonis ipsius filiæ. & num. 3.*

2 *Si in instrumento dotis dicatur, quam dotem promisit dictus pater, computato in ea omni eo, quòd ipsi filiæ debetur, tam dè bonis maternis quàm paternis: hoc non obstãte censetur dos data de bonis paternis, & poterit filia materna bona petere.* R*ationem uide ibid.*

4 *Dos loco legitimæ est, & in illam imputatur.*

5 *Donatio inter coniunctos de facili præsumitur.*

1 VIgesimosexto, † *præsumitur pater dotasse filiam de proprijs facultatibus, non de bonis ipsius filiæ. l. fi.* C. *de dotis promiss. ubi ampliatur. etiam si pater dixerit se dare dotem de bonis suis, & bonis ipsius filiæ: quia adhuc si habeat idoneas facultates, cẽsebitur dedisse de suo.* Et *propterea dicit* Bal. Noue. *in tract. de dote, in sexto priuil. sextæ partis princip.*
2 *quòd* † *si in instrumento dotis dicatur, quam dotem, puta mille, promisit dictus pater, computato in ea omni eo, quod ipsi filiæ debetur, tã de bonis maternis, quàm paternis: hoc nõ obstãte, censebitur dos data de bonis patern*

ternis, & poterit filia adhuc bona materna petere. Et re*fert quòd ita consuluit unà cũ* Ioanne *de mõte Sperello, ut*
3 *per eum.Sed pro intelligentia uidendũ est primo,† quæ sit ratio dictæ præsumptionis.Et tex.uidetur dicere quòd istud sit,quia paternũ officiũ est dotare.*Ex quo *inferunt* Alex.et Aret.*in l.j.ff.sol.matr. quòd pater tenetur dotare de propriis bonis etiam filiam diuitem. Sed ista opinio mihi non placet,& confunditur per d.l.fin.quia si pater fuisset in illo casu obligatus,nõ erat probabile dubiũ illud quod ibi deciditur: nec illud datũ posset dici esse de mera liberalitate, prout ibi dicitur:quia illa est uera liberalitas,ad quã nemo cõpellitur.l.j.ff.de donat.*Et *istã partem tenẽt* Iac.*de* Aret. & Bar.*in l.mulier.§.cùm proponeretur.ff.ad* Trebel. An*ge.cõsil.ccix.incip.pro decisione dicti* Iaso. & *ibi latißimè per* Bulg.*Seneñ.in l.j.ff.so.ma.* Posset *tamẽ contraria opinio defensari,quãdo dos non excederet legitimã: quia sicut*
4 *legitima debetur etiã filiæ diuiti,ita uidetur de dote,† quæ succedit loco legitimæ,& in legitima cõputatur.l.illã.*C.*de collat.l.quoniam nouella.*C.*de inoffi.testa.quod potest procedere ubi solutio dotis ueniret facienda post mortem patris,quo tẽpore debetur legitima:aliàs non recederẽ ab ista alia opin.quicquid dicant ibi* Mod. Et *sic apparet quòd ratio* Alexã. & Aret.*non est uera.* Vnde *tu dicas,quòd ratio uidetur esse propter coniunctionem sanguinis,& affectio-*
5 *nem patris in filiam,quòd præsumatur ista donatio,† quæ de facili inter coniunctos præsumitur, ut habetur in l.quæ dotis.per* Barto. & Ias.*ff.solu.matr.quæ affectio iuncto eo, quòd cura collocandi filias,& dandi dotem,ad patrem pertinet.l.qui liberos.ff.de ritu nupt.est sufficiens præsumptio ad donandum:quia dans,uel promittens dare,in dubio præsumitur de suo.l. cùm proponas.ubi* Bart.C. *pro socio.* Et *facit,*

facit, quia grauatus dare certã pecuniam, præsumitur grauatus dare de suo.l.si decem.l. non uidebatur.l.si Stichum. §.si hæres.ff.de statulib.Et pater uidetur potius soluisse tã quam pater, non tanquã administrator bonorũ filiæ.l. tutor petitus.§.j.ff.de excus.tut. Videamus nunc quæ sit ratio ampliationis.Et Ias.& Socin.in d.l.j.dicunt,quòd quãuis pater dicat se dare de maternis & paternis,illa copula non copulat æqualiter secundùm naturam suam.l.reos.§. cùm in tabulis.ff.de duob.reis.sed potius stat ordine successiuo , propter ordinem charitatis & affectionis.l. Gallus. §.j.ff.de liber.& posthu. Quæ ratio,nisi iungatur cum his quæ infrà dicam, non est uera : quia communis est in contrariũ,quòd imò copula suam seruet naturam,nisi ultra affectionem concurrat instituendi necessitas, ut ibi habetur: & certè illa materia est satis differens ab ista.Tu dic, quòd ratio colligitur ex fine tex.nam pater non potest alienare bona filiorum , quorum legitimam habet administrationẽ, nisi ipsis cõsentientibus.l.j.C. de bonis mater. unde uoluit lex quòd faceret specialem mentionem , quæ bona filiorum daret, ne consensus ipsorum filiorum sit super ambiguo, sed super certo.Et propterea promittendo dotem illo modo,nõ censetur promisisse de bonis filiorum,nisi in subsidiũ,ut ibi habetur. Et ex ista ratione confunditur prædicta
6 *decisio Bal.not.† quia pater satis exprimit,ex quo uult cõpẽsare omnia bona materna:quia qui omne dicit, nihil excludit.l.j.ff.de leg.j..Et propterea nõ teneo illã decisionẽ,q̃ est satis iniqua,cõtra quã tenet etiã Mari.Soci. in c.tuæ.de spõsa.Bulg.So.& Ias.in d.l.j.Cor.cõ.16.in ul.col.in iij.uol.*

PRAESVMPTIO. XXVII.

V*Igesimoseptimo. In sermone generali non præsumitur quis loqui in illorum damnum,qui de suo sunt sanguine,*

guine.l.obligatione.& l.seq.ff.de pig.l. humanitatis. C. de excuſ.tut. Et per hoc infert Guil.de Cun.& Bal.in l.j.ff.de ſtat.hom.quòd licet in legato rerum mearum contineãtur homines & uaſalli mei.l.omnia.§.fin.ff.de leg.ij.non tamẽ cõpræhendentur illi,quibus teſtator iunctus eſſet ſanguine.

PRAESVMPTIO XXVIII.

1 *Legans rectori alicuius eccleſiæ affini ſuo,præſumitur eius contemplatione,& non eccleſiæ,legaſſe:ideo poterit rector de illo ad uotũ diſponere.Ampliatur ut ibi.*

2 *Amico rectori alicuius eccleſiæ relictum,an uideatur relictum contẽplatione ſui,an uerò eccleſiæ.*

3 *Amicus ſingularis uenit appellatione ſuorum.*

4 *Amicus poteſt uindicare iniuriam factam amico,tanquam factũ attinentibus ſuis.*

5 *Rectori an incumbat onus probandi,ſibi à conſanguineis uel ab amicis relictum,an uerò ipſi eccleſiæ,quòd non ſit.*

6 *Regula quoties eſt pro aliquo,onus probandi incumbit allegandi fallentiam.*

7 *Succedere uolens tanquam conſanguineus,probare debet conſanguinitatem.*

1 V*Igeſimooctauo.† Si quis legauerit rectori alicuius eccleſiæ affini ſuo, præſumitur legaſſe contemplatione ipſius,non autem contemplatione eccleſiæ: & propterea poterit rector de legato diſponere ad ſui beneplacitũ.auth. licentiam.C.de ſac.ſanc.eccl.c,requiſiſti.j.de teſt.per* Bar. & Doct.*ubi* Soc.*multa egregia tradit in l. ciuibus.ff. de rebus dub.*Et *iſtud procedit, etiam ſi non ſit expreſſum, niſi nomen appellatiuum dignitatis,ut probatur in d.c.requiſiſti.quia adhuc uidetur appoſitum ad demonſtrationem per-*
2 *ſonæ.*Et† *quòd dixi in conſanguineo,habet etiam locum in amico,ut ibi per* Doct.Et *fa.quod notat* Bald.*in l.j.col. xj.*
3 C.*qui accuſ.non poſſ.quòd† appellatione ſuorum,uenit etiam ſingularis amicus.Sequitur* Alex.*in l.ſæpe.col. quin-*
4 *quageſima.ff.de re iud.† unde talis poſſet proſequi iniuriam,*

riam, tanquam factam attinentibus suis, secundùm Bald.*in repet.c.si pater.§.de testamen.in sexto.*Baldus *consil.* 78.*in quarto.late per Andream Siculum in repet. l.cùm acutißimi.col.xlij.& col.*50.*C. de fideicommiß.*

¶ AD DIT. Quinimò (teste Tullio Officiorũ.li.1.maxima amicitia est præferenda consanguinitati: inquit enim, Sanguinis cõiunctio & beneuolentia deuincit charitate homines: magnũ est enim, eadem habere monumenta maiorum, eisdem vti sacris, sepulcra habere cõmunia: sed omniũ societatũ nulla p̃stantior, nulla firmior, quàm cùm viri boni moribus similes, sunt familiaritate coniuncti. Et Valer. ille Maxi. caput septimũ libri quarti sic exorditur: Contemplemur nunc amicitiæ vinculum potens & prçualidũ, neq; vlla ex parte sanguinis viribus inferius: hoc etiam certius & exploratius, quòd illud nascẽdi fortuitum opus, hoc vniuscuiusq; solido iudicio inchoata voluntas cõtrahit. Accedat quod voluit Albe. de Ros. in l. sed & hæ. ff. de procur. scilicet quòd magna amicitia est maioris ponderis quàm fraternitas. pro quo alleg. tex. in l. cũ allegas. C. de castren. pecul. lib. 12. Comprobatur, nam cùm ex ordine literæ liceat arguere, ita quòd prius nominatus posteriori præferendus veniat. l. quoties. cum concord. pluribus in glo. traditis. ff. de vsufruct. ego paßim in iure reperio in ordine scripturç amicos anteponi consanguineis, vt est in l. sed si plures. §. in arrogato, ibi, amicus vel cognatus. ff. de vulg. & tex. in l. Theopompus. ibi, amici mei & cognati. ff. de dote præleg. & in l. affectionis. ibi, amicos vel necessarios. ff. de donat. & in l. si seruus plurium, §. fin. ibi, legatarij charitas vel necesßitudo. ff. de legat. j. cum simil. facit quod not. glo. Bald. Angel. Alexan. & Ias. in l. si vnus. §. j. ff. de pact. Ias. in l. j. col. ij. de in li. iuran. Bene facit, qđ consuluit Soci. consil. 39. col. vlti. lib. 3. quòd donatio facta amico maxima amicitia copulato, non reuocatur beneficio l. si vnquam. C. de reuoc. donat. De cuius dicti veritate nũc nõ discutio. Et quòd disposita in consanguineis, censeantur regulariter disposita in amico ĩtimæ amicitiæ, & sic quòd amicitia magna tantum operetur, quantum cõiunctio sanguinis; tenet Cy. in l. inuitus. col. iiij. versicu. ex his pendet. C. de procur. Alexã. in l. cùm alienam. vbi Ias. col. ij. C. de leg. Idem Ias. latißimè in l. Titia. in prin. col. v. versi. vlti. circa istam partem. ff. de verb.

 obli,

obli.& in l.exigendi.col.ij.& melius.col.penul.ver.vlti. inquātum.C.de procur.vbi multa egregia cumulat.Et Feli.in c.quoniam Abbas.col.iij.versic.cap. o illud quando Abbas.extrà,de offi.deleg.Alciatus in l.latæ. §.amicos. vbi etiam plura similia adducit.ff.de verb.signifi.& Hippol.in rub.ff.de fideiuss. num. 234.cum varijs concord.per illos allegatis, ad quos te remitto.Et inter cætera not.digna,quæ referuntur in locis suprà alle. & in inferius allegandis,illud nota perpetuò, quòd magna amicitia facit quòd legata debeantur amico ex testamento minus solenni,ita quòd sicut in testamento inter liberos intelligitur clausula codicillaris,vt est not.glo.in l.cohæredi. §.cùm filiæ.ff.de vulg.ita in testamēto vbi institutus est amicus,vel aliquid relictum est ei, subintelligitur clausula codicillaris.ita est singularis glo.in l.in testamēto.ff.de fideicō.liber. & per illā gl.ita tenet Bal.in l.si iure.C.de testa.manu.expresśius Lud. Ro.consi.79.amplisśimè.col.pen.& fi.Mathe.notab.41.& Barba.in rep.rub.de rescrip.in Clem.Felin.in c.1.in fi. extrà,de testi.Iaś.in l.non dubiū,in fi.C.de testam.Idem Iaś.in l.exigendi. præalleg.& in l.cum alienam.C.de leg.& in l.j.versi.& clarum est quòd magna dilectio.&c.C.de summa tri. in secunda lectu. col.v.& in l.verbis ciuilib.col.iij.versi.tertius casus.de vulga. & pupil.& D.Alcia.in d.§.amicos, & Pantaleon de Crema in l.ij.col.71.versi.secundo loco.C.de rescin.vendi.& Hippol.de Marsil.in l.vnica,nume.209.fol.11.C.de rap.vir.Et generaliter in hac materia amicitiæ,vide multa cumulata per Benedict.in repet.c.Raynutius.in ver.testamentum.iij.num.47.48.& 49. vbi multa egregia cumulat.

5 *Sed posset † dubitari,cui incumberet onus probandi,an ei,se esse consanguineum uel amicū,an ecclesiæ quòd nō.Et uidetur quòd ipsi ecclesiæ,prout tenet gloss.in d.authenti. licentiam.quia quilibet præsumitur ditari propria contēplatione,non alterius.l.si defunctus.C.arbit.tutel. Et istud multò magis uideretur procedere si ecclesia ageret: quia actor quod asseuerat, probare debet.l.actor.C.de probati. prout ibi dicit Iacob.de Areti.& Iacob.Butrig.& Alber. de Rosa.& alij in d.auth.licētiam.Crederem contrariam opinionem esse ueriorē,quam tenet glo.in §.interdicimus.*

in aut.

in auth. de eccle. tit. per illum tex. qui requirit, quòd rector ipse probet. Et dicere quòd probat eo ipso, quòd nō probatur contrarium, nō est sine cauillatione. Et facit quod in simili tenet gl. in c. ij. de succes. ab intest. & Inno. in c. cum in officijs. de testa. Et pro ista opinione facit, quia regula est, quod legata rectori, acquiruntur ecclesiæ. d. §. interdicimus.
6 xij. quæsti. iij. pontifices. Qui † ergo uult dicere fallentiam, probet. l. ab ea parte. ff. de probat. glos. in rub. de reg. iur. in sexto. & in Clemen. fin. in gloss. pen. de rescrip.

¶ ADDIT. In dubio enim sufficit pro se habere regulã: vnde allegans specialem casum siue fallentiam, illam probare debet. hanc doctrinam tradit etiam Barto. in l. ij. ff. si quis in ius voca. vbi etiam Iason allegat concord. autoritates. col. vj. versic. not. illam doctrinam Bart. & facit bonus tex. in l. finis quoq. versi. puto generaliter. ff. de hered. instit. bonus tex. in c. ad decimas. de restit. spol. in vj. vbi statur regulæ, & iuris communis præsumptioni, donec allegans fallentiam, aut aliquid contra iuris communis regulam, illud legitimè probauerit. Vnde ait Bart. in l. quoties. ff. si quis caut. quòd non dicitur esse dubium, de quo est regula iuris: quamuis sint aliqui casus excepti, nisi de illis casibus expressim doceatur. Vide alia plura in materia huius doctrinæ per Nicolaum Presidem in centuria locorum legalium, in loco ab exceptione ad regulam, pag. penulti. & vlti. folio 13.

7 Et facit etiã in simili, † quia uolens succedere tanquam consanguineus, debet probare consanguinitatem & gradum, ut per Anch. in consil. lij. pro decisione. Alex. in suo cōsil. lxxxij. in primo. Deci. consil. cccxxj. in causa quæ Alexandriæ. De quo etiam per Fulg. consi. clxxxiiij. & ea quæ notant Doct. in l. is potest. in fine. ff. de acquiren. hæredi.

PRAESVMPTIO XXIX.

1 Alienatio facta per prælatos in consanguineos, non præsumitur facta in utilitatem ecclesiæ, sed ipsorum consanguineorum. Limitatur & restringitur numero 4. & sequen.

1 *Papa conferens beneficium consanguineis, præsumitur fecisse ex affectione carnis.*
2 *Infeudatio de nouo feudo facta consanguineo, præsumitur facta in fraudem ecclesiæ.*
3 *Oeconomus non habet ita pingue ius in alienando res ecclesiæ, sicut prælatus.*
4 *Alienatio facta per prælatum in consanguineum, sine fraude, & seruatis debitis solennitatibus, ualet & tenet.*
5 *Prælatus potest dare eleemosynam de bonis ecclesiæ suis consanguineis, dummodo eo prætextu non fraudetur ecclesia.*
6 *Executor testamenti ad distribuendum bona pauperibus, potest eligere consanguineos suos pauperes.*
7 *Prælatus constituerat fratrē procuratorē, ad exigendos reditus beneficij, frater emit multa bona, an de bonis ecclesiæ emisse præsumat.*

1 Vigesimonono.† Alienatio facta per prælatum in consanguineos, præsumitur non esse facta in utilitatem ecclesiæ, sed in utilitatē ipsorū cōsanguineorum, auth. quibuscunq; modis, C. de sacrosan. eccles. & ibi Barto. Bal. & Doct. & lxxxix. distin. c. decenter. facit gl. in c. peruenit. j. quæst. iij. quæ dicit, quòd episcopi sunt cæci circa nepotes & alios consanguineos. Et dicit Bald. in l. tutor petitus. §.
2 j. ff. de excus. tut. per illum tex. ibi colligi argumentū,† quòd Papa conferens beneficium consanguineis, præsumitur fecisse ex affectione carnis, non ex reuelatione spiritus, ut dicit Archid. xij. quæst. ij. c. non licet. per illū tex. quòd Papa mortaliter peccat, si alienat res ecclesiæ in cōsanguineos, ut eos diuites faciat. Et dicit Guid. Papæ in tract. suo de præ
3 sumpt. quòd † infeudatio de nouo facta cōsanguineo, præsumitur facta in fraudē ecclesiæ. c. quisquis. xij. q. ij. Et eadē ratione idē esset in emphyteosi, quæ daretur pro modico cen
4 su. Supradicta tamen sunt sane intelligenda, † quia sola præsumptio affinitatis nōn uidetur sufficiens, ut præsumatur fraudata ecclesia: sicut in simili dicimus in l. fina. ff. de his quibus ut indignis. & quod nota. Barto. in lege, post contract

contractum.ff. de dona. Nec obstat quòd d.auth. quibuscunq; modis inducat istam præsumptionē, quia loquitur in
5 œconomo, non in prælato: † qui quidē œconomus non habet ita pingue ius, sicut prælatus, ut not. 5.q.iij.c.j. & ita respondet Abb. in consil. 41. in iij.col. in primo uol. licet iudicio meo ille text. nō patiatur hāc interpretationem. Sed quicquid sit, in hac materia standum est dispositioni Canonū, qui non prohibent talē alienationem cum debitis solen-
6 nitatibus, & ex legitima causa. Et ideo, † cessante fraude, si seruantur debitæ solennitates, tenet alienatio facta per prælatū, etiam in consanguineos, ut sentit Bart. in d.auth. quibuscunq;. & consuluit Abb. in d.consil. 41. & ante eum idē tenuit Feder. de Sen. consil. lij. quidā prælati. Imò potest indistinctè prælatus dare de rebus ecclesiæ consanguineis, dūmodo det ecclesiæ tantundem de suo. Et satis est quòd ecclesia non deterioretur, ut ibi dicit Abb. allegat tex. in C. si epi
7 scopus. xij.q.ij. † Et potest dare prælatus cōsanguineis pro eleemosyna, dummodo sub hoc prætextu non fraudetur ecclesia. c. non satis. 86. distin. & est laudandus qui in tali casu præferat suos extraneis, ut ibi not. & per Gemin. in d.c.
8 quisquis. † Et propterea executor testamenti, ad distribuendum bona pauperibus, potest eligere consanguineos suos pauperes, ut per Ioan. And. in addi. ad Spec. in tit. de instru. edit. §. nunc uerò aliqua. in addit. incip. continuatur hic alia quæstio. in fin. & per Anch. consil. 336. in his dubijs. licet Bald. in d.l. tutor petitus. innuat contrarium. Induco
9 prædicta ad quæstionem. † Aliquis prælatus habebat fratrem suum, quem constituerat procuratorem ad exigendos redditus beneficiorū suorū: iste frater emit multa bona, an præsumatur emisse de bonis ecclesiæ? Videbatur quòd sic: quia si ipse prælatus emisset, præsumebatur emisse de dictis

bonis,& acquirebatur ecclesiæ.c.j.de pecul.cleri.c. inquirendum.eod.tit.Et facit quod not.Abb.in c.cum sit genera le.in iij.col.suprà,de foro compe.ubi dicit,quòd isti prælati ementes de bonis ecclesiæ, faciunt ut instrumentum cantet in personam alicuius amici uel consanguinei sui:unde tali casu cognitio spectat ad ecclesiam.Contrarium in proposito casu est uerius:quia sola consanguinitatis præsumptio, non inducit præsumptionē fraudis, ut suprà dixi. Et ratio d.c.primi,de pecul.cleri. non militat in casu nostro: nam ideo præsumitur,quòd prælatus emerit de bonis ecclesiæ, quia prælati licitè nō possunt negotiari.c.j.j.ne cleri. uel mona.& quia ipsi sustentātur de bonis ecclesiæ licitè, & ea possunt retinere:unde si emunt,præsumuntur de illis emisse,secundum But.Abb.& Imol.in d.c. Quæ ratio cessat in procuratore, qui potest aliunde lucrari.l. si defunctus.C.arbit.tut.& qui licitè non potest retinere bona ecclesiæ,& delictum non præsumitur.l.meritò.ff. pro socio.

PRAESVMPTIO XXX.

1 *Conuersatio assidua & frequens etiam inter consanguineos, præsumitur augere affectionem.*

2 *Relictum factum consanguineo,qui assiduè conuersabatur cum consanguineo,an præsumatur factum gratia consanguinitatis, an gratia conuersationis.*

3 *Pater si donauerit filio propter merita,& affectionem sanguinis, an ualeat donatio,& an inspiciātur merita,an uerò sanguinis affectio.*

4 *Causa quæ nocet,in dubio inspicitur. Intellige ut nume.6.*

5 *Pater si stipuletur filio propter benemerita collata in patrem, an ualeat stipulatio,quasi stipulatus ut filio:an non ualeat, quasi stipulatus ut extraneo.Concluditur nume.7.*

6 *Præsumptio per quam actus sustinetur, præualet quibuscunq; præsumptionibus.*

8 *Arrogauit quis fratris filium, quem ipse aluerat, & eum instituit hæredem, hoc modo: Seium quem alui, & ob sua benemerita adoptaui,hæredem facio: an si adoptio fuit reperta nulla, teneat institutio.*

Trige

1 *Trigesimo.† Præsumitur aßidua & frequens conuersatio augere affectionem, etiam inter cõsanguineos. l. cũ*
2 *allegas. C. de castren. pecul. lib. xij. Sed dubia quæstio est, † nunquid relictũ factum tali consanguineo, præsumatur factum contemplatione sanguinis, an uerò propter conuersationem. Et tex. in d. l. cùm allegas. probat censeri factum cõtemplatione conuersationis. ad idem facit text. in l. hæreditate. in princi. ff. de castren. pec. In contrarium facit quod*
3 *not. Alex. in l. si donatione. C. de collat. † ubi si pater donet filio propter merita & affectionẽ sanguinis, præsumitur potius facta per affectionẽ sanguinis tãtùm, & donatio nõ tenebit. ita dicit consuluisse Paul. de Castr. ut per eum. Pro*
4 *quo addit rationem, † quia in dubio inspicienda est causa quæ nocet, non quæ prodest, ut not. Bartol. in l. si uir. ff. de usucap. pro donato. in l. si quis in graui. §. eleganter. ff. ad Syllan. cum similibus.*

¶ ADDIT. Aduerte, quia hæc regula quòd in dubio inspiciatur causa quæ nocet, est multũ brocardica, secũdùm Cyn. in l. venditioni. C. de vsucapio. pro empto. Sunt enim iura probantia, quòd imò in dubio debeat inspici causa quæ prodest. Ideo hanc regulam, quòd inspiciatur quod nocet, pluribus iuribus confirmatam per Bar. in locis hic citatis, & Lud. Rom. in d. §. eleganter. Ias. in l. si Ruffinus. vbi Deci. C. de testa. mili. eundẽ Ias. in l. si arrogator. col. 17. nume. 46. ff. de adoptio. limitãt ipsi nõ procedere, quando illud quod prodest, est tantæ potentiæ, quòd absorbet, vincit, & cõsumit illud qđ nocet: tũc enim illud quod prodest, tanquam potentius, attenditur. ita procedat tex. in l. non intelligitur. §. si quis palam. vbi Bar. ff. de iur. fis. inducendo vt per eos. & tex. in d. l. si vir. iunctis traditis per Dynum in regula, possessor. quæstio. antepenul. Petr. Cynus & Bald. in d. l. venditioni. inducendo vt per eos.

Ego reperio Pau. de Castr. in consl. 341. circa bona quæ fuerũt. in j. uo. distinguẽtẽ, ut si expreßio meritorũ sit facta in genere, non attendatur, sed solummodo causa sanguinis,

nis, quæ præualet. arg. d. l. tutor petitus. §. j. & l. qui habet. ff. de tutelis. Secus si sit facta in specie. Pro ista opinione Alex. facit quod notat Barto. Ang. Pau. de Cast. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. & Bartol. in l. quod dicitur. ubi Alexã. atteſtatur de cõmuni. ff. de uerb. oblig. dum dicũt,

5 *† quòd si pater stipulatur filio propter benemerita collata in ipsum patrem, non ualet stipulatio, quia censetur stipulatus tanquam extraneo: & tamen si caperetur præsumptio, quòd esset stipulatus tanquam filio, stipulatio sustineretur. Sed tu considera, quòd pradicta decisio Alexã. est satis iniqua, per quam capimus præsumptionem, ex qua actus corruit, contra l. quoties. ff. de reb. dub.*

6 *† & tamẽ talis præsumptio per quam actus sustinetur, solet præualere alijs præsumptionibus. ut per Bald. Imol. & alios in l. cùm in testamento. §. hæc uerba. ff. de hæredi. instituen. Et in simili quod no. Paul. de Castr. in l. ex imperfecto. C. de testa. & Alexan. in l. quanquam. C. de testamen. milit.*

¶ ADDIT. Et per Deciũ in c. quoniã Abb. de offic. delegat. & in l. postquam liti. C. de pact. Hippol. de Marsil. vbi allegat infinitas ferè autoritates & concord. in singul. 84. princeps.

Vnde putarem illam decisionem non esse ueram: quia quomodocũq; sint expressa merita, etiã quòd facta sit mẽtio sanguinis, debet actus sustineri, dummodo merita probentur, iuxta notata in l. si donatione. Nec illa ratio de affectione sanguinis debet actum uitiare, quia potest recipere commodam interpretationem, ut propter talem affectionem auctum sit desiderium patris remunerandi beneficia sibi collata. argumen. d. l. cùm allegas. Nec d. l. qui habet. obstat: quia quamuis dicat ibi Bar. quòd ubi resultãt cõtrarij effectus, non attenditur causa accidẽtalis, sed naturalis: qđ procedit ubi causæ sunt separatæ: in casu nostro altera

tera alteram adiuuat, unde attendũtur merita quæ sunt accidentalia, & faciunt donationem ualere, quæ aliàs ex causa naturali corruerent. Nec obstat, ratio Alex. quia cùm poßit utraq; causa simul cõcurrere, tunc utraq; est attendẽda, nõ autem illa quæ nocet tantũ, ut dicit Bar. in d. l. si quis in graui. §. eleganter. Istud autem est in casu nostro, ut supràdeclaraui. Præterea ubi causa quæ prodest, est benignior, illa attenditur, non quæ nocet. l. si pupillus. ff. ad leg.
7 Falc. dixi in l. ij. in princip. ff. de uerb. oblig. † Nec obstat doctrina Barto. in d. l. si tibi. & in d. l. quod dicitur. quia quicquid dicat Alexã. contraria opinio est uerior, quam tenent Bald. Fulgos. & Iason in d. §. si pactus. Imol. Raph. Com. Iacob. de Put. Pau. de Cast. Petrus de Besut. Aret. & Iason in d. l. quod dicitur. Et opinio Bar. potest saluari, si causa bene meritorum tantũ esset expreßa, aliàs in dubio mihi placet
8 contraria opinio. Et prædicta faciunt ad quæstionem. † Titius arrogauit filium fratris sui, quem ipse aluerat, & instituit hæredem hoc modo: Seium quem ego alui, & ob sua benemerita adoptaui, hæredẽ instituo. Accidit, quòd adoptio fuit reperta nulla, nunquid tenet institutio? Ioan. de Monteferrato in l. Gallus. §. & quid si tantũ. in xxij. col. tenuit, quòd nõ. Ego puto contrariũ esse uerius, per supradicta. & est egregia limitatio ad not. per Doct. in l. eam quam. per illum tex. C. de fideicommiß.

PRAESVMPTIO XXXI.

1 Pater stipulando uel paciscendo filio, præsumitur stipulatus ut hæredi, non simpliciter ut filio.
Limitatur quintupliciter, ibidem cum seq.
2 Pater stipulando filijs in his quæ transeunt ad filios tanquam filios, non tanquam hæredes, censetur stipulari simpliciter ut filijs.
3 Filius repudians hæreditatem paternam, potest petere emphyteosim ecclesiasticam.

4 *Pater stipulando filijs tantùm, & non sibi, censetur stipulari ut filijs, non ut hæredibus.*
5 *Pater si stipuletur filio aliquid indiuiduum cohærens personæ: filius statim admittitur uiuo etiam patre.*
6 *Pater aliter stipulatus filijs, aliter sibi, non præsumitur filijs tanquam hæredibus stipulatus.*
7 *Pater grauatus restituere fideicōmissum filio, censetur grauatus ut pater, non ut hæres.*

1 *TRigesimoprimo. † Pater stipulando uel paciscendo filio, præsumitur stipulatus ut hæredi, nō simpliciter ut filio, secūdùm gl. in d. l. si tibi. § si pactus. ff. de pact. quæ assignat rationem: quia uerisimile est, quòd cogitauerit filium sibi hæredem futurū. l. scripto. ff. unde lib. sequitur* Bart. *in l. quòd dicitur. ff. de uerb. oblig. ubi limitat, ut nō procedat*
2 *in his quæ transeunt † ad filios tanq̄ filios, nō tanquam hæ-*
3 *redes, ut est emphyteosis ecclesiastica.* † *Et ibi infert, quòd filij licet repudient hæreditatem paternam, poterūt consequi hanc emphyteosim. & idē tenet in l. ut iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. & est cōmunis conclusio, ut per Moder. in d. l. quod dicitur. & per Alex. cons. xliiij. in primo, & alibi sæpe.*

¶ADDI. Quòd in his, quæ non transeunt ad hæredes extraneos, sed ad filios tātùm, pater censeatur stipulari filijs vt filijs, & non vt hæredibus, tenet etiam Alex. consi. 8. visis subtilissimis. col. j. & ij. vbi plures authoritates & concord. allegat. in 3. volu. & consi. 37. illo eodem lib. & consi. 119. viso processu causæ vertentis inter dominam Bernardinam &c. col. ij. in fi. cum seq. in quinto lib. & consi. 129. perspectis. vbi allegat innumeras ferè concord. eodem lib. & Ias. post Bar. in l. si non sortem. §. libertus. vbi etiam allegat concor. col. fi. ff. de cond. indeb. Adde Decium cons. 411. visis his. & consi. 319. præclarissime doctor. col. vlt. vers. sed etiam ista ratio parum facit. & Lud. Bolo. cōs. 48. quasi per totum, vbi egregia tradit, & multas autoritates allegat, ex quibus firmatur ista conclusio. Adde etiam Pet. de Anchar. consi. 125. visis & diligenter. & in feudo consuluit Decius consi.

consi.78.licet in casu.per totum.& in emphyteusi Corn. cons. 13.in præsenti cõsultatione.circa prin.& etiam col.iij.vers. ex, quibus.lib.iij.& cons.282.viso dicto puncto.col. iij. vers. non enim videtur posse.eod.lib.Idem Corn. consi. 100. visa dicta, copia.col.ij.& seq.in 4.lib.vbi consuluit,emphyteosi ecclesiastica acquisita pro se & liberis,liberos (etiam si repudiauerint hæreditatem paternam) consequi posse dictam emphyteosim, non obstante repudiatione:& ibi comprobat & allegat autoritates.Et vltra illationem prærecitatam à D.meo Alciato,quòd filius pôtest hæreditatem paternam repudiare,& consequi emphyteusim ecclesiasticam,adde quod voluit Bart.post Dynum in l.item videndum. §.fin.ff.de peti.hæred. vbi etiam Bald. & Ang.Quòd si frater fratri faciat generalem quietationem de omni eo quod petere potest in hæreditate patris, tamen hoc non obstante,poterit petere partem bonorum emphyteuticorum:quia non petuntur,nec ei debentur vt hæreditas.Et illud dictum refert,& sequitur Ias.in l.Gallus.§.quidam rectè: col. antepenul.vers.circa secundam materiam.vbi allegat concor. ff.de lib.& posthu.& in d.§.libertus.col.penult. vers. secundo habes ex glo.vbi maiores allegat concord. Et adde vltra eum Soc.consi.73.super controuersia.vers.quarta conclusio.libr.3. & Decium consil.389.visa longa.& cons. 78.licet in casu. col. ij.in fi.Adde vltra prædicta in locis præallegatis,quòd talis res in emphyteusim pro se & liberis ab ecclesia recepta,in tantum dicitur esse extra hæreditatem recipientis,& filijs vt filijs debita,quòd non posset ipse pater recipiens in præiudicium filiorum aliquid disponere super dicta re,puta vni filiorum prælegando vel donando,& alijs nõ,vel alio modo disponendo in filiorum præiudicium.ita Bar.not.in d.§.si liberi.vers.secundũ dubiũ.vbi vult,quòd si pater instituerit vnum filiorum hæredẽ vniuersalem,alium verò in re certa,& iusserit esse tacitũ, & cõtẽtũ ita qđ in bonis vel hæreditate nõ posit vlterius petere:non obstante hac prohibitione,per quam filio nõ potest pater præiudicare,poterit partẽ suã rei emphyteuticæ petere.Et sequitur Petr.de Anchar.notabiliter consil.319.themate præsuppotito. Adde etiam prædictis Corn.cons.23.col.ij.vers. tamen his non obstan.in primo vol.& cons.37.col.iij.vers.quod persuadetur.& vers.seq.lib.3.quicquid dicat ipse cons.282.viso dicto puncto.col.vj.eod.lib.Adde etiam egregiè Lud. Bolog. consi.

consi.48.intellecto.col.ij.vbi allegat plures Doct.in varijs locis,concludens recipientem non posse suis liberis præiudicare in dicta emphyteusi ecclesiastica,nec vni liberorum legando,donando,vel alio modo disponendo,rem emphyteuticam assignare posse,alijs verò non:sed simul admittuntur,non obstante contraria dispositione paterna.Et vltra illum hanc dicit communem Steph.Bertrán.consi.138.ex themate.col.v.versic. non obstat.vbi etiam allegat concord. in secundo volumine nouissimorum.

4 *Secundo limitatur,† quando pater nõ esset sibi stipulatus,sed tantummodo filijs:quia obligatio incipiet ab eis tã quã filijs:etiam si non sint hæredes.l.quodcunque.§.si quis ita.ff.de uerb.obligat.l.filiusfami.§.cùm quis.ff.de legat.j. quæ iura ita declarant Alexander & Iaso. Tertio limita-*
5 *tur,† quando acquireret aliquid indiuiduum cohærens personæ,sicut est usus fundi:nam filius statim admitteretur etiam in uita patris,ex quo illi nihil præiudicatur,ut dicunt Bald.Imol.& Mod.in d.§.quidam rectè. Et idem est in priuilegio immunitatis,ut per Anchar.in c.Raynutius. infrà, de testament.*

¶ADDIT. Hoc exemplum de vsu videtur aliquibus medijs impugnare Ioan.Rubeus Alexand. in dicto §. quidam rectè. folio 14.col.j.& ij.

6 *Quarto limitatur,† quando pater aliter esset stipulatus sibi,aliter filijs: nam tunc non præsumitur stipulatus illis tanquam hæredibus.l.Seia.cum gl.in prin.ff.de dona. caus. mort.Alex.& Mod.in d.l.quod dicitur.Et est ratio secundùm Aret.ibi,quia non debet alterari obligatio de persona defuncti in hæredem.l.ij.§.ex his.ff.de uerb.obli. Sed tu aduerte,quia ista ratio non uidetur procedere in obligationibus factorum.l.continuus.§.fin.ff.de uerb.oblig.*

¶ADDIT. Hanc limitationem friuolis quibusdam fundamentis nititur impugnare Ioan.Rub. Alexand. in dicto §.quidam rectè.folio 16.in princi.primæ col. ac tandem sentiens debilitat

litatem argumentorum suorum, dicit non esse recedendum ab hac limitatione.

7 *Quinto limitatur in casu contrario, † quia pater grauatus restituere fideicommissum filio, intelligitur grauatus ut pater, non ut hæres. l. cùm filio. ff. de lega. j. Sed iste casus est satis differens à præcedenti materia.*

PRAESVMPTIO XXXII.

1 *Donatio an & quando præsumatur ratione proximitatis. & nu. 6.*
2 *Mater redimens filium ab hostibus, præsumitur fecisse causa donationis, nec repetit pretium.*
3 *Mater expendens pro respicientibus personam filij, præsumitur causa pietatis fecisse, ideo non repetit.*
4 *Maritus luens ornamenta uxoris pignorata, & ea uxori restituens, præsumitur donasse.*
5 *Pater stipulans emphyteusim ecclesiasticam pro se & filijs, an præsumatur fecisse animo donandi filijs.*
6 *Donationem præsumi faciunt, cõsanguinitas, temporis diuturnitas, & ratio sæpius calculata. Et multa de intellectu l. Procula. ff. de probat.*
7 *Maritus qui cessauit per decennium petere alimenta, seu interesse dotis non soluta, an præsumatur ea remisisse socero aut fratribus uxoris qui promiserant dotem.*
8 *Vsuræ quæ debentur marito ratione retardatæ solutionis dotis, nõ debentur iure obligationis, sed officio iudicis: ideo si maritus recuperet sortem sine illis usuris, non poterit ulterius illas petere.*
9 *Dispositio l. cùm de in rem uerso. ff. de usuris. procedit in foro Canonico.*

1 TRigesimosecundo, † donatio quandoq; præsumitur
2 ratione proximitatis: & propterea † mater redimens filiũ ab hostibus, præsumitur fecisse causa donationis, nec repetet pretium à filio, l. liber captus. C. de capti. & post lim. reuer. Et frater sciẽs partem, quam ipse habebat in fundo cõmuni, à fratre suo uxori donatam, si non contradixerit: præsumitur remisisse eius suũ. l. si seruus communis. ff. de
3 dona. inter uir. & ux. Et † mater expendens pro respicientibus personã filij, præsumitur fecisse causa pietatis, & ideo

donass

donasse.l.f.C. de neg.gest.de quo per Bart. in l.Nesennius.
4 ff.eod.Et †maritus luens ornamenta uxoris pignorata, & ea restituens uxori, præsumitur donasse.l.uxori.§.fi.ff. de leg. tertio.fac't l. utrum.ff. de donat. inter uirum & uxo. & quod notat Bar.in l. si maritus.C.eod. Et ascendens stipulans aliquid descendenti dari, præsumitur dari animo donandi.l.donationes.§.species.l.fin.§.fin.ff.de donat.de quo per Doct.in l.quæ dotis.ff.so.ma.Et facit quod dicit Bal.in
5 authen. si quas ruinas.C.de sacrosan.eccles.†quod pater stipulans emphyteosim ecclesiasticam pro se & filijs, censetur fecisse animo donandi filijs.Quæ decisio uidetur dubia, per no.per Alex.in d.§. quidā recte. unde eā intellige sano modo, uidelicet q̄n accepit etiā possessionē nomine filiorū, prout loquitur Bal.ubi aßignat rationē: quia q̄n pater contrahit nomine filij, & accipit etiā possessionē, præsumitur facere animo donandi.l.filiæ cuius.C.famil.ercis.l.omnino. §.fi.C.de inof.test.ubi infert, q̄. quo ad filiū in potestate, potest pater talē donationē reuocare.l.ij.C.de inof.don. Et su
6 prædicta †procedūt in suis casibus, aliàs sola ratio cōsanguinitatis non est sufficiens ad præsumendā donationē, ut est gloss. & ibi Barto. in l. libertis quos.§.i.ff. de alimen. & cib.legat.& not.in l.idem q̄;.§. si cui mandauero.ff.mandati. nisi concurrentibus duobus alijs, uidelicet diuturnitate temporis, & ratione sæpius calculata, secundùm Bart.Bal. & Salic.in l.Procula.per illum tex.ff. de probat.& est cōmunis conclusio, ut per Alex.& Ias.in d.l.quæ dotis.& cōsuluit Alex.consil.46.in j.& consil.liij.in iiij. Sed tu aduerte, quia in d.l.Procula.non fit mentio de diuturnitate temporis, sed solùm q̄. rationes sint sæpius calculatæ, & quod non sit aliquid petitum, quandiu frater uixit.Illa enim coniunctio, quandiu, refertur ad uitā fratris, & interpretatur

pro

pro donec.l.quandiu.ff.de acqui.hæred.& sic tex. uerificatur, etiam si frater non fuisset grauatus restituere, nisi à quatuor annis, uel etiam minori tempore antequã moreretur. Præterea tex.non considerat rationes simpliciter calculatas, sed quòd ipsa creditrix soluisset pecunias fratri: cùm uerisimile fuisset compensaturam, nisi remisisset. Et ideo ista calculatio debet sanè intelligi, prout etiam declarat Fulgosius ibi, & est de mente gl.in d.l.libertis quos.§.j.Præterea ultra Doct.in casu illius tex.erat mortuus frater, quo uiuente, nunquã aliquid petierat: unde est non modica suspicio, quòd iniustè peteret, tanquã ab hæredibus malè informatis, iuxta no.in l.qui Romæ.§.Augerius.ff.de uer.ob.unde ille tex.procedit in casu suo tantũ. Et per hæc uideretur cõfundi quædã decisio Pauli Cast.in cõsil.126.nõ sequendo ordinem.in ij.de quâ inferius dicam. Ex supradictis infertur ad

7 quæst. † an maritus qui cessauit per decenniũ petere alimenta, seu interesse dotis nõ solutæ, præsumatur eam remisisse socero, qui promiserat dotem, uel fratribus uxoris. Et Bald.in consil.cccclxxiiij.post biennium,in iij.uol. consuluit quòd sic, per tex.in l.cùm quidam.§.diuus.ff.de usur. Et ita etiam consuluit Dionysius de Perusio præceptor Lud.Rom.prout eum ipse refert in consil.517.in iiij.col. Idẽ etiã tenuit Alex.consil.lxxiiij.in iij.& ult.col.in 5.uol. & Cor.cõs.206.in ul.co.in ij. Cõtrariũ tenet Ro.Alex.et Ias. in d.l.quæ dotis.& Ale.cõs.lx.& Cor.in cõs.ccl.in ij.uol. & cõs.53.in ult.col.in iiij. Mouetur p d.l.Procula.& dicit Ias.esse casũ in d.l.libertis quos.§.j.Et cõtrariũ etiã cõsuluit Rom.in d.cons.517.allegãdo gl.iuncto tex. in l.uir usuras.ff.de donat.inter uirũ.quæ uult, quòd ita demũ censeantur remissæ usuræ dotis, si uir per totũ tempus durantis matrimonij tacuerit, arguměn.l.cùm oportet.§.sin autem,

tem res. C. de bon. quæ lib. & respondent omnes ad d. §. diuus. quòd loquitur in usuris quæ debentur ex causa lucratiua, & sunt odiosæ, unde non est trahendus ad interesse, quod soluitur propter onera matrimonij. Et idem tenuit Rom. in l. insulam. §. usuras. ff. sol. matr. Et aliter etiam respondet Alex. in d. cons. lx. & cons. liij. quòd ille text. debet intelligi, quando constabat, quòd creditor non exigeret, ut gratior esset debitori, puta quia expectabat ab eo aliquod beneficiū. Quid tenendum? Puto in puncto iuris esse ueriorem opinionem Baldi, cuius autoritas est maxima in actu practico, præsertim cùm etiam solennes Doct. eum sequuti sint: & optimè probatur in d. §. diuus. qui simpliciter loquitur in usuris, & non distinguit ex qua causa deberētur, & tamē iura istud interesse dotis nō solutæ simpliciter appellant usuras. d. l. uir usuras. & l. insulā. §. usuras. sol. mat. & est tex. in l. cùm post. §. usuras. ff. de iur. do. Et sic ibi tex. in generalitate sua probat concludenter opin. Bal. Nec intellectus Alex. in d. cons. lx. est uerus, quia tex. ibi ex lapsu temporis præsumit id factum causa gratitudinis, etiā alio non cōstito: quod apparet ex dictione, uidelicet, quæ stat declaratiuè. §. nos autem. Instit. de Attil. tut. l. uidelicet. ff. ex qui. caus. maior. & sic ex tali lapsu temporis declaratur nō petitas usuras causa gratitudinis. Est uerum, quòd si creditor probaret se fecisse ex alia causa, tunc non procederet d. §. diuus. & isto casu: quo ad hūc finem, dictio Videlicet, stat restrictiuè. l. j. ubi Bar. ff. ad l. Aqui. Præterea etiā tenēdo intellectū Alex. dico in casu nostro satis præsumi hanc gratitudinē ex cōiunctione sanguinis: & istud est quod fuit de mētę Bald. & sequaciū. Non obstat d. l. Procula. quia ibi nō interuenerat diuturnitas tot annorū, sed solū fuerat facta sæpe calculatio, quod potuit fieri in minori tempore.

Præt

Præterea & melius in casu nostro agitur de remittẽdis usuris. quæ licet petantur tanquam intereſſe ſecundum ius canonicum, per tex. in c. ſalubriter. infrà, de uſur. de facili tamen in eis præſumitur remiſſio, ex quo ſunt etiam ipſæ odioſæ. Iſtud patet, quia reſpectu ſoluentis dicuntur continere quodãmodo meram pœnam, ex quo ei nihil uel modicum adeſt, prout in ſimili dicitur in l. ſ. §. ſi plures. ff. de eo per quem fact. erit. Solùm enim eſt releuatus ab onere alimentandi ipſam nuptam. quod onus fortè non aſcendet ad æſtimationem dimidiæ uſurarum, quas maritus potuiſſet conſequi.
8 Itẽ nõ debentur iure obligationis. ſed ſolummodò officio iudicis, ut dicunt Pet. & Bal. in l. fi. §. præterea. C. de iur. dot. Vnde ſi maritus reciperet fortẽ ſine illo intereſſe, nõ poſſet amplius illud petere: quia cùm ſit odioſum, extinguitur ſoluto principali, ſicut dicimus de alijs uſuris. l. iiij. C. depoſ. & ita firmat Bald. quem ibi ſequitur Alex. in l. ſi marito. §. ſi funda. ff. ſolut. matri. Vnde cũ tale intereſſe ſit odioſum, facilius præſumitur remitti. l. cũ poſt. in princi. ff. de iure dot. quod non erat in caſu d. l. Procula.

Non obſtat d. l. libertis. quia ibi propriè debebantur alimenta iure obligationis fauorabilis: nec ibi erat aliqua cõiunctio ſanguinis, per quam præſumeretur non fuiſſe petita ob cauſam gratitudinis: quod non eſt in noſtro caſu.

Nõ obſtat d. l. uir uſuras. quia potius probat contrariũ, quo inducit præſumptionẽ donationis, ſi nõ petãtur uſuræ per tẽpus matrimonij, quod potuit eſſe breuius decennio: & ſic ibi eſt quædam ampliatio ad dictum Baldi, quicquid ad illum tex. cauillando dixerit Alex. in præalleg. cõſil. lx. uerſi. ſimiliter nõ obſtat. cuius tres ſolutiones confutaui in una. Et iſta opinio eſſet ſeruanda etiam in foro canonico, quia tex. in d. ℈. diuus. non inducit præſcriptionẽ, iuxta no.

in c.fin.de præscrip.sed ex lapsu temporis præsumit liberationem seu donationem. Nec hic sumus in materia peccati: quia iste non soluens interesse, non peccabat, nisi fuisset interpellatus, ex quo tantūmodo erat obligatus officio iudicis, ut latius deducit Cor. in d.cõsil. 106. & fa. quod no. Ia.
9 in l. si certis annis. C. de pact. post Sali. ubi uult † quòd dispositio l. cū de in rē uerso. ff. de usur. procedat etiā in foro canonico, quia ibi non agitur de præscriptione, sed agitur de præsumptione legis ex lapsu decem annorū. Et põt socer uerisimiliter credere, quòd maritus sit cõtentus sorte, & q. nõ exigat interesse, ut deducit Corn. in d. consil. Secus esset quando istud interesse fuisset expreße promissum, quia tūc debitor non põt prætendere bonā fidē, & nunquā præscriberetur de iure canonico: quod etiā seruatur in foro ciuili, iuxta not. in d.c. final. Et ita procedit quod not. Alexan. in dicto consilio lx.

PRAESVMPTIO XXXIII.

1 Maritus cui uxor tradidit instrumenta, præsumitur procurator uxoris.
2 Procurator an præsumatur ille, qui cum instrumento mandati uenit de longinquis partibus, si mandato exhibito, ille contra quem exhibetur, dicat exhibentem non eße illum de quo in mandato.
3 Procurator Titij an præsumatur ille, penes quem reperiūtur documēta Titij, & an admittatur cum cautione de rato.
4 Mandatum an plenè probetur per productionem instrumentorum facientium ad causam domini, si à domino fuiße sibi tradita procuratorem se aßerens probauerit. & nume. 6.
5 Procurator reddens instrumenta causæ domino, censetur renuntiaße procurationi.

1 TRigesimotertio, † præsumitur maritus cui uxor tradidit instrumenta, esse procurator uxoris suæ. l. fin. ubi glo. C. de pact. conuē. Per quā gl. infert Cyn. & Bald. in l. si
2 qua per calumniā. C. de epis. & cler. † quòd si aliquis de lõginquis partibus ueniat in istam ciuitatē, & petat centū tā

quam

quam procurator Titij, & exhibeat mandatū: quamuis aduersarius neget eum esse, de quo in mandato est mentio, tamen præsumitur esse ille, ex quo affert mandatum. & idem uoluit Guil. de Cun. in l. postquam. C. de pact.

¶ ADDIT. Hoc dictū Cyn. & Bald. sequitur Salic. in d. l. si qua per calumniā. & Abb. in c. coram, de offic. delega. Felin. in c. ij. versi. quarto & vltimo casu. col. 8. de testi. Hippol. de Marsi. in l. si quis ne quæstio. nume. 143. versi. & pro hac conclusione faciunt. ff. de quæst. vbi allegat id sequi Cepollam consi. 11. casus. col. iij. & Angel. in l. comparationes. in fin. C. de proba. Et etiā hoc dictum refert Feli. in d. c. corā. col. vlt. vbi dicit, quòd illud sequitur Imol. in Cle. j. col. 7. versicu. quid si dicatur. de procu. & confirmat per id quod vult Spec. tit. de instr. edit. §. restat. versicul. sed quid si producatur. vbi vult ꝙ creditur literis Officialis attestantibus quem esse notarium, vbicunq; illæ literæ producantur. Verùm tandē Felin. ab hoc dicto recedit, nec illud admittit, nisi cum mandato etiam exhiberet instrumenta & iura partis: tūc enim hæc duo simul iūctā probarent mandatum, aliàs non. Non recederem tamen à sententia Cyn. Bal. Salic. & sequaciū, propter eorū autoritatem, maximè ad præsumptionem inducendam pro producēte, vt tranferatur onus probandi in aduersarium, dicentem producentem non esse illum de quo in mandato.

Sed tu considera tres casus. Primus est qui ponitur in d. l. fin. ubi cōcurrebāt tria. Primū erat, quia mulier promiserat dare illa instrumēta paraphernaliū, quæ deberēt esse & etiā manere apud maritū. Secūdū erat, quia instrumēta fuerāt sibi tradita. Tertiū erat, quia cōcurrebat cōiunctio sanguinis. unde istis cōcurrentibus, præsumitur mandatū, nec tenetur maritus agēs cauere de rato. Secundus casus est, quando nō interuenissent nisi duo, puta exhibitio instrumētorū, & cōiunctio: & uidetur quòd licet tali casu quis admittatur, tñ debet cauere. Istud ꝓbatur in c. corā. suprà, de of. de. ubi clericus habēs instrumēta, admissus fuerat solū cū cautione, & tñ magna est cōiūctio inter clericū & eius ec

clesiam, ut ibi notatur, & per Innoc. *in c. cùm* R. *canoni-*
3 *cus. suprà, de offic. deleg.* Tertius *casus est,* † *quando non interuenit nisi unum, uidelicet quia reperiuntur instrumẽta apud aliquem: & uidetur talem admittendum cum cautione, prout tenuit* Bar. *in l. iij. §. causæ. ff. de* Carb. *edict. in l. uulgò. ff. de admin. tut.* Et *ista est communis opinio, ut per* Feli. *in d. c. coram.*

¶ADDIT. Et est col. 3. uers. quando dicatur dubium. vbi allega. concord. & attestatur hanc esse communem opin. quam tripliciter limitat, vt per eum. Et hanc etiam communem attestatur & sequitur Hipp. de Mars. in l. si quis ne quæstio. num. 142. vers. & ad hoc dicendum moueor. ff. de quæst. vbi alleg. plures concord. in uarijs locis.

Fortius *dicit* Roma. *in singu. 637. incip. nũquid per pro-*
4 *ductionem.* † *quòd si probatur traditio instrumenti facta per dominum, erit plena probatio mandati, nec erit necessaria cautio.*

¶ADDIT. Et consil. 446. colum. pen. & fin. infrà allegando.

Mouetur per d. l. fin. quæ nihil facit, quia ibi interuenerant tria, ut ostendi: & præsertim ibi ponderatur, quòd esset coniuncta persona, ut dicit Alber. *de* Ros. *& idem tenent* Pet. *&* Cyn. *in l. maritus.* C. *de procur.* Secundo *moue-*
5 *tur,* † *quia procurator reddens instrumenta causæ domino, censetur renuntiasse procurationi. l. negotiorum. §. fin. & l. tutor. ff. de appel. ubi* Ang. *l. ita autem. §. fin. ff. de admin. tut.* Ergo *concedens instrumenta, debet præsumi constituere procuratorem, quia contrariorũ eadẽ est disciplina, ut per eum.* Sed *responde, quòd* Ang. *in d. l. negotiorũ. loquitur respectu domini & procuratoris: quia si aufert sibi libros & rationes, præsumitur prohibuisse, ne sese intermittat in negotiatione: nõ autem loquitur respectu tertij, cui posset oriri præiudicium, imò contrarium probatur in d.*

§. fina.

§.fina.iuncta gloss. Vnde in isto casu mihi non placet hæc opinio: ubi uerò traditio esset facta coniunctæ personæ, tūc posset sustineri. Et ita soluatur quod notat Bald. *&* Imol. *in d.c.coram. & est de mente Pet. & Cyni in d.l.maritus.*

¶ADDIT. Concludit ergo præceptor meus Alciatus, quòd probatio traditionis instrumentorum factæ alteri quàm coniunctæ personæ, non plenè probet mādatū, & sic contra Rom. in singul. prællegato. Aduerte quòd opinio Rom. videtur verior, & eam maximis & vrgentibus fundamentis comprobat And. Siculus, dictus Barba. in d.c.coram.col.ij.& seq. vbi etiam respondet argumentis, quæ pro contraria adducuntur, & ostēdit à sufficienti partium enumeratione, necesse esse concludere, quòd talis instrumentorū traditio à domino facta operatur mandatū: & sic probādo illā traditionē, satis probat mādatum.

6 *Limitatur † supradicta conclusio, ut non procedat in cohabitante cum ipso domino, quia tunc non esset admittendus, ex quo potuit esse furatus talia instrumēta. arg. l. unic. §. ille autē. C. de* Lat. *liber. tol. ita Rom. in d. sing. & consi. 446. primus propositæ consultationis.*

¶ADDIT. Facit quod not. Bar. in l. fullo. §. qui tabulas. ff. de fur. glo. Bar. & Doct. in l. ij. & iij. ff. de pact. quod licet si reperiatur instrumentum debiti cancellatum penes debitorē, præsumatur debitor soluisse, & sic videatur liberationē probasse: hoc tamē non procedit, vbi debitor esset persona domestica, & cohabitans cum creditore: potuit enim esse sufffuratus illa instrumenta, arg. d. §. ille autem.

Sed de ista limitatione dubitat Fel. *in d.c.corā. & nō est de mente Doct. unde eā nō teneo. quia talis suspicio purgatur per præstationē cautionis de rato: aliàs in extraneo idē esset, quia potuit accidere q. habuisset in depositū, prout in simili dicit Pau. de Ca. in l. Meuia. ff. sol. mat. & c. Bene fateor q. in casibus in quibus suprà dixi nō requiri cautionē, si iudex suspicaretur q. instrumentū fuisset furto sublatū, deberet eū requirere. Et ita potest saluari decisio Romani.*

PRAESVMPTIO XXXIIII.

TRigesimoquarto, fornicatio inter consanguineos non præsumitur ex cohabitatione. c. cum in iuuentute. prima col. l. cum qui. C. de episc. & cler. nisi probaretur saltem ex uiolenta præsumptione, ut not. in c. in literis. & per Abb. in c. quanto. j. eod. Debent tamen sacerdotes abstinere à nimia familiaritate etiam consanguinearum, propter malitias Sathanæ. c. sed si forte. lxxxj. distinct.

PRAESVMPTIO XXXV.

1 Maritus præsumitur habitare cum uxore, sicut clericus in ecclesia sua residere.
2 Citatio mariti sufficit ut fiat in domo in qua uxor habitat.
3 Vxor potest in causa matrimoniali facere citari uirum suum uagabundum, ad domum suam.

1 TRigesimoquinto, † præsumitur maritus habitare cum uxore sua: sicut clericus in ecclesia sua residere. c. s. j. qui matr. accu. pos. & c. tua. de cle. non resid. Et propterea
2 infertur, † quòd sufficit citare maritum in domo in qua habitat uxor, quia præsumitur etiam ibi habitare. Ita tenet Guid. Papæ. in tract. suo de præsumptio. & dicit ita tenere Doct. in c. quoniam frequenter. §. si uerò. suprà, ut lite non cōtest. Adde quod not. Innoc. & sequuntur alij in c. fina. de
3 eo qui mit. in possess. ubi dicit, † quòd mulier potest in causa matrimoniali citare maritum uagabundum ad domum suam, ex quo tenetur secū cohabitare: & si est absens, præsumitur dolo abesse: de quo etiam per Cardin. in Clementi. causam. §. j. de electio. & facit quod notat Bald. in l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. ubi dicit, quòd uxor debet citari ad domum mariti, quia ibi est suum domicilium, & tenetur cum eo habitare. faciunt not. in lege, exigere. de iudicijs. & in lege, cùm quædam puella. ff. de iurisdictione omnium iudicum.

PRAESVMPTIO XXXVI.

1 *Filios habens, præsumitur ciuitatem diligere, & præfertur decurionibus non habentibus filios.*
2 *Pater qui duodecim liberos habuit, & consequutus est immunitatem, an si deinde aliquis moriatur, duret priuilegium.*
3 *Filiæ iam defuncti non prosunt ad excusationem patris.*
4 *Sententia nil noui inducit, sed quod indultum est declarat.*

1 *TRigesimosexto, † habens filios præsumitur magis diligere ciuitatem, & propterea debet præferri decurionibus non habentibus filios. l. in albo. C. de decur. libr. x.*

¶ ADDIT. Ideo egregiè inquit Augustinus xix. de ciuitate Dei: Pertinet ad virtutis officium, & viuere patriæ, & propter patriam liberos procreare. & refert Lucas de Pen. in l. nepotes. in fine. C. qui nume. liber. lib. 10.

Et dicit Iacob. Rebuff. in d. l. in albo. quòd istud est, quia habens filios præsumitur remansurus in patria. argu. l. ad subeunda. eod. tit. & l. sciendum. ff. qui satisd. coga. Tu dic. quòd ratio est, quia semper lex magis fauet habenti filios, quàm non habenti: quia interest reipublicæ plures homines nasci. l. j. ff. solut. matri. & facit l. j. C. de infir. pœn. cœlib. Et quia ampliari imperium hominum adiectione cupimus, magis quàm pecuniarum. l. fi. §. pen. ff. de bonis damn. & in l. ij. in fi. C. de indict. uid. tol. Et ista ratio facit ad quæ-
2 *stionem de † patre habente immunitatem propter duodecim filios: nunquid si semel habuerit, & consequutus fuerit immunitatem, si deinde aliquis moriatur, durat priuilegiũ. Et uidetur quòd sic: quia istud priuilegiũ fuit semel quæsitum patri, quia fuit utilis reipublicæ propter susceptionem tot filiorum, ergo priuilegium debet durare. c. decet indultum. ubi Ioan. Andr. in Mercuria. de regu. iuris. in sexto. & Alber. in l. decet. ff. de regulis iuris. Et idem tenuit Mart. Laud. in tracta. de principibus. conclusio. clxix.*

¶ADDIT. Imò est in tract.de fisco.conclus.198.habens priuilegium &c.

Ioan.de Anania consil.ulti.& latè per Ias.in l.sciendū.§.fin.ff.qui satisd.cog. ubi allegat multas rationes, de quibus per eum. Contrarium tenet Alex.in l.si cùm dotem.§.si maritus.ff.sol.matr. Mouetur, quia cessante causa excusationis habente tractum successiuū, cessat etiā effectus.l.si tutor reipublicæ.in prin.ff. de tutel.& ratio.distrahen.l.cura.§.deficientium.ff.de muner.& honor.per Petr.Cyn.& Bald.in l.generaliter.C.de episc.& cle. Tu potes responde re, quòd imò causa non habet tractū successiuū: quianō simpliciter uidetur cōcessum istud priuilegiū contemplatione filiorum ut eos alat, sed etiam in fauorem patris, qui fuit adeò utilis reipublicæ. Et ità defenditur communis opinio.

¶ADDIT. Et hanc sententiā Io. An. tanquam veriorem, communem, & melioribus fundamentis ac vrgentioribus iuribus cōprobatā, tenet Alber.in l.ij.§.j.ff.de excus.tuto.qui dicit ita de facto obtinuisse. & Fulg.consi.52.quidā Antonius.col.ij.& expresse consuluit Imo.in consil.77.visis ac ponderatis.in tertio dub.sentit Pau.in d.§.si maritus.expresse Decius in regul. in omnibus causis id obseruatur.col.fi.ff.de reg.iur.& in auth. præterea.ad fin.C.vnde vir & vxo.& in l.fina.ad finem prin.ff. si cert.petatur.& consil.24.mulier cui pater inopiam.versicul. quinto accedat.col.ij.& in c.cum cessante.col.j.de appel. Hippol.Marsil.in l.etiam.ff.de quæst. Et sic vides istam esse communem, à qua propter fantasiam Alexādri nō est recedendum in iudicando & consulendo, secundùm Barthol.Soci.in d.l.sciendum.§.fin. Et pro hac sententia faciunt no.per Cynum, Bald. Alber.Cor.Alex.Ias.Decium, & alios in l.si quis hæredē.C. de instit.& substi.vbi sufficit conditionem semel extitisse & verificatam esse, licet non durauerit. & ibi Doct.adducunt varia dicta, & plures quæstiones decidunt, ex quibus posset huiusmodi communis opinio roborari, ad quos tamen te remitto, maximè ad Ias.& Decium, ne chartas occupem.

Tamen in puncto iuris mihi uidetur uerior opin. Alex.

pro

pro qua parte moueor primo, quia uidetur, quòd imò talis immunitas concedatur filiorum fauore tantùm. Istud probatur per l. semper. §. j. ff. de iur. immu. ibi, non est irrationabile, ut cõcedamus filiorũ educationi &c. Item probatur per l. fi. C. qui nume. lib. se excus. li. x. ubi in personalib. muneribus excusatur pater, ex quo filij ea tenentur subire. fa. l. iij. §. quamuis. ff. de mune. & hon. & quod notat Ioan. de Plat. in l. iij. C. de his qui num. lib. se excusant. Secundo mo-
3 ueor, † quia lex generaliter dicit filios defunctos non prodesse patri ad excusationem. l. fin. ff. de uacat. mun. imò nec captos ab hostibus. l. filium. C. de his qui num. lib. Et propterea qui uult se excusare, debet probare se eo tẽpore habere debitũ numerum filiorum. l. ij. §. qui ad munera. ff. de uacat. muner. Nec sufficeret, si iam habuisset. Nec obstat si dicatur, quòd dicta iura loquuntur de eo qui se excusat de nouo à munere, non de eo qui iam est excusatus per sententiam: quia cùm istud sit priuilegiũ indultũ à iure, acquiritur ipso iure. l. certi cõdictio. §. si numos. ff. si cer. pet. Bald. in l. j. in penult. colum. C. per quas personas nobis acquir.
4 † & sententia nihil noui inducit, sed quod inductum est, declarat. l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acqui. possess. l. sicuti. §. si quæratur. ff. si serui. uend. Et licet lex uelit, quòd ubi quis est nominatus, quòd se excuset. l. scire oportet. §. scire. ff. de excusat. tut. istud est, quia aliàs censeretur renuntiare priuilegio, sed per hoc nõ sequitur quin habeat beneficiũ ipso iure à lege. Tertiò moueor, quia lex requirit, quòd antequã quis sit immunis, habeat tot filios: unde ubi aliquis mortuus est, cessant uerba legis, quia amplius nõ dicitur habere, sed habuisse. l. si stipulatus fuerim. §. cùm stipulamur. ff. de uer. obli. Et paria sunt, nõ fuisse natum, uel esse mortuum. §. dubitatũ. in auth. de incestis nupt. Ergo filio mortuo lex amplius

plius nō loquitur, & cōsequēter nec dispositio. l. si alij. ff. de usufru. leg. Nec obstat ratio Ias. *in d. l. sciendum. §. fin. dum dicit, quòd quamuis filius sit mortuus, tamen remanent alij fratres: & cōsequenter succedit regula, quòd quamuis cessset causa finalis priuilegij, tamē si manent aliquæ reliquiæ, non ideo cessat priuilegium. l. fin. ff. de decur. l. iiij. ff. rerum amot. & quod not.* Bal. *in l. ij. C. si aduers. delictū. Sed ista ratio, quæ fuit etiam* Ang. *in l. munerib. C. de his quib. ut indi. &* Ioannis de Ana. *in d. consi. ult. est satis à remotis: quia iura præalleg. loquuntur in materia diuersa, ex qua nihil infertur ad casum nostrū. l.* Papin. *exuli. ff. de minor. & ibi nō cessabat in totum ratio finalis, prout facit in casu nostro, quia lex requirit præcise certū numerū, nō pauciorem.* Et decisio Bal. *in d. l. ij. est satis dubia. & cōtrarium tenuerunt alij relati per* Cor. *in d. l. minoribus, & etiā satis colligitur ex responsione* Alex. *in d. §. si maritus*. Et *ultra cum potes dicere, quòd ibi mulier excusabatur quo ad petitionē illius tutelæ tantùm, non quo ad similes casus qui superuenissent de nouo, sicut etiam in l. ij. §. non solum. ff. de excus. tut.*

PRAESVMPTIO XXXVII.

1 *Patriam suam ex qua est oriundus, quilibet præsumitur diligere.*
2 *Rustico erranti in iure quasi naturali, licet non succurratur, erranti tamen in iure patriæ suæ succurritur.*
3 *Originarij præferuntur incolis in electione decurionum.*
4 *Originarius præfertur extraneis in his quæ respiciunt curam ciuitatis: in alijs uerò quæ respiciunt iurisdictionem, ut plurimum statuta præferunt extraneos originarijs.*
5 *Domicilium si quis in pluribus locis habeat, attenditur domicilium propriæ patriæ, utpote principalius.*
6 *Nascitur quilibet patriæ suæ in specie, sed prouinciæ in genere: hodie autem inter Christianos, quilibet Christianus nascitur Christianitati uniuersæ.*

1 TRigesimoseptimo. † Quilibet *præsumitur diligere patriam suam ex qua est oriundus. l. ueluti. ubi not. ff. de iusti.*

iustit.& iure.Imò quis naturaliter ad hoc tenetur,sicut etiam tenetur parere eius rectoribus.Vnde dicit Bar.in l.Iulianus uerum debit.in 8.col.ff.de cond.indeb.quòd licet ex sententia non oriatur obligatio naturalis proueniẽs ex cõsensu,oritur tamẽ naturalis proueniẽs ex æquitate. d.l.ueluti.quia tenetur quis parere patriæ, & eius magistratib.

2 Est uerum,† quòd licet regulariter rustico erranti in quasi iure naturali nõ succurratur.l.ij.C.de in ius uoc.tamen succurritur erranti in isto iure.l.j.§.fi.ff.de eden.l.ij.ff.si quis in ius uoc.nõ ierit.& fa.quod no.Alex.in l.si quis id quod.ff.de iurisd.om.iud.Ex supradicta præsumptione infertur,

3 † quòd in electione decurionũ semper debent præferri originarij cæteris incolis,ut dicit Luc.de Pen.in l.quisquis.de omni agro deser.lib.xj.C.ubi ampliat,etiã si incola seu ciuis nouus esset magis idoneus originario.allegat not.in c.licet.8.q.pen.Et ista est ratio statutorũ disponentiũ,quòd ne

4 mo nisi originarius admittatur ad tale officium.† Et istud optimè procedit in his quæ spectant ad curam ciuitatis,quã præsumuntur originarij ualde procurare: aliàs essent impij.l.j.C.si curial.relict.ciuit.libr.x.facit l. qui habebat. de leg.iij.In alijs uerò quæ respiciunt iurisdictionem,ut plurimũ statuta requirũt extraneos,propter suspicionẽ ne quid gratiose agant.Et quia nemo acceptus in patria,ut est glo. in l.hi qui in prouincia.ff.ex quibus cauf.& quod not.in l. in eadem.ff.de offic.assess.per Alber.de Ros.in l.iij.per illũ

5 tex.C.de offic.præt.Et ex hac præsumptione † uidi in practica inferri,in habente domicilium in uarijs locis, quòd debeat attendi forum patriæ, in qua habebat domiciliũ tanquam principalius:quod nò.in l.exigere.ff.de iud. & quod not.And.Sicul.in consi.ult.in iiij.uol. cõsiliorum Alexandri,in iij.col.Et ad supradicta adde Bald.in auth.sed omni-

6 no.in pen.col.C.ne uxor pro marito.ubi dicit,†quòd quilibet naſcitur patriæ ſuæ in ſpecie,ſed prouinciæ naſcitur in genere:unde dummodo non uadat habitatũ extra prouinciam,dicitur retinere domicilium patriæ. quod poteſt eſſe uerum de iure Romanorũ:ſed de iure Chriſti,quilibet Chriſtianus naſcitur uniuerſæ Chriſtianitati,ut habetur in Actibus apoſtolorum,quia omnes in Chriſto ſunt fratres.xj. q. iij.c.ad menſam.

PRAESVMPTIO XXXVIII.

1 Senſus & ratio naturalis præſumitur in quolibet homine.
2 Furioſum quem eſſe qualiter probetur.
3 Furioſus an dicatur qui non uult obtemperare medico.

1 TRigeſimooctauo.†Senſus & ratio naturalis præſumũtur in quolibet homine, niſi probetur contrarium.l.
2 non codicillum.C.de teſta.l.ij.C.qui teſta.fa.poſſ.† Probatur autem quis furioſus per ſigna extrinſeca,puta quia loquitur uerba more furioſorum.Et fatuus dicitur,qui fatua dicit.95.diſtin.c. legimus.& eſt text.not.in l.quidam.ff. de condit.inſtitut.

¶ADDIT.Adde bonum tex.in l.ijs qui.§.j.& ibi not.Bar.cũ concor.& remiſ.in addit.Alex.& And.de Poma.ff.de tutor.& curat.dat.ab ijs.

Et plura ſigna refert Iaſon in l.furioſum.C.qui teſta.fa. poſſ.& glo.in c.j.lxxxiij.diſtin.in uerb.inferas. quæ dicit,
3 †quòd præſumitur furioſus,qui non uult obtemperare medico.Quod dictum ſi eſſet ita ſimpliciter uerum,deſtruerẽtur multa teſtamenta:unde ego crederem non eſſe ſatis ſi iſtud probaretur,niſi teſtes ſubderent,quòd iſtud faciebat propter furorem,uel more furioſorũ,ut probatur ex not. per Alexã.in l.ſi cum dotem.§.ſi maritus.in penult. col.ff. ſol.mat.de quo etiam per Mod.in d.l.furioſum.

PRAESVMPTIO XXXIX.

1 Religioſus uerſus Deum quilibet præſumitur.

1 *Testes in crimine hæresis admittuntur, qui etiã aliàs non admitterẽtur: & quare.*

3 *Delictum quod clàm solet fieri, licet admittat probationes leuiores, si tamen sumus in casu in quo lex requirit testes omni exceptione maiores, tunc testes inhabiles producere non sat erit. Et de ueritate uide numero 5.*

4 *Stuprum non probatur per domesticos.*

TRigesimonono. † Præsumitur quilibet uersus Deũ esse religiosus. l. fi. C. ad leg. Iul. repet. Ange. in l. sciendum. in antepenul. col. ff. de uerb. obli. Licet sit ista præsumptio,
2 *in † crimine tamen hæresis admittuntur testes qui etiã aliàs non admitterentur. c. in fidei. ʃ. de hære. in 6. Quod uidetur esse contra gl. in d. l. fi. ff. quod met. cauſ. quæ uult, quòd ubi aliquis habet præsumptionẽ contra se, requirantur potiores probationes. Potes dicere, quòd istud sit speciale in fauorem fidei, propter atrocitatẽ criminis; & quia talia crimina solent fieri clàm, nec diuulgari, unde meritò admittuntur etiam cõplices & excommunicati. Et ex hoc infer-*
3 *tur ad practicam, quòd licet in his quæ solent clàm fieri, sufficiunt leuiores probationes, ut per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de noui ope. nunc. & probatur in l. non omne. §. à barbaris. ff. de re milit. & in c. ueniens. ij. c.* 4
licet ex quadam. c. præterea. suprà, de testib.

¶ADDIT. Cum varijs concord. traditis per Alex. conſ. 115. viſo themate. col. iij. lib. 4. & conſ. 64. viſo. lib. 1. vbi traditur regula, quòd in actibus clandeſtinis, qui communiter clàm fieri ſolent, & ob id ſunt difficilis probationis, ſufficit probatio per coniecturas. Idem tradit conſ. 24. animaduerſis. col. ij. vbi etiã varia loca & Doctorum authoritates citat, lib. 2. Et latius conſ. 69. viſa facti. eod. lib. & conſil. 212. viſis & diſcuſsis. in fin. eod. volum. & conſ. 146. viſo. lib. 6. & conſ. 189. in cauſa. eod. volu. Cor. conſ. 113. circa primũ. col. ij. verſ. ſic etiã patet. lib. 1. & no. Io. de Imo. cõſ. 147. in cauſa. col. iij. & iiij. & Deci. cõſ. 577. viſo copioſo. col. ij. vbi allegat cõcor. Hippol. in l. fi. C. de ſicarijs. cũ infinitis cõcord. traditis per Hippo. in rub. de ꝓbat. nu. 315. & 310.

& 310.versi. rursus dico quòd prædictæ gl.&c. ad quē sufficiat remissio,ne chartas tātis allegationib⁹ p ipsū relatis occupē.

Si tamē sumus in casu, in quo lex requirat testes maiores omni exceptione,tunc nō erit satis si producātur testes inhabiles,eo prætextu quòd delictū sit clàm factū:nā in causa criminali lex requirit testes omni exceptione maiores.l. fin.C.de probat.Vnde in causa hæresis etiā clādestinæ, non admitterentur inhabiles, puta participes uel excōmunicati:nisi esset fauor fidei, ut ibi dicitur. Et sic ille tex.probat per locum à speciali. Comprobatur ista opinio per text. in
4 *c.in literis.suprà,de test.† ubi licet stuprū soleat fieri clàm, & ideo difficulter probetur.c.literis.j.eo. & l.capite quinto.ff.ád leg.*Iul.*de adult.non tamen admittuntur ibi domestici.*In *contrariū facit quod consuluit* Alex.*in consil.156.*
5 *in 5.&* Decius *consil.clxiij.in 6.col.† quòd licet in matrimonio requirātur testes omni exceptione maiores.c.j.j. de consang.& affin.tamen non procedit in matrimonio clandestino.*Pro *qua opinione facit text.in c.fin.suprà,de testi. cogend. ubi in causa conspirationis admittuntur ad probationē etiā inhabiles, quia aliter probari non potest. Sed ego puto priorem opinionem esse ueram.*Nec *obstāt contraria,quia possent procedere quo ad faciendū iudiciū, nō quo ad probationem.prout est gl.cōmuniter approbata in l.fin.C. de accus.* Abba.Imol. & Doct.*in c.j.de confessis.* Corn.*consil.58.in ult.col.in primo. Cogita tamen,quia frequenter contingit in practica dubitari.*

PRAESVMPTIO XI.

1 *Vidua ultra undecim menses, præsumitur ex alio quàm ex marito peperisse.*
2 *Doctorum plures opiniones si teneant contra testamentum, uel aliū casum fauorabilem, & opinio unius doctoris tantùm sit pro testamento,uel alio casu fauorabili,quæ opinio præualeat.*

Quadra

1 QVadragesimo. † Præsumitur uidua ultra undecim menses ex alio quàm ex marito peperisse.§. mulier. in auth.de restit. & ea quæ par. Aduertendum tamen est, quia Adrianus Imp.constituit,quòd imò fœmina possit etiã per undecim menses gerere uterum,ut dicit Aul. Gell.libr. iij.ca.16.Noct. Atticarum.Et eandem opin.etiam sequutus fuit Aristot.prout eum refert Censorinus in lib.de die Natali:de quo etiam per Plutarh.lib.5.de placitis philoso. Et tamen Iustinianus sequutus communem opin. in casu de facto pronunciauit contrarium,ut habetur in d.§.mulier.Et ex hoc confunditur una decisio And.Sicul.in consil.6.inci.
2 scriptũ est.in primo uol.ubi dicit,†quòd si sunt plures opiniones Doctorum qui teneant contra testamentum, & nisi una alicuius doctoris pro testamento teneat,illa debet attẽdi in iudicando,fauore testamentorum.l.si pars.ff.de inof. testa.Et idem in alijs casibus fauorabilibus,puta matrimonio,libertate,dote, prout habetur in c.fin.ſ.de re iud. Nam in casu suprascripto militat fauor legitimationis & bonæ famæ, & aderat autoritas supremi philosophi, & etiã Adriani, & tamen Iustinianus secutus est etiam communem opin.medicorum,& pronuntiauit contrarium.Illam decisionem etiam reprobat alijs medijs Decius in c. canonum statuta.suprà,de constit.

PRAESVMPTIO XLI.

1 Habilis ad generandum quilibet præsumitur, nisi probetur inhabilis.

2 Vxorem cognouisse præsumitur, qui diu cum ea cohabitauit.

1 QVadragesimoprimo. † Præsumitur quilibet habilis ad generandum, nisi probetur inhabilis.c, quia. 50. distin.Inn. & alij in c.j.ſ.de frigi.& malef.& qđ no.Bart. in l.filiũ.ff.de his qui sunt sui &c.Ex quo infertur alia præ
2 sumptio,† quòd præsumitur quis cognouisse uxorẽ suam,

cum

*cum qua diu cohabitauit.in d.c.j.& 26.quæsti.j.c.nec aliqua.& facit quod not.*Bal.*in c.at si clerici.§.j.de iudic.*

PRAESVMPTIO XLII.

1 *Ignorantia præsumitur in minore, ideo præsumitur de facili decipi.*
2 *Mulier præsumitur de facili decipi, maximè propter uiri seductiones.*
3 *Minor contrahens mutuum cum fœneratore, præsumitur læsus, nisi probetur locupletior.*
4 *Minor qui non apellauit à sententia, eoipso præsumitur læsus, & potest restitui.*
5 *Minores præsumuntur de facili dicere mendacia.*
6 *Minori ut competat restitutio in integrum, tria requiruntur.*
7 *Minori cum quo nihil est gestum, & tamen est læsus, licet non competat restitutio ex titulo de minoribus, competit tamen ex clausula generali, Si qua mihi causa iusta.*
8 *Minor an ex sola confessione præsumatur læsus. & quid in criminalibus.*

1 *QVadragesimosecundo.†In minore præsumitur ignorantia.l.si quis patrem.uersicu.proinde.ff.ad* Mace. *Et propterea talis præsumitur de facili circunscribi.l.j.ff.*
2 *de minoribus.Et idem etiam in†muliere, quæ de facili præsumitur decipi.§.his consequens. in authen. de æquali.dot. & præsertim propter uiri seductiones.§.j.in aut.ut immo. antenuptialis dona.Et facit quod no.in c.j.& ij.j. de adul.*

¶ ADDIT. Adde quòd minor & mulier præsumũtur ignorare ius suũ, seu iura eis competentia.l.ij.in fin.ff.de iure fisc.l.j. ad fin.ff.de eden.l.cũ de indebito.§.fin autẽ is.ff.de proba.gl. in §.notandũ.j.q.4.fa.no.gl.in §.j.in verb.sciens.in aut.de incestis nup.vbi etiam no.Ang.& Alex.consil.126.viso processu. col.vlt.in 7.vol.Ideo minor ac mulier cõtrahẽtes & renũciantes oĩbus beneficijs eis cõpetentibus, debẽt expresse certiorari quæ sint illa bñficia, puta quid Velleianũ, quid bñficiũ restitutionis in integrũ, cõdictionis indebiti, vel sine causa, & similium: alioqui cùm ipsi præsumãtur ignorare, vt dixi, quæ sint illa iura, non valet renunciatio, nisi certiorentur, secundùm cõmuniter Doct.in l.sciẽdũ.maxime Rom. Alex.& Ias.ff. de ver. obli.gl.in l.fi. §.fi.ff.ad Velleia.& in l.fi.C.illo tit.Dy.Bar. Ro. Alex.& Ias.in l.in repudiãda.p illũ text.ff.de acqui.hæred.Cy. Bald.

Bal.& Sal.in l.ij.C.de reſcind.vend.Soc.poſt Bal.in l.j. in fi.ff. ſi quis in ius voc.non ierit.Bald.in c.cùm in iure.colũ.vlti. de offic.deleg.dicens, quòd minores & mulieres debent de eorũ iurib⁹ certificari,alioqui præſumũtur ſpecialia iura ignorare: & pro hoc dicit ſolennẽ glo.in d.l.ſciendum.Adde Pano. in c. ſi diligenti.col.iiij.de foro compet.vbi etiam Fel.abundè col. iiij.nume.14.verſ.nunquàm tamen.& Pau.de Caſt.notabiliter conſi.411.viſo facto & dubijs mihi traditis.in 1.vol.nouiſsimo rum.Deci.poſt Bald.in l.penul.col.6.verſ.poſtremo nota.C.de pactis.& Signorol.de Homod.conſ.250.ſuper dubijs.colũ. vj. præterea cùm tractatur.vbi fortius dicit non valere renuntiationem ſeu contractum,niſi de eorũ beneficio certificati ſint, etiam ſi iuramentum in contractu interuenerit.Et idem etiam conſuluit Raph.Fulg.conſ.237.filius Guidonis.& Alexã.conſ. 88.viſo puncto.col.iiij.verſ.nec huic reſpõſioni obſtat iuramẽtum.lib.2.& conſ.27.viſo libello.lib.1.vbi dicit minorẽ & mulierem certiorari debere de eorum beneficijs, quia ignorare ea præſumuntur.Dicit tamen,quòd ſi interueniſſet in renũtiatione iuramentum,tunc non requireretur certioratio (de cuius dicti veritate Doct.amplè in d.l.ſciendum.)Et idem Alex. in conſ.42.ſuper premiſſo.col.j.& ij.in primo vol.vbi etiam dicit requiri certiorationem, niſi iuramentum interueniſſet. Bolog.tamen conſi.45.col.ij.notabiliter voluit, etiam ſi iuramentum interuenerit, requiri certiorationem beneficiorum & iurium competentium, alioqui renuntiantibus non oberit renuntiatio:& ſic amplectitur ſententiam Signoroli & ſequacium.Et ſequitur etiam Hippol.de Marſil.in repet.rub.de fide iuſſ.num.37.38.latiſsimè. Aduerte tamen,nam licet in ignorãtiæ præſumptione minorem & mulierem æquauerimus,tolerabilior tamen & veriſimilior eſt ignorantia in minore quàm in muliere.l.regula.poſt prin.ff.de iur. & facti igno. quam ad hoc notat Iaſon.in l.ſciendum.col.xj.verſ.2. pro iſta parte &c. Sed da meliorem in l.quamuis in lucro.C.de iur.& facti igno. vbi inquit Imperator, Quãuis in lucro nec fœminis ius ignorantibus ſubueniri ſoleat,attamẽ contra ætatem adhuc imperfectam,locum hoc non habere retro principum ſtatuta declarant.Et ideo plus fauoris habet minor in reſtitutione in integrum ob ętatem,quàm mulier ob ſexum in beneficio Velleiani.l.vltima.vbi expreſſe Salic.ff.ad Velleia.dum dicit text. nec

h enim

enim loco minoris xxv. annis circunscripti, per omnia haben da est mulier. & text. in l. si apud minorē. ff. de minorib. Facit quod not. Bald. in c. cum contingat. versi. quæro quando mulier. de iureiuran. cum simil.

3 *Et inde infertur, † quòd minor cõtrahens mutuum cũ fœneratore, præsumitur læsus, nisi probetur factus locupletior. l. j. C. si aduersus credit.* Et *propterea etiam uenditio quæ pupillum lædit, præsumitur commento mẽdacio facta.* 4 *C. si aduersus uendit. l. fina. Et ideo † minor qui non appellauit à sententia contra se lata, eo ipso præsumitur læsus, & competit sibi restitutio in integrũ, secũdùm* Bartolũ *in l. fi. C. de in integ. resti. mino. Quod puto uerũ, si ea quæ pro causa sunt, non dicta alleget, iuxta tex. in l. minor autẽ magistratus. §. si autem. ff. de minoribus. aliàs esset secus, ut per* Bartolum & Alexandrum *in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiuran. Et ita possunt concordari opiniones, de quo tamen latè ibi per* Alexandrum.

¶ ADDIT. Adde quòd minor cẽsetur ac præsumitur læsus, ex eo quòd compromisit in arbitrũ, etiam aliter non constito de læsione. l. si minor xxv. annis filiofam. §. minores. ff. de minor. Ratio ibi assignatur per gloss. & Docto. quia per tale compromissum tollitur minori beneficium appellandi. l. j. de arbi. C. & vide Corn. Peruſ. consil. 178. visa copia. col. 2. in 3.

5 Et † *minores etiam præsumuntur de facili dicere mendacia. l. ex libero. §. j. ff. de quæstionib. Supradicta tamẽ sanè debent intelligi, quia procedunt ex rationibus particularibus. Nam regulariter, ex simplici contractu, minor non præsumitur læsus, nisi probetur.*

¶ ADDIT. Vt notabiliter per Corn. consilio 181. visis nonnullis. col. xxv. versicu. non enim eo ipso quòd est minor &c. & cõsilio 57. in causa. col. 3. libr. 3.

6 *Et propterea, † ad hoc ut sibi competat restitutio in integrum, requiruntur tria. Primò, quòd probet se minorem.*

Secundò,

Secundò, quòd probet læsionem. Tertiò, quòd probet se dolo aduersarij, uel nimia sui facilitate læsum. l. uerū. §. sciendum. ff. de minor. & d. l. fin. C. de in integ. restitu. minor. & ita not. Iason post alios in d. §. si minor.

¶ ADDIT. Et vide Soci. consi. 57. in causa restitutionis. lib. 4. & Corneum consil. 135. de pluribus. col. 2. lib. 2. vbi notabiliter tradit minorem non restituēdum, nisi aut sui facilitate, aut dolo aduersarij se læsum ostendat: alioqui si iure communi vsus, & non dolo aduersarij se deceptum reperiat, nō restituetur, vt latißimè per eum. Habes ergo tria requisita ad hoc vt minor restituatur. Quartum addebat Ant. de But. in c. cōstitutus. de in integ. resti. videlicet quòd minor probet se esse intra tēpora in integrum restitutionis petendæ, scilicet intra quadriēnium, de quo in l. fina. C. de temporib. in integ. restit. petē. Sed istud reprobatur communiter à Doct. in d. l. nam & postea. §. si minor. vt ibi per Iason. nemo enim tenetur allegare illud quod timet ab aduersario opponi, secundùm eos. Adde vltra eos Corn. in dicto consilio 135. qui dicit, quòd onus probandi, quòd petens restitutionem in integrum sit intra tempora petendi, incumbit reo, contra quem petitur restitutio, neganti petentem esse intra tempora petendi, ita quòd sit sibi præclusa via ad petendum: quia petens restitutionem, habet intentionem suam fundatam, ex quo probauit læsionem, & minorē ætatem tempore læsionis: vnde aduersarius qui excipit de lapsu temporis, debet illud probare. l. in exceptionibus. ff. de exceptionibus.

Circa tamen istud tertium requisitum aduerte: quia si esset læsus ex uerisimili ignorantia, licet non dolo aduersarij, uel sui facilitate, competeret adhuc restitutio in integrum, saltem ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa uidebitur. ut cōsuluit Cor. consil. clxxxiiij. super hac noua. in tertio. ubi allegat multas cōcordātes. Pro quo facit
7 quod no. Bar. in l. Aemilius. ff. de min. ubi † minori cū quo nihil est gestū, & tū est læsus, licet nō cōpetat restitutio ex edicto de minoribus, tū succurritur ex clausula gñali: de quo

 per

per Alex.consil.clxiij.in prima col.in secundo. Aret. consil.clx. ubi late. Et ad supradicta facit quod notant Innoc. *& doct.in c.ad nostram.j. de regul.ubi proximus pubertati non præsumitur illectus ad intrandum religionem, sed potius spōte uenisse.*
2 *Et † an ex sola confeßione præsumatur minor læsus, dic ut per* Alex.*in d.§.si minor. ubi ponit etiam alias quæstiones.*

¶ADDIT. Vide etiam latißimè Alex.in l.certum. §.in pupil lo.in addit.ad Bar.ff.de confeßis. & abundè per Hippolytum de Marſ.in l.j.in prin.num.11.& §.fin. in fin.ff. de quæſt. & in l.de minore.num.33.verſ.quero vlterius,minor xxv.annis &c. eod.tit.qui infinitas remißiones tradit. Ex quibus locis colligere poteris,an & quando minor, vtpote læſus ex confeßione,veniat reſtituendus vel non, maximè in criminalibus. Vnū tamē nolo omittere,quod perpetua mente tenendū eſt, quòd minor quandoq; aduerſus confeßionem reſtituitur, etiam aliter non probata læſione, quaſi ex ſola confeßione ſatis probata ſit læſio: videlicet, ſi minor confiteatur ſe feciſſe delictum, de quo aliter non conſtabat niſi per confeßionem ſuam, tunc tanquam læſus reſtituetur in integrum, etiam non probata læſione,quia ſatis læſus præſumitur ex ipſa confeßione. Iſtud eſt dictum Ange. in d.l.certum. §.in pupillo.ff.de confeſſ. refert & pro ſingulari reputat & ſequitur Hippolytus de Marſ.notab.445.minor.& illud dictum Ang.referunt & ſequuntur Alexan.& Iaſon in d.§.ſi minor.licet de eis non faciat mentionem Hippol.in d.ſing.445.

PRAESVMPTIO XLIII.

1 *Senex citius præsumit̄ mori q̄ iuuenis, alioqui turbat̄ ordo naturæ.*
2 *Vsufructu legato iuueni & ſeni, debet fieri computatio de toto, ſecundùm ætatem illius iuuenis.*

1 QVadrageſimotertio. † *Præſumitur citius mori ſenex quàm iuuenis: unde aliter dicitur turbari ordo naturæ.l. nam & ſi parentibus.ff. de inoffic.teſta. & l.is qui ex cauſa.in fi.ff.de fideicom.libert.& eſt tex.in l.hæreditatū.*
2 *ff.ad leg.Falcid. Et per d.l. uidi dubitari: † legatus erat uſusfructus duobus, quorum alter erat ſenex, alter uerò*

erat iuuenis: fuit dictum, quòd deberet fieri computatio de toto, secundùm ætatem illius iuuenis, ex quo præsumebatur quòd senex citius moreretur: quo casu usufructus iure accrescendi pertinebat ad illum minorem. l. j. §. interdum. ff. de usufruct. accres. quod nota. Et *ad supradicta facit l. ij. ff. de term. mot. ubi in breuius tempus debet relegari senior delinquens, quàm iuuenis.* Et *facit etiam glo. ubi* Anchar. & *alij in c. j. j. de paroch.*

PRAESVMPTIO XLIIII.

1 *Viuere centum annis an præsumatur quilibet.*

2 *Argumentum à communiter accidentibus est ualidum, & transfert onus probandi in aduersarium.*

3 *Acta principaliter deducta in aliquo casu, efficacius probant quàm ea quæ incidenter.*

1 QVadragesimoquarto. † *Præsumitur quilibet uiuere centum annos. l. fin. C. de sacros. eccles. l. an usufructus. ff. de usufru. glo.* Bart. & *doct. in l. ij. §. si dubitetur. ff. quem ad. testa. aper.* In *contrarium est tex. in l. spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut. per quem tex. dicit* Bart. *in l. ij. in ult. col. ff. iudic. solui. quòd si quis olim probauit se habere filios, non præsumitur post aliquod tempus eos uiuere, nisi probetur. & idem etiam tenuit in l. qui duos. §. cùm in bello. ff. de rebus dubijs.* Item *in contrarium facit, quia arguendo à communiter accidentibus, uidemus totum con-*
2 *trarium, & rarissime illud contingere: † quod argumentũ tenet. l. neq; natales. ubi probatur. C. de proba.*

¶ADDIT. Probabile enim est tale argumentum à communiter accidentibus. c. j. vbi Ioan. de Imol. Panor. & alij notant, extrà, de cler. non resid. text. & ibi notat glo. in l. ideo. ff. de legibus. text. in l. quidam. §. nummularios. ff. de eden. gloss. in l. cùm dotem. C. de iure dot. & in l. j. C. de arbit. in glo. mag. circa medium. Bal. in l. conuenticulam. C. de epis. & cler. & in c. fin. de causa poss. & propriet. Alex. & Ias. in l. non hoc. C. vnde cognati. vbi latissimè de hoc argumento, & plures limitatio-

 nes,

nes tradunt in quibus non procedit tale argumentum. & latissime per Hippol. Marsil. in sing. primo, incip. argumentum. Vnum volo menti teneas, quòd tale argumentum à communiter accidentibus in hoc est vtile, quia transfert onus probandi in aduersarium, secūdùm glo. in d. l. neq; natales. quam ad hoc ponderat Ludo. Roma. singu. 397. incip. quis debet probare hanc &c.

Et ideo Decius in l. si emancipati. C. de colla. dicit, quòd licet secūdum naturam poßibile sit aliquem uiuere centū annos, non est tamen uerisimile, prout in simili dicit Bald. *in l. scripturæ. C. de fide instrumen. quia non omnia poßibilia sunt uerisimilia. Item in contrarium urget tex. in d. l. hæreditatum. ff. ad leg.* Falci. *quam allegat ad hoc etiam Ias. in d. l. fina. Raph. Com. Roma. & Areti. in l. sed & si de sua. ff. de acquir. hæred. limitant prædictam regulā non procedere, quādo mors uel uita alicuius deducerentur inciden ter: quia tūc nō habet locū dicta præsumptio, p supradicta iura. Sed istud mihi non placet: quia si ista præsumptio habet locū ubi principaliter dubitatur, multò fortius ubi incidenter: quia efficacius probant acta deducta in aliquo casu principaliter, quàm ea quæ deducūtur incidenter. l. à diuo Pio. §. si super. ff. de re iud. per Barto. in l. qui* Romæ. *§. duo fratres. in octaua oppo. ff. de uerb. obli. Alex. in d. l. sed & si de sua. aliter intelligit, uidelicet quòd illa glos. in d. l. fi. procedat solùm quādo quis fundatur super morte. quia lapsis centum annis præsumitur aliquis amplius non uiuere. quod dictum in se est uerum, sed generaliter nō tollit difficultatem.* Tu *potes dicere, quòd aut uita est fundamentū intentionis agentis, & illi incumbit onus probandi. in d. §. qui absolutus. Aut non est fundamentum intentionis. & procedit glo. in d. l. fi. quæ tamen non inducit præsumptionem ueram iuris, sed potius quandam suspitionem, unde*

tollitur

tollitur per contrariã suspicionem, puta orientem ex dicto unius testis, uel ex fama publica. iuxta not. per Bart. in d. §. si dubitetur. & per Bal. in c. j. §. fi. qui feu. dare pos. in usib. feu. Et puto quòd ista fuerit mẽs Raph. & moder. in d. l. sed si in sua. nec tex. in d. l. hæreditatum. inducit præsumptionẽ generalem secundùm computationem ibi positã. sed habet locum solummodo in casu suo, ut dicit ibi Alex. post alios.

PRAESVMPTIO XLV.

1 *Antiquior præsumitur melius scire ueritatem: unde senioribus deferendum est.*
2 *Prædicatores debent præcedere fratres Minores.*
3 *Doctorum antiquorum iudicio potius standum est, quàm iuniorũ seu modernorum. Limita ut nume. 5.*
4 *Inuentis facilè est addere.*
6 *Argumẽtũ ab ordine literæ est ualidũ in honoribus & dignitatibus.*
7 *Licentiatus, postea effectus doctor, an præferatur illi qui medio tempore est effectus doctor.*
8 *Licentiatus nullam habet dignitatem, sed habetur pro scholari.*
9 *Doctor petens se admitti in collegium, si aliorum inuidia fuerit retardatus, an debeat præferri ijs, qui interim dum ipse pulsat ad ostium, fuerunt admissi.*
10 *Aedificia antiqua præsumuntur facilius corruere.*

1 *QVadragesimoquinto. † Antiquior præsumitur melius scire ueritatem. xx. distinc. c. de quibus. Vnde his qui sunt canitie graues, est deferendum. §. si uerò aliqui. in authen. de quæstor. & l. semper. ff. de iure immunit.*

¶ ADDIT. Vnde Leuitici xix. capi. dicitur: Coram cano capite consurge, & honora personam senis. & Apostolus: Seniorẽ ne increpaueris. 2. q. 7. Paulus dicit. Adde, antiquitati deferendum in multis, videlicet in instrumentis custodiendis seu deponendis, vt scilicet apud seniorem hæredem reponatur. l. fi. ff. de fide instrumen. In dubijs determinandis: plus enim eis in hoc statur quàm iunioribus. c. de quibus. 20. dist. vbi glo. c. domino. ad finem. vbi etiam Archid. 50. distin. In dignitatum collatione: eligendi quippe sunt seniores, & ætate graues. capitulo, statuimus. 61. distinctione. In testimonijs ferendis: est

ſiquidē veracior eorum ſermo.c.notificamus. & c.conſanguineos.35.quęſt.6. In eleemoſynis largiēdis:ſeniorib⁹ em̄ prius largienda eſt.c.conſideranda.86.diſtin.& c.non ſatis. in ſuſpicionis remotione.c.faternitatis.34.diſtin. In excuſationis admiſsione:eſt enim circa onerofa ſufficiens excuſatio,ſenectutis grauitas & pondus.c.placuit.18.diſtin.& toto titu.qui ætate ſe excuſant.In pœnæ relaxatione : mitius enim ſenex punitur, quàm iuuenis : quia in lōgius tempus relegatur iuuenis quàm ſenex.l.ij.de termi.mot.& tex.in c.tanta.86.diſt.& c. tempora. 26.quæſt.7.quæ iura loquūtur etiam in alijs pœnis.In probitatis præſumptione: præſumitur enim in ſeniore maior probitas.59.diſtin.c.ſi officia.Item in præſumptione ſcientiæ,& morum grauitatis.84.diſtin.c.porrò.& c.j.12.quęſtio.1.In iuſtitiæ examinatione & diſcuſsione.c.ſi quid vero.86.diſtin. In conſeſsibus & ſediū locatione:collocādi em̄ ſunt ſeniores in eminentioribus altioribusq; locis.tex.cum glo.vbi etiam ſcriben. in §.aliam.Inſtit.de bono.poſſeſ. Adde quòd ſenibus eadem penè reuerentia quæ magiſtratibus debetur.d.l.ſemper.Et ſecundo Machab. ſcribitur ingenuæ nobilitatis caniciē. Et paulò poſt ſubiungitur:Non enim ætatem noſtram dignum eſt fingere. Poſſent & alia de laude ſenectutis hic congeri, de quib. aliqua infrà ſubijciam.

Et idem eſt reſpectu nedum hominū, ſed etiam reſpectu
2 *poſſeſsionis. Vnde dicit Guido Pa.quæ.lij.† quòd Prædicatores debent præcedere fratres minores,quia antiquior eſt eorum inſtitutio,ut not.in c.quorundam.de elect.in ſexto. de*
3 *quo dic ut per Feli.in rub.de maior.& obed.Et hoc facit† pro Doctoribus antiquis , quorum iudicio uideretur potius ſtandum.16.quæſt.j.c.ſic uiue.& ibi not. & in c.ieiunium.66.diſtinctio. Et facit quod notat Bald.in l. finali. in penulti.col.C.de edict.diui Adria.toll.ubi dicit, quòd Doctores antiqui magna ueneratione fuerunt præſtantiores modernis,pondere,numero,uel menſura. In cōtrarium tamen adducitur glo.in l.Gallus.in princi.ff.de lib.& poſth. quòd quantò iuniores,tantò perſpicaciores.Et licet Alex.*

& Imola

& Imola istud ibi dicant procedere, quia uident antiquo-
4 rum scripta, tamen hoc non placet, † quia in eo non consi-
stit magna perspicacia, quia facilè est inuentis addere: de quo notatur in l.j.C. de uet.iure enuc. & Aristoteles in Problem. expresse dicit, iuuenem esse perspicacioris ingenij senibus: & ibi assignat rationem.

¶ADDIT. Comprobatur etiam autoritate eiusdem Aristot. lib.ij. Polit. inquientis: vetusta autem plerunq; rudiora sunt nouis. Sed pro senioribus facit quod scribitur Ecclesiast. xxv. cap. Quàm speciosum caniciei iudicium: quàm speciosa veteranis sapientia, & intellectus & consilium. Corona senum multa sapientia, & gloria illorum timor Dei. Et illud Ciceronianum lib. de Senectute: Non viribus, inquit, nec velocitatibus res magnæ geruntur, sed cõsilio antiquorũ & scientia, quibus non orbari, sed augeri solet senectus. Accedat notabilis text. in c.j. de renunc. vbi inquit tex. quòd senescente corpore, spiritus ad altiora conscendit. & quod ibi per illum notat Baldus.

Et istud præsertim apparuit in Papiniano, qui decessit agens annum 37. & per Socinum in l. cùm auus. in princ. ff. de cond. & demon. Vnde tu dicas præsumi pro senioribus: quia uerisimile est, quòd perspicaciter à se in iuuentute inuenta, melius concoxerint.

¶ADDIT. Accedat quod scribitur Ecclesiast. viij. cap. Non te prætereat narratio seniorum, ipse enim didicerũt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis respõsum. Facit & illud: Plus valet vmbra senis, quàm eloquentia iuuenis. quod refert Bal. in d.c.j. de renunc. Facit etiam illa Ciceronis autoritas suprà allegata.

5 Et ex supradictis infertur quòd † antiquior Doctor debet
præferri iuniori, prout firmant omnes in c. clerici. suprà, de iudi. & in l. cùm quid. ff. si certum petat. Quod limita primo, nisi iunior haberet meliora stipendia. l. ij. C. de offic. magistri officiorum. ibi, quem meliora stipendia, uel la-
6 bor prolixior fecerit anteire, † arguendo ab ordine literæ.

quod argumentum in hac materia tenet.l.si ff.de albo scriben.notatur in l.ij.§.prius.ff.de uulg.& pupill.

¶ADDIT. Facit bonus tex.vbi Bal.& Paul.expresse notāt, in l.nemo clericus.C.de sum.trini.vbi ex ordine literæ illius tex. arguunt simplicem clericum præferendum militi.

7 *Secundo limita, quando iunior prius fuisset Licentiatus.argu.l.j.C.de consul.lib.xij. per quem tex. ita tenet Ang.in ꝫ.quædam.Instit.de actio.col.ix.Et idem tenent Socin.& Decius in l.cùm quid.si cert. peta.& latè consuluit Soc.in cons.lxx.in iiij.uol.ubi allegat alias rationes,sed nō multum stringentes,& dicit ita etiam tenuisse Do.Maria. patrē suum.Idē etiam tenent Decius & Feli.in d.c. clerici. & Feli.in rub.suprà,de maior.& obed.in prima col. Et uidetur uoluisse Alex.in l.j.ff.de obseq.liber.in addi.ad Bar. licet iudicio meo non firmet.Adde quòd in contrarium est decisio antiqui Doctoris Simonis de Bersano Cardinalis Mediol.in procem.Decretalium:quia secundū eū considerādus est finis perfectionis,nō principiū.argu.l.si quis à multis.ff.de noxal.& quod notatur in l.si pluribus.ff.de lega. ij.Contrariū etiā in terminis decidit Iacob.Rebuff.in d.l.j. C.de consul.Mouetur per l.ex eo.ff.de testa.milit. Et quia debet præferri ille,qui primo consequitur id quod est nobilius.arg.l.quoties.C.de rei uend.Et idem tenet Ias.in d.l.cū quid.& uidetur etiam tenere Fel.suprà,in procem.Greg.in s.col.ubi etiā allegat Rom.idem tenentē in cons.cccxxxiij. quo ad primum.& Pet.de Anch.in c.j.de paroch.qui tamē iudicio meo hoc nō dicit.Mihi placet ista secunda opinio, quia censeo adhærendū regulæ, nisi exceptio bene probetur,iuxta not.in rub.j.de regul.iur.in 6.Ista autem fallentia non bene probatur:quia in d.l.j.ideo prior Consul præfertur posteriori Consuli patritio,si ipse deinde patritiatū*

cons

consequatur: quia uerum est, quòd primus consequutus est
8 *dignitatem, unde meritò præfertur. Sed Licentiatus nullã habet dignitatem, imò habetur pro scholari, ut dicit* Bal. *in* *auth. habita. in* 8. *col.* C. *ne filius pro patre.* Anch. *in proœ. sexti* Decretalium, *latè per* And. Sicul. *in proœmio* Clemẽ. *in col. xiiij.* Fel. *in c. eam te. in prima col. de rescrip.* Ias. *in l. ij.* C. *de inoffi. testa.* Nec Bal. *in l. qui indignus. ff. de senat. firmat contrarium, sed procedit simpliciter arguendo.*

¶ADDIT: Imola tamen in procœmio sexti inquit, Licentiaturam esse tertiam speciem mistam Doctoratu & scholaritate: & ideo in fauorabilib. appellatione scholaris vel Doctoris venit Licentiatus, in odiosis secus. arg. not. in l. ij. ff. de verb. oblig. & hanc opin. Imol. sequitur Domin. in d. proœ.

Nec obstant illa uerba in text. qui prior meruit dignitatem: quia, ut ibi expresse apparet, loquitur de eo qui prius erat realiter consequutus: tunc enim dicitur meruisse. Et *ita etiam loquuntur iura allegata per* And. *de* Barulo *ibi, & sic ille tex. reflectitur in contrarium: quia cùm* Doctor *prius meruerit, & sit consequutus dignitatem, debet præferri illi qui nondum est consequutus. Et ita etiam inducit* Rom. *in d. cons. cccxxxiij. Cogita tamen si in practica possent concordari opiniones: quia aut interim dum* Licentiatus *esset in practica consequendi insignia, iste fuit interim* Doctoratus, *& non debet præferri. Aut iste* Licentiatus *stetit cõtentus licentia, & omiserat tractatum seu curã sumẽdi insignia, & tunc præfertur* Doctor *medij temporis.* Et *est ratio: quia isto secundo casu non uidetur iste sumpsisse* Licentiam *tanquam iter seu principium per quod ascenditur ad* Doctoratum, *sed tanquam terminum seu finem intentionis suæ: unde cessat ratio* Doctorum, *quod initium debeat attendi, iuxta legem, tertiam. §. scio. ff. de minorib.* Et
9 †*propterea infertur, quòd si aliquis* Doctor *petierit se admit*

mitti in collegium, & propter inuidiam aliorum fuerit retardatus, quòd nihilominus debeat præferri illis, qui interim dum ipse pulsat ad ostium, fuerunt admissi, prout dicit insignis doctor Paul. *Picus in d.l.cùm quid.ubi dicit,* q, Doctoratus *in* Iure *ciuili, & post aliquod tempus in* Iure *canonico, non debet præferri illi qui medio tēpore utrunq; gradum consequutus est. quæ decisio non est uera, & contra d. l.j.*C.*de* Consul. *& contrarium est de mente* Lud. Rom. *in d. consi. &* Decij *in d.l.cùm quid.*Nec *obstat sua resposio ad d.l.j.dum dicit, quòd Cōsulatus est medium necessarium ad* Patritiatum, *sed laurea iuris ciuilis non est medium necessarium ad lauream iuris canonici.*Nam *nego, quòd Consulatus sit mediū necessariū ad* Patritiatū, *quia istud est contra tex.in l.nemini.*C.*eod.tit.ubi requiritur* Patritiatus *per alia media.*Cætera *dicenda sunt ut per* Modern. *in d.l.cùm quid. & in d.c.clerici.*

¶ADDIT. Vbi Decius melius quàm alius quispiam de mūdo ponit regulam, quòd antiquior doctor præfertur iuniori, cum octo notabilib. fallentijs & limitationib. ad regulam. Vide omnino.

Et *adde regulam, quòd ædificia antiqua præsumuntur facilius corruere.§.si autem non sufficiat.in auth.ut nemo fabricet orat.dom.*

PRAESVMPTIO XLVI.

Q*Vadragesimosexto.*Impubes *non præsumitur aptus ad aliquas operas, nisi sit histrio, uel nomenclator.l. fi.ff.de liber.caus.l.fin.ff.de oper.ser.*Et *istud multò fortius in infante dicendū est.l.arboribus.§.de illo.ff.de usufru.*Et *dicitur* Nomenclator *ille, qui suggerit in memoriam domino nomina salutantiū: à calando, id est, appellando nominatim: licet gl.in d.l.fin.non intellexerit: & de hoc etiā est mentio in l.ut iurisiurandi.§.dabitur.ff.de oper.liber.*

PRAES

PRAESVMPTIO XLVII.

1 *Vir præsumitur constantior muliere.*
2 *Tortura incipienda à muliere potius quàm à masculo.*
3 *Fœmina cur citius possit testari quàm masculus.*
4 *Mulier cur non admittatur in testimonium in causa criminali de iure canonico. Fallit, quando ueritas aliter haberi non potest.*

QVadragesimoseptimo.† Præsumitur uir constantior muliere.§.mater.ubi gl.not.in auth.de nupt. Et facit quod dicit Gandi.in tract.malef.sub rub. de quæstio. in ij.
2 *col.ubi dicit, † quòd data paritate iudiciorum, incipienda est tortura à fœmina potius quàm à masculo: quia masculus tanquam maioris cõstantiæ, tardius confitebitur quàm fœmina, quæ habet cor momentaneum & instabile.alleg.l. filia in orbitate.C.de inoffi.testa.& sequuntur Mod.in l.j. in fine prin.per illum tex.ff.de quæstio.*

¶ADDIT. Vult allegare Hippol.de Marſ.ibi,& vide eundem Hippo.in ſua practica criminali,in §.expedita,nu.51.verſiculo, quæri etiam poteſt.

Nec obstat, quòd maiora uulnera sustineat fœmina q̃ mas, secundùm gl.in l.nihil interest.ff.ad l.Iul.de adul. quia propter hoc nõ sequitur quin maiori timore afficiatur, & consequenter facilius confiteatur. Præterea illa gl. fortè nõ est uera, & contrarium uidetur probari in l.cùm pubere. ff.de reb.dub.de quo per Aret.consl.50. Adde etiã gl.in l.
3 *qua ætate.ff.de testa.quæ dicit,† quòd fœmina fit citius sagacior quàm uir, & propterea potest testari in duodecimo anno, & masculus ad decimumquartũ, ut ibi habetur.*
4 *Et ex ista inconstantia muliebri colligitur ratio, † cur in causis criminalibus in foro Canonico mulier non admittatur ad testimoniũ.c.forus.de uer.sig. & per Doct. in c.iij. suprà, de test. Licet istud non seruetur de facto, quando ueritas aliter haberi non potest, secundùm Ioã. And.in addit. Specul.titulo, de teste.§.j.in addit.incip.fertur. Iacob. de*

Aren.quem refert & sequitur Alex:consi.xxiiij.in iiij.col: in ij.uolumine.

¶ADDIT. Quòd mulier non posit in causa criminali esse testis, maxime iure Canonico, etiam consuluit Alex.consi.11.circa primum.col.pen.in fi.lib.1.Oldra.consi.145.quæritur si testes.cum amplissimis concord.traditis per Hippol.de Marsi.cõsil.22.gratia.& consi.18.protector.col.antepe.numero 34.& cõsilio 59.diuino.col.vlt.& consi.101.illumina.col.j.& consi.130. conditor.numero 34.Hoc verum, nisi veritas haberi aliter nõ posit:tunc enim in subsidium admittuntur mulieres, vt per Doct.allegatos hîc per Do. Alciatum. Adde vltra eum Iasi.in l.j. col.fin.cum fine penu.C.de summa trini.& in repe.col. nume. 49.vol.xj.versi.confirmo,nam in criminalibus &c.& Alex. cõsil.64.in prima col.in primo vol.& consi.102.ante finem.in 7. vol.Decius consi.363.in causa quæ agitat.col.ij.vbi allegat cõcord.& Hippol.Marsi.in consi.5.& consi.102.pauci.& consi.127. spiritussancti.col.ij. & in pluribus alijs consilijs in locis infrà allegandis.Et generaliter traditur doctrina, quòd quando veritas aliter haberi non potest,admittuntur testes etiam inhabiles & minus legitimi,vt voluit Sal.in l.ea quidem.colũ . xxvij. versi.ad quintam quæstionem.C.de accus.Alex.d.consi. 64. vbi multa dicta accumulat ad comprobationem huius regulæ . & per Hippol.de Marsil.in l.diuus.col.ij.ff.de quæstio. & in l.de minore.col.antepenul.num.24.eo.tit.& in l.fin.C.ad leg.Cornel.de sica.& vbiq; allegat concord . & plura cumulant & alij in locis suprà deductis.Vnum tamen menti teneas,ne decipiaris,quòd illud quod diximus mulierem & alios testes aliàs inhabiles admitti in subsidium , quando per alios veritas haberi non potest,procedit & debet intelligi,quãdo ex natura facti, delicti,seu negotij,verisimiliter habitu & actu alij interuenire non potuerunt,aliàs secus,quia licet ex accidenti contingat quòd alij testes non adfuerunt , tamen in potentia verisimiliter plures haberi potuerũt:& sic non dicitur tunc per alios haberi non posse veritatem,imò ex natura negotij per alios potuit veritas in potentia haberi,licet aliter acciderit. ita notabiliter intelligit prædictam doctrinam:& declarat Anto.Butr.in c.tertio loco.de probat.& consi.24.quæstio hæc dubia &c.refert & sequitur Alexand.in dicto consilio 64. pro quo allegat text. & ibi Abb.in capit.fin.de testib.cogen.Et idem Alexand.

latis

latissimè in consil.152. viso processu.col.iiij. vers. non obstat etiam si dicatur.num.11.lib.5.Ias. not. in d.l.j. de summa trini. in lect.col.fin.& in repet.col.11.num.50.vers. ex istis omnibus fac regulã.Et Deci.consil.133.viso processu & sentẽtia.col.vlt. & consil.310.visis.col.ij.& vbiq; allegat cõcord.& etiam egregiè consil.342.in causa partus suppositi.col.ij. notabiliter Feli.in c.de cętero.col.ij. de testi.& Ias.in l.fin.C. de his quib. vt indig.Ideo qui inhabiles testes producit,& dicit alios reperiri non posse,nec aliter veritatem haberi posse, illud probare tenetur:alioquin semper quis posset producere inhabiles, dicendo quòd alios habere non posset.Ita Alex. præalleg.consil.64.cum concord.per Hippol. consi.41.diuini.col.ij. & consil.80.qui cuncta.in fina.col. & consi.31.bonorum.col. antepenulti.vers.præterea ad hoc vt testes. Ista nota perpetuò, quia nullibi ita copiose comperies.

PRAESVMPTIO XLVIII.

1 *Descendens ex nobili genere, præsumitur quòd sit nobilis & uirtutis amator: sicut è conuerso.*
2 *Iudex qui nobilem uirum in carceribus ciuiliter tractauit, credens eum integræ fidei: si deinde fugiat, non tenetur in syndicatu.*
3 *Cardinali asserenti se habere specialem commissionem, creditur.*
4 *Nobilitas quando habeatur in consideratione, remissiuè.*
5 *Nobilitatẽ propria uirtute consequutus, nobilior est eo qui de nobili genere descendit.*
6 *Nobiles de iure communi non sunt, sed uiles, omnes tam mercatores quàm artifices tenentes apothecam, etiam si sint campsores & argentarij.*
7 *Cãbia ficta facientes quãuis nõ teneant apothecam, tamẽ sunt uiles.*
8 *Artes uiles quæ sint, remissiuè.*
9 *Nobilis exercens agros suos proprijs manibus, an perdat nobilitatem.*
10 *Nobilis exercens per alium mercantiam uel artem uilem, an perdat nobilitatem si ipse non assistat.*
11 *Statutum loquens in faciente, an habeat locum in fieri faciente.*
12 *Ars uilis hodie dicitur attenta communi reputatione ciuitatis.*

1 *QVadragesimooctauo † Præsumitur quis descendens ex nobili genere, quòd sit uir nobilis, & uirtutis studiosus: sicut & è cõuerso. l. q. si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædi. edic. Et qui habuit maiores suos alicuius artis peritos, si ipse*

si ipse in ea se exerceat, præsumitur quòd etiam sit ipse bene peritus. l. ij. uers. sed Anatolij. C. de uet. iur. enucl. quod nota pro filijs Doctorum. l. iubemus. §. filios. ubi glos. C. de aduoc. diuers. iud. Ex ista præsumptione infertur, quòd
2 † prætor qui nobilem uirum captum in carceribus ciuiliter habuit, credens eum integræ fidei: si deinde fugiat, nõ tenetur in syndicatu, quia meritò potuit sequi præsumptionẽ iuris, ut per Ang. in l. si à bonæfidei. ff. de rei uend. Fel. in c. cũ contingat. in iij. col. de rescript. Ias. in l. iubemus. in ulti. col. C. de iudi. cum simil. Vnde etiam propter magnam no
3 bilitatẽ, † creditur Cardinali asserenti se habere specialẽ cõmissionem, puta ad Doctorandum uel legitimandum, secundùm Bal. in l. exemplo. in ult. quæst. C. de proba. An. Sicul. in tract. de præst. Car. in prima quæst. secundæ partis, in secundo membro. & Corn. consil. 248. incip. uidetur prima facie. ad fi. in iij. uol. & facit gl. in c. illud. xl. distin. quæ dicit pro nobilibus præsumi. de quo per Rom. singu. 644. no
4 bilitas. Et † quando nobilitas habeatur in cõsideratione, ponit multa Fel. in c. cùm adeò. in ult. col. de rescript. & in c. super eo. ij. de testi. & per Ant. Corset. in repe. c. grandi. de supplen. neglig. præl. lib. 6. Et ex suprascripta præsumptio
5 ne infert Cynus in l. prouidendum. C. de postul. quòd † qui propria uirtute consequutus est nobilitatem, est nobilior illo, qui de nobili genere descendit: quia ex genere non dicitur aliquis nobilis, nisi præsumptiuè. d. §. qui mancipia. Et plus commendandus est in eo quod à se habuit, quàm quod à parentibus. gl. in l. si quid in bello. ff. de captiuis. sequitur Decius in c. clerici. suprà, de iud. Sed tu melius dicas, quòd talis non est nobilior, sed est magis laudandus: quia nobilitas propriè loquendo, est separata à uirtute, ut per Bartol.
6 in l. j. C. de dignit. libro xij. Et dic, † quòd omnes tam mercatores

catores quàm artifices tenentes apothecam, etiã si campsores & argentarij, de iure cõmuni nõ sunt nobiles, sed uiles.
7 l. antepenul. C. de cohortalib. lib. xij. l. j. C. de perfectis. dig. † Idem in facientibus cambia ficta, quamuis nõ teneant apothecam, secundùm Bald. in c. transmissa. de elect. Et idem in pelliparijs, secundũ eundem Bal. in authen. habita. in ij. col.
8 C. ne filius pro patre. † Et quæ sint artes uiles, habetur in l. j. C. de excus. artif. li. x. & in l. ne quis. C. de dignitatib. lib. xij. & in l. maximarum. C. de excus. mun. per Spec. in tit. de
9 cler. coniug. in ij. col. Sed † nũquid nobilis exercẽs agros suos proprijs manibus, perdat nobilitatem? Dic quòd non, ut per Guid. Papæ quæst. cccxcij. incip. sed quid de nobilib. & facit tex. in c. nunquam. de consecrat. distin. 5. & in c. j. §. cæterum. de uerb. sig. in sexto. Imò istud est laudabile & approbatum ab antiquis, iuxta illud Persij,

Quem trepida ante boues Dictaturam induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit.

10 Item, † nunquid nobilis exercens mercantiam, uel aliam artem uilem per alium, si ipse nõ aßistat, perdat nobilitatem? Dic quòd nõ, ut decidit Alber. de Ros. in l. humilem. C. de incest. nupt. ubi quamuis tabernaria dicatur persona uilis, si tamen per aliquam facit exerceri tabernam, & ipsa non aßistat, non dicitur propter hoc uilis. l. quæ adulterij. C. de adult. Facit quod not. Domin. de sancto Gemin. in c. j. de uita & honest. cleric. in sexto. ubi dicit se defendisse unũ clericum, qui in domibus ecclesiæ tenuerat tabernam uendendo uinũ, qui ex quo nõ administrauerat in propria persona, sed per alium, non incidebat in prohibitionem c. nulli.
11 xliij. distin. Nec obstat, quòd † statutum loquẽs in personam facientis, habet locũ etiam in eo qui per aliũ facit, ut per Bart. in l. iij. §. si procurator. ff. quod quisq; iuris. quia

dato quòd illud dictum sit uerũ, nõ tamen procedit ubi lex cõsiderat actũ ipsius personæ exercentis: qui uidetur consi
11 *derari ut dicatur quis uilis, secundùm supradicta.* † Hodie *tamẽ dicitur ars uilis uel nobilis, secundum cõmunem reputationem ciuitatis, ut not.* Barto. *in d.l.j. & probatur in l. j.ff.de mun.& honor.& per* Ioan.de Platea *in d.l.maximarum.secundũ quam reputationem debent statuta intelligi. l.*Labeo.*ubi* Bart.*de supell.leg.*Et *ad supradictam præsumptionem adde tex.in c.j.j.de purgat.canon.ubi facilius purgatio admittitur pro nobili qui sit de aliquo crimine accusatus, quàm pro alio.& fa.tex.in c.*Aphros.98.*distinct. & quod not.in c.uenerabilem.de elect.*

PRAESVMPTIO XLIX.

1 *Duobus simul mortuis, decessisse prius ille præsumitur, qui debilior est.De ueritate traditur nume.1.& sequen.*
Infans ante matrem decessisse præsumitur. ibid.
2 *Vxor præsumitur prædecessisse marito. De ueritate traditur num. quinto & sequen.*
3 *Pater miles, filio militi prædecessisse præsumitur.*
4 *Natus prius præsumitur qui robustior est: ideo masculus fœmina prænatus præsumitur.*
5 *Vbi aliquem prædecessisse, est fundamentum intentionis alicuius, ei incumbit onus probandi, nec lex aliquid præsumit. Fallit in casibus ibidem & sequen.nume.traditis.*
6 *Fideicommissarius substitutus alicui, si decesserit sine liberis, non tenetur probare grauatum decessisse sine liberis, sed illi incumbit onus probandi, qui dicit grauato superuixisse liberos, & sic defectam conditionem,*
7 *Exceptio ubi est fundamentũ intẽtionis alicuius, licet debeat per eũ probari, idemq; in actione, fallit in fideicõmissario, qui non tenetur probare liberos nõ superuixisse grauato, quia lex præsumit pro illo.*

1 QVadragesimonono.† *Præsumitur duobus simul mortuis, eum qui debilior est, prius decessisse, secundùm* Dynum & Oldra. *in l.si hi qui.ff.de dona.cau.mor.*Et *propterea præsumitur infantem decessisse ante matrẽ.l.si mulier.*

lier.ff.de rebus dub.l.inter socerum.in prin.ff.de pact. dotal.

1 *†Et uxor præsumitur decessisse ante maritũ.glo.in l.si possessor.ff.de relig.& sumpt.fun.& l.qui duos.§.si maritus.ff.de reb.dub.& quod not.* Francis. *Crem.singu.lij. statuto cauetur.*

3 Et† *pater miles præsumitur decessisse ante filiũ militẽ.d.l.qui duos.§.cùm in bello.* Idem *de matre, quæ præsumitur perire ante filiũ puberem.l. cùm puber.ff.eod.*

4 *ti.*Et *è cõuerso,†qui est robustior,præsumitur prius natus l.si fuerit.§.fin.eo.tit.ubi masculus in eodẽ puerperio præsumitur prius nasci quàm fœmina. Aduerte tamẽ, quia ista præsumptio nõ est ita indistinctè uera,& cõfunditur p tex.in l.sed & in illo.ff.de reb.dub. ubi pupillus nõ præsumitur decedere ante fratrẽ maiorẽ sibi substitutũ:& etiam confunditur per tex.in l. ex facto.§.si quis autẽ.ff.ad* Trebell.*ubi filius etiam maior non præsumitur fuisse superstes patri,ut fideicõmissarius admittatur.* Ad *idem l. si inter.ff. de reb. dub. ubi uxor præsumitur fuiße superstes marito, & donatio ab eo facta conualescit.* Et *propter ista contraria,*Bar.*in l.quod de pariter.ff. de reb.dub. ponit quãdam distinctionem,ubi etiam Socinus ualde laborat. Sed tu melius dicas,adhærendo tamen rationi* Barto.*& facias regulam,quòd*

5 *†ubi aliquem prædecessiße,est fundamentum intentionis alicuius,ad eum spectat probare, nec lex aliquid præsumit,d.l.sed & in illo. cũ simili.* Fallit *primò, ubi nisi lex præsumeret, res exitum suum nõ esset habitura:quia tunc cùm omnino alterum sit præsumendũ, lex potius præsumit imbecilliorem prædecessisse, per supradicta, & d.§. cùm in bello.limitando ut ibi in tex.*Et *licet* Bar.*constituat differẽtiã inter dispositionẽ hominis,& dispositionẽ legis, tñ* Bar.*hoc facit propter supradictã rationẽ, quãdo res aliter non est exitum habitura.* Vnde *in casu quo ista ratio*

militet etiam in dispositione hominis, tunc cessat differẽtia, iuxta regulam l. adigere. ff. de iur. patro. & ita intelligo d. l. cùm inter socerum. Nã cùm pactum esset conceptũ in casu quo filius anniculus matri superesset, ut uir totã dotem lucraretur: si uerò mater filio superesset, tũc non lucraretur nisi partẽ: meritò ut res aliquem habeat exitum, fuit necessariũ in illo casu aliquid præsumere, an filius ipse mortuus esset ante uel post matrem: unde lex maluit interpretari infantem prius decessisse. Nec dicatur, quòd imò res poterat alium habere exitũ: quia potest dari casus, uidelicet si eodem temporis momẽto uterq; perijsset: qui casus tanquam omissus, debuisset remanere in dispositione iuris. l. cõmodissimè. ff. de liber. & posthum. & sic dos data fuisset reuersa ad socerũ. l. cùm auus. C. de iur. do. Quia respondeo, quòd talis casus est de rarissimè contingentibus, unde lex noluit aliquã habere consideratione ad illũ. l. antiqui. in fi. ff. si pars hære. pet. Prætcrea fuisset cõtra expressam mẽtem contrahentium, si talis casus habitus fuisset pro omisso: quia ipsi egerant, ut in omnẽ casum maritus aliquid lucraretur. Et ista est melior intelligẽtia ad d. l. inter socerũ. quam intellectus Bart. in d. l. quod de pariter. quẽ etiam meritò reprobat Soci. ibi, licet ipse nõ extricet. Secundò fal-
6 lit in casu d. §. si quis autẽ. Et ratio fallentiæ est ista. † Nam quando testator substituit Titio, si sine liberis decederet: satis ostendit, qualiter ipse Titiũ & eius liberos saltẽ ab intestato, iuxta gl. in l. Lucius. ff. de hære. institu. prædiligat ipsi fideicommissario: unde si Titius & eius filij simul moriantur, text. uult fideicõmissarium admitti, & præsumit filios prius decessisse, ut locus sit fideicõmissario, qui est dilectus à testatore: nec præsumit filios fuisse superstites, ex quo p talem præsumptionem fideicõmissarius excluderetur: nec

prop

propter hoc filij ipsi quos testator saltē tacitè prætulerat fideicōmissario, haberent aliquid secundū intentionē testatoris, ex quo incōtinenti fuissent mortui. unde ista præsumptio tanquam magis cōueniens uoluntati testatoris, fuit capienda: meritò ergo nō requiritur quòd fideicommissarius probet quòd nō fuerint superstites, quia lex præsumit non fuisse. Et ista est ratio, cur cōditio, si decesserit sine liberis, in substitutione fideicōmissaria intelligatur, scilicet superuenictibus: quæ ratio cessat in casu d.l. sed & in illo. quod
7 nota, quia Doc. nō declarāt. Et ex hoc infertur, † quòd licet ubi exceptio est fundamentum intentionis excipientis, debeat probari, ideq; sit in actione. l. matrē. C. de proba. c. auditis. de præscrip. per Bar. in l. nō solū. §. sed ut probari. in ij. col. ff. de oper. noui nunc. etiā si consistat in negatiuā, ut per Inno. & alios in c. super his. de accusa. Doct. in l. in illa. ff. de uerb. obliga. tamen fideicommissarius agens uel excipiens non tenebitur probare quòd filij non superuixerint; quia lex præsumit pro eo, per supradictā rationē. Et istud est melius, quàm dicere quòd sit speciale, ne fideicommissaria substitutio pereat, prout dicit Angelus, quem refert & sequitur Alexan. in consil. xxix. in secundo. & male, ut per Bar. in d. §. cùm in bello. licet Alexā. in d. §. si quis autē. teneat, quòd imò incūbat onus probandi fideicōmissario, sed prior opinio est uerior, & cōmunior, per d. §. si quis aūt.

¶ ADDIT. Hæc sententia Alex. videtur esse de mente glo. in d. §. si quis autē. & eam tenent Iac. de Aren. Alb. Raph. Com. & Imol. ibi: & videtur etiam sequi Domi. meus à Ripa ibi. Mouetur maximē per regulam l. in illa. ff. de verb. obligat. quòd negatiua est probanda ab eo qui se fundat in ea, vt per Panor. in c. bonæ. de postul. prælato. Præterea cùm præsumptio sit quòd quilibet viuat centum annis. l. final. C. de sacrosanc. ecclē. not. in l. ij. §. si dubitet. ff. quemad. testamen. aper. itèm quòd filij viuant plus quàm parentes. l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. te-

sta. videtur quòd onus probandi filios nō superuixisse incumbat fideicommissario, cùm prædictæ iuris præsumptiones sint pro hæredibus grauati contra eum. arg. l. ab ea. ff. de probatio. cum vulg. Mouentur & alijs satis stringentibus. Ex quib. videtur reddi dubia sententia Domi. Alciati, quòd lex præsumat pro fideicommissario quòd liberi prædecesserint, ratione de qua superius per eum: & ita intelligit d. §. si quis autem. & sic indistinctè videtur concludere, semper pro fideicommissario legem præsumere liberos patri prædecessisse. Sed mihi videtur intellectus Imol. in d. §. quem sentit Raph. Com. & sequitur Alexan. & præceptor meus à Ripa, magis amicus illi literę, videlicet quòd ibi cōstabat patrem & liberos simultaneo seu instantaneo naufragio aut simili excidio pijsse simul, ita quòd non erat dare tractum temporis inter mortem amborum: vnde nimirum si hoc constito fideicommissarius admittatur, aliter non probato quòd liberi prædecesserint, quia non dabatur tractus. Sin autem hoc non constaret, sed essemus in dubio quis prædecesserit, vt quia fuisset tractus temporis inter mortem amborum, vel aliter nō appareret quòd ambo simul decessissent: certè concludunt prædicti per plura fundamenta, quòd onus probandi liberos non superuixisse grauato, incumbit fideicommissario, qui se fundat in illa negatiua, & qui habet præfatas iuris præsumptiones contra se. & vide ibi præceptorem meum à Ripa notabilem distinctionem tradentem magis de mente iurium, quàm dicta Domi. Alciati.

7 *Tertiò fallit in casu l. si inter. ff. de rebus dubijs. † ubi ad finē quòd sustineatur donatio facta à marito uxori, præsumitur maritum prius decessisse: & istud ibi probatur, pōderando dictionē, maximè, prout facit Aret. consil. 10. ubi latè disputat. Sed tamen puto opinionem Are. non esse ueram, quæ est cōtra doctrinam Bart. in d. l. quod de pariter. ubi etiam Socinus respondet eius rationibus: nam donatio illa ideo tenet, quia uerba orationis eam annullāt, si prior decesserit qui donatum accepit: quæ uerba nō uerificātur, utroq; simul moriente. l. cùm hic status. §. si ambo. ff. de donatio. inter uirum & uxor.* Nec obstat d. l. si inter. quia

ultra

ultra rationes Soci.ibi,quæ cauillāt tex.illa ratio quæ præsupponitur per dictionē, maximè, est diuersa à suprascripta. Nam lex non permittit hæredi reuocare talem donationē.d.l.cùm hic status.§.j. Cùm ergo mortuus sit qui poterat condicere res donatas,meritò donatio sustinetur, ex quo hæredi non datur talis reuocatio,qui non admittitur, nisi probet donantem fuisse superstitem: & sic illa dictio, maximè,stabit propriè , & implicabit idem esse , etiam si ista ratio non esset.l.j.§.uel maximè.ff.de collatio. bonor. cum similibus.

PRAESVMPTIO L.

1 *Vixisse de uento nemo præsumitur.*

2 *Bouem uagabundum si quis in suo stabulo tenuerit, an dominus teneatur ei resarcire expensas quas asserit se fecisse: & an possit bouem retinere donec sibi soluatur pro alimentis & alijs expensis.*

3 *Pecus alienum etiam in agro repertum non licet domino agri retinere,nisi ut cognoscat cuius sit,& debet illi restituere.*

1 QVinquagesimo.†Nemo præsumitur uixisse de uento.l.fina.C.de alimen.pupill.præstand.ubi per hanc rationem præsumitur pupillus alimentatus à tutore, nisi probet se aliunde alimenta consequutum.Et istud facit ad
2 quæstionem eius, qui † bouem uagabundum retinuit in stabulo suo,ut expensas quas asserit se fecisse, teneatur ei dominus resarcire,cum præsumptio naturæ sit, quòd non uixerit de uento.Debet tamen iudex taxare.d.l.final.Et ita tenet Guido Papæ in dicto tracta.præsumptionū, in quarta charta.Sed tu aduerte, † quia alienum pecus,etiam si re
3 periatur in agro dānū dare,nō tamen pōt dominus agri retinere,nisi ad finē,ut cognoscat cuius est: & debet illi restituere,& cōtra eū agere de dāno dato,ut est text.in l.Quintus.& l.se.ff.ad l.Aqui.Spe.in ti.de actore.uers.sed nūquid pecudē.Bal.in l.ij.C.de ser.fugi.Bart.& Doct.in l.hoc amplius.

plius.§.de his autẽ.ff.de dam.infect.licet Ia.de Aren. ibi aliter teneat.Potes cõcordare opiniones:quia ille qui reperit bouem aliẽnũ in fundo suo, & eum tenuit per aliquod tempus,& alimẽtauit,aut uult retinere ut soluatur sibi dãnum,& non poterit.d.l.Quintus.aut uult retinere ut restituatur sibi pretium alimentorum,& tunc secus, secundum supradicta.Et facit, quia cùm alimẽta uerterim in utilitatem ipsius rei,meritò debet posse res retineri donec satisfiat.l.in summa.& ibi per Sali.C.de pigno.& quod no. per Bart.in l.si non sortem.§.si centum.ff.de condi.indebi.

¶ADDIT.Infertur etiã ex hac præsumptione,quòd si creditor repetat expensas factas in alẽdo equo pignorato ei, teneatur dominus restituere: præsumitur enim equũ creditor suis expensis aluisse,ex quo reperitur nutritus:nõ enim creditur vixisse de vento.Idem dicas de bonæ fidei possessore.Ista tradũt Barto.Imo.Alexan.Ias.& communiter Docto.in l.cùm seruus.de verbo.oblig.vbi argu.d.l.fina.de alimen.pupil.præstã. multa solennia dicta accumulant.

PRAESVMPTIO LI.

1 *Eligentium ibi maior est numerus, ubi melior præsumitur zelus.*
4 *Communis opinio in dubio præsumitur uerior:& ab ea in iudicando iudices non debent recedere. Limitatur nume.3.4.6. Communis opinio quæ dicatur nume.3.& sequen.*
5 *Confessio incidenter facta,& quæ fit ad aliũ finẽ, non præiudicat.*
7 *Autoritas Doctorum tenentium contrà communem,excusat à dolo præsumpto.*
8 *Doctoris solennis autoritas saltem excusat ab expensis.*

1 *QVinquagesimoprimo.† Vbi maior est numerus eligentium,ibi etiã præsumitur maior zelus.c.ecclesia uestra.suprà,de electio.c.si quando.eod.tit.in sexto.Quod est uerum,maximè in electione facta p uiros prudẽtes,quia naturaliter in eis melior opinio præualet:alĩs in electiõe in qua interueniunt uulgares,uideretur secus, p id quod not. Abb.in c.ij.de elect.ubi dicit, quòd præsumitur minus pro toto*

toto populo, quàm pro aliquibus prudentib. de populo: quia in toto populo reperiuntur multi utiles, non habentes certũ iudicium rationis, sed corruptibiles. Et propterea præsumitur in toto populo aliquis qui non habeat syncerã fidem, ut ibi per eum. Et istud facit pro communi opinio.
2 *† quæ in dubio præsumitur uerior, ex quo est à pluribus approbata: & propterea in iudicando iudices non debent ab ea discedere. c. nouimus. infrà, de uerb. sign. l. j. uers. & sanè crebrior. de offic. quæst.*

¶ADDI. Adde notab. tex. in §. athletas. ibi, & generaliter omnes opinantur. ff. de his qui not. infam. & in l. pro hęrede. §. Papinia. ibi, vulgò putare quosdam. ff. de acquiren. hæred. & in l. quæsitum. §. sed si fundus. ibi, quam sententiam quotidie crescere & incalescere videmus. ff. de fund. instru. & instru. leg. & in l. ita vulneratus. ibi, dicitur vulgo &c. ff. ad l. Aquiliã. bonus tex. vbi not. Bal. in l. j. de senat. ff. & text. in c. in canonicis. vbi not. tex. 19. distin. & in c. de quibus. 20. distin. & 3. q. 3. c. de iudicijs. cum gl. & Bal. in c. j. §. iudices. de pace tenen. in vsib. feu. Bar. in q. incip. iudex qui per imprudentiam. cum concord. traditis per Doct. in c. j. de consti. vltra quos adde latè Ias. in auth. nouissima. col. v. vers. ex istis omnibus defendo. de inof. testa. C. & in auth. si qua mulier. col. iij. de sacrosanct. eccl. & in l. si q̃s mihi bona. §. iussum. col. ij. ff. de acqui. hære. & Corn. consilio 186. quãquam. lib. 3. & inquit Ang. in l. fi. de pœna iud. qui malè iud. quòd nimiũ est ignarus qui contra communem iudicat. & vide Barb. latissimè in Clem. ne Romani. de elect. Alex. cõs. 19. circa primũ. col. pe. li. 7. cõs. 7. col. pe. in Christi nomine. in 4. Rom. consi. 61. licet. in fin. Præpositus in c. si vir. extrà, de cogna. spirit. Decius consi. 480. in casu. col. fi. Ferdinã. in l. filiusfamil. §. diui. nume. 443. de leg. 1. Et dicit egregiè Bald. quòd communis opin. habet vim consuetudinis, ita Bald. in c. ne innitaris. de constit. Et iudicans secundùm communem, etiã falsam, excusatur, secundùm Panor. in c. j. de postul. prælat. & Felinus in d. c. j. de consti.

3 *Quod † limita & declara ut per Doct. præsertim Mod. in c. j. suprà, de constit.*

¶ADDIT. Et inter cæteras limitationes illud limitant, vt cõmunis non sit tenenda, quando cõtraria fundatur melioribus rationibus: tu vltra allegata per eos adde text. in Cle. vnica. §. fin. de summa trinit. Barb. in Clemen. ne Romani. præallegata. Deci. in conf. 619. in causa. col. ij. allegat Angel. consi. 110. aliàs 170. incip. sanctissima. col. vj. & sicut. consi. 2. col. iij. li. 1. & cõs. 15. col. vij. lib. 3. & conf. 63. col. v. eod. li. Eundem Deci. cõs. 481. in casu. in fin. vbi subijcit, quòd Doctores nostri sæpenumero imitantur aues, quòd quando vna volat, omnes aliæ sequũtur. & conf. 560. notissima. in fi. & conf. 456. consului. col. iij. & cõs. 576. pro resolutione. Præpositus in d. c. si vir.

Et intelligo communem opinionem illam esse, nõ quæ plures habeat autoritates simpliciter, sed quæ plures grauiores habeat auto res. c. in canonicis. xix. distin. l. diui. ff. de iure patron. l. penul. C. de cond. indeb.

¶ADDIT. Et Alex. conf. 202. viso themate. ante fi. lib. 7.

4 *Item intellige † istud procedere, ubi tales autores firmant illam opinionem, disputãdo & arguendo circa ipsius ueritatem, & deinde se resoluendo, iuxta l. fin. §. mixta. ff. de mun. & hon.* Nam *quãuis dicant aliquid incidenter, fortè ad colorem alicuius sui propositi, præsertim in cõsilijs, non propter hoc dicuntur talem opin. approbasse: sicut in*

5 *simili dicimus † de confeßione incidenter facta, uel quæ fit ad aliũ finem, quæ non præiudicat, ut est gl. in c. ex pœnitẽtibus. 50. distin. per* Doct. *in c. at si clerici. in prin. suprà, de iudi. dixi in l. j. §. si quis ita. in fin. ff. de uerborum oblig. Itẽ*

6 *intellige, † quãdo illa opinio grauiores habet autoritates, & etiam communiter obseruatur in practica, ita uidetur intelligere* Bar. *in l. fi. C. de pœn. iud. qui male iud.* Sed *illud potest procedere quo ad effectum, quòd iudex faciat litem suam, quia tunc requiritur dolus. d. l. fi. qui præsumitur cõcurrentibus duobus, & quòd iudicauerit contra opinionẽ communiter approbatam, & etiam communiter obserua-*

tam in practica: aliàs non putarem illam decisionem esse ue
7 *ram: † quia autoritas tenentium contra illam communem, debet saltem excusare à dolo præsumpto, iuxta gl. in l. j. ff. de abigeis. & in l. igitur. de lib. caus.*

¶ADDIT. Quòd opinio Doct. excuset à dolo, cõsuluit Alex. cons. 19. circa primum. col. pen. in 7.

8 *Et quia solennis † Doctoris autoritas excusat ab expẽsis, ut per Ang. in l. terminato. C. de fructib. & lit. expensis, Felinus in c. j. de constitutionib. Quod etiam aduersus communem intelligo, dummodo cum tali Doctore concurrat etiam opinio aliorum, & coloratæ rationes.*

¶ADDIT. Quòd opinio Doctorum licet non sit communis, excuset ab expensis, adde vltra hîc allegata per Card in Clem. ij. de magistris. & ne aliquid exigatur pro licẽtia docendi, Aretinum in §. hæc autem. Instit. de pœna tem. litig. Iason amplissimè in l. properandum. §. sin autem alterutra. col. iij. vers. tu in hac materia. C. de iud. Et dicitur habere iustam causam litigandi, qui habet opinionem Doctoris pro se: quæ iusta causa excusat ab expensis, vt ibi latè comprobat: & per Bal. in auth. generaliter. C. de epis. & cler. & melius quàm alibi de veritate & intellectu tradit Barb. in d. Clem. ne Romani. de elect. & Alex. cons. 76. in causa & lit. in 7. Corn. in cons. 181. visa copia. col. fin. in 3. & Hippol. de Marsil. in l. patre. col. 6.

Et illi Doctores grauiores dicuntur, quorũ frequentiores sunt lecturæ & approbatiores in scholis. arg. eorũ quæ dicit Bar. in l. j. ff. si cert. pet.

PRAESVMPTIO LII.

1 *Res proprias quis prius curare præsumitur, quàm alienas.*
2 *Promittens aliquem defendere contra quencunque, non intelligitur promisisse contra seipsum.*
3 *Vasallus licet dominum defendere debeat, non tamen salutem domini propriæ saluti præferre debet.*
4 *Pater non tenetur alere filium, quando non habet nisi quantum pro seipso sufficiat.*
5 *Interfecturus alium facilius præsumitur, qui sibijpsi manum intulit. Bona propria qui consumpsit, fortius aliena consumet. ibid.*

6 *Statuto stante quòd mulier non contrahat sine consensu propinquorum, si mulier sit tutrix, an quando contrahit pro pupillo, interuenire debeat consensus propinquorum.*

7 *Statutum prohibens mulierem contrahere sine consensu propinquorum, an uideatur ex hoc eam prohibere acceptare tutelam.*

1 QVinquagesimosecũdo.† Quilibet præsumitur prius res curare proprias, quàm alienas. de pœnit. distinc. iij. c. qui uult. l. quæ seruandarum. ff. de præscrip. uerb. Vnde à natura insitũ est homini, ut quælibet charitas incipiat à seipso. l. præses. C. de seruit. Et ideo infert ibi Salic. quòd
2 † si quis promiserit defendere aliquem contra quamcunque personam, non intelligitur promisisse contra seipsum. Et facit, quod not. Specul. in tit. de aduocato. §. j. uers. sed nunquid clericus. ubi licet clericus teneatur aduocare pro ecclesia sua, tamẽ non tenetur hoc cõtra seipsum facere. & facit glo. no. in c. fi. de alien. feud. pater. & in c. j. in princ. ubi
3 Car. Alex. post alios, in iij. col. quib. mod. feud. amitt. † ubi licet uasallus teneatur defendere dominũ, nõ tamen propriã salutẽ domini sui saluti postponere ullo modo debet, nec tenetur: licet secus sit in seruis. l. j. ff. ad Syl. Ad idẽ facit, quia
4 † nec pater tenetur alere filiũ, quando nõ habet nisi quãtũ pro seipso sufficit: nã prius debet seipsum alere, secundùm Sali. in d. l. præses. Et fa. quod no. Nico. de Neap. & Ias. post alios in §. sed & si quis. Insti. de actio. ubi dicit, quod ista est ratio, cur filij à parentibus, & ecõtra parentes à filijs non cõueniãtur, nisi inquãtũ facere possunt: quia possunt prius pro se causa alimentorũ retinere, & quod superabundat, hoc tũc dabũt filijs. Pro supradicta præsumptione facit e-
5 tiã tex. in l. fi. ff. de bon. eor. † ubi præsumitur facilius alium interfecturus, qui sibijpsi manũ intulit. & text. in l. cũ autẽ, §. malus. ff. de ædil. edict. ubi præsumitur peius in aliũ committere, qui in seipsum malũ audet. Et ista nota contra eos,

qui

qui accipiunt factores seu institores qui cōsumpserunt propria bona: quia facilius cōsument aliena, ut dicitur in primo Græcorū epigrammaton lib. Et pro hoc etiā facit, quia qui suis in rebus consilio indiget, multò magis præsumitur in alienis rebus indigere. l. fin. C. de legit. tut. l. sic eueniet. ff.
6 *ad leg. Iul. de adul. Et † hoc infertur ad quæstionē: stante statuto, quòd mulier non possit contrahere, seu se obligare sine consensu propinquorum. Pone, aliqua mulier est tutrix, secundùm tex. in authen. matri & auiæ. C. quando mulier tutelæ &c. nunquid quando cōtrahit pro pupillo, debet interuenire consensus propinquorū? Et uidebatur, quòd nō: quia non ipsa, sed pupillus obligatur. l. iiij. in prin. ff. de re iudi. unde cessat ratio statuti. Cōtrarium est uerius: quia cū ex forma statuti, sine consensu propinquorum non sit habilis ad facta sua, ergo nec ad aliena. d. l. fi. & §. minores. Inst. de excus. tut. Et ita concludit Raph. Com. & Iacob. de Puteo in l. apud Iulianū. §. j. ff. ex quibus causis in possess. eat. Facit quod notant Socinus & Iaso. in l. j. §. itē acquirimus.*
7 *ff. de acquirend. possess. Considera tamen, quia † cùm regula sit iuris antiqui, quòd qui alieno regitur consilio, ipse ad tutelā non admittatur. d. l. fi. & d. §. minores. uidetur, quòd statutū introducens, mulierem regi consilio propinquorū, priuet eam iure acceptandi tutelā: quia talis regula habet locum etiam in correctorijs, ut per Bartol. & Doctores in l. ij. ff. de legatis primo. & sic corrigeretur dicta authenti. matri & auiæ. & reduceremur ad ius antiquum. l. fœminæ. ff. de regul. iur. quæ reductio est fauorabilis. gl. in c. statutū. in uerb. numerandum. de præbend. in sexto. Anto. But. in c. olim. per illum text. infrà, de uerb. sig. l. si unus. §. pactus ne peteret. in fi. ff. de pactis. Potest dici, quòd statutum nō subijcit mulierem in totum alterius consilio, sed solummodo*

quo

quo ad obligationes & contractus. Regula verò iuris anti qui loquitur de eo, qui in totum alterius indiget consilio. Cogita tamen.

PRAESVMPTIO LIII.

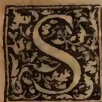
1 *Libido præsumitur in senectute diminui.*
2 *Senex quinquagenarius examinari potest ad perpetuam rei memoriam.*
3 *Statutum disponens aliquid in casu infirmitatis, an habeat locum in casu senectutis.*
Senectus & infirmitas an iudicentur ad paria.

1 QVinquagesimotertio, † præsumitur libido diminui in senectute, ut dicit Abbas in c. cùm in iuuentute. in ij. col. ∫. eod. Et generaliter, secundũ ætates præsumũtur ea quæ naturaliter insunt: unde senex præsumitur de facili
2 moriturus, ut suprà tetigi. Et propterea † si sit quinquagenarius, poterit examinari ad perpetuam rei memoriam, tã quam periculũ sit in mora, ut dicunt Innoc. & alij in c. quoniam frequenter. §. primo. suprà, ut lite non contest. Itẽ senex præsumitur ægrotus, quia senectus ipsa morbus est. c.
3 magnæ. infrà, de uoto. ubi Abbas in ij. col. infert † ad statutũ disponens aliquid in casu infirmitatis, ut habeat locũ in casu senectutis. fa. tex. in l. ciuitatib. in princi. ff. de leg. primo. ubi infirma ætas dicitur seniorum, uel puerorum. In contrarium tamen facit tex. in l. j. §. sed sciendum. ff. de ædil. edict. ubi definitur infirmitas esse habitus cuiuscunq; corporis cõtra naturam. Quæ definitio non congruit senectuti, quia talis habitus non est contra naturam eorum. Potes dicere, q; senectus propriè loquendo non sit morbus: sed probata senectute, resultat præsumptio iuris, quòd sit æger. quod intellige in his, qui prouectioris sunt ætatis, puta, qui septuagesimum annum attigerint, prout in simili dicit Abb. in d. c. quoniam frequenter. Et propterea tex. in d. l. ciuitatibus.

utitur

utitur cõparatiuo, senioribus. Itẽ senex nõ ita de facili præsumitur fugiturus sicut iuuenis, ut est glo. in l. si ut certo. §. sed an etiã hominis. ff. cõmo. Quod limitat And. Sicul. in c. nullus. infrà eod. nisi aliàs fugisset. per gl. in l. Cornel. ff. ad Syllan. Item pro senectute præsumitur, quòd sit in ea maior probitas. lix. distinct. c. si officia. Item scientia. lxxxiiij. dist. c. porrò. Item morum grauitas. xij. quæst. j. c. j. & sermo ueracior. 35. quæst. 6. consanguineos. & per Archid. c. tanta. 86. distin. E conuerso uerò iuuenes præsumuntur robustiores. l. cũ mulier. ff. de reb. dub. Item præsumũtur calidiores, & de facili inclinati ad prodigalitatem. l. fi. §. filijs autem. C. de bonis quæ lib. & dicit tex. in §. optimum. in authen. de non eligen. secundo nub. quòd mulieres in iuuentute aliquãdo non possunt resistere feruori naturali. Et circa mores iuuenũ & senũ, ponit Lucas de Pẽna in l. j. C. de cõsul. li. xij.

REGVLA SECVNDA
PRAESVMPTIONVM.

ECVNDA principalis regula est, quòd mutatio non præsumatur.

Et ratio regulæ est, quia mutare, est quid accidens: & accidentia nõ præsumũtur, ut per gl. in l. si uerò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogan. & suprà dixi.

PRIMA PRAESVMPTIO.

1 *Statum certum si quid habeat in sui origine, præsumitur talis status semper adesse.*

2 *Seruitus an præsumatur ex quasi possessione.*

1 *Ex hac regula primo infertur, † q, ubi aliquid in sui origine habet certũ statũ, præsumitur talis status semper*

per adesse:imò quasi possessio iuris alicuius cōtra talē statū primitiuū nō tolleret hāc præsumptionē, secundū Bart. & Doc.in l.si prius.in iij.oppos.tertiæ partis principalis.
2 ff.de no.oper.nūc.Et propterea infertur, † q. cū à natura quælibet res sit à principio libera,nō præsumitur seruitus, etiā per quasi possessionē:imò quasi posidēti incūbit onus probādi.& ita tenēt Doct. Sed ista ampliatio est satis dubia,& fortè nō est uera,& uidetur cōfundi per tex. in d.l. si prius.in secūda par.ubi secundū intellectū Doc. agēs negatoria cōtra reū contumacem,facit, q. transferatur onus probādi in reū,qui est in quasi possessione seruitutis. Si ergo in pœnā cōtumaciæ cōpellitur reus probare, sequitur, q. si cōtumacia nō esset, erat tutus ex illa quasi possessione seruitutis,prout loquitur ille tex.Nec etiā exemplū Bar.est bonum,quia seruitus non repugnat actui primitiuo rei, ex quo seruitus futuro ædificio imponi potest.l. si seruitus.§. futuro.ff.de serui.urb.præd.gl.in c.ad dissoluēdū.infrà, de despōs.impub.Ergo potuit ab origine res debere seruitutē, & ista potētia est satis ad hoc,q. ex quasi possessione transferatur onus probādi.l.circa.ff.de probat.prout eū declarat Bar.in d.iij.& iiij.oppos.Est uerū,q. etiam eius declaratio cōfunditur per c.si iudex.de sent.excōm.in sexto.Nā si doctrina Bar.esset uera,malè argueret Papa, de eo q̄ est in quasi possessione ingenuitatis,ad illū qui est in quasi possessione clericatus:quia in primo casu quasi possessio nō repugnat origini,in secūdo sic:quia nemo nascitur clericus. Vnde cū Papa ibi ita arguat,ostēdit istā differētiā nō esse uerā.Cogita si posset dici,q. ista ampliatio ita generaliter posita per Bar.& Doc.nō sit uera:sed quatenus uerificatur in aliquibus casibus,istud est per alias rationes particulares.Quantū autē spectat ad seruitutes, potest distingui:

quia

quia aũt loquimur de quasi possessione, quæ acquiritur ex interpellatione: puta, quia ego interpello aliquẽ, ne tollat altius ædes suas, quia intendo quòd illæ ædes debeant mihi seruitutẽ: nam à tẽpore talis interpellationis incipio quasi possidere & præscribere, ut declarat Barto. *in d.l.si prius. col.iij.uersic.restat.*

¶ADDIT. Cum amplissimis concord. traditis per Ias. in §. æquè. in glo. super verbo, altius. versi. circa tamen hanc partem. Institut. de actio. & Floria. in l. qui luminibus. ff. de seruit. vrb. prædio. & in l. sicuti. §. sed si quæratur. & in l. & si fortè. §. j. si seruit. vendi.

Et tunc satisfaterer, quòd talis possessio nõ transferret onus probandi, nisi esset longi temporis, quo casu plenum ius quæsitũ esset per præscriptionem. Et ratio est, quia talis quasi possessio est quæsita mihi ex interpellatione: quia prætendebam mihi deberi seruitutẽ, debeo ergo probare istam seruitutẽ, & sic causam interpellationis, quæ est fundamentũ intentionis meæ. Aut uerò loquimur de quasi possessione ipsius rei & seruitutis, puta, quia in muro tuo mihi contiguo, habeo fenestram, seruitutem luminis mihi præstantem. & credo quòd ista quasi possessio releuet ab onere probandi, sicut regulariter est in cæteris possessionib. l. uti frui. uer. quòd si fortè. ff. si usufr. pe. & probatur in l. sicuti. §. si quæratur. ff. si seruit. uend. rectè eam intelligendo. facit l. j. in princ. ff. de itin. actuq; priua. Quo uerò ad alios casus, in sequentib. referentur suæ rationes particulares.

PRAESVMPTIO II.

1 *Filius natus ex legitimo matrimonio, præsumitur in potestate patris. Fallit ut nume. sequen. & nume. 5.*

2 *Filius an præsumatur sui iuris, si sit in quasi possessione illius.*

3 *Statuto disponente quòd filius non possit se obligare sine consensu patris, si filius existens in quasi possessione sui iuris alicui promiserit cẽtũ ex causa onerosa, & uolit soluere prætextu statuti, an audiatur.*

4 *Filius an per unicum actum cõstituatur in quasi possessione sui iuris.*

5 *Filius præsumitur sui iuris, quando non apparet natus ex matrimonio legitimo.*

6 *Filius an probetur legitimus, ex eo quòd pater in testamento aliquid ei legauit pro legitima iure naturæ sibi debita.*

7 *Testes si dicant quòd filius tractabatur pro filio, an ex hoc probetur quòd sit legitimus.*

1 *SEcundo infertur † ex supradicta regula, quòd filius ex legitimo matrimonio natus, præsumitur in potestate patris.l. si filius.ff. de probat.l. si emancipati.*C. *de collatio.*

¶ADDIT. Vide egregiè Corne.consilio 204. quáquam. col. tertia, libro tertio.

2 *Fallit primo, † si sit in quasi possessione sui iuris, ut dicit glo.in l.*Titia.*ff.solut.matri. &* Bartol.*in l.is potest.in quinta col.uersicu.uideamus qualiter.ff. de acquiren. hæredita. &* Alexan,*in d.l, si emancipati.* Pro qua *opinione inducitur tex.in d.l.si filius.ubi tex.quo ad modum probandi, æquiparat probationem filij & serui.* Sed *clarum est, quòd si seruus sit in quasi possessione libertatis, non tenetur probare.l.uis eius.*C.*de prob.*Ergo *idem in filio.* Nec *obstat si diceretur, quòd imò ista quasi possessio non debet hoc operari, quia repugnat status primæuus naturæ, prout dicit* Alex.*in d.l.*Titia.*quia ad hoc respondet* Deci.*in d.l.si emancipati. quòd imò non repugnat; quia quòd aliquis sit in patria potestate, nõ est de iure naturali, sed de iure ciuili.*Instit.*de patria pote.in prin.*Sed *ista solutio nihil ualet: quia* Doc. *in d.l.si prius.nõ cõsiderant ius naturæ, prout credidit* Decius: *sed statũ originalẽ, quãdo quis nascitur.fa.l.fina.ff.de natali.restitu.* Tu *salua dictã limitationem, quãdo filius fuisset in illa quasi possessione per longũ tẽpus, puta decennium.l.j.*C.*de patr.pote.*Bar. & Bal.*in l.ij,*C.*si aduer. rem iud. & in l.post mortẽ.ff.de adop.*And.Sicu.*cõsi.ult.in iiij. uol.cõsiliorum* Alexã.Iaf.*in d.l.si prius.* Sed *hîc aduertendum*

dum est circa rationem. Nam si istud est, prout præsupponunt Doct. quia tãti temporis possessio est sufficiẽs ad præscriptionem cõtra patrem: certè isto casu filius esset tutus nonsolùm quo ad possessionem, sed etiã quo ad ius ipsum: quia hæc est natura præscriptionis. l. traditionibus. C. de pactis. Præterea nõ est uerum indistinctè, quòd præscribatur decennio, imò regulariter requiruntur uiginti anni, ut habetur in d. l. j. & ibi gl. & Salic. in l. ij. C. de præscrip. longi temp. quæ pro libert. nisi filius haberet aliquem titulum, saltem putatiuum, ueluti emancipationem nõ solenniter factam: nam in istorũ iuriũ præscriptione sufficit etiã titulus erroneus, ut per Bart. in l. j. §. j. ff. de itin. actuq; pri. & in l. Celsus. ff. de usucapionib. Potes dicere, quòd alia sit ratio istius decisionis. Nam ex quo pater permisit filiũ stare in tali quasi possessione per decenniũ, licet filius tali tẽpore nondum præscripserit liberationem à patria potestate, tamẽ acquisiuit quasi possessionem existẽtiæ sui iuris, ex quo per negligentiam decennij pater amisit quasi possessionem patriæ potestatis, prout regulariter est in qualibet possessione ciuili. l. j. in glo. magna. in fin. C. de seruis fugit. ubi Iaso. & Docto. Et licet gl. in seruitutibus realibus non procedat, secundũ Bal. in l. si quis diuturno. ff. si serui. uen. istud potest esse propter modicũ præiudicium inde prouenienti, ut declarat Lud. Rom. in l. si aliena. §. j. ff. de usucap.
3 quod nõ est in casu nostro. Sed uidi dubitari, † Stãte statuto quòd filiusfam. nõ possit se obligare sine cõsensu patris: aliqs existẽs in quasi possessiõe sui iuris, ꝑmisit Titio centũ ex cã onerosa, deinde nolebat soluere, sub prætextu statuti annullãtis obligationẽ. Et uidebatur talẽ in effectu nõ adiuuari, qa aliàs creditor remaneret deceptus. Nam licet actio ex cõtractu tollatur per statutũ, tñ poterit creditor agere

*actione de dolo uel stellionatus cōtra talem. ex quo alia actio deficit.l.j.ff.de pig.act.*Bal.*consil.xiiij.in primo uolu.* Statutū autē *tollit tantùm actionem ex contractu, non aūt eam quæ oritur ex maleficio uel quasi.l.penult.*C. *de dolo. l.ij.*C.*si minor maior.se dixerit.* Nec *obstat quòd debet sibi imputare creditor,qui non bene inuestigauit conditionē eius.arg.l.qui cum alio.ff.de regu.iur.& per* Bald.*in d.cōsi.xiiij.quia satis uidetur inuestigasse,qui sequutus est præsumptionem oriētem ex quasi possessione sui iuris.l.si quis patrem.ff.ad* Maced.Quod *tanto magis procederet,si iste filius asseruisset se emancipatū: quamuis ita contrahendo & se gerendo,satis uideatur hoc asserere.d.l.si quis patrē.*
4 *Subdunt tamē moder,in d.l.si emancipati.quòd imò † filius uidetur constitui in ista quasi possessione sui iuris, nedum per longum tempus,sed etiam per unicū actum tantū:sicut dicimus in quasi possessione electiōis.l.j.§.hoc interdicto. ubi* Bar.*ff.de iti.actuq; priua.&* Bar.*l.j.ff. de seruit.*Abb. *& alij in c.cùm ecclesia. de cau.pos. & propriet. Sed ista opi.est contra mentē* Doctor,*& cōtra supradicta, & termini nō sunt pares.*Nam *eligendo,fateor quòd quis acquirit quasi possessionem eligendi in illo casu: sed filiusfamil. faciendo unū actum tanquam paterfamil.nō acquirit hanc quasi possessionem,neq; quo ad illum casum .* Et *ratio est, quia ille actus solus non potest inducere quasi possessionem quo ad plenā liberationem,ex quo talis actus hoc necessariò non infert,& in simili habetur per* Bal.*in d.l.si quis diuturno.& no.in c.fi.de relig.dom.*Nec *etiam quo ad eum actum tantū;quia non potest quis pro parte esse emancipatus.ut est cōmunis conclusio, de qua per* Barto.*&* Docto. *in l.j.§.hoc autem.ff.ad* Trebel, *quæ ratio cessat in electione & similibus.*Præterea,*dato quòd per unū actum acquireretur*

reretur aliqualis possessio, tamē nō est magni effectus, tum quia repugnat origini seu actui primitiuo, tum quia pater retinet ciuilem possessionem, ut suprà declaraui. Decla
5 *ratur secundo prædicta regula,† ut non procedat quando non constaret filiū esse natū ex legitimo matrimonio: quia tunc præsumetur sui iuris, & ita intelligitur d.l. Titia.ff. solu.matri.& l.si uxor.in uerb.monstretur.ubi* Fulg.C. *de cond.inser.glo.in l.pactum quod dotali.C.de pact.* Et *est ratio: quia quòd quis sit in potestate, pendet ex matrimonio.* Instit. *de patria potest.in prin. Sed matrimonium est facti, unde nō præsumitur, ut infrà dicam: & ita dicit* Bar. *cons. xlij.uisa inquisitione.Corne.consil.68.placet mihi.col.penul.in primo.Ias.in l.post dotē.in prima col.ff.solu.matri. & sequuntur moderni in d.l.si emancipati.ubi respondent ad quasdam rationes* Barthol.Veroneñ. *cautel.cxx.inci.his quæ in iudicio.de quo dic ut per eos.*

¶ADDIT. Et melius quam alibi Cor.consil.208. quanquam. col.ij.in lib.3.& consil.204. quanquam videatur.col.3.versic. nec obst.adducta in contrarium.eodem libro.

6 *Limitaui istam opinionem in contingentia facti,† quando testator legasset filiæ suæ* Titiæ *unum florenum pro legitima iure naturæ sibi debita.nam per ista uerba uidetur probari quòd esset legitima, & in potestate, ex quo nō possent uerificari in filia simpliciter naturali, quia illi non debetur aliqua legitima iure naturæ.§.si quis autem.in auth. quibus modis natu.effic.sui.no.in authenti.nouissima.C.de inoffic.testamen.* Et *illa uerba, iure naturæ, posita ad executionem legati, declarant confessionem patris, qualiter asserebat eam legitimam, prout in simili dicit* Bald. *in l. eam quam.in penul.chart.uersicu.sed pone quidam.C. de fideicommis.ubi aliquis legitimans filiam, non obstante l.quicō*

tra.C.de incest.nuptijs.uidetur fateri eam esse incestuosam. Et ex supradictis apparet, quòd quamuis pater asserat aliquem esse filium suum, nō tamen propter hoc præsumitur legitimus, nisi in casu authen. si quis liberos.C. de natu.lib.

7 *Et hoc infertur ad testes dicētes,† qualiter* Titius *tractabatur pro filio, & ita fuisse reputabatur, q. non subaudiatur pro filio legitimo: licet* Deci.*consil.* 54. *in causa domini* Antonij.*consuluerit cōtrarium, allegando gloss.in c.lator.in glo.pen. & ibi* Iaco.*de* Sopis.*ī.qui filij sint legit. &* Bart.*in l.filium.ff.de his quæ in testa. ubi formando uerba articuli tractatus filiationis, nihil dicit de legitimitate.Sed ista sunt leuia, & glo.in d.c.lator. probat contrarium, &* Barto.*in dicto suo præsupponit cætera habilia, unde non est recedendum à prædicta opinioue.*

PRAESVMPTIO III.

1 *Res qualibet præsumitur allodialis & libera, non feudalis uel emphyteotica.*

2 *Comes aliquis si sit sub dominio regis, in dubio præsumitur habere comitatum iure proprio, non tanquam feudalem.*

3 *Fama plenè probat in antiquis.*

4 *Si in genere constet aliquem habere feudalia bona alicuius domini, & requisitus à domino ut ostendat pro quibus præstet homagium, si hoc non facit, omnia bona eius præsumuntur feudalia.*

5 *Feudalia præsumuntur bona, si probetur antecessorem in feudum illa habuisse.*

6 *Ecclesia quæ concedit iurisdictiones uel pensiones, censetur in dubio concedere feudum.*

1 TErtio† *præsumitur quælibet res esse allodialis & libera. non autem feudalis uel emphyteutica: quia ab origine sui, omne prædium censetur liberum à qualibet seruitute.l.altius.C.de serui.*Et *ecclesia præsumitur habere aliquem patronum, præter episcopum, quo ad ius episcopale, ut dicunt* Inno.*&* Bal.*in c.uenerabilis.ī. de excep.* Et

prop

2 *propterea infertur,† q. si sit aliquis Comes sub dominio Regis, in dubio præsumetur habere comitatum iure proprio, non autem tanquam feudalem, ut dicunt Hosti. & Io. And. in c. fin. in uerb. respondeo. suprà, de iudi. & in c. nimis. ubi Anto. de Butr. idem notat, infrà, de iureiur. de quo per Alexan. in d. consil. 15. in quinto uolu. Cardi. Alex. in rub. feudo. col. xlj. uersi. 15. Ias. in d. l. si prius. col. xiiij. cum cõcor.*

¶ ADDIT. Quòd quælibet res præsumatur in dubio allodialis, libera, & nõ feudalis, adde Alex. consil. 129. ponderatis his. in primo volu. vbi allegat concord. & consil. 55. prospectis his. col. x. versi. circa aliud dubium quo quæritur. in 4. Decius cõsil. 468. superiori anno. col. ij. & in consil. 498. viso casu. col. j. vbi dicit feudum non præsumi, nisi probetur: & allegat concordan. & consil. 588. viso puncto. col. ij. & consil. 424. proponitur. colum. ij. egregiè Paulus de Castr. in consil. 179. in causa quam magnificus. in primo volu. nouissimorum.

Et licet talis Comes seruitia Regi præstiterit, præsumitur ea simpliciter & tanquã suo superiori fecisse, non tanquam domino feudi. facit tex. in l. non dubito. uersicul. hoc enim adijcitur. ff. de capti. & tex. in Clemẽ. pastoralis. col. penulti. uersi. eo modo. de re iudi. nisi fecisset aliquos actus, qui propriè essent de natura feudi, prout est petitio inuestituræ. c. j. §. si uerò. quid sit inuest. in usib. feud. Et istud intellige, quando facti fuissent plures actus, iuxta not. in l. si certis annis. C. de pact. & declarat Card. in d. rubri. Et hæc
3 *sit prima limitatio. Fallit secundo, † quando fama esset q. talia bona essent feudalia, & essemus in antiquis: quia tũc fama plenè probat, ut habetur in c. ueniens. j. suprà, de testi. & in c. quid sit nouale. j. de uerbo. signifi. Et ita dicit Alex. in d. consi. 25. ubi dicit idem esse si probaretur p uerba narratiua principis, iuxta Clemẽ. j. de prob. ut ibi per eum.*

¶ ADDIT. Quòd fama plenè probet in antiquis, vltra cõcordantes amplè traditas p Feli. in d. c. veniens. vide Romanum.

consi.414.circa propositū.in fi.& consi.109.in proposita consultatione. Alexan.consi.16.col.6.nume.17.in 5.volu.& consil. 12.in nomine domini.col.fina.in 4.& consil.75.visis.col.ij.eo. lib.& consil.4.videretur inspectis.colum.v.num.28.& consil. 208.viso summario.col.penult.in 2.volu.Curtium Seniorē egregiè consil.69.Christi nomine.col.ij. vbi allegat concor. & consi.76.super motiuis.col.iij.Decium consil.42.diuino implorato præsidio,& pro facultate mea.col.antepenul.& consi. 428.viso consilio. vbi copiam amplissimam concordantium allegat.& tandem attestatur communem Ias.in l.prætor ait. §. prætor ait.ff.de eden.col.penult.nume.25.& in l.cū ea quæ.in fin.C.de transact.& plenius in l.cum aliquis.col.final.vbi allegat concord.C.de iure deliber.& Decius in l. ex his.col.iij.C. de testa.milit. Curtiū Iuniorem in consil.17.licet per celeberrimos.& per Hippol.de Marsil.in l.de minore.§.plurimū.nu. 60.& seq.versi.item fama.in antiquis.ff.de quæst.vbi multa egregiè tradit.& in rub.de probat.num.194.versi.item pro prędictis etiam facit.& sing.505.antiqua &c.& Socin.fallētia.187. fama.in fin.& seq.Ex quibus locis etiam colliges,quantum tēporis debeat ascendere illud antiquum,an quadraginta annis, an verò centum, aut tantum temporis, quòd non sit memoria in contrarium.

4 *Fallit tertiò,†quando constaret in genere,quòd aliquis haberet bona feudalia talis domini, & requisitus à domino ut ostenderet pro quibus bonis præstaret homagiū, hoc non faceret:nam tūc omnia præsumuntur feudalia, ut dicit Specu.in tit.de locato.§.nunc aliqua.uersi.lxij.Iaco.de Beluis.Car.& Bal.in c.uasallus.j.si de feu.fuerit cōtrouer. inter do.& agna.Bald.in c.j.de uasall.qui contra constitu. Lotharij.& in c.j.§.insuper.de prohib.alie.feu. per Fede. Alb.de Ros.in l.si certis annis.C.de pac.& in l.plures apo chis.de fid.instru.Alb.& Fulg.in l.Titius.ff.de actio.emp. Iaso.in l.ij.in xiij.quæstio.C.de iure emphyt.quod intellige & declara ut per Cardi.in d.c.uasallus.& per Bald.consil.*
5 *225.in j.uolu. Fallit quartò,†quando probaretur quòd antecess*

antecessor habuisset illa bona in feudum: quia præsumūtur eodem iure peruenisse ad hæredem, secundùm Bald. in l. si cuius. ff. de usufr. & And. Sicul. consi. 18. in 15. col. in ij. uol.
6 Fallit quintò in ecclesia, † quæ concedit iurisdictiones uel pensiones: quia in dubio censetur concedere in feudum, ut est tex. in c. ad audientiā. ubi Bal. infrà, de præscrip. sequitur Ias. in d. l. si prius. Et potest esse ratio, quia de natura rerum ecclesiasticarum est, ut non alienentur, si facilius infeudentur. c. j. qui feud. dare possunt. unde potius præsumitur infeudatio. quod non est in rebus laicorum. Cogita tamen, quia ille tex. in d. c. ad audientiam. non uidetur ponere aliquid speciale in ecclesia: & procedit ista limitatio, quando constat, quòd concessio ipsius rei fuisset facta per ecclesiā, & quòd ecclesia præsens erat in possessione: alioquin, eo ipso, q. soluitur aliquid ecclesiæ in signum subiectionis, non sequitur, q. sit feudum, uel emphyteusis: quia in dubio præsumetur potius simplex census, ut dicunt Alber. & Mod. in l. ij. C. de iur. emph. & potuit ille census fuisse impositus à domino rei in fauorem ecclesiæ, non q. res à principio fuisset ecclesiæ: quod nota.

PRAESVMPTIO IIII.

1 *Baptizatus quis non præsumitur, nisi probetur.*
2 *Ecclesia non præsumitur consecrata, nisi probetur.*
3 *Fisco ecclesiæ ad consequenda bona defuncti sine hærede, an sufficiat probare, quòd defunctus erat indutus more clericorū, an uerò requiratur plena probatio, quòd clericus erat.*
4 *Titulus semper debet probari, quando sumus in ijs in quibus requiritur titulus, nec possessio etiam longissima aliquod ius tribuit.*

1 QVarto. Præsumitur † quis non esse baptizatus, nisi probetur. c. paruulos. de cōsecrat. distin. iiij. Eodem
2 modo † non præsumitur ecclesia consecrata. de consecrat. distin. j. c. solennitatem. Nec præsumitur quis ordinatus. 68. distin. c. presbyteri. & ibi glo. ponit istos tres casus. Et

3 *hoc facit ad quæstionem† de defuncto sine hærede, cuius bona tanquam uacantia petuntur à fisco principis: & episcopus dicit, q. imò pertinent ad fiscum ecclesiasticum: & probat, quia talis erat clericus, quòd præsumebatur ex quasi possessione clericatus, quod præsumebat ex habitu, quia erat indutus more clericorũ.* Domi. de S. Gemi. in c. *si iudex. §. fi. j. de sent. excommu. in 6. tenet, q. istud nõ sit satis, imò nisi episcopus probet ueram ordinis collationem, non obtinebit.* Et ratio *potest esse, quia ista quasi possessio repugnat origini, unde nõ releuat ab onere probãdi, per supra dicta. Sed tu aduerte: quia uidemus, q. ista quasi possessio aliquando releuat à tali onere, ut in d. c. si iudex. ubi iudex depræhendens aliquem in tonsura, non debet cõpellere ut probet clericatũ, sed debet remittere ad ecclesiasticũ.* Vnde
4 *dic, quòd alia ratio est, uidelicet, † quia ubi in aliquibus necessarius est titulus, nec possessio etiam longissima aliquod ius tribuit, prout est in casu nostro, semper debet titulus probari. c. cùm adeò. de rescrip. c. ex literis. de transact.* Nec *possessio transfert onus probandi. arg. c. ad decimas. de restit. spol. in 6.* Fallit, *ubi ageretur de modico præiudicio, ut quia essemus in præparatorijs iudiciorũ. ita procedit text. in d. c. si iudex. &* declarat Bal. *in l. non ignoras. in ij. col. C. qui accus. non poss. & est de mente* Ange. *in d. l. si prius. & facit tex. de consecr. distin. iiij. C. si eos.*

PRAESVMPTIO V.

1 *Matrimonium non præsumitur ex cohabitatione, sed potius fornicatio. Secus de iure ciuili.*
2 *Filij nati ex duobus simul cohabitantibus, an admittantur ad successionem parentum ex eo, quòd ius ciuile præsumit matrimonium ex cohabitatione.*
3 *Filij nati ex cohabitatione duorum, an iure canonum in dubio præsumantur nati ex concubinatu, an uerò ex stupro.*
4 *Naturalis filius ut quis dicatur, quæ requirantur.*

5 *Concubina ut quæ dicatur, plura requiruntur.*
6 *Filij nati ex seruitrice alicuius, non dicuntur naturales, sed spurij.*
7 *Filij ut legitimentur, requiritur ut sint nati ex concubina matrimonio digna.*
8 *Filij in dubio præsumuntur spurij.*

1 QVinto.† Matrimonium non præsumitur ex cohabitatione, sed potius fornicatio. xxx. q. 5. c. aliter. secus de iure ciuili. per l. in liberæ. ff. de ritu nup. gl. in l. in concu
2 binatu. ff. de concubinis. Sed difficultas est in practica, † nũ quid quo ad successionem filiorũ, qui inde procreati sunt, saltem attendamus dispositionem iuris ciuilis. Et Bald. singulariter in c. ex transmissa. de resti. spol. & in l. & si contra. C. de nup. dicit, quòd sic, licet Canonistæ non contententur: quia cũ ad ius Cano. pertineat principale, ergo & quicquid ex eo sequitur. c. lator. qui filij sint legit. c. tuam. de ord. cognit. & facit tex. in c. de prudentia. ȷ. de dote post diuor. rest. Et isti rationi Bal. non respondet: & eandẽ opinionem uidetur tenere Abbas in d. c. lator. Sed tu aduerte, quia in contrarium fortiter obstat supradicta ratio posita per Bal. quam confirmo per doctrinam Abb. cõmuniter approbatã in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. ubi concludit, quòd quãdo lex ciuilis procedit, præsumẽdo circa actũ spiritualem, nõ ualet, etiam si lex canonica illi non aduersaretur. ut ibi per eum, & Mod. Si ergo d. l. in liberæ. nihil ualet, certè non debemus eam fouere quo ad successionẽ filiorum. Sed tamen puto primam opinionẽ, quæ est fauorabilior, esse ueriorem: & considero, quòd ratio cur lex Canonica non præsumat matrimonium, est, quia cùm simus in dubio peccati, capitur præsumptio tutior pro anima, & sic, quòd sit peccatum. ita dicit gl. in d. c. aliter. & not. in c. unico. de seruti. ab ord. faci. Sed ista ratio non militat, nisi respectu ipsorum principalium: ergo lex Cano. corrigens ciuilem.

uilem, ex aliqua ratione non debet extendi, nisi quatenus infert dicta ratio. l. adigere. ff. de iure patro. per Ioan. And. in c. fin. de consuet. & per Mod. in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. Et sic resultat manifesta differentiæ ratio inter principale & accessorium, quo casu accessorium nõ imitatur naturam principalis. l. & scis. C. de præd. minor. & d. l. in liberæ. satis uidetur approbata à iure Canonico, quo ad filios, ex quo ratio correctionis non infert nisi quo
3 *ad principale. Sed † circa hanc præsumptionem contingit pulchra dubitatio. Nã dato, quòd præsumatur fornicatio, an intelligemus de cõcubinatu, an de stupro: & sic, nũquid filij inde nati erunt naturales, an uerò spurij? Et uidetur dicendum, quòd deberent præsumi naturales simpliciter: quia ubi concubitus est inter solutum & solutam, filij inde nati sunt naturales. c. innotuit. suprà, de elect. notatur in c. tãta. ꝗ. qui filij sint legi. Sed istud posset procedere, attento communi usu loquendi, uel etiam, ut arbitror, attento iure Canonico simpliciter.*

¶ADDIT. Vide Bal. post Io. And. in c. nisi cum pridem. de renunc. & cons. 129. factum proponitur. in 2. vol. & Io. Baptist. in l. si qua illustris. col. ij. ad Orficia. C. & egregiè in pulchro casu consuluit Stepha. Bertran. cons. 26. ex processu. in 2. volu. nouißimorum.

4 *Sed de iure ciuili, † ad hoc quòd aliquis sit naturalis, & sit capax succeßionis paternæ, requiritur, quòd sit natus ex*
5 *concubina. Et ad hoc, † quòd dicatur concubina, multa requiruntur: uidelicet, quòd sit solutus cum soluta, ita quòd inter eos poßit esse matrimonium: & quòd sit retenta diu in domo in habitu concubinæ, quæ parum distat ab uxore: & quòd sit unica concubina. & probatur in §. si quis autẽ defunctus. in auth. quib. modis natu. effi. sui. & in l. iij. ff. de concubinis: & ita dicit Spec. in tit. de succes. ab intest. §. j. uers*

uersf.nunc de naturalium. Idem uoluit Ioã. And. in rub. qui filij sint legit. in addit. Spec. in prin. & Signorol. de Homo. cõsi. ccxxj. factum sic se habet. Abbas in d.c. innotuit. & est de mente Bar. in l. fi. ff. de concubinis. & in l. fi. in princ. ff. de his quib. ut indig. & per Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in xiiij. col. ff. ad Trebel. Abb. in d.c. per uenerabilẽ. & in d.c. tãta. Io. Bapt. de S. Seuer. in repet. l. si qua illustris. in j. charta. C. ad Orficia.

¶ADDIT. Vltrà hîc allegata, idem tenet Bal. in l. fin. C. de natur. lib. & conf. 206. casus talis est, quidã A. lib. 3. Old. conf. 196. factũ tale est. Nico. de Vbaldis in tract. suc. ab intest. circa prin. vers. secunda species liberorum. & Mathesi. in tract. success. ab intest. col. ij. vers. secundum membrum. Ang. Aret. in §. fi. Insti. de nuptijs. Mar. Laud. de Caza. in tract. legit. vers. in Christi nomine amen. priusquam &c. vbi melius quam alibi. & Præpos. in c. lator. qui filij sint legit. Angel. conf. 223. pro decisione. & Alex. conf. 60. visa legitimatione. col. iij. & conf. 173. super eo de quo quæritur. in ij. colum. lib. 5. & Cor. conf. 6. memini. cons. ij. lib. 4. vbi alleg. concord. & Steph. Bertran. conf. 26. ex processu. nu. 5. in fi. & nu. 7. lib. 2. nouiss.

6 *Et † propterea filij, quos aliqui habent ex seruitricibus suis licet non coniugatis, dicuntur spurij, non naturales. ut dicit Bald. in lege, eam quam. in septima colum. C. de fideicommiss. & Alber. de Ros. in rub. C. de naturalib. libe. in princ. ubi dicit, quòd de hoc fuit magna quæstio in prouincia: & dicit Baldus in consilio cclxij. recordor me consuluisse. in primo libro. quod pauci sunt uerè naturales, propter multa quæ requiruntur ad concubinatum.*

¶ADDIT. Ideo cõsuluit Oldra. conf. 196. factum tale est. in nobili qui cognouit pauperculam mulierem, quæ solebat portare aquam de fonte in domum nobilis, & conducebat operas suas ad messes, & viuebat de laboribus manuum suarum, & illi mulieri nobilis non prouidebat, nisi de duobus annis in tunica, & duas vel tres salmatas bladi omni anno ad ipsius mulieris

suppl

supplicationem: quòd nati ex tali muliere paupercula, & illo nobili, non sunt dicendi naturales liberi, sed spurij, quia, vt supra dictum est, oportet, quòd sint ex muliere in schemate concubinæ sociata, & quòd concurrant illa, quæ suprà recitauimus.

Facit quod not. Angel. in §. sed & aliud. in authentic. quibus modis naturales efficiantur legitimi. ubi dicit,
7 *† quòd ad hoc ut filij legitimentur per modum traditum ibi, & per textum in authen. si quis liberos. C. de naturalibus liberis. requiritur, quòd sint nati ex concubina matrimonio digna, secundùm supradicta: & sequitur Cardinalis, Alexand. in c. per uenerabilem. in x. colum.. alias est in quinta columna, sub §. quod autem. uersic. secundus modus. infrà, qui filij sint legitimi. Est uerum, quòd ad hoc quòd legitimentur per subsequens matrimonium, istud nō procedit de iure Canonico: c. tanta. qui filij sint legitimi. late Decius consilio centesimoquinquagesimoquinto, & ius Canonicum isto casu attenditur, ex quo agitur de dependentijs matrimonij, quod est quid spirituale, ut ibi per eū.*
8 *Ex supradictis ergo habes, † quòd filij in dubio præsumuntur spurij, non autem naturales. Est uerum, quòd contra supradicta obstat textus in lege, si quis ingenuam. cum glossa prima. ff. de captiuis & postliminio reuersis. ubi filij quos quis habet ex serua, dicuntur naturales. facit lex secunda. C. si mancip. ita fue. alie. & glossa in dicta lege, si quis ingenuam. intelligit illum textum, quando non fuerat retenta in concubinatum. Sed ego puto dictam glossam non esse ueram: quia filij non dicerentur naturales, nisi ista ancilla fuisset habita sub nomine concubinæ. argumento legis finalis. C. commu. de manumiss. Et ita tenent Aretinus consilio quadragesimooctauo. in primo dubio. Ioannes Baptista de Sancto Seuerino, in d. l. si qua illustris.*

ſtris.col.ſecunda.

PRAESVMPTIO VI.

1 *Excommunicatus qui fuit, præſumitur etiã hodie excommunicatus. Limitatur ibidem, & ſeq.*

1 SExto. † *Qui fuit excommunicatus, præſumitur etiam hodie excommunicatus. c. ſicut nobis. ubi* Abbas *infrà, de ſententijs excommu. c. propoſuit. ubi gloſſa. de clericis excommunica. Rota in undecima deciſione. tit. de probat. in antiquis.* 2

ADDIT. Vide Anch. conſ. 64. incip. in Chriſti nomine &c. motiua iudicis. Felin. in c. ſcribebam, col. ij. j. eod. Boſchũ Codega in c. j. col. xiiij. verſ. etſi ſit difficile. de iudi. & Nicol. Euerardum in centuria locorum legalium, loco de tempore ad tẽpus, fol. 70. verſo.

Limitat hanc concluſionem Abbas *ibi, ut procedat in excommunicato ſimpliciter: ſecus ſi excommunicatio fuerit conditionalis: puta, excommunico te, niſi decem* Sempronio *intra menſem dederis. Nam ex quo potuit illa decem dediſſe, non præſumetur excommunicatus quo ad tertium agentem: ſecus quo ad ipſum* Sempronium. *de quo in c. ſuper his. per* Innocentium. *de accuſat. Adde pro hac limitatione quod notat* Lapus *allegatione 126. incip. quidam incarceratum. ubi ſi accuſatur clericus tanquam excommunicatus, quia celebrauit in parochia aliena, iuxta Clem. j. de priuil. & hoc probetur, non tamen poterit condemnari, quia potuit hoc cum licentia facere. Sequuntur* Antonius de Butri. & Imola *in dicto c. ſuper his. Et licet* Decius *in l. non hoc. C. unde legit. reprobet, ex eo, quia intentio actoris uidetur fundata, iuxta gloſſ. in l. ſecunda, ff. de appell. recip. quam not.* Matheſ. *nota. 19. tamen puto deciſionem poſſe ſuſtineri: quia cum ſimus in criminalibus, debet accuſator cõcludenter probare crimẽ factũ reſpectu tertij.*

tertij. Nec ista simplex præsumptio, quòd non habuerit licentiam, sufficiet. l. fin. C. de probat. nisi esset præsumptio, quam lex etiam in criminalibus approbaret, puta, quia ualde efficax & uiolenta, ut per Abb. in c. insinuatum. j. de simo. in c. accedens. de accus. & not. per Mod. in c. afferte. j. eod. & per Bal. in l. siue possidetis. in ij. colū. C. de probat. Et secundùm istam saluationem restringo supradictam limitationem Abbatis. Secundo limitat ibi Abbas, † quando

2 iste communiter reputaretur pro absoluto. nam tunc, quātum ad alios secum contrahentes, non haberetur pro excōmunicato, ut per eum. Tertio limitat, quando allegaret absolutionem, & diceret se perdidisse instrumentum, & lapsum esset longum tempus, & talis esset bonæ conditionis. arg. c. illud. iij. col. Tu adde tex. in l. sicut. C. de fid. instru. in l. testium. C. de testibus. in c. j. quid sit inuest. in usib. feudo. ubi Bald. Quarto limitatur in casu notabili, quem refert Cynus in l. edita. in 7. colum. C. de eden. ubi dicit, quòd si aliquis excipiendo dicat electionem nullam, quia electores antè fuerant excommunicati, talis exceptio non releuabit, quia non fiet interpretatio, quòd quo tempore elegerunt, essent excommunicati: de quo dic ut per eum: & de ista doctrina j. dicam uers. xij.

PRAESVMPTIO VII.

1 Malus semel, semper præsumitur malus. Limitatur nu. 1. & sequent.
2 Tortura in dubio incipienda ab illo qui aliàs simile delictum fecit.
- Carceratus ex delicto, si aliàs ueniret relaxãdus fideiussorib', si tamē aliàs aufugit de carceribus, non erit relaxandus, sed diligenter custodiendus. Vide in addit.
3 Malus si per triennium saltem stetit probus & abstinens à delicto, non præsumitur amplius malus. Intellige ut ibi.
4 Notarius si fecit instrumentum falsum, an præterita cætera præsumantur falsa.

Septi

1 *SEptimo.† Præsumitur qui fuit malus, etiã nunc malus. regula, semel malus. de reg. iu. in sexto. de qua per Hipp. singu. lxxiiij. Et ex hac regula infert Salic. in l. fina. in ulti.*
2 *col. C. de quæstio. † quòd ubi plures fuerunt in rixa, & reperitur unus uulneratus, poterit iudex deuenire ad torturam contra illum, qui aliàs simile delictum commiserit, per dictam regulam, quam sequuntur moder. in l. j. in princi. in ulti. col. ff. de quæstio.*

¶ADDIT. Vult allegare Hippol. de Marsil. quem etiã vide in singu. 217. incip. ter vel quater. Ex hac regula etiã inferũt Goffred. Ioã. And. Imo. Panor. & alij, in c. scribã. per illũ text. ĩ. eod. quòd qui semel malè & negligẽter studuit in iure Canonico, præsumitur quòd male studebit in iure ciuili. & vide Nicol. Euerardũ in centuria locorũ legaliũ, in loco de tẽpore ad tempus. Accedat quod voluit gloss. notab. in l. lege Cornelia. ff. ad Syllan. vbi Bald. & Lud. Rom. & Bal. in l. iij. C. de episc. audien. Ang. Aret. in tract. malefi. in verbo, fama publica. versi. quarto notandum. & Hippol. Mar. in l. maritus. col. pen. ff. de quęstio. quòd licet quis aliàs veniret relaxandus fideiussoribus ex aliquo delicto, nec veniret incarcerandus, si tamen aliàs semel de carcerib. aufugit, carcerandus est, & diligenter custodiendus, & per hoc perdit beneficium l. j. ff. de custo. reor. bene faciunt quæ amplè cumulat Felin. in c. ad abolẽdam. col. j. extrà, de hęret. & latius in c. scribam. col. ij. ĩ. eod. vbi etiã subijcit, quòd semel hæreticus, præsumitur semper hæreticus. Et de hac regula, semel malus. vide omnino Barto. & Doctor. in l. si prius. in quinta oppo. tertiæ partis principalis. ff. de noui oper. nuntia. ibi, locus ordinarius. & vide notabile consilium Ludo. Roma. in consil. 54. visis circa id. ante finem.

Limita primo hanc regulam, ut intelligatur in eodẽ genere mali, uel illi simili. l. si cui. §. j. de accus. l. nũ omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. Iaco. de Beluis. in disput. sua, quam posuit in l. omnimodo. C. de inof. testamen. & eam ad literã refert Alber. de Ros. ibi. & Anchar. in d. regula, semel. & Lucas de Pen. in l. quẽadmodum. C. de agric. & cen. lib. xj.

& ita etiam limitat Bart. in l. Caßius. ff. de senato. Bald. & Imo. in l. fin. ff. de hæredibus instit. Ioan. de Ana. in c. P. diaconus. de homi. Feli. in c. cùm in iure. in prim. suprà, de offi. deleg. Alex. consi. quinto. in princip. & consil. 77. uersicu. quintum. in princi. & consil. cxliiij. post reditũ. in secundo.

¶ ADDIT. Quod videre poteris cum varijs concordan. per Hippol. Marsil. consil. 15. æterni numinis. col. iiij. numer. 9. & consil. 77. dominus labia. col. ij. numero 11.

Adde tamen, quòd qui est malus in uno, habet contra se nõ modicam suspicionẽ q. sit malus in alijs, propter magnã cõnexitatem quam habent uitia inter se: & probatur à fortiori in c. si gens Anglorũ. 56. distin. ubi ex una specie delicti paterni, præsumũtur filij laboraturi pluribus & diuersis delictis. Secundo limitatur, † quando aliquis stetisset
3 *probus & abstinens ab illo delicto per aliquod tempus, saltem per trienniũ. §. hinc autem nobis. in authen. de monachis. & ibi Angel. Salic. in l. fina. §. si fideiuss. ff. qui satisda. cogan. in l. si minorem. in tertia col. de in integ. resti. mino. Lud. Roma. consil. 225. in ij. col. Ias. in l. si prius. in penulti. char. ff. de operis noui nuntia.*

¶ ADDIT. Faciũt multa egregia dicta cumulata per Ias. in l. in arenam. C. de inofficio. testamen. vbi multa congerit de eo quem pœnituit, & effectus est vitæ melioris. vide omnino.

Adde quòd ista limitatio est intelligenda, quando talis delinquens fecisset magnam pœnitẽtiam, puta, quia ingressus religionem, prout loquitur ille tex. uel quando probaretur pluries euenisse illi occasionẽ similis mali faciẽdi, & tamẽ eũ abstinuisse. secundùm Iaco. de Beluis. in d. disputa. Tertio limitatur, ut nõ procedat in delictis quæ per naturam seu ætatem alterantur: licet enim iuuenis fuerit libidinosus, non præsumetur idẽ uitium in sene. & ita est de mente Bart. in d. l. Caßius. & in d. l. si cui. §. ijsdem. arg. l. spadonem.

item.§.qui absolutus.ff.de excus.tut.& per Fel.in d.c.cùm in iure. Quarto intellige istam regulam respectu futurorum: quia qui fecit aliàs delictum, præsumitur simile in futurum facturus: sed respectu præsentis, ista præsumptio nō facit plenam probationem, sed suspicionē tātùm, prout dixi per dictum Salic.in d.l.fin.C.de quæstio.& ita uoluit Iacob.de Beluis.in d.disputa.

4 *Et hoc facit † ad quæstionem de Notario qui fuit cōdemnatus, quia confecit unum instrumentum falsum: nunquid cætera etiam præsumūtur falsa? Et uidetur dicendum quòd non, per istam limitationem: licet in futurum post condemnationē non posSit alia facere. ita tenent Inno.Abb.Imo.Ioā.de Ana.& ibi latè Feli. in c. fraternitatis.ī.de hæret. & fuit quæstio aliàs disputata, ut per Alberic.de Rosa.in l.consiliarios.C.de assessorib.*

¶ ADDIT. Vide Iaſ.in l.ſi ex falſis.ad fin.C.de tranſact. Adde fortius, quòd licet Notarius ſemel de falſo cōdemnatus, non poſsit alia inſtrumenta conficere, poterit tamen præterita, de quibus fuit rogatus, perficere, ſeu in publicam formam redigere, ſecundū Bart.in l.ad teſtamentum. §.j.ff.de teſtam.refert & ſequitur Iaſ.in l.Barbarius Philippus.col.antepen.verſic.iuxta præſentem materiam de Notario.ff.de offic.prætoris. vbi alleg.concord.& in l.prætor. §.j.in fin.ff.de edendo.& Felin.in d.c.fraternitatis.in vj.fallentia.Et quòd Notarius committēs falſum,& cōdemnatus de falſo,in vno, non poſsit in futurum alia inſtrumenta conficere, vltra hic allegata vide ampliſsimas concordantes per Hippolytum Marſil.ſingul.593. tū ſcis quòd notarius.Illud tamen menti cōmenda,quod tradit Bald. in l.in fraudem.§.ſi quis.ff.de teſta.milit. refert & commēdat Hippol.Marſil.ſing.569.pia cauſa.in fin.quòd vſqueadeo Notarius ſemel de falſo damnatus prohibetur in futurum inſtrumenta conficere, vt etiam ſi pro pia cauſa inſtrumentum ſeu teſtamentum ſcripſerit,nō valeat,nec ſibi credatur.quod not.

Quinto, dicta regula nō procedit in crimine occulto: q̄a nō præsumitur aliquis simile facturus, imò præsumitur

facere pœnitentiam de eo. Et est ratio, quia in occultis semper capimus interpretationem in meliorem partem. sexta quæstion. j.c. si omnia. & c. ex tuarum. j. de sortileg. & per Iaco. de Beluis. in prædicto loco.

PRAESVMPTIO VIII.

1 *Bonus qui fuit, semper præsumitur bonus.*

1 *OCtauo. † Præsumitur qui fuit bonus, etiam nunc esse bonus. c. mandata. j. eod. quia ex transacta uita, addiscimus quid de sequenti conuersatione præsumamus. fa. text. in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita.*

¶ADDIT. Adde Alex. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de edendo. col. vlti. Hippol. in l. maritus. numer. 39. de quæstio. & consil. 70. nume. 12.

Limita istam conclusionẽ quinq; modis, ut per Felin. in c. cùm in iure. in prin. de offic. deleg. & in c. fina. in iiij. col. j. eod. Dic ut ibi, & aliquid dicetur in regula sequen.

PRAESVMPTIO IX.

1 *Vidua fornicatrix, idem præsumitur fecisse uiuo marito.*

2 *Raptoris pœna non punitur, qui rapuit mulierem quæ aliàs fuerat tacta, uel lasciuiter osculata.*

3 *Vidua stuprum committens perdit dotem, sicut uxor adulterium cõmittens. Contrarium tenet nume. 5.*

4 *Probationes luce clariores non requiruntur in criminibus, quãdo agitur de pœna pecuniaria.*

1 *NOno. † Præsumitur uidua fornicatrix, idem fecisse marito uiuente. §. fin. in authen. de restitu. & ea quæ parit. facit l. si hi qui. C. de adul. ubi accusati de adulterio, & liberati prætextu consanguinitatis, si deinde cõtrahunt matrimoniũ, præsumuntur prius adulterati. Ad idem quod*
2 *not. Paul. de Cast. consil. ciij. uiso dicto statuto. ubi † statutũ puniẽs raptorem mulieris, nõ habet locũ in eo qui rapuit mulierẽ quæ aliàs fuerit tacta, uel lasciuiter fuerit osculata: quia talis nõ præsumitur rapta per uim: de quo p Alb.*

de Ros.

de Ros.in tertia parte statutorũ,quæs.32.cum cõcord.per aliquos moder.in l.maritus.in fin.ff.de quæstio.

¶ADDIT. Vult allegare Hippol. & vide eundem singula.74. tu habes.& in rubri.de fideiusso.nume.175.

Et ex his etiã infertur ad id quod notabiliter consuluit
3 *idem Pau.consil.cxliij.reuocatur in dubium.in ij.uol.ubi† dispositionẽ legis uolentẽ quòd uxor per adulteriũ perdat dotem,ampliat etiam in uidua stuprum cõmittente.refert & sequitur Ias.in l.ij.in ij.col.ff.sol.matr.Et ratio est,quia uidua dicitur esse in matrimonio,saltem fictè,per interpretationẽ l.sororem.C.de his quibus ut indig. & ibi Paul.de Cast.idem tenet,& in l.fideicõmissum.C.de fideicõmis. Sed tu ultra rationes Paul.de Cast.ibi positas dic,quòd facit su prascripta præsumptio, quòd ex tali stupro cõmisso in uiduitate præsumitur idem fecisse in matrimonio.d.§.penul.*

Nec obstat fundamentum Alex.in d.l.sororẽ.contrariũ tenentis,dum dicit,quòd iura pœnalia non debent extendi de casu uero ad fictum.c.odia.de regul.iuris.in sexto.Nam respondeo, quòd non sit aliqua extensio, ex quo iura loquuntur de adulterio, de quo etiam nos loquimur:quia lex præsumit adulterium factum uiuente uiro,per supradicta.

Nec obstat quòd in materia criminali requiruntur apertissimæ probationes,nec sufficiunt præsumptiones.l.fin.C.
4 *de probat.†quia illud procedit,ubi ageretur de pœna corporali:secus si de pœna pecuniaria, prout est in casu nostro,ubi ageretur de amissione dotis simpliciter. Et ita illã legem limitant Lud.Bononien.in consi.xlix.in addit.consiliorum Ioã.de Ana.pro quo facit quod notat Bald.in l.iij. C.ad leg.Iul.maiest. & uidetur de mente glo.prout eam declarat Imol.ibi,in c.ueniens.j.suprà,de testi.circa quod dictum Imo.uide moder.Perus.in c.j.in pen.col.j.de appel.&*

facit tex. in c. testimonium. suprà, de testib. Et sic potest de-
fendi prædicta decisio. Ego † tamen nō puto esse uerum: & in contrarium urget text. in d. §. fin. ubi tex. præsupponit, quòd si mulier fornicetur ultra tempus luctus, quòd non incidat in pœnas impositas transeūtibus ad secūdas nuptias, de quibus in l. j. C. de secundis nupt. & hoc tenent gloss. & Ang. ibi expresse, in d. §. fina. & not. in authen. eisdem. C. de secund. nup. Et inter cæteras pœnas, est etiam diminutio dotis, ut habetur in d. l. j. Nec obstat prædicta præsumptio, quia alio non constito, non est sufficiens ad faciēdum principaliter aliquem condemnari super crimine præsumpto, ut in simili dixi suprà in septima præsumptione, in quarta fallentia.

PRAESVMPTIO X.

1 Periurus semel, præsumitur adhuc facturus periurium.
2 Periuro semel, non defertur iuramentum ad probandum.
3 Testi aliàs periuro nō creditur: sed an faciat indicium ad torturam, uel ad formandam inquisitionem.
4 Socius criminis licet faciat quandoque indicium ad capturam, torturam, uel inquisitionem, hoc tamen non procedit in socio periuro.

1 DEcimo. † Præsumitur qui semel fuit periurus, adhuc facturus periurium. xxij. quæst. quinta. C. paruuli. c. literas. in fin. j. eod. † Unde qui semel fuit periurus, perdit of-
2 ficium probandi per iuramentum, secundum Ro. & repe. in l. admonendi. de iureiurā. facit quòd notat Felinus in c. ex parte. secunda col. de testibus. c. ad reprimendum. in prima col. de offic. ordina. in c. pastoralis. in xj. col. uersicu. secundo limita. de except. Et faciunt multa similia, de quibus per Baldum in auth. cui relictum. in iij. col. uers. attende. C. de indic. uidui. tol. Ang. in l. qui iudicio. ff. de accu. glos. & ibi Roma. in l. lex Cornelia. ff. ad Sylla. Pau. de Castr. in l. j. C. de proba. Moder. in l. maritus. penulti. col. ff. de quæstio.

ADDIT.

¶ADDIT. Vult allegare Hipp. Marsil. qui ibi egregia similia cumulat: & vide eundē latissimè ad dotem huius præsumptionis, in rub. de fideiusso. nume. 167. vsq; ad nume. 179. & in consil. 78. salus omnium. col. antepen. & singu. 74. tu habes regulam. vbi multa cumulat: & aliqua per Feli. in c. per tuas. col. fi. extrà, de simon. & per Nicol. Euerardum Præsidem, in centuria locorum legalium, in loco de tempore ad tempus. qui est locus 42.

2 *Et ex hoc infertur, † q, non creditur testi qui aliàs perhibuit falsum testimoniū: de quo in c. testimoniū. suprà, de testi. Et uidetur quòd talis testis periurus non faciat indiciū nedum ad torturam, sed nec ad informandam inquisitionē. c. sicut nobis. in fin. suprà, de testib. Et ita consuluit Raph. Ful. consil. 173. & consil. 107. & Decius consil. 189. Et † licet dictum socij criminis faciat indicium ad capturam, & ad formādam inquisitionem, & in aliquibus casibus ad torturam, ut habetur per Augu. de Arim. post alios in tracta. malefic. Angel. in uerbo, fama publica. in quinta col. tamen istud non est in periuris, in quibus deficit fundamentum testium, uidelicet fides ipsa. d. cap. testimonium. & d. c. sicut. quod singulariter nota.*

3

PRAESVMPTIO XI.

1 *Inimicus olim, præsumitur etiam hodie inimicus.*
2 *Litigans cum aliquo, an saltem lite finita possit contra eum testimonium dicere.*

1 V*Ndecimo. † Præsumitur etiā hodie inimicus, qui olim fuit inimicus. l. in ipsius. ubi Bal. no. C. fam. ercisc. Inno. in c. cùm oporteat. de accusa. Salic. & Alex. in l. iij. ff. de testi. Bald. in l. ex persona. in iij. col. C. de prob. Et propterea*
2 *infert Are. in c. j. de iudi. q, † cùm aliqs litigat cōtra aliū, ex quo præsumitur inimicus, nō poterit contra eū dicere testimonium, etiam lite finita, quia præsumitur inimicitia durare. De quo tamen dicendum est, ut ibi habetur: quia*

cõmunis opinio uidetur aliter esse, per text. in §. si uerò odiosum. in authen. de testib. uidelicet quòd istud resideat in arbitrio iudicis, qui ex qualitate negotij & personarũ arbitrabitur, nunquid iste adhuc seruet inimicitiam, ut per Anto. de Butr. & moder. ibi.

¶ADDIT. Et hoc residere in iudicis arbitrio etiam asseuerat Deci. in d. c. j. in prima lect. licet in secunda aliud concludat pro concordia opinionum. Et præceptor meus Domi. Frãcis. à Ripa, col. vij. nume. 17. vbi etiam dicit standum arbitrio iudicis, quanta fides sit adhibenda lite finita illi qui contra me litigauit. Aduerte tamen, quòd opinionem Aret. in d. c. j. & clari. in c. repelluntur. de accusat. videlicet quòd indistinctè ille qui contra me litigauit, repellatur à testimonio contra me, etiam lite finita, tenet And. Barb. in d. c. j. col. iiij. & ibi latíssimè melius quàm alius quispiam disputat Boschus Codega col. xij. cũ quinque seq. qui tandẽ tenet cum Aretino, Barbatia, & domino suo, & comprobat ineuitabilibus fundamentis, & respondet fundamentis contrariæ partis notabiliter, & ampliat multimodè hanc sententiam Aretini & sequacium: ad quem sufficiat remissio, ne chartas occupem.

Et ex hoc colligitur prima limitatio, ut regula nõ procedat, quando iudex arbitraretur nõ subesse inimicitiam. Secundo non procedit, quando inimicus esset reconciliatus. d. l. in ipsius. nisi de modico tempore recõciliatio præcessisset. iij. quæstio. quinta. c. accusatores. in cap. per tuas. de simon.

¶ADDIT. Adde Rom. sing. 315. incip. Innocentius &c. Alex. consil. 99. in causa inquisitionis. in primo volu. Deci. in c. j. de iudic. col. iij. & ibi Boschus Codega allegat concord. col. xiij. & præceptor meus à Ripa, col. vij. nu. 17. Hipp. de Marsil. sing. 189. viget communiter. & in l. j. §. præterea. col. ij. ff. de quæst.

PRAESVMPTIO XII.

1 *Subditus olim, præsumitur etiam hodie subditus.*
2 *Libellus siue petitio an ualeat, si peto à te decem ad quæ fuisti mihi obligatus.*
3 *Præsumptio faciẽs pro aliquo, debet ab eo allegari, aliàs non releuat.*

1 DVodecimo.†Præsumitur qui olim fuit subditus, etiam hodie esse subditus: ut est tex. ubi Bal. & Abb. in c. præterea. ij. suprà, de transact. ubi si fratres confiteãtur se olim fuisse subditos, condemnantur, tanquam si de præsenti confessi essent. Et hoc facit pro opinione Specul. in ti. de actio:
2 & petit. §. sequitur. uers. quid si dico. ubi tenet, †quòd si in libello peto à te decem ad quæ fuisti mihi obligatus, ualet petitio, quia etiam hodie præsumeris obligatus. Et idem tenent Butr. Ioan. de Imo. & And. Sicul. in c. ij. de libel. oblat. Anch. in c. cùm uenerabilis. in 6. not. j. de except. Raph. Comen & Iacob. de Puteo in l. certum. §. j. ff. de confeßis. Rapha. Fulg. in l. j. ff. de edendo. Rota in decis. 325. quidam in libello. Fel. in c. scribam. j. cod. Et pro ista parte est gl. in d. l. certum. §. j. ubi si quis confiteatur fundũ fuisse actoris, præsumitur adhuc esse, nisi reus deinde probet amplius nõ esse actoris. Et illam gl. ita declarant Dy. Alb. de Ros. & Raph. Comen. ibi, & Bald. in d. c. præterea. Contrariũ tenuit Cy. in l. edita. in 7. col. C. de eden. & idem sequuntur Bald. & Ange. ibi. & idem tenet Bar. in d. l. certum. §. j. per illam gl. quæ, ut dixi, probat oppositum. & Ang. in l. si rem. ff. de rei uend. & Raph. Com. consi. lxxj. uiso processu. Adducunt etiam rationem: quia qui fatetur de uno tempore, censetur negare de alio. l. prima. ff. de his qui sunt sui uel alien. iur. lege fin. cum gloss. ff. de testib. Possent concordari opiniones, firmando opinionem Specul. & sequacium, pro regula, quam limita primo, secundũ intentionem Bart. quando fuisset facta mentio de tempore præterito, ut excluderetur tempus præsens, iuxta c. nónne. infrà eod. & quæ dixi in c. quod sedem. in primo notab. suprà, de offi. ord. Nam isto casu reus ipse nõ censeretur confiteri de præsenti, nec posset condemnari tanquam confessus: licet eo non pro-

bante mutationem, actor obtineret ex præsumptione legis, secundũ gl. in d. l. certum. Et in actore in dubio non præsumetur facta mentio de tempore præterito ad exclusionem præsentis, ex quo per talem interpretationem petitio esset inepta. arg. l. quoties. ff. de rebus dub. Secundo limitatur,
3 *†quando ille qui fundat se ex tali præsumptione, eam non allegaret, ex quo præsumptio non allegata non releuat. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. Bar. in l. cùm quid. ff. si cer. pet.*

¶ADDIT. Notabilis est regula, quòd quoties præsumptio iuris est pro aliquo, illa debet allegari ab illo, alioqui non iuuat nec releuat: pro qua vide Bar. in l. rem alienam. ff. de pign. act. Bal. & Ang. in l. super longi. C. de præscrip. long. temp. & in l. si certis annis. C. de pact. Salic. in l. certi. C. locati. & Alex. cõs. 94. in causa & lite vertente &c. col. ij. libr. 2. & cons. 76. in causa & lite. col. fi. eod. lib. & cons. 69. in causa. col. iij. vers. item posito. lib. 3. vbi allegat concor. & latissimè consil. 92. viso & opportunè. lib. 5. cum simil. traditis ample per Ias. in d. l. cùm quid. in secunda lect. col. antepe. & ibi latius accumulat ad huius regulæ dotem Francisc. Purp. num. 139. vsque ad nu. 152. & egregiè per Deci. in l. non hoc. C. vnde legit. Adde vltra illos Cor. cons. 29. incip. consilio suprà. colũ. pen. lib. 4. Hippol. in rub. C. de probatio. numero 202. folio 12. & vide quæ traduntur infrà præsumptione xxj.

Et est ratio, quia cùm præsumptio fundetur in dubio, debet ille in cuius fauorem introducitur, eam adiuuare quantum potest, & allegare, ut ostendat se uelle uti tali beneficio: de quo etiam dicemus infrà loco suo. Et istam limitationem sequitur Paul. de Castr. in l. si minorem. in prima col. C. de in integ. rest. minor. & est de mente Alexã. in d. §. j. in apostillis ad Bar. licet Rota in dicta decis. uelit cõtrarium: de quo etiam per And. Sicu. in d. c. ij. & Fel. in d. c. scribant. Tertio limitatur, ut procedat illa opinio in libello, secus in confeßione partis: quia confeßio est stricti iuris, nec debet ulte

ulterius extendi quàm uerba importent, secundùm Rotam in prædicta decis. But. & Imol. in d.c.ij. Sed ista differentia mihi non placet: quia sicut libellus interpretatur in dubio pro libellante. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. ita etiam confeßio in dubio interpretatur in fauorem confitentis, ut dicit Bar. in l. is qui reus. col. penul. ff. de public. iud. Decius consi. clxxxix. in 7. col. Et ista limitatio est contra d.c. præterea. quod loquitur in confeßione: & gl. in d.l. certum. quæ secundùm uerum intellectum probat contra Bartolum, ut dixi.

PRAESVMPTIO XIII.

1 *Confinium mutatio non præsumitur.*
2 *Termini quomodo probentur, remißiuè.*
3 *Arbitramenta emologata per aliquos tanquam syndicos alicuius cōmunis, in quibus statuebātur certi termini seu lapides finales, an probent, dato quòd non constet quòd eßent syndici.*

1 DEcimotertio. † Non præsumitur mutatio confinium: imò ubi olim fuere termini, ibi etiam nunc esse præsumuntur. l. in finalibus. ubi Bald. & Floria. ff. fin. regund. & Fel. in c. cùm causam. de probat. Et dicit ibi Bald. quòd termini appositi ab homine, sunt mutabiles: termini uerò à natura appositi, ut flumina, & montes, sunt æterni: & in eis quod olim fuit uerum, idem etiam hodie est uerum. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de dam. infect.

¶ ADDIT. Vide supradicta cum concord. traditis per Nicolaū Præsidem in cent. locorum legalium, loco de tempore ad tēpus. fol. 71. verso. Ideo inquit notab. Alex. cons. 57. in causa & lite. in fine lib. 7. quòd quales hodie reperiūtur confines, tales præsumuntur olim fuisse: quia mutatio confinium non præsumitur, nisi probetur. Et vide eundem Alex. cons. 25. consideratis. eod. li. & per Curtiū Seniorem cons. 56. & notabiliter Calcaneum cons. 90. quia ista quæstio.

2 Et † quomodo probentur termini, habes ibi late per Felin. & per Mod. in lege, cùm aliquis. C. de iure deliber.

¶ADDIT. Vltra quos vide Soci.consi.89.col.ij.in 1.Alex.cõs. 12.viso processu.col.fi.lib.4.& consil.57.lib.7.& cons. 88. quoniam omne datum.col.ij.& cons.seq.col.ij.lib.5.Aret.notabiliter cons.42.viso cons.Calcan.d.cons.90. vbi egregiè per totũ consilium.& Corn.consi.171.videtur in hac.libro 1.per totum consi.& Lud.Bolog.cons.4.viso igitur.col.ij. & melius quàm alibi Decium cons.42.quasi per totum consilium, maximè in quarto & quinto dubio.Aliquid per Hippol.in rub.de probat. num.192.& in l.de minore.§.plurimum.num.78.de quæstio. cum concord. traditis per Corset. in suo repertorio, in verbo, fines.

3 *Et uidi dubitari, † nunquid arbitramenta emologata per aliquos tanquam syndicos alicuius communis, in quibus statuebantur certi termini, seu lapides finales, probēt, dato quòd non constet quòd tales essent syndici?* Et uidebatur, quòd non, quia mandatum non præsumebatur, ut per Bald.in l.f.C.de rebus alien.non alien.& Alex.in l.sciendũ. ff.de uerb.oblig.cum cõcord. Contrarium fuit dictum: quia ex quo isti termini reperiebantur ita positi prout in illis arbitramentis fuerat ordinatum, & ita steterant per longum tempus, uidebantur arbitramenta emologata etiam ab universitate, quæ tãdiu permiserat illos terminos & tacuerat, ex quo paria sunt ratificare uel facto uel uerbis .l. Paulus respondet.ff.rem ratam hab.Bal.in l.non ignoras.in prima col.C.qui accus.non poss. Nec est uerisimile, quòd communitas permisisset illos terminos apponi, nisi illi qui ratificauerant fuissent ueri syndici. facit quod notatur in l.cũ seruus.ff.de uerb.obl. Et sic habes unam ampliationẽ ad prædictam præsumptionem.*

PRAESVMPTIO XIIII.

1 *Temporis cursu quæ mutantur, non præsumuntur in eodem statu.*
2 *Aetas quando est fundamentum intentionis alicuius, debet per illum probari. Fallit num.4.6.& 8.*
3 *Matrem pupilli si quis dicat repelli à succeßione ob non petitum tutorem,*

torem, debet probare quòd ille filius esset pupillus.

5 *Clericus cui facta est concessio præbendæ, si est legitimæ ætatis, debet hoc probare, non aduersarius contradicens.*

6 *Aetas ubi requiritur ad habilitatem personæ, & habilitatem actus, & non agitur de præiudicio alicuius, tunc ætas habilis præsumitur, & alleganti contrarium incumbit onus probandi.*

7 *Substitutus pupillariter, habet intentionem suam fundatā, quòd pupillus sit mortuus in pupillari ætate, nisi hæres institutus à pupillo probet maioritatem ætatis.*

8 *Minor præsumitur cui datus est curator tanquam minori. Intellige ut ibi, & num. 11.*

9 *Probationes per coniecturas, sufficiunt in probatione minoris ætatis.*

10 *Aetas filij an probetur per librum patris.*

1 DEcimoquarto, † Quæ ex cursu temporis mutātur, nō præsumuntur in eodem statu. l. spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut. & ibi gl. & Doct. Et hæc est una limitatio ad prædictam regulam.

¶ADDIT. Vide amplißimè per Petr. de Anchar. in regula, semel malus. col. antepen. pen. & finali. de reg. iur. in 6. cuius dicta ferè de verbo ad verbum trāsportauit Nicol. Præses in cēt. loc. leg. in loco de tempore ad tempus. & idem Pet. de Anchar. cons. 5. pro parte. & Floria. in l. non est necesse. ff. de probat. cū alijs concord. traditis per Fel. in c. in præsentia. col. xij. vers. gl. in ver. sol. tamē &c. & Francis. de Aretio ibid. col. iiij. Soc. cons. 89. in causa. col. 5. lib. primo.

Ex qua infertur, quòd quamuis aliquis fuerit minoris ætatis, non tamen sequitur quòd etiam hodie sit minor: imò
2 regula est, † quòd ubi ætas est fundamentum intentionis alicuius, siue sit actor, siue reus, ille debet eam probare. l. cùm te. C. de probat. l. si minorem. C. de in integ. restitut. minor.
3 Bartol. consi. xc. Et propterea, † si quis dicat matrem pupilli repelli à succeßione, quia non petijt illi tutorem, debet probare, quòd ille filius esset pupillus, secundùm Bald. consil. 19. factum tale. in 5. Et si quis uult repellere procuratorem à iudicio tanquam minorem, debet probare eū esse minorem.

norē. Idemq; tam in actore, quàm in reo, secundùm Pet. Iac. Cyn. & Sal. in d. l. cùm te. Et ubi aliquis simpliciter consequutus est beneficium, qui uult eum dicere inhabilē per ætatem, debet probare, ut per Ioan. And. in regu. infamibus. de regul. iur. in sexto, in Mercurial. Quod intellige, nisi in cōcessione conditionaliter requireretur habilitas ætatis, quia tunc ipse deberet uerificare ætatem: de quo infrà dicam.

4 *Fallit primo supradicta regula, † ubi aspectus corporis manifestè ostēderet aliter: quia tunc iudex trāsferret probationem in illum, qui contradicit aspectui. l. minor 25. annis adito præside. ff. de mino. & per Barto. in l. de ætate. in iij. q. & ibi scribentes, cod. tit. Fallit secundo, quando aliquis non admittitur, nisi in certa ætate conditionaliter: nam ipse debet probare conditionem euenisse. Et propterea † clericus cui facta est concessio præbēdæ, si est legitimæ ætatis, debet ipse hoc probare, non autem eius aduersarius contradicens, ut dicunt Ioan. And. in d. regula, infamibus. Bald. & Sal. in d. l. cùm te. Floria. in l. cùm de ætate. ff. de probat. in ij. col. Et hoc procedit etiam quando fundamentum intentionis aduersarij esset ætas, ut dixi. Et est ratio, quia cùm tali casu fundamentum utriusque sit in ætate, stamus regulæ, ut qui dicit conditionem euenisse, hoc probet. in l. in fideicommissi. § Pollidius. ff. de usuris. l. ex his. C. quando dies legat. Et hoc modo intelligenda est gloss. 68. distinctio. c. presbyter.*

5

¶ADDIT. Hanc etiam limit. tradit And. Barb. in c. in præsentia. col. 59. de probat.

6 *Fallit tertio, † ubi ætas requiritur ad habilitatem personæ, & ualiditatem actus, & non agitur de præiudicio alicuius, quia tunc præsumitur ætas habilis: & quilibet præsumitur idoneus ætate & moribus, secundùm Pet. Cy. Bald. et*

Salic.in dicta l.cùm te.

¶ADDIT. Hanc limit.tradit And.Barb.in d.c.In præsentia.colum.59.de probat.

Vnde si quis sit Officialis, præsumitur habere ætatem quæ requiritur in tali Officiali: & contrarium dicens, debet probare. Et *si quis fecit testamentum, præsumitur fuisse in ætate habili.* Eodem *modo qui fecit professionem, præsumitur fecisse in legitima ætate.c.in præsentia.ubi omnes notant.de probat.* Et *hoc procedit, quando huiusmodi actus de directo non tendunt in præiudicium alicuius, licet incidenter tenderent, prout in d.c.in præsentia.aliàs si de directo præiudicarent, esset secus, & staremus regulæ, ut est de mente* Bald. & Salic.in d.l.cùm te. Et *propterea si pater grauauit filium fideicommisso, concessa tamen sibi libera testandi facultate cùm ad uigesimum annum peruenisset, et ipse fuerit testatus, fideicommissarij non grauabuntur onere probandi, quòd esset infrà illam ætatem, sed hæredes instituti ab illo.* Et *est ratio, quia iste actus testandi de directo tendit in præiudicium fideicommissariorum: unde tali casu stamus regulæ. & ita uidi obtineri in facto, per supradicta.* Et *facit quod singulariter uoluit* Bal.*in quodam consil.incip.ex parte contingente. quem refert & sequitur* Decius

7 *in c.in præsentia.col.xxiij.uersi.prædictis.ubi dicit, † quòd substitutus pupillariter, habet fundatam intentionem, quòd pupillus sit mortuus in pupillari ætate: nisi hæres institutus ab isto pupillo probet maioritatem ætatis.arg. l. ex facto.§.penul.ff.ad* Trebel. Et *potest esse ratio: quia tale testamentũ tendit de directo in præiudicium substituti, unde non præsumitur pro habilitate actus.* Et *ista decisio, mihi placet, licet in contingentia facti uiderim eam ualde refricari in dubium.*

ADDIT.

¶ADDIT. Hanc Baldi decisionem sequitur Soci. cons. 89. in causa agitata. col. 4. lib. 1. & Ioã. Bapt. de S. Seuer. in l. precibus. fol. pen. col. iiij. C. de impub. & ibi etiã Francis. Curtius Iunior col. ij. qui omnes sequuntur illam Baldi decisionem, & dicunt mirabilem & notandam.

8 *Fallit quarto,† quando alicui esset datus curator, tanquam minori: nam præsumeretur minor, nec incumberet sibi onus aliter probandi ætatem, ut per Bal. & Ang. in d. l. cùm te. & Alex. cons. 85. in ij. col. in ij. uol Quod tamen dictum intellige & declara ut per eundem Alex. consi. xxj. in primo uol. uidelicet, ut procedat quo ad eum, cum quo contraxit ut minor, non autem generaliter quo ad omnes, per regulam, quòd res inter alios acta &c. Sequitur Decius consil. cxlix. in iiij. col. Et mihi placet, nisi concurrerent a-*
9 *liæ coniecturæ minoritatis:† quia in probatione ætatis, sufficit probatio per coniecturas, ut habetur in d. l. de minore.*
10 *& in d. l. cũ te. cũ simil. Vnde† liber patris, probaret ætatem filij, secundùm Sal. in d. l. si minorem. allegat text. in l. etiam. ff. de probat. quæ lex parum facit, quia legis professio non significat attestationem seu testimonium, sed denũtiationẽ, quæ fit publicè in actis apud prætorem uel iudicẽ. l. ij. ff. de censi. l. interdum. ff. de publica. l. j. C. si minor maior. se dixe. l. fin. ff. de probat. nam tenebatur pater profiteri nomina filiorum, quando nascebantur: de quo apud Iuuenal. Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes Argumenta uiri. & facit quod not. idem Salice. in d. l. etiam. Aduerte tamen, quia posset generaliter teneri, quòd imò etiã quo ad alios probaretur minoritas ex datione curatoris, per illud quod notabiliter uoluit Abb. in c. cùm inter. secũdo, in ult. col. de elect. ubi si quis sit reiectus ab electione propter morbũ, talis electio operatur quò ad alias electiones, nisi probaretur sanitas. Et est ratio, quia nõ potest negari*

gari quin illa reiectio faciat præsumptionē morbi: quæ præsumptio sufficit ad hoc quòd aliquis repellatur ab electione, secundùm Abb. ibi. Certè istud est in casu nostro, ex quo ad probationem ætatis, sufficit probatio per præsumptiones & coniecturas, ut suprà dixi: ergo satis est si probetur per rem inter alios actam.

¶ ADDIT. Vide notabiliter Cor. consil. 69. visis. col. pen. li. 1. vbi alleg. cōcor. pro hac quarta limitatione. & notabiliter Stepha. Bertran. consil. 48. ex processu. col. 6. nume. 14. in primo nouissimo.

21 *Puto esse distinguendum†, ut si tutor uel curator sit datus cum causæ cognitione, & in contradictorio iudicio, procedat opinio Baldi & Angeli in d. l. cùm te. aliter nō. Et illud satis probatur per notata per Salic. in d. l. si minorem. dum & ipse firmat, quòd ex actis simul factis etiam contra alios probatur ætas.*

¶ ADDIT. Ex his quæ à principio huius xiiij. præsumptionis hucusq; habuisti, colligere potes à quo debeat probari ætas allegata vel negata: & quomodo probetur, tu (vltra loca hic citata per discursum totius præsumptionis) vide Archid. Ancha. Philip. Francis. in c. si eo tempore. de rescript. in 6. Barb. Felin. & Deci. in d. c. in præsentia. Pau. Castr. consil. 124. in causa quæ vertitur coram domino. & consil. 437. in quæstio. quæ vertitur inter rectorem. libr. 2. in nouissi. Lucam de Pen. in l. j. colū. iiij. C. de fide instru. lib. x. Anch. in regul. semel malus. Calder. consi. 5. tit. de probat. Imol. consil. 23. in casu præmisso. Alexā. consi. 149. viso processu. nume. 12. lib. 5. & consil. 29. clarissime. lib. 7. & Calcan. consil. 80. licet dubia. col. penul. & fina. ex quibus locis resolutus eris, à quo & quomodo ætas allegata vel negata probari debeat.

PRAESVMPTIO XV.

1 *Præsumitur quis esse de ea ciuitate ubi reperitur, nisi probetur alienigena. De ueritate uide numero 1.*

9 *Contrahens si faciat se scribi in instrumento Titium de Papia, dein de repertus Papiæ, uelit declinare forum, quasi non sit Papiensis, cogitur probare.*

1 Decimoquinto. † Præsumitur quis esse de ea ciuitate in qua reperitur, nisi probetur alienigena: qa nõ præsumitur quis mutare locũ, sed habitare in patria sua, secundùm Bar. in l. is potest. in 6. col. uersic. aliquãdo ille qui dixit. ff. de acquir. hære. Per quod infert notãter Guido Papæ in suo trac. præsumptionũ, in quinta char. uersi. reperitur aliquid. quòd si reperiatur instrumentũ Decani & Capituli certæ ecclesiæ, licet in eo non sit specificatus locus, iuxta no. in l. generaliter. C. de tabul. li. x. & in l. optimã. C. de cõtrah. stip. tñ ualebit. qa præsumitur factũ in illa ecclesia, ex quo Canonici ibi solẽt residere: nec talis locus præsumitur mutatus. facit in simili l. si locus. ff. de iudic. & quod nota. Barto. in l. si ut proponas. ij. C. quomodo & quando iudex.

2 Aduerte tamen, † quia non uidetur bene probari, quòd quis præsumatur esse de ea ciuitate, in qua reperitur: imò uidemus quotidie plures alienigenas uersari in ciuitatibus. l. ij. §. deinde cũ post aliquod. ff. de orig. iur. Et Bart. in d. l. is põt. non uidetur firmasse istã præsumptionẽ, sed simpliciter uult, q absentia ciuis de patria sua, non præsumatur, nisi probetur: & sic ei q dicit absentẽ, incũbit onus probãdi. Et dato q præsumptio ista pcederet, limitari debet p illud qd' notabiliter uoluit Bal. in l. fi. C. si à nõ cõpetẽti iudice. ubi si aliquis cõtrahẽs faciat se inscribi in instrumẽto Titiũ de Papia, deinde Papiæ repertus uelit declinare forũ, quasi nõ sit Papiensis, cogitur istud pbare, qa præsumptio est contra eũ. sequitur Felin. in c. cùm causam. in iij. col. de probat. Facit qd' no. per Bar. & alios in ru. ff. so. ma. &c.

PRAESVMPTIO XVI.

1 *Præsumitur quis durare in ea uoluntate, qua quis fuit. Ampliatur & limitatur multimodè.*
2 *Possidere etiam nunc præsumitur, qui olim possedit.*
3 *Voluntatis mutatio præsumitur propter mutationem morum.*

Manda

4 *Mandatum an reuocetur, si aliqua de nouo emergant in personam procuratoris.*
5 *Voluntas non intelligitur mutata rebus sic stantibus: rebus autē non sic stantibus, si rei deueniat in casum in quem uerisimile sit dispo-nentem aliàs dispositurum, tunc censetur mutata uoluntas, in actu dependente ex uoluntate unius.*
6 *Clausula, rebus sic stantibus, quando attendatur, & quando non. & nume. 6 usque ad finem.*
7 *Scholaris iuramentum de non doctorando se alibi quàm* Bononiae, *intelligitur rebus sic stantibus.*

1 *DEcimosexto.† Praesumitur quis durare in ea uolunta te, in qua fuit. l. eū qui uoluntatē. ff. de pro. l. cùm hic status. in sui prin. ff. de dona. inter uirū & uxo. c. maiores. de bapti. Quod amplia, etiā si lapsum sit longū tēpus, ut p* Ias. *in l. sancimus. per illū tex. in tertio notabili. C. de testa. de quo per gl. &* Doc. *in l. f. C. de seruis fug. Secūdo am plia, etiā si uariarētur personae, dūmodo sit eadē ratio uo-luntatis in una, quae in alia, ut probatur ex doctrina* Bart. *in l. Caio. in prin. ff. de alim. leg. Tertio amplia, ut istud procedat, etiā si statutū requireret probationē uolūtatis p certū tēpus, puta per triēnium: quia tūc sufficeret proba-tio uolūtatis à principio, ex quo lex deinde praesumit pse-uerantiā in futurū, ut dicit* Aret. *cōsil. 51. in prima col. alle gat* Inno. & An. de But. *in c. proposuit. per illū tex. de cle. excō. minist. sequitur* Ias. *in l. nō hoc. col. iiij. uersi. cōfirmo*
2 *per aliā. C. unde legi.* † Et *ex hac praesumptione infertur, q cùm possessio ciuilis retineatur animo, si quis semel posse-dit, praesumitur etiā nūc possidere, ne cēseatur animus mu-tatus, secundū* Bar. & Doc. *in l. siue possidetis. C. de prob.*
3 *de quo infrà dicā. Limitatur ista cōclusio †, ut procedat rebus sic stantibus: aliter ex causa quandoque censetur mu tata opinio, secundum* Decium *in cap. j. in secundo notabi. suprà, de iudic. Adde pro hac limitatione quod notat* Bar.

4 in l.in confirmando.ff. de confir.tut.ubi notat,† quòd propter mutationem morum,præsumitur mutatio uolũtatis. Et hoc inducit ad quæstionẽ,an,si aliqua de nouo emergerent in persona procuratoris,reuocetur mandatũ: de quo est tex.in l.cùm quis.in prin.& in l.si cùm Cornelius.ff. de solutionib. Facit quod not. Areti.consil.xxij. in tertia col. & quod notatur in authen.ex causa.C. de liberis præt. Ad idem text.lxxxj.distinctio.cap.ualet.ibi,plerunq; dum mutatur locus,mutatur mẽtis affectus. Est uerum quòd ista li-
5 mitatio est ualde generalis,unde eam declarando dic:† Cũ quæritur an uoluntas intelligatur, rebus sic stantibus: aut sumus in actu dependente ex uoluntate unius, & tunc si res incidat in casum,in quem uerisimile sit disponentẽ aliàs dispositurum,censetur mutata uoluntas. Ita procedunt notata in d.l.in confirmando.& in d.authen.ex causa. & facit l.Paulo.§.j.ff.de lega.iij.& l. Mæuia.§.fin.ff.de annuis lega.& quod notat Barto.in l.quoties.§.si duo. in ult.col. ff.de hæredi.instit.ubi quamuis testator uoluerit,quòd institutus in fundo, non poßit petere plus: tamen istud intelligitur,rebus sic stantibus; unde non censetur sustulisse ius accrescendi. Ad idem quod not.in l. rem legatam.ff.de adi. legat.ubi alienando rem legatam, præsumitur testator mutasse uolũtatem,& reuocasse legatum. Et ita procedit tex. in c.suggestum.de decimis.loquens in priuilegio: & quod not. Alex.in l.qui Romæ.§.duo fratres.in ulti.col.ff.de uer-
6 borum obligationib. Aut † loquimur in actu descendente ex uoluntate duorum, & non attenditur ista clausula, rebus sic stantibus:nec licet alteri mutare uoluntatem.l.sicut.C.de actio.& oblig.l.sicut.C. de actione emp.l.Lucius. ff.de euictiõ. Fallit,ubi prima uoluntas proceßisset ex errore.l.fina.§.item quæsitum.prout declarat ibi Bartol. ff.de

ff.de condict.indeb. Fallit secundo, quando dispositio aliqua requireretur ex natura contractus: quia illa subintelligeretur per talem clausulam.l. quæro.§. inter locatorem. ff.locati. Fallit tertio, quando lex ex aliqua causa interpretaretur uoluntatem contrahentis, & concederet rescissionem seu reuocationem: ueluti est in donatione, quæ reuocatur per superuenientium liberorum.l. si unquam. C. de reuoca.donatio. Socinus consil.xxij.in ulti.col. in quarto. Fallit quarto, quando superueniret aliqua causa inconsiderata, de qua à partibus nihil uerisimiliter esset agitatum. glo.xxij.quæstio.ij.c. ne quis.l.fina.ubi Bald. Sali. & Doc. C.de non nume.pecu.c.cùm inter P.de renuncia.& ibi Butrius & Imola dicunt, † quòd iuramentum scholaris de nō
7 se doctorando alibi quàm Bononiæ, intelligitur, rebus sic stantibus.c.quemadmodum.infrà, de iureiurā. Ad idem doctrina Bartol.in l.aut facta.§.).ff.de pœnis.& quod notatur in l.cùm proponas.ij.per illum tex.C.de pact. Et circa istam clausulam uide etiam Iasonem in d.l. quod Seruius. ff.de condict.ob cau.& per Ioan.Firmi.in tracta. gabellarum, in secunda parte, in quinta quæstio.

PRAESVMPTIO XVII.

1 Qui conduxit fundum ad certum tempus, finito tempore si perseueret, censetur reconduxisse. Rationem uide ibid.

2 Dispositio l.item quæritur.§.fin.cum l.seq.ff.locati. quibus casibus procedat, quibus non.& nume.3.4.

5 Relocatio quæ censetur facta tacitè ex perseuerātia, finito tēpore cēsetur facta cū omnibus qualitatibus quæ erant in priori locatione.

6 Reconductio quæ fit uigore l.item quæritur.§.fina.ff. locati. censetur facta etiam si locator decesserit relictis hæredibus.

Idem conductore mortuo, si hæredes perseuerent.

7 Locator si uigore statuti teneatur ante tres menses denuntiare inquilino, aliàs censeatur facta reconductio: an si locator litiget contra inquilinum, quia non soluebat, ut eum eijceret, per aliquot annos, an censeatur facta reconductio pro illo anno.

1 DEcimoseptimo.† Qui cõduxit fundum per certũ tempus, finito tempore si perseueret, præsumitur recõduxisse. l. item quæritur. §. fin. & l. seq. ff. loca. Et ratio depẽdet ex præcedentibus: quia nõ præsumitur mutata uoluntas. Vnde si essemus in actibus qui fiunt ex necessitate, non procederet dicta præsumptio, prout est in tutoribus, decu-
2 rionibus, & similibus, ut ibi per Bar, Bald. & alios.† Et ideo illa lex nõ habet locum, quando agitur ut contractus fiat in scriptis, secundùm l. contractus. C. de fide instru. quoniam uidetur fuisse mens contrahentiũ, ut nõ aliter contrahatur, quàm si scriptura facta & pfecta sit: quæ mens mutata non creditur, per supradicta: & facilius assumitur præsumptio semel placiti cõtractus, quàm eius, qui nõ placuit. arg. l. uel uniuersorum. ff. de pig. actio. Et ita declarat Ful.
3 in d. §. fin. penul. col. & bene. †Et ista præsumptio procedit nedum in locatione, sed etiã in precario. l. in rebus. §. final. ff. de preca. Et etiam procedit in deposito, secundùm Raph. Com. consil. octauo, in fi. Et etiam in emphyteusi, dato quòd de consuetudine requiratur scriptura, secundùm Lud. Rom. cõsi. 103. uiso propositæ quæstionis. licet Alex. consil. 76. uisis dubitationibus. in quinto. dicat cõtrarium: quia d. l. loquens de simplici locatione, non debet trahi ad emphyteusim, in qua agitur de trãslatione utilis dominij, & sic agitur de grauiori præiudicio, secundùm Bald. in d. §. fin. in secunda lectu. quæ ratio si esset uera, semper tolleretur argumentum de locatione ad emphyteusim, quod tamen est ualidum. §. adeò. Instit. loca. unde mihi placet opinio Rom. ex quo ratio d. §. fin. æqualiter militat in utroq;
4 casu. †Et procedit dicta præsumptio etiam in socio conducente partem domus cõmunis ab altero socio, secundùm Petrũ de Vbaldis in tract. societatis, in prima part. quæsti.

x. licet

x.licet Soci.in l.serui electione.§.j.ff.de lega.j. innuat contrarium.quia ideo censetur conductor reconduxisse, propterea quòd nō posset aliter licitè retinere rē.l. meritò.ff. pro socio.Et ista uidetur ratio d.§.fin.ut ibi per Bar.& p Alex.consi.j.in penul.col.in ij.uol.Quæ ratio cessat in isto socio,qui potuit licitè habitare totā rē cōmunem.l.duo fratres.ff.de acquir.hæred.Sed prior opinio mihi placet, per d.§.fi.qui indistinctè loquitur,& quia ratio uerior & uniformis tā ad locatorē quàm ad conductorē est, quia præsumitur uterq; approbare eandē uoluntatē in hoc tacito cōtractu,quàm priori tēpore in expresso approbauerant,p supradicta.Et ratio quæ colligitur ex d.l.meritò. non respi

5 cit nisi conductorem tantùm. Et ex dicta rōne infertur,† q̃ talis relocatio censeatur facta cū repetitione omniū qualitatum quæ erāt in priori,de quo per Barto.& Doct.in l. si mihi & Titio.in fi.ff.de uerb.obli.Bal.in l.legē.in princ. C.loca.And.Sicul.cōsi.xij.in ix.col.cū seq.in ij.uolu. Ioan. Firm.in trac.gabella.in ij.parte.in quinta q.in fi. Itē in-

6 fertur,† q̃ talis reconductio censeatur facta,etiā si locator decesserit relictis hæredibus:nā & ipsi uidebūtur cōsensisse,si patiātur cōductorē remanere in re cōducta.arg.l. si id quod.§.fi.ff.pro soc.secundū Pau.de Cast.in d.§.fin.Et idē est etiā mortuo cōductore,si eius hæredes perseuerēt,secundū Ang.in l.cùm satis.§.caueāt.C.de agric.& cens.lib.xj. quē refert & sequitur Ioā.de Ana.in c.ij.?.de Iudæis.quod dicit ualde esse notādū.Vnde dato q̃ isti hæredes ignorarēt locationē factā,nō procederet dicta præsumptio,quia cessat ratio. Idē si locatore mortuo adita non sit hæreditas, & ita pōt intelligi tex.in d.l.q ad certū.in fi.& q̃ no.Pau. de Ca.ibi,& aliquas limitatiōes ad d.§.fi.uide p Ale. in d.

7 consi.76. Et uidi† dubitari,stāte statuto,q̃ teneatur dñs

denuntiare inquilino ante tres menses, aliàs censeatur facta reconductio: dominus litigauerat cum inquilino, quia non soluebat pensionẽ, ut eum eijceret; per multos annos, tandem obtinuerat: dicebatur quòd pro illo anno censebatur facta reconductio, quia non denuntiauerat, & sic non seruauerat formam statuti. Dixi *contrariũ, quia ista reconductio fit ex præsumpta uoluntate partium. d. l. qui ad certum. quæ præsumptio satis tollitur per contrariam uoluntatem, ex eo quòd dominus litigabat ut eum expelleret, unde apparebat, q̃ lapso termino, non intendebat relocare: unde cessabat ratio & forma statuti, ut per* Bald. *in l. unica. in iiij. opposi. C. ut quæ desunt aduoc. par. iud. sup.* Areti. *consil. 51. in prima colum.*

PRAESVMPTIO XVIII.

1 *Furiosus qui olim fuit, & hodie furiosus præsumitur.* Limitatur *ibi, & numero 2.*

1 DEcimooctauo. †*Præsumitur qui olim fuit furiosus, & hodie esse furiosus. c. fina. & ibi glos. &* Abb. *in ulti. col. j. de successo. ab intesta. gloss. in c. iudicas. iij. q. octaua. per moder. in l. furiosum. C. qui testamen. facere pos.* Alex. *consil. cxlj. in j. uol. consil. 85. & seq. in ij. & 92. in quinto.*

¶ ADDIT. Et dicto consi. Alex. 141. repetitur. lib. 6. consil. 10. & consil. 85. hic allegatum repetitur. consi. 147. in 7. volu. & vide pro hac præsumptione vltra hic allegata Nicol. Præsidẽ in locis legal. in loco de tempore ad tẽpus. & Pet. de Anch. consi. 5. pro parte. col. ij. Corn. consil. 69. visis nonnullis. col. pen. lib. 1. & consi. 21. visa. lib. 2. vbi allegat concor. & egregiè Stepha. Bertran. in consi. 48. ex processu. col. viij. nume. 24. & seq. multum amplissime. lib. 2. in nouissimis. & Francisc. Curtium Iuniorem cõsil. 151. sacratissimæ trinitatis. col. ij. & per totũ consiliũ.

Quod limita primo procedere, quando probaretur, quòd per aliquod tẽpus cõtinuatũ fuit furiosus: al's si probaretur de aliquib. actib. particularib. stultitiæ olim factis,

non præsumeretur hodie furiosus, secundùm Barto. *in l. ij. in fi. ff. de bon. posses. furio. infan. Socin. cons. xlij. in primo.*

¶ADDIT. Et Alex. in d. cons. 141. & 85. & pro hoc fa. text. in l. penu. §. fi. de ædi. edic. vide Ias. in d. l. furiosum. col. iij. vers. qd autem si non apparet.

2 *Secundo limita,† quando iste furiosus etiam aliquo tẽpore fuisset sapiens, ut quia haberet aliqua dilucida intervalla: nam tunc in dubio iudicamus eum sapientem uel stultum, secundũ naturam actus ab eo gesti, ut per* Bald. *in c. 1. per quos fiat inuest. per* Anchar. *in Clem. si furiosus. de homicid. Imolam & alios in l. qui testamento. §. nec furiosus. ff. de testamentis. And. Sicu. in cons. lix. in secundo. Soc. cõs. xlij. & cons. lxj. in 6. col.*

¶ADDIT. Ambę istæ limitationes colligũtur etiam ex dictis Barb. in d. c. fi. de succefs. ab intest. col. antepe. & Alex. in d. cõs. 58. cum seq. cons. 86. & Ias. in d. l. furiosum. col. iij. vers. quid autem si non apparet.

Et ad hanc præsumptionem faciunt quæ infrà proximè dicam.

PRAESVMPTIO XIX.

1 *Aegritudine aliqua si quis olim laborauit, etiam hodie morbosus præsumitur. Quod qualiter & in qua ægritudine procedat, traditur numero 3.*

2 *Electus ab electione repulsus propter infirmitatem, si ex tractu temporis ad aliam ecclesiam eligatur, præsumitur adhuc eodem morbo laborare.*

Decimonono.† Præsumitur quòd qui olim aliqua ægritudine laborauit, etiam hodie sit morbosus. ita est glo. quã ibi sequuntur Doctor. *in c. cùm inter. suprà, de elect.* Et *propterea inferunt,† quòd si quis repulsus fuerit ab electione, quia esset inhabilis propter infirmitatem: si ex tractu tẽporis ad aliam ecclesiam eligatur, præsumitur adhuc eodẽ morbo laborare, nisi probet conualescentiam.*

¶ADDIT. Pro hac præsumptione, adde Barb. in d. c. fi. col. pe. de succes. ab intest. & Alex. in d. cons. 10. col. ij. & seq. lib. 6. Ste

phanus Bertrand. consilio 48. ex processu. columna ix. numero 24. & 25.

3 *Sed in hoc est difficultas, † nunquid istud procedat in qualibet infirmitate.* Et Innoc. *&* Compost. Bald. *&* Car. *ibi tenent, quòd non procedit nisi in morbo naturaliter durabili: pro quibus facit l. spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut.* Et idem tenet Anchar. *post antiquos. 7. quæs. ij. c. j. Contrarium, quòd imò dicta præsumptio generaliter procedat, est de mente gl. ibi, quam sequuntur* Ioan. And. Butr. Abb. *&* Imol. *per illum tex. in fi. uers. solummodo. ubi uidetur probari, quòd ille contra quem obijcitur de infirmitate, debet probare se immunem à tali morbo. Sed potest responderi, quòd ille tex. loquitur in morbo epileptico, id est, comitiali seu caduco, qui morbus naturaliter est durabilis, ut dicunt medici, &* Celsus *lib. iij. cap. xxij. & facit text. in d. c. j. 7. quæst. ij.* Et *ista opin. mihi satis placet, & est magis communis.*

PRAESVMPTIO XX.

1 *Dominus olim, præsumitur etiam hodie dominus. Intellige & declara, ut num. 2. & 4.*
2 *Dominus hodie non præsumitur retro fuisse dominus.*
3 *Villa qualibet existens intra terminos diœcesis ciuitatis, præsumitur subdita ciuitati.*
4 *Negans se dominum & possessorem, censetur rem pro derelicta habere.*
5 *Dominium non potest solo animo amitti. ibid.*

1 *Vigesimo. † Præsumitur qui fuit dominus, etiã de præsenti esse dominus. l. siue possidetis. ubi notatur. C. de proba. c. præterea. ij. ubi Abb. suprà, de trãsac. & quod no. Soc. cõs. 187. in iij. col. in ij.*

¶ADDI. Et Corn. cons. 9. videtur. lib. 3. & cons. 24. licet. col. ij. lib. 4. Alex. Ias. Deci. & alij in locis infrà in tertia & quarta limit. per me allegandis.

Et est ratio, quia dominiũ sine facto nostro non amittitur.

tur.l.id quod.ff.de reg.iu.ergo qui uult dicere factũ nostrũ interueniſſe,debet probare.fa.quod no.Bal.in l.j. in antep. col.C.de cõfeßis.ubi ampliat iſtud nedũ procedere in eadẽ perſona,ſed etiã in eius ſucceſſores.Et probatur optimè in d.l.ſiue poßid.& per no.per Bart.*in l.Põponius.§.fi.ff. de*
2 *acq.poſſ.But.&* Abb.*in c.cũ ad ſedẽ.de reſt.ſpo.*†Intellige *iſtã præſumptionẽ,ut de præterito præſumatur in præsẽs, nõ ecõtra:quia qui hodie eſt dominus,nõ præſumitur retro fuiſſe dominus,ſecundũ eundẽ* Bal.*in l.ſi hi qui.C.de adult. quia tali caſu nõ eſt aliqua cauſa ſufficiẽs,unde oriatur talis præſumptio.l.& quæ.§.cũ dicitur.ff.de pig.*Declarant *idẽ* Bal.*&* Sal.*in l.ex perſona.C.de prob.&* Alex.*cõſ.16. in j.col.in 5.uol.*

¶ADDIT. Et notabiliter conſuluit idem Alex.conſ.81.in cauſa & lite vertente inter Gaſparem.col.ij.lib.7.

Secus ſi ſit aliqua cauſa ſufficiẽs,ut ibi per Alex.*Eſt uerũ,q in caſu* Alex.*uidebatur cauſa ſufficiẽs,quia ibi ciuitas prætendebat de præſenti iuriſdictionẽ in quadã uilla: & ex tali iuriſdictione de præſenti,uidetur q etiam præſumatur de præterito,ex quo in iſto caſu ciuitas uidetur habere iuſtã & ſufficiẽtẽ cauſam præſumptã,per regulã,quòd* † *quælibet uilla exiſtẽs intra terminos diœceſis ciuitatis,præſumitur ſubdita ciuitati.l.nulli.C.de epiſ.& cler.ubi* Bal.*in iij. col.c.ad decimas.de reſt.ſpol.lib. 6. & quod notat idẽ* Bal. *in c.cũ olim.de præſcrip.ubi dicit, q præſumitur in dubio ſubdita ciuitati cui magis adiacet.ſequitur* Alex.*in l.ſi cõuenerit.§.ſi nuda.ff.de pignor.actio.unde cũ allegatio ciuitatis cõcordaret cũ origine rei,uidebatur attẽdenda,iuxta notata in d.l.ſi prius.& ſuprà dixi.*†*Secũdo intellige dictã præſumptionẽ nõ procedere,quãdo ipſe dominus negaret ſe dominũ & poſſeſſorẽ ſimul, quia cẽſeretur habere rem*

pro

pro derelicta: secus si negaret se dominũ, sed retineret possessionẽ: quia solo animo non potest perdere dominium. l. si quis ui. §. differẽtia. ff. de acq. poss. & not. per Abb. in c. cũ ad sedẽ. suprà alleg. in 6. not. de quo dic ut ibi. & adde text. in l. sicut. §. superuacuã. ff. quib. mod. pig. uel hypot. sol. ubi non creditur asserenti se alienasse ea, in quorum possessione reperitur: imò alienatio præsumitur simulata: de quo dic ut ibi.

¶ ADDIT. Limita tertio hanc conclusionem seu præsumptionem vt procedat, quando plenè constaret & probatum esset de antiquo & præterito dominio: tunc enim de præterito bene inferretur ad præsens, ita quòd qui plenè probauit se olim fuisse dominum, nunc præsumitur dominus. Secus si non plenè probauit de antiquo dominio, sed minus plenè, puta per testimonium de auditu, per famã, vel per alias minus plenas probationes: quæ licet sufficiant ad probationem antiqui dominij, vt per Dd. in l. cum aliquis. C. de iur. delib. & in c. cum causam. de probat. & Bal. in auth. quas actiones. C. de sacr. san. eccl. Innoc. & alios in c. veniens. de verb. sig. cum simil. tamen ex tali dominio per tales inidoneas & mãcas probatiões probato, non infertur ad præsens dominium. Ideo qui se olim fuisse dominum illis probationis modis docuerit, non præsumitur hodie dominus. Istam egregiam limit. tradit Cor. Perus. cons. 24. licet in themate. col. ij. lib. 4. & multis comprobat, maximè, nã si illud diceremus, concurrerent duæ specialitates ad finem vnius probationis habendæ, contra l. j. cum simil. C. de dot. promiss. Prima specialitas esset, quòd propter antiquitatẽ ad probandum dominium admitterentur probationes aliàs inhabiles & insufficientes. Secunda specialitas esset, quòd admitteretur probatio præsumptiua de præterito ad præsens, quæ nõ est regularis & propria probatio. l. Lucius. cum vulga. ff. de cond. & demonst. Concludit ergo Corn. vbi s. quòd licet ad probandum dominium antiquum, propter se tolleretur defectus probationis, quia propter antiquitatem non potest probari directa & plena probatione, non tamen debet tolerari defectus dictæ probationis, ad finem, vt resultet probatio sufficiens dominij hodierni. Quarto intellige hanc præsumptionem procedere,

dere, dummodo hoc à parte allegetur: alioqui qui olim dominium habuit, nō præsumitur hodie habere, nisi dominium de præsenti alleget, secundùm Doct. maximè Ias. in l. cum quid. in secunda lect. nu. 30. ff. si cert. pet. vbi Purpur. nume. 143. Iaso. & Deci. in l. non hoc. C. vnde legit. Cor. d. conf. 9. & faciunt quæ dixi suprà in xij. præsumptio. & dicetur in seq. præsumptione.

PRAESVMPTIO XXI.

1 *Possidere hodie præsumitur, qui olim possedit. Limitatur multimode nu. 2. 5. 6. 9. 10. 11. 15. & 16.*

2 *Præsumptio debet allegari ab eo pro quo ius præsumit, alioqui nō iuuatur præsumptione. & nu. 3.*

4 *Præsumptionem iuris pro se facientem quando quis tenetur allegare, an sufficiat in iuris allegationibus, uel post conclusionem in causa, illā allegare.*

5 *Successor uniuersalis uel particularis an præsumatur possidere, si antecessor olim possedit.*

Defunctus an præsumatur tempore mortis possedisse, quod aliàs uiuens possedit. ibid.

6 *Possidere rem mobilem an hodie præsumatur qui olim possedit.*

7 *Hæres an præsumatur possidere rem mobilem, quam possidebat defunctus.*

8 *Hæredis iuramento negantis se talem rem non reperisse in hæreditate, creditur.*

11 *Possessionis continuationem allegans, an si de præsenti non possideat naturaliter, licet olim possederit, præsumatur hodie possidere.*

12 *Possessio ciuilis perditur spatio decem annorum.*

13 *Possessor antiquior retinet in interdicto retinendæ possessionis.*

Possessio præsumitur continuata, etiam si per conductores non sit soluta pensio. ibid.

14 *Agenti interdicto recuperandæ, sufficit probare quòd aliquando possedit: quia præsumitur etiam tunc possedisse, quando fuit deiectus.*

15 *Possidens hodie, non præsumitur olim possedisse. Intellige & restringe ut ibi.*

16 *Possidens olim, non præsumitur hodie possidere, quando esset præsumptio efficacior quòd hodie non possideret.*

1 VIgesimoprimo. †Præsumitur qui olim possedit, & hodie possidere: ut notāt gloss. Bar. & scribētes, in l. siue possidetis. C. de probat. & in l. non ignorauit. C. ad exhib. Ant.

Ant.Abb.& alij in c.cũ ad sedẽ.de rest.spol. & Rota deci. cxx.in nouis.Rom.consi.329.in fin.Alex.cõs.133. uiso processu.in ij.col.in primo.& consi.80.col.iij.& cõs.cij.in ij. uol.& cõs.108.in pen.col.in 5.Aret.cõs.8.col.iij.& cons. ciij.col.iij.siue ij.& cõs.cxx.And.Sicul.cõs.xij.col.5.in tertio.Soc.cõs.163.col.iij.Fel.in c.in præsentia.de pb.col.xij.

¶ADDIT. Et Ioan.Fab.in §.j.col.j.Inst.de vsucap.& Laurent. Calcan.cons.100.incip.quòd veniat.col.6.

2 *Primo limita† hoc procedere,si ipse hoc alleget: aliàs si possessio non sit allegata,nõ habet locũ ista præsumptio, ut tenẽt* Bar.& Doct.*in d.l.siue poßidetis.*& Bar.*in l.Celsus.col.pe.de usucap.*Pau.de Cast.& Alex.*in l.certũ.§.j.ff. de cõfeßis.in apostil.*Aret.*in l.Põponius.§.fi.ff. de acquir. possess.& est communis conclusio. Contrarium consuluit* Alex.*in d.cons.133.col.ij.quia cùm possessio acquisita non perdatur nisi mutata uoluntate,ista mutatio uolũtatis nõ debet præsumi,quãuis nõ allegaretur perseuerãtia.Sed ista*

3 *ratio nõ uidetur cõcludẽs,ex quo regula est,† q. præsumptiones descẽdentes ex facto proprio,ad hoc ut iuuent, debẽt allegari.*Bar.*in l.cũ quid.ff.si cert.pet.*Alex.*in l. qui in aliena.in iiij.col.ff.de acquir.hære.* Abb.& *alij in c. afferte.j.eod.*Fel.*in c.cùm ordinẽ.de rescrip.& dixi suprà uers. xij.& habetur latè per* Mod.*in rep.l.Celsus.in tertia parte principali.ff.de usucapio.*

4 *Et† licet non fiat talis allegatio in actis,tamẽ sufficit ea in allegationibus iuris fieri , & postquàm sit in causa cõclusum,secundũ* But.*in c.peruenit. de emp.& uend.*Alex.*in l.j.in ij.col.C.ut quæ des.aduoc.secundũ* Mod.*in d.l.Celsus.Est uerũ,q. istud dictũ indiget altiori indagine, quia uidetur cõtra no.per* Bart.*in d.l. cùm quid.& eundem* Alex.*cons.xciiij.in secunda col.in secundo.de quo etiã per* Iasonem *in l.si certis annis.C.de pactis.*

Dicemus

5 *Dicemus aliquid expeditis istis regulis.* † *Limitatur secũdo non procedere in successore uniuersali, uel particulari, secundũ Aret. in l. Pomponius. §. fin. ff. de acquir. possess. Et consequenter, quamuis constet antecessorem tantũ possedisse, non tamen credetur tibi alleganti, quòd tẽpore mortis possederit: quia ex quo continuatio possessionis cõsistit in animo, qui olim possedit, si asserat se hodie possidere, sibi creditur: quia in his quæ dependent ab animo, statur dicto asserentis, iuxta gl. in §. aliæ. Instit. de actio. Bar. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis.*

¶ ADDIT. Et gloss. vbi Hippol. allegat concord. in l. j. C. ad legem Corne. de sicarijs.

Sed successor nõ potest attestari de animo primi possessoris. l. idem Pomponius scribit, si mihi. §. fi. ff. de rei uend. per Bar. in l. inter stipulantem. §. j. ff. de uerb. obl. ergo cessante ratione, debet cessare dispositio. l. adigere. cũ uulg. Ad idem pondera doctrinã Bar. in l. fi. in ult. col. C. de edicto diui Adria. toll. ubi Bar. dicit, quòd quando dubitatur an defunctus possederit tempore mortis, non debet fieri missio in possessionẽ ex beneficio illius legis: quia hæres non probat, id quod est causa intentionis suæ, scilicet defunctum possedisse tempore mortis. Ecce ergo, quòd quamuis defunctus semel possederit, non præsumitur idem fecisse tẽpore mortis. Tu aduerte, quia ista limitatio non est uera, & contrarium tenet Bar. quem sequuntur alij communiter, in d. l. Põponius. §. fin. de acquir. possess. Anto. de But. & Abb. in d. c. cũ ad sedem. & domini de Rota decis. cxxiiij. Nec fundamentum Aret. est bonum: quia non præsumitur qui olim possedit, & hodie possidere, quia creditur suæ assertioni, ut dicit Aret. sed quòd præsumptio iuris est, quòd mutatio nõ præsumatur: & illa assertio regritur non in uim attestationis

tionis,ut dicit Aret.sed allegationis: quia factum allegari debet,ad hoc ut præsumptio iuris inde resultet.per doctrinam Bart.in d.l.cùm quid.& quod notat Cyn.in l.edita. in 6.colum.C.de edendo.per l.omnes.§.Lucius. ff. de his quæ in frau.cred.Et etiam ratio Aret.non procederet,nisi respectu ciuilis possessionis,non autem naturalis,quæ ultra animi appræhensionem requirit & factum.l.j.in prin.ff.de acquirenda possessione.Nec obstat doctrina Bar.quia Barto. debet intelligi, quando dubitatur an defunctus possederit tempore mortis,quia alius nunc sit in possessione,uel aliter obfuscata sit præsumptio legis:aliàs hæres, probato quod autor suus semel possedisset,haberet intentionem fundatã: quia quamuis lex requirat probationem pro forma per certum tempus,tamen sustineretur ista probatio per præsumptionem,secundùm Aret.consil.lj.colum.ij.Ias.in l.nõ hoc. C.unde legit.& suprà diximus. Limitatur tertio, †ut regula procedat in rebus immobilib. sed in rebus mobilibus uidetur secus:quia rerum mobilium possessio de facili perditur.lege,si rem mobilem,ff.de acquirend.possessio.Ita uidetur tenere gloss.in lege, inciuile.C.de furt.& firmat Specul. post Huber.de Bobio,in titul.de actio.seu petit.§. primo.uersicul.quid si ago.Idem tenet Paulus de Castro in lege,si minorem.in prima column.C.de in integrum restitut. minor.Aret.consil.cxx.procedendo breuiter.Modern.in l. Celsus.ff.de usuca.

¶ADDIT. Vult allegare Balb.de Auilhana.Idem etiam tenet Claudius de Saicello col.9.

Contrarium tenet Abbas in c.cùm ad sedem. column. 6. quia aliàs resultaret magnum præiudicium actori,qui fortè non habet aliam actionem personalem,si negetur res stare. Sed tu sequendo ratiocinia,fac tres casus. Primus est, quan

quando quis olim possedit, & asserit etiā hodie se possidere: & isto casu procedit dicta præsumptio, prout firmat But. in d. c. cùm ad sedē. & Sali. in d. l. siue possidetis. & q̄ not. Bal. in l. ex persona. col. fi. uersi. sequitur de prædicamēto. C. de probat. Secundus casus est, quādo negat se hodie possidere: & uera est opinio Specul. ut nō præsumatur hodie possidere, quicquid dicat Abb. in d. c. cùm ad sedem. contra quem est cōmunis opi. Fallit, quando tēpore litis contestatæ quis possideret. l. nō ignorabit. C. ad exhiben. l. cùm quidam. C. de fid. instru. Fallit secundo, si negans habuerit causam ab actore. l. si creditor. C. de pig. actio. nam tunc fingitur quòd possideat, ex quo dolo desijt possidere, ut p Bart. in d. l. siue possidetis. Et nō attenditur præiudicium actoris, ex quo extra istos casus reus non tenebatur ad aliquam custodiam rei mobilis, uersus ipsum actorem: & sic tollitur æquitas considerata per Abb. & facit quod nota. Alexan. consil. 197. circa primum. in ulti. col. in ij. uolu. & per Ias. in l. si quis ex argentarijs. §. fina. ff. de eden.

¶ ADDIT. Potes & tertiò hūc secundum casum limitare, vt procedat, quando illud tempus anterius quo probatur possedisse, non est de recenti nec de proximo: secus si probetur, q̄ de proximo & recēti possidebat, quia præsumeretur etiā nūc possidere, d. l. non ignorabit. secundū vnam lectur. facit l. si rē. ff. de except. rei iud. nisi de alio possessore doceat: quo casu si ipse dolo desijt possidere, pro possessore habetur. l. si is qui dolo, ff. de rei vendica. Et facit pro hac declaratione generalis regula, quam tradit Bart. & doct. in d. l. si quis ex argentarijs. §. fi. ff. de edendo. quòd si probatum sit rem fuisse penes aliquem, tenetur ille probare amissionē. Et licet secūdū Ias. & cōmuniter alios, illud procedat in obligato actione personali, vel habente causam à me, tamē idem credo isto casu dici posse propter vicinā & recentē possessionē. arg. not. per gloss. Bar. & Doct. in l. si vētri, in fi. ff. de priuil. cred. vbi etiam D. meus à Ripa, & Roma. consil. 68. visis. & Curt. consil. 54. super duobus. col. iij. Decius consil. 182. in casu occurrenti, in fi. Et hanc

etiã declarationem colligere potes ex distinctione tradita per Nicol.Præsid. in loco de tempore ad tempus.

Tertius casus est, quãdo quis nec negat nec affirmat se possidere: & tunc nõ præsumitur possessio perseuerasse, ut est de mente Docto. in d.l. siue possidetis. & quod not. Ancha.consil.297. efficacius.col.pen. & j.dicam. Et sic non est differentia quo ad hoc, siue res sit mobilis, siue immobilis.

7 *Sed nunquid† quod dicitur de principali, habeat locum in hærede? Et uidetur quòd sic, per ea quæ prædixi in præcedenti limitatione.* Et ad hoc est gl.15.q.sexta.c.si episcopum.in gl.fi.circa mediũ.ubi uult, quòd quælibet res quæ erat penes defunctũ, præsumatur peruenisse ad eius hæredem, ex quo succedit in uniuersum.arg.c.tua.j. de usur.facit tex.in l. cùm ita.§.species.ff.de legat.ij. & quod notat

8 Bal.in l.de his.C. de furt. Est uerũ, † quòd si hæres negaret se reperisse talem rem in hæreditate, staretur eius iuramento.arg.l.prætor.§.sed & si seruus.ff.de eden. per Bart.& Doc.in l.si quis ex argentarijs.§.an uerò hæredi.eod.ti.fa. l.fin.C.de fide instru.& ita consuluit Areti.in d.cõsi.120. sic declarãs tex.in l.si creditor.C.de pig.actio.quod nõ esset in principali, ut est gl.in d.§.species.& p Alex.consil.

9 158.in ij.col.in ij. Limitatur quarto, †ut procedat regula in eo qui se fundat in possessione propria: secus si se fundaret in possessione aliena, secundùm Anch.in d.cõsl.297. Nã cùm possessio tertij poßit extingui pluribus modis, nõ debet hic præsumi quod duret: quia probatio nõ esset concludẽs.c.in præsentia.suprà, de proba. Tu dic quòd melior ratio est, quia ita demũ ista præsumptio habet locũ, si ipse poßidẽs asserat se poßidere: quia tũc præsumitur quòd animus eius duret. Sed in tertio hoc nõ põt procedere, quia ignorat uolũtatẽ ipsius, unde nõ admittitur tertius allegãs de tali

de tali uolūtate.ut p Bar.*in l.fin.ff.si ager uect. uel emph.*
*Ias.in l.posthumo.in octaua col.C.de bo.pos.contra tab.*Et
ista limitatio est de mēte glos.in d.l.siue poßidetis. dū dicit
ita demū admitti hāc præsumptionē, si agatur de cōmodo
possessoris:& sic nō attēditur cōmodum tertij. Et *uoluit*
10 Bar.*in d.l.Celsus. Limitatur quinto†quādo nō cōstaret*
de possessione de præterito,nisi per cōfeßionē partis: quia
tunc nō infertur ad præsens,ex quo confeßio nō debet reci
pere extensionē,præsertim cōtra cōfitentē.arg.l.si quis in=
tentione.ff.de iudi.Sed ista ratio nō est bona, quia ipsa con
feßio nō extenditur,sed lex ex probatione resultāte per cō
feßionē,inducit præsumptionē ad tēpus præsens: & talis
præsumptio dicitur actus legis,nō ipsius confitentis. Vnde
dic de ista limitatione, ut suprà dixi in præsumptione duo
11 *decima huius regulæ. Limitatur sexto,† quando allegās*
cōtinuationē possessionis,nō poßideret de præsenti natura
liter:quia tūc licet olim possederit,non præsumitur hodie
poßidere.per doctrinam Bartol.*in l.fi.col.fina.C. de edict.*
diui Adria.*tollen.& per id quod not.*Math. *in notab.116.*
incip.nota mirabilem doctrinam.

¶ ADDIT. Et expresse Alex.in addit.ad Barto.in d.l. Celsus,
in verbo,extremitates.& ibi etiam Balb.

Sed tu aduerte:qa istud procederet,qn̄ iste allegās pos=
seßionē,iādiu esset,q. nō poßideret naturaliter,puta qa la
12 *psum esset decēniū:†nā tali tpe admittitur ciuilis posses=*
*sio,iuxta gl.in l.j.C.de ser.fug.cū ibi no.*Bar.*in d.l.Celsus.*
col.iij.Cur.cōs.xxiiij.sup eo.col.ij.Idē si de modico tpe non
poßideret,sed suspicatus esset se posse repelli:nā et tūc per
ditur ciuilis possessio.l.clàm poßidere.§. qui ad nundinas.
*ff.de acquiren.posses.& quod not.*Fulgo.*consil.194.pro=*
ponitur.colum.ij.Alioquin extra istos casus regula stat fir
ma,qa ciuilis posseßio q̄ fundatur in animo, cēsetur dura

re:quia nō præsumitur mutatio uoluntatis, secundùm supra dicta: unde in tali casu possessio alterius quæ est recen=
13 tior, censetur clandestina. Et propterea † in interdicto retinendæ, iste antiquior retinet, ut nota. in c. licet causam. de proba. per Bar. l. si duo. ff. uti possidetis. Et etiā si per cōductores nō sit soluta pensio, adhuc præsumitur possessio continuata, ut per Bal. in l. Pōponius. ff. quib. modis ususfruct. amit. Soci. consi. 106. in iij. Et ex eadē ratione infertur,
14 quòd † agēti interdicto recuperādæ, sufficit probare quòd aliquando possedit, quia præsumetur etiā tunc possedisse quando fuit deiectus, ut est tex. in c. olim. iij. suprà, de resti. spol. ibi, uel prius etiam habuisset. & est cōmunis conclusio in d. c. cū ad sedem. Nec obstat doctrina Bar. in d. l. fina.
15 quia responde ut suprà dixi. † Limitatur septimo, ut nō procedat regula è conuerso: quia qui hodie possidet, non præsumitur olim possedisse, ut dicit Bald. in l. ex persona. C. de probat. & in consil. xij. quidā dñs Matthæus. in primo uol. Anch. in regula, semel malus. de regu. iur. in sexto. Flori. in l. non est necesse. ff. de probat. Soci. consi. 89. in penulti. col. in primo. ubi dicit istud nō procedere, quādo ex possessione de præsenti procederet aliqua legitima ratio, per quā possemus arguere quòd etiam olim possederit, per doctrinā Salic. in d. l. ex persona. per illum text. quod mihi placet: unde probato de dominio ab antiquo tempore, & de possessione de præsenti, uideretur q; retrò debeat præsumi etiā possessio: quia uidetur legitima ratio & causa, q; qui fuit dominus, etiam possederit, argu. l. procuratorē. C. de acqui. posses. Et licet per se ista non sufficerent, tamen iuncta simul debent operari. l. si hi qui adulter. & quod ibi no. Bal. C. ad leg. Iul. de adul. & istud uidetur uoluisse Bal. in l. unica. in quinta col. C. de sent. quæ pro eo quòd inter=
est,

rest. quod est ualde notabile: cogita tamen. Et pro ista limitatiõe facit, quia nec hodie dominus præsumitur retrò fuisse dominus, ut dixi in præcedenti præsumptione.

¶ ADDIT. Quòd ex præsenti possessiõe nõ præsumatur quis retrò possedisse, consuluit Alex. cõsil. 81. in causa & lite verten te inter Gasparem &c. col. ij. ybi allegat concord. lib. 7.

16 †*Limitatur octauo, ut non procedat ista regula, quãdò alia præsumptio efficacior esset, quòd imò talis hodie non possideret: puta præsumptio oriens ex sententia, quæ est efficacior ista præsumptione, secundùm* Imol. *in c. inter monasterium. & ibi* Feli. *in 15. limit. ſ. de re iudic.* Et *est ratio, quia una præsumptio aliam tollit. l. diuus. ff. de in integ. restit. Sed nunquid præsumptio per quam delictum euitetur, de qua in l. meritò. ff. pro socio. sit efficacior ista, & eã tollat?* Et *dicendum est quòd non, ut probatur in d. c. olim. ubi præsumitur quis spoliatus, qui probat se aliquãdo possedisse: & est communis opinio.* Nec *obstat, quòd spoliare sit delictũ, & ad cõuincendum aliquẽ de delicto, nõ sufficiat præsumptiua probatio. l. fin. C. de proba. quia illa lex loquitur, quando agitur principaliter ad pœnã, & criminaliter, ut suprà uidimus: & etiã nõ excludit præsumptiones à lege approbatas, ut ibi per* Bal. *& no. in c. afferte. infrà eod.* Et *tollitur istud argumentũ per c. super eo. suprà, de renuntia. ubi præsumitur renuntiatio facta per uim uel metum, & sic præsumitur delictum.* Et *efficacior est præsumptio, quòd aliquis res suas nõ iactet, de qua in l. cũ de indebito. ff. de proba. quæ præsumptio coadiuuat eam, de qua nos hîc loquimur, ut per* Abb. *in d. c. cùm ad sedem.*

PRAESVMPTIO XXII.

1 *Media præsumuntur, extremis probatis.*

2 *Possidere se hodie si quis doceat, & ante decennium possederit, præsumitur medio tempore continuo possedisse. Et quid in præscriptione triginta annorum.*

3 *Media au præsumantur, probatis extremis, tantùm in his, in quibus de præterito præsumitur ad præsens, an uerò etiam in alijs casibus.*
4 *Forensis si probetur à decem annis ultra fuiße in hac ciuitate, non sequitur quòd medio tempore fuerit.*

1 *VIgesimosecũdo. † Probatis extremis, præsumuntur media. c. inter dilectos. ubi* Butr. Abb. *&* Feli. *de fid. instr. c. accedens. ubi glo. de cõuers. cõiug. gl. in c. per tuas. ĵ. de cõdi. appos. & in c. ex parte. in glo. pen. ubi* Imo. *suprà, de rescrip.* Bal. *& moder. in l. talis scriptura. per illum tex. ff. de*
2 *legat. j. Et propterea, † probato q̃ hodie quis poßideat, & ante decennium possederit, præsumitur medio tempore possedisse, & possessionem continuasse.* Bartol. *in l. sicut. quib. mod. pig. uel hypo. sol. & in l.* Celsus. *col. penulti. ubi moder. ff. de usucapio. cum concord. per* Sicul. *consil. xij. in primo. &* Soci. *consil. 187. in quinta col.*

¶ADDIT. Adde Anch. consi. 5. pro parte. col. ij. Alexan. consi. 83. excellentißimi. col. fin. lib. 5. & consil. 39. visis. col. iij. lib. 2. Cur. Senior consil. 24. super eo. col. ij. Calcan. consi. 100. quòd veniat. col. v. versic. quinimò non solum. vbi allegat concord. Barb. consil. 35. sapienter. col. iij. & consil. 37. scribitur. col. x. li. 2. Soci. consil. 16. in causa quæ vertitur. colum. ij. lib. 3.

Quod intellige, quo ad probandam præscriptionẽ decẽ annorũ: sed ad probandã præscriptionẽ uiginti uel triginta annorum, debet probari initium & extremitas cuiuslibet decẽnij, ut dicit Mathes. *notab. suo 110. incip. nota mirabilem. & moder. in d. l.* Celsus. *&* Felin. *in d. c. inter dilectos. Et ita intelligitur gl. 16. quæst. iiij. c. uolumus.*

¶ADDIT. Ita etiam tenet Alexan. in addit. Bartol. in d. l. Celsus. super verb. probentur extremitates.

Sed mihi uidetur indistinctè uerior alia opinio, quòd immò in qualibet præsumptione sufficiat simpliciter probare extremitates totius temporis, prout fuit de mẽte omniũ antiquorũ. de quo per Sali. *in l. super lõgi. C. de lon. tempo.*

præscri.

præſcrip.Bar.in d.l.Celſus.Gemin.in d.c.ſicut.53.diſtin.& Abb.poſt alios in c.accedẽs.de priuileg.Anch. in c.pen.de præſcrip.in ſexto.& confirmatur ex prædicta regula.

¶ADDIT.Et ita tenet Calca.in dicto conſi.100.qui loquitur de poſſeſsione.lxx.lx.l.xl.xxx.xx.x.v.& vnius annorum.

Non obſtat ratio Matheſil.dum dicit,quòd poſſeßio ciuilis,ex qua cauſatur præſcriptio,non præſumitur continuata per decem annos,ſiue ultra decẽ annos,niſi cõſtet de poſſeßione naturali.l.peregrè.ff.de acqui.poſ.quia dico,ꝙ imò conſtat de poſſeßione naturali ſaltẽ præſumptiue, qđ ſufficit,ut per Aret.in d.conſi.lj.ex quo qui ſemel poſſederit naturaliter,præſumitur eandẽ naturalem continuaſſe, ut ſuprà uidimus:unde poſſeßio ciuilis præſumitur ſemper durauiſſe eodẽ modo,quia cùm depẽdeat ab animo,præſumitur durare animus, etiã lapſo termino.l.ſancimus.C. de teſt.fa.tex.in d.c.accedẽs.in uer.proceſſu tẽporis. generaliter accipiendo:& quod no.Socin.conſil.195. in ij. in fine.

3 †Sed circa hãc præſumptionẽ cõtingit dubitari,an habeat locũ in his tantùm,in quibus à tempore præterito præſumitur in præſens, puta in poſſeßione & in conſenſu.d.l. ſiue poßidetis.& l.cũ qui.de proba.Et uidetur,quòd non ſit ita reſtringẽda,quia aliàs eſſet modici effectus,ex quo abſq; eo quòd probetur ultimũ extremũ,idem eſſet,dummodo allegaretur & nõ probaretur cõtrariũ.In cõtrariũ facit,quia ſequeretur abſurdũ,ꝙ in his quæ ſunt accidentalia, nec natura ſui durabilia,ꝑ iſta extrema præſumatur mediũ.& in iſtã partẽ uidetur tenuiſſe Car.in d.c.ſicut.lx.di.ubi dicit,ꝙ iſta præſumptio nõ habet locũ,niſi qñ mediũ habet coniunctionẽ cũ extremis,quæ inferũt conſequentiã neceſſariã uel

4 ueriſimilẽ.Facit quod no.Imo.cõſ.ix.† ꝙ ꝗs probaretur, ꝙ aliquis forenſis à decẽ annis ultra eſſet in iſta ciuitate,in

qua est etiam hodie: non sequeretur, quòd debeat præsumi, quòd medio tempore semper in ea fuerit. Et istud uidetur uerius. Cætera uide per Feli. in d. c. inter dilectos.

PRAESVMPTIO XXIII.

1 *Possidere quis præsumitur ex titulo præambulo.*
2 *Legata si fuerit res Titio, & reperiatur in possessione, præsumitur titulo legati possidere.*
3 *Hæreditas si fuerit alicui delata, & reperiatur rem hæreditariam possidere, præsumitur titulo hæreditario possidere.*
4 *Possidens aliquo titulo, non põt sibi causam possessionis uariare.*
5 *Procurator si emat rem nomine domini, & est sibi res tradita, ita quòd quæsiuit possessionem domino, licet possederit triginta annis tanquam propriam, non propterea præscribit.*
6 *Consanguineus uel amicus, si in re cuius possessionem & titulũ habeo, faciat aliquos actus, uidetur hoc facere iure familiaritatis.*
7 *Vxor sicut uiuente marito præsumitur collegisse fructus rerum mariti iure familiaritatis, ita in dubio debet p̃sumi post mortẽ mariti.*

1 *VIgesimotertio. † Præsumitur quis possidere ex titulo præambulo. l. j. §. j. ff. de except. rei uendi. l. ij. C. de acqui. posses. not. in l. quædam mulier. ff. de rei uendicatio.*
¶ ADDIT. Vide egregiè de materia huius præsumptionis Soci. consil. 15. insignis doctor. col. fi. lib. 4.

Et istud etiam procedit in iuribus. l. si à te. ubi Bald. ff.
2 *si seruit. uend. Et propterea, † si legata fuerit res Titio, & reperiatur in eius possessione, præsumitur possidere titulo*
3 *legati. l. pen. ff. pro lega. Et idem est in hæreditate: nam † si alicui sit delata hæreditas, & reperiatur aliquã rem hæreditariã possidere, præsumitur istud facere titulo hæreditario. arg. l. iij. uersi. & quod de subeũda. C. de natur. li. quod tñ intelligendũ est, ut no. in l. j. C. de repud. hære. & p Bar.*
4 *in l. gerit. de acq. hæ. Et facit, † quia ubi quis semel possidet aliquo titulo, nõ põt sibi uariare causam possessionis. l. nõ solum. §. qđ uulgo. de usuca. Et dicit Io. An. in ad. Spe. in ti.*
5 *de emptio. uer. si pars. qđ † si procurator emit rem nomine domini,*

omini, & est sibi tradita res, ita quòd quæsiuit possessionē omino, licet possederit triginta annos tanquam propriā, æc restituat domino, non tamen præscribit, quia non po= uit sibi mutare causam possessionis. sequitur & declarat aret. in l. iij. §. illud. ff. de acquirend. possess. Facit & ad iam quæstionem, † quando quis habet titulum & posses= onem, si eius consanguineus uel amicus faciat aliquos a= us possessorios, uidetur hoc facere iure familiaritatis, & c ex titulo præcedenti adiuncti sui. l. qui iure. ubi Bart. & ij. ff. de acquir. possess. Et quod not. Pau. de Cast. in consil. xxix. in causa quam magnificus. in j. uol. ubi frater minor onens officiales in castro, præsumitur posuisse iure fami= ritatis fratris maioris, ad quem iurisdictio castri specta= t. Et propterea dicit Soc. cōsi. xxxx. in primo uol. † quòd ut uxor uiuente marito præsumitur collegisse fructus re m mariti iure familiaritatis. l. ob maritorum. ubi not. G. uxor pro marit. ita & in dubio debet præsumi post mor n mariti, ne uideatur sibi mutasse titulum possessionis. d. illud. Et ista procedunt etiam si titulus nō esset uerus, sed tatiuus, secundùm Soc. cons. xiij. in iiij. col. in iiij. uol. Et ratio, quia titulus licet erroneus, declarat intentionem ssidentium. arg. l. fin. ff. de rebus eorum.

ADDIT. Adde l. in testamento. ff. de fideicommissa. liber. & r. in l. fideicommissa. §. quoties, de leg. iij. Deci. cons. 407. vi & diligenter. in fin.

PRAESVMPTIO XXIIII.

Actus sequens præsumitur factus in executionem præcedentis tracta tus. Limitatur num. 5. 9. 10. 11. 12. 13.

Procurator constitutus ad aliquid faciendum, si illud faciat, licet nō exprimat se procuratorio nomine illud facere, præsumitur tamen. In tellige ut nu. 5. 9. 10. 11. 12. 13. ibidem

Emptio præsumitur cōmuni nomine facta, si fuerat actum inter Ti tium & Mæuium, quòd Titius emeret fundum nomine communi, li cet Titius simpliciter emerit.

3 *Tutor præsumitur in re spectante ad pupillum facere actum tutoris nomine.*

4 *Mandati precedētis occasione præsumitur quis occisus ab interfecto re, quando fuerat mandatum interfectori ut talem occideret.*

5 *Contrahens cum procuratore alicuius, quem ignorabat habere mandatum, & esse procuratorem, potest cōtra ipsum procuratorem, qui simpliciter contraxit, agere tanquam sibi nomine proprio obligatū. Fallit si sciret mandatum.*

6 *Heredem si quis se asserat in instrumento, præsumitur cum eo contractum tanquam cum herede.*

7 *Patremfamiliàs si quis litigando se asseruerit, censetur tanquā cum patrefamil. litigatum, ita ut postea contrarium asserere non possit.*

8 *Si quis uendat domū Titij, intelligitur uendere tanquam procurator.*

9 *Procurator habens generale mandatum, præsumitur simpliciter contrahendo, potius proprio quàm procuratorio nomine contrahere. Actus quando potest fieri nomine proprio & alieno, præsumitur factus nomine proprio. ibid.*

10 *Procurator si longo interuallo post mandatum simpliciter contraxerit, an censeatur proprio, an uerò procuratorio nomine contrahere.*

1 *VIgesimoquarto.† Præsumitur actus sequens factus in executionem tractatus præcedentis. l. iij. §. uerùm quæri poterit. ff. de manumi. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acq. hære. & no. ibi per Doct. Et propterea si quis sit cōstitutus procurator ad certum aliquid faciendū, si illud faciat, licet non exprimat se facere procuratorio nomine, tamen præsumitur. l. pignori. §. fi. ff. de usucap. Imol. Com. Alex. & Ias. in l. post dotem. in lectura Dyni. ff. sol. mat. & in l. j. §. nuntiatio. ff. de noui oper. nunc. Et facit quod not.*
2 *Bald. in l. si patruus. in ij. col. C. commu. utriusq; iud. † ubi si erat dictum inter Titium & Seium, quòd Titius emeret fundum nomine communi, si eum emat simpliciter, præsumitur emptio communi nomine facta. Ad idem quod not. Barto. in l. triticum. ff. de uerborum oblig. ubi stipulatio de restituendo decem, præsumitur facta propter mutuum præcedens.*

ADDIT.

¶ADDIT. Hæc duo nouissima dicta refert Hippol. Marſ. in l. ſtatu liber. nu. 8. ff. de quæſtio. vbi multa congerit de materia huius præſumptionis.

Et per Alex. conſ. 25. in ult. col. in ij. uol. ubi fideiuſſor præſumitur fideiuſſiſſe in cauſa de qua tractatum eſt in actu præcedenti, & præſumitur de ea præciſe actum, quando incontinenti contractus eſt inde ſequutus, ut ibi per eũ,
3 *& in conſ. 197. in j. col. in ij. uol. Facit, †quia idem etiã uidemus in tutore, qui in reſpectante ad pupillum, præſumitur tutorio nomine agere, etiã quòd non expreſſerit. l. poſt mortem. §. j. ff. quando ex facto tut.*

¶ADDIT. Et per Corn. conſ. 27. in hac conſultatione. lib. 2.

4 *Amplia† iſtam præſumptionem procedere etiam in delictis: unde ſi quis mandauerit Seium interfici, præſumitur interfector id feciſſe occaſione præcedentis mãdati, ut dicit Innoc. in c. ad audientiam. de homicid. ſequitur Bar. in l. nõ ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniurijs.*

¶ADDIT. Etiam ſi poſt longum interuallum mandatarius Seium interfecerit, niſi expreſſe vel tacitè reuocatum fuerit mãdatum, ſecundùm prædictos. Adde Fran. Cur. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. col. iij. & Io. de Imo. in Clem. j. col. ij. de pœnis. cum concord. traditis per Hippol. Marſ. in repet. l. vnic. C. de rap. virg. num. 246. & infrà dicam in fi. tertiæ limit.

5 *†Limitatur iſtud primo, ut procedat quo ad mandantem & mandatarium, non autem quo ad tertium: quia cùm ipſe procurator ſimpliciter contraxerit, poterit tertius cõtra illum agere, tanquam ſibi obligatum nomine proprio. arg. l. ſed Iulianus. §. j. ff. ad Maced. & ita tenet Bart. in d. l. is qui putabat. Com. Alex. & Iaſ. in d. l. poſt dotem. & in d. §. nuntiatio.*

¶ADDIT. Fa. qđ cõſuluit Soc. conſ. 69. in cauſa. col. pe. lib. iij.

Et iſta limitatio eſt uera & æqua, ex quo iſte tertius eſt in præſumpta ignorantia mandati præcedentis, meritò nõ debet

debet compelli agere contra dominum, cum quo forte non fuisset contracturus.

¶ADDIT. Et vide Cor.cõſ.6.videtur in præſenti.col.ij. verſ. & in dubio &c.lib.2.

Sed ſi ſciret mãdatũ, tũc uidetur ſecus, ex quo nemo præſumitur ignorare leges.l.leges. C. de legibus. Et facit d.l. poſt mortẽ.uerſ.niſi forte creditor. Et non poſſet allegare hãc ignorantiã, quando in cõtractu fuiſſet appoſita certa qualitas, q̃ procurator, uel tutor, uel ſimilis: quia per tale nomen officij oſtenditur, q̃ cõtractus ſit cũ ea qualitate celebratus.l.fi.ff.de inſtit. Ang.de Aret.in tract.malef.in uer. necnõ ad querelã.uerſ.tertio nõ admittitur. Facit quod no. Ang.in l.ſi proponas.§.j.per illum tex.ff.de inoffi.teſt. ubi
6 *†ſi quis in inſtrumẽto aſſerit ſe hæredẽ, præſumitur cũ eo cõtractũ tanq̃ cũ hærede.pro quo uide Bar.in l.gerit.in iij. col.ff.de acq.hær. Ad idẽ quod dicit Imo.in l.ſed & ſi.ff.de*
7 *acq.hær.†de eo qui litigauerat, & aſſeruerat ſe patrẽfam. ut cẽſeatur tanq̃ cũ tali litigatũ, ut deinde nõ poſſit aſſerere contrariũ.arg.eorũ quæ habentur in l.Põponius.§.rati. ff.de procur. Et fa.tex.in l.ſi pater.§.qui duos.ff.de adopt. ubi Bal.notat, q̃ cõſiderãda eſt qualitas deducta in contractu, & quo nomine fiat, ut ſecundũ eũ cõtractus teneat.per l.in familiæ.C.famil.erciſ. & l.ſi ab uno.C.de nego.geſt. &*
8 *ibi Bar.†ubi ſi quis uẽdat domũ Titij, intelligitur uẽdere tã quam procurator Titij.de quo etiam per Alexan. in d. §. nuntiatio.*

¶ADDIT. Idẽ no.Bar.in l.ſi fundũ per fideicommiſſum.ff.de leg.j.vbi Imol.cõmẽdat. Et Feli.in c.cũ M.Ferra.col.j.de cõſti. vbi alleg.cõcord.q̃ ſi procurator dicat, ego Titius nũtio tibi ne ædifices in fundo Sẽpronij, vel vendo tibi talẽ rẽ Sẽpronij, ſemp cẽſetur nũtiare nomine ꝓcuratorio, nõ aũt proprio: ex quo enim ex verbis apparet ſup re Sẽpronij actũ geri, & nõ ſu per re Titij procuratoris, non poteſt is cum quo actus geritur, ignor

ignorantiam mandati prætendere seu allegare.

Et adde quod not.Deci.conf.cclxxxiij.in antep.col. ubi in cõtractu asserẽs se ciuẽ talis loci,uidetur cõtrahere tanq̃ ciuis.facit quod no.Bal.in l.fi.C,si à nõ cõpet.iud. Limitatur secũdo,†quãdo mãdatũ præcedẽs fuisset ualde generale:quia tũc licet talis cõtractus potuerit compræhẽdi in eo mãdato,tamẽ ex quo potest etiã esse,q̃ de eo nõ fuit actũ,ex quo procurator simpliciter cõtraxit,præsumitur potius fecisse nomine proprio.l.iij.§.sed quod de tutore. uers. & si quidẽ.ff.iud.sol.quem ita intelligũt Alex.& Ias.in d.l. post dotẽ.Et mihi placet hæc limitatio,per illud quod notabiliter uoluit Bar.in d.l.gerit.in 6.col.ubi quãdo idẽ actus potest fieri & nomine proprio & alieno,semper præsumimus q̃ fiat nomine proprio.arg.l.& magis.ff.de solut.

9

¶ADDIT.Et per Corn.conf.310.principaliter.lib.3.& Socin. conf.113.in causa Vbertini.lib.4.

Et quia in actu persona extrinsecus non intelligitur.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.ff.de uerb. obligat. sequitur Bal.in l.potuit,in x.q.C.de iur,delib.

¶ADDIT.Sublimita & declara istam limitationẽ secundùm Lud.Rom.in d.l.post dotem.col.6.vt non procedat,si procurator habens generale mandatum contraheret super re domini, vel super re cõmuni,vel sub commemoratione officij:tunc enim videtur ꝓpter istas qualitates,nomine procuratorio domini contraxisse,quantuncunque generaliter fuerit procurator cõstitutus,& istud cõprobat Rom.vt per eum,ibi videto.

10 *Limitatur tertio,†quando magnum interuallum interuenisset inter mandatum,& cõtractũ celebratũ,secundùm Lud.Rom.in d.§.si is qui putabat.arg.gl.in §.ope.In stit.de oblig.quæ ex delict.Ad quam gl. respondet & bene Alex.in d.§.nuntiatio.Melius facit doctrina Bart.in l. qui mihi donatum.ff.de donat.ubi dicit,quòd si contractus fuit celebratus procuratorio nomine domini, & traditio fuit facta*

facta procuratori simpliciter incontinenti post contractũ, censetur repetita qualitas procuratorio nomine,aliter nõ. l.multũ.in fi.C.si quis alteri uel sibi. Sed *responde,q. doctrina* Bar.*nõ est uera,quia imò siue incontinenti,siue post longum tempus fiat traditio,uenit in consequentiã cõtractus, & censetur repetita qualitas,de qua in contractu.l. quædã mulier.ff.de rei uend.*Et *ita tenent* Io.*de* Imo.*Com.* Roma. *ibi,&* Rom.*in d.l.post dotẽ.& bene.*Non *obstat d.l.multũ. quia ibi præcedens contractus nõ tenebat: meritò ergo traditio facta non refertur ad illũ contractũ:nec ibi distinguitur,an incontinenti an ex interuallo fiat.* Est *uerũ q,* Alex. *in d.consi.25.uidetur sequi istam limitationem : sed potest respõderi,quòd loquitur in casu fortiori:quia si cõtractus præsumitur fieri in executionem tractatus ex interuallo præcedentis,multò magis si incontinenti.*

¶ADDIT. Et contra istam limit. Rom'. facit de directo quod voluit Innoc.in d.c.ad audientiam.de homi,& sequitur Bart. in d.l.non solum.§.si mandato.col.iij.Rom. & Ias. in d.l. post dotem.Alex.& Ias.in d.§.nuntiatio.videlicet quòd si ego mandaui tibi quòd tu occideres Caium,& etiam post longum interuallum occideris,certè præsumitur quòd occideris occasione præcedentis mandati.Et sic vides quòd limitatio Rom. nõ videtur vera,& communis videtur contra eum,vt per Docto. in d.l.post dotẽ.& in d.§.nuntiatio.& in d.§.si is qui putabat.

11 †*Limitatur quartò,ut supradicta procedant,quando sumus in re,quæ potest ad dominum & ad procuratorem pertinere:secus si ad procuratorem tantùm: quia non attẽditur tunc an sit facta mentio mandati uel nõ,sed quæritur illi cui potest acquiri.l.proinde.§.si.cum l.seq.ff. de stipul. ser.& ita loquitur gl.in d.l.post mortẽ.§.j.de quo per* Ias. *in d.l.post dotem.& in d.§.nuntiatio.post* Bar.*ibi.Limita-*

12 *tur quinto,†quando si procurator censeretur contraxisse tanquam procurator,resultaret aliquod delictum.ueluti si*

lex

lex prohibeat forensem acquirere aliqua immobilia in territorio. Nam licet forensis mandauerit Titio, non tamen si simpliciter Titius emit, uidetur fecisse nomine forẽsis. Istud probatur ex notatis per Bal. in l. felicißima. C. de his qui à non dom. & Aret. in d. §. si is qui putabat. ubi ideo cẽsetur procurator contrahens simpliciter, contrahere nomine domini: quia aliàs delinqueret, & teneretur crimine stellionatus. l. Titio. ubi not. ff. ad municip. Quae ratio totum contra
3 riũ inducit in isto casu. Sexto limitatur, † quando procurator nõ acceptauisset mandatum, uel repudiauisset, ut per Bal. in l. qui literas. C. mand. & Alex. in d. §. nuntiatio. Et si faceret actum, qui nõ posset pertinere nisi ad dominum, ex ipso facto uideretur acceptauisse, ex quo tale negotium ad eum aliàs non pertinuisset. Istud probatur in d. l. qui seruũ. §. idem in eo. ff. de interrog. actio.

PRAESVMPTIO XXV.

1 Praesumitur quod olim fuit, hodie esse.
Amißio quomodo probetur, remißiuè. ibid.
2 Quando necessitas naturae repugnat, quod olim fuit, non praesumitur hodie esse.
3 Idem si uerisimilitudo naturalis.
4 Idem in qualitate agendi.
5 Idem in loco particulari.

Vigesimo quinto † Praesumitur generaliter quod olim fuit, idẽ & hodie esse. Vnde praesumitur rẽ quae olim extitit, etiam hodie extare, nisi probetur amissa. l. testamentũ. in fi. C. de testa. l. si quis ex argentarijs. §. fi. ff. de eden. et ibi Bar. & Doct. ponunt doctrinam quomodo probetur amißio: de quo etiam per Alex. in l. domos. col. pe. ff. de leg. j. Fel. in c. fi. de probat.

¶ ADDIT. Quòd alleganti rem non extare, incũbat onus probandi amisionem, vide Bal. Angel. & latè Alex. in l. publicati. vbi etiam Corn. C. de testa. Fely. in c. sicut per totum. maximè

col

col.6.vers.quinta declaratio.& vers.seq.de re iud.Soc.egregiè cons.24.incip.omnipotens Deus adsit.lib.1.in quibus locis etiam traditur qualiter probetur amißio,

Et dicta præsumptio procedit in omnibus decem prædicamentis discurrendo,ut latè per Bal.*in l.ex persona.C.de probat.*Pet.*de Anch.in regula,semel malus.in sexto.*Fel.*in c.scribam.ĩ.eod.*

¶ADDIT.Et per Nicol.Præsidem in cent.locorum leg.in loco de tempore ad tempus.

2 *Fallit,† ubi neceßitas naturæ repugnaret:ueluti in ætate.non enim qui olim fuit infans, præsumitur etiam hodie esse infans.l.cùm te.ubi not.C.de probat.& suprà dixi.* Idē
3 *si neceßitas hoc non suaderet,sed † uerisimilitudo naturalis:nō enim sequitur,iste in pueritia nesciuit literas, ergo etiam adultus nescit,l.Stichus.ff.de leg.iij.not.in c.si eo tem*
4 *pore.de rescript.in 6.* Idem† *in qualitate agendi:non enim naturaliter potest quis semper & sine intermißione agere. l.seruitutes.in prin.ff.de seruit.l.foramen.ff.de seruit.urb. præd.sicut nec pati.Vnde nō sequitur,olim fuit percussus,*
5 *ergo etiam hodie percutitur.l.maritus.ff.locati.*Idē in† *loco particulari:quia non sequitur,fui in tali cōclaui,uel sedi in tali scamno,ergo etiam hodie sum uel sedeo.* Idem *in naui uel seruo fugitiuo,ista enim naturaliter sunt uariabilia.l.Cæsar.ff.de publica.l.quis sit fugitiuus.ff.de ædil. edicto.*Et *hæc sunt breuiter,quæ sentit* Bald.*in dicta l. ex persona.*

PRAESVMPTIO XXVI.

1 *Præsumitur de præsenti ad præteritum,*
2 *De præsenti ad præteritum non præsumitur.Fall.4.5.7.8.9.10.*
3 *Vsurarius uel hæreticus hodie,nō præsumitur olim fuiße usurarius.*
5 *Pauper hodie,præsumitur retrò fuiße pauper.& quare.*
6 *Poßeßus hodie ut seruus,præsumitur retrò poßeßus ut seruus.*
7 *Tempus præsens quando aliquid infert de neceßitate in præteritum,*

tunc de præsenti præsumitur in præteritum.

8 *Tempus præsens quando habet se ad præteritum sicut finis ad initium, tunc de præsenti ad præteritum præsumitur per modum declarationis.*

9 *Soluisse retro præsumitur, qui tribus ultimis annis se soluisse ostenderit.*

10 *Equus uenditus, si intra triduum mortuus sit, & ei reperiatur cor macilentum, & putredine corrosum, præsumitur tempore uenditionis infirmus.*

1 Vigecissimosexto. †Præsumitur de præsenti ad præteritum, ut quod est in præsenti, credamus etiam fuisse tempore præterito. l. ex persona. C. de proba. l. j. §. si magistratus. ff. de magistratib. couen. l. si hi qui adulterij. C. de adul. Sed ista præsumptio indiget altiori declaratione. Et Oldr. de Laude in d. §. si magistratus. dedit unā doctrinā in ista materia, quam ibi sequuntur Ray. de Forliuio, & Bald. & Anch. in regula, semel malus. de reg. iur. in sexto. Aliam doctrinā dedit Cald. in d. l. ex persona. & in d. l. si hi qui. Aliā posuit Floria. in l. nō est necesse. ff. de proba. Sed tu pro
2 ueriori declaratione fac cōclusionem, q † regula sit, ut de præsenti non præsumamus in præteritū: unde si quis est de præsenti Doctor, nō præsumitur quòd olim esset. c. si eo tēpore. ubi not. j. de rescrip. in sexto. & in Clem. literas. eo. ti.
3 Et istud maximè procedit, † quādo præsens status est difformis à statu qui necessario aliquo tēpore aliter fuit in præterito. Vnde si quis hodie est usurarius uel hæreticus, non præsumitur etiam olim ita fuisse, quia saltē in pueritia aliter fuit. arg. l. iiij. ff. de probat. & tenet Ias. in d. l. si prius. ¶ ADDIT. Ista egregiè tradit Steph. Bertran. consil. 7. ex themate. col. ij. libro j. in nouissimis.

4 Fallit primo, † quādo aliter actus qui de præsenti est licitus, redderetur illicitus, & nullius effectus, secūdùm Bald. in d. l. ex persona. Vnde si quis est in quasi possessione ser=

uitutis alicuius, præsumitur ille etiam retrò fuisse seruus, quia aliàs possessio domini redderetur illicita, & actus præsentis temporis esset illusorius. ita procedit l. liberis. §. fin. ff. de lib. cau. l. circa. ff. de proba. Sed ego puto quòd uerior ratio sit, quæ colligitur ex sequenti limitatione: quamuis etiamnon uideatur ibi agi de aliqua præsumptione de præ-
5 terito, sed potius de præsenti tantùm. Secũdo fallit, † quãdo ultra actum de præsenti, concurreret aliqua præsumptio quæ inferret retro, secundùm Salic. in d. l. ex persona. per illum tex. ubi qui est hodie pauper, præsumitur etiã retrò fuisse pauper. Ratio est, quia quilibet præsumitur ditari. l. si defunctus. C. ar. tut. de quo tamẽ dic ut ĩ. dicam. Vnde cùm iste nõ reperiatur diues, uerisimile est quòd etiã præterito tpe non fuerit. seqtur Alex. cõs. 16. in f. col. in quinto. ¶ADDI. Et Step. Bertrãdi d. cõsi. 7. col. ij lib. j. in nouissimis.

6 Et propterea † qui hodie possidetur ut seruus, præsumitur etiã retrò possessus: ex quo nõ est uerisimile, si esset liber, q. permisisset se unquã possideri pro seruo. Et sicut nõ præsumitur quis pdidisse diuitias, multò minus debet præsumi perdere libertatẽ. l. libertas. ff. de reg. iur. Et secundùm istam limitationẽ intelligitur d. l. si hi qui. Aduerte tamen, quia ista intelligentia nõ conuenit dictis ll. quicquid dixerit Salic. & Alex. quia nõ uidetur in eis quòd aliquid ex præsenti præsumatur in præteritũ, sed potius nihil præsumatur, & relinquitur onus probandi ei qui dicit, secũdùm regulam l. uerius. ff. de probatio. & ita intelligo d. §. si magistratus. Nam cùm lex uelit, q. magistratus dent tutores idoneos facultatibus pupillorum, meritò non præsumitur illa qualitas nisi probetur. l. nõ solũ. §. sed ut probari. ubi Bar. & Doc. ff. de oper. no. nunc. glo. in l. si uerò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogã. Et si dicas, quòd non debuisset

proba

probari, ex quo quilibet præsumitur idoneus. c. fin. §. eo. re spondeo quòd hoc nō procedit quo ad facultates, ut infrà uidebimus. Et dato, q. hoc esset uerū, tñ ex quo hodie nō est idoneus, cessat prædicta præsumptio: & sic præsumptio re sultans ex tempore præsenti, tollit præsumptionē tēporis præteriti, & relinquit rē in terminis iuris cōmunis, ut qui dicit, probet, nō aūt facit simpliciter, quòd præsumatur de tēpore præterito idē quod in præsenti. Et eodē modo pro cedit tex. in d. l. si hi qui adulterij. ubi status temporis præ sentis tollit præsumptionē tēporis præteriti, quæ erat or ta ex allegata cōsanguinitate: unde illa cessante, subintrat dispositio iuris cōmunis, per quā accusatio de adulterio cō currebat. Et ita ꝓcedit etiā d. l. ex persona. ubi paupertas de præsenti nihil facit præsumi retrò: sed cùm fundamen tum intētionis rei cōuenti esset, quòd collega aui tempore depositi officij esset soluēdo, debet istud probare. Et iste mi
7 hi uidetur uerus intellectus ad illa iura. Fallit tertiò, † qñ tēpus præsens aliquid infert de necessitate in præteritum: ueluti si mulier hodie peperit, præsumitur intra tēpus un decim mensiū cōcubuisse. §. fi. in authē. de restit. & ea quæ par. Ol. & Bal. in d. §. si magistratus. Idē si hodie fructus in dustriales sint percepti, præsumitur quòd industria fuerit adhibita tēporibus debitis, secundùm Flor. in d. l. non est ne
8 cesse. Fallit quarto, † qñ præsens tēpus habet se ad præ teritū, sicut finis ad initiū: nā tūc p modū declarationis de præsenti præsumitur in præteritū. l. sed Iulianus. §. proin de. ff. ad Mace. ubi si filius cōuertit in rē patris pecuniā si bi mutuatā, præsumitur à principio hoc animo mutuū cō traxisse. Ad idē fa. l. litibus. C. de agr. & cē. li. xj. ubi si colo nus respōdet mihi de fructibus, præsumitur coluisse retrò il los fructus nomine meo. Facit etiā l. si filios. C. de peti. hæ.

¶ ADDIT. Quòd ex actu de præsenti declaretur qualis fuerit animus præcedẽs, vltra hîc allegata adde tex. in §. pauonũ. In stit. de rerum diuisi. & Lud. Rom. consi. 291. cũ isti fratres. Ancha. consil. 251. ex his. Dec. in l. quandiu. in ij. lect. col. fin. C. qui admitti. & consil. 335. in casu proposito. & consil. 490. visis & circunspectis, col. penulti. & consi. 476. conclusionem. col. ij. in quibus locis allegat concordan.

Fallit quinto in casu l. quicunque. C. de apochis publi.
9 *li. x. † ubi per solutionẽ trium ultimorũ annorũ, præsumit lex semper retrò fuisse satisfactũ: sed ibi nõ est simplex præsumptio de tempore præsenti, sed de præstatione triennali, de qua etiã in l. j. ubi* Doct. *C. de fideicommis.*

¶ ADDIT. Vide Lucam de Pen. conciuem meum in d. l. quicunque. vbi ponit 180. præsumptiones seu casus, in quibus lex aliquid præsumit.

10 *Sextò declara, † ut licet nõ inducat præsumptionẽ sufficientẽ ad transferendum onus probandi, inducit tamen aliqualẽ suspicionẽ. l. ciuile. C. de furtis, quæ ex qualitate negotij, poterit etiã esse ualde probabilis. d. §. fin. in authen. de restit. & ea quæ par. ubi uidua adulterans, præsumitur etiã retrò uiuente marito adulterata. de quo suprà dixi. Et secundùm supradicta puto debere intelligi quòd not.* Ioan. And. *in addit. Specu. in tit. de empt. & uend. §. nunc dicendũ restat. uersi. primo. quẽ refert & sequitur* Ang. *in l. sciẽ*
11 *dum. in fi. ff. de uerb. obl. ubi dicit, † q. si equus est uenditus, & intra triduum mortuus, & ei reperiatur cor macilentũ & putredine corrosum, præsumitur tẽpore uẽditionis infirmus: & sic locus erit ædilitio edicto. Nam si de modico tempore, puta trium dierũ, antè fuit emptus, præsumptio talis erit sufficiens, ut per* Ias. *in l. lecta. in xij. col. ff. si cer. pet. cum concord. Si uerò erãt iam plures dies, tunc esset simplex præsumptio: & hoc, nisi medici aliter dicerẽt, quibus stãdũ est tãquã peritis in arte. l. semel. C. de re mi. li. xij.*

ADDIT.

¶ ADDI. Et Bart. & Do. in procem. Digest. & in l. j. de ventre inspicien. cum similibus.

PRAESVMPTIO XXVII.

1 *Diues olim, hodie præsumitur diues. Intellige ut nume. seq.*
2 *Vbi agitur de probanda cõtinuatione alicuius uniuersi, qui habuit in præteritum, non præsumitur hodie habere.*
3 *Pauper olim, an præsumatur hodie pauper, & quid in futurum præsumatur de eo qui pauper est.*
4 *Alleganti diuitias aut paupertatem de præsenti, si nihil allegatur de præterito, incumbit onus probandi.*
5 *Paupertas & diuitiæ qualiter probentur, remißiuè.*

1 *VIgesimoseptimo.† Olim diues, præsumitur etiam hodie diues: quia nõ præsumitur amisisse dominiũ rerũ suarũ. l. siue poßidetis. C. de proba. Et ita tenent* Hosti. Ioã. And. Butr. *&* Imo. *in c. j. in fin. suprà, de scruti.* Archidi. *&* Gemi. *in c. si. sexta. quæst. quinta.* Alber. de Ros. *in l. si uerò: §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog. Et sic, licet quilibet à principio nascatur nudus & pauper, si tamen fuit semel diues, præsumitur in futurum diues, secundùm* Doct. *in dictis locis. Quòd facit pro opinione quam suprà tenui in prin. istius regulæ.*

¶ ADDI. Quòd quilibet nascatur nudus & pauper, habes mõtalem & elegantem tex. in c. sicut hi. 47. distin. Lucas de Pen. cõciuis noster in l. ij. col. 6. C. quan. & quib. quarta pars deb. Et Aret. consi. 66. viso puncto. col. 6. vbi egregiè dicit, quòd cùm qualitas diuitiarum sit regulariter repugnans naturæ (quia nemo nascitur diues) non potest argui de præsenti ad præteritũ, & non valet arg. nunc est diues, ergo & olim erat. nota bene.

2 *†Intellige istam præsumptionẽ procedere, ubi simpliciter dubitatur, an quis sit diues: sed si agamus de uniuerso, puta an qui olim habuit tales facultates ualẽtes usq; ad mille aureos, præsumatur easdẽ hodie habere, tũc dicendũ est, quòd nõ: quia, ubi agitur de probãda cõtinuatione alicuius uniuersi, qui habuit in præteritũ, nõ præsumitur hodie habere,*

l.in cõfirmando. ubi Bar. *not.ff. de cõfir. tut. & cõsuluit* Alex.*ita declarãs* Bar. *in cons.* 102.*in quinta col.in ij.uol.* Et *potest esse ratio,quia cùm agatur de uniuersitate,ea ex natura sui recipit diminutionẽ & augmentũ.arg.l.hæredi tas.ff.de peti.hære.unde ex quo potuerũt diminui ex natura uniuersitatis,cessat ista præsumptio.* Sed *tu aduerte, quia uidetur q̃ ista declaratio in effectu tollat regulã:quia cùm diuitiæ cõsistant ex bonis, & sic ex aliquo uniuersali, sequitur quòd olim diues,nõ præsumatur hodie diues.nisi dicas esse differentiã in modo agẽdi: quia aut aliquis olim diues allegat se habere eadem bona quæ olim, & procedit regula:aut nõ allegat se habere eadem bona, quia fortè alienauit,sed dicit se habere pretiũ uel alia loco eorum, &*
3 *procedit opinio* Bartol.& Alexan. †S*ed nunquid olim pauper,præsumatur hodie pauper?* Et *uidetur quòd non, quia quilibet præsumitur ditari.l.si defunctus.*C.*arbit.tut. l.cura.§.deficientium.ff.de mu.& hono.*Bar.*in l.ex diuer so.§.fin.post antiquos.ff.solu.matri.Salic.in d.l.ex persona.& in d.l.nõ est necesse.de prob.* Contrariũ *tenuerũt* Raph.Cõ.*& moder.in l.ij.ff.de excep.quia ista accidentia extrinseca nõ præsumuntur.*Et *idẽ tenet Sal.in l.quod no mine.ff.de cõdi.indeb.ubi respondet ad d.l. si defunctus & ad d.§.deficiẽtium.quòd illa iura nõ probãt,& bene:& refert etiã* Alex.*in d.l.ex diuerso.§.fin.*Et *facit,q̃a diuitiæ acquiruntur & amittũtur ex impetu fortunæ.l.si is qui.§.j. ff.de acqui.rer.dom.l.planè.ff.ut in pos.leg.&c.*Facit *tex. in c.super eo.suprà,de renun.* Vnde *in istis fortuitis uidere tur quòd lex nihil deberet præsumere, propter nimiam in certitudinem.* Possunt *prædicta concordari,ut dicamus, q̃ olim pauper,præsumitur etiã hodie pauper,per supradictam principalẽ regulã,prout firmant* Archid.*in d.c.fin.*

& Alber,

& Alber.de Rof.in d.§.qui pro rei qualitate. Sed in futurum præsumitur debere ditari: quia ubi dubitamus quid futurum sit, debemus semper sperare in melius.l. inter stipulantem.§.sacrā.ff.de uerb.oblig.& ita intelligo Bart.in d.§.fi.Est uerū quòd ista præsumptio de futuro nō æquipollet probationi,& non liberat ab onere probādi, ubi casus euenit.d.§.deficientiū.prout in simili suprà dixi,declarando regulam,semel malus.in uersi.septimo. in quarta limit.

4 *Et ita procedit alia opinio Rap.Comē.†Et supradicta habent locum,quando agitur de tempore præterito ad præsens:sed ubi nihil allegatur de præterito,& simpliciter agitur de præsenti,non præsumitur aliquis nec diues nec pauper,sed ei qui dicit,incumbit onus probandi,ut est glo.cōmuniter approbata in d.§.qui pro rei qualitate. Vnde qui se excusat tanquam pauperē,debet probare.d.§. deficientium.§.item propter.Instit.de excus.tut. Et qui alium reijcit tanquam pauperem, eodem modo probat.l.si creditores.§.fin.ff.de priuil.credi.Idem in patrono sub prætextu paupertatis alimēta petente à liberto suo.l.fi.ff. de li.agn. Et è conuerso qui tenetur eligere diuitem, debet illam qualitatem probare.l.j.§.si magistratus.ff. de magist.conuen. d.l.non est necesse.& ibi Raph.Fulg. Idem in eo qui dicit collegam fuisse tempore finiti officij diuitem.d.l. ex persona.C.de probat.cum simil.*

5 *†Quo modo autem probentur diuitiæ uel paupertas,dic ut in d.§. qui pro rei qualitate.per Alexā.& Ias.& in l.si constāte.in prin.ff.sol. mat.*

¶ ADDIT. Quòd allegāti paupertatē vel diuitias ad fundamentū intentionis,incumbat onus probandi,& qualiter probentur diuitiæ vel paupertas,vide Alexan.consil.37.consulto. lib.7.& consil.91.repetitus.eod.lib.Calca.consil.8.in causa pēdente.col.7.& seq.Roma.consil.245.ad primum.in vltim.dubio.Soci.consil.30. in causa dominæ Agnetis.per totū consil. lib.4.& consil.24. omnipotens Deus.colum. antepenulti.lib.

j. Bolog.in consil.59.visis igitur.col.penul.Purpuratũ & alios moder.in l.j.fol.6.nume.92.& 93.ff.si cert.pet.Ang.in §.hinc nobis.de hæred.& falci.collat.prima. Petrum de Moncada in addit.ad tracta.de testib.Crotum fol.5.sub nume.24.

PRAESVMPTIO XXVIII.

1 *Corrigere se incontinenti nemo præsumitur.*

2 *Actus a partibus factus in contrariũ quàm conuentum esset, præsumitur potius errore factus, quàm quòd uoluerint se partes corrigere.*

3 *Statutum Mediolanense, quòd maritus non existentibus liberis communibus, præmortua uxore, lucretur dotem, saluo iure liberorum prioris matrimonij: non intelligitur, ut liberi prioris tori succedãt in tota dote, sed secundùm l. hac edictali. de secund. nuptijs.*

4 *Dictio, saluo, stat modificatiuè, non correctiuè.*

5 *Alienanti rem meam si consensero, saluo iure meo, hac protestatio intelligitur respectu pretij, non ipsius rei.*

6 *Statuta ita interpretanda sunt, ne uideantur incontinenti se corrigere. quod procedit, etiam si caueatur, quòd uerba statuti intelligantur ad literam prout iacent: item procedit, etiam si aliqua uerba impropriarentur.*

7 *Statutum loquens in principio alternatiuè, si deinde loquatur copulatiuè, ne uideatur se incontinenti corrigere, copulatiua resoluitur in disiunctiuam.*

8 *Extensio non est licita in correctorijs ex identitate rationis. Iura intelligi debent ut concordent, non ut se corrigant. ibidem.*

9 *Pœnas uarias alicui delicto si iura imponant, non censentur se inuicem corrigere, sed dare optionem iudici.*

10 *Testes inquantum fieri potest, debent ad concordiam reduci.*

11 *Testator si dixerit, lego Titio talem fundum, & in eo illum instituo: non uidetur se testator correxisse, sed erit electio legatarij, an uelit titulo legati habere, an uero titulo institutionis.*

12 *Quis effectus resultet, quod potius institutionis quàm legati titulo accipiat.*

1 VIgesimooctauo.† Nemo præsumitur incontinenti seipsum corrigere. l. non ad ea legata duntaxat. ubi glo. & Docto. ff. de cond. & demon. Bar. in l. j. §. & parui. col. ij. ff. quod ui aut clàm. Butr. & Imo. in c. ex parte tua. & j. secũdo. suprà, de offi. & pot. iud. dele. Ale. cõs. 28. col. fi. in iiij. uol.

*iiij.uol.*Rom.*conſ.xciiij.uiſis his quæ narrantur.in ij.colũ·*
2 Alex.*in l.ſi mihi.§.fi.ff.de leg.*j.Pro *hoc facit,*† *quia ſi par tes conueniunt facere unum,& contrarium fecerint,præſu muntur potius feciſſe per errorem,quàm quòd uoluerint ſe corrigere.l.quoties.§.tantundem.ff.de hære.inſtit.*

¶ADDIT.Et Alexã.egregiè conſ.156.viſo inſtrumento.col. ſecunda,lib.6.

Et firmat Soc.*conſ.27.in quarta col.in iiij.uol.ubi ſub dit,quòd quando primum inſtrumentum eſt planum,decla ratur ſecundum eo modo ne corrigat præcedens,per ſupra dictam rationem,& quod notant* Ange.*&* Imo.*in l.ſi quis cùm aliter.ff. de uerb.obl.facit etiam quod not.*Com.*conſ.*
3 *xxxiiij.pater uxori.*†*Vnde per iſtam rationem aliàs conſu lui cum* Decio,*quòd ſtatutum* Mediolani,*quo dicitur,quòd maritus non exiſtentibus liberis communibus, præmortua uxore lucretur dotem,ſaluo iure liberorum prioris matri monij:non intelligitur generaliter,ut filij prioris matrimo nij ſuccedant in tota dote, ſecundùm ſenatuſconſ.* Orfi. *de quo in l.*j.C.*ad* Orfic.*ſed refertur ſolũ ad l.hac edictali.* C. *de ſecund.nupt.quia aliàs ſtatutum incontinenti ſe corrige*
4 *ret,per ſupradicta:&*†*quia illa dictio,ſaluo,ſtat modifica tiuè,non correctiuè,ut eſt gl.in l.item* Labeo.*ff.famil.erci. cum concor.& in terminis conſuluit* Bal.*conſ.cclxxiij.ſup poſito ſtatuto.in ij.ut latius habetur per* Decium *conſ.*283. *in nouiſſimis.Adde quod notabiliter uoluerunt* Iac.Put.*&*
5 Iaſ.*in l.ſi fundum per fideicommiſſum.ff.de legat.j.*† *ubi ſi conſentiam tertio alienanti rem meam , cùm proteſtatio ne,ſaluo iure meo:iſta proteſtatio intelligitur, niſi reſpe ctu pretij,non autè ipſius rei.argu.l.mater.* C. *de rei uend. quia aliter iſta reſeruatio corrigeret in totum conſenſum prius præſtitũ:& eſt de mẽte* Dyni,Oldr.*&* Raph.Cõ.*ibi.*

Ad idē facit quod no. Alex. cōſ. 135. in ul. col. uerſ. præterea
6 *iſta. in j. uol. ubi concludit, † q̄ in ſtatutis per talē reſeruationē ſemper debet fieri interpretatio, ne præcedentia corrigantur. Et iſtud procedit, etiam ubi caueretur q̄ uerba in ſtatutis intelligerētur ad literā prout iacet, ſecundū* Anch. *conſ. ccccxxiij. uiſo puncto. in ij. col. Itē procedit, etiā ſi aliqua uerba impropriarentur, ſecūdū* Lud. Rom. *cōſ. ciiij. in-*
7 *cip. pater reuerende. ubi † ſi ſtatutū loquatur in principio de ceſſantibus ſiue fugitiuis, & ſic alternatiuè, deinde loquatur copulatiue, illa copula reſoluetur in diſiunctiuā, ne cēſeantur ſtatuentes incōtinenti ſe correxiſſe. arg. notatorū per* Cy. & Bal. *in l. fin. C. per quas perſo. nob. acq.* Et *ad ſupradictā præſumptionē facit generaliter, quia quælibet*
8 *correctio eſt euitāda. l. ſancimus. C. de teſta.* Vnde † *in correctorijs non eſt licita extēſio ex identitate rationis. l. præcipimus. ubi* Bar. *C. de appell. auth. quas actiones. C. de ſacroſ. eccl. Et iura debent intelligi ut cōcordēt, nō ut ſe corrigāt. c. cū expediret. de elect. in 6. l. fi. C. de eden.* Et *fa. gl. notabi-*
9 *lis in c. fraternitatis. 34. diſtin. ubi † ſi iura imponūt uarias pœnas alicui delicto, nō cēſentur ſe inuicē corrigere, ſed potius dare electionē iudici: de quo per* Fel. *in c. inter cæteras.*
10 *ſuprà, de reſcrip.* † Et *idē procedit etiā in teſtibus, qui debent, quantum poßibile eſt, reduci ad concordiam. c. cū tu. ubi not. ſuprà, de teſtib.* Dy. & Bal. *in l. ij. ff. de cond. inſti. cum concord.*

¶ADDIT. Et ampliſsimè Alex. poſt Imo. in l. inter ſtipulantē. §. ſi Stichum. de verb. oblig. & Fel. in c. cùm tu. de teſtib. Et Io. Crotus in tract. de teſti. num. 127. cum ſex vel ſeptem columnis ſeq. in quibus locis abundè traditur quomodo & qua via teſtes contrarij ad concordiam reducantur, & an reducantur ad euitādam pœnam periurij vel falſi ſolùm, an verò etiam ad probandum.

Et

Et generaliter idem est in quacunque materia, secundũ
11 *Alex.cons.cxlj.uiso testamento.col.iij.in secũdo uol.* † *Et hæc inferuntur ad quæstionem, quando testator dixit, lego Titio talem fundum, & in eo illum instituo. Nam quamuis institutio differat à legato, non tamen uidetur testator seipsum correxisse, sed potius erit electio legatarij, an uelit habere titulo legati, an titulo institutionis in re certa. d.l. non*
12 *ad ea.* † *Et effectus est magnus, quia isto secundo casu non tenebitur accipere rem de manu hæredis, iuxta l. nõ dubiũ. cum ibi no. C. de leg. sed poterit accipere propria autoritate, secundũ Bar. & Doct. in l. ex facto. ff. de hæred. insti. Ias. post alios in l. quoties. C. eo. tit. Et in dubio præsumetur accepisse isto titulo tanquam pleniore. arg. l. si ita scriptum. ij. & quod ibi not. Bal. ff. de hære. instit. quod not. Et fa. tex. in l. si quis seruo. ff. de manumiss. testa. & in l. recusare. §. Titius. ff. ad Trebell. Bar. in l. si Titio. j. ff. de usufru. leg. & in l. centurio. in quarta quæst. principali. ff. de uulgar. & pupillari.*

PRAESVMPTIO XXIX.

1 *Teste post perhibitum testimonium corrigente dictum suum, contra eum præsumitur, nisi se incontinenti corrigat. Limitatur nume.10.*
2 *Testis quando dicatur incontinenti dictum suum corrigere.*
3 *Testis potest dictum suum corrigere, si alleget aliquam causam erroris seu correctionis. Intellige, si causa sit iusta, probabilis uel uerisimilis.*
4 *Obliuio uerisimilis, est iusta causa quòd testis potest dictum corrigere: secus si non sit uerisimilis.*
5 *Testis potest declarare uerba, & sub prætextu declarationis mutare dicta, modò talis declaratio consonet.*
6 *Testis si sit contrarius, an standum sit primo uel secundo dicto. & numero 8.*
7 *Quid autem si in diuersis iudicijs reperiatur deposuisse contraria.*
9 *Testes duo si deponant postea contrariũ eius quod prius deposuerãt, an sententia sit ferenda secundùm primam depositionem.*
10 *Teste corrigente dictum suum metu tormẽtorum ante publicationẽ, statur*

statur correctioni, & sic secundo dicto. quod qualiter intelligatur, latissimè disquiritur usq; ad finem.

11 *Confessio facta in tormentis, quando quis de alio interrogatur, est ualidior, quàm prima sine tormentis. Secus quando quis de se interrogatur.*

12 *Libera persona non debet de re alterius attestari cum tormentis, nisi sit uilis & infamis.*

13 *Testis qui non debet admitti sine tortura, si admittatur, eius dicto non creditur.*

14 *Testis si reuocat dictum suum, diminuitur de fide sua, & nocet parti licet non citatæ.*

1 *VIgesimonono. † Præsumitur contra testem, qui postq̃ testimonium perhibuit, mutat seu corrigit dictum suũ, nisi incontinenti hoc faciat. c. præterea. suprà, de testi. cog. redditur enim suspectus, tanq̃ subornatus à parte, ut ibi habetur, & in §. quia uerò multi. ubi gl. in uerb. non etiam. in*
2 *authen. de testib. † Et dicitur incontinenti, antequam compleat dictum suum, uel sit dimissus à iudice seu examinatore, secundũ* Bal. *in l. lecta. & ibi* Ias. *in penul. char. ff. si cert. pet.* Idem *etiam si corrigat antequam publicatæ sint attestationes, quia adhuc dicitur incontinenti, dummodo probetur eum non fuisse colloquutum cum partibus, & sic tollatur ista præsumptio subornationis: & si esset testis notæ fidei & magnæ autoritatis, propè esset ut staretur iuramento suo, secundũ* Bal. *in d. c. præterea. arg. c. ultra tertiã. su-*
3 *prà, de testib. facit l. non omnes. §. fin. ff. de re milit. †* Intel*lige tamen istud procedere, quando testis allegaret aliquã causam coloratam erroris seu correctionis, secundũ* Imol. *&* Fel. *in d. c. præterea. &* Bar. *in l. cos. ff. de fal.*

¶ADDIT. Vide Crotum in tractat. de testib. folio 21. numero 341. & 343.

4 *†* Et *esset iusta causa, si allegarent obliuionẽ in tempore: quia illa est magis uerisimilis. Si uerò obliuio non esset uerisimilis, tunc secus, ut dicit* Bal. *in l. presbyteri. C. de epi. & cler.*

& cler. ubi subdit, q. si quis dicat se nō recordari de eo, qđ est ualde uerisimile quòd recordetur, debet puniri: & solēt latrunculatores illud dictū practicare, ut subijciant talem

5 *torturæ.* †Et *putarem supradicta procedere, etiam si testis ipse mutet aliqua sub prætextu declarationis uerborum, quando talis declaratio non bene consonaret: quia nec tūc debet hoc permitti: sicut in simili dicimus de iudice, l. ab executore. in prin. ubi not. ff. de appell. & ita intelligo not. in c. cùm clamor. suprà, de testib. facit quod not.* Card. *in c. cū ad sedem. de restit. spol.* Abb. *in c. cū dilecti. de donat.* Andr.

6 Sicul. *conf. iij. in penul. char. in secundo.* Sed *dubitatur,* †*si testis sit contrarius, nunquid standum sit primo uel secundo dicto.* Et *si sit contrarius in eadem depositione, clarū est quòd non statur alicui dicto, imò reijcitur in totum tanquā falsus. c. licet causam. suprà, de probat. l. eos. ff. de falsis. l. qui falsa. ubi* Sal. Ful. & Floria. *ff. de testi. & est communis opinio, cum aliquibus declarationibus positis per* Feli. *in c. cùm in tua. in prima conclus. suprà, de testib.* Si *uerò est cōtrarius in alia depositione eiusdem causæ, tunc* Bar. *in d. l. eos. uidetur præsupponere, q. sit idē; & etiam* Fulgo. *in d. l. qui falsa. dum dicit, quòd prima depositio quæ fuit perfecta in se, annullatur ex postfacto per reuocationē factā in alio examine: quia ex quo in hoc secundo apparet quòd est testis falsus & periurus, lex præsumit idem de prima examinatione. arg. l. si hi qui. C. de adul.* Et *idem uidentur tenuisse* But. & Imol. *in d. c. cùm in tua.*

¶ADDIT. Et huius sententiæ, quòd nec primum nec secundū dictum valeat, fuit Crotus in tractatu de testib. nu. 344. vbi dicit opinionem contrariam non esse tenendam.

Sed Abb. *in d. c. cū in tua. tenet contrarium, q. imò stetur primo dicto. arg. d. c. prætereа. ubi* Innoc. Ioā. And. Imo. &

Mod.

Mod. idē tenent, & est de mente Baldi in l. iij. C. ad legē Iul. de adult. Et suadetur optima ratione, quia talis testis præsumitur subornatus à parte, ut est gl. in d. c. præterea. ergo sequitur quòd primum dictum præsumatur uerius; aliàs esset in potestate testis annullare dictum suum, & tollere ius quæsitū parti. Nec ratio Fulg. per d. l. si in adulterij. quicq̄ ualet: quia ille tex. non procedit simpliciter, quòd ex præsenti præsumatur retrò: sed alia ratione, de qua latius suprà uidimus. Eandem opin. etiam tenet Aret. in d. c. cùm in tua. quando pars, pro qua testis semel præsens deposuit, opposuisset ne repeteretur: secus si nihil opposuisset. allegat Bal. in auth. qui semel. C. de probat. Sed mihi placet generaliter opin. Abb. q̄ stetur primo dicto. Et ad quasdam rationes Aretini ibi respondendū est, q̄ procederent ubi lex non præsumeret subornationē, ex quo ista subornatio non debet prodesse subornatori, quia delictū suū nemini debet esse utile. l. itaque fullo. ff. de furt. l. Seruius. ff. quod ui aut clam.
7 Et ex hoc à fortiori infertur, † q̄ si ista reuocatio sit facta in alio iudicio siue ciuili siue criminali, q̄ stabitur primo dicto. c. sicut. suprà, de testib. ubi Aret. & alij attingunt, & est cōmunis opinio, ut per Fel. in d. c. cùm in tua. per Tindarum in tract. de testib. uariantibus. in secundo libr. Decium cons. 175. & cons. 189.

¶ADDIT. Hoc sequitur Ioan. Crotus in d. tract. de testib. nu. 344. vers. secundus casus &c. dummodo hæc reuocatio seu cōtrarietas fiat in alia causa, & alia instantia, & diuersæ sint personæ litigantes. secus quando est eadē causa, & eædem sunt personæ litigantes, licet diuersæ sint instantiæ, quia tunc neutrum dictum valet.

8 † Debilitatur tamen istud primum dictum, quia talis testis nō dicetur maior omni exceptione. Et propterea dicit Card. in c. ueniēs. ij. in fi. suprà, de testib. q̄ ad dictū talis testis

testis non posset deferri iuramentū in supplementū probationis, sequitur Fel. post alios in d.c. præterea. & in d.c. cū
9 in tua. & Alex. cons. xix. in pen. col. in quarto. †Sed quid si essent duo testes, nunquid probaretur sufficienter ad ferendam sententiam ex priori dicto, licet prius reuocassent? Et uideretur q̃ nō, quia ex numero oritur maior suspicio falsitatis contra primū dictū, arg. notatorum per Bart. in l. j. §. idē Cor. ff. de quæstio. per Bal. cons. 427. in 5. & in c. ad nostrā. suprà, de prob. Et hoc uidetur uoluisse Alex. cōs. cxij. in pen. col. in quarto. & de mēte Are. in d.c. cū in tua. Videretur contrariū esse uerius, quia in causis ciuilibus duo testes sufficiūt, licet nō sint omni exceptione maiores, ut per Io. And. in c. quod pro causa. suprà, de procur. Pau. de Cast. in l. fi. C. de prob. And. Sicul. & alios in c. at si clerici. in gl. iij. suprà, de iud. Et istud uidetur de mente Doct. qui loquūtur tātūmodo de uno corrigēte, nō de duobus: & est ratio, quia probatio quæ fit per unū testē & iuramētum, est probatio priuilegiata, meritò de facili cessat. Secus quādo sunt duo, quia talis probatio fundatur ex iure cōmuni. ar. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. milit. Nec obstat, q̃ ex numero reuocātiū prius dicta, oritur maior suspicio: quia ex eodē numero etiā efficacior est prima probatio, ubi lex uoluit stari propter præsumptionē subornationis. d.c. sicut: & d.c. præterea. & c. per tuas suprà, de proba. Faterer tamē quādo iudex haberet ualde suspectū primū dictū, q̃ non deberet iudicare, nisi præstito iuramēto in supplementum probationis parti, ex quo plus q̃ semiplenè probauit. c. fin. de iureiur. & no. in d. l. admonēdi. de iureiur. Declarātur su
10 pradicta, dū dixi, †q̃ testis nō potest corrigere dictū suum nisi incōtinēti, aliàs staretur primo dicto, ut nō procedant quādo testis metu tormentorū corrigeret dictū suum ante

publ

publicationẽ:nã tunc staretur tali correctioni,secũdũ Bar. & Ang.in l.si postulauerit.§.sed & si negauerimus.ff. ad leg.Iul.de adul.ubi subdũt,q boni assessores faciunt q non reperiatur nisi unũ dictum,uidelicet post tormenta. Facit pro ista opin.quod dicit idem Bar.in l.j.§.quæstioni. ff. de
11 *quæstion.† ubi dicit in teste uariante,q quãdo quis de alio tantũ interrogatur,ualidior est secũda cõfeßio facta in tormẽtis,q̃ prima sine tormentis.§.j.in auth.de testib.not.in l. cùm probatio.ff.de probat.licet secus sit,quãdo de se tantũ torquetur,uel de se & de alio.d.l.j.§.diuus.et §.quæstioni. & §.si quis ultro.Et sequitur Aret.consil.lxj.Soc.cons. ccliij.in ij.col.Decius cons.175.in x.col.uers.nõ obstat. Tindarus in dicto tract.in prima parte.c.iij.Dicunt tamen Mod. in d.§.quæstioni.quòd non uident aliquã rationem differentiæ istius doctrinæ. Adde quòd etiam illud dictũ Barto.quòd cauti assessores faciunt,quòd reperiatur in actis nisi unum dictũ,nõ uidetur uerum;quia ex quo ista uariatio diminuit de fide testis,interest partis ut de ea constet in actis, iuxta not.per Bal.in l.iij.C.de testi.& traditur in c.quoniam contra.suprà,de probat.Sed tu aduerte,quòd doctrina Bar.est*
12 *uera,si bene intelligatur:& propterea sciendũ est,† q nũquam persona libera debet attestari de re alterius in tormẽtis.l.ex libero.ff.de quæstio.nisi sit testis ualde uilis & infamis.§.j.in authen.de testib.uel seruilis conditionis,l.seruis. ff.de testib.Idem in excommunicato,secundùm Bald.in c.ij. de testib.cog.& in c.j.de summa trinit.& fide cathol.Tales ergo non admittuntur ad testimonium, nisi cum tortura:quia tunc eorum dictum suppletur per quæstionem. Et*
13 *propterea† si accidat quòd hi sint admißi sine tortura,non creditur eorum dicto,sed statur dicto in tormentis:imò solùm illud dictum in actis debet poni.& ita intelligitur Bar. in*

in d.§.quæstioni.& in d.§.sed & si negauerit.ubi tex.præcise loquitur in seruis.& etiam d.§.j.in authen.de testi.qui loquitur in uilissimis & in ignotis personis.quæ iura allegat Bart.& secundùm ea debet intelligi, iuxta not. per eũ in l.non solùm.§.liberationis uerba.ff.de lib.leg. Dum er*go* Bart.*dicit,quòd quando quis de altero tantùm interrogatur in tormentis,nõ põt intelligi in homine libero, quia talis non torquetur in testimonium,d.l.ex libero. & p* A*lex.consil.xj.in j.uol.torquetur enim tantummodò ex delicto suo:licet in cõsequentiam attestetur aliquando de alieno,iuxta not.in l.fin.*C.*de accus.& doctrinã* Bar.*in l.repe*
14 *ti.ff.de quæst.*Et propterea,† *quãdo aliquis testis reuocat dictum suum,diminuitur de fide sua,& nocet parti,licet nõ citatæ: quia ista reuocatio fit quo ad ipsum principaliter, nõ autem quo ad formam testimonij, quo ad partem, iuxta not.in c.per tuas.suprà,de proba.*Et *sic apparet manifesta ratio doctrinæ* Bartoli. *Alij tamẽ uidẽtur intellexisse istud generaliter,quòd imò stetur secundo dicto in tormentis,ex quo metu tormentorũ præsumitur dixisse ueritatem,secũdùm* Abb.*in d.c.per tuas.&* Barthol.Veroneñ.*consi.*61.*in ulti.col.Sed istud mihi nõ placet: quia d.§.sed & si negauerit.procedit tantũmodo in his qui non admittũtur in testimoniũ,nisi cum tortura,ut suprà ostendi: & ratio* Abb. *in homine libero concludit oppositum, quia lex præsumit hominẽ liberũ dicere ueritatẽ ex se, & si adhibeantur tormenta,eorum metu uariare,ut per* Bart.*in d.§.quæstioni. & in l.j.in ij.col.C.de confess. Sed in seruis & infamibus, secus:quia præsumuntur mendaces, & nõ dicere ueritatẽ, nisi metu pœnæ.* Et *ex his infertur, quòd si detur casus, in quo liber homo non admittitur nisi cum tormẽtis, tunc idem esset quod in cæteris seruis & infamibus: puta quan*

do testis in ipsamet prima depositione est uarius, uel agitur de aliquo suo delicto:nam tũc staretur illi dicto in quo perseuerauit in tormentis.l. unius.§.testes.ff. de quæstio. Et ita intelligitur quod not.Barto.in d.l.eos. Bald.in l.fin. C.de quæstio. Angel.in l.de tormentis.eod.titu.Lud.Rom. singul.799.in ulti.chart.Tindarus in d.tracta.suo, in prima part.c.iij.& ita saluatur Abb.in d.c.per tuas.& declarat Aret.ibi.& uidetur etiam ita intellexisse Felin.in d.c. cùm in tua.penulti.col.in prima conclusio.suprà, de testi. Si uerò semel bene deposuisset in ciuili iudicio,licet deinde reuocaret in tormentis,staretur primo dicto,per doctrinam Bartol.in d.§.quæstioni. declarando ut suprà. Et ista est uera & cõmunis opin.licet in practica uiderim dubitari,per no.per Barthol.Verone. consi.61. qui dum conatur reddere ius nostrum cautelosum, ipse incautè loquutus est.

¶ ADDIT. Secundò potes limitare quod suprà conclusum fuit,standum primo dicto, quando testis ex interuallo contraria deposuit:vt non procedat, quãdo primũ dictum testis fuisset in iudicio nullo,& secundum dictum fuisset in iudicio valido,quia tunc staretur secundo, nec noceret contrarium dictum in iudicio nullo,secundùm notabilem gloss.in c. cũ causam.in glo.fina.quam sequuntur ibi omnes.de testib.& Anto. & Feli.in d.c.cùm in tua.Abbas & Areti.in c. per tuas.de probatio.& Crotus in dicto tract.de testib.numer.344.versic.tertius casus.

PRAESVMPTIO XXX.

1 *Præsumitur contra eum qui uult innouare.*

2 *Statutum si habeat interpretationem seruari solitam, ab illa nõ est in iudicando recedendum.*

3 *Ab opinione in aliquo foro approbata secundùm consuetudinem, iudex non debet in tali foro in iudicando recedere, licet communis sit in contrarium.*

4 *Ab antiqua practica non est recedendum.*

1 *TRigesimo.Præsumitur †cõtra eum,qui uellet innouare:quia nouitates plerũq; pariunt discordiam.xj.dist, c.quis*

c.quis nesciat. & c.consuetudinis. suprà, de consuet.quod notat ibi Doctor.cõtra eos,qui tenent nouas opiniones,& qui inducunt nouas sectas seu religiones. Quod intellige, nisi ista nouitas esset utilis,secundùm Barb.ibi, & c.capel lanus.suprà,de ferijs.Et facit quod not. Bald.in l.in rebus. per illum tex.ff.de constit.princip. ubi præsumitur cõtra innouantes regimina ciuitatis.Et dicunt ibi Angel.& moder.quòd qui sunt deputati super bono regimine,non possunt aliquid innouare,nisi sit euidens causa utilitatis. facit etiam tex.in l.minimè.ff.de legibus.& quod not. Alex.per illum text.consil.131.in ulti.colum.in primo.Socin. consil.
2 *271.secunda col.† ubi quando statutum habet aliquam interpretationem obseruari solitam, non debet aliquis Doctor in iudicando ab illa recedere.Facit quod notat Math.*
3 *in tractatu suo,de elect.opi.ubi dicit,quòd† quando aliqua opinio est approbata in aliquo foro per consuetudinẽ, nõ debet iudex in tali foro ab ea opinione recedere: licet com munis sit in contrarium.arg.d.l.minimè.& l.in interpreta tione.eod.tit. & quod notatur in d.l.à patre.C.de iure do*
4 *tium.Et dicit Bald.in l.illud.per illum tex.ff. de excus.tu.† quòd ab antiqua practica nõ est recedendum.sequitur Ancbar.consil.177.uisis.uersi.quinto. de quo etiam per Abb. & moder.in c.j.suprà,de constitutio.*

¶ ADDIT. Accedat quod notabiliter voluit Ang.in l.finá.C. de cano.largit.lib.x.& sequitur Felin.per illũ text.in c.ij. col. 6.in versi.stylus.& ibi etiã præceptor meus à Ripa,col.9.s. de rescrip.& Ias.in l.j.§.j.versi.adde fortius.si quis ius dicen.non obtemp.videlicet quòd si citatio fuerit facta contra antiquam & consuetam practicandi formam, & secundùm nouam & inconsuetam,nõ tenetur citatus comparere,quia præsumitur cõ tra talem nouitatem:vt puta si in præcepto citatorio in ciuilibus solitũ erat dici,vt compareat sub pœna decem librarũ, &

nunc diceretur sub pœna æris & personæ. Accedat etiā quod voluit Ang. in l. j. ff. de offic. assess. & ibi Doct. & Feli. in d. c. ij. col. quã suprà, quòd iudex potest reijcere libellum deuiantē ab antiqua & consueta practica seu stylo. Bene facit quod volunt Abb. Felin. & alij cōmuniter in d. c. ij. per illum text. quòd rescriptum principis deuians à consueto & antiquo stylo suæ Cancellariæ, & continens nouas & insolitas clausulas, præsumitur falsum, nec venit exequendum: & ibi Felin. illud infinitis similibus & concord. corroborat, ex quibus optimè posset hæc præsumptio locupletari, ad quem sufficiat remissio. & ibi etiam vide Domi. meum à Ripa, & pro dote vide multa cumulata per Curtium Seniorem consil. 73. super memorata. col. antepenul. vsque ad finem consilij, à quo habuerunt omnes moder. ea quæ adducunt in d. c. ij. de rescriptis.

PRAESVMPTIO XXXI.

1 *Varietas responsionis inducit fraudis suspicionem.*
2 *Positionibus clarè respondendum est.*
3 *Testis uarius præsumitur dolose deposuisse.*
4 *Testium dicta ita interpretanda sunt, ut euitetur contrarietas, & non incidant in falsum.*
5 *Testis rusticus & idiota sibi contrarius, non præsumitur dolo, sed fatuitate contrarius.*
6 *Teste uariante regulariter in eo præsumitur potius dolus quàm simplicitas.*
7 *Actor contraria allegans nō auditur: nec sustinetur libellus per clausulam, omni meliori modo &c.*
8 *Reus an possit contrarias exceptiones opponere.*
9 *Reus qui iustā habet causam, potest etiam per fraudes se defendere.*
10 *Aduocatus habens bonam causam, potest se dolo defendere.*

1 TRigesimoprimo. † *Ex uarietate responsionis præsumitur fraus, c. j. ut benefi. eccle. sine di.* Et propterea †, de-
2 *bet clarè respōderi positionibus, ne ex tali ambiguitate fraus præsumatur; ut not. in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de uerb. obli. & facit tex. in c. fi. cum ibi not. j. de iureiur. in sexto. ubi respōdens contraria & discrepantia positionibus, punitur in amissione causæ, per prædictā rationem.* Et
3 *eodē modo, † testis uarius præsumitur dolose deposuisse, unde te*

4 *de tenetur pœna falsi.l.eos.ff.de falsis.*† Fit tamen in eorũ *dicto interpretatio, ut quantum poßibile euitetur à cõtrarietate, ut nõ incidant in falsum, prout in notabili casu dicit* Com.*consil.91.per totũ.Soci.consil.56.in penul.col.in iiij.post* Bald.*consil.247. in primo uolumine. ubi dicunt non præsumi dolum in teste, qui dicit uera esse ea, quæ ipse per ætatem scire non potuit.* Et quod *generaliter notat* Alexan.*consilio 141. uiso testamento. columna quarta. in*
5 *secundo.* Idem in † *teste rustico & idiota sibi contrario in attestationibus: in quo non præsumitur dolus, sed fatuitas, secundùm* Angelum *in authentica, de testibus.§.& licet.*Socinum *in lege, si is qui ducenta.§.utrum.ff. de rebus dubijs.de quo tamen uide* Baldum *in lege, scripturæ.colũ. finali.C.de fide instrumentorum.& modernio. in lege, ubi repugnantia.ff.de regulis iuris.*

ADDIT. Vult allegare Decium, quem etiam vide in capitulo, solicitudinem.colum.ij. in octauo notabili. de appella.extrà.

6 *Aliàs*† *regulariter in teste uariante potius præsumitur dolus, quàm simplicitas, & tenebitur falsi, secundùm* Aretinum *in capitulo, in nostra.suprà, de testibus. & dixi in lege prima.§. penultimo.in ultima columna.ff. de uerborum obligationibus.*† Ex *eadem ratione etiam reijci*
7 *tur actor qui contraria allegat. lege prima.C. de furtis.* Nec *sustineretur libellus per clausulam, omni meliori modo, secundùm* Baldum *in lege tertia.C. de probationibus. & in lege, edita.C.de edendo.quem refert & sequitur* Alexander *consilio 110.in quinto. & quod notat* Aretinus *cõsilio 150.in fine.* Et *dicit* Baldus *in lege, cùm precium.C.de liberali causa. quòd si quis alleget contraria, potest pars unum acceptare.*

¶ ADDIT. Istud dictum Baldi refert & sequitur Deci. in d.c. solicitudinem.in octauo notab.

* Agens pluribus actionibus, potest compelli reo instante, eas ponere in uno libello.

1 Trigesimotertio. † Præsumitur ille damnificari, qui ex uno cõtractu compelleretur agere cum pluribus. l. & ancillarũ. §. ulti. ff. de pecul. facit tex. in l. tantũ. §. penulti. ff. iudicatum solui. ubi cõpelluntur plures fideiussores constituere procuratorẽ unum, ne creditor damnificetur agendo cum pluribus. Ad idem quod not. in l. in cõmodato. §. in duobus. ff. commod. ubi creditor non potest petere partem debiti seu crediti, inuito debitore, sed debet agere ad totũ, si ius dicentis iurisdictio hoc patiatur. Ad idem quod not.
2 Mathesi. notab. 110. nota quòd si quis. ubi † si quis agat pluribus actionibus reo instante, cõpelletur agere uno libello. l. non est nouum. ff. de actio. empt. de quo per Feli. in c. cùm inter. j. de re iudic. facit quod notat Bald. in l. cùm eiusdẽ. ff. de ædilit. edict. Ad idem quod notat Paul. de Castr. in l. si quis aliam. per illum tex. ff. de solut. & quæ dixi in l. iiij. §. Cato. in ij. opposi. Bart. in fin. ff. de uerbo. obliga.

PRAESVMPTIO XXXIIII.

Trigesimoquarto. Episcopus mutans episcopatum, & de minori ad maiorẽ ecclesiam transiens, præsumitur id facere ex ambitione & improbitate. c. si quis episcopus. & c. seq. septima. quæstio. j. Hoc tamẽ intellige, nisi mutatio sit facta cum licentia Papæ, ex quo nõ est uerisimile quòd Ro. Pontifex eã concedat, nisi ex legitima causa, ut dicũt Doc. in c. j. j. de cler. nõ resi. de quo dic ut ibi habetur.

PRAESVMPTIO XXXV.

1 Testator psumitur legata ab instituto, uoluisse à substituto repetere.
2 Tollitur tamen hæc præsumptio per contrariam præsumptionem.
3 Legata relicta ab instituto, eius nomine expresso, an uideantur repetita à substituto.
4 Intellectus l. j. §. id quod ex substitutione. ff. ad legẽ Falcid. & nu. 8.
5 Portio grauata an accrescat cohæredi cum onere suo.

Portio

6 *Portio grauata non accrescit cohæredi cum onere, quando cohæres grauatus, fuerat nominatim grauatus. Intellige & declara ut numerô 7.*

1 *TRigesimoquinto. † Præsumitur testatorem legata ab instituto, uoluisse repetere à substituto. l. licet Imperator. ff. de lega. j. Et est ratio, quia si grauauit primo loco institutum, & consequenter magis dilectum, multò magis cēsebitur uoluisse grauare eos qui non sunt ita dilecti. l. Pu-*
2 *blius. §. fi. ff. de condit. Et hæc † regula procedit per uiā præsumptionis, consequenter poterit etiam tolli per contrariā præsumptionem, iuxta l. diuus. ff. de in integr. restit. & aliqua exempla ponuntur in d. l. licet. Aliud etiam ponit ibi*
3 *Bar. uidelicet † quando legatum est relictū nominatim ab hærede, eius nomine expresso: nam tunc non censebitur repetitum. l. si plures. de legat. iij. l. Celsus. §. fi. ff. de leg. ij. Et cum ista opinione transeunt communiter Doct. ut ibi latè per Alex. respondētem rationibus Raph. Comen. & Paule tenentium contrarium. Sed tū aduerte, quia opinio ista cō-*
4 *tra communem concluderet: probatur † in l. j. §. id quod ex substitutione. ff. ad leg. Falc. ubi tex. dicit. quòd repudiante cohærede, à quo aliquid nominatim legatum est, si substitutus pater adeat, legata non augebuntur. Et sic uult tex. legata deberi à substituto, licet non ampliora quàm debuisset ipse hæres. Et intelligere ibi, quòd non augebuntur, quia nullo modo debentur, est intellectus expresse contra literā, & fatua fuisset dubitatio Iurisconsulti. Nec obstat, q̃ iste intellectus necessariò debeat teneri, secundū Alex. in d. l. licet. ex quo, si legata censerentur repetita, non esset aliqua ratio cur nō deberent augeri, sicut quando nominatim non essent relicta. Nā respondeo, quòd imò ratio diuersitatis est in promptu: nam sciendum est, q̃ quando ipsa portio gra-*

Ad idē facit quod no. Alex. cōs. 135. in ul. col. uers. prætereà
6 *ista. in j. uol. ubi concludit, † q in statutis per talē reserua-tionē semper debet fieri interpretatio, ne præcedentia cor rigantur.* Et *istud procedit, etiam ubi caueretur q uerba in statutis intelligerētur ad literā prout iacet, secundū* Anch. *cons. ccccxxiij. uiso puncto. in ij. col. Itē procedit, etiā si ali qua uerba impropriarentur, secūdū* Lud. Rom. *cōs. ciiij. in-*
7 *cip. pater reuerende. ubi † si statutū loquatur in principio de cessantibus siue fugitiuis, & sic alternatiuè, deinde lo-quatur copulatiuè, illa copula resoluetur in disiunctiuā, ne cēseantur statuentes incōtinenti se correxisse. arg. notato-rū per* Cy. & Bal. *in l. fin. C. per quas perso. nob. acq.* Et *ad supradictā præsumptionē facit generaliter, quia quælibet*
8 *correctio est euitāda. l. sancimus. C. de testa.* Vnde † *in corre ctorijs non est licita extēsio ex identitate rationis. l. præci-pimus. ubi* Bar. *C. de appell. auth. quas actiones. C. de sacros. eccl.* Et *iura debent intelligi ut cōcordēt, nō ut se corrigāt. c. cū expediret. de elect. in 6. l. fi. C. de eden.* Et *fa. gl. notabi-*
9 *lis in c. fraternitatis. 34. distin. ubi † si iura imponūt uarias pœnas alicui delicto, nō cēsentur se inuicē corrigere, sed po tius dare electionē iudici: de quo per* Fel. *in c. inter cæteras.*
10 *suprà, de rescrip.* † Et *idē procedit etiā in testibus, qui de-bent, quantum poßibile est, reduci ad concordiam. c. cū tu. ubi not. suprà, de testib.* Dy. & Bal. *in l. ij. ff. de cond. insti. cum concord.*

¶ADDIT. Et amplißimè Alex. post Imo. in l. inter stipulantē. §. si Stichum. de verb. oblig. & Fel. in c. cùm tu. de testib. Et Io. Crotus in tract. de testi. num. 127. cum sex vel septem columnis seq. in quibus locis abundè traditur quomodo & qua via testes contrarij ad concordiam reducantur, & an reducantur ad euitā dam pœnam periurij vel falsū solùm, an verò etiam ad pro-bandum.

Et

Et generaliter idem est in quacunque materia, secundū
11 Alex.conf.cxlj.uiso testamento.col.iij.in secūdo uol.† Et hæc inferuntur ad quæstionem, quando testator dixit, lego Titio talem fundum, & in eo illum instituo. Nam quamuis institutio differat à legato, non tamen uidetur testator seipsum correxisse, sed potius erit electio legatarij, an uelit habere titulo legati, an titulo institutionis in re certa. d.l.non
12 ad ea.† Et effectus est magnus, quia isto secundo casu non tenebitur accipere rem de manu hæredis, iuxta l. nō dubiū. cum ibi no.C.de leg. sed poterit accipere propria autoritate, secundū Bar. & Doct. in l.ex facto.ff.de hæred.insti.Iaf. post alios in l.quoties.C.eo.tit. Et in dubio præsumetur accepisse isto titulo tanquam pleniore.arg.l. si ita scriptum. ij. & quod ibi not.Bal.ff.de hære.instit. quod not. Et fa.tex. in l.si quis seruo.ff.de manumiss. testa. & in l. recusare. §. Titius.ff.ad Trebell.Bar.in l.si Titio.j.ff.de usufru.leg. & in l.centurio.in quarta quæst. principali.ff. de uulgar. & pupillari.

PRAESVMPTIO XXIX.

1 Teste post perhibitum testimonium corrigente dictum suum, contra eum præsumitur, nisi se incontinenti corrigat. Limitatur nume.10.
2 Testis quando dicatur incontinenti dictum suum corrigere.
3 Testis potest dictum suum corrigere, si alleget aliquam causam erroris seu correctionis. Intellige, si causa sit iusta, probabilis uel uerisimilis.
4 Obliuio uerisimilis, est iusta causa quòd testis potest dictum corrigere: secus si non sit uerisimilis.
5 Testis potest declarare uerba, & sub prætextu declarationis mutare dicta, modò talis declaratio consonet.
6 Testis si sit contrarius, an standum sit primo uel secundo dicto. & numero 8.
7 Quid autem si in diuersis iudicijs reperiatur deposuisse contraria.
9 Testes duo si deponant postea contrariū eius quod prius deposuerāt, an sententia sit ferenda secundùm primam depositionem.
10 Teste corrigente dictum suum metu tormētorum ante publicationē,

statur

statur correctioni, & sic secundo dicto. quod qualiter intelligatur, latissimè disquiritur usq; ad finem.

11 *Confessio facta in tormentis, quando quis de alio interrogatur, est ualidior, quàm prima sine tormentis. Secus quando quis de se interrogatur.*

12 *Libera persona non debet de re alterius attestari cum tormentis, nisi sit uilis & infamis.*

13 *Testis qui non debet admitti sine tortura, si admittatur, eius dicto non creditur.*

14 *Testis si reuocat dictum suum, diminuitur de fide sua, & nocet parti licet non citatæ.*

1 *VIgesimonono. † Præsumitur contra testem, qui postq̃ testimonium perhibuit, mutat seu corrigit dictum suũ, nisi incontinenti hoc faciat. c. præterea. suprà, de testi. cog. redditur enim suspectus, tanq̃ subornatus à parte, ut ibi habetur, & in §. quia uerò multi. ubi gl. in uerb. non etiam. in*
2 *authen. de testib.* † *Et dicitur incontinenti, antequam compleat dictum suum, uel sit dimissus à iudice seu examinatore, secundũ* Bal. *in l. lecta. & ibi* Ias. *in penul. char. ff. si cert. pet.* Idem *etiam si corrigat antequam publicatæ sint attestationes, quia adhuc dicitur incontinenti, dummodo probetur eum non fuisse colloquutum cum partibus, & sic tollatur ista præsumptio subornationis: & si esset testis notæ fidei & magnæ autoritatis, propè esset ut staretur iuramento suo, secundũ* Bal. *in d. c. præterea. arg. c. ultra tertiã. su-*
3 *prà, de testib. facit l. non omnes. §. fin. ff. de re milit.* † Intel*lige tamen istud procedere, quando testis allegaret aliquã causam coloratam erroris seu correctionis, secundũ* Imol. *&* Fel. *in d. c. præterea. &* Bar. *in l. cos. ff. de fal.*

¶ADDIT. Vide Crotum in tractat. de testib. folio 21. numero 341. & 343.

4 †*Et esset iusta causa, si allegarent obliuionẽ in tempore: quia illa est magis uerisimilis. Si uerò obliuio non esset uerisimilis, tunc secus, ut dicit* Bal. *in l. presbyteri. C. de epi. & cler.*

& cler.ubi subdit,q; si quis dicat se nõ recordari de eo, qđ est ualde uerisimile quòd recordetur,debet puniri: & solẽt latrunculatores illud dictũ practicare, ut subijciant talem
5 *torturæ.*†*Et putarem supradicta procedere,etiam si testis ipse mutet aliqua sub prætextu declarationis uerborum, quando talis declaratio non bene consonaret: quia nec tũc debet hoc permitti: sicut in simili dicimus de iudice,l.ab executore.in prin.ubi not.ff.de appell.& ita intelligo not. in c.cùm clamor.suprà,de testib.facit quod not.*Card. *in c. cũ ad sedem.de restit.spol.*Abb.*in c.cũ dilecti.de donat.*Andr.
6 *Sicul.cons.iij.in penul.char.in secundo.*Sed *dubitatur,*†*si testis sit contrarius,nunquid standum sit primo uel secundo dicto.*Et *si sit contrarius in eadem depositione,clarũ est quòd non statur alicui dicto,imò reijcitur in totum tanquã falsus.c.licet causam.suprà,de probat.l.eos.ff. de falsis. l. qui falsa.ubi* Sal.Ful.*&* Floria.*ff.de testi.& est communis opinio,cum aliquibus declarationibus positis per* Feli.*in c. cùm in tua.in prima conclus.suprà,de testib.Si uerò est cõtrarius in alia depositione eiusdem causæ,tunc* Bar. *in d.l. eos.uidetur præsupponere,q; sit idẽ;& etiam* Fulgo.*in d.l. qui falsa.dum dicit,quòd prima depositio quæ fuit perfecta in se,annullatur ex postfacto per reuocationẽ factã in alio examine:quia ex quo in hoc secundo apparet quòd est testis falsus & periurus,lex præsumit idem de prima examinatione.arg.l.si hi qui.C.de adul.*Et *idem uidentur tenuisse* But.*&* Imol.*in d.c.cùm in tua.*

¶ADDIT.Et huius sententiæ,quòd nec primum nec secundũ dictum valeat,fuit Crotus in tractatu de testib.nu.344.vbi dicit opinionem contrariam non esse tenendam.

Sed Abb.in d.c.cũ in tua.tenet contrarium,q; imò stetur primo dicto.arg.d.c.præterea.ubi Innoc.Ioã.And. Imo.*&*
Mod.

Mod.idē tenent,& est de mente Baldi in l.iij.C.ad legē Iul. de adult.Et suadetur optima ratione,quia talis testis præsumitur subornatus à parte, ut est gl.in d.c.præterea.ergo sequitur quòd primum dictum præsumatur uerius; aliàs esset in potestate testis annullare dictum suum, & tollere ius quæsitū parti.Nec ratio Fulg.per d.l. si in adulterij. quicq̄ ualet:quia ille tex.non procedit simpliciter, quòd ex præsenti præsumatur retrò:sed alia ratione, de qua latius suprà uidimus.Eandem opin.etiam tenet Aret.in d. c. cùm in tua.quando pars,pro qua testis semel præsens deposuit, opposuisset ne repeteretur:secus si nihil opposuisset. allegat Bal.in auth.qui semel.C.de probat.Sed mihi placet generaliter opin.Abb.q̄ stetur primo dicto.Et ad quasdam rationes Aretini ibi respondendū est,q̄ procederent ubi lex non præsumeret subornationē,ex quo ista subornatio non debet prodesse subornatori,quia delictū suū nemini debet esse utile.l.itaque fullo.ff.de furt.l.Seruius.ff.quod ui aut clam.
7 Et ex hoc à fortiori infertur, † q̄ si ista reuocatio sit facta in alio iudicio siue ciuili siue criminali, q̄ stabitur primo dicto.c.sicut.suprà,de testib.ubi Aret.& alij attingunt, & est cōmunis opinio,ut per Fel.in d.c.cùm in tua. per Tindarum in tract.de testib.uariantibus.in secundo libr.Decium cons.175.& cons.189.

¶ADDIT. Hoc sequitur Ioan.Crotus in d.tract.de testib. nu. 344.vers.secundus casus &c.dummodo hæc reuocatio seu cōtrarietas fiat in alia causa,& alia instantia,& diuersæ sint personæ litigantes.secus quando est eadē causa,& eædem sunt personæ litigantes,licet diuersæ sint instantiæ,quia tunc neutrum dictum valet.

8 † Debilitatur tamen istud primum dictum, quia talis testis nō dicetur maior omni exceptione.Et propterea dicit Card.in c.ueniēs.ij.in fi.suprà,de testib . q̄ ad dictū talis testis

testis non posset deferri iuramentũ in supplementũ probationis, sequitur Fel. post alios in d.c. præterea. & in d.c. cũ
9 in tua. & Alex. cons. xix. in pen. col. in quarto. † Sed quid si essent duo testes, nunquid probaretur sufficienter ad ferendam sententiam ex priori dicto, licet prius reuocassent? Et uideretur q̃ nõ, quia ex numero oritur maior suspicio falsitatis contra primũ dictũ, arg. notatorum per Bart. in l. j. §. idẽ Cor. ff. de quæstio. per Bal. cons. 427. in 5. & in c. ad nostrã. suprà, de prob. Et hoc uidetur uoluisse Alex. cõs. cxij. in pen. col. in quarto. & de mẽte Are. in d.c. cũ in tua. Videretur contrariũ esse uerius, quia in causis ciuilibus duo testes sufficiũt, licet nõ sint omni exceptione maiores, ut per Io. And. in c. quod pro causa. suprà, de procur. Pau. de Cast. in l. fi. C. de prob. And. Sicul. & alios in c. at si clerici. in gl. iij. suprà, de iud. Et istud uidetur de mente Doct. qui loquũtur tãtũmodo de uno corrigẽte, nõ de duobus: & est ratio, quia probatio quæ fit per unũ testẽ & iuramẽtum, est probatio priuilegiata, meritò de facili cessat. Secus quãdo sunt duo, quia talis probatio fundatur ex iure cõmuni. ar. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. milit. Nec obstat, q̃ ex numero reuocãtiũ prius dicta, oritur maior suspicio: quia ex eodẽ numero etiã efficacior est prima probatio, ubi lex uoluit stari propter præsumptionẽ subornationis. d.c. sicut. & d.c. præterea. & c. per tuas suprà, de proba. Faterer tamẽ quãdo iudex haberet ualde suspectũ primũ dictũ, q̃ non deberet iudicare, nisi præstito iuramẽto in supplementum probationis parti, ex quo plus q̃ semiplenè probauit. c. fin. de iureiur. & no. in d.l. admonẽdi. de iureiur. Declarãtur su
10 pradicta, dũ dixi, † q̃ testis nõ potest corrigere dictũ suum nisi incõtinẽti, aliàs staretur primo dicto, ut nõ procedant quãdo testis metu tormentorũ corrigeret dictũ suum ante

publ

publicationē: nā tunc staretur tali correctioni, secūdū Bar. & Ang. in l. si postulauerit. §. sed & si negauerimus. ff. ad leg. Iul. de adul. ubi subdūt, q boni assessores faciunt q non reperiatur nisi unū dictum, uidelicet post tormenta. Facit pro ista opin. quod dicit idem Bar. in l. j. §. quæstioni. ff. de
11 quæstion. † ubi dicit in teste uariante, q quādo quis de alio tantū interrogatur, ualidior est secūda cōfeßio facta in tormētis, q̄ prima sine tormentis. §. j. in auth. de testib. not. in l. cum probatio. ff. de probat. licet secus sit, quādo de se tantū torquetur, uel de se & de alio. d. l. j. §. diuus. et §. quæstioni. & §. si quis ultro. Et sequitur Aret. cons. lxj. Soc. cons. cc liij. in ij. col. Decius cons. 175. in x. col. uers. nō obstat. Tindarus in dicto tract. in prima parte. c. iij. Dicunt tamen Mod. in d. §. quæstioni. quòd non uident aliquā rationem differentiæ istius doctrinæ. Adde quòd etiam illud dictū Barto. quòd cauti assessores faciunt, quòd reperiatur in actis nisi unum dictū, nō uidetur uerum; quia ex quo ista uariatio diminuit de fide testis, interest partis ut de ea constet in actis, iuxta not. per Bal. in l. iij. C. de testi. & traditur in c. quoniam contra. suprà, de probat. Sed tu aduerte, quòd doctrina Bar. est
12 uera, si bene intelligatur: & propterea sciendū est, † q nūquam persona libera debet attestari de re alterius in tormētis. l. ex libero. ff. de quæstio. nisi sit testis ualde uilis & infamis. §. j. in authen. de testib. uel seruilis conditionis. l. seruis. ff. de testib. Idem in excommunicato, secundùm Bald. in c. ij. de testib. cog. & in c. j. de summa trinit. & fide cathol. Tales ergo non admittuntur ad testimonium, nisi cum tortura: quia tunc eorum dictum suppletur per quæstionem. Et
13 propterea † si accidat quòd hi sint admißi sine tortura, non creditur eorum dicto, sed statur dicto in tormentis: imò solùm illud dictum in actis debet poni. & ita intelligitur Bar. in

in d.§.quæstioni.& in d.§.sed & si negauerit.ubi tex.præcise loquitur in seruis.& etiam d.§.j.in authen.de testi.qui loquitur in uilißimis & in ignotis personis.quæ iura allegat Bart.*& secundùm ea debet intelligi, iuxta not. per eũ in l.non solùm.§.liberationis uerba.ff.de lib.leg.* Dum er=*go* Bart.*dicit,quòd quando quis de altero tantùm interro=gatur in tormentis,nõ põt intelligi in homine libero, quia talis non torquetur in testimonium,d.l.ex libero. & ꝑ* A=*lex.consil.xj.in j.uol.torquetur enim tantummodò ex delicto suo:licet in cõsequentiam attestetur aliquando de alie=no,iuxta not.in l.fin.*C.*de accus.& doctrinã* Bar.*in l.repe*
14 *ti.ff.de quæst.*Et propterea,† *quãdo aliquis testis reuocat dictum suum,diminuitur de fide sua,& nocet parti,licet nõ citatæ: quia ista reuocatio fit quo ad ipsum principaliter, nõ autem quo ad formam testimonij, quo ad partem, iuxta not.in c.per tuas.suprà,de proba.*Et *sic apparet manifesta ratio doctrinæ* Bartoli. *Alij tamẽ uidẽtur intellexisse istud generaliter,quòd imò stetur secundo dicto in tormentis,ex quo metu tormentorũ præsumitur dixisse ueritatem,secũ=dùm* Abb.*in d.c.per tuas.&* Barthol.Veronẽ.*consi.61.in ulti.col.Sed istud mihi nõ placet: quia d.§.sed & si nega=uerit.procedit tantũmodo in his qui non admittũtur in te=stimoniũ,nisi cum tortura,ut suprà ostendi:& ratio* Abb. *in homine libero concludit oppositum, quia lex præsumit hominẽ liberũ dicere ueritatẽ ex se, & si adhibeantur tormenta,eorum metu uariare, ut per* Bart.*in d.§.quæstioni. & in l.j.in ij.col.*C.*de confess. Sed in seruis & infamibus, secus:quia præsumuntur mendaces, & nõ dicere ueritatẽ, nisi metu pœnæ.* Et *ex his infertur, quòd si detur casus, in quo liber homo non admittitur nisi cum tormẽtis, tunc idem esset quod in cæteris seruis & infamibus; puta quando te*

do testis in ipsamet prima depositione est uarius, uel agitur de aliquo suo delicto: nam tūc staretur illi dicto in quo perseuerauit in tormentis. l. unius. §. testes. ff. de quæstio. Et ita intelligitur quod not. Barto. in d. l. eos. Bald. in l. fin. C. de quæstio. Angel. in l. de tormentis. eod. titu. Lud. Rom. singul. 799. in ulti. chart. Tindarus in d. tracta. suo, in prima part. c. iij. & ita saluatur Abb. in d. c. per tuas. & declarat Aret. ibi. & uidetur etiam ita intellexisse Felin. in d. c. cùm in tua. penulti. col. in prima conclusio. suprà, de testi. Si uerò semel bene deposuisset in ciuili iudicio, licet deinde reuocaret in tormentis, staretur primo dicto, per doctrinam Bartol. in d. §. quæstioni. declarando ut suprà. Et ista est uera & cōmunis opin. licet in practica uiderim dubitari, per no. per Barthol. Verone. consi. 61. qui dum conatur reddere ius nostrum cautelosum, ipse incautè loquutus est.

¶ ADDIT. Secundò potes limitare quod suprà conclusum fuit, standum primo dicto, quando testis ex interuallo contraria deposuit: vt non procedat, quādo primū dictum testis fuisset in iudicio nullo, & secundum dictum fuisset in iudicio valido, quia tunc staretur secundo, nec noceret contrarium dictum in iudicio nullo, secundùm notabilem gloss. in c. cū causam. in glo. fina. quam sequuntur ibi omnes. de testib. & Anto. & Feli. in d. c. cùm in tua. Abbas & Areti. in c. per tuas. de probatio. & Crotus in dicto tract. de testib. numer. 344. versic. tertius casus.

PRAESVMPTIO XXX.

1 *Præsumitur contra eum qui uult innouare.*
2 *Statutum si habeat interpretationem seruari solitam, ab illa nō est in iudicando recedendum.*
3 *Ab opinione in aliquo foro approbata secundùm consuetudinem, iudex non debet in tali foro in iudicando recedere, licet communis sit in contrarium.*
4 *Ab antiqua practica non est recedendum.*

1 *TRigesimò. Præsumitur † cōtra eum, qui uellet innouare: quia nouitates plerūq; pariunt discordiam. xj. dist. c. quis*

c.quis nesciat. & c.consuetudinis. suprà, de consuet.quod notãt ibi Doctor.cõtra eos, qui tenent nouas opiniones, & qui inducunt nouas sectas seu religiones. Quod intellige, nisi ista nouitas esset utilis, secundùm Barb.ibi, & c.capel lanus.suprà, de ferijs. Et facit quod not. Bald.in l.in rebus. per illum tex.ff.de constit.princip. ubi præsumitur cõtra innouantes regimina ciuitatis. Et dicunt ibi Angel.& moder.quòd qui sunt deputati super bono regimine, non possunt aliquid innouare, nisi sit euidens causa utilitatis. facit etiam tex.in l.minimè.ff.de legibus.& quod not. Alex.per illum text.consil.135.in ulti.colum.in primo.Socin. consil.
2 *271.secunda col.† ubi quando statutum habet aliquam interpretationem obseruari solitam, non debet aliquis Doctor in iudicando ab illa recedere. Facit quod notat Math.*
3 *in tractatu suo, de elect.opi.ubi dicit, quòd † quando aliqua opinio est approbata in aliquo foro per consuetudinẽ, nõ debet iudex in tali foro ab ea opinione recedere: licet com munis sit in contrarium.arg.d.l.minimè.& l.in interpreta tione.eod.tit. & quod notatur in d.l.à patre.C.de iure do*
4 *tium. Et dicit Bald.in l.illud.per illum tex.ff. de excus.tu.† quòd ab antiqua practica nõ est recedendum.sequitur Ancbar.consil.177.uisis.uersi.quinto. de quo etiam per Abb. & moder.in c.j.suprà, de constitutio.*

¶ ADDIT. Accedat quòd notabiliter voluit Ang.in l.finá.C. de cano.largit.lib.x.& sequitur Felin.per illũ text.in c.ij. col. 6.in versi.stylus.& ibi etiã præceptor meus à Ripa, col.9.s. de rescrip.& Ias.in l.j.§.j.versi.adde fortius.si quis ius dicen.non obtemp.videlicet quòd si citatio fuerit facta contra antiquam & consuetam practicandi formam, & secundùm nouam & inconsuetam, nõ tenetur citatus comparere, quia præsumitur cõtra talem nouitatem: vt puta si in præcepto citatorio in ciuilibus solitũ erat dici, vt compareat sub pœna decem librarũ, &

nunc diceretur sub pœna æris & personæ. Accedat etiã quod voluit Ang. in l.j.ff.de offic.assess. & ibi Doct. & Feli.in d.c.ij. col. quã suprà, quòd iudex potest reijcere libellum deuiantẽ ab antiqua & consueta practica seu stylo. Bene facit quod volunt Abb.Felin.& alij cõmuniter in d.c.ij.per illum text.quòd rescriptum principis deuians à consueto & antiquo stylo suæ Cancellariæ, & continens nouas & insolitas clausulas, præsumitur falsum, nec venit exequendum: & ibi Felin. illud infinitis similibus & concord. corroborat, ex quibus optimè posset hæc præsumptio locupletari, ad quem sufficiat remissio. & ibi etiam vide Domi. meum à Ripa, & pro dote vide multa cumulata per Curtium Seniorem consil. 73. super memorata. col. antepenul. vsque ad finem consilij, à quo habuerunt omnes moder. ea quæ adducunt in d.c.ij. de rescriptis.

PRAESVMPTIO XXXI.

1 *Varietas responsionis inducit fraudis suspicionem.*
2 *Positionibus clarè respondendum est.*
3 *Testis uarius præsumitur dolose deposuisse.*
4 *Testium dicta ita interpretanda sunt, ut euitetur contrarietas, & non incidant in falsum.*
5 *Testis rusticus & idiota sibi contrarius, non præsumitur dolo, sed fatuitate contrarius.*
6 *Teste uariante regulariter in eo præsumitur potius dolus quàm simplicitas.*
7 *Actor contraria allegans nõ auditur: nec sustinetur libellus per clausulam, omni meliori modo &c.*
8 *Reus an possit contrarias exceptiones opponere.*
9 *Reus qui iustã habet causam, potest etiam per fraudes se defendere.*
10 *Aduocatus habens bonam causam, potest se dolo defendere.*

1 TRigesimoprimo. † *Ex uarietate responsionis præsumitur fraus. c.j. ut benefi. eccle. sine di.* Et propterea †, de-
2 *bet clarè respõderi positionibus, ne ex tali ambiguitate fraus præsumatur; ut not. in l.j. §. si quis simpliciter. ff. de uerb. obli. & facit tex. in c. fi. cum ibi not. ſ. de iureiur. in sexto. ubi respõdens contraria & discrepantia positionibus, punitur in amissione causæ, per prædictã rationem.* Et
3 *eodẽ modo, † testis uarius præsumitur dolose deposuisse, unde te*

4 de tenetur pœna falsi.l.eos.ff.de falsis.† Fit tamen in eorũ dicto interpretatio, ut quantum poßibile euitetur à cõtrarietate, ut nõ incidant in falsum, prout in notabili casu dicit Com.consil.91.per totũ.Soci.consil.56.in penul.col.in iiij.post Bald.consil.247. in primo uolumine. ubi dicunt non præsumi dolum in teste, qui dicit uera esse ea, quæ ipse per ætatem scire non potuit. Et quod generaliter notat Alexan.consilio 141. uiso testamento. columna quarta. in
5 secundo. Idem in † teste rustico & idiota sibi contrario in attestationibus: in quo non præsumitur dolus, sed fatuitas, secundum Angelum in authentica, de testibus.§.& licet. Socinum in lege, si is qui ducenta.§.utrum.ff. de rebus dubijs.de quo tamen uide Baldum in lege, scripturæ.colũ. finali.C.de fide instrumentorum.& modernio. in lege, ubi repugnantia.ff.de regulis iuris.

ADDIT. Vult allegare Decium, quem etiam vide in capitulo, solicitudinem.colum.ij. in octauo notabili. de appella.extrà.

6 Aliàs † regulariter in teste uariante potius præsumitur dolus, quàm simplicitas, & tenebitur falsi, secundum Aretinum in capitulo, in nostra.suprà, de testibus. & dixi in lege prima.§. penultimo.in ultima columna.ff. de uerborum obligationibus.† Ex eadem ratione etiam reijci
7 tur actor qui contraria allegat. lege prima.C. de furtis. Nec sustineretur libellus per clausulam, omni meliori modo, secundum Baldum in lege tertia.C. de probationibus. & in lege, edita.C.de edendo.quem refert & sequitur Alexander consilio 110.in quinto. & quod notat Aretinus cõsilio 150.in fine. Et dicit Baldus in lege, cum precum.C.de liberali causa. quòd si quis alleget contraria, potest pars unum acceptare.

¶ ADDIT. Istud dictum Baldi refert & sequitur Deci. in d.c. solicitudinem.in octauo notab.

8 †Nunquid autem reus possit ponere exceptiones cõtrarias? Dicendũ est quòd sic.l.nemo prohibetur. ubi Doct.ff. de except.& simul proponendo censetur subdisiũctiuè proponere, secundùm Inno.quem ibi sequuntur Doct.in c.auditis.de præscrip.per Bart.in l.j.C.de fal.cau.adiect.lega. de
9 quo etiam per moder.in l.nemo ex his.ff.de regul.iur. † Et potest reus, qui in ueritate iustam habet causam, se defendere etiã p fraudes. Et idem in aduocato habente in se bonam causam, secundùm glo.xxiij.quæst.ij.c.dominus.quã exornat And.Sic.in l.j.§.si stipulanti.ff.de uerbo.obli.& facit quod not.Archid.& Gemi.in c.cupientes.de elec.in sexto.

PRAESVMPTIO XXXII.

1 Principio malo inchoata, non præsumuntur bonũ exitum sortiri.
2 Principium an finis debeat inspici, remissiuè & decisiuè.
3 Furtum ut dicatur manifestum, attenditur principium. & quare.

1 TRigesimosecundo. †Non præsumũtur bono exitu perfici, quæ malo sunt inchoata principio.j.quæsti.j.principatus.& 61.distin.c.miramur.& text.in authen.quomo
2 do oportet.in prin. Quod † facit ad illud brocardicũ, utrũ principium uel finis debeat inspici: de quo per gloss. in c. dudum.j.suprà, de electionibus. Et dicit ibi Abbas, quòd in hoc non potest dari certa doctrina, sed secundùm uarietatem casuum, & subiectam materiam, casus sint decidendi. De hoc etiam habetur per gloss. & ibi Doct. in c.scientes. infrà, de censibus.

¶ADDIT. Et vltra loca hîc allegata, an inspiciendum sit principium an finis, vide Nicol.Euerar. Præside in locis legalibus, in loco à virtute finis, qui est locus vltimus in ordine. Et in criminalibus an inspiciatur initium, an verò finis seu exitus, vide latissimè Hippol.Marsi.in practica crimi.§.vlterius.in princ. & per duas colum.vbi alleg.innumeras concord. & accumulat plura similia & egregia dicta ad dotem huius præsumptionis.

nis. Et eundem in singul. 225. in delictis. & in d. practica. §. quo niam. nume. 91. & seq. ad quem me remitto, ne chartas occupẽ.

Tu dic, quòd si finis habet necessariam dependentiam à principio, tunc attendimus principium. leg. iij. §. Seio. ubi Bartol. declarat. ff. de minoribus. Idem si non sit necessitas precisa, sed causatiua, seu proueniens ex cõmoditate uerisimili, secundùm Barto. in l. j. per illum text. ff. qui potio. in pign. habe. & quod notat Soc. consi. 41. in quarto. Et facit

3 *tex. in leg. si quis in seruitute. ff. de furtis. ubi † ad hoc quòd furtum manifestum dicatur, attendimus principium furti facti. Et est ratio, quia illud esse manifestum, est quædã qualitas, quæ debet regulari secundùm tempus subiecti, ex quo sine illo esse non potest. l. eius qui in prouincia. ff. si cer. pe ta. Ad idem facit l. j. ff. de regula Caton. Vbi uerò finis non habet necessariam consequentiam ad principium, tunc finis ipse attenditur. l. iij. §. si quis cum minore. de minorib. l. si quis. ff. de ritu nupt. Idẽ si simus in aliquo actu, cuius principium ex se nihil operaretur, sed fieret propter finẽ: quia tunc finis attenderetur. l. receptum. ff. cõmu. prædio. l. cùm furiosus. ff. de iudic. §. sufficit. Institu. de ingen. l. non intelligitur. §. quando autem. ff. de iure fisc. Facit regula, quòd nihil dicitur factum, cùm aliquid superest agendum. l. pen. in fin. C. de his quib. ut indi. unde Lucanus: Nil actum credẽs, cùm quid superesset agendum. Cætera dicenda sunt ut per Iaso. in lege, patre furioso. ff. de his qui sunt sui uel alie. iuris. & aliquid per eundem in lege, inter stipulantem. §. sacram. in penulti. colum. ff. de uerborum obligationib. & moder. in l. quod ab initio. ff. de regulis iuris.*

PRAESVMPTIO XXXIII.

Agere ex uno contractu contra plures si quis compelleretur, præsumitur damnificari.

2 *Agens pluribus actionibus, potest compelli reo instante, eas ponere in uno libello.*

1 TRigesimotertio.† Præsumitur ille damnificari, qui ex uno cōtractu compelleretur agere cum pluribus.l.& ancillarū.§.ulti.ff.de pecul.facit tex.in l.tantū.§.penulti.ff.iudicatum solui.ubi cōpelluntur plures fideiussores constituere procuratorē unum,ne creditor damnificetur agendo cum pluribus.Ad idem quod not.in l.in cōmodato.§. in duobus.ff.commod. ubi creditor non potest petere partem debiti seu crediti,inuito debitore,sed debet agere ad totū, si ius dicentis iurisdictio hoc patiatur. Ad idem quod not.
2 Mathesi.notab.110.nota quòd si quis.ubi † si quis agat pluribus actionibus reo instante, cōpelletur agere uno libello. l.non est nouum.ff.de actio.empt.de quo per Feli.in c. cùm inter.j.de re iudic.facit quod notat Bald.in l.cùm eiusdē. ff.de ædilit.edict. Ad idem quod notat Paul. de Castr.in l.si quis aliam.per illum tex.ff.de solut.& quæ dixi in l.iiij.§, Cato.in ij.opposi.Bart.in fin.ff.de uerbo.obliga.

PRAESVMPTIO XXXIIII.

TRigesimoquarto.Episcopus mutans episcopatum, & de minori ad maiorē ecclesiam transiens, præsumitur id facere ex ambitione & improbitate.c. si quis episcopus.& c.seq.septima.quæstio.j. Hoc tamē intellige, nisi mutatio sit facta cum licentia Papæ,ex quo nō est uerisimile quòd Ro.Pontifex eā concedat,nisi ex legitima causa,ut dicūt Doc.in c.j.j.de cler.nō resi.de quo dic ut ibi habetur.

PRAESVMPTIO XXXV.

1 *Testator p̄sumitur legata ab instituto,uoluisse à substituto repetere.*
2 *Tollitur tamen hæc præsumptio per contrariam præsumptionem.*
3 *Legata relicta ab instituto,eius nomine expresso, an uideantur repetita à substituto.*
4 *Intellectus l.j. §.id quod ex substitutione.ff.ad legē Falcid. & nu.8.*
5 *Portio grauata an accrescat cohæredi cum onere suo.*

Portio

6 *Portio grauata non accrescit cohæredi cum onere, quando cohæres grauatus, fuerat nominatim grauatus. Intellige & declara ut numerò 7.*

1 TRigesimoquinto. † *Præsumitur testatorem legata ab instituto, uoluisse repetere à substituto. l. licet* Imperator. *ff. de lega. j.* Et *est ratio, quia si grauauit primo loco institutum, & consequenter magis dilectum, multò magis cẽsebitur uoluisse grauare eos qui non sunt ita dilecti. l.* Pu-
2 *blius. §. fi. ff. de condit.* Et *hæc † regula procedit per uiã præsumptionis, consequenter poterit etiam tolli per contrariã præsumptionem, iuxta l. diuus. ff. de in integr. restit. & aliqua exempla ponuntur in d. l. licet. Aliud etiam ponit ibi*
3 Bar. *uidelicet † quando legatum est relictũ nominatim ab hærede, eius nomine expresso: nam tunc non censebitur repetitum. l. si plures. de legat. iij. l.* Celsus. *§. fi. ff. de leg. ij.* Et *cum ista opinione transeunt communiter* Doct. *ut ibi latè per* Alex. *respondẽtem rationibus* Raph. Comen. & Paule *tenentium contrarium. Sed tũ aduerte, quia opinio ista cõ*
4 *tra communem concluderet: probatur † in l. j. §. id quod ex substitutione. ff. ad leg.* Falc. *ubi tex. dicit. quòd repudiante cohærede, à quo aliquid nominatim legatum est, si substitutus pater adeat, legata non augebuntur.* Et *sic uult tex. legata deberi à substituto, licet non ampliora quàm debuisset ipse hæres.* Et *intelligere ibi, quòd non augebuntur, quia nullo modo debentur, est intellectus expresse contra literã, & fatua fuisset dubitatio* Iurisconsulti. Nec *obstat, q̃ iste intellectus necessariò debeat teneri, secundũ* Alex. *in d. l. licet. ex quo, si legata censerentur repetita, non esset aliqua ratio cur nõ deberent augeri, sicut quando nominatim non essent relicta.* Nã *respondeo, quòd imò ratio diuersitatis est in promptu: nam sciendum est, q̃ quando ipsa portio grauata*

uata accedit non grauatæ,legata non augentur: secus cōtra.l.quod ab alterutro.ff.ad legem Fal.Ratio est, quia cū testator non grauauerit portionem unius,sed alterius, non est æquum quòd grauato repudiante diminuatur aliquid de portione non grauati,quem testator prædilexit,eum nō grauando.Sed quando legatum est factum per illud uerbū, quisquis mihi erit hæres:signum est quòd prædilexit legatarios,non magis respectu unius hæredis,q̃ alterius: & propterea legata tunc augentur,ut ea solida absque detractione Falcidiæ legatarij habeant. Nō obstat d.l.si plures.quia ultra responsiones Pauli potest dici,q̧ cùm ille text. loquatur in pluribus gradibus hæredū,si testator grauet aliquos ex eis,& sic saltem duos,puta primum & secundùm, satis indicat mentem suam esse non grauare alios.quia sicut considerauit in secundo repudiationem primi, ita cōsiderasset etiam in alijs,si uoluisset eos teneri. Quæ ratio cessat, ubi unus hæres primi gradus solùm est nominatim grauatus. Nō obstat tex.in d.l.Celsus.§.fi.quia omissa solutione aliorū,respondeo quòd ille tex. loquitur in cohærede,qui uenit per ius accrescendi,nos in substituto, & ita intellexit Bar. in d.l.si Titio.ij.§.Iulianus.ff.de leg.ij. Inter quos casus est differentia,ut probatur in d.§.Iulianus. ubi in illo casu cohæres tenetur ad legata,quia æquiparatur substituto, unde extra illum casum non teneretur, ut mox dicam. †Pro
5 pleniori ergo expeditione quæro,nūquid ista præsumptio quæ loquitur in substituto,habeat locum etiam in cohærede,ita q̧ portio illi accrescat cum onere legati? Et est dicēdum regulariter quòd sic.l.ciuitatibus.§.j.l. si duobus.§.j. ff.de legat.primo.l.ij.ff.de his quæ in testa.delen. Fallit,
6 †quando legatū est relictum nominatim ab uno tantùm. l. Celsus.§.fin.ff.de legat.ij. Et ratio differentiæ de cohærede

ad

ad substitutũ,hoc casu est,quia plus succurritur cohæredi, cui etiã inuito accrescit portio.l.j.§.his ita.C.de cadu.tol. per regulam l.si fideiussor.§.j.ff.qui satisda.cog.quod non est in substituto,qui nõ cogitur adire ex substitutione.l. cũ proponas.C.de hære.insti.l.nec emere.C.de iure delib. Præterea substitutus præsumitur minus dilectus, q̃ hæres. d.l. Publius.§.fi.unde si hæres tenebatur,multò magis substitutus: sed cohæres ipse non præsumitur minus dilectus, imò plus,ex quo sibi non fuit iniunctum onus nominatim, sicut alteri.facit l.quoties.ff.ad Trebell.cum l.seq. Sublimitatur
7 †tamen ista fallentia,quando isti hæredes non essent instituti,sed essent legitimi & grauati ab intestato:nam tunc licet nominatim legatum sit relictum,tamen debebitur à cohærede.d.l.si Titio.§.Iulianus. Et est ratio, quia cùm non sint instituti,præsumetur testator prædilexisse legatarios, & solùm fecisse codicillos ut illis consuleret, non ut ipsis hæredibus.§.j.Insti.de codicil. Et sic erit isto casu eadẽ ratio quæ in substitutis.Et ista est melior solutio, q̃ Bar.in d. §.Iulianus.qui intelligit illum tex.quãdo uterque cohæres erat grauatus:quæ solutio diuinat,& confunditur ex primo responso illius §.sicut etiam solutio Ioan.de Imo.ibi intelligentis illũ tex. quando legatum non est factũ nominatim,sed sub nominibus appellatiuis:quod ex eodem tex.confunditur:quia absq; rescripto Seueri,tunc debuisset portio accrescere cum onere suo,& tamen tex.dicit contrarium. Cogita tamen,quia ista non sunt tacta per alios:& cætera uide per Doct.in d.l.licet Imperator.& Bar.in l.quæ conditio.ff.de cõd.& de.& dũ tenui in intellectu d.§.id qđ ex
8 substitutione.†q.si legatũ factũ sit nominatim ab aliquo,illo repudiante,accrescet portio alteri substituto, & legata nõ augebũtur;obstare uidetur text. in l.qui fundum.§.qui filium.

filiũ.eo.tit. Sed omißis dictis aliorũ,ad illum tex. responde, q ibi legatũ fuerat relictũ à filio, unde arguitur mens testatoris, q si uoluit integrũ legatũ solui à filio, uerisimiliter uoluit q ad quemcunq; perueniret portio filij, multò magis teneretur: nam si prætulit legatarios in portione filij, & uoluit q filius solueret legata, quo casu intelligitur de integris, quia lex Falcidia inducitur aduersus uolũtatẽ testatoris.l. Titia.ff.eo. meritò si ad extraneũ deueniat portio, & ipse tenebitur. Et propterea quando uterq; esset filius, magis dubiũ est, ut dicitur in fine §. ibi penè eadẽ dicẽda sunt &c. licet etiã tunc sit idẽ iuris: quia si prætulit legatarios in portione propria filij, meritò cẽsebitur prætulisse in eadem portione aduẽtitia alteri. Et quòd ille tex. procedat ex ista præsumptione, apparet: quia circa mediũ, dũ loquitur de extraneo, ponit solummodo casum, quando portio non grauata accedit grauatæ.d.l. quod ab alterutro. non autem casum contrarium. & dixi perinde agendum, ac si cuilibet hæredi substitutus fuisset. Illa enim dictio, cuilibet, ostendit in isto casu nõ considerari q hæres sit filius, sicut in priore. Et nota q Do. ualde laborauerunt propter illum tex.

PRAESVMPTIO XXXVI.

1 Iniuriam remittens, censetur eam in perpetuum remittere.

2 Emphyteusis simpliciter concessa, censetur in perpetuum cõcessa. Idẽ in feudo.

3 Emphyteusis ecclesiastica non censetur perpetuò concessa, sed usque ad tertiam generationem.

1 TRigesimosexto. † Remittens iniuriam, præsumitur in perpetuum remittere, non ad tempus. §. fin. ubi gl. Inst. de iniur. Facit in simili. quòd † concedens in emphyteusim simpliciter, præsumitur in perpetuum concedere. Idẽq; est in concessione feudali, quia istud est de natura talis 2 actus, ut per Aug. & ibi Alex. in l. qui in aliena. in prin. ff.

de

3 *de acq.hæred. ubi tamen hoc limitat, †ut non procedat in emphyteusi ecclesiastica: quia talis naturaliter non extenditur ultra tertiam generationem.§.emphyteusim.in auth. de non alie.per Alex.& alios in l.etiam.ff.sol.matr.& moder.in c.in præsentia.de probat.*

REGVLA TERTIA
PRAESVMPTIONVM.

ERTIA principalis regula, quòd semper sit præsumptio in meliorem partem. c. estote. infrà, de reg.iur.

PRAESVMPTIO I.

1 *Præsumptio delicti nũquam capi debet, sed actus præsumitur licitus. Limitatur num.4.5.11.15.*

2 *Actus si certo loco uel tempore potuit esse licitus, alio uerò illicitus, præsumitur gestus in casu licito.*

3 *Consilium quod potest se habere ad bonum & ad malum, debet interpretari in meliorem partem.*

4 *Præsumptio l.meritò.ff.pro socio.an procedat quando agitur de aliquo condemnando.*

5 *Delictum præsumitur, quando actus prima fronte habet maiorẽ formam delicti quàm boni.Resolutio traditur nu.10.*

Conspiratio licet possit capi in bonam partem, in dubio tamen capitur in malam. ibid.

6 *Clericus si probetur uenator, fiet interpretatio, quòd iuerit causa recreationis.*

7 *Electo non obstat exceptio quæ prima frõte sonat in delictum, si illud necessariò non inferat.*

8 *Testis si confitetur aliquid quod prima fronte sit crimen, si in aliquo casu non possit esse crimen, non repellitur à testimonio in totum tanquam criminosus, licet iudicis arbitrio diminuatur de eius fide.*

9 *Confessionem propriam potest quilibet interpretari.*

11 *Filius non præsumitur legitimus, nec præsumitur matrimonium, nisi probetur.*

13 *Delictũ potius in dubio præsumimus, quãdo agitur de salute animæ.*
14 *Testator si sit confessus se fuisse usurariũ, fit interpretatio quòd semper fuit usurarius.*

1 *EX hac regula primo infertur, † quòd nunquam capiatur præsumptio delicti. l. merito. ff. pro socio. ubi quis habens rem communem, & ea utens, non præsumitur uelle interuertere ius alterius, sed simpliciter uti iure suo: et propterea cõtra talẽ nõ posset agi furti actione, ut ibi dicitur, & consuluit Barth. Veron. cons. iiij. col. iij. Sed si ageret in re communi ultra q̃ liceret, si abuteretur, tunc esset secus. l. Sabinus. ff. cõm. diuid. not. in l. duo fratres. ff. de acq. hær. & per Alex. cons. ciij. in iij. col. in primo uol.*

¶ ADDIT. Et Alex. cons. 30. ex allegatis. col. ij. li. 7. Rom. cõs. 113. pro decisione. cum concord. traditis per Hippo. de Mars. in l. j. nu. 68. fol. 4. C. ad legem Corn. de sica. vbi multa similia & egregia dicta cumulat ad dotẽ huius præsumptionis. & in rub. de fideiuss. col. ix. nu. 47. ad quem te remitto. Adde Curt. Seniorem cons. 20. dominus labia. col. xvij. quòd actus indifferens licet sonet in delictum, tamen præsumendus est potius bonus, & in bonam partem, quàm in malam. Et pro hac regula vide eundem Cur. cons. 50. in nomine sanctæ. col. ix. vbi allegat cõcord. Adde etiam Hippo. Mars. in d. rub. de fideiuss. & in d. l. j. multa cumulantem, quòd quoties ex aliquo actu possunt capi duo intellectus, & secundùm vnum incideret in delictum, secũdũ alium non, capiendus est intellectus, per quẽ non præsumitur delinquere. vide etiã Alex. cons. 15. viso processu. col. ij. li. 3.

Facit quod no. Bar. & Doct. per istam regulam, in l. non
2 *solùm. §. sed ut probari. ff. de oper. noui nunc. † ubi si certo loco uel tẽpore actus potuit esse licitus, alio uerò illicitus, lex præsumit gestũ in casu licito, de quo per Doct. in c. auditis. de præscr. Alex. cõs. lij. in iij. Fel. in c. in præsentia. in 6. col. suprà, de prob. cum concord. Facit etiam quod no. Bal.*
3 *in l. j. C. de ser. fug. & ibi Ias. in 6. col. ubi † consilium quod potest se habere ad bonum & ad malum, debet interpretari*

in

in meliorem partem, & eius interpretatio pertinebit ad eũ qui dedit. arg. l. actorum. ff. de re iud. & eo non interpretante, lex ipsa interpretatur. d. l. meritò. sequitur Alex. ubi infert ad notabilem casum in consil. 126. in iiij. Et faciũt aliæ similes decisiones, de quibus per Ias. in d. l. j. in 6. col. Fel. in c. exhibita. & in c. super his. in 8. col. de accus. & in c. nonnulli. §. sunt & alij. in uers. demũ. de rescri. & in c. cùm tu. ad fi. de testib.

4 *† Limitatur ista regula per Bar. in d. l. meritò. ut non procedat quãdo ageretur de aliquo condemnãdo: quia talis præsumptio licet sit sufficiens ad absolutionẽ obtinendam, non tamen est sufficiens ut ex ea aliquis condemnetur. per gl. iuncto tex. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiur. ubi idem tenent Doct. & Lud. Roma. in cons. 340. plura sunt. in prin. Deci. in l. si emancipati. in iiij. colum. C. de collat.*

¶ ADDIT. Ex illa gl. colligunt Do. in varijs locis notabilẽ regulam, quòd in dubio non præsumitur quis delinquere ex actu quem facit, nisi delictũ sit illi fauorabile: & sic per hanc doctrinam gl. limitatur hæc præsumptio, quòd delictum non præsumatur. Et vltra hîc alleg. vide Alex. in d. cons. 127. saluatoris. libro 4. & Hippol. de Marſ. conſ. 77. dominus labia. & consilio 124. licet. col. ij. & conſ. 62. summi. col. iij. vbiq; alleg. concord. ibi vide, ne chartas occupem.

Sed tu aduerte, quia gl. in d. §. si pater. non probatur aliquo iure, & credo quòd non sit uera: imò si agatur, tanq̃ aliquid hodie sit in peculio, si reperiatur ipsum peculium, non poterit reus se tueri exceptione iuramenti: quia talis exceptio debet esse concludens. c. cùm in præsentia. de probat. quod non est in nostro casu, quia stat simul quòd tempore iuramenti nihil esset, & hodie sit: imò cùm hodie habeat peculiũ, lex nõ præsumit quòd olim habuerit, ut not. in l. ex persona. C. de probat. & suprà uidimus. Et facit, quia nõ uidetur inducenda differentia quo ad probationem, & consequen

ſequenter quo ad præſumptionẽ inter actorem & reũ:quia uterq; concludenter debet probare fundamentum intentionis ſuæ.d.c.in præſentia.& not.in d.c.ſuper his.de accuſ.et fa.regula l.iij.ff.de re iud.Et iſta opinio eſt æquior,ex quo communis ſententia in d.§.ſi pater. præſtat non mediocrẽ
5 *occaſionem fraudibus. Secundo limitatur,† quando actus prima fronte habet maiorem formã delicti,quàm boni:quia præſumitur potius delictum.d.c.eſtote.& c.cùm dilecti.ubi Abb.& cæteri.j.de accuſ.& Abb.in d.c. exhibita. de iud. ubi licet conſpiratio poßit capi in bonam partem, in dubio tamen intelligetur in malam.ſequitur Fel.in c.fin.per illum tex.de teſt.cog.Sed tu aduerte, quia in contrarium urgent aliquæ deciſiones.Et primo obſt.doctrina Inn.in c.dudũ. ij.*
6 *col.pen.de elect.ubi † ſi probetur clericum uenatorẽ,fiet interpretatio in meliorem partem,q, iuerit tantummodo cauſa recreationis.ſequitur Fel.in d.c.cùm dilecti.et Alex.cõſ. 175.inſpecto diligenter.col.fi.in ij.alleg.Arch.86.diſtin.C. qui uenationibus.Et eodem modo dicit But.& Abb.in d.c. dudũ.quòd ſi probetur aliquẽ iraſcibilẽ,capietur præſumptio in meliorem partem,ſcilicet quòd iſtud faciat ex iuſta*
7 *cauſa†.Secundo obſt.doctrina Innoc.communiter approbata per Doc.in c.ſuper his.in 8.col.ubi latè Fel.uerſ.quarta cõcluſio.j.de accuſ.ubi concludunt,q, exceptio quæ prima fronte ſonat in delictũ,ſi neceſſariò illud non inferat,nõ tamen obſtat electo.arg.c.in præſentia.j. de probat. Vnde accuſans religioſum quòd celebrauit in parochia aliena, non obtinebit,niſi etiam probet eum non habuiſſe licentiã à preſbytero.Clement.j.de priuileg.Lap.alleg.126. & dixi in præcedenti regula,uerſ.ſexto.Tertio obſtat quòd notãt*
8 *idem Innocent.& But.in c.ij.de arbit.ubi uolunt,† quòd ſi teſtis confitetur aliquid quod prima facie eſt crimen, ſi in*

aliq

aliquo casu poßit non esse crimen, non repellitur à testimonio in totū tanquā sit criminosus, licet diminuatur de fide, arbitrio iudicis. sequitur Are. in c. cùm à nobis. in sexta col. uersi. nota tamen. de testib. & Fel. in d. c. cùm dilecti. ubi allegat etiā Sali. in l. de tutela. C. de in integ. restit. minorū.

Pro resolutione Feli. in d. c. cùm dilecti. distinguit, ut ista limitatio procedat in confitēte, ex quo confeßio interpretatur aduersus confitentem, iuxta not. in c. fin. de confes. in l. j. C. eod de confes. sed cōtraria procedunt in probationi
9 *bus simplicibus. Mihi non placet ista distinctio, †qa imò ad partem pertinet interpretari propriam confeßionem. l. si quis intentione. ubi Bald. ff. de iudic. Bartol. in l. is qui reus. in penultima col. ff. de pub. iudic. cum concordan. per And. Sicul. consil. iij. in penultima charta. in ij. uolumi. &*
10 *aliquid suprà diximus. Vnde tu aliter dicas: †quia aut talis actus est reprobatus iure naturali uel diuino, licet aliquo casu non sit reprobatus, & tunc procedit limitatio: & ita loquitur text. in d. c. estote. & in d. c. cùm dilecti. & quod no. Barto. in l. Aurelius. §. item quæsijt. ff. de liberat. legat. & etiam quod dicit Ang. in l. plagij. C. ad leg. Flauiā de plag. & Salic. in l. senatus. C. de his qui in testam. sibi ascrib. ubi in reprobatis à iure naturali uel diuino, præsumitur in dubio dolus in delinquente: secus in alijs. Aut est simpliciter reprobatus iure positiuo, & adhuc procedit limitatio: nisi agatur in causa graui seu ardua, puta criminali, ad pœnam uel priuationem à beneficio. quia tunc talis præsumptio non sufficeret, ut probatur ex doctrina Bart. in d. §. sed ut probari. Et ita procedunt ea quæ in cōtrariū*
11 *allegātur. Tertiò limitatur prædicta regula, †ut procedat, quando ille qui dicit actum licitū, probat quòd interuenit causa quæ potuit facere actum licitum, prout in d. l. me*

ritò.ubi probandum fuit,quòd ille haberet partẽ in re qua utebatur: secus si causa talis non probaretur. ita declarat Felin.*in d.c.nonnulli.§.sunt & alij.in septima co. suprà, de rescript.ubi propter hoc concludit,quòd si alius impetrauit literas,nõ tamẽ præsumitur quòd habuerit sufficiẽs mandatum,licet ex hoc sequatur delictum ipsius impetrantis.facit etiã tex.in c.cùm in iure peritus.& quod ibi* Abb.

12 *suprà,de offic.deleg.* Et hoc facit,† *ꝙ filius in dubio nõ præsumatur legitimus,nec præsumatur matrimoniũ:quãuis ex hoc sequeretur,quod pater deliquisset:quicquid dixerit* Bartholo.Veron.*in cautel.110.incipiẽ.is qui in iudicio.*Et *ista est melior solutio,quàm,*Decij *in d.l.si emãcipati.in iij.col.C.de col.de qua suprà dixi.* Aduerte *tñ, quia ista limitatio intelligẽda est procedere,ubi agitur in specie circa inuestigationem alicuius negotij: aliàs in genere, qñ quis non habet aliquid facere cum alio,debet in dubio præsumere eum nõ deliquisse, licet nõ allegetur aliqua causa, super qua fundetur talis præsumptio. ita intelligo gl.in c. si fortè.in uerb.scientiæ.ubi* Ioan.And.& Dom.*j.de elect.*

13 *in sexto.* Quartò *limitatur,†quando ageretur de utilitate animæ:quia in dubio potius præsumimus delictũ,ex quo istud est tutius.c.consilium.de obserua.ieiu. gloss. in c.j.de seruti.in c.iuuenis.de sponsa.*Innoc.*in c.cùm ad audientiã. de homi.*Facit *quod dicit* Petr.*de* Anch.*consil.179.prima*

14 *facie.ubi†si testator confessus est se fuisse usurarium,fiet interpretatio quòd semper fuerit,ad finem quòd hæres cõpellatur ad restitutionem: quia istud erit salubrius pro anima defuncti.sequitur* Felin.*in c.fina.j.eodem.& in d.c.in præsentia.in sexta col.& alibi sæpe.*

¶ ADDI.Hanc limitationẽ,& etiã hoc dictũ Anc. refert & sequitur tanquã notabile Hip.de Marsi.in sing.151. semper obsc.

Sed

Sed fortè contraria opinio in casu Anchara.est uerior: nam ex quo ab origine nemo est usurarius, nõ præsumitur quis unquã retrò usurarius:ut dicit Bal.*in l.j.§.si magistratus.ff.de magistr.conuen.*Et propterea *uidetur, quòd talis confeßio dubia & incerta debet restringi, nisi quatenus ex neceßitate infert,& sic quòd tunc de præsenti uel modico tempore antè esset fœneratus:in unico enim actu non uerificaretur tale uerbum, prout sentit* Paris de Put. *in tract. syndica.in uersicu.contraherent.& in uersi. an officiales.* Nec *obst.ratio prædicta,quia licet præsumẽdum sit in partem tutiorem pro anima,tamen in casu nostro sunt plura suadentia contrarium,unde una præsumptio tollit aliam. l.diuus.de in integ.restitu.*Et *facit tex.in c.ex parte.j.de cẽsi. ubi uotum incertum interpretatur in minus grauamen, quamuis agatur de utilitate animæ: ergo idem in confeßione.*Facit *etiam quod not.*Bald.*in d.c.in præsentia. ubi si testator dixit se teneri ad restitutionẽ usurarum à multis publicè extortarum,non fiet interpretatio,quòd ipse extorserit,sed quòd ab alio extortæ ad eum peruenerint : de quo dic ut ibi per* Feli.*Aliæ limitationes poterunt colligi ex infrà dicendis.*

PRAESVMPTIO II.

- 1 *Bonus quilibet præsumitur. Limitatur multimode nu.2.4.5.7.& c.*
- 3 *Bono uiro an & quando credendum.*
- 6 *Promoueri ubi debet aliquis,integritas non præsumitur, nisi probetur aliquali saltem informatione.*
- 8 *Præsumptio doli uel fraudis,capitur in ducentis & uiginti tribus casibus,remißiuè.*
- 9 *Optimus quis non præsumitur,licet præsumatur bonus.*
- 10 *Statutum si requirat ad alicuius negotij probationẽ testes optimos, illa qualitas debet articulari & probari.*
- 11 *Statutum si requirat testes bonæ æstimationis, an ista qualitas debeat probari: & an iudex ex officio poßit de his qualitatibus inquirere.*

1 SEcundò.† Præsumitur quilibet bonus.c. dudum.j.eod. glo.in c.j.de scruti.& l.cùm pater.§.rogo.ff. de legat. ij.Et ista est præsumptio naturæ,quia naturaliter quilibet est bonus,secundum gl.in l.fina.ff.quod met.caus.Iacob. de Beluis.in l. omnino.per illum tex.C.de inoffic.testam. Ang. in l.sciendum.in fine.ff.de uerborum obligationibus.

¶ADDIT. Et Soci.consil.15.omnipotens Deus adsit visis.col. 5.libro.1.& Hippo.de Marsil.in l.1.numer.67.C.de sicar.vbi al le gat concordan.

2 Limitatur primo,† quãdo ageretur de præiudicio tertij:quia in alterius præiudicium non debet aliquis præsumi bonus.gloss.est in c.statutum.§.cùm uerò. uersi.ab aliquo. de rescript.in sexto.Facit glo.in cap.si quis præpostera.in gloss.fina.50.distin.ubi dicit gloss. quòd non debet aliquis statim credere bono uirò.sequitur Feli.in c.cùm in iure. in prima col.de offic.deleg.& in d.c.fina.infrà eodem.Et secundùm hoc limitatur gloss.in lege,Titio fundus.ff.de con
3 ditionibus & demonstrationibus.quæ uult,† quòd creden dum sit bono uiro:nam istud non procederet,ubi ageretur de præiudicio alterius.Et circa illam gloss.uide And.Sicu. & Feli.latè in c.cùm contingat.in ij.col.de rescrip.Iaso.in l.j.ff.de eo per quem factum erit. & per quosdam moder. in l.j.§.ad quæstionem.ff. de quæstio. Secundò limitatur
4 per Fel.in d.c.fin.† quando talis præsumptio induceret ali quod damnum illi,pro quo præsumitur.per gloss.in d.leg. qui iurasset.§.si pater.ff.de iureiuran.& quia inducta ut prosint,non debent nocere.l.legata inutiliter.ff. de legat. primo.& propter hoc reprobat quandam decisionem Ioannes de Anania in c.in ciuitate.in octaua colum. de usuris. Mihi nõ placet ista limitatio:quia quilibet debet esse bonus,etiam si de bono opere lapidaretur.c.qualiter & quan

quando.ij.j.de accu.& quod not.in c.clericis.j.de uita & honest.cleri.unde cùm debeat esse bonus,meritò debet etiã præsumi.Nec gl.in d.§.si pater.est uera,ut suprà dixi.Nec regula d.l.legata inutiliter.aliquid facit:q a talis præsumptio non est inducta in fauorem alicuius simpliciter, sed procedit generaliter ex natura: quia naturaliter quilibet
5 est bonus,ut suprà dixi. Tertiò limitatur,†quando agetur de utilitate animæ.per gloss.in c.j.de scrutin.& Anch.in d.consi.179.de quo dic ut suprà. †Quartò limita-
6 tur,quando agitur de aliquo promouendo:quia tunc integritas non præsumitur, imò debet adhiberi aliqualis informatio,secundùm Card.in Clementina prima.in secũdo notab.de concess.præb.Feli.in d.c.cùm in iure. Sed tu dic, q. ista nõ est limitatio ad regulam:quia etiam in tali casu quis præsumitur bonus,licet lex non sit contenta sola præsumptione, sed ulterius requirat adhiberi aliquas informationes:de quo dic ut in c.fina.infrà,eodem. Quintò limita
7 tur,†ubi ex necessitate uitæ præcedentis, aliud induceretur.regulà,semel malus.de regul.iur.in sexto.§.sancimus.in authen.de testi.l.de minore.§.penulti.ff. de quæstio.& per Bal.in l.j.ante finem.C.si quis omis.causa testa.ubi dicit,quòd quando ex actibus præcedentib.oriretur cõiectu-
8 ra doli,talis præponderaret:&†ducentos uiginti tres casus,in quibus capitur præsumptio doli uel fraudis, ponit Lucas de Pen.in l.quemadmodum.C.de agric.& censi.lib.xj.& dicemus aliquid loco suo. Sextò ultra Doct. decla
9 ra†,ut licet quis præsumatur bonus,non tamen præsumi-
10 tur optimus.Et propterea,†si statutũ requirat ad probationem alicuius negotij testes optimos, seu optimæ opinionis,debebit illa qualitas articulari & probari, secundùm Angel.in l.ij.§.diem.ff.quemad.testa.aper.põderatur do-

ctrina Bart. in d. §. si quis neget. in ult. col. ubi Ioã. de Imo. idem tenet. ead. l. Et idem tenuit Ang. de Aret. in §. itẽ uerborum. Instit. de inutil. stipula. & Alexan. consil. 82. in primo uolu. & consil. 42. in quinta col. in iiij. Barthol. Veronẽ. consil. 58. in ulti. columna. Soci. consilio 274. in antepenulti. colum. Decius consilio 321. in penultima colum. in nouissimis. & consilio 27. in quarta columna. Moderniores in l. nec quæstio. in penultima charta. ff. de quæstionib.

Contrarium tenuit & consuluit Ioan. de Ligna. ut refert Imola in dicto §. si quis neget. per text. in authentica, sed cùm testator. & melius in corpore ubi sumitur. C. ad legem Falcidiam, ubi lex requirit præsentiam optimorum testium, & tamẽ non uidetur, quòd ista qualitas ibi sit probanda. Et ibi etiam idem tenet Franciscus de Rampo. per illum textum. Et eandem partem sequutus est Andr. Sicul. per quasdam rationes satis leues in capitulo, tertio loco. in penultima charta, de probatio. ubi uoluit, quòd imò quilibet præsumatur etiam optimus: sed dictum suum nusquam probatur. In eandem opinionem etiam uidetur inclinasse Franciscus de Curte, in tractatu de testibus. conclusio. 35.

Non recedo à prima opinione, quia uidetur uerior & communior. Nec obstat dicta authentica, sed cùm testator. quia ille tex. non loquitur circa probationem, sed relinquit rem in terminis iuris: unde si replicaretur in dubiũ ueritas inuentarij, putarem illam qualitatem esse probandam. Præterea ille text. procedit secundùm ius commune, sed si statutum hoc requireret, in dubio deberet fieri interpretatio, quòd uellet aliquid agere iure communi. argu. c. in his. infrà, de priuilegijs. per Bart. in l. ij. ff. de usucapio. in l. iiij. §. prætor ait. ff. de dam. infe. cum simili. per Ias. in l. properandum. §. sin autem alterutra. in ij. col. C. de iudi.

Et

Et idem puto, etiam si statutum requireret testem omni exceptione maiorem: quia licet quis præsumatur bonus, non tamē in tali casu præsumeretur maior omni exceptione. & ita loquitur Decius *in dicto consilio 27.*

¶ ADDIT. Omnia quæ in hac limitatione hactenus scripta sunt, & omnes autoritates Doct. hacten⁹ recitatę, & multò plura ad huius limitationis dotem tradit Petrus de Moncada in tractatu, de testibus. quem fecit ad supplendum & perficiendū tractatum Ioannis Croti, qui morte præuentus, nō potuit perficere suum tractatum, de testibus. ideo dictus tractatus Petri continuatiuè ponitur cum tractatu Croti, quem vide numero trecentesimononagesimosecundo, cum pluribus sequentibus. & Hippolytum Marsil. singulari centesimooctogesimoseptimo. qualitas apposita. vbi adducit dicta Angeli in d. lege secunda. §. diem. & in l. vel negare. eodem titulo, Alexandrum & Angelum de Aretio in locis præallegatis.

11 † *Sed quid si statutum diceret, quòd esset bonæ existimationis? Dubium facit: quia licet quis præsumatur bonus, tamen potest esse, quòd ciues eum malū existimēt. Sed tamen in isto casu putarem non opus esse istam probare qualitatem: quia quilibet non solùm præsumitur bonus, sed etiam præsumitur bonæ existimationis & famæ. l. penultima. §. primo. ff. de uar. & extraor. cognit. l. quæcunq;. §. final. ff. de public. per* Bartolum, *in tractatu suo præsumptionum. in principio. Sed pone quòd pars non probauerit uel articulauerit de istis qualitatibus, an iudex ex officio poßit ipse recipere informationes?* Circa *hoc crederem quòd sic, per gloss. in l. iij. in uerbo, inimicitiæ. & ibi* Salice. *ff. de testibus. & glo. in §. j. in uerbo, officij. in authen. de testib. & ibi* Doctores. Et *istud poßet fieri etiam publicatis attestationibus. argumento capituli, cùm clamor. supra, de testib. & tales informationes debet iudex redigere in actis, nam aliàs teneretur in syndicatu, per doctrinam* Barto. *in lege,*

Lucius.ff.de his qui notãtur infamia. Et ita intelligo quod notat Fulgosius in d.l.tertia.§. tu magis scire potes.ff. de testibus.Et hoc suadet æquitas.

PRAESVMPTIO III.

1 Idoneus quilibet esse præsumitur.
Rescriptum si contineat clausulam,si est idoneus,non est opus probare talem qualitatem.ibidem.
2 Aetas posita in conditione,regulariter debet probari ab eo qui eam dicit euenisse:& quare.
3 Clausula.si meruerit,si sit idoneus,uel dignus &c. quid operetur in rescripto,cùm regulariter quilibet præsumatur idoneus, meritus, & dignus.
4 Superfluum non dicitur illud,quod licet in sensu directo nihil operetur,operari tamen potest in sensu contrario.
5 Idoneus quilibet præsumitur quo ad mores,non quo ad alia extrinseca. Ideo nemo diues,nemo doctus,nisi probet,præsumitur.

1 *TErtio.† Quilibet præsumitur idoneus.c.dudum.j.eodem.prima,quæstione prima.c.sicut. Et propterea in rescripto,in quo apposita sit clausula,Si est idoneus, non erit opus probare talem qualitatem, quàmuis positam in conditione:quod est mirum.*

¶ADDIT.Et ista videtur communis opinio Doctorũ in dicto capitulo,dudum.vbi latissimè Felinus col.antepenultim.cùm tribus columnis præcedentibus. vbi latè an debeat probari idoneitas,& verificari ante prouisionem seu collationem,& an debeat præcedere causæ cognitio, & qualis, an verò sufficiat sola præsumptio naturæ,quòd quilibet præsumatur idoneus, nisi cõtrarium probetur.Et Baldus in lege, neque natales,col. final.cum penulti.iuxta finem.C.de probationibus. Et Oldradus consilio quadragesimoprimo. breuiter videtur.vbi ponit de clausula,si sit vitæ laudabilis.& aliquid per Lapum allegatione sexagesimaprima.visis. Barto.in l.muto.§.j.in fine.ff.de tutelis.Bald.in Margarita.in verbo,clausula.& copiose Petrus de Ancharano in Clementina prima. columna sexta, & sequenti.de concessione præbend. vbi etiam Imol. columna secunda,numero duodecimo. & latius idem Imola in Clementina prima.columna quarta.de officio delegati.cum similibus.

Sed

Sed uidetur facere cõtra opin.Baldi & Sal.in l. cùm te.
2 *C.de prob.de qua suprà dixi,uers.xiiij.†q. licet quis præsu matur idoneus ætate,tamen istud non procedit, quãdo ætas esset posita in conditione.quia qui dicit conditionem euenisse,debet probare.l.ex his.C.quand.dies leg.ced.Nisi respondeas,quòd istud procedit in ætate quæ ex tempore uaratur:sed nos loquimur quo ad mores, qui præsumuntur semper boni.Facit pro ista præsumptione text.in l.seruos. ff.de manu.testa.ubi præsumitur quis dignus libertate, nisi probetur indignus.*

¶ ADDIT. Bene faciunt pro ista præsumptione q̃ tradit Egid. Bellamere in decis.76.incipiente,non expresse.

3 *Vnde illa conditio,†si meruerint,uel si dignos iudicaueris,non requirit aliam probationẽ.Et si diceres, sequeretur ergo q. in prædictis casibus talis conditio nihil operaretur,quod tamen uidetur incõueniens.l.si quando.ff.de leg. j.Respõdeo,quòd imò multum operatur in sensu cõtrario: quia censetur illud quod datur, ipso iure adimi in casu quo non sit idoneus, per regulã,quod datum sub una conditione,censetur sub contraria ademptũ.l.aliquando.in fin.ff.de cond.& demonstr.l.si legatum pure.ff.de adim.lega. Et sic*
4 *nota,†q. non dicitur superfluum illud,quod in sensu directo non operatur, dummodo in contrario possit operari. Quod facit ad ea,quæ notãt Cyn.& Bal.in l. cõuenticulã. C.de episc.& cler.Imol.& Mod.in l.si cũ dotẽ. in princ. ff. sol.mat.Ias.in l.j.in 15.col.ff.de offi.eius cui mand. est iurisd. ubi si statuta nihil inducant in sensu directo,subditur in eis argumentum à contrario sensu,ut operẽtur.Intellige istam*
5 *†regulam, ut quilibet præsumatur idoneus quo ad mores, non autem quo ad alia extrinseca.Et propterea nemo præsumitur idoneus quo ad diuitias,nisi probetur, ut est gloss.*

in l.si uerò.§.qui pro rei qualitate.ff.qui satis. cog. & suprà dixi.Itē quo ad doctrinā,quia scientia acquiritur multo labore,& longis uigilijs,unde non præsumitur quis eā habere,ut dicit glo.in d.c.si fortè.in uerb.scientiæ. de elect.

PRAESVMPTIO IIII.

1 Immemor æternæ salutis nemo præsumitur.
2 Innocens à peccato quilibet præsumitur.
3 Præsumitur quis sine uitio.
4 Agricola diligens præsumitur innocens & quietus.
5 Confeßio iurata facta in testamento,ualet & probat:non iurata uerò non ualet nec probat.
Non omnis moriens præsumitur eße Ioan.Baptista. ibid.
6 Tutoris defuncti rationibus standum est in expensis paruis:quamuis regulariter requireretur iuramentum tutoris,si uiueret.
7 Præsumitur pro scriptura defuncti.
8 Præsumptio,quòd quis moriendo non sit immemor æternæ salutis,nō procedit in præiudicium tertij,cui ius iam quæsitum est.
9 Iudici qui moriendo dicit se tulisse falsam sententiam,non statur.Idē in teste.
10 Vulneratus mortiferè,si aliquem exculpauerit, an poßit ex indicijs procedi contra talem ad torturam.

1 QVarto.†Nemo præsumitur immemor salutis æternæ.l.fin.C.ad legem Iul.repet.& j.quæst. 7. c.sanci
2 mus.Et†quilibet præsumitur innocēs à peccato. l.absentē. ff.de pœ.l.qui accusare.C.de edēdo.sicut quilibet præsumitur esse alienus à dolo & culpa.l. dolum.C.de dolo.l.si creditor.C.de pign.act.

¶ADDIT.Et l.quoties.§.qui dolo.ff.de probat.vbi Floria.

3 Et eodem modo† præsumitur quis sine uitio.l.j. C. de ædil.act.l.cùm probatio.ff.de probat. Et ista maximè procedunt,suadente hoc aliqua alia coniectura: unde præsumitur innocens,quē nullus accusauit.l.si adulterium. §. idem Pollioni.ibi,& si reum nemo postulauit.ff.ad legem Iul.de
4 adult.facit tex.in c.cùm in iuuentute.infrà,eod.†Idem si sit diligens agricola,quia talis præsumitur innocens & quietus.

tus.l.iij.C.de defenſ.ciuit.Idē etiam in nobili & diuite,quia bene præſumitur de his quibus ſunt integræ facultates, & maiorum ſuorum hæreditates incolumes.l.ij.in princ.C. de debit.ciuit.lib.x.Idem ſi quis aliàs ſit bonus,quia præſumitur pro re quam ipſe geſſerit.c.niſi eſſent.infrà,de præbēd. c.omnes.7.quæſt.j.& 37. diſtinct.c.qui de menſa. cū ſimil.
5 *Et ex iſta præſumptione infertur,† quòd licet confeſſio facta in teſtamento non ualeat nec probet,tamen ſi iurauerit teſtator,tunc ualet: quia non præſumitur fuiſſe immemor ſalutis æternæ.l.cùm quis accedens.§.codicillis.ff.de leg.ij. auth.quod obtinet.ubi Bal.C.de prob.Bart.in l.ij.C.cōmu. de legat.*

¶ ADDI.De veritate tamen huius dicti vide per Alex.& alios in l,ſi donatione.C. de collat.& Do.in c.quāuis.de re iud.maximè quid in prohibitis,vt in patre & filijs, marito & ſecunda vxore,patre & filio naturali vel ſpurio . Et vide quæ copioſe ſcripſimus Alciat. & ego in xvj.præſumptione,in prima regula præſumpt.vbi ex deciſis & remiſsis eris reſolutus. Nota tamē, quòd hæc præſumptio,quòd quis moriendo non præſumatur immemor ſalutis æternę,non ſemper eſt efficax.aduerſus quā facit quod inquit Bal.in tit.de pace Conſtantiæ.in verb.vaſalli.ij.in fi.& refert Iaſ.in l.j.col.iij.quòd nō omnis qui moritur, præſumitur eſſe Io.Baptiſta,nec ſibi de ijs quæ aſſerit ſemper eſt credendum.Et dicit Oldra.conſ.192 .viſo diligenter . & refert Hippol.Marſ.in practica. §.reſtat.col.ij.nu.12.quòd morientes non dicunt ſemper verum.

Ad idem facit quod not.Paul.de Caſtr.conſ.cccj. ad be-
6 *ne examinandū.in primo.ubi conſuluit,† quòd in expenſis paruis,ſtandum eſt rationib.tutoris defuncti:& licet in tali probatione uideatur requiri iuramentum, tamen ex quo amplius præſtari non poteſt,ſtabitur ſimplici codici rationum:quia mors non minorem fidem uidetur inducere, q̄ iuramentū.ex quo nemo præſumitur moriendo fuiſſe immemor ſalutis æternæ,per d.l.fin.& per not.per Bar.in l. ad*

monen

7 *monendi.ff.de iure fisc.ubi dicit,*† *q̃ præsumitur pro scriptura defuncti,per dictã rationẽ,& l.rationes.C. de prob. & quod notat Soc.conf.clxj.in ij.col.*

¶ADDIT. Adde plura accumulata per Hippol.in rub.ff.de fideiuss.col.7.8.& 9.ubi plura ad probandum quòd præsumatur pro moriente quòd non sit immemor &c.

8 *Aduerte tamen,*† *quia ista præsumptio non procederet in præiudicium tertij,ubi ius iam esset quæsitũ.per do-*
9 *ctrinam* Bar. *in l.si quis in graui.§.j.ff.ad Sylla. ubi*† *si iudex moriens dicat se tulisse talem sententiam falsam,uel testis falsum se deposuisse,non tamen illis creditur.Et ita cõmuniter tenetur secundũ* Alexã. *in l.sciendum.col.xij.ff. de uerb.oblig.& quædam similia ponit* Fel. *in c.exhibita.§. de homicid.&* Ias. *in l.j.in prin.ff.de eo per quem fact.erit.*

¶ADDIT. De ueritate illiusdicti Bar.in d.l.si quis in graui.§.j.vide latissimè melius quàm alibi Hippol.Mal.in d.rub. de fideiuss.col.7.8.& seq.ad quem sufficiat remissio.

10 *Dicit tamen* Bal. *in l.j.in fi.C.commu.de leg.*† *quòd si testator mortiferè uulneratus aliquem exculpauerit,talis non poterit etiam ex indicijs torqueri:& sequitur ibi* Iaso. *Sed ego non arbitror istud ita generaliter uerum:quia possent indicia esse tam urgentia, quòd tollerent contrariam præsumptionem orientem ex attestatione ipsius uulnerati: quia una præsumptio aliam tollit.l.diuus.de in integr.rest. Et cessat ratio præsumptionis in isto casu:quia potius ueri simile est,quòd iste uulneratus sit mentitus,ex quo tale mendacium non uidetur tendere in præiudiciũ salutis æternæ. xxij.quæst.ij.c.primum est. & c.ne quis arbitretur.*

PRAESVMPTIO V.

1 *Bona fides præsumitur in possidente,nisi contrariũ probetur.* Intellige,*si habeat titulum uerum uel putatiuum,etiam errore iniusto.*
Bona fides an præsumatur in eo qui possidet sine titulo.
Titulum errore iniusto causatũ si quis habeat, an in eo præsumatur bona fides.

4 *Bona fides potest causari ex iniustis & temerarijs causis.*
5 *Vsucapere an quis possit ex titulo iniusto errore causato.*
6 *Mala fides præsumitur in præscribenda seruitute: & quare.*

1 QVinto. Bona fides præsumitur in possidēte, nisi probetur contrarium. l. pen. C. de euict. gl. in c. si diligenti. & ibi Doct. infrà, de præscript. cum concord. per Alexā. cons. cc. uiso & discusso. col. j. in secundo. & cons. 75. col. pen. in quarto. Francis. de Curte cons. 82. Deus pius. col. ij. Et istud intelligitur, si habeat titulum uerum uel putatiuū, etiam errore iniusto. l. igitur. §. potest. ff. de liber. cau s. & no. in l. sicut. §. j. ff. de usucap. & ita tenet Bar. in l. Celsus. ff. de usucapio. & est communis conclusio, ut ibi per Mod. 2 & in d. c. si diligenti. †Fortius dicit ibi Bart. istud procedere etiam in possidente sine titulo: quia stat simul, quòd quis non habeat titulum, & tamen sit in bona fide, secundū glos. in l. si quis emptionis. in uerb. tenuerit. iuncto tex. C. de præscrip. xxx. uel xl. ann. ergo ita debemus præsumere, ex quo talis præsumptio est humanior. Et hoc intelligitur, nisi alius possessor antiquior appareret. per l. fi. C. unde ui. Item nisi ius commune contradiceret tali possessioni. c. j. de præscrip. lib. 6. Sed Inno. & Bal. in c. per tuas. de testib. tenuerūt, quòd imò non præsumatur bona fides, nisi adsit titulus. Et idem tenet Imol. in repet. c. fi. in 5. col. de præscrip. & dicit Fel. in d. c. si diligenti. quòd hæc opinio est sustentabilis de iure, per tex. in d. l. fin. quia quod suum non est, debuit scire ad alios pertinere. Sed tamen non puto recedendum à communi opinione, quæ bene probatur in d. l. si quis emptionis. iūcta gloss. & in d. c. j. de præscript. in 6. inducendo ut suprà.

Nec obstat dicta ratio, quia text. in d. l. fi. loquitur in eo qui scit rem occupatam suam non esse: quia tunc debet scire, quòd ad alios pertineat. Sed nos nō loquimur in eo qui nesciat

sciat rem suam non esse, imò credit esse suã, & est in bona fide, licet non habeat aliquẽ titulũ, puta quia aliquis ei dixit q; erat maiorũ suorũ, seu antecessoris sui, uel alio modo ad eum spectabat. Nam *licet talis non dicatur uerè poßide*
3 *re aliquo titulo, tamẽ est in bona fide.* Præterea † *dum* Bart. *dicit sufficere titulum putatiuum, etiam errore iniusto. d. §. potest. adde, q; idem sequuntur* Alex. & Mod. *in d. l. Celsus.* & Bald. *in l. j. per gloss. ibi. C. ubi caus. stat. qui dicit, quòd*
4 † *bona fides potest causari ex iniustis & temerarijs causis. sequitur* Alex. *cons. 125. in iij. col. in quarto.* And. Sicul. *consil. 17. in penul. col. in secundo.* Feli. *in c. cùm contingat. in iij. col. de rescrip. & in d. c. si diligenti. in ij. col.* Ias. *in l. si id quod. in 8. notab. ff. de iurisd. omn. iudic.* Sed Imol. *in repet.*
5 *d. l. fin. in 5. col.* † *uidetur hoc intelligere quo ad acquisitionem fructuum, non autem quo ad usucapionem: & ista opinio uidetur mihi uerior, pro quo adduco tex. in l. fin. C. pro suo. qui requirit, quòd error in titulo sit probabilis, aliàs usucapio non procedat: & istud est de mente gloss. in d. l. j. quæ si bene uideatur, probat contra* Bal. *dum requirit quasi possesionem xxx. annorum, quãdo seruus ex iniustis causis crederet se liberũ, & tamen si præsumeretur bona fides, satis esset quasi possessio xx. annorum. l. ij. C. de long. temp. præscript. quæ pro liber.* Nec *obstat d. §. potest. quia ibi nõ probatur, quòd possessio inducta ex tali errore iniusto, sit sufficiens ad usucapionem, sed simpliciter talis utitur commodo successoris, quantum sit ad instruendum iudiciũ, ut ibi habetur.* Et *est ratio, quia quo ad illud commodum satis est quòd non sit in mala fide, licet non habeat bonam: inter hæc enim est dare mediũ. ut dicit* Bart. *in l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hæred.* Paul. *de* Cast. *cons. 285. in ultim. col.*

Posset distingui, ut opinio Bart. & Docto. *procedat in*

præ

præscriptione lõgißimi temporis, in qua præscribitur etiã sine bona fide. Ista autem alia opinio procedit in præscriptione xx. annorũ, uel minori, prout propriè loquitur tex. in d.l.fi.ff.pro suo. Cætera dic ut per Mod.in dictis locis, et Abb.in c.consultationibus.ſ.de iure patro.& per Fel.in c. de quarta.de præscriptionib.ubi limitat istam regulam nõ procedere in errore iuris: de quo ibi latè per eum, & etiã
6 *per Aret.cons.xxx.in secundo dub.ubi dicit† semper præsumi malam fidem in præscribente seruitutẽ.Et est ratio, quia habet contra se præsumptionem iuris communis: de quo in d.c.j.de præscrip.in sexto.Dic ut ibi per eum.*

PRAESVMPTIO VI.

1 *Actus ubi potest importare delictũ graue & paruũ, præsumitur pro minori delicto.*

2 *Percutiens aliquem paruo cultello, præsumitur quòd non fecerit animo occidendi, licet postea mortuus fuerit percußus.*

3 *Mulier præsumitur potius subtraxiße res a marito, quàm quòd sit lucrata ab adulteris.*

4 *Blasphemia una tantùm præsumitur, si quis pluries eodem calore repetierit aliqua uerba blasphemiæ.*

1 *SExto. † Vbi actus potest importare delictum graue & paruum, præsumitur pro minori delicto, secundũ Bald. in l.fin.in ult.col.C.de ædil.act.argu.l.si præses.ff. de pœn. Et ibi infert Bal.ad notabilem quæst. Ad idem facit gl. in l. pen.C.de fideiuss.ubi potius præsumitur matrimonium clã destinum, & sic leuius delictum, quàm adulterium, quod est grauius: de quo per Bal.in c.j.§.iniuria.de pace iura.firm. in l.quæcunq;.C.de ser.fugit.Abbas in c.ij.de despons.clãd. Fel.in c.j.ſ.eo.Ad idem fa.tex.in c.significasti.circa princ. infrà, de homici.inducendo ut per Aret.cons.8. in penulti.*
2 *ubi per istam rationem decidit, † quòd si quis percutiat aliquem paruo cultello, capiemus potius præsumptionem, quòd fecerit animo non occidendi, licet talis deinde sit mortuus.*

Et

Et in ſimili idem concludit Aret.conſ.31.in penult.col.ubi
3 †capitur potius præſumptio,quòd mulier ſubtraxerit furtiuè res à marito,quàm quòd ſit lucrata ab adulteris, ex quo illud eſt minus delictum.Facit quod not. uoluit Barth.
4 Veronen.conſ.77.circa medium . ubi conſuluit, quòd † ſi quis pluries repetierit in eodem calore iracundiæ aliqua uerba blaſphemiæ:præſumitur potius una tantùm blaſphemia,non autem plures.Et circa iſtam præſumptionem uide etiam aliquid per Feli.in c.ad audientiã.in princ.ubi limitat.infrà,de homicid.Et accedat uulgata regula,quòd in duobus malis minus eſt eligendum. c.duo mala.xxiij.diſtinctio.& uigeſimaſecunda quæſtion.j.c.quod Dauid. & c.ſi aliquid.

PRAESVMPTIO VII.

1 Actus non præſumitur geſtus metu,ſi quid actum reperiatur. Fallit in caſu c.ſuper hoc.de renunt.
2 Probatio durior licet incumbat illi qui contra præſumptionem iuris aliquid deducit,non tamen ita eſt in deducente metũ, cùm metus ex coniecturis probari poſſit.
3 Metus ſolet clàm inferri,ideo ſufficit leuior probatio.
4 Teſtibus duobus de metu atteſtantib.magis creditur,quàm centum aſſerentibus ſpontaneam uoluntatem.
5 Matrimonium metu fuiſſe contractum uno teſte aſſerente,an ei credatur.

1 SEptimò.†Si aliquid reperiatur geſtum,præſumitur ſpõte geſtum,non metu.l.ij.C.de his quæ ui uel metus cauſa.Et eſt ratio,quia aliter præſumeretur delictũ,ex quo inferens metum delinqueret.Et ita concludit Innoc. quem ſequuntur alij,in c.cauſam matrimonij.ſuprà,de offi.delega. Nõ procedit tamẽ iſta præſumptio in caſu no.c.ſuper hoc. ſecũdũ unũ intellectũ.de renunt.ubi in iudicio poſſeſſorio agenti interdicto recuperandæ,non obſtat exceptio renuntiationis beneficij, imò præſumitur talis renuntiatio facta metu,

2 *cta metu, ut declarat ibi* Abb.*col.antepe.* Adde *etiã,† quòd licet regulariter durior probatio incumbat illi qui contra præsumptionem iuris aliquid deducit.c.quia uerisimile. infrà, eod.gl.in l.fin.in prin.ff.quod met.cauſ. per* Specul.*in titu.de probat.§.fin.uerſi.fina.*

¶ADDIT. Et ſcripſi latiſsimè ſ.in prin.tractatus. in tertia par.

Tamen non ita eſt in afferente metum: quia metus etiam ex cõiecturis poteſt probari, ut per Cyn.*in l.carcerẽ.C.quod met.cauſ.*Bar.*in l.ſi ob turpem.ff.de cond.ob cauſ.* Bal *conſil.26.in tertio.* Ancha.*conſil. ccxcix. uiſa ſupradicta facti.* Raph.Com.*conſil.68.per totũ. & per* Moder.*in l.interpo*
3 *ſitas.C.de tranſact.*Et *eſt ratio,† quia metus communiter ſolet clàm inferri, unde ſufficit leuior probatio.arg.c.fi.ſuprà, de teſti.cog. & ita tenet* Alexã. *conſil.156.uiſo proceſſu. in quinto. & conſil.48.in iij.*Corn. *conſil.xlj.in iij.colũ.in ij.* Fortius *dicit* Innocen. *in d.c.ſuper hoc. ubi alij ſequuntur,*
4 *† quòd magis creditur duobus de metu atteſtantibus, quàm centum aſſerentibus uoluntatem ſpontaneam.ſequitur* Bald. *in conſil.ſchiſmatis, quod poſuit in rubr.*C. *ſi quis aliquem teſta.prohi.* Idem Bal.*in l.obſeruare.§.proficiſci. in xiij.q. ff.de offi.proconſ.*Ang.*in l.ſi quis ad ſe fundum.*C. *unde ui.* Alb.Roſ.*in rub.ff.quod met.cauſ.cum concord.per* And.Si*cul.conſil.ult.in iij.col.&* Deciũ *conſil.100.in pen.col.*Et *dicit ſingulariter* Barthol.Veronen.*cautel.cxliij.incip.tẽ*
5 *pore meo.† quòd crederetur uni teſti aſſerenti matrimoniũ eſſe cõtractum per metum, allegat* Innoc. *&* Bal.*ubi ſuprà. Sed iſta deciſio mihi nunquam placuit, quia eſt contra regulam c.licet uniuerſis. ſuprà, de teſtibus. & contra mentem omnium ſcribentium, præſertim* Alex. *&* Corn.*in conſilijs ſuprà allegatis. &* Innoc. *non loquitur in uno teſte tãtùm, ſed in duobus: & ita etiam* Bald. *& cæteri. Præterea illud*

r *dictum*

dictum Innoc. intelligitur quando constat manifestè de ui & facto unde oritur metus: & ideo etiam si mille attestaretur, quòd tamen erat illi animus actum spontaneè faciendi, non staretur illis, quia attestarentur de mente, quæ est nota soli Deo, ut declarat Imol. in d.c. super hoc. & etiam loquitur Innoc. quando præsumptio erat pro asserente metum, puta in eo qui asserit se renuntiasse beneficio propter metum, in casu d.c. super hoc. secus ubi præsumptio non esset pro asserente, quia tunc seruaretur regula communis posita in c. in nostra. suprà, de testibus. Et istud est de mente Abb. in d.c. super hoc. & declarat Ang. in d. l. fi. in prin. ff. quod met. cau. Cætera dic ut per Moder. in l. interpositas. C. de transact.

PRAESVMPTIO VIII.

1 Princeps præsumitur motus iusta causa. Intellige in ijs quæ sunt iuris positiui, & in ijs quæ sunt arbitraria principi.
2 Papa in beneficijs habet plenam & liberam potestatem.
3 Causa an præsumatur in principe dispensante contra ius gentiū uel diuinum, in casibus in quibus cum causa potest dispensare.
4 Causa iusta non præsumitur in principe, quando agitur de præiudicio tertij.
5 Princeps etiam de plenitudine potestatis non potest rescindere contractum proprium.
6 Princeps non potest uasallum feudo priuare, nisi ex causa descendente ex culpa uasalli.
7 Sententia principis sine citatione non ualet, nec præsumitur causa, nisi probetur.
8 Causa præsumitur in quocunq; principe non recognoscente superiorē de facto: quia nemo potest sibi dicere, cur ita facis?
9 Causam non præsumi in principe respectu non subditorum principi, quomodo intelligatur.
Princeps an habeat plenam potestatem in subditos non plenariè, sed sibi deditos mediāte fœdere, qđ reseruassent sibi leges & priuilegia sua: & an tunc princeps inter tales possit uti plenitudine potestatis.

1 OCtauo. † Præsumitur principem ex iusta causa moueri. glo. in l. relegati. in fin. ff. de pœnis. facit text. in Clem. unic.

unic.de probationib. & in c. cùm à nobis. in fin. ubi doct. de testibus.

¶ADDIT. Vide Decium consi.576. pro resolutione. col. fin. & Rom. consi. 436. quod consultum.

Et ista conclusio est uerißima in his quæ sunt iuris positiui, quo iure ipse non ligatur. l. digna uox. C. de legibus & quæ sunt arbitraria ipsi principi, prout loquitur glossa in d. l. relegati. Nam restitutio relegati potest fieri per principem etiam sine causa, de potestate ordinaria. l. j. C. de sent. paß. & habetur in tit. C. de abolitionib. Item dicta Clem. j.
2 *loquitur in beneficijs, † in quibus Papa habet plenam & liberam facultatẽ. c. ij. in prin. de præbend. in sexto. Clem. j. in fin. ut lite pendente. ix. quæst. iij. c. per principalem. ubi gl. cum concord. per Iaso. in l. Barbarius. in xj. colum. de offic. prætor. Soci. consi. xiij. per totum. And. Sicul. consil. j. col. 17. in primo. Et dicit Bal. in l. rescripta. C. de precib. Imp. offer. quòd omnia beneficia mundi sunt manualia, & obediẽtialia quo ad Papam. sequitur And. Sicul. in tractatu de præstan. Card. in prima par. colum. iiij.*

¶ADDIT. Antequam ad vlteriora procedatur, volo notes perpetuò notabilem limitationem ad hanc præsumptionem, quam tradit Rom. consil. 436. quòd indultum Petri. col. penul. circa prin. & Philip. Decius consil. 576. præalleg. col. fin. quòd in principe non præsumitur iusta causa, quando facit actum ad instantiam & postulationem partis: quia tũc videtur magis motus propter importunitatem partis, quàm ex iusta causa. per l. j. C. de petit. bono. subla. lib. 10.

3 *† Sed nunquid præsumitur causa in principe dispensante aduersus ius gentium uel diuinum, in his in quibus posset cũ causa dispẽsare? Et uidetur quòd sic, prout tenuit Cynus in l. rescripta. in iij. & iiij. quæst. & ibi Bald. C. de prec. Imper. offer. Ant. de Butr. & Abb. in c. quanto. de iureiurã. & in alijs locis relatis per Feli. in c. quæ in eccles. xij. col. uersic.*

sic. quinta conclusio. suprà, de constit. ubi limitat istam conclusionem sex modis, ut ibi per eum.

¶ ADDIT. Et vltra hîc allegatos & in locis hîc recitatis, hanc sententiam tenet & multis egregijs fundamentis cõprobat melius quàm alibi Franc. Curt. Senior consil. 49. memoriæ recolendæ. colũ. xviij. num. 30. vers. præsumitur enim in principe. vbi dicit, quòd in principe aliquid disponẽte, præsumitur iusta causa, etiam si auferat ius alteri quæsitum. & ibi allegat autoritates & cõcord. in pluribus locis, ex quibus potest roborari ista sententia, quæ non reperies alibi ita bene cumulata.

Sed tu aduerte, quia ista opinio iure non probatur: nam ea quæ pro hac parte allegantur, procedunt in his quæ sunt iuris positiui. & quòd in tali casu non præsumatur causa iusta, est de mente Bald. in d. c. quæ in ecclesiarum. & firmat Fulgos. in l. fina. C. si contra ius uel utilit. pub. & in consil. lxj. domina Catharina. in ij. col. Rom. consil. ccclij. quæritur primo. in fin. Et ita tandem resident Feli. & Moder. in d. c. quæ in ecclesiarum. & Ias. in l. si testamẽtum. C. de tẽsta. per illum tex. & in repet. l. quo minus. in ij. col. ff. de flumi. & est
4 *de mente doct. tenentium, quòd d. Clem. j. de probat. † non habeat locum quando ageretur de præiudicio tertij, quo ad ius quæsitum, prout tenuit Anch. in consil. 308. præmitto. circa finem. Paul. de Cast. consil. 156. uiso & examinato. col. fin. Butr. post Calder. in c. post cessionem. colum. 8. de probat. Aret. in d. c. cùm à nobis. Nam si præsumeretur iusta causa, deberet habere locum etiam in præiudiciũ tertij: quia princeps ex causa legitima potest tollere ius quæsitum tertio. l. Lucius. ff. de euict. & habetur latè in d. c. quæ in ecclesiarum. Et probatur ista opinio, quæ uidetur cõmunior, in c.*
5 *j. suprà, de probat. † ubi nõ præsumitur causa in principe uolẽte rescindere propriũ cõtractũ: imò istud nõ potest etiã de plenitudine potestatis, secũdùm Pau. de Cast. in l. digna uox. C. de*

C.de legi.& Bald.in c.j.§.ad hæc.col.5. de pace.iura.fir.
¶ADDIT. Et Lud.Rom.egregiè in d.consi.436.col.penu.& fi.& consi.352. quæritur primo.col.vlt. dicens, quòd princeps non potest reuocare contractum à se factum, etiam si contineat liberalitatem:& quòd ita ligatur suo contractu, sicut quilibet priuatus.& idem Rom.consil.252. pro decisione. & Socinus consil.4. super quæstione. col.ij. & iij. libro tertio. Et quòd de plenitudine potestatis non posit contrauenire contractui, etiam consuluit Anto. Rub. Alexan. consil.138.viso,& diligenter. col.ij.& consil.146. circa primum.col. penultima. vbi allegat Alex.in consi.1.in 2.volu.& consi.54. in quarto.& Cum.consi.100. incipien. ducissa Mediolani. cum alijs concordan. Et etiam dicit idem Alexan. consil.154.decreueram. col. penul. quòd princeps non minus ligatur ex suis contractibus, qaàm quilibet priuatus. Et quòd non possit etiam de plenitudine potestatis contrauenire contractui, etiã asseuerat Deci.cõsi.689. viso pũcto.col.ij.cõsi. 410. in cã mota.col.iiij.

6 *†Idem est in feudo, quia non licet ei priuare uasallum, nisi ex iusta causa descendente ex culpa ipsius uasalli.c.j. ubi*
7 *nota.de natura feud.†Idem in sententia principis sine citatione lata: quia non ualet, nec præsumitur causa. Clemen. pastoralis.de re iud.§.j.ubi Doct.suprà,de causa possess.& prop. And.Sic. consil.xxiiij. col.penul. in ij.* Et *ratio istorum casuum militat generaliter, & propterea debet generaliter esse idem ius.l.adigere.de iure patrona.* Et *facit ratio,quia cũ talis act⁹ regulariter sit prohibit⁹ principi,nisi in certa causa,debet illa probari.l.si donatione.C.de colla.*
¶ADDIT. Illud idem fundamentum facit Decius in d. consi. 576.pro resolutione. col.fin. & Curt.consil.20. sæpenumero. col.vj. dicens,quòd tunc non est standum assertioni principis de dicta iusta causa, sed debet probari, & constare apertè, ex quo actus sine illa causa est regulariter principi prohibitus. pro quo facit quod vult Bart. per illum text. in l. si fortè.ff. de castren.pecu. cum simi.

Et istud procedit etiam in Principe, ut notat Innoc. in c.penult.de dilat.Rom.consi.cccclxxxiij.saluatoris & facit

tex.in c.nouit.ubi Abb.*&* Aret.*notãt.suprà,de iud.ubi nõ præsumitur etiam pro rege,quòd seruauerit debitam solennitatem denũtiationis euangelicæ, nisi probetur.* Et Cynus *in d.l.rescripta.potest saluari,si bene uideatur:nam præsupponit, quòd imò in ueritate causa non præsumatur, & q; Princeps peccat, licet iudex debeat obseruare: quia quod ad eũ,unde oritur præsumptio iuris, & de iure,ex quo ipse nõ potest inquirere de facto superioris & domini sui,prout etiam dicit* Alex.*consi.j.in penul.col.in ij.uol.* Vnde *dato, quòd posset inquiri,puta, quia Princeps permitteret refricari in dubium de meritis rescripti, uel aliter cõcederetur,*

2 *esset secus.* Et propterea *dicunt* Doct. *†istud procedere in quolibet principe non recognoscente superiorem de facto, ut per* Bar.*in d.l.relegati.&* per Alex.*consi.15.in ij.col.in 5.uolu.* Ratio *est, quia tali non potest dici, cur ita facis?* Et *ista opinio est uerior de iure,& etiam de æquitate.* Con*sidera tamen,si possent istæ opiniones concordari: quia aut princeps in tali concessione non expreßit aliquam causam, & nõ præsumatur,imò conceßio sit nulla, quascunq; clausulas ipse addiderit,ex quo deficit potestas eius, quia nõ est supra ius diuinum,naturale,seu gentiũ.& facit quod notat* Alex.*consi.101.uisis.col.pe.in primo.*Idem *si expreßit aliquã causam,quæ nõ est idonea, eadẽ ratione.* Aut *expreßit causam idoneã,& tunc an præsumatur uera,ita quòd dispositio teneat.* Et *dicendũ est, quòd sic.d.*Clemen.*j.* Et *in isto casu potest procedere opinio* Abb.Butrij,*& aliorum in d. c.quæ in ecclesiarum.& quod not.* Soci.*consi.273.in pen. col. limitando tamen ut ibi per* Felin.*&* Iason.*in d.l. si testium.*

¶ADDIT. Decius tamen notabiliter in præallegato consil. 576.ad fi.tenet, quòd assertioni Principis non sit credendum, nisi de causa aliter constet, & probetur; & se remittit ad ea,

quæ

quæ ipse scripsit in d.c.quæ in ecclesiarum. Vide Socinum inter consilia Curtij Senioris idem tenentē per multas autoritates.consil.20.sæpenumero.col.v. & vj.declarando,vt per eum latißimè per duas col. Ex illo consilio à secunda columna vsq; ad septimam, colligere poteris pulchras limitationes ad hanc regulam, quòd Princeps præsumatur motus iusta causa: & an stetur assertioni Principis super causa iusta expressa in concessione,siue rescripto.

9 *Et in quantum limitant,† ut nō præsumatur causa, respectu non subditorum ipsi principi,per dictum* Inno.*in c. inquisitioni.infrà,de sen.excōmu.& tex.in d.Clem. pastoralis. intellige istud in subditis plenariè principi: secus si simpliciter uenissent in deditionem mediante fœdere: puta, quia reseruassent leges,& priuilegia sua: nam tunc quo ad plenitudinē potestatis ipsius principis non essent subditi.l. non dubito.ff.de capti.Et tali modo ciuitates* Italiæ,*& quædam aliæ uenerunt in deditionem* Romanorum, *ut probatur in l.j.ff.de cens.& in l.fin.eod titu.* Vnde *quãuis* P.R. *transtulerit omne ius suum in principem.l.j.ff de constitu. princ.non tamen* Imperator,*nec habentes causam ab eo,habent amplius ius,quàm* P.R.*habuerat:& consequenter,de iure non possunt uti in illis ciuitatibus ista plenitudine potestatis,prout uidemus etiam hodie seruari in* Germania,*in ciuitatibus* Imperialibus.*Facit quod not.Card.in consi ult. & quod dicit* Bald.*in titu.de pace Constan. in uerb.libellariè.ubi dicit,quòd* P.R.*nunquam est usus ista clausula,de plenitudine potestatis.*

¶ADDIT. Quòd princeps non poßit vti plenitudine potestatis circa non subditum, & quòd in principe tunc non præsumatur iusta causa, & si causam iustam exprimat, quòd tunc non stetur assertioni principis, vide latißimè Barthol. Socin. inter consilia Curtij Senioris, consilio 20.colum.4. versiculo tertiò responde.& latius col.6.per totam col.& idem Bartho. Soci.consi.27.in præsenti. col.ij.lib.3. Facit quod voluit Lud. Romã. consilio 436. quod consultum &c. quòd licet princeps

regulariter possit reuocare priuilegium à se concessum, & præsumatur in eo causa, non tamen hoc procedit in priuilegio à se concesso non subditis: illud enim est irreuocabile, nisi ex iustissima causa, quæ apparere debet.

PRAESVMPTIO IX.

1 *Præsumitur pro iudice, quòd rectè faciat ea, quæ officio suo incumbunt.* Limitatur *nu.* 6. 14. 18. 23. 27. 28.

2 *Iudicis uerba sunt referenda ad ius, etiam impropriando uerba.*

3 *Iudex non præsumitur aliquid fraudulenter facere, licet eius sententia retractetur.*

4 *Iudex non præsumitur sine causæ cognitione aliquid facere.*

5 *Succumbens per iudicis sententiam, præsumitur fouisse malam causam.*

6 *Appellatione pendente, non præsumitur pro processu, nec pro sententia iudicis. De ueritate uide num.* 8.

7 *Probare quis debeat in causa appellationis.*

Sententiæ appellatione suspensæ, quæ sit uirtus. ibidem.

9 *Litigans super bonis communibus, uel quæ contendit ad se pertinere, si habet aliquam præsumptionem pro se, potest petere sibi prouideri ad finem litis, si aliàs non habet, unde faciat expensas litis.*

10 *Filius litigans cum patre eum non agnoscente in filium; potest petere ut sibi prouideatur super bonis patris ad expensas litis faciendas, si aliàs non habeat unde litiget. Idem in uxore litigãte cum marito.*

11 *Iudex, filio litigante contra patrem ut eum agnoscat, uel uxore contra maritum, si ex lectura attestationum licet nondum publicatarum, deprehendat summariè esse probatum, potest dare prouisionem ad expensas litis.*

12 *Appellatione pendente possunt sequestrari fructus, iuxta* Clementi. *primam, de sequest. poss. & fruct.*

13 *Appellatione pendente si possessor dilapidet agrum, potest fieri sequestratio.*

14 *Non præsumitur pro iudice indiscreto, & improbo.* Intellige *ut nume.* 17.

15 *Carceratus respectu iudicis non dicitur pati metum. Quod non procedit in* Potestatibus *terrarum, qui habent uultum terribilem, & solent metum incutere.*

16 *Præsumitur ueracitas in istis* Potestatibus *& officialibus, & ipsi*

plura

plura mala sciunt, & committunt.

18 Processus non præsumitur rectè, uel ritè factus, nisi appareat per scripturam.

19 Citatio non præsumitur nisi probetur, uel nisi de ea constet ex actis.

20 Processus præsumitur rectè factus, in casibus, in quibus non requiritur scriptura.

21 Processus ritè, recteq; factus præsumitur, quando sententia transijt in iudicatum, & etiam contra absentem, & contumacem ex contumacia uera, uel ficta.

22 Processus præsumitur rectè, riteq; factus, si notarius in sententia attestetur de processu, qui esset factus coram se.

23 Breuitas temporis tanta, quòd comprahenditur iudicem non adhibuisse causæ cognitionem, facit præsumi contra iudicem.

24 Iudex si ex abrupto parte non audita processerit, contra eius processum, & sententiam præsumitur.

25 Præsumitur contra iudicem, si error sit expressus in sententia. Idem si appareret notoriè de iniustitia.

26 Non præsumitur pro iudice, quando præsumptio fraudis est contra eum.

28 Neque in his quæ gerit extra eius officium, pro iudice præsumitur.

29 Mercatorum libris si uigore statuti credi debeat, intelligitur de his, quæ ad eorum officium pertinent.

30 Iudex extra officium suum faciẽs, habetur pro priuato, & illi potest resisti impune.

1 NOno. † Præsumitur pro iudice, quòd sit bonus, & rectè faciat ea, quæ officio suo incumbunt. l. ij. C. de offi. ciuil. iud. ibi, quod non arbitramur &c. quem tex. ad hoc notat Baldus, & per eum decidit notabilem quæstionem. in l. unic. in fine. C. ne quis in sua causa. Et Paulus de Castro consilio 270. in prima col. in secundo. ubi per illum text.
2 uult, † quòd uerba iudicis debeant referri ad ius, etiam impropriando uerba: quia uerisimile est talem fuisse mentem iudicis. Et facit, quia ad illud officium ut plurimum eligun tur literati, & honesti uiri, unde meritò pro eis præsumitur. c. in uestra. de procur. c. nisi essent. de præbend. & ibi
3 Abb. Et † propterea non præsumitur iudex aliquid face

re fraudulentum, licet eius sentẽtia retractetur. c. cùm olim. ij. & ibi glo. antepenul. infrà, de priuil. & habetur in cap. cùm Ioannes. de fide instru.

4 Item † non præsumitur iudex aliquid sine causæ cognitione facere. c. Abbate. de uerbor. signifi. Nec præsumitur uelle contra factum suum iudicare. l. ne in arbitris. C. de arbit. Inno. in c. præsenti. de rescript. & in c. ij. de arbit. Et præsumuntur qui causas cognoscunt, nõ facilè ad culpam uenire cùm ueritatem examinãt, ut est text. in authen. ut defuncti seu funera. in prin. facit l. certi. C. de iudi. & text. in authen. de iudicibus. in princi.

5 Hinc est, † quòd si aliquis succubuit per sentẽtiã iudicis, præsumitur habuisse malam causam. l. Herennius. §. fin. ubi gloss. ff. de euict. de quo dic ut ibi. Facit etiam generaliter, quia præsumitur iusta causa in eo, qui publico iure utens aliquid exequitur. l. iniuriarum. in prin. ff. de iniur. Et ista præsumptio fortius procedit in iudice, quàm in arbitris, uel similibus, ex quo iudex ita iurauit. l. fin. C. ad leg. Iul. repet. & in authenti. iusiurand. quod præsta. ab his. per tot.

6 † Limitatur ista præsumptio aliquib⁹ modis. Et primò nõ procedit quo ad sententiam, nec quo ad processum pendente appellatione, secundùm Abb. & alios in c. quoniam contra. per illum text. suprà, de proba. & in c. cùm inter. in fi. de re iud. Et est ratio, quia uirtus sententiæ suspenditur per

7 appellationẽ. l. j. in fi. ff. ad Turpil. † Et propterea idẽ debet probare in causa app. qui debebat in cã principali, ut est gl. ubi Mod. Peru. in c. dilectis. de ap. & ponũt oẽs in c. quoniã

8 cõtra. Sed tu cõsidera, † q; imò etiã isto casu præsumitur p iudice, licet talis præsumptio nõ transferat onus probandi, prout tenuit Imol. in c. in præsentia. per illũ tex. suprà, de renũ. facit tex. in d. c. in nostra. de procu. & in c. bonæ. j. de elect. & quod not. Bald. in cap. cùm super. colum. j. de re iudi.

di. Abb. in c. causam quæ. in ij. no. eo. tit. de quo per Mod. in d. c. quoniã contra. in 16. col. Et talis præsumptio operatur aliquos effectus etiam pendente appellatione, ueluti in casu l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffi. testa. ubi præsumptio oriens ex prima sententia pendente appellatione, operatur, quòd aduersarius interim compellatur illi subministrare expensas litis, si aliter non habeat unde litiget. †Et
9 istud est generaliter uerum, ubicũq; aliquis litigat super bonis quæ prætendit cõmunia, uel ad se pertinere, & habet aliquam præsumptionem pro se, ut declarat Aret. in ca. si qui testiũ. in iij. col. de testib. & etiã probatur in l. fi. ubi bonus tex. C. de or. cog. & quod not. Guido Pap. in deci. Delph. q.
10 cccccl xj. Et idẽ † est in filio, litigãte cũ patre, eum nõ agnoscente in filium, secundũ Bar. in l. si neget. ff de libe. agno.
¶ADDIT. Adde Salic. in l. fin. C. de alendis liber.

Et in uxore litigãte cũ marito, secundũ Do. Abb. & Moder. in c. ex parte. infrà de accus. Et sufficeret nedũ ista præsumptio oriens ex sententia à qua fuit appellatum, sed etiã quælibet alia similis, de qua cõstaret iudici summariè. l. j. §. si ea quæ in posses. ff. de uẽ. in pos. mittẽ. & est de mẽte Bar.
11 in d. l. si neget. Et propterea † uidi quòd iudices decernebãt istas expensas litis, si ex lectura attestationũ, licet nõdum publicatarum, deprehendissent summariè esse probatũ, quòd esset filius uel uxor: nam tales attestationes faciunt præsumptionẽ nõ mediocrẽ, ut habetur in c. significauerũt. suprà, de
12 testi. Alius † effectus ponitur in Cle. j. de seque. posse. ubi prima sentẽtia operatur effectũ sequestrationis fructuum, quãuis ab ea sit appellatum à possessore minus triennali. † Idem
13 esset generaliter, ubi possessor dilapidaret, seu depopularetur agrũ. l. Imperatores. in fin. ff. de appel. Alius effectus ponitur per Inno. in c. ad petitionem. infrà, de accusa. & Abb.

in c.

in c. quo ad consultationem. infrà, de re iudic. ubi etiam post appellationem præsumitur pro sententia iudicis, in his quæ fuerāt illi arbitraria, sicut in dilationibus, & cæteris pœnis arbitrarijs. facit gl. in c. super his. in uerb. arbitrium. infrà,
14 de accus. Secundò limitatur, † quòd nō procedit ista præsumptio in iudice indiscreto & improbo, quia pro tali non præsumitur, ut notant Innoc. & Hostien. in c. accedens. j. suprà,
15 ut lite nō contest. Facit, † quia licet qui est in carcere respectu iudicis nō dicatur pati metum, ut est glos. ubi Doct. in l. qui accusationis. C. de his quæ met. causa. & per Bal. in l. si quis hoc genus. C. de episco. & cleri. tamen hoc non uidetur procedere in istis potestatibus terrarum, qui habent uultum terribilem, & qui solent metum incutere, ut per Ioā. And. in c. quia propter. de elec. Bal. in c. j. §. iniuria. de pace iura firm. & quod no. Abbas in capit. cùm dilectus. quod metus caus. qui loquitur in principe. & est gloss. xxiij. quæst. 8. C.
16 conuenior. † Ad idem facit tex. in l. neminem. C. de suscept. & arca. lib. x. ubi præsumitur uoracitas & fraus in istis officialibus. Et dicit gl. in l. defensionis. in uerbo, ad usurpationē. C. de iure fis. li. x. quòd isti officiales plura mala sciūt & cōmittunt quàm alij. In contrarium facit quod dicit Bal. in c. sicut. in ij. col. per illum tex. infrà, de re iu. ubi dicit, quòd etiam si iudex esset uir pessimus, tamen pro eo præsumitur, propter authoritatem iudiciariam. & sequuntur Moder. in d. c. quoniam contra.

¶ A D D I. Et Purpur. in l. j. col. ij. ff. de iurisdi. om. iud. & ante eū refert & sequitur Ias. in l. pacta nouissima. in iij. nota. C. de pac.

17 Ista opinio † uidetur uerior, quando aliud non cōcurrat, præterquā quòd aliàs iudex sit indiscretus. Si uerò aliud cōcurreret, puta, quia probaretur ex actis uel aliter de eius iniustitia, quo ad illam causam tunc non præsumeretur. Et ita

debent

18 *debent intelligi supradicta.* Tertiò *limitatur,*†*ut procedat præsumptio quo ad iustitiā, quia lex præsumit pro iustitia iudicis: sed non procedit quo ad rectitudinem processus.* d.c.*quoniā contra.* Et *est ratio, quia pro processu requiritur scriptura, ut ibi dicitur: & cùm sit facti, non præsumitur interuenisse, nisi probetur, ut per* Inno.*in c.innotuit.de*
19 *eo qui fur.ord.suscep.*†Et *ideo nunquam præsumetur citatio, nisi probetur, uel nisi de ea constet ex actis, ut habetur etiam in c.tenor.ubi moder.de re iud. & alibi dicemus.* Et
20 *ex ista limitatione infertur,*†*quòd si essemus in casu, in quo non requireretur scriptura, tunc præsumeretur etiam pro processu: prout est in causis leuibus, ubi agitur de modico præiudicio partis, ut per* Bart. *in authen.nisi breuiores.*C.*de senten.ex peric.recit.&* Alexan.*in l.sciendum.post* Ro. *ibi.ff.de uerbo.obliga.*Feli.*in d.c.quoniam contra.in ij.col. & in capitul.cùm dilecti.colum.iij.de accusa.de quo dic ut*
21 *per eos.* Eodem modo†*præsumeretur pro processu, quando sententia transijsset in iudicatum, etiam contra absentem & contumacem ex contumacia uera uel ficta, secundùm* Abba.Imol.*&* Moder. *in d.capitul.quoniam contra.* Et *est ratio, quia res iudicata pro ueritate accipitur.l.j.ff. de re iud.& facit ius quo ad partes.l.ingenuum.ff.de statu*
22 *homi.*†P*ræsumeretur etiam, quando* Notarius *in sententia attestaretur de processu, qui esset factus coram se, puta quia in sententia* Notarius *non simpliciter scripsisset, acta referendo, sed etiam quælibet ex ipsis separatim enunciasset, dicendo ubi & à quibus facta, & quòd in sui præsentia, ut dicunt* Hostien.Butri.Abb.*&* Imol.*in d.capitul. quoniam contra.* De *quo dicendum est ut ibi per* Fel. *in quinta conclusio.& per mod.in l.j.§.si quis dicatur.ff.de quæstionib.*
23 Q*uartò limitatur,*†*ut non præsumatur pro iudice, quando*

contra

cōtra eum uigeret alia suspicio seu præsumptio efficaciter, iuxta l.diuus.ff.de in integr.restitutio.quando ex temporis breuitate compræhenderetur, quòd non adhibuit causæ cognitionem, ut dicit Barto.*in l.prolatam.in fin.*C.*de senten. cum multis concordantib.per* Felinum *in dicto capitu. quoniam contra. columna* 18.*uersiculo, secundò declara. &* Alexan.*consil.xxxiij.in j.col. &* Ias.*in l.mandata. colum. ij.ff.de offi. eius cui. & in l.secunda.§.prætor ait.ff.de in ius uocand.*

¶ADDIT.Et per Alexand.notabiliter consil.45. visis. colum. vlt.lib.vj.& multa per Ias.in l.iudices.C.de iudicijs.vbi pro hac limitatione multa egregia congerit.Et faciunt amplissimè deducta per Hippol.Mars.in l.statulib.col.pen.& fin.ff.de quæst. & in practica criminali.§.nunc videndum.nume.33.& seq.vsq; ad nume.44.ex cuius allegationibus & similibus dotari poterit optimè hæc limitatio.Adde etiam Alexand.consi.113.visis.in fin.lib.7.Soci.consi.87.pensatis.colum.2. vbi multa adducit.lib. 4.& consi.121.in causa reclamationis.colum.3.ver.secundo clarè videtur.lib,3.

24 *Et † idē est, quando ex abrupto, parte nō audita, processit, secundùm* Bald.*in c.j.de inuest.in marit.in fin.in usib.feud.* Card.*consi.cxxxix.*Abb.*in cap.*Quintauallis.*in pen.col. de iureiurand.*Paulum *de* Castro *consilio xiiij.in antiquis.ubi idem intelligunt esse in arbitratore.*

¶ADDIT.Et Socinus in præallegato consi.87.colum. 2. libr. 4.vbi allegat concord.& dicit hanc esse communem, quòd idē sit in laudo arbitratoris ex abrupto vel incontinenti lato sine causæ cognitione: sicut in sententia.ibi vide autoritates.

25 *† Idem si sit error expressus in sententia, quia tunc impeditur etiam transitus in rem iudicatam, ut habetur in c.cùm inter.infrà, de re iudic. & in l.si expressim.de appella.* Eodem *modo si appareret notoriè de iniustitia.c.solicitudinē. §.si uerò.de app.c.inter cæteras.de re iudica.*Et *alios casus etiam ponunt* Felin.*&* Moder.*in d.c.quoniam contra.* Et

adde

addde dominos de Rota in deci.j.in nouis. de probat.ubi di-
26 cunt,†non præsumi pro iudice,quando præsumptio frau-
dis est contra eum: puta in ordinario iudice, qui scribit con
tra apostolicũ,& dicit se prius contulisse beneficium,quàm
Papa uel executor eius:nam sibi tunc non creditur,ut dicũt
etiam Abb.& Moder.in c.post cessionem.suprà,de proba.
27 †Quintò limitatur in casibus,in quibus regulariter iudex
non habet aliquam potestatẽ,nisi in certo casu,aut ex certa
causa.Nam non præsumitur ista causa in iudice,nisi probe-
tur.arg.l.si donatione.C.de colla.& quod not.Bart. in l.si
fortè.ff.de castren.pecu.Et ita tenet Bart.in l.item si suspe-
ctus.ff.de procu.Socin.in consil.96.in iiij.colũ. Moder.in
l.nemo potest.in primo notab.ff.de leg.j.De quo dicendum
est ut dixi in c.quod sedem.in ij.notab.suprà,de offi.ord.

¶ADDITIO.Et vide etiam per Iaso.in l.j.in 5.nota.ff.de off.
eius.vbi etiam Purpur.fol.22.nu.547.cum pluribus sequẽ.vbi
multa pro dote huius limitationis adducit.

28 Sextò limitatur, ut nõ præsumatur pro iudice,in his quæ
gerit,& ad eius officium non pertinent. c.significauit. in-
frà,de appell.Bald. Arcti & Moder.in d.c.post cessionem.
Bal.in rubr.C.de fide instru.penul.col.uersi.secundum sup
plementum.Et idem etiam uidemus in nuntio.c. cùm para-
29 ti.ubi not.de appel. †Idem stante statuto,quòd credatur li
bris mercatorum:quia intelligitur de spectantibus ad eorum
officium,secundùm Bald in l.fin.C.ad Maced.cum concor-
30 dan.Et facit,quia†iudex extra officium suum agens,habe-
tur pro priuato,& potest impunè illi resisti.l. defensionis.
C.de iure fisci.libro x.& quod nota. in l.ij.ff. de appella.
recip.

¶ADDITIO.Adde Ias.in l.vt vim.in glos.j.ff.de iust.& iur.&
ibi Decium columna 8.qui multa egregia accumulat,& plures
concor

concor.allegat,& maximè Alexand. consil.144.post reditum primum.lib.2.& Hippo.Marsi.in sua practica criminali.§.diligenter.nu.51.& pluribus sequentib.& alibi passim.

PRAESVMPTIO X.

1 *Decretum præsumitur ex iusta & uera causa,& solenniter interpositum.& nume.2.& 5.*
3 *Solennitas extrinseca an præsumatur interuenisse in decreto.*
4 *Decreti interpositio non potest delegari.*
6 *Causæ cognitio & solennitas quando præsumatur ex diuturnitate temporis.& nume.7.*
8 *Decretum præcipitanter interpositum, facit ut non præsumatur pro iudice interponente autoritatem alienationi rerum minoris.*
Iudex qui dat curatorem minori inquisito, cauere debet ne statim curator autoretur minori in aliquo actu.ibid.
9 *Non præsumitur pro decreto, quando pars non plenè docuit iudicem de negotio,uel quando in eo esset error manifestus, seu uitium uisibile.& nume.11.*
10 *Iudex si fuerit idiota,an præsumatur pro decreto.*

1 *DEcimo.†Præsumitur pro decreto,quòd ex iusta & uera causa,& solēniter fuerit interpositum.l.ab ea parte.secundo respō.ff. de probat.l. manumissio per liberos.ff. de manumiss.uind.Et firmat Specula.in titul. de emptio.& uend.§.nunc uidendum restat primo.& est cōmunis conclusio,ut latè per Alexañ.in d.l.sciendum.& in consi.lxxx. in secunda col.& consil.xcij.in tertia colum.& consil.50. in quinto uolu.cum multis concordan.per moder.in dicto ca. quoniam contra.*

¶ADDIT.Et per Hippolyt.Marsil.in singu.438.lex multum &c. vbi etiam allegat concord.Faciunt etiam quæ abundè congerit Ias. in tit.qui feudum dare poss.col.iij.ver. confirmo per optimum simile.& in l.pacta nouissima.col.2.C. de pact.Et in terminis istius præsumptionis,quòd solennitas extrinseca præsumatur interuenisse in decreto,vide eundem Ias.in d.l.sciendū.col.7.ver.septimo limita.vbi dicit hāc p̄sumptionē egere longa & alta indagine,de qua latè per Ang.de Are.in l.fi.quā. ap.fit.& i §.fi.de fidei.Inst.Ale.& alios in l.iustè.ff.de acq.pos.

Quod

2 Quod intelligitur,† quando istæ causæ & solennitates requisitæ,fuerunt specificè enũtiatæ in decretis, aliter nõ, secundùm gl.in l.f.C.de fide instru.libr.x.quam ita intelligit Baldus in l.ex his.C.de testam.milit.& in l.f.C.de rebus creditis.Angel.in l.Imperatores.ff.de priuil.cred.Ioã.Fab. in §.fina.Instit.de fideius.Anchar.consil.280.Felin.& Decius in d.c.quoniã contra. Sed tu aduerte, quia cõtrariũ est de mente Alex.in d.consil.80.ubi concludit præsumi p decreto,quando adest clausula,omni meliori modo. certè tunc non põt dici quòd sit specialis facta mentio solennitatum.Idem concludit si simpliciter sit dictũ, eum adhibuisse causæ cognitionem,secundùm Paul.de Castr.in l.cùm hi.§.

3 prætor.ff.de transactionibus. Quid tenendũ? † articulus iste est satis dubius:& contrarium,quòd imò non præsumatur solẽnitas extrinseca in decreto, nisi de causa aliter cõstet,tenuit expreßè Angel. in d.l.f.C. de fide instru.li.x.& est de mente Bartoli & Bal.Ioan. de Plat.& cæterorũ ibi, dum dicunt non præsumi solennitates nominatas in instrumento interuenisse,nisi sint tales,quæ tẽpore cõfecti instrumenti potuerint interuenire:& tamen in illo casu nõ poterat fieri ille contractus,nisi cum decreto seu interueniẽte iudice,id est,procuratore fiscali, ut ibi per Bartol.Et istam etiam partẽ uidetur tenuisse Bart.in l.actor.in ul.col. ff.rem ratã hab.firmauit Baldus in l.iuris gẽtium.§. quod ferè.ff.de pactis.Paul.de Cast.consil.89.super eo quod quæritur.Rom.& Aret.in d.l.sciendum.Et idem Aret.in cons. 69.in secunda col. Et ultra eorum rationes uidetur mihi quòd ista opinio in puncto iuris sit uerior. Primò per tex.l.in minorum.C.de præd. min. ubi uenditio non potest fieri in illo casu,nisi interueniente decreto, & apud acta causis probatis:& sic tex.nõ est cõtentus simplici præsumptione,

ptione,sed requirit quòd ꝓbatio sit facta apud acta. Secundo uidetur mihi urgere ratio tex. Nam in istis decretis lex habet magis suspectam personam iudicis,quàm in sen-
4 tentijs.Istud probatur,†quia talis interpositio decreti nõ potest delegari.l.nec quicquam.§.ubi decretum.ff. de offi. procõs.& legati.l.ij.C.de asses. Quod non est regulariter in sententijs.l.placet.C.de pedan.iudi.Vnde si non præsumatur pro sententia quo ad probationem causæ & solennitatum.d.c.quoniam contra.multò minus debet præsumi pro decreto,in quo lex habet iudicẽ magis suspectũ,& propterea prohibet delegationem. Tertiò dico istud probari in l.j.C.de prædijs decur.lib.x. ubi licet interueniat decretum,tamẽ requirit tex.quòd sub fide actorũ de necessitate distrahentis appareat:& sic ibi est casus,quòd nõ præsumitur pro decreto,nisi quatenus constet sub fide actorũ.Et pro ista parte satis nos urget ratio naturalis:quia cùm interpositio decreti sit uoluntariæ iurisdictionis,facilius põt fraus interuenire,quàm in sentẽtijs,in quibus pars læsa statim cõtradicet:unde in puncto iuris ista opinio est uerior.

Nec obstat d.l.ad ea.& d.l.manumissio.quia nõ loquitur in casu in quo requiratur causæ cognitio:sed simpliciter loquuntur in emancipatione uel manumissione, quæ requirunt solam uoluntatẽ domini uel patris absq; alia cau-
5 sa. †In practica tamen posset distingui,supradictas opiniones concordando:quia aut loquimur in decreto, quod requirit causæ cognitionẽ,& tunc ad hoc, ꝙ præsumatur, requiritur quòd sit facta specialis mentio causæ & solennitatum.Et ita procedit prima opinio Bal.& sequaciũ. Aut loquimur in decreto quod nõ requirit diligentem causæ cognitionem,puta in emancipatione uel manumissione facta per maiorem,uel quãdo succedit loco consensus agnati in

contra

contractibus mulierũ, secundùm formã statutorũ, & tũc satis sit si simpliciter asseratur interuenisse causæ cognitionem, uel apponatur clausula omni meliori modo, uel similis, & procedat quod not. Alex. in d. consil. 80. Imò in ulti
6 *mo casu, † ex diuturnitate temporis præsumeretur causæ cognitio, etiam si nihil in instrumento esset dictum. arg. l. si filius. C. de petit. hæred. & quod notant* Doct. *in l. qui in aliena. in princip. uersic. sed si non adierit. ff. de acqui. hære.* Aret. *consil. 36. in ij. col. & per* Ias. *in d. l. qui in aliena.*

¶ ADDIT. Et eundem Ias. in d. l. sciendum. col. 7. vbi adducit similia.

7 *Quod tamen † non procederet in primo casu, ubi requireretur magna causæ cognitio.* Et *ita procedunt notata p* Bald. *in l. ij. C. de legi. hæred.* Rom. *in d. l. sciendum.* Alexã. *consil. 17. in quarto. in iij. col. & in d. l. qui in aliena.* Bald. *& Salic. in d. l. si filius. &* Corn. *in l. ij. C. de bon. poss. secũ. tab. Nisi præterijsset longissimũ tempus, id est, triginta annorum. arg. c. peruenit. & quod ibi not.* Imol. *j. de empt. & uend. & c. significauit. infrà, de censi. & ibi per* Ab. *de quo etiam per eundem in c. Albericus. in penul. col. de testib.* Et *ita intelligitur quod not.* Anchara. *consi. 136. ex cõsilijs excellentiũ. ubi uult præsumi solennitatẽ & causæ cognitionem in transactione facta per ecclesiasticos, cõcurrente lapsu triginta annorũ, ut ibi per eum.* Et *tenẽdo generaliter cõmunem opinionem, ex supradictis habes primam limitationem, quòd non præsumatur pro decreto, quando nõ est*
8 *in eo specificata causa, ut suprà. Secundò † non præsumitur pro eo, quando appareret fuisse interpositum præcipitanter, puta quia eodem tempore in alienatione rei minoris interuenerit autoritas seu decretum iudicis, & datio curatoris, secundùm* Anchara. *consilio. 72. uisis diligenter*

actis.quem refert & sequitur Alex.*consi.218.uisis uerbis. in ulti.col.in secūdo.Idē tenet* Com.*consi.170.uidetur prima fronte.in penulti.col.&* Ias.*in d.l.mandata.in ij.col.C. de offi.eius cui.& in d.§.prætor ait.ij.tale enim decretum requirit legitimam causæ cognitionem.l.magis puto.§. ne paßim.ff.de rebus eorum.*

¶ ADDIT.Refert & sequitur Alex.consi.45.visis.col.vlti.lib. 6.& Barto.consil.allegato per Hippol.in l.statuliber.col. fina. vbi istud dictum refert & sequitur, & concord. & similia allegat .ff.de quæstioni.Et propterea Hippo.in sua practica. in §. nunc videndum.col.6.nume.32.& seq.dat consilium,quod aduertere debet iudex,quādo in causa criminali dat curatorem minori inquisito,quòd nō patiatur nec admittat,quòd eo momento temporis quo datus est curator,autorizet minori in aliquo actu:nam ille actus esset nullus,propter breuitatem tēporis, ex quo apparet quòd non interuenit causæ cognitio, quæ ad validitatem actus debet interuenire:& ibi allegat autoritates.Et latè Iaso.in l.iudices.C.de iudicijs.vbi adducit cōcordan.& quæ dicta sunt in præcedēti præsumptione, in quarta limitatione.

9 *Tertiò nō † præsumitur pro decreto,quando pars plenè nō edocuit iudicem de negotio,secūdū* Bal. *in cōsil.375.in iij.uolu.per tex.in l.j.C.de præd.decur.lib.x.* Et *propterea concludit,non uideri factam insinuationem donationis coram iudice,qñ non est expressum quid donetur.* 10 † *Quarto non præsumitur pro decreto,quādo iudex esset idiota: quia non est uerisimile,quòd ipse fecerit seruari solennitates iuris,quas ignorat,uel adhibuerit legitimam esse cognitionem.ita est de mente* Aret.*in d.consil.69.uersicu.pratetrea.quod nota contra consules ciuitatum & balliuos castrorum,qui uili mercede interponunt autoritatem suā in contractibus magnæ importantiæ.*Et *ita potest intelligi dictum* Inno.*&* Host.*in d.c.accedens.j.ut lite non cōtesta.dū sentiunt nō præsumi pro iudice indiscreto.fa.quod no.*Innocen.

noc.in c.j.de cle.pere.ubi dicit, q; præsumitur solẽnitas extrinseca, ratione magnæ probitatis psonæ actũ exercentis. Sequitur Abb.in d.c.nisi essent.de præbẽ. in primo notabi. & expreße præsupponit contrarium, ubi iudex non esset ualde circunspectus & prouidus. Non obstat, q; imò tales iudices debent præsumi scire iura, iuxta l. leges sacratißimæ.C.de legi.& cõsequenter ea seruare: quia ad hoc respõdetur ex mente Aret.in d.l.sciẽdum.in quinta col.dũ dicit, q; solẽnitas cõtractuum, quæ est unita cõmuni usui gentiũ, præsumatur esse nota unicuiq;: non tamẽ idem est in solennitate simplici iuris ciuilis, quia talis non præsumitur esse cognita nisi peritis.arg.c.cùm olim.j. de priuil. & doctri. Barto.in l.ij.§.diuus.in ulti.col.ff.de iure fis. quæ est pulchra limitatio ad regulam d.l.leges. Potest etiam aliter respõderi, q; ideo quilibet præsumitur scire iura, quia tenetur ea scire, uel per se, uel per alium, puta consulendo peritiores, & adeundo Doctores peritos, prout dicunt Bald. Sali.& moder.in l.iuris.C.qui admit.But.in c.ij.de cõstit. Rom.in l.si duo.ff.de acqui.hær.Sed nõ est uerisimile in casu nostro, quòd ipsi uelint adire Doctores pro facto alieno in quo requiritur impensa.arg.l.cùm de indebito.ff.de pro
11 bat.& notatorum in l.fin.C. de alim.pupi.præst. †Quinimò non præsumitur, quando in tali decreto esset error manifestus, seu uitium uisibile, secũdùm Bal.in l.ij.in ulti.q.ff. si ex noxali can.agatur.p not.in l. Imperatores.ff. de priuileg.cred.Imò tali casu decretũ esset nullum, puta si in eo esset expressa falsa causa.l.cùm uerò.§.subuentũ.ff. de fideicõmis.libert.Bart.in l.Seiæ egressæ.per illum tex.ff.de tutor.& curat.dat.ab his.per Bartol.& Doct.in l.si is ad quem.ff.de acquir.hæred. Idem si esset causa partim uera, & partim falsa, secundùm Bar.in l.si non sortem.§.si cen-

 tum.

tum.ff.de condict.indebit.de quo ibi per moder. Idem etiam si causa expressa non esset iusta & sufficiens: nam tunc non præsumeretur alia legitima.l.qui testamento.ubi notatur.ff.de excusatio.tuto.

PRAESVMPTIO XI.

1 *Princeps non præsumitur uelle auferre ius alterius.* Limitatur nume.5.6.7.9.

2 *In commißione quantumcunq; generali, nunquam censetur concessum quòd poßit tolli ius quæsitum alteri.*

3 *Vicarius Imperatoris ex quacunq; potentia generali non poßet ius alterius quæsitum tollere.*

4 *Clausula, saluo iure alterius, semper intelligitur in literis principis.*

5 *Delictorum remißiones & restitutiones, nũquam trahuntur ad pœnam parti applicatam.*

6 *Principis conceßio si habuerit clausulam, etiam cum præiudicio tertij, tertio præiudicat in leuibus.*

7 *Princeps potest præiudicare tertio quo ad ius quærendum spe non approbata.*

8 *Principis conceßio si aliàs nihil operaretur nisi præiudicetur tertio, an censeatur uelle tertio præiudicare.*

9 *Donatio non insinuata confirmata per rescriptum principis, an teneat in præiudicium liberorum.*

10 *Princeps censetur uelle præiudicare tertio, quando apparet de enixa mente & uoluntate principis uolentis præiudicare: & hoc in casibus quibus potest præiudicare. Constare autem de mente dicitur, ut numero 13.*

11 *Princeps ex simplici conceßione non censetur declaraße mentem suam eße uelle præiudicare tertio, sed potius censetur circunuentus per importunitatem.*

12 *Princeps præsumitur circunuentus, quando sub prætextu declarationis uult tollere conceßionem semel alteri factam.*

14 *Princeps non censetur uelle præiudicare tertio per clausulas, motu proprio, uel ex certa sciẽtia &c. Intellige nisi duobus cõcurrẽtibus.*

15 *Clausula, plenitudinis potestatis, est tantæ potentiæ, quòd nihil opponi potest, quin conceßio principis suum effectum sortiatur.*

1 VNdecimo.† Præsumitur quòd princeps rescribat secundùm iustitiã, nec uelit auferre ius alterius.l.ij.§.merito.& §.si quis à principe.ff.ne quid in loco publi.& est

tex.

tex.in c.ex tuarū.suprà,de auto.& usu pal.Et multas deci siones pro exornatione huius regulæ ponit Feli. *in c.causam quæ.in uer.interpretatio.suprà, de rescri.Iaſ.in l.j.& in l.fi.in iiij.col.ff.de constit.prin. & in l.penul. in penul. col.ff.de iustitia & iure.*

¶ ADDIT. Vltra præallegata,& in locis hic recitata,vide infinitas autoritates per Lud. Bolog.consil.6.cor mundū &c.viso igitur instrumento.col.penul.& antepenul. vbi melius quàm alibi,& similibus concordantijs exornatur hæc regula.& Deci.consil.11.pro tenui.col.iij.& consi.271.in casu.& 286.in causa.col.fina.& consil.389.visa longa.col.ij.& consil.520.in causa Pictoriensi.& plenissimè congerit consil.544.serenissimus.col.ij.& iij.Io.Rub.Alex.consil.144.viso instrumento. col.iij. Curt.iunior consil.88.præsupponitur.nume.8.& consi.142.sacratissimæ.nume.3.& multa egregiè per eundem in cōsi.174. per totum ferè consilium.& Hippol.Marsil.in singul.440. Ex quibus locis amplissimè locupletatur hæc præsumptio.

2 *Et ultra illos adde,†q, in cōmißione quātūcunq; gñali, nūquā cēsetur cōcessum q, posset tolli ius quæsitū alteri.*

3 *Et propterea† uicarius* Imperialis,*ex quacūq; potētia generali nō posset hoc facere,secūdùm* Raph.Com.*in cōsil.158.*

4 *in j. dub.Et dicit* Bal.*in l.monumēta.C. de leg.†q, in literis principis intelligitur semper clausula,saluo iure alterius.*

¶ ADDIT. Adde Francis.Curt.Iuniorem consil.184.sacratissimæ.col.5.vbi allegat concord.Facit quod voluit Panormit. in c.ex parte.ij.ad fin.de officio delega.refert & sequitur Domi. meus à Ripa,in c.2.col.8.& 9.nume.32. quod rescriptum tollens ius tertij,præsumitur de falsitate suspectum: quia non solet princeps talia rescripta concedere : & ideo quia continet inconsueta,censetur suspectum de falso.d.c.2.cum ibi not.per Doc.& dixi suprà in trigesima præsumptione,secundę regulę.

Et facit,qa literæ principis semp interpretātur secundū ius cōmune.c.licet.de præ.c.cām quæ. de rescr. Et propte

5 *rea†remißiōes delictorū,& restitutiones q̄ fiūt à principe, nunquā trahūtur ad pœnā pti applicatā,p* Iaſ.*in l.uenia.in*

iij.col.C.de in ius uoca. Felin.*in c.super eo.de offic.delega.*
¶ADDIT. Et expresse consuluit Deci.cōsi.520. in causa Pistoriensi.in princi.vbi allegat concord. Adijce prædictis quod generaliter concludunt Docto.post glo.& Bart.in l.Gallus. §.& quid si tantum.de lib.& posthu.quòd licet restitutio deportati facta à principe, restituat & reponat eum in statum pristinū tam ad honores quàm bona.l.j.ij.iij.& final.C.de senten.pass. tamen restitutus non recuperat bona medio tempore in aliū translata, quia illi ius est acquisitum, quod nō præsumitur princeps tollere voluisse per restitutionē. & istud etiā refert Iaso. in d.l.final.de constitu.prin. Et vltra hæc, & in locis hic allegatis deducta, pro hac regula facit cōmunis conclusio Bar.Bald. Alex.Ias.Ruin.Galiau.& aliorum omnium moder. in d.l. Gallus. §.& quid si tantum.quòd licet legitimatus à principe habeatur pro verè legitimo, & succedat in bonis paternis perinde ac si esset legitimus, illud tamen non procedit in legitimato post mortem patris, qui non admittitur ad bona patris, quorum ius est acquisitum venientibus ab intestato, & sic talis legitimatio non tollit ius succedendi, & bona per mortem patris, & agnitionem hæreditatis, maximè venientib.ab intestato, quæsita: quia non præsumitur princeps voluisse ius alteri quæsitum tollere. quod notatur.

Et pro hac regula etiam facit l.si quando. in princip. C.de inoffic.testamen.& quod not.Com. per illum text.in consil.176.

6 *Limitatur, † quando in ea concessione diceretur, non obstante præiudicio tertij: quia tunc præiudicaret saltem in leuibus: & sic intelligeretur de paruo præiudicio, non aūt de magno, ut not.in d.§.si quis à principe. & est gl.in l.sed cū ab hærede.ff.ad Treb.& glo.in c.olim. in uerb.præiudiciū.ubi Do.suprà, de cōsue.Car.in c. māda tū.in septimo nota.de rescri.Ias.in d.l.fi.Feli.in d.c.sup eo.*
¶ADDIT. Adde Lud.Bolog.in d.consi.6.col.antepe.& pen. vbi allegat concor. Et vide per alios suprà allegatos.

7 *† Limitatur etiā quo ad ius quærēdū, spe nō approbata: q̄a tūc nō pōt dici tolli aliquod ius tertij, ut p An.cō.292. Do.Papa.Et fa.quod no.Bal.cōs.71.in primo lib.ubi ualet concessio*

conceßio principis de construendo molendino in flumine publico, licet præiudicetur alicui molendino alterius: quia istud respicit interesse ex lucro contingenti, quod potest
8 *princeps auferre.* † *Limitatur etiam, quando aliàs conceßio principis nihil operaretur: quia potius intelligetur præiudicare tertio, secundũ Cald. in disput. sua incip. Do. Papa. in xij. col. ubi si Papa mandat, q̃ duæ ecclesiæ uniantur, istud intelligetur, etiam si inde oriretur damnum aliquod tertio. sequitur Feli. in d. c. super eo. Quod uerum esse puto in his quæ sunt arbitraria & manualia ipsis principibus, & non aliàs, & ita procedit illud quod no. Abb. con. lxxxiiij. illud*
9 *in summa. in primo lib.* † *ubi rescriptum principis confirmans ex certa scientia quandam donationem non insinuatam, tenet etiam in præiudiciũ filiorũ, quibus erat ius quæsitũ spe probabili. Et ratio est, quia ista insinuatio est quædam solennitas introducta de mero iure positiuo, quod est arbitrarium ipsi principi. Et ad istã limitationẽ facit quod no. Alex. in l. quanquã. C. de testa. milit. ubi ad hoc quòd rescripta teneãt & aliquid operentur, præsumitur princeps exceßisse potestatem ordinariã, & uti suprema. Quod intellige secundùm supradicta: & si poßit aliquid operari, satis est, licet non in totum, ut per Bald. in c. j. §. sacramenta.*
10 *in ult. col. de pace iura. firm. in usib. feud.* † *Limitatur etiã, quando constat de enixa uoluntate principis uolentis præiudicare tertio, secundùm gl. in d. §. si quis à principe, quia tunc in claris non est opus præsumptionibus. l. continuus. in princ. ubi gl. ff. de uerbor. oblig. & propterea præiudicabitur illi in casibus in quibus princeps hoc potest, secundum notata in d. c. quæ in ecclesiarum. de constit. Est uerũ,*
11 † *quòd ex simplici conceßione non dicetur constare de mẽte sua, imò præsumetur potius circumuentus, & fecisse per*

importunitatem.l.j.C.de petit.bon.sublat.lib.x.Rom.conf. 436.quod indultum Petri.in 5.col.Iaf.in l.si testamentum. C.de testam.facit quod not.Fel.post alios in c.olim. per illũ
12 *tex.infrà,de re iud.ubi ┐ præsumitur princeps circunuētus, quando sub prætextu declarationis uult perimere concessionem semel alicui factam:& quod notat Rom.cons.298.*
13 *Intellige ergo circa præmissa ┐ constare de mente principis,quando esset facta concessio ex motu proprio, uel certa scientia.arg.d.l.j.ubi Bart.Ioan.de Plat.& alij, & habetur in c.ad hæc.suprà,de rescriptis.& per Soc.cõs.iij. col. iiij.in iij.uol.*

¶ADDIT.Et quòd per clausulam,Ex certa scientia,dicatur apparere principem velle præiudicare tertio,& tollere ius quæsitum,asserit Io.de Ana.cons.81.viso instrumento. & Alex.cons. 216.nec arguēdi sumus.col.5.vers.6.confirmatur.lib.2.& egregiè Deci.cons.390.quoniam ex facta.col.6.& idem Deci.cons. 373.viso consilio.col.2.vbi adducit dictum Bart.in l.conficiuntur.§.codicilli.de iur.codicil.quòd factum à principe ex certa scientia,non potest in dubium reuocari.Et inquit Bald.in c. 1.§.si quis autem.de pace Constan.quòd non debet quis audiri aduersus illud quod facit princeps ex certa scientia, imò debet repelli,& ei perpetuum silentium imponi.& idem Deci.cõsil.498.viso casu.col.pen.in fin.cũ principio vltimæ, vbi allegat autoritates.& cons.588.viso pũcto.col.j.& cons.463.in causa.col.2.& melius ac expressius cons.191.in causa.col.2.vbi per vnam col.multas adducit autoritates,ibi videto . Et idem etiã est dicendum de clausula, Motu proprio , quæ idem operatur quod clausula,Ex certa scientia,vt per Decium cons.137.diuino implorato præsidio,& diligenter.col.ij.& alibi passim videre poteris in consilijs Decij.Et Curtius iunior cons. 174. sacratissimæ trinitatis.col.j. vbi plura allegat, quòd per clausulam, Ex certa sciētia,præsumatur princeps voluisse tollere ius quæsitum tertio.

In contrarium facit quod notat idem Barto.in l.fin.C.de locat.præd.fisc.lib.xj. Ludouic.Rom.in d.consil. 298. Felinus

linus latè in c.causam quæ.ij.suprà,de testib.Iason in l.fi.in
14 *pen.col.ff.de pactis.ubi uolunt,quòd † per tales clausulas non censeatur præiudicatum tertio.facit quod notat* Alex. *conf.28.uiso processu.ij.col.in quarto.& Soc.consl. cccij. uidebatur.*

¶ADDIT. Quòd clausula, Ex motu proprio: & clausula, Ex certa scientia, non operentur in præiudicium tertij, nec per eas dicatur apparere de mente principis, quòd velit ius alteri auferre, tenet Deci.conf.544.serenissimus.col.fi.& conf.468. superiori anno.col.3.nu.20.& 21.& cõs.110.in causa mota.col. antepen.nu.23.vbi allegat Card.conf.136.præmitto.co.fi. & cõsil.96.videtur vnio.& conf.142.videtur dicendum.in fi.col.

Puto priorem opinionem ueriorẽ,concurrentibus duobus,uidelicet quòd simus in casu in quo princeps sciat, uel uerisimiliter scire potuerit de præiudicio tertij: & quòd
15 *tollantur ea solùm,quæ sunt iuris positiui:† aliàs requireretur etiã clausula plenitudinis potestatis, ubi nihil potest opponi,quo minus concessio suum sortiatur effectũ, ut per Bal.in l.ij.in x.col.C.de seruit.& aqua.de quo per Alexã. in d.l.quanquam.Paul.de Cast.conf.280. in facto præsenti non intendo.cum similib.*

¶ADDIT. Vltra hîc allegata adde Decium conf.498. viso casu.nu.27.& conf.403.quamuis.col.2.& conf.373.viso cõsilio. col.2.& conf.390.quoniam.col.6. & conf.191. in quibus locis dat regulam, quòd si princeps scribat cum clausula, Ex plenitudine potestatis, nihil opponi potest quòd annullet gratiam: & comprobat autoritatibus.

PRAESVMPTIO XII.

1 *Præsumitur pro laudo arbitri.Intellige ut nume.6.*
2 *An præsumatur pro sententia arbitratoris,maximè si sit petita reductio ad arbitrium boni uiri.*
3 *Procurator generalis sicut non potest donare,ita non potest compromittere.*
4 *Reductionem ad arbitrium boni uiri petens,debet probare iniquitatem laudi.*
5 *Arbitri omnis potestas dependet à compromisso.*

Solem-

7 *Solennitati requisitæ in compromisso si fuerit renuntiatum, tunc ua-let compromissum seu laudum latum non seruata solennitate.*

1 *DVodecimo.†Præsumitur pro laudo seu sententia arbitri.c.nisi essent.de præbend.Ioan.And.in addit.Specul.tit.de arbitris.§.sequitur.uers.item quid si compromissum.in addi.incip.diuus.cum concord.per Mod.in d.c.quoniam contra.Et bene facit tex.in l.j.ff.de leg.ij.ubi lex præsumit arbitrum pro uiribus patrimonij competenter & sine mora iudicaturum. Et facit etiam ratio, quia arbitria exæquata sunt iudicijs.l.j.ff.de arbitris.Vnde sicut pro sententia præsumitur,ita etiam pro arbitrio.Sed nunquid idē est in arbitratore?Et uidetur dicendum quòd non,quia arbitramentum æquiparatur transactioni,& sic contractui. §.j.in auth.ut differ.iudi.c.Quintauallis.de iureiur. Sed in cōtractibus non præsumitur solennitas extrinseca.l.quicunque.§.fi.ff.de Publicia.& ita tenet But.consi.29.in antepenul.col.Alex.cons.119.lib.ij.in fi. In contrarium tamen est communis opinio, quòd imò præsumatur pro eorū laudo: & quod fortius est, etiam si sit petita reductio ad arbitriū boni uiri,secundū Dyn.cons.xix. Ptolemæus. Cald. cons.5. de arbit.Card.consil.cxl.Fel.& Doct.in d.c.quoniam contra.& uidetur etiam uoluisse Abb. consilio sexagesimoquarto.in primo.*

¶ADDIT. Quòd pro sententia arbitratoris siue laudo præsumatur,multa allegat Alex.cons.43.quia subtiliter.col. j. lib.6. Quod tamen limitat non procedere,vbi est reclamatum ad arbitrium boni viri,quia tunc sicut pro sententia iudicis nō præsumitur pendente appellatione,vt suprà diximus,ita nec pro arbitratore pendente recursu & reductione.

Sed ista opinio uidetur satis dura.Primo, quia cùm iudices ordinarij sint ut plurimum peritiores ipsis arbitratoribus,quia aliquando eliguntur idiotæ:certè nō uidetur plus

præs

præsumendum pro ipsis, quàm pro iudicibus. arg. l. fi. uers. sed nequis ita effuse. C. ubi & apud quos in integr. restitu. Pro iudice autem non præsumitur quando est appellatum, ut suprà uidimus. Secūdò probatur eadem opinio, quia ubi prohibetur alienatio, prohibetur etiam compromissum. c. quod tempore. ubi But. & Abb. suprà, de arbitris, & tamē si præsumeretur pro arbitro, uideretur permittendum cō= promissum, tanquam non esset concessurus alienationē, ni
3 si in casu licito. Vnde etiam uidemus, quòd sicut † procura= tor generalis nō potest donare, nec inutiliter effundere rē domini, ita non potest compromittere. c. per tuas. extrà, de arbitr. Bar. in l. mandato. ff. de procu. Alex. in l. transactio= nis. C. de trāsact. Et tamen satis apparet, quòd si præsume= retur pro iustitia laudi, uideretur istud permittendum, nec annullaretur laudum à principio, sed ex post facto tantū probata iniustitia: quod est falsum. Tertio facit tex. in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. ubi statur sententiæ arbi= tri, non quòd pro ea præsumatur, sed metu pœnæ. Quarto, fortius istud debet procedere in arbitratore: quia de natura talis laudi non est, ut feratur secundùm iustitiam, sed potius secundū q. arbitrator credet uerisimiliter partes acquietu ras: quia talis debet solùm attendere concordiam partium, & potest dare alteri aliquid de iure alterius, ut not. Bar. in l. si de meis. ff. de arbit. & in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Vnde cùm de natura talis actus non sit ut pro= priè feratur de iure, non debet hoc præsumi. arg. l. si stipula tus. ff. de usur. l. si uno. ff. loca. Quinto ista opinio satis pro batur in d. c. nisi essent. ubi tex. præsumit pro arbitramēto, propter qualitatem personarum: quia illi arbitratores e= rant prouidi & honesti, & eorum ordinatio erat ab utra= que parte recepta: unde innuit tex. q. his qualitatibus nō cō

currentib

currentibus, nō præsumeretur. & licet quilibet præsumatur bonus, tamen non præsumitur prouidus circa scientiā iuris & artem iudicandi. gl. in c. si fortè. j. de elect. in 6. & suprà ostendimus. Vnde generaliter ego teneo, quòd lex nō præsumit neq; pro arbitro, neque pro arbitratore, q̃ iustè uel iniustè egerit, sed uelit eorum stari sententijs, quia partes ita promiserunt: unde sibi imputet qui promisit stare eorum dicto, quia pacta seruanda sunt. c. j. suprà, de pactis. &
4 *d. §. stari.* Et propterea † *qui petit reductionem, debet ipse probare iniquitatem, secundùm* Dyn. *in d. cons.* Ioan. And. *in d. §. sequitur. & ibi etiā* Bal. *in add. & in d. l. si de meis. & in l. nec quicquam. §. ubi decretū. in 7. col. de offic. procons. & lega. & in l. si arbitratu. ff. de uerb. obl.* Imo *in c. in præsentia, suprà, de renunt.* Fel. *in d. c. quoniam contra.* Et *hoc, non quòd habeat contra se præsumptionē, sed quia habet pactum.* Vnde *si arbiter uel arbitrator aliquid agant extra compromissum, non præsumetur pro eis, quia tūc partibus non obstaret pactum, secundùm* Ang. *consil. 218. uisa narratione.*

¶ADDIT. Quòd petenti reductionem ad boni viri arbitriū, propter iniquitatem vel nullitatem laudi, incumbat onus probandi illam, tenet Alex. in dicto cons. 43. col. 2. in fi. lib. 6. Dicit tamen istud esse propter præsumptionem quæ est pro laudo, quòd sit rectè latum: dicenti ergo contrarium, incumbit probatio. l. ab ea. ff. de prob.

5 Et *facit quod uulgò dicitur, † respiciendum semper esse tenorem compromissi, quia omnis arbitrorum potestas ab eo dependet. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbit. c. cùm dilectus. suprà eod. titul.* Cur. *cons. 31.* Et *sic concludo,*
6 *† non præsumi pro laudo arbitrorum uel arbitratorū, nisi quatenus fecerint quæ eis ex forma compromissi facere permissum erat. & ita procedit communis opinio.* Si *uerò asse*

ratur

ratur eos excessisse compromissum, tunc non præsumetur. & ita intelligitur quod notant But. & Alex. in dictis consilijs. Et pro hac distinctione facit, † quia etiam dato quòd nulla solennitas requisita interuenerit in compromisso uel laudo, & consequẽter laudum uideretur nullum, tamẽ adhuc non potest dici de nullitate. quando tali nullitati renũtiatum est in compromisso, secundùm Bar. *in l. ubi pactum. pen. col. C. de transact.* Ang. *consil. cc.* A. & B. *contraxerũt. Alex. cons. xxij. in ij. col. in ij. uol.* Et *istud est non propter præsumptionem inde orientem, sed propter pactum, ut ibi per Alex. facit tex. in l. quanquam. de ritu nupt.*

7

PRAESVMPTIO XIII.

1 *Notarius præsumitur bene exercere officium suum. Amplia, etiam si notarius sit idiota.*

2 *Scriptum in instrumento, præsumitur scriptum de commissione & uoluntate eius qui rogauit: & uolens probare contrarium, afficeretur duriori probatione.*

4 *Notarius si in instrumento attestetur se certiorasse mulierem de beneficio Velleiani, standum est tali instrumento.*

5 *Notarius qui in instrumento dicit mulierem certioratam renuntiasse Velleiano, an possit interrogari quid sit Velleianum, & si nesciat respondere, an ualeat tale instrumentum seu renuntiatio.*

6 *Notarius non potest ex post facto corrigere instrumentum circa substantialia.*

7 *Præsumitur pro instrumento.*

8 *Instrumentum habet probationem probatam.*

9 *Instrumentum si dicat, quòd Titius ex certa scientia & bene consultus, neq; ui, dolo, neq; metu &c statur tali instrumento, nisi probetur contrarium. Rationem uide ibidem.*

10 *Error in Notario potius præsumitur quàm falsitas, si aliud reperiatur scriptum quàm sit dictum à partibus.*

11 *Notarius non punitur de falso, nisi de eius dolo constet.*

12 *Notarius quibus casibus præsumatur in dolo.*

13 *Notarius scribens contractum illicitum, punitur de falso, & alijs pœnis.*

14 *Notarium quem esse si non constet, an præsumatur pro instrumento.*

Notar

15 *Notarium quẽ esse si negetur, an stetur instrumento, si exerceat tanquam* Notarius.
16 *In instrumentis antiquis non est necesse probare, quòd ille qui scripsit fuerit* Notarius.
17 *Notarij iuramẽto cum comparatione literarum, per quam appareat eum plura instrumenta publicè confecisse, an stetur, quando negatur tabellio.*
18 *Instrumento si testis contradicat, an præsumatur pro instrumento.*
19 *Notarius si examinauerit testem, & testis repetitus negat se ita dixisse prout* Notarius *scripsit, an magis præsumatur pro* Notario.
20 Notarius *an præsumatur rogatus, si ipse de hoc nihil attestetur in instrumento.*
21 *Notarij declarationi an stetur, si uerbum sit ambiguum in instrumento.*

1 DEcimotertio.† *Præsumitur pro* Notario, *quòd bene exerceat officium suum.c.ad audientiam. de præscri. & habetur in l.si quis decurio.C.de falsis.& quod notabiliter decidit* Bal.*in l.*Imperator.*col.ij.uers.sed an poterit.*
2 *ff.de stat.hom.*Et propterea,†*quicquid est scriptum in instrumento, præsumitur scriptum de uoluntate & commissione eius qui rogauit, secundùm* Bald.*in l.errore.col. prima.C.de testa.*

¶ADDIT. Et Franc.Cur.Senior conſ.49. memoriæ recolendæ.col.49.verſ.dum autem vltimo loco.nu.75.vbi allegat cõcord.plures ad dotem huius dicti.Adde etiam Decium conſ. 450.apertiſsimi iuris.& conſ.423.negari non poteſt.col. 2. cũ ſimilib.infrà deducendis.

Et uolens probare contrarium, afficeretur durioribus probationibus, prout in casu notabili dicit Philipp.Decius
3 *cons.105.in iij.colũ.*†Et *istud procedit, etiam si* Notarius *aliàs esset idiota, secundũ* Barto.*in l.qui filiabus.ff.de testa. tut.*Rom.*cõs.179.amplissime* Doctor.*j.col.* Et *propterea,*
4 *si*†*in instrumento* Notarius *attestetur se certiorasse mulierem de beneficio senatuscons.*Velleiani,*stãdum erit tali instrumento, ut est communis conclusio per* Alexandrũ *in l. sciend*

ſciendum.col.xj.ff.de uerb.oblig. Eſt *uerum, quòd* Alber. *de* Roſ.Fulg.*&* Alex.*in l.ſi mulier.§.ſi mulier.ff.ad* Vel*leia.dicunt,*
5 *† quòd ſicut interrogatoria poſſunt fieri teſtibus,ſecundùm* Bar.*in l.j.col.iij.ff.ſi cert.pet. ita etiam poterunt fieri* Notario,*quid ſit* Velleianum: *& ſi dixerit ſe neſcire,talis renuntiatio nihil operabitur.*

¶ADDIT. Illam deciſionem Alber.refert, & notabilem dicit Hippol.Marſ.in rub.de fideiuſ.colum.6.num.39. vbi alleg.autoritates,& per duas col.diſputando reſpondet arg.Alex.contrà tenentis in l.ſciendum.de verb.oblig. & multis fundamentis hanc Alber.deciſ. roborat. Et idem Hippol.ſing. cccccclxj. examinaui.

Sed iſtud ego non puto uerum, quia aliàs eſſet in facultate Notarij, *ex poſtfacto tollere ius partis.*Et *confunditur ex*
6 *communi doctrina,† quòd* Notarius *non poteſt ex poſt facto corrigere inſtrumentum quo ab ſubſtantialia, ut habetur per* Bar.*in l.ſi librarius.ff.de reg.iur.per doct.in c.cùm* Ioan.*de fide inſtru. &* Alex.*conſil.lxx. in ij colum. in primo.* Et *ratio ipſorum probat contrarium: nam ſi* Notarius *æquiparatur teſti, clarum eſt quòd ex poſt facto teſtis nõ poteſt perimere dictum ſuum.c.præterea.de teſti.cog.& per ſimilem rationem ita dicit* Alex.*in d.l.ſciendum.in xiij.col.* Vn*de poßet teneri,quòd diminuitur aliqualiter de fide inſtrumenti,non autem renuntiatio in totum tollitur, prout in ſimili dicitur de teſti. in d.c. præterea.* Et *pro hac præſum-*
7 *ptione facit regula generalis,quòd † pro inſtrumento præſumitur.l. cùm precibus.*C. *de probat.de quo per* Alexand. *conſil.cxxxiiij.colum fina.in ij.& conſil.xxiij.colum.ij. & conſil.liij.colum.6.& conſil.216.in fin.in iij.uolu.*And. Si*cul.conſil.xliij.col.6.& conſ.50.in prin.in j.libr.*

¶ADDIT. Et Rom.conſil.509.circa præpoſitam.col.fina. Soci.conſil.61.circa primum.lib.4.& Decius notabiliter cõſil.36. diuino &c.co.4. & per totum conſilium, vbi multa adducit ad

t dotem

dotem totius præsumptionis istius.

Et fa. quod notat Pe. & Cy. in l. j. in 6. quæst. C. de procu.
8 *ubi dicũt, † quòd instrumentũ habet in se probationẽ proba tam. de quo etiã per Soci. consil. 166. in iij col. & habetur in l. minor 25. annis cui fideicommiss. ff. de minor.*

¶ADDIT. Quòd instrumẽtum sit probatio probata, vltra hîc allegata adde Bal. in l. quoties. in finalib. verbis. C. de iudic. & Socinum cons. 2. in causa testamentaria. lib. 3. & cons. 89. in causa agitata. col. penu. vbi allegat concord. Decius cons. 423. col. ij. & consi. 36. diuino &c. col. ij. vbi multas autoritates adducit. & cõsil. 682. in causa dominæ Lucretiæ. & Hippol. Mars. in ru. de probat. col. 2. nu. 3. vbi latissimas concord. allegat. & in l. si quis ne quæstio. num. 140. ff. de quæstioni. & Calcan. cons. 75. in causa prædicta. col. 5. & Steph. Bertran. consi. 192. col. 3. num. 10. lib. 2. in nouiss.

9 *Et propterea, si † Notarius dicat in instrumento, qualiter Titius ex certa sciẽtia & bene cõsultus, nõ ui neq; dolo &c. stabitur tali instrumẽto, nisi probetur contrariũ, secundùm Bal. in l. mater. in ij. col. C. de rei ucd. & in l. ij. C. de rescin. uẽd. Nam ex tali instrumento, secundũ eum oriũtur tres præsumptiones. Prima, quòd instrumẽtum sit uerum. Secunda, quòd sit solẽne. Tertia, quòd ea quæ scripsit Notarius sint dicta à partibus. de quo etiã per Bar. & Mod. in l. si dari. ff. de uerb. oblig. & in l. fi. §. idem quæsijt. ff. de con. inde. Alc. consil. xlij. in tertia col. in primo. & consil. lxj. in secundo.*

¶ADDIT. Quòd ex instrumento tres præsumptiones oriantur hîc recitatæ, vult etiam Steph. Bertrã. cons. 192. multa sunt. col. 4. num 14. li. 2. in nouissimis. & Hippol. in l. si quis ne quæstio. num. 139. ff. de quæstio.

10 *Et adde, † quòd ita præsumitur pro Notario, ut si reperiatur aliud scriptũ, quàm sit dictum, non tamẽ præsumitur falsitas, sed potius error, ut dicit Bar. in l. quoties. §. sed si notan. ff. de hæred. instit. & in l. si librarius. ff. de regul. iur. facit tex. in l. penu. C. de his qui sibi in testam. de quo per Felin. in*

lin.in c.ex literis.in tertia conclus.suprà, de fide instru. & per Anch.consil.287.qui principaliter.col.3.& per Comē. consil.135.ad primū. ubi multa ponit ad excusationem Notariorum.& idem consil.cxlij.prædictus Petrus. Aret.cons. 47.in ij.col.Alex.consil.xl col fin.in primo. & consil.27. in prin.in ij.Decius consil.175.

¶ADDIT. Adde etiam Hippo.de Marsil.in l.j.nu.71.& seq.C. ad leg.Cornel.de sicarijs. & in rub.ff. de fideiuss. col.9. nu.56. vbi etiam cōmendat decisionem Bar.in d.l.quoties. §.sed si notarij.subiungens in ambobus locis,quòd verba instrumēti quę videntur falsa, si tamen possunt aliquo modo intelligi vt euitetur falsum,illa interpretatio capienda est,per quam Notarius à pœna falsi excusatur,&hoc p gl.vbi Bal.Ang.& doct.notāt, in l.iuris gentium.§. quod ferè.ff. de pact.& Alex.cons.70. viso processu.lib.2.

11 *Et propterea† Notarius non punitur de falso, nisi de eius dolo constet,ex quo falsum non committitur sine dolo.l.nec*
12 *exemplum.C.de falsis.Et† Notarius in dubio non præsumitur in dolo,per supradicta,& per Alexan. consil.88.in secunda columna.in iiij.præterquam in duobus casibus in iure expreßis. Primus est in testamentis,ubi Notarius omisit debitas solennitates.l.iubemus.C.de testamen.de quo ibi per Moder.& Alexand.consil.lxxiij.ij.colum.in primo.Secundus est in l.nulli.ubi Barto.C.de numera.libr.xij.Sed posset per dicta iura teneri, quòd licet in dubio non præsumatur dolus in Notario, tamen non procedit in omittente solennitates instrumentorum: quia cùm illæ spectent maximè ad officium suum,si eas omisit, præsumitur dolus. Et illud mihi placet, quia non uideo bonam rationem specialitatis ad dicta iura. Et pro hac parte facit text.in lege prima. ubi Bartol.C. de fide instrumen.lib.x. ubi probatur, quòd mala fides præsumitur interuenisse, quando solennitas fuit omissa, & ordo debitus non seruatus. Et dicit Bartol. in lege, omnes.*

13 *nes. C. de petit. bon. sublat. lib. x. quòd † Notarius scribens contractum illicitum, non tantùm punitur de falso, sed alijs pœnis. & uide Alexand. consil. 77. circa medium. in primo. ubi ponit indicia, per quæ potest deueniri ad torturam contra Notarium imputatum de falso. Quomodo autem Notarius poßit emendare errorem suum, ponit Bart. in d. l. si librarius. & latè prosequitur Feli. in c. ex literis. de fide inst.*

¶ADDIT. Et melius quàm alibi per Vitalē de Camba. in suo tract. clausul. in tit. de errore Notarij. fol. 40. per octo colum. & vltra. Vide omnino.

14 *Sed quid si † non constat aliquem fuisse Notarium, nunquid adhuc præsumetur pro instrumento? Et Ang. in §. hinc nobis. in auth. de hæred. & falcid. per gl. ibi in uerb. quantū ad hoc. tenet quòd sic, dum tamen non negetur, uel testes in instrumento descripti negent uera esse quæ in instrumento continentur. Sed tu aduerte, quia angelus ibi locutus est nimis breuiter, & decidit duas quæstiones ualde dubias. Pri-*
15 *ma est, † an si negetur instrumentum fuisse scriptum ab eo qui uerè est Notarius, licet exerceret tanquam Notarius, præsumatur pro instrumento. Et communis opinio est quòd non, imò requiritur quòd probetur uerus titulus, ut habetur in l. Barbarius. ff. de offic. præt. & per Alexan. consi. 138. in primo. Quod tamen limitatur pluribus modis, ut per Ias. in l. Barbarius. x. colum.*

¶ADDIT. Vide etiam Deci. consil. 36. diuino &c. & pro tenui. colum. ij. vbi limitat non procedere in antiquis instrumentis: in eis enim non est opus probare, ꝙ Notarius qui scripsit, fuerit Notarius. alleg. Innocen. in c. veniens. de verb. sign. Aut secundùm Ant. in c. j. de fide instru. sola fama sufficiet isto casu. Et vide concord. per Deci. in d. consi. & latius consi. 42. colum. 2. versi. venio ad primū. & ibi vide abūdè de hac nostra quæstione, an si negetur eum Notarium fuisse qui instrumentum confecit, præsumatur pro instrumento, si probetur quòd diu fuit

in ex

in exercitio, & quasi possessione Notariatus & cõficiendi instrumenta. Et de instrumento producto in longinquis partibus, si negetur illud esse à Notario confectum, vel negetur eum qui confecit esse Notarium, an tunc pro instrumento præsumatur, vide latissimè Hipp. Marsi.in l. si qs ne quæstio. col. 22.23.& 24.ff.de quæstio.vbi citat plura loca,& autoritates:& ibi etiam plura de materia istius nostræ quæst.

17 *Et dicit notabilter Ang.in d.§. hinc nobis.† quòd cùm instrumentum negatur publicū, & sic negatur quem esse tabellionem, quòd probatur per iuramentū ipsius tabellionis se esse tabellionem, cum cõparatione literarū, per quam appareat eū plura instrumenta publicè cõfecisse. sequitur Ias. ualde hoc extollēs in d.l.Barbarius. Sed istud dictū ita simpliciter nõ est uerū: unde intellige, nõ quādo negatur eū qui fuit rogatus, esse Notariū (nā tūc si staretur dicto suo, esset testis in cā ppria, qđ nõ est recipiēdū.l.j.C. ne qs in cā propria.l. pater.ff.de testi.l.diuus Adria.ff. de cust.reor.) sed quādo negatur ab eo fuisse publicatū, uel ab eo fuisse scriptū. Et ita loqtur gl.in d.§.hinc nobis. si bene intelligatur. Et istud est qđ uoluit Sali.in l. si qs decurio.in iiij. opposi. C.de fal.ubi creditur soli tabelliōi, quādo de facto suo interrogatur, uidelicet an scripserit tale instrumentū, uel nõ. allegat §.si uerò. in authen.de fide instru. Secūda quæstio*
18 *est,† dato quòd aliquis testis contradicat instrumento, an præsumatur pro instrumēto? quæ quæstio latè ponitur per Bar. & Imol.in l.ij. §.sed si neget.ff.quemad testa.aper. & Feli.in c.cùm Ioan.de fide instru.de quo dicendū est ut ibi.*
19 *Sed† quid de Notario, qui examinauit testē, & testis repetitus negat se ita dixisse, prout Notarius scripsit, an tunc magis præsumatur pro Notario? Et dicendū est quòd sic, in iudicio ciuili: licet in criminali neutri credatur, ut dicit Specul.in titulo, de teste. §. primo, uersiculo, sed pone. Abb. &*

Felin.in c. cùm causam.j. in fin. suprà, de testib.cum concordan.per Alexan.consil.74.in ultima col.in j. Quod tamen intellige, quando pro instrumento est solus Notarius: unde si Notarius ipse examinaret, & haberet scriptorem, qui scriberet examen, tunc si uterque attestaretur, probarent contra testem negantem se ita dixisse, ut est de mente Abb.in d.c. cùm cãm. & uidi seruari in practica. Cætera circa hanc materiam uide per Bald. in rub.21.C. de fide

20 *instrumen.Salic. in d.l. si quis decurio.* Et†*an notarius præsumatur rogatus, si ipse de hoc nihil in instrumento attestetur, ponitur in d.l.sciendum.& per Alexa. consi.153. in ij.ubi concluditur quòd non, quia talis est solennitas extrinseca.*

¶ADDIT. Vide notabilem casum, in quo etiam Notario asserenti se rogatum, non creditur, per Ancha.consi.431. præmissa &c. videlicet si Notarius hoc asserat in scriptura non authẽtica, sed in quadam chartula non facta forma solennis, & authẽtici instrumenti. Rationes tradit, vt per eum.

21 Et†*si uerbum sit ambiguum in instrumento, an stabitur declarationi Notarij, uide Angel.in l.imperator.ff. de stat.homi.ubi concludit, quòd sic. sequitur Alexand.consil. 146. in quinta col. in quinto.*

PRAESVMPTIO XIIII.

1 *Præsumitur pro nuncio in his, quæ concernunt officium suum.*

2 *Nuncio referenti, quòd pars citata sibi respondit se nolle uenire, an credatur, ita quod citatus dicatur manifestus contumax.*

3 *Nuncio creditur se non inuenisse personaliter citatum..*

4 *Nuncio creditur in discußione bonorum, non extare alia mobilia debitoris.*

5 *Nuncio creditur, quòd introduxit creditorem in poßeßionem bonorum Titij, & quod bona sunt Titij.*

6 *Nuncio aßerenti se fuisse uerberatum, uel affectum iniuria à parte citata, an credatur.*

7 *Nuncijs pluribus si iudex commiserit, ut Titium capiant, & ipsi reuertant,*

uertant, & aſſerant Titium captum, fuiſſe eis ab aliquo ui ablatum, uel ſe impeditos, an eis credatur, ut poſſit iudex procedere aduerſus impedientes.

8 *Nuncio citanti aliquem, aſſerenti ſe de commiſſione iudicis hoc facere, an credatur. Et quid in citatione reali, ſeu captione corporali.*

9 *Commiſſio citationis facta nuncio, an requirat ſcripturam.*

10 *Citatum ſe non fuiſſe ſi pars neget, nuncius autem aſtruat contrarium, cui magis credatur.*

1 *Decimoquarto. † Præſumitur pro nuncio in his, quæ concernunt officium ſuum, ut eſt glo. & ibi Docto. in c. cùm parati. per illum text. infrà, de appell. & facit tex. in l. ij. C. de execut. & exact. lib. xij.*

¶ADDIT. Adde Iaſ. in l. nec is. col. vlt. ff. de acqui. hæred. Nota tamen, quòd in his, quæ non concernunt eius officium, ei non adhibetur fides, nec pro eis præſumitur, vt per Iaſ. in l. age cum Geminiano. col. penult. C. de tranſact. & in l. properandum. §. & ſi quidem. in vj. not. C. de iud. & Hippol. Marſil. in ſing. 560. habemus. Quod facit ad quæſtionem infrà examinãdam de nuncio, qui dicit ſe accepiſſe iniuriam à citato.

Et iſtud procedit etiã in cõnexis officio ſuo. Et propter
2 *ea, † ſi refert quòd pars ſibi reſpondit, ſe nolle uenire, uideatur etiam quòd debeat credi, ut ſic citatus dicatur manifeſtus cõtumax. Et ita tenet Bar. in l. fi. ff. de in integ. reſti. in l. tres denũciationes. C. quomodo & quãd. iud. in l. ex conſenſu. §. fi. ubi Imol. ff. de ap. Nã reſpõſio citati uidetur eſſe de pertinẽtijs citationis, & propterea ſibi eſt credendũ. ar. c. præterea. ſuprà, de offi. deleg. Et probatur in ſimili in d. c. cùm parati. ubi creditur nuncio, quo ad locum. Et ita reſident Abb. Philip. de Peru. & Moder. ibi.*

¶ADDIT. Contrarium tenent plures, vt per Iaſ. in l. properandum. §. & ſi quidem. in vj. notabili. C. de iud. qui tandem relatis ab vtraque parte opinionibus, reſpondet rationi adductæ hîc pro Bart. & videtur reſidere cum contraria opinione, ſcilicet quòd non credatur nuncio ad hoc, vt citatus dicatur verus contumax.

3 *Eodē†modo creditur nūcio assereti se psonaliter nō inuenisse citatū, ut habetur in l. pperādū. §. & si qdē. C. de iudi.*
¶ ADDI. Vbi Ias. ī vj. not. adducit plura similia, & autoritates.

4 *Item† ei creditur in discußione bonorum, quando refert non extare alia mobilia debitoris, ut per* Bar. & Do. *in l. à diuo* Pio. *§. in uenditione. ff. de re iud.*
¶ ADDIT. Cum amplißimis concord. traditis per Doct. maximè per Ias. in l. in illa. col. penul. & fi. ff. de verb. ob. vbi etiam multas concor. allegat, quòd adhibeatur fides relationi factæ per nuntium: ibi vide, ne chartas occupem.

5 *Item† creditur quòd introduxerit creditorem in possessionem bonorum* Titij, *& quòd bona per eum appræhensa sint* Titij, *ut per* Ange. & Imol. *in d. l. à diuo* Pio. *§. sic quoque. & ibi* Alex. *in §. si super rebus. & in l. fin. in gloss. in*

6 *uerb. missus.* C. *de edicto diui Adria. toll. Sed† nunquid credatur illi asserenti se fuisse uerberatum, uel affectum iniuria à parte citata?* Philipp. *de Peru. in d. c. cùm parati. præsupponit quòd non, tanquam istud sit extra ea, quæ spectāt ad officium suum.* Et *idèm sentit* Card. *in* Clemen. *si ante. de dolo & contumacia. &* Ioan. And. *in addit.* Specu. *titu. de contuma. in additio. magna. uersicu. circa secundum.* Et *idem etiā tenuit* Pet. Iac. *in libello, de constit. pecu. uersicu. responsio. de appell. ubi allegat in argu. l. ea quidem.* C. *de accu. sequitur* Gui. Pap. *deci.* 557. Et *idem etiam tenet* Io. *de* Imol. *in l. si finita. §. si plures. in ij. col. ff. de dam. infecto.*
¶ ADDIT. Et quòd non credatur nuncio asserenti iniuriam sibi illatam, tanquam hoc non sit de connexis officio, sed extra officium, etiam tenet Ias. in l. age cum Geminiano. col. pen. C. de transact. & in d. l. properandum. §. & si quidem. & Hippol. Mars. in d. sing. 560. vbi allegant autoritates.

Sed quòd imò credatur nuncio asserenti se uerberatum, tenuit Flori. *in d.* Clemē. *si ante. in* 8. *quæstio. tanquam istud satis sit de connexis relationis suæ.* Pro *quo facit, quia sicut*

staret

ftaretur relationi ſuæ, quòd eum non potuit citare propter aliquam cauſam. l. iij. C. de execut. & exact. lib. xij. ita uideretur ſtandũ, ſi aſſerat hanc cauſam, quia fuerit ſibi uis illata, unde nõ potuerit plenè fungi officio ſuo. Puto primã opinionẽ ueriorẽ, niſi cõcurrerent etiã aliquæ bonæ cõiecturæ pro dicto nuntij: quo caſu poterit tantã fidem illi iudex adhibere, ut ſit indiciũ ſufficiens ad torturã, iuxta not. per Bart. in l. fi. ff. de quæſt. Et ita poteſt ſaluari opinio Floria.

7 Sed pone, † iudex cõmiſit pluribus nuncijs, & balliuarijs, ut caperẽt Titiũ: ipſi reuertunt ad iudicẽ, & dicunt ſe cepiſſe, ſed fuiſſe ſibi per uim ablatũ ab aliquo, uel aliter ab aliquo ſe impeditos: nunquid credetur eis, ut poſſit iudex procedere aduerſus impedientes, ſecũdùm not. per Bald. in l. addictos. C. de epiſco. audien & Docto. in l. cuiuſcunque. ff. ad leg. Iuliam maieſt. Iaſ. in l. j. §. quod prætor. in penul. col. ff. ne quis eum qui. & §. pœnales. col. xxij. Inſtit. de act. Et ſupradicta faciunt quòd ſic, ſaltem quo ad indicium torturæ: & quia iſta relatio uidetur de connexis mãdati. Item hoc ſuadetur ex eo, quòd ſunt plures de hoc atteſtantes: ſicut in ſimili dicitur in c. cùm dilecti. infrà, de accuſ. ubi licet non credatur uni iudici tantùm: ſi tamen ſint plures, uidetur magis credendum. de quo etiam in c. inter. §. præterea. de exceſſ. præla. & Archid. 2. quæſt. 6. c. ſtatuendum. Cyn. in l. ne in arbitris. C. de arbit. Angel. in l. errore. in lectura Peruſina. C. de teſta. quem refert, & ſequitur Iaſ. in l. iuſiurandũ quod ex conuentione. §. procurator. in antepe. col. ff. de iureiu. Puto contrariũ, quia cùm iniuria & uis ſit illata iſtis, non debent admitti in teſtimoniũ eius rei, unde ipſi redduntur ſuſpecti, ut habetur in l. j. §. j. ff. de quæſtio. in l. j. C. de curioſis. lib. xij. Et iſtud maximè procederet in caſu, quo aliquod lucrum ueniret acquirendũ iſtis nuncijs:

quia tunc agerent de utilitate sua, unde non sunt admitten di.l.fi.ff.de custo.reorũ. Et in istam partem debet inclinare iudex propter utilitatẽ ipsorũ, ut per Bal.in l.ij.C. de testi. & in l.fi.in 8.quæst.C.de edict.diui Adria.toll. Nec obstat, quòd istud uideatur de connexis mandato: quia potest negari, ex quo nihil ipsis erat mãdatũ quo ad istos tertios. & in hoc, hæc quæstio distat à præcedenti. Et dato, quòd sit de cõnexis, tamen adhuc non debet credi: quia præsumptio suspecti odij propter uim illatam eos repellit. d.§.j.

8 Sed † nunquid credatur ndcio citanti, quòd illud faciat de cõmißione iudicis, prout requiritur ad hoc ut citatio teneat, uide per Barto.in l.nemunem.C.de exhib.reis.& in l.sed si hac.ubi Alex.& cæteri.§.prætor.ff.de in ius uoc. Et cõmunis opinio uidetur quòd nõ, nisi constet de ea in actis. d.c.quoniam contra.& per Bar.in l.hi qui ad ciuilia.C. de appel. Et quia cõmißio est solennitas extrinseca, unde non præsumitur.d.l.quæcunque.§.fin.de publica.& ita est cõmunis opinio in d.l.sciendum.& per Abba.& alios in c.j. suprà, de iud. Aret.consi.24.& Alex.consi.123.in secũdo. Et ita etiam tenent Moder.in d.c.cùm parati. Angel.in tracta.malef.in uerb.iudex commisit.

¶ADDI. Et Hippo. de Marſ.in l.de minore.§.plurimum.col. iij.nume.21.ff.de quæſtio.& latiſsi. ac melius, quàm alibi in repet.l.de vnoquoque. fol.6.num.115.116.117.118. & plurib.ſeq. ff.de re iudica.ex quo loco plures remiſsiones, & egregia dicta colliges in hac materia.

Cõtrarium tenuit Guido de Suza. in l. ad perẽptorium. ff.de iudi.Imol.in d.l.fi.§.si plures.in ij.col.& in c.j.suprà de iudi.Tancre.in materia citationis, in x.q. Et est ratio secundùm illos, quia istud est de connexis citationis, & propterea debet credi sicut ipsi relationi.d.cap.cùm parati.

Confirmo

Confirmo istam opinionem, quia nisi præsumeretur cõmissio, sequeretur quòd nũcius falsum cõmitteret. l. qui nomine. ff. de falsis. Rom. sin. cccxiij. hodie fuit. quæ præsumptio nõ est capienda. d. l. meritò. & suprà uidimus. Cõfirmatur etiam, quia ista commißio ex seipsa est modicæ importantiæ, nec requirit causæ cognitionem, ergo de ea debet stari nuncio. l. magis puto. §. ne tamen. ff. de rebus eor. gloss. in capitul. ea noscitur. infrà, de his quæ fiunt à maiori parte capituli. Abbas in dicto capitulo primo. Et hoc procedit in citatoria uerbali, secus in reali, quæ requirit saltem aliqualem causæ cognitionem, ut per Salice. in l. nullus. C. de exhibendis reis. Baldus in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & diximus in capitul. primo. de officio ordi. Et ista opinio mihi magis placet, quia eam consuetudo approbauit, ut dicunt Ioan. Andr. & Abb. in dicto capitul. quoniam contra.

¶ADDIT. Occasione huius distinctionis de citatione verbali & reali, vnum sum contentus hîc adijcere, multum notabile in hac materia: quòd nuncius publicus & generalis potest citare aliquem sine speciali commißione, secundùm Baldum in l. si quando. colum. pen. versicu. duodecimo quæro. C. de testib. allegat Innocen. & Ioan. And. in dicto capitu. quoniam contra falsam. Et quia Cyn. in l. neminem. C. de exhiben. reis. tenet cõtrarium, ipse Bald. pro concordia tradit distinctionem. Aut loquimur in citatione reali, vt captura, & tunc requiritur quòd appareat de commißione. d. l. neminem. Aut in citatione verbali, & subdistinguit: aut citatio illa requirit causę cognitionẽ, & debet constare de cõmißione, aut non, & tunc procedat dictũ Inno. & Ioan. And. quòd sufficiat generalis autoritas nuncij, absq; speciali commißione. Et ita dicit consuetudine communiter Florentiæ obseruari, quæ in hoc est sequenda, & reuera: ita etiam magis communiter in Gallia ferè obseruatur.

9 †*Nec obstat quòd requirit scripturam, unde nisi appareat scripta, tollitur præsumptio solẽnitatis adhibitæ, secundùm Bar.*

Bar.in l.hi qui ad ciuilia.& per Doct.*in d.c.quoniā cōtra quia potest negari,quòd requiratur scriptura:quia text. in d.c.quoniam contra.describens actus qui requirunt scripturā,incipit à citatione:& sic præsupponit cōmißionē ipsam nō requirere scripturā.* Et *confirmatur hoc,quia cōmißio citationis nō est de actis litis,ex quo lis non incipit à tali commißione,sed à citatione nuntij.Clem.si.ut lite pend. per* Soci.*in rub.*C.*de in ius uoc.* *Præterea,si facta citatione iudex procedat ad ulteriora,satis declarat,quòd citatio ex eius cōmißione facta est.l.à procedente.*C.*de dila.c.j. ubi no. suprà.de ord.cog.* Nec *in isto casu* Bar.*in l.j.§.quies.ff. de offi.præf.urb.& alij* Doct.*tam in d.l.sciendum.quàm in d.c.j.dicunt contrariū: quia licet uerum sit simpliciter quòd non credatur nuntio de commißione citationis, tamen nō attingunt quādo iudex proceßit ad ulteriora,uigore illius citationis:nam tunc uidetur præsumendum mandatum.l.si filius.ubi* Bald.*&* Sali.C.*de pet.hær.*Et *in isto casu saluatur cōsuetudo,sicut etiā si pars cōpareret, & nihil opponeret. per gl.in l.j.ff.de ferijs.* Alex.*in d.consi.cxxiij.&* Fel.*in c.illud.uer.quarta declaratio de præscri.* † Q*uid autē si pars neget se fuiße citatam,cui magis credetur? Cōmunis opinio est,quòd nūcio,nisi iudex ex aliqua cōiectura arbitraretur contrarium,ut per* Moder.*in d.c.cùm parati.*

¶ADDIT.Huius etiam sententiæ est Iaso.in d.l.properandum.§.si quidem.in 6.notab.vbi hanc quæstionem mouet, & ita residet.

*Et istud crederem, nisi nos essemus in causa ualde graui, puta in causa criminali.*Q*uid enim si nuntius affirmet se attulisse præceptum* Titio *in causa criminali,ut cōpareat sub pœna cōfeßi & cōuicti, &* Titius *neget? Certè tunc neutri crederetur,prout in simuli dicūt* Doct.*de teste cōtradicēte* Notario,

Notario, in d.c.cùm causam.j.in fi. suprà, de testi.& suprà diximus. Et istud putarem procedere etiam si in præcepto esset clausula, quòd plena daretur fides nuntio: quia talis cõminatio non debet operari, nisi in casibus in quibus aliàs de iure plena fides illi danda esset. Non enim licet iudici alterare probationes, quæ sunt iuris gentium. c.licet uniuersis. suprà, de testib. Cætera dic ut in d.c.cùm parati.

PRAESVMPTIO XV.

1 Præsumitur pro quolibet officiali. Fallit ut num.3.4.& 7.
2 Abbas corrigens monachum, habet præsumptionem legis pro se.
5 Mortuus si quis reperiatur in carceribus, aut si euadat, præsumitur contra custodes.
6 Custos carceris tenetur parti ad interesse, quando culpa sua carceratus aut mortuus est, aut euasit.

1 DEcimoquinto. †Generaliter præsumitur pro quolibet officiali: unde si aliquid neglectum reperiatur, præsumitur potius fuisse culpa partis, quàm ipsius. l.j.C.de susce. lib.x. Et per illum text. dicit Barto. in l.damni. §.Sabini. in ulti.col.ff.de dam.infec. quòd licet testes iurauerint in termino, si tamẽ non fuerũt examinati, lex præsumit fuisse culpa partis, non iudicis. Et etiam facit text. in §.super hoc autem. in authen. ut nulli iudic. ubi præsumitur officialem cauisse prout debuit, de inferendis pecunijs fisco. Et ista procedunt tantò magis in ecclesiasticis, quorum facta lex maximè interpretatur in meliorem partem. xj.quæstio.iij.c. ab-
2 sit. Et propterea, si† Abbas corrigit monachum, lex præsumit pro Abbate: nec competit appellatio, nisi excedatur mo-
3 dus in corrigendo. c.ad nostram. infrà, de app. †Fallit ista præsumptio, quo ad prouidendum circa negotia de futuro: quia lex præsumit contra officiales, ut posit prouideri ne delinquãt. & ita intelligitur tex. in authen. ut omnes obed. iudi. §.nec latet nos. ubi præsumuntur officiales magis de-

ferre

ferre potentibus, quàm petentibus iustitiam. Et *ita procedit etiam tex. in l. ex aula. C. de priui. eorum qui in sacro pa. & in l. j. C. de numera. lib. xij. ubi lex præsumit rapacitatem & furtum contra numerarios. & l. neminem. de suscep. ubi susceptores præsumũtur uexare prouincias. & tex. in §. ad excludẽdas. in authẽ. de litigiosis. & in authẽ. de exec. in prin.*
4 *ubi præsumuntur executores fraudulẽti.* †Fallit *etiã, quãdo aliquid factum est contra naturam officij: quia tunc lex*
5 *præsumit aduersus officialem.* Et *propterea, †si reperiatur aliquis in carceribus mortuus, lex præsumit culpam custodis, nisi probet eum casu periisse. l. fina. de custod. reorum.* Et *eodem modo si carceratus euadat, lex præsumit contra custodem, ut ibi probatur. & per* Bar. *in l. si quis ex argentarijs. § fin. ff. de edendo. & facit l. diuus. in fin. ff. de offic. præsid.* Nec *præsumitur quòd ferrum, uenenum, & similia possint in carcere deferri sine culpa & negligentia custodis. l. carceri. in fi. de custodia reorum.* Et *propterea in istis casibus tenetur custos ipse parti etiam interesse, ut consuluit* Aretinus *consil. 38. consultissime domine. per totum.* Et *secundũ hanc fallentiam etiã procedit tex. in l. j.* C. *de censi. li. xj. ubi lex præsumit, quòd tabularij ciuitatũ, per collusionem superiorum sarcinas ad inferiores transferant. facit etiam text. in capitul. primo, de dilation. & in l. quamuis. in fine.* C. *de decurion. ubi præsumitur contra iudicem, qui breuem terminum in citatione statuit.* Ad *idem facit quod notabiliter uoluit* Innocen. *in dicto ca. quoniam contra. ubi dicit, quòd iudex uidens testem uacillare, debet hoc facere scribi in actis: alioquin iudex appellatiõis potius præsumet eũ nõ adhibuisse fidẽ testibus ex imprudẽtia sua, quàm ex de*
6 *fectu testiũ. sequitur* Fel. *ibi, in antepe. col.* †Fallit *etiã generaliter, quando alia coniectura esset in contrarium: nam*

tunc

tunc cessat talis præsumptio pro officiali. Et propterea, si officialis semel aliquid iniustè fecit, præsumitur quòd uelit factum suum tueri, quacunq; uia poterit, secundùm Innocē. *in cap. ij. de arb. & in c. diuersis, infrà, de cler. coniug.* Idem *si fecit aliquid contemplatione potentioris, uel aliter ad se non pertinens, semper fit præsumptio contra eum. c. bene quidem. in fin. 96. distinct.*

PRAESVMPTIO XVI.

1 *Præsumitur pro iuramento, ut quilibet iuret ueritatem.*
Iuramento asserentis statur in his quæ dependent ab animo. ibid.
2 *Iuramento asserentis an stetur in his quæ dependent ab animo, quando aliqua præsumptio est contra asserentem.*
3 *Præsumitur pro dicto testis iurati.*
4 *Pluralitas actuum præsumitur, ne testes incidant in periurium.*
5 *Præsumitur pro ijs qui iurant à principio eorum artem fideliter exercere, & eorum libri rationum faciunt semiplenam probationem quo ad tertium.*

1 DEcimosexto. †*Præsumitur pro iuramento, quòd aliquis non iuret nisi ueritatem. l. final. C. ad legem Iul. repet.* Et *propterea, in his quæ dependent ab animo, statur iuramento asserentis, ut est gloss. in §. aliæ. Inst. de actio. & in c. significasti. ubi moder. infrà, de homici.*

¶ADDIT. Quamuis illa glo. in verſ. aliæ. ſub §. ſed iſtæ. de actionib. ad hoc communiter allegetur per Doct. tamen nō videtur loqui de iuramento, vt etiam aduertunt Ang. Aret. & Iaſo. ibi. Habemus tamen alias gloſſas magis expreſſas in iure, videlicet in l. j. C. ad leg. Cornel. de ſic. vbi an quis occiderit animo occidendi, nec ne, ſtatur iuramento occiſoris, quia hoc conſiſtit in animo. & gloſſ. in l. at qui natura. §. cùm me abſente. in glo. mag. vbi Bar. ff. de neg. geſt. glo. in l. j. §. hoc interdicto. in verbo, vſus. vbi Bart. de itine. actuq; priu. gl. in l. ſi cui. §. ijſdē. vbi Bolog. in interpretationibus poſt Bald. ff. de accuſa. Gloſſ. notabilem in c. propoſuiſti. 82. diſtinct. in verb. non probatur. & in c. qui & humanis. 22. q. 2. & in c. ſi verò. ij. de ſententia excommunicationis. & in ca. præſentium. de teſtib. & in capitul. *pastoralis.*

pastoralis.per illum text.de except.Bartol.in infinitis locis relatis per Ias.in d.§.sed istæ.Et vltra concord.ibi per eum traditas adde Oldr.consi.286.in electionis negotio.Ang.cõsi.314. viso.Anchar.notab.consil.159.rationes.in fin.& consi.174.do minus Lazarius.Ro.egregiè consi.398.vt clarior. in fi. vbi pulchrè.& consi.76.in causa nobilis.col.2.& consi.102.super eo. & consi 320.hæc istorum.& consi.481.præsentis.in fi. aliquid per Are.in c.1.col.3.de accus.Floria.in l.j.§.fin autẽ.ff.si quad. paupe.fe.dicatur.Cepoll.consi.24.visa accusatione.col.penul. Deci.consi.160.in causa monasterij.Ex quibus locis habes bene roboratã authoritatibus hanc decisionem,quòd in his quæ consistunt in animo,vt puta bona fide,scientia,vel ignorantia, & similibus,statur assertioni vel negationi alicuius cum iuramento.

Quod intelligit Bart.in l.inter omnes.§.rectè.ff.de furtis.procedere,†nisi aliqua esset iuris præsumptio contra asserentem.l.si non conuitij.C.de iniu.Declara ut ibi per eũ. quem sequitur Felin in d.c.significasti.& in ca.inquisitionis.§.ij.in secunda col.de accus.& in c.ij.de calum.col.iij. Iason in §.sed istæ.colum.xxxiiij. Instit.de actionib. Sed tu aduerte,quia ista limitatio nõ uidetur uera. Et primò cõtra eam est text.in c.fin.infrà,qui matrimonium accus.poss. ubi quando fit publicè denuntiatio seu proclama,præsumitur quòd quilibet sciat,ut ibi dicitur, & tamen admittitur probatio ignorantiæ per iuramentum. Et propterea dicit Bald.in l.ij.§.pen.in fin.ff.si quis cautio.quòd si quis citatus sit absens à domo,stabitur iuramẽto eius,an citatio peruenerit ad eius notitiam. quæ opinio optimè probatur in d.c.final.licet Iason in d.§.sed istæ.eam reprobet, & male. Secundo in contrarium facere uidetur, quia lex præsumit pro sententia lata per iuramentum iudiciale: & consequẽter,quòd uictus non habeat aliqua instrumenta,unde tueatur ius suum: & tamen contra talem præsumptionem, ad rescißionem sententiæ,admittitur probatio per iuramentum,

tum, quòd instrumenta de nouo superuenerint, secundùm Bartolum *& Doct. in l. admonendi. per illum text. ff. de iureiuran. & facit text. in c. pastoralis. infrà, de except.* Tertio *in contrarium facere uidetur communis doctrina posita in c. nouit. suprà, de iudi. ubi in denuntiatione euangelica statur iuramento denuntiantis, etiam non concurrente alia suspicione, quòd solus solo denunciauerit, ut abstineat à crimine: & tamen contra talem denuntiantem est præsumptio iuris, quòd talis denuntiatus sit innocens, quia quilibet præsumitur bonus, ut suprà uidimus.* Quarto *facit ratio: quia admissa ista limitatione, nūquam admitteretur probatio per iuramentum. Nam aut lex præsumit pro actore, & non est opus quòd iuret, ex quo habet præsumptionem iuris quæ transfert onus probandi in aliūm. l. siue possidetis. C. de probat. Aut præsumit pro reo, & tunc actor non posset iurare: & actore non probāte, lex semper præsumit pro reo. l. Arrianus. ff. de actionib. & oblig. l. qui accusare. C. de edendo.* Sed tamen *saluando* Bartolūm *dic, quòd eius opinio procedit, quādo præsumptio iuris est efficacior & uerisimilior, quàm illa quæ oritur ex iuramēto: nam tunc non staretur iuramento, aliàs sic. l. diuus. ff. de integ. restit. & ita intelliguntur supradicta.*

¶ADDIT. Hanc autem decisionem, quòd in ijs quæ cōsistūt in animo, stetur iuramento asserentis, limitat Ias. quatuor mòdis in d. §. sed istæ. de actio. in glo. magna. versic. in primis ergo limitat istam &c. & Feli. in c. significa. de homi. Vltra quos tu limita, vt procedat in ijs quæ sunt parui præiudicij: secus autem si ageretur de magno præiudicio. ita limitat Paul. de Lya. in Clemen. constitutionem. de elect. & Domin. de S. Gemi. in c. eos. de temporibus ord. in sexto. Abb. in c. quosdam. de præsumptionibus. extra. Felinum in c. cognoscentes. col. penultima. versiculo, fallit tertiò. de constitutionibus. & Hippol. Marsil. singulari 655. memoriæ.

3 †Et ex hac præsumptione infertur, quòd etiam præsumatur pro dicto testis, ex quo ipse solet iurare. c. tuis. suprà, de testib. & per Felin. in d. c. quoniam contra. in antepenu. col. Vnde †ne inducatur in illis periuriũ, præsumitur
4 potius geminatio actus. c. cùm tu fili. suprà, de testi. per Bart. & Doct. in l. ij. C. de bon. possess. secun. tab. & ita tenẽt oẽs.

Sed mihi uidetur contra hanc opinionem esse tex. in l. fi. C. de rebus credi. ubi si quis iuret sibi deberi legatum seu fideicõmissum, reperto deinde testamento in quo de hoc nihil sit scriptũ, præsumitur periurus: & tamẽ debuisset lex interpretari quòd fecisset aliud testamentum, in quo sibi relinqueretur, ad finẽ euitãdi periurij. Potes respondere, periurium magis præsumi in parte quæ agit de pprio lucro, quàm in testibus, qui pro sola ueritate attestantur, nec aliquam utilitatem consequuntur. †Ex eadem præsumptio
5 ne etiam infertur, ut præsumatur pro ijs qui à principio iurant exercere artem suam legaliter: & propterea rationes & libri istorum facerẽt semiplenam probationem quo ad tertiũ. l. quedã. §. numularios. ff. de edend. ubi not. & Bar. in l. nuda ratio. in pen. col. ff. de donationib. quod est summè notandum pro gabellarijs, thesaurarijs, & mercatorib. de quo latè per Ias. post alios in repetitio. l. admonendi. in xij. char. ff. de iureiur. Et propterea lex etiã præsumit pro milite, quòd reipublicæ causa absit, unde restituitur in integrum. Et ratio est, quia à principio antequã assumatur ad militiã, iurat. secundùm gl. in l. penul. ff. ex quib. cau. maio.

PRAESVMPTIO XVII.

1 Præsumitur pro matricula.
2 Matricula probat quem esse de numero eorum qui debent matriculari.
3 Aestimum commune facit in dubio pro se præsumptionem.
4 Frater si emat proprio nomine aliqua bona, & deinde in catasto cõmunis

munis fecit prædium describi tanquam commune cæteris fratribus, sibi præiudicat.

5 *Notarius an quis præsumatur ex eo, quòd reperitur descriptus in matricula Notariorum.*

1 DEcimoseptimo.† Præsumitur pro matricula.l.matriculam,in uerb.diuali probatoria.ubi Bart.C. de agē.
2 in reb.lib.xij.Et sic † probat matricula quē esse de numero eorum qui debēt matriculari.Et idem not.Barto.in l.petitionem.C.de aduo.diuer.iudi.Et idem tenēt Bal.Pau. de Castro,Rom.& Corn.in l.scriniarios.C.de testa.milit. Fa=
3 cit etiam in simili,† quia in dubio præsumitur pro æstimo cōmuni.l.fi.ubi Bart.C.de præd.min.lib.xj.l.cēsualis.C. de donat.l.forma.§.j.& quod ibi not.ff. de censib. Et dicit Ang.& Io.de Plat.in l.rura.C.de omni agro descr.per il=
4 lum text.† quòd si frater emit aliqua bona ꝑprio nomine: deinde in catasto cōmunis fecit illud prædium describi tanquam commune cæteris fratribus,quòd sibi præiudicabit, & censebitur cōmunicatum.allegat etiam l.solennibus.C.
5 de rei uend.Et hæc præsumptio facit ad quæstio.† an præsumatur quis Notarius eo ipso, quòd reperitur descriptus in matricula Notariorū.Et uidetur quòd sic, prout tenent Bal.Salic.Rom.Paul.& Corn.in d.l.scriniarios,Bald.in l. ij.ff.de offic.præt.& in l.ij.col.ij.C.de senten.Ang.consil. 140.quidam Matthæus,Lud.Roma.in l.in ista. in 9.col.ff. de uerb.oblig.& Ias.in d.l.Barbarius.in quarta limita. ubi appellat istam ueram & cōmunem opinionem. Contrarium tenuit Mart.Silima.quem refert & sequitur eius discipulus Ioan.Andre.in additione Speculatoris, titulo, de instrument. edi.§.restat.in uerbo,& scias.per legem Herennius.ff.de decur.iuncta glo.ubi quamuis fuerit quis descriptus in albo,nō tamen præsumitur decurio.Nam si ma

tricula induceret quasi possessionē officij, prout dicūt præfati Doct. debuisset in illo casu habere locum præscriptio. Et ita debet induci illa lex, ut tollatur responsio Rom. in d. l. in illa. Mouetur etiam alia ratione: quia matricula est tanquam instrumentum asserens rem de præterito factam, unde illi nō statur. auth. si quis in aliquo. C. de eden. Et istā opi. dicit de iure ueriorem Alber. de Ros. in l. cū precibus. col. j. C. de fide instru. Et idem expresse approbant But. Innoc. & Feli. in c. j. suprà, de fid. instrum. & Alex. in d. l. scriniarios. & dicit ibi Rom. quòd nō auderet consulere contrariū. Et sine dubio, puto quòd hæc opinio sit uerior, quia matricula cùm sit instrumentū inter alios factum, nō inter eum qui habet autoritatem constituendi Notariū, non debet facere præsumptionem sufficientem ad transferendum onus probandi, sed solùm quādam suspicionem, ut habetur in l. ij. C. de eden. Vnde possunt concordari opiniones secūdùm Anto. de But. Alex. & Feli. ut si loquamur in matricula, confecta de autoritate superioris, qui potuit Notariatū cōferre, procedet prima opinio, quòd præsumatur pro ea. Si uero est cōfecta ab alijs, quibus nō cōpeteret talis facultas, tunc matricula solùm faciet quandam suspicionem, nō autem probet titulum. Et propterea quāuis Notarij in aliqua ciuitate constituant collegium, & habeant matriculā, tamen talis matricula non probabit quem Notariū, ex quo ipsi non habent autoritatem creandi, sed talis autoritas est reseruata Principi, ut habetur per Innoc. in c. cùm P. tabellio. de fide instru. & Bartol. in l. nec ei. ff. de adopt.

1
2
3

PRAESVMPTIO XVIII.

1 Dei memoriam habentes, non præsumuntur ad tutelas & curas libenter accedere.

2 Religiosi non possunt curas aut tutelas accipere, nisi cum superioris licentia: fratres minores autem nec cum licentia accipere possunt.

Religiosi

9 *Religiosi si ferant arbitramenta, seruari debent, licet ipsi male faciant compromissum acceptando. Et quid in fratribus minoribus.*

1 *DEcimooctauo. †Præsumuntur qui Dei memoriam habent, ad tutelas & curas non libēter accedere. §. quoniam autem. in authen. ut qui oblig. Et est ratio, quia ista satis deuiant hominem à contemplatione diuina. quod nota contra religiosos assumentes in se executoris officium uel*
2 *arbitratoris. Et † ex hac ratione fuit introductum, ne illa officia assumerent sine licentia superioris. c. ij. de testa. in sexto. Clemen. religiosus: de procurat. licet fratres minores nō possint, etiam cum licentia. Cle. exiui. uersic. item quòd executiones. de uerbo. signifi. & consuluit Bald. consil. 313. in quinto. Alexan. consil. 80. in quinto. Soci. consi. 99. in tertio. Et cùm istud sit simpliciter prohibitum propter hone-*
3 *statem, sequitur † quòd si ferant arbitramenta, debeant seruari, licet à principio malè fecerint compromissum acceptando, secundùm Feder. de Senis consi. 293. factum tale. in fin. Rom. consi. 409. quo ad primum. in secundo dub. sequitur Felin. in c. decernimus. in ij. col. de iudic. Iaso. in l. patre furioso. in iij. col. ff. de his qui sunt sui uel alie. iuris. Sed istud dictū pōt procedere in alijs religiosis, nō in fratribus minoribus, ex quo d. Clemen. exiui. habet in fine clausulam prohibitiuam & pœnalē, unde actus redditur nullus. l. nemo martyres. ubi Doct. C. de sacrosan. eccle. & in l. non dubium. C. de legi. Item illa Clemen. continet eorum regulam, unde contrauenientes cōmittunt contra uotum suum solenne, quod fit per professionem, unde actus non debet esse alicuius effectus. c. rursus. qui cleric. uel uouen. c. j. de uoto. in sexto. Et illa opin. est expreße contra intentionem Baldi, Alex. & Socini in præallegatis consilijs, qui dicunt ista arbitramenta non tenere, non simpliciter per illā rationem,*

quòd prohibeătur propter honestatem, sed propter necessitatem regulæ, quæ eos arctat, & quia sunt penitus mortui mundo. Nec etiam Feder. de Senis in d. cōsilio audet hoc firmare, sed simpliciter dicit, forsitā attētari: & dicit uerū in casu suo, uidelicet in executore, quando est facta executio approbata à partibus, ut ipsi loquuntur: & hoc habet in se aliquid rationis: secus in arbitramento, à quo aliquis reclamat. c. nisi essent. ∫. de præben. Et in simili casu contra Feder. dicit Decius in d. c. decernimus. se consuluisse unà cū Francis. de Aret. & ita resideo. Et ad dictā præsumptionem adde quod no. Bar. in l. nemo potest. in quarta opposi. ff. de leg. j. ubi dicit, quòd præsumitur quòd uir catholicus adeat hæreditatē, etiā quòd inde non speret aliquod lucrū: habebit enim satis cōmodi à Deo, quia facit pium opus, uoluntatem defuncti exequendo. §. si uerò expreßim. in auth. de hæred. & Falcid. & inde infert ad rationem, cur hodie testator poßit prohibere detractionem Falcidiæ: de quo dic ut ibi per eum.

PRAESVMPTIO XIX.

1 Electus ad officium, præsumitur dignus & sufficiens. Infertur ad Papam, episcopum, sacerdotes, magistratus, doctores &c.
2 Doctor præsumitur sufficiens.
3 Præsumitur pro peritis in arte.
4 Electio alicuius si fuerit caßata, præsumitur in dubio caßata uitio fortunæ, non personæ.
5 Electus in officium, si reperiatur insufficiens, potest remoueri.
6 Medicus insufficiens potest reprobari.
7 Doctor q alias fuit sufficiēs, nūc aūt propter senectutē uel infirmitatē reperitur insufficiens, an poßit reprobari. Et quid in aliis officiis.

1 DEcimonono. †Præsumitur pro electo ad aliquod officiū, q. sit dignus & sufficiēs. Et propterea præsumitur pro sanctimonia & integritate Romani Pon. quē apex tantæ dignitatis attollit. c. non nos. iiij. dist. Itē præsumitur

tur pro episcopo & sacerdotibus.xj.q.iij.absit. Item magistratibus,ut in aut.ut defun.seu fun.in prin.& suprà uidi
2 mus. Itē † præsumitur pro Doctore,q̄ sit sufficiēs.l.unic. C.de profes.qui in urbe Const.li.xij.& in l.j.§.ideoq;.C.de Iusti.Cod.cōp. Item præsumitur pro eo qui publicè deputatus est alicui officio,q̄ ipse nec fallat, nec fallatur.l.ij.C.
3 de pōderatorib.& [illegible] illa.li.x. Et generaliter,† præsumitur pro peritis in arte,& propterea illis creditur.l.semel.C.de re milita.lib.xij.Bald.in d.c.cum inter Canon. de elect.per moder.in l.j.§.fin.ubi latè diximus.ff. de uer.obli.

¶ADDIT. Adde tex.vbi notat Bar.& allegat concordan. in l.j.circa princip.ff.de ventre inspiciē.& idē Barto.in proœm.ff. per illum text.circa finem prin.& Barto.etiam in l.fin.vbi multa congerit Hippol.Marsil.ff.ad legem Corne.de sicar. Alexā. consilio 179.visa scriptura.colum.3.lib.2.

4 Et dicit Ab.post alios in c.sup eo.in fi.suprà,de ele.q̄ † si electio alicuius sit cassata,præsumitur in dubio cassata uitio fortunæ,nō aūt psonæ:quia hæc interpretatio est benignior.l.si præses.ff.de pœn.fa.gl.in §.suspectus.Institu. de suspect.tut. Adde etiā quòd præsumitur pro electo,q̄ sit gratus eligēti,& cogēte reuerentia eius uoluntatibus obediat.octaua q.ij.c.illud. Et si princeps eligit aliquos ambasiatores,præsumitur pro sufficiētia ipsorū,& q̄ sint grati principi,ut est tex.in epist.inter claras.§.liquet. in fi.C.de summa tri.& fid.cat.& ibi Alb.de Ros. not. Supradicta
5 tū præsumptio recipit probationē in contrariū:unde † tales si probētur insufficiētes, debēt remoueri.l. ut gradatim.§. reprobari.ff.de mu.& ho. Et ideo si prælati sunt insufficiētes,debēt deponi,ut est gl.cōiter approbata in c.j.in uer. insufficiētē.de renū.li.6.Quod tū nō pcedit in Papa ut ibi.
6 † Et medic⁹ insufficiēs reprobatur.l.sed ut reprobari.ff. de excu.tu.ubi Nic.de Nea.& Bal.Idē in Doctore.ut est tex.in

l.ij.C.de profeff.& medi.lib.xj.Abb.in c.in fui. de magift. & in c.cum uenerabilis.in fi.ubi moder.de excep.& quod not.Bart.in l.nunquid.in fin.ff.fi cer.pet.Et iftud nō habet dubium,quandò à principio fuerāt infufficientes & indi=
7 gni. †Sed pone,q semel fuerint sufficientes,sed nūc non sunt,forte propter senectutē,uel aliam infirmitatem.Et uidetur adhuc debere reprobari,ut est text.in l. si quos iudices.C.de offic.præfect.præto.& ibi Alber.de Rof.& Sal. ubi iudices propter longā infirmitatē debent remoueri:& quod notāt moder.in c.si pro debilitate.suprà,de offic. deleg.& in l.j.ff.de offic.eius cui &c.& in l.si longius.ff.de iudi. In contrariū fa.text.in c.quāuis trifte.feptima q.j. & ibi Archid.& quod not.in c.j.j. de paroch. ubi episcopi quamuis inhabiles propter infirmitatē, nō remouētur: fa.quod not.Bart.in l.j.§.diuus.per illū tex.ff. de uari. & extraord.ubi debetur merces aduocatis & iudicibus,dummodo per ipforū uoluntatem non ftet quò minus feruiant.

Puto diftinguendū.Aut enim loquimur de officio quod magis datur propter dignitatē,quàm propter onus annexum,& quod eft natura fui perpetuū,& tunc non debent propter infirmitatē feu inhabilitatem fuperuenientem remoueri.facit c.grandi.de fupplen.neglig.prælat.in fexto. Aut loquimur de officio quod datur principaliter ꝑpter exercitiū,puta de officio iudicaturæ, & tūc procedit.d.l. fi quos. Debēt tñ habere integrū ftipēdiū illius anni quo fuperuenit inhabilitas.§.diuus.& quod ibi Bartol.not.Item fi diutius fuerint in feruitijs principis,& in illis confenuerint,fpectat ad eius curam prouidere, ne in fenectute indigeant.l.Lucius.ibi,ueteranis in præmiū aſsigna.ff.de euit.

PRAESVMPTIO XX.

1 Præfumitur pro inuentario. Vnde fi hæres inuentarium in iudicio exhibeat,

exhibeat, & dicat non esse alia bona in hæreditate, creditores uerò & legatarij contradicant, statur inuentario, nisi probent alia extare.
2 *Negatiua ut possit partis assertione probari, iuxta glo. l. cum lege. de probat. an requiratur quòd cum assertione concurrat iuris præsumptio, aut aliqua coniectura.*

1 *VIgesimo.† Præsumitur pro inuentario. Et propterea si hæres illud exhibeat in iudicio, & dicat non esse alia bona in hæreditate, creditores uerò & legatarij contradicant, stabitur inuentario, nisi ipsi probent alia extare. l. scimus. §. licentia. C. de iure deli. ubi* Bar. & Docto. *Et dicit* Ioan. de Imol. Alex. & Iason. *in l. si constante. ff. solu. mat. quòd istud est, quia aliàs sequeretur, quòd hæres subtraxisset bona hæreditaria, quod delictum non debet præsumi. l. meritò. ff. pro socio. & ita tenent* Alex. & Aret. *in l. in illa. in penult. col. ff. de uerb. oblig. Et propterea concludit* Ias. *in d. §. licentia. & in d. l. si constante. in prima quæst.* Bart.
2 *quòd gl. in l. cum de lege. ff. de probat. uolens † negatiuam probari per assertionem partis, non habet locum, nisi cum tali assertione concurreret aliqua præsumptio iuris. Sed tu aduerte: quia si intelligamus de uera præsumptione iuris, illa ex se absq; alia assertione transfert onus probādi. l. siue possidetis. C. de probat. & uidimus suprà in prim. & sic illa gloss. nobis seruiret de nihilo, quæ tamen uidetur communiter approbata, ut per* Doct. *in d. l. si constante. &* Alexā. *in rub. ff. de noui ōpe. nunt. col. pen. &* Franc. de Curt. *consil. 27. col. 8. & seruatur in practica, ut per* Bald. *cons. 318. in primo. Item non esset aliqua differentia inter probationem affirmatiuæ & negatiuæ, & tamen* Bar. & Docto. *in d. l. in illa. propter difficultatem probationis negatiuæ admittunt istam probationem per assertionem. Vnde intellige dictum* Iaso. *procedere, etiam quando cum assertione partis concurrit aliqua præsumptio leuior, quàm sit præsumptio iu-*

ris: & sic, dummodo concurrat aliqua suspicio seu coniectura. Et istud necessariò infertur ex ratione Doct. dum dicunt istud esse in casu d. §. licentia. quia aliàs præsumeretur delictum. d. l. meritò. Nam præsumptio oriës ex d. l. meritò. non est sufficiens ut operetur in præiudicium tertij, secundùm gloss. in c. statutum. §. cùm uerò. de rescript. in 6. & per Fel. in c. cùm in iure. de offi. dele. & suprà uidimus. Sed est in tali casu simplex suspicio, & tamen sufficit iuncta assertione, quo ad probandam negatiuam. Et propterea dum Iason in d. §. licentia. dicit quòd in practica usus est simili cautela, ad probandũ quòd aliquis mortuus esset nullis relictis filijs: putarem istud procedere, quando aliqua suspicio pro hoc esset, puta quia adessent aliqui testes de auditu uel credulitate, qui faciunt saltem suspicionẽ, ut per Ias. in rub. ff. de iureiu. in 7. limit. Idem si nũtius missus ad loca in quibus uerisimiliter deberet extare fama, de hoc referret non esse aliquam famam. arg. no. per Bar. & Doct. in d. l. in illa. & nota, quia quotidiana.

PRAESVMPTIO XXI.

1 *Dispositio quælibet præsumitur esse uera.*
2 *Error non præsumitur, nisi probetur. Et ut probetur error. ibid.*
2 *Minor præsumitur errore confessus delictum, quando alia probatio non aderat.*
3 *Confessio si statim reuocetur, non est opus probare errorem.*
4 *Mulier si ex confessione damnificetur, an præsumatur potius iuris error, quam donatio.*
5 *Confessio negatiua quam pars non acceptauit, potest reuocari prætextu erroris: secus si pars acceptauit.*
6 *Confessio non acceptata an probet.*
7 *Renuntiatio non acceptata non iuuat.*
8 *Confessio non inducit nouum contractum, sed eum qui iam inductus est probat.*
9 *Confessio facta parte absente, facit semiplenam probationem.*
10 *Confessionem factam à parte, uidetur pars tacens acceptare.*
11 *Confessio acceptata an possit reuocari.*

Recog

11 *Recognoscens rem propriam in emphyteusim uel censum etiam ab ecclesia, præsumitur errore hoc facere. Intellige & declara ut numero 13.*

Recognitio facit præsumi dominium esse illius cui recognoscitur. ibi.

1 *VIgesimoprimo. † Præsumitur quælibet dispositio esse uera.l.j.ubi Bal.C.de fal.cau.adiec.lega.Et consequenter,error nõ præsumitur nisi probetur. l.si post diuisionẽ. C.de iur.& facti ignor.Probatur autem ex antecedentibus & subsequentibus,ut per Bar.in l.errore.C.de testa.*

¶ADDIT.De probatione erroris in vltimis uoluntatibus,vide amplißimè Vitalem de Cambanis,in tract.clausul.folio 42. vers.sequitur qualiter probetur error in vltimis voluntatibus.

Item si probetur rem aliter se habere.d.l.si post diuisionem.declarando ut per Bar.in l.non fatetur.ff.de confeßis. & Doct.in c.fi.suprà eod.tit.

¶ADDIT.Et per Decium no.cons.408.in præsenti.per totũ.

Item in aliquibus casibus probatur eo ipso,quòd nõ pro
2 *batur contrarium.ut in minore † confitente delictum, quando alia probatio non aderat,ut per Doct.in l.certum.§. in pupillo.ff.de confeßis.& per Alex.in l.nam & postea.§.si*
3 *minor.ff. de iureiur.& in cons.116. in secundo.Idem † quãdo confeßio incontinenti esset reuocata:nam tunc nõ esset opus aliter probare errorem.gl.in c.fi.in uerbo, iusta causa.de iureiur.in 6.per Iaso.in l.error.in ij.col.C.de iuris et facti ignor.*

¶ADDIT.Et Alex.cons.92.viso & opportunè &c.col.fi. lib.5. & cons.87.quamuis.eod.lib.vbi limitat, nisi fuisset redacta in scriptis: tunc enim non posset reuocare, nisi docto de errore. per iura & autoritates copiosè per eum.

Idem quando constaret aliquem in una parte confeßionis iuratæ errasse: nã de facili debet iudex credere eum etiam in alia idem fecisse.arg.l.si ex falsis.C. de transact. &
4 *ita dicit Com.consi.cliiij.in ult.col.Idem † in muliere confi*

ten

tente aliquid, dum damnificaretur. Nam potius in ea præsumitur iuris error, quàm quòd uelit de suo donare. arg. l. cũ de indebito. ff. de probat. & ita tenet Com. cons. 37. in fin. de quo tamen dicendum est ut per Bar. & Doct. in l. fi. C. de iur. & fac. igno. Aret. cons. cxiiij. in fin. Idem† in confeßione negatiua, quam pars non acceptauit, secundùm Bal. in l. non solùm. in prin. in ult. col. ff. de procur. Vbi uerò pars acceptasset, qualibet confeßio generaliter non potest reuocari prætextu erroris, ex quo dicitur ius quæsitũ parti, secundũ Bal. in l. Gallus. §. quidã rectè. in ij. col. ff. de lib. & posthum. Rom. Aret. & Moder. in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de uerb. oblig. Alex. cons. xc. ferè omnis. in j. uol. Et ex hoc dicto ponderat Ias. in d. l. error. quòd confeßio licet non acceptata teneat ex se, nisi probetur error. quod nõ admittitur ubi sit acceptata, secundũ supradicta. Sed uideamus de ueritate utriusque dicti.
6 *† Et quòd confeßio non acceptata non probet, uidetur tenuisse Cyn. in l. j. in 6. quæst. C. de confeßis. & ibi Salic. in 15. oppos. & in l. generaliter. in 6. quæst. C. de non num. pec. cum concord. per Ias. in d. l. error. & in l. postquam liti. C. de pact. Fel. in c. si cautio. de fide instr. & in c. capitulum. in 15. col. de rescript. & est diffusum consilium Francis. de Cur. cons. 77. incip. super articulo. Mouentur omnes: primò, quia confeßio requirit simultaneum consensum utriusque partis: quod ostenditur arg. illius dictionis, Cum: dicitur enim ab illa dictione, & à uerbo, faris uel fare fatur, secundùm eos.*

¶ADDIT Et Alex. cons. 212. ponderatis his. col. 6. vers. alia ratione. lib. 6. & cons. 111. viso superiore. col. penu. nu. 5. & 6. lib. 3. vbi etiam asseuerat hac ratione confessionem non acceptatam non probare. & cons. 20. in causa. lib. 4. vbi autoritatibus comprobat. & cons. 82. eod. lib. Et Hippol. Mars. latè autoritates adducit in rub. de probat. nu. 113. & latius in l. de vno quoque. nu. 125. &c

115.& sequen.de re iudic.vbi infinitas autoritates adducit, ibi videto.

Sed ista ratio non est uera, quia imò deducitur à uerbo Confiteor.nec est differentia, siue quis dicat fatetur, siue cõfitetur.l.ij.ff.de confeß. Secundò, quia in confeßione quasi contrahitur.l.de ætate.§.qui interrogatus.ff.de interroga. act.sed in quasi contractu consensus exigitur.l.obligationũ substantia.§.j.ff.de act.& oblig.Sed tu respõde, quod respectu confitentis requiritur cõsensus:& ita loquitur d.§.qui interrogatus,non respectu partis.Et dato quod consensus utriusque requiratur, debet sufficere acceptatio, etiam ex postfacto, sicut in contractibus, qui regulariter non uitiantur per interuallum.l.si stipuler.in fin.ff.de uerb.oblig. Tertio ad-
7 *ducitur, quòd † renuntiatio non acceptata, nõ iuuat, secundùm Bal.in c.cùm uenissent.in iiij.col.de cause.poss. & proprie.& in l.iij.& in iij.not.C.de repud.hæred.& quod no. Bart.in l.postquam liti.C.de pact.*

¶ADDIT. Et Hippo.Marsi.in rub.de probat.nu.114.

Sed responde, quòd dato quòd istud sit uerum, non tamẽ facit in proposito: quia eo ipso quòd pars uult uti tali cõfeßione, satis dicitur eam acceptare. Nec Bal.requirit quod acceptetur incontinenti, sicut nec Cyn.in d.l.unic.in 6.quæst. & infrà declarabo. Cõtrarium ergo est uerius: pro qua o-
8 *pinione primò facit, quia † confeßio nõ inducit nouum contractum, sed eum qui iam inductus est probat, & sic succedit loco probationis.l.Publia.§.fin.ff.depos.Floria. in d.l. cùm de indebito.§.fin.Doct.in l.inter chartulas.ubi Iacob. Rebuf.C.de iure fisci.lib.x.Vnde sicut probatio non requirit acceptationem, imò ex quo dependet à iure publico, satis est quòd inducatur à parte: ita confeßio satis est quòd à parte probetur: & eo ipso quòd pars allegat in sui utilitatem,*

tatē, dicitur eam acceptare: sicut in simili dicimus de præsumptione legis, quæ etiam ipsa releuat ab onere probãdi, sicut confeßio, ut habetur in rub. suprà, de probat. Et satis est quòd allegetur à parte. l. si adulterium. §. idem Pollioni. ubi Bar. ff. de adul. Quamuis ergo Doct. antiqui requirant acceptationem confeßionis, non tamen uolunt quòd fiat in continenti: imò satis est quandocunque pars alleget, an ea uti uelit. Secundò pro ista opinione adduco doctrinã Bart. communiter approbatam, in l. admonendi. ff. de iureiu. ubi
9 *uoluit † quòd confeßio facta parte absente, faciat semiplenam probationem: ergo si pars sit præsens, debet plenè probare, quamuis non acceptata, aliàs sequeretur absurdum, quòd plus operaretur si fieret parte penitus absente, quàm præsente.*

¶ ADDIT. Accedat quod voluit Imol. in c. si cautio. de fide instru. quem ibi refert & sequitur Fel. col. ix. vers. vndecimo fallit. & Hipp. in rub. de proba. nu. 96. quod licet confeſsio facta abſente parte non probet, tamen ſi abſente parte aliquis confitetur coram aliquo ſe debere certam pecuniã alicui, & ille coram quo fit confeſsio acceptet pro abſente & nomine abſentis illam confeſsionem, ſi demum abſens ille ratificet, illa confeſsio probat & obeſt confitenti: quod probant & confirmant iuribus vt per eos. Adde etiam eundem Hippo. in l. ſi quis ne quęſtio. nu. 128. ff. de quæſtionib.

Tertio adduco doctrinam Bar. in l. j. ff. de pac. ubi si promitto tibi præsenti & tacenti, tamen est pactum, non pollicitatio: quia lex præsumit tacitum consensum, ex quo agitur de utilitate tua. l. qui patitur. ff. mand. & est communis conclusio in rub. ff. de uerb. oblig. Ergo idem debemus dice-
10 *re in confeßione, † quia pars tacens uidetur eam acceptare & consentire. Et per istam rationem hoc tenuit Alex. in d. l. iij. C. de repud. hæred. licet Franc. de Curt. in d. cons. 77. non bene aduerterit ad fundamentum ipsius.*

ADDIT.

¶ ADDIT. Sentire etiam videtur Deci. conf. 146. col. ij.

. Idem expresse tenuit Abbas in c. fin. in tertio notab. de success. ab intest. Soc. in cons. 128. in ij. col. Ioan. Bapt. de S. Seuerino in repet. l. admonendi. col. 67. ff. de iureiur. ubi dicit istud esse de mente omnium Canonistarum in d. c. fi. & puto quòd dicat ueritatem, ex quo in illo casu Doct. tenent quòd confeßio plenè non præiudicat, quia incidenter facta, non quia quòd non esset acceptata. Et si huic sententiæ adderemus autoritatem Bal. in d. §. quidam rectè. & aliorum in d. §. si quis simpliciter. ista secūda opinio quæ est uerior, haberet etiā longè plures autoritates pro se. Bene fateor, q quando iudex ex qualitate negotij & personarū deprehenderet talem confeßionem emanasse ioco, uel simulatè, tunc non probaret. Et isto casu procedit quædam ratio Sa

11 lic. in d. 15. oppos. Circa secundum dictum, † an confeßio acceptata poßit reuocari. licet Ias. in d. l. error. alleget Bal. tenentem quòd non, tamen Bal. & Doct. non ita simpliciter loquuntur, sed uolunt, quòd si sit acceptata, non poßit reuocari etiam incontinenti, nisi probato errore. & istud est uerius, & ita etiam tenent Aret. & And. Sicu. in d. §. si quis simpliciter. & ibi dixi.

¶ ADDIT. Et quòd confessio acceptata possit reuocari probato de errore, tenet etiam Alex. cons. 92. col. fi. lib. 5. vbi allegat Bal. in loco hic allegato.

12 † Reperitur etiam alius casus, in quo lex præsumit errorem absque alia probatione: uidelicet in eo, qui recognoscit rem propriam in emphyteosim uel censum ab alio, etiā si ab ecclesia: nam nisi expresse constet q istam recognitionem fecit, sciens rem esse suam, & uolēs transferre ius in alium, præsumetur recognitio per errorem facta, secundùm Spec. tit. de locato. in 8. col. uers. an quis soluens. per Alex. consi. lxix. in pen. col. in 5. & facit quod not. Bar. & Doct. in l.

in l. si rem aliquam. ff. de acquir. poss. Raph. Comen. consil. 165. Gaspar. cum similibus.

¶ADDIT. Vide præceptorem meum à Ripa, in d. l. si aliquam rem. nu. 34. vbi citat Corn. conf. 301. circa primum. lib. 1.

13 †*Quod intelligo, quando constaret esse recognoscẽtis: aliàs eo non constito, illa recognitio faceret præsumi q̃ dominium esset illius cui recognoscitur, nisi probaretur cõtrarium. secundũ doctrinam Bar. in l. cùm falsa. uers. quid si confiteor. C. de iuris & facti ignoran. Bal. in l. si certis annis. in 5. col. C. de pactis. Raph. Comen. consil. 187. in fi. Gui. Papæ. in decisione Delph. quæst. cclxxij. per totũ, cũ cõcor. per Ias. in l. ij. in 16. quæst. C. de iure emph. declarãdo ut nõ procedat quo ad tertium, ut per Soc. cõsi. 266. in 5. col. Cætera dic ut per Bar. in d. l. nõ fatetur. & Doc. in c. fi. de cõf.*

¶ADDIT. An per recognitionem præsumatur & probetur dominium in fauorem concedentis contra recognoscentem, vel eius hæredes, & an contra tertium possessorem, melius q̃ alibi vide Dom. meum à Ripa in d. l. si aliquam rem. nu. 38. 39. 40. & sequent.

PRAESVMPTIO XXII.

1 *Sententia lata contra absentem, præsumitur lata potius ob contumaciam, quàm quòd malam causam habeat. Declaratur nu. 9.*

2 *Statutum uolens patrem teneri ad pœnam pecuniariam pro filio homicida, non habet locum si filius sit damnatus ob contumaciam.*

3 *Notarius quamuis si in parte instrumenti falsum fecerit, totũ instrumentum corruat, si tamen ob contumaciam uigore statuti de falso damnatus fuerit, non corruit totum instrumentum.*

4 *Bannitus si commisit delictum irrogans infamiam, ubiq; (etiam extra territoriũ) infamis est, nisi per contumaciã tãtũ de delicto cõstet.*

5 *Bona damnatorum ob contumaciam, uigore statuti habentis eos pro conuictis & confessis, non censentur applicata fisco in consequẽtiam condemnationis.*

6 *Statutum uolens damnum emendari, intelligitur si prius constet de damno illato, non autem fictè per contumaciam accusati.*

7 *Sententia lata secundùm positiones confessas ex contumacia, potest pars probare contrarium: secus si lata sit ex confessione uera.*

Sentent

9 *Sententia lata propter contumaciam, non praeiudicat in alia causa, etiam inter easdem partes: nec praeiudicat alteri, etiam in casibus in quibus sententia solet praeiudicare.*

10 *Bannitus ob contumaciam, si deinde fuerit admißus, ad defensiones, poterit tamen absq; aliquo nouo indicio torqueri.*

1 *Vigesimo secundo.† Sententia lata contra absentem, praesumitur potius lata ratione cõtumaciae, quàm quòd malam causam habeat. l. Papinianus. §. meminiße. ubi* Bart. *et* Doct. *ff. de inoffic. testa. l. & ideo. ff. de euictio. quod dicit* Bar. *esse notandum ad multa. Et hoc primo facit ad id quod*
2 *no.* Bart. *in l. cùm filius. in prin. ff. de uerb. oblig. ubi† statutũ uolens patrẽ teneri ad certã poenã pecuniariam pro filio homicida, non habebit locũ si filius sit cõdemnatus de homicidio in contumaciam, dato quòd ex forma statuti contumaces habeantur pro confeßis & conuictis.* Et *ita etiam tenuit in disput. iij. incip. statuto* Perusinae *ciuitatis. & communiter approbatur, ut ibi per* Ias. *&* Corn. *cõsil. clxxxix. in primo. & consi cxliij. in secũdo. Secundo facit ad id quod not.*
3 Bald. *in l fina. C. de fide instru. † ubi quamuis* Notarius *si fecerit falsum in parte instrumenti, totum instrumentum cãcelletur: tamen si non constat de isto falso, nisi uigore condemnationis latae in contumaciam propter dictum statutũ, caetera sustinebuntur. sequitur* Riminal. *in l. si ex falsis. C. de transactio. col. fin. ubi declarat hoc dictum.* Tertio *facit ad id quod not.* Alber. *de* Rosa. *in lege, ex ea. ff. de postul. ubi*
4 *† si aliquis bannitus commisit delictum irrogans infamiam, etiam quòd tendat extra territorium, tamen semper cum infamia sequitur; sicut lepra leprosum. Si uerò non constat de illo delicto nisi per cõtumaciam, nõ erit infamis neq; in ipso territorio, prout latius firmat* Bart. *in l. ictus fustium. ff. de his qui not. infa.* Alex. *consil. cxiiij. in ij. uol.* Et *ultra praedictam rationẽ aßignatur alia ratio: quia talis censetur bã-*

nitus potius uigore statuti, quàm ex lege publici iudicij, ex quo omnia statuta sunt leges priuatorum iudiciorum, secundùm Bald. Ang. Salic. *&* Rom. *in l. ij. C. qui testa. fa. poss. cũ concord. per* Corn. *consil. xlij. in j. uol. unde tales non censentur infames, nec continentur in l. j. ff. de his qui no. infa. quæ lex loquitur de damnatis ex publico iudicio.* Et *propterea*
5 *inferunt, † quòd bona talium condemnatorum, in consequentiam condemnationis, non censebũtur applicata fisco, prout etiam tenuit* Ang. *in authen. bona damnatorum.* C. *de bonis proscrip.* Est *uerùm quòd contra hanc rationem tenet* Arc. *in l. eius qui. §. j. ff. de testa. quia licet statutum imponat nouam pœnam pro crimine publico, non tamen tale iudicium ideò definit esse publicum, secundùm* Bar *in l. j. ff. de public. iud. in ult. col. & uidetur statutum subrogari loco iuris communis, & habere eosdem effectus, ut ibi per eum.* Vnde *melior est ratio, quia d. l. j. loquens de cõdemnato, debet intelligi de condemnato uerè, non per fictionem statuti. l. iij. §. hæc*
6 *uerba. ff. de neg. gest.* Quarto *facit, quia † si statutũ uelit damnũ emendari, debet intelligi, si prius constet de damnio illato, non autem fictè per contumaciã accusati: secundũ* Rayn. *de* Forli. *in l. ij. ad fin. ff. ad Syllan. quem refert & sequitur*
7 Bal. *in l. si quãdo.* C. *unde ui.* Quinto *facit, † quia ubi sententia est lata secundùm posi tiones confessas ex contumacia, potest pars probare contrarium: secus si sit lata ex confessione uera, secundùm* Ant. *in c. si. suprà, de confessis. arg. gloss. in c. ex tuarum. de purga. cano. & idem tenet* Imol. *in l. creditor. §. iussus. ff. de appell. & latè per* Francis. *de* Aret. *con-*
8 *sil. 147. uisa cõsultatione. in primo dubio.* Sexto *facit, † quia talis sententia lata propter contumaciam, non parit præiudicium in alia causa, etiam inter easdem personas lege secũda. §. diuus. & lege, eius qui delatorẽ. ff. de iure fisci.* Quod *non*

non esset, si fuisset lata propter malam causam, ut per Bald. *in l. ij.* C. de eden. Corn. *consil. ccxj. in fi. in tertio uolumine. unde etiam talis sententia nunquam præiudicat alteri, etiam in casibus in quibus aliàs præiudicaret. l. qui repudiantis. in fi. ff. de inoffi. testamen. & d. l. & ideo. ff. de euict. gloss. in §. fina.* Instit. *de noxal.* Barto. *in d. l. cùm filius.* Bal *in l. j. in*
9 *6. quæst.* C. *ne fil. pro patre.* Declaratur † *supradicta præsumptio, ut licet talis contumax non præsumatur succubuisse propter malam causam, sed propter contumaciam, habeat tamen contra se etiam aliquam præsumptionem malæ causæ. argu. c. nullus. infrà eod ubi præsumitur contra eum qui dilationibus quærit subterfugere iudicium.* Et *facit illud quod notabiliter dicit* Bald. *in l. j. in 6. colum.* C. *de hæ-*
10 *re. instit. ubi* † *si aliquis sit bannitus in contumaciam pro aliquo crimine, deinde admittatur ad nouas defensiones, suberit tamen contra eum aliqua suspicio delicti, & propterea, etiam sine alio indicio, poterit torqueri. argumento legis, milites.* C. *de quæstio. l. ij. & iij. ff. de requir. reis. quod nota in practica.*

PRAESVMPTIO XXIII.

1 *Opus in suo faciens, an & quando præsumatur nocendi animo facere.*
2 *Opus in suo facere an alicui liceat, si ex eo facto alteri quàm sibi resultet utilitas, & alteri noceat.*
3 *Frater unus si uult uendere partem suam castri alicui extraneo, solùm ad æmulationem fratris, non potest, nec ualet uenditio.*

1 VIgesimotertio. † *Præsumitur si quis aliquod opus in suo agat, non nocendi animo facere. l. fluminũ § fi. & l. seq. ff. de damno infect.* Quod *intellige procedere, quando tale opus sibi facienti prodest: aliàs si nihil sibi prodesset, & alteri noceret, præsumeretur facere ut noceat, & nõ permitteretur, quia dolose ageret, secundùm* Ioan. Fab. Instit. *de*

leg. Fusia Cani. tol. & l. j. §. deniq; Marcellus. ff. de aq. plu. arc. & ita intelligitur. l. domum. ff. de regu. iur. & idem tenet Imol. in l. si in eo fundo. ff. de aq. plu. arcen. Et istud etiã uoluerunt Cyn. Rayn. & Salic. in l. altius. C. de seruit. & Paul. de Castr. in l. cum eo. ff. de seru. urba. præd. Barthol. Veronen in tract de seru. urb. præd. tit. de solo seu area. co. ij. uer. secundo fallit. & per Alex. consil clxxiiij. in ij. uo. Et hoc est utile ad multas quæstiones, de quibus ibi per eos. Et puto quòd etiam quælibet leuis utilitas erit cõsideranda, ad finem, quòd iste permittatur facere in suo quod uult. arg. l. res bona fide. ubi gl. ff. de contrahen. empt. & l. quamuis. C. de distract. pignor. Et ita intelligitur regula. l. nullus uidetur. ff. de regul. iur. nam iniuriam alteri non facit, qui utitur iure suo. Sed si aliqua utilitas sibi non resultet, non dicitur uti, sed abuti ad nocumentum tertij.

¶ADDIT. Materiã huius præsumptionis & limitationis eius, & quicquid hîc traditur, latius multò & copiosius quàm hîc tractat Do. meus à Ripa, in l. quo minus. colum. 5. & 6. nume. 25. cum pluribus seq. ff. de flumin. in illa quæst. Bar. an liceat domino fundi superioris ædificare ibi molẽdinum, cum damno molendini inferioris, cui aufertur vel diminuitur aqua. Vide ibi omnino copiose plures concord. & autoritates.

2 †*Quid autem si ex tali facto alteri resultaret aliqua utilitas, licet sibi nõ resultet? Putarem licitum esse facere in suo, licet alteri inde noceat. l. cũ in fundo. §. j. uer. quòd si uxor. ff. de iure dot. Nec obstat tex. in l. utrilis. §. si adierit. ff. de legatis præstan. quia respõdet Ioã. Fab. quòd ibi ille faciebat principaliter ut noceret huic, sed non ut prodesset alteri. Sed istud mihi nõ placet, quia diuinat. Vnde dic, quòd in isto casu ille nõ utebatur iure suo, ex quo edictũ prætoris simpliciter illi conseruauerat portionẽ suam, ut sibi prodesset, nõ ut alteri. Et propterea si admonitus adijt hæreditatẽ ut no-*

ceat

ceat emãcipato, debet teneri de dolo, licet prosit seruis. Pro opin. tamen Io. Fab. facit quod not. Bal. in l. j. in pen. quæst.
3 C. qui testa. face. poss. ubi dicit, quòd † si unus frater uult ex traneo, puta Veneto, uendere partem suam castri, si principaliter hoc facit ad æmulationẽ alterius fratris, nõ potest, nec ualet uenditio. l. quicunq; castellorum. C. de fund. limi tro. lib. xj. & in simili quod not. Bar. Pau. de Cast. & Moder. in l. ij. C. ne fiscus uel respub. & Ias. in l. serui electione. §. Labeo. ff de lega. j. Sed respõde quòd illud procedit in ca stellis, quæ natura sui præstant magnã securitatẽ uolenti of fendere, præsertim quando sunt limitropha, ut ibi dicitur: unde illud nõ est trahendũ generaliter ad quaslibet res, pro ut satis sentiunt Doct. in d. l. ij. & in d. l. quicunque. Cætera dic ut per Io. Fab. in dicto loco, & Bar. in l. ij. in iiij. col. ff. solu. matri. Lud. Rom. in d. l. fluminum. §. fin.

PRAESVMPTIO XXIIII.

Vigesimoquarto. Verberans seruũ communẽ, nõ præsumitur id facere causa iniuriæ alterius domini, sed potius iure suo. l. item apud Labeonem. §. si communem. ff. de iniur. Idem in fructuario uel proprietario tantum, ut ibi. quod tamen puto intelligendũ, nisi ex qualitate uerberũ aliter esset coniecturandũ, per ea, quæ in simili notat Alc. consi. ciij. in iij. col. in primo. & suprà diximus. facit tex. in l. j. C. de emend. propinq. & gloss. in l. nullus uidetur. ff. de reg. iur. ubi licitũ est propinquo, uerberibus corrigere minorẽ, dum tamen nõ excedat ex facti atrocitate, quia tunc hoc pertinet ad iudicem: & uidimus suprà, in prima regula. Et adde etiam text. in l. aduersus. C. fami. ercisc. ubi non datur actio expilatæ hæreditatis aduersus cohæredem, quia lex præsumit, quòd acceperit bona hæreditaria ratione par tis suæ, non malo animo subtrahendi.

PRAESVMPTIO XXV.

1 *Præsumitur quis militare de pecunia patris uel affinium.*
2 *Empta res de pecunia mea, non est propterea mihi obligata.*

1 *VIgesimoquinto. † Præsumitur quis militare ex pecunia patris uel affinium. l. fin. C. de pigno. ubi si quis habẽs omnia sua obligata, emit militiã filio uel cognato, potest creditor intentare ius hypothecæ contra talẽ, quia lex præsumit emptã de pecunia sua: de quo etiã per Bar. in l. Imperator. §. fi. in fi. ff. de leg. ij. Quod hodie declaratur per auth. ibi positam, ut procedat quando creditor ad hoc mutuaue-*
2 *rat pecuniã, ut emeretur militia: alioqui regula est, † quòd res empta de pecunijs meis, mihi obligata non est, nec in ea sum potior iure hypothecæ. l. q̃uis ex ea. C. de pig. præterq̃ in certis casib⁹, de quib⁹ in l. interdũ. ff. q pot. in pig. hab. per Cepo. caute. 124. uulgata est regula. & habetur in tra. clausularũ Vitalis. col. 47. in uerb. & specialiter obligauit.*
¶ ADDIT. Et latißimè per Alex. post alios in l. si cùm dotẽ. §. fi. ff. sol. ma. & præceptorẽ meũ à Ripa melius, q̃ alibi vspiam, in l. senatuscõsult. quæ est l. j. col. iij. & iiij. ff. in quib⁹ cauſ. pig. vel hyp. taci. cõtra. vbi tradit hãc regulã, & multas limitatiões.

PRAESVMPTIO XXVI.

1 *Vxor quicquid acquisiuit constante matrimonio, præsumitur acquisiuiße de bonis mariti, ratione turpis quæstus euitandi. Declaratur & restringitur num. 2. 4. 6. 7. 8. 10. 11. 14. 15. 16.*
2 *Concubina an præsumatur acquisiuiße de bonis concubinarij, quæ acquisiuit durante concubinatu.*
3 *Donatio est permißa inter concubinam, & concubinarium, nisi sit miles uel Doctor.*
4 *Vidua post annum luctus aliquid emens, an præsumatur emiße de pecunijs prædefuncti.*
6 *Vxorem acquisiuiße constante matrimonio, uel intra annum luctus an agenti incumbat onus probandi, ad hoc ut procedat præsumptio l. Quintus. ff. de dona. inter uir. & uxo.*
7 *Vxorem acquisiuiße de bonis mariti si extrane⁹ dicat, an audiatur, sicut audiretur maritus, uel eius hæredes.*

8 *Vxor quæ acquisiuit constante matrimonio, licet præsumatur de bonis mariti acquisiuisse, tamen in possessorio iudicio debet ipsa obtinere, scilicet quando ipsa sola possideret: secus si cum marito.*

9 *Mariti præsumuntur esse quæ in sua domo reperiuntur, quamuis sint uxoris.*

10 *Vxor quæ habet bona, uel est negotiatrix, uel apparet quòd aliunde habuit, non præsumitur de bonis mariti acquisiuisse.*

11 *Vxor si fuerit negotiatrix, an quæ acquirit, uiro acquirat, quasi teneatur operari uiro.*

12 *Vxor si affirmat & probet, quòd bona quæ acquisiuit constante matrimonio, habuit ab amasio, illa non acquiruntur marito.*

13 *Vxor si probauerit sibi fuisse aliquid donatum ab aliquo consanguineo, cessat præsumptio & dispositio l. Quintus. de dona. inter uir. Et quid si sit illi donatum ab extraneo.*

14 *Vxor licet empta constante matrimonio, præsumatur de pecunia mariti emisse, rerum tamen dominium non transit in maritum, sed solùm agere poterit ad pretium rerum.*

15 *Vxor non præsumitur constante matrimonio quæsita, de bonis mariti acquisiuisse, si habet fortiorem præsumptionem pro se, quòd aliunde acquisierit ex quæstu honesto.*

16 *Maritus si confiteatur, quæsita per uxorem constante matrimonio, esse lucrum ipsius uxoris, an illi confessioni stetur, maximè in præiudicium tertij. & num. 17.*

1 *Vigesimosexto † Præsumitur uxor quicquid acquisiuit cōstante matrimonio, acquisiuisse de bonis mariti, ratione turpis quæstus euitandi. l. Quintus. ff. de donat. inter uirū & uxo. l. etiam. C. eo. c. significauit. ī eod. tit. Et propterea talia bona erunt mariti, seu eius hæredum.*

¶ ADDIT. De materia huius præsumptionis vide p Deci. cōsi. 237. in casu proposito. col. penul.

2 *Declara † primo istud nō procedere in concubina, quia lex facilius præsumit turpem quæstum in tali, quàm in uxore: & meritò d. l. Quintus. uidetur præcise requirere, quòd sit uxor: & istud suadet eius ratio: & facit, quia dato quòd talia bona peruenissent à cōcubinario, nō tamē debe-*

3 *rent ita simpliciter illi restitui,† quia inter eos est permissa donatio, nisi sit miles uel* Doctor.*l.ij.C.de dona. inter uirũ & uxor.*Bar.*in l.affectionis.ff.de don.in l.miles ita.§.mulier.ff.de testa.mili.*Moder. *in l.miles. in prin.ff. de re iud. Cõtrariũ uidetur decidere* Bal.*in l.j. per illũ tex.C.de natur.lib. ubi notat, quòd concubina præsumitur acquisiuisse ex bonis amasij.*Sed Bal.*ibi loquitur non de præsumptione legis quæ trãsfert onus probãdi, sed de præsumptione hominis, seu cõiectura, quæ arbitratu iudicis posset esse ita efficax, quòd faceret sufficiens indiciũ ad torturã.*Et *ita loquitur d.l.j.& sic debet intelligi qđ no.*Frã.de Crem.*in sing. 6.&* Bald.*in l.cùm oportet.in 4.col.C.de bon. quæ lib.&* And.Sicu.*in c.j. in secundo no. de pecul.cler.* Secundo

4 *declara,† ut nõ procedat in uidua emẽte post annũ luctus, secũdùm* Ang.*consi.141.super primo. aliàs sequeretur secundùm eũ, quòd nulla mulier posset acquirere tutò, nisi ostenderet unde pecunia prouenerit.*Et *ita etiã debet saluari quod no.glo.in d.l.*Quintus.*&* Bal.*in d.l.cùm oportet.& in l.fi.C.de pigno. & in consi.164.à libello. in 4.uolu. & est de mente* Albe.*in d.l.etiã.ubi distinguit, an mulier incõtinenti post mortẽ uiri emat, an ex interuallo.*Intellige *ergo incõtinẽti, intra annũ luctus.sequitur* Cremẽ.*in d.sin.6.*

¶ADDIT. Adde Decium consilio præalle.237.& melius per Do.meum Fran.à Ripa in l.fœminæ.nu.40.Fo.21.C. de secun. nuptijs. quam lecturam inter opera de secundis nuptijs, quæ aliàs cõgeßimus, adposui, vbi quicquid in hac limitatione traditur, abundè pertractat.

5 Q*uod procedit,† quãdo nõ esset aliqua alia cõiectura, per quã uerisimile esset etiã empta ultra annũ luctus fuisse de bonis mariti: aliàs adhuc ista præsumptio militaret, datò etiã quòd ad secũda uota trãsiuisset, declarãdo ut per* Ang.

in d.

6 in d.cõsi.141. Tertiò intellige,† quòd ad hoc ut præsumptio procedat, agenti incũbit onus probãdi quòd acquisiuerit cõstante matrimonio, uel intra annum luctus: aliàs præsumptio nõ procederet, secũdùm Salic. in d.l. Quintus. & in dict.l. etiam. Quod puto uerum, quia isto casu intentio agentis fundat se in tempore, unde ipse debet probare, iuxta notata in l. nõ solùm. §. sed ut probari. ff. de noui ope. nuntia. Et quia, ut suprà diximus, in definitione, signa, unde oriuntur præsumptiones, sunt probanda. & istud satis uoluit Bal. in l. si uxorẽ. C. de cõdi. inser. & Alex. consi. 42. in quinto. Contrarium consuluit Are. consi. xxj. & est de mente Huberti de Bob. quem refert Alber. de Rosa. in d.l. etiam. Sed ista opinio posset procedere, quãdo cõstat ex qualitate personæ & facultatũ, talem mulierẽ uerisimiliter nõ potuisse habere ante tempus constãtis matrimonij unde acquireret: de quo etiã per Alex. in d. consi. 42. faciunt in simili nota. per Abb. & Docto. in d.c.j. de pecul. clerico.

7 Quartò † declara supradicta secũdùm Bal. in l. si uxorẽ. in ult. col. C. de cõdi. inser. procedere quo ad ipsum maritũ, seu eius hæredes, qui possunt opponere uxori, quòd dicta bona sunt quæsita de bonis ipsius mariti: secus quo ad extraneum. per not. in l. ob maritorum. C. ne uxor pro marito. sequitur Alex. in l. qui iure. ff. de acqui. poss.

¶ ADDIT. Et idem Alex. consi. 101. super primo dubio. lib. 7.

Sed ista opinio restringit tex. in d.l. Quintus. & uerius uidetur, quòd quilibet cuius intersit possit opponere, ex quo ista præsumptio nõ est inducta ita demũ, si marit⁹ uelit, sed generaliter ut euitetur mala suspicio. faciunt not. per Bar. in l. ij. ff. de excep. rei iud.

¶ ADDI. Vide etiã Deciũ hanc sentẽtiã amplectentẽ in præal. consilio 237. col. penul. & finali.

Confirmatur, quia dato q maritus cõsentiret nõ esse quæsita de bonis suis, tamen talis consensus nõ deberet præiudicare illi tertio: quia talis confessio est inter personas prohibitas, unde nemini præiudicat. l. qui testamentũ. ff. de proba. & infrà etiã aliquid dicã. fa. gl. in l. scripturæ. C. de fide in=
8 stru. Quintò † declarat idem Bal. in d. l. si uxorẽ. nõ procedere istam præsumptionẽ quo ad possessoriũ: quia in possessorio iudicio mulier obtinebit, nec in eo inquiremus de hac præsumptione. l. fin. C. quor. bon. fa. quod not. idẽ Bal. in d. l. cùm oportet. col. iij. ubi filiusfami. habitans seorsum à patre, est tutus in possessorio, quòd bona quæ possidet nõ sint profectitia. Intellige dictũ Baldi, quãdo uxor sola possideret: aliàs si possideret cũ marito, præsumeretur poti⁹ possessio mariti, & ipsam possidere iure familiaritatis, secũdũ Alex. post alios in d. l. qui iure. & quod not. Bal. in d. l. ob
9 maritorũ. † ubi res, quæ sunt in domo uiri, præsumũtur ipsius, propter præeminentiã, nõ uxoris. Cõsidera, q hæc est magna ampliatio ad d. l. qui iure. ut ille qui habet titulũ, præsumatur adhuc possidere iure familiaritatis, quãdo titulus ille iuris præsumptiõe ad alium spectabat. Sexto, nõ pro
10 cedit, † quãdo cõstat, q mulier aliũde habebat unde potuit acquirere: puta, quia habebat multa bona ultra dotalia, uel erat negotiatrix, secũdũ Bal. in d. l. cùm oportet. Rom. cõs. 159. super eo. in ij. col. Alex. cõsi. 40. in pen. col. in iij. Nam in isto casu cessat turpis lucri suspicio, meritò ergo debet cessare ista præsumptio. Et idẽ etiã uidemus in prælatis, de
11 quibus in c. j. de pecul. clerico. Adde tamẽ, † quòd in muliere negotiatrice ista declaratio uidetur dubia, ex quo mulier tenetur operari uiro. l. sicut. ff. de ope. liber. l. sed si uir. in prin. ff. de dona. inter uir. & uxo. unde uideretur, q omne hoc lucrũ tãquàm ex operis debitis marito, esset mariti,

riti,prout est de mente Practici Papien.in forma libelli,quo uxor agit ad dotē,in uerb.tanquā bona paraphernalia.

¶ADDI.Vide etiā Alexā.consi.209.ponderatis his.col.2.li.6.

Puto opin.Bal.uerior ē:quia licet uxor teneatur operari uiro, non tamen tenetur negotiari pro eo. Vbi uerò fors esset mariti,fortè opinio alia procederet: & si in hoc esset aliqua cōsuetudo,ea deberet attendi,secundū Hostiē. & cæteros in d.c.significauit.infrà,de do.inter uir.

¶ADDIT.Adde etiā Alex.melius quàm alibi,in consi.133. verè crudelis.col.2.lib.4.vbi egregiè pluribus arg.firmat,quòd ea quæ vxor ex negotiatione,arte,vel mercantia acquisiuit,esse sua,& non acquiri marito:nec teneri eam negotiari pro marito.& abundè etiam D.meus à Ripa,responsorum lib.3.capit. 4.quem omnino vide.

12 †*Septimo intellige supradicta per uiā præsumptionis,quæ oritur in casu dubio. Sed si simus in claro,puta quia mulier asserat se etiam illa bona lucratā ab amasio,& probet,tunc cessat præsumptio,ut probatur in d.l.Quintus.& per Ange.in repet.l.sciendum.pen.col.ff.de uerb.obliga.Et firmat Prac.Papien.in loco suprà alleg.& Guid.Pap.quæst.448. in fin.Et addunt rationē,quia datum mulieri etiam ex turpi causa fit ipsius mulieris.l.deniq;.§.sed quod meretrici. ff.de cōdi.ob turp.caus.l.ij.& l.mercalem.C.eo. Sed illa iura loquūtur in muliere cum qua licitus sit coitus,nec punibilis.l.Iulia de quo per Moder.in l.si qua illustris.C.ad Orficia.aliàs ista lucra applicarentur fisco,ut per Ang.in d.l.*
13 *ij.& Ias.in d.§.sed quod meretrici. Idem est,† si mulier probet se aliunde lucratā, quàm ab amasio, puta quòd frater suus sibi donauerit,secundū Fulg.consi.198.in quæstione proposita.Nā non præsumeretur fratrem fuisse interpositam personā,sed potius uerè sibi donasse,secundū eum.Idē tenet Alber.in d.l.etiā.Quod fortè nō procederet in extraneo,*

neo.arg.l.fi.C.de pign.& quia extraneus eo ipso quòd donat uxori alienæ,inducit malam præsumptionẽ:unde potius credendũ est,quòd adhuc pecunia peruenerit à uiro,& ipse sit interpositus per fraudẽ mulieris:in quo tamen bonus iu-
14 *dex arbitrabitur.* Octauo intellige supradicta, † *ut quãuis mulier præsumatur emisse de bonis uiri,dominiũ tamen non trãseat in maritũ uel eius hæredes,sed solũ teneatur mulier actione personali ad pretiũ,secũdũ* Bar.*in l. & si instrumẽta.per illũ tex.C.de fid.instr.lib.x.*Bal.*consi.66.punctus talis est in libro catasti.in 5.Signor.de* Homod.*consi.122. factum sic præsupponitur,quædam.& in consi.126.A.habẽs.*

¶ADDI. Ita etiam vult præceptor meus à Ripa,in l. fœminæ. nume.40.fo.21.& respons.lib.3.cap.4.col.fin.

*Sed in contrariũ facit quod no.*Hub.*de* Bob.*quẽ sequitur* Alber.*in d.l.etiã.ubi uoluit quòd ista præsumptio operetur pro marito agente contra eũ cui mulier uendidit, ex quo talis in eius locũ succedit.regula,is qui in ius.de reg.iur.in 6.* Ergo *sequitur,quòd nõ teneatur simpliciter actione personali,quia illa nõ trãsiret in emptorẽ.l.fi.§.fi. ff.de cõtrahẽ. emp.* Et *idẽ est de mẽte* Abb.*& moder.in d.c.ij. ubi dicunt, quòd marito cõpetit rei uẽdicatio. Sed respõde,quòd* Bar. *loquitur de re,quam cõstat fuisse emptã à muliere.Nã licet pecunia sit uiri,non tamẽ res.l.j.& l.multũ.C.si quis alteri uel sibi.Sed dictũ* Alber.*debet intelligi,quãdo nõ constat rẽ fuisse emptã à muliere:quia tũc præsumitur rem ipsam,quo ad dominium,pertinuisse ad maritum. dicta lege,* Quintus.
15 †*Nono declara supradictã præsumptionem,ut cedat fortiori præsumptioni,iuxta l.diuus.ff.de in integ.rest. secundũ* And.Sicul.*in d.c.j.in ij.notab.*Pro *quo facit quod ibi dicunt* Butr.*&* Ancha.*dum uolunt d.l.* Quintus.*non procedere,quando mulier esset diues, quæ nupsisset alicui pauperi:*

peri:nam tunc præsumeretur potius acquisiuisse de suo. & hoc satis probatur in dicta l. Quintus. & ex supradictis.

16 †*Decimo declara supradicta, ut procedant etiã si maritus confiteretur esse lucrum mulieris:quia adhuc staret præsumptio,ex quo talis confeßio inter personas prohibitas nõ releuat.d.l.qui testamentum.ff.de probat.& propterea cẽseretur maritus donare:unde non staretur huic confeßioni, nisi esset confirmata per mortem,secundùm* Bal.*in d.consil. 66.in quinto.* Potest *dubitari de ista decisione,quia contrarium tenet* Sali.*in l.cùm propria.per illũ tex.*C.*si quis alt, uel sibi.in fi.* Non *obstat l.qui testamentum,quia donatio inter uirum & uxorem est prohibita: & consequenter, si maritus donat rem suam,non tenet donatio.*Sed *in casu nostro nõ constat quòd sit sua,& sic cessat prohibitio.*Et *si dicas,constat saltẽ per præsumptionẽ d.l.*Quintus*, respõdeo, quòd nõ uidetur minus efficax contraria præsumptio oriens ex confeßione mariti,cuius principaliter interest,prout uoluit* Bald.*in d.l.si uxorẽ.de quo suprà.* Puto *considerandos tres casus.* Primus *est,cùm pecunia numeratur per uxorem ementem suo nomine,& maritus fatetur esse uxoris,tũc stabitur confeßioni in præiudicium mariti,l.si mater. ubi* Sal. C.*de contrahend.empt.* Alexan.*consi.xxiiij.in j.col.in primo.Socin.consi.65.uersi.uigesimo.*

¶ADDIT. Ita etiam consuluit Do.meus à Ripa,respon.lib. 3.cap.4.vbi vult cessare præsumptionem d.l.Quintus.quando mulier emit de proprijs pecunijs,præsente & consentiẽte marito,& licentiam acquirendi dante:& vide ibi latißimè de materia huius præsumptionis.

*Secundus casus est,quando ipse maritus emit nomine uxoris,& fatetur pecuniam uxoris:& tunc non stabitur illi cõfeßioni,quia præsumeretur maritus donare.d.l.cũ propria. l.si non uerum.l.si filij.in uerbo,non donandi animo.*C.*de dona.*

dona. inter ui. & ux. unde non conualidabitur nisi per mortem, prout cæteræ donationes. l. cùm hic status. ff. eod. titu. Bald. *in d. consil. 66. uel per iuramentum. secundū nota. per moder. in l. pacta quæ contra. C. de pact.* Et *est ratio, quia ex quo maritus numerat pecuniam, lex præsumit eam numerātis. l. secunda. pro soc. ubi* Bartol. *unde confeßio sua aduersus præsumptionem legis inter personas prohibitas non tenet. d. l. qui testamentum.*

¶ADDIT. Ista omnia etiam egregiè tradit Do. meus à Ripa in d. c. 4. respons. lib. 3.

Et propterea idē esset etiā si ipsa uxor emeret nomine suo, dūmodo pecunia numeraretur à marito, per supradictā ratione.
17 *†Tertius casus est, quid iuris respectu tertij?* Et *in utroq; casū dicendū est, talē confeßionē non præiudicare tertio creditori mariti. arg. §. aliud. uersi. si uerò non fuerit. in authent. de æqual. dot. ubi si maritus confiteretur in instrumento augmentum dotis, licet talis confeßio sibi præiudicet, non tamen præiudicat creditoribus.* Sequitur Salic. *in d. l. si mater.* Et *istud tantò magis procederet stante statuto, quòd ad remouendas fraudes quæsita per uxorem acquirerentur marito: nam tale statutum non fundaret se super ratione l.* Quintus. *sed propter tollēdas fraudes maritorū, qui, ut circūueniant creditores, faciunt quòd instrumenta acquisitionū cantēt in personā uxoris: nā tūc quo ad creditores sine dubio eorū confeßiones nihil operarentur, per supradicta.*

¶ADDIT. Alias limitationes, in quibus non procedit dispositio d. l. Quintus. vide per Neuizanum in sua sylua nuptiali. fol. 28.

PRAESVMPTIO XXVII.

1 *Dolum committere non præsumitur qui fraudem excludit.*
2 *Fraudibus uti licet habenti bonam causam, ad excludendas fraudes alterius partis.*
3 *Sponsiones quæ fiunt ludendo, sunt stricti iuris, & in eis licet aperte*

captare uerba.

4 Iudex promittens reo impunitatem si confiteatur delictum, an teneatur illi seruare fidem, & an ex tali confessione ueniat condēnandus.

VIgesimoseptimo. †Præsumitur nō committere dolum,
1 qui fraudem excludit. l. cùm pater. §. Titio. in fin. ff. de lega. ij. fa. quod no. Corn. consi. lij. in ij. colum. in ij. uolu. ubi non uidetur dolo egisse, qui clàm renūtiauit alicui iuri, sub fiducia, ne tale ius ueniret in compromissum, quod erat incontinenti facturus. Quod fit quotidie in his qui dubitant propter magnos fauores partis, uel ex alia causa. Et facit etiam gl. in c. cupientes. de electio. in sexto. & in c. dominus.
2 xxiij. quæst. ij. cum simil. ubi† licet habenti bonam causam uti fraudibus, ad excludendas fraudes alterius partis. de quo etiam per Corn. consi. 6. penul. colū. in iij. And. Sicul. in l. j. §. si stipulanti ff. de uerb. obliga. & talis dolus dicitur bonus, & solertia, non autem dolus malus. l. j. §. non fuit. ff. de dolo. Et facit quod not. Archid. xxij. q. ij. utilem. & Ias. in l. si mora. in iij. notab. ff. solu. matr. ubi loquuntur de quodā Papa, qui simili dolo extorsit confeßionē simoniæ ab aliquo Episcopo. Et quod de Carolo rege notat And. de Isernia, in c. publici latrones. in fin. de pace tenen. & eius uiola. Vide And. Sic. in repet. l. cum acutißimi. col. xxiiij. C. de fideicommiß. Ias. in l. si is qui pro emptore. in 5. colum. ff. de usucap. Facit etiam quod not. Bald. in l. addictos. C. de episco. audiē. ubi dubitat, nunquid baruarij præsumantur uti simili dolo, qui aliquē reū interficiunt, dū timent ne sibi per uim eripiatur, ubi tamen concludit quòd non licet. Et ad supradicta facit regula, quòd dolus cum dolo compensatur. l. uiro atque uxore. ff. soluto matrimo. l. domum. in fine. ff. de contrahen. empt. de qua dicendum est ut per Moder. in l. fi. §. sed & si stipulator. ff. de eo per quem factum erit. Et ista præsumptio

3 *ptio† facit ad istas sponsiones, quæ fiunt quotidie ludendo, in quibus ex natura actus uidetur licita esse captatio uerborum, & sunt stricti iuris. l. si rem. §. final. ff. de præscripti.*
4 *uerbis. Et facit etiam ad quæstio, † an iudex debeat seruare reo fidem, cui promisit impunitatem, si confiteretur. Et uidetur quòd non, ut per Gemin. in capitul. nos in quemcunque. ij. & Felin. in capitul. afferte. infrà eodem. & in c. accedens. ut lite non contest. facit quod not. Bald. in capitu. j. §. fina. col. pen. de pace iura. firm. & facit etiam glo. in §. neq; autem. in uerbo, homicidis. in authen. de mand. princip. Petrus & Cyn. in l. præsenti. in fin. C. de his qui ad ecclesiam confug. Et est ratio, quia talis promißio non est de dependenti à uoluntate iudicis, qui non debet per hoc posse alterare ius publicum. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præsidis. Est uerum, quòd si coniectaretur illam confeßionem emanasse sub spe illius promßionis tantùm, non quòd ita se ueritas haberet, tunc non esset standum tali confeßioni: quia confeßiones reorum non semper pro exploratis criminibus habentur. lege prima, in fine. ff. de quæstionib. Et ita intelligo quod notant modern. in lege, ea est natura. ff. de regulis iuris.*

¶ ADD I. Aduerte, quòd licet iudex non debeat ei dare impunitatem, non tamen ex tali cõfeßione ita dolose extorta veniat aliquo pacto condemnandus, vt egregiè & per multa fundamenta consuluit Io. de Imol. consi. 109. visa inquisitione prædicta. refert & sequitur & illius fundamenta recitat Hippolyt. Marsi. in lege prima. §. quæstioni. ante finem. ff. de quæstioni. & singula. 201. in confessum. & in lege, si quis obrepserit. colũ. final. ff. de falsis. & in rubr. de proba. num. 115. versicu. item scias quòd confeßio debet esse pura &c.

PRAESVMPTIO XXVIII.

1 *Feudũ in dubio pſumitur antiquũ. quod qualiter ĩtelligaẽ, latè tradit.*
2 *Prelatus si inuestiat aliquẽ in feudo, & aßerat eße antiquũ, an stetur*

suæ

suæ confeßioni in præiudicium ecclesiæ.

3 *Contrahentium aßertioni non statur, ubi actus aliàs illicitus, per talem aßertionem fieret licitus.*

4 *Feudum conceßum cum clausula, iure antiqui & paterni feudi, an dato quòd feudum sit nouum, habeat effectus omnes antiqui feudi.*

5 *Episcopus non potest concedere nouum feudum, cum clausula, iure antiqui & paterni feudi.*

6 *Feudum eße antiquum (quod tamen nouum erat) licet princeps cõfeßus fuerit, si tamen hoc non fuit factum per uerba conceßiua seu dispositiua, non obest ueritati talis confeßio.*

1 *VIgesimooctauo. †Feudum in dubio præsumitur antiquum, non autem nouum. c. j. §. j. de successo. fratrum, seu grad. success. in feu. quem ibi no. Bald. & tex. in c. j. ubi Aluar. post alios, si de feud. fue. controuer. inter domin. & agna. Et dicit ibi Iacob. de Beluis. & Nicol. de Neapo. q̃ benignior præsumptio est, ex quo constat quòd fuit feudum, præsumere potius quòd sit antiquum, quàm quòd sit nouũ, ut agnati succedant, qui aliter excluderẽtur, ut ibi p eos.*

¶ADDIT. Contrariũ videtur tenere Matthæus de Afflictis, in cõmentarijs constitutionũ Neapoli. in titul. de successo. nobilium. col. 16. nu. 60. rub. 26. dicens, quòd in dubio feudum præsumitur nouum, nisi sint indicia quòd sit paternũ, & quòd indicium erit, si probetur antiquitas tẽporis. Itẽ si probetur, q̃ pars feudi est antiqua, quia tunc ratione partis præsumitur idẽ de toto. & mouetur in his autoritate Bald. & aliorum. Dic vt per eum.

2 *Et ex his infertur, quòd † si prælatus inuestiat aliquem in feudo, & asserat esse antiquum, quòd stabitur tali cõfeßioni, & ualebit inuestitura, licet si eßet nouum, non ualeret. Et est ratio, quia statur confeßioni prælati in præiudicium ecclesiæ, quãdo cum illa cõfeßione cõcurrit præsumptio iuris. c. si diligenti. ubi Abb. in tertio notab. j. de præscrip. c. ij. j. de capell. monach. & ita resident aliqui moder. Sed tu aduerte, quia contrariũ tenuit Bal. in procе. feud. in tertia diuis. quia † non statur assertioni simplici contrahẽtiũ,*

3

ubi actus per talem confeßionem fieret licitus, qui aliàs esset illicitus.l.si fortè.ubi Barto.ff.de castren.pecul.l.si donatione.C. de collat.sequitur Mart.de Laud.in c.j. in septima col.qui feu.dare pos.Imol.in c.ij.infrà, de feud.Alex.cõsil.x.põderatis.in tertio uol.Et istud procedit,etiã si prælatus cũ capitulo iurassent,secundùm Ias.post alios,in d.proœm.feud.in septima char.Et istud tenẽdo, quod uidetur uerius, potes respondere ad argumentũ contrariũ, negando, quòd cõfeßio prælati sit conformis præsumptioni iuris.Nã ad hoc ut præsumptio ista habeat locũ,requiritur quòd cõstet de possessione anteriore:& sic si inuestitus probaret, quòd ante illam cõfeßionẽ poßideret,tunc procederet præsumptio:& ita propriè loquuntur iura suprà allegata.Et isto casu uera est opinio modernorũ,aliàs si dominus poßideret,tunc cessat præsumptio.c.j.de conten.in.me. & do. Alex.in d.consil.x.& moder.in d.proœm. Et idem credo, quando nõ cõstat an dominus an uasallus possederit: quia licet hodie uasallus habeat,nõ præsumetur retrò.ut not.in l.ex persona.C.de prob.& suprà diximus in secunda principali regula,& probatur in d.c.j.de cõten. inter me &c. uersi.alioquin.nisi probet paternum.Et cùm supradicta procedãt per uiã præsumptionis,sequitur quòd si probaretur contrarium,probatio præualeret,ut habetur in dictis iuri-
4 *bus.Quod intellige,†nisi cõceßio feudi esset facta cum clausula,q. cõcedit iure antiqui & paterni feudi:nam tũc,dato q. feudum esset nouũ,haberet tamen effectus omnes antiqui feudi,secundùm Bald.in c.j.de alien.feudi pater. cũ multis concord.per Francis.de Curt.cõsil.49.uersi.quinto.& fortius.& in uersi.ad quintum.& est communis opinio.*

¶ADDIT. An feudũ nouum cõcessum cũ clausula, iure feudi paterni & antiqui &c.habeat effectus feudi antiqui, vide post

post alios hic allegatos Fran.Curtium Iuniorē in suo trac.feu. in 8.q.primæ par.col.2.nu.8.vbi melius quàm alibi hæc quæstio examinatur,& concludit communem esse quòd sic. & vltra hîc allegata,etiam allegat Aret.consil.pen.& Alexā.consil. 55.perspectis.col.12.in 4.vol.& consil.1.col.9.in 5.& consi.29. col.fin.eod.lib.Vide etiam Domi.meum à Ripa,in l.j.col.2.ff. de legatis primo.

Pro qua facit,quia princeps cōcedendo feudū nouum iure antiqui & paterni,satis ostēdit se tribuere illi iura antiqui feudi,licet non sit.arg.l.j.C.de iur.aur.annul.ubi si liberto cōcedit ius ingenuitatis,uult eum perinde haberi ac ingenuū,licet nō sit.Nam aliud est esse feudum antiquum,
5 *aliud concedi iure antiqui.* Limita † *tamen hoc non procedere,quando cōcedens non haberet potestatē ita paciscēdi,puta in episcopo,secundùm Bal.in d.tertia diuisio.Pau. de Castr.consil.156.quòd istud feudum. Alex.in d.consil.x.*

¶ ADDIT.Ita etiam limitat Francis.Cur.Iunior in suo egregio tractatu feud.in octaua quæ.primæ part.col.4. nu.11. in fi. & nume.12.cum seq.vbi etiam exemplificat in episcopo,& ibi etiam sublimitat hanc limitationem.Vide omnino.

Idem si inde oriretur aliquod præiudicium tertio, ubi dominus non intenderet præiudicium.argu.c.primi.de uasallo decrep.æta.& in c.j.an agna.uel fil.Bald.in l.j.quæst. 41.ff.de rerum diuisio.Alexan.consilio xxx.in primo uol. ubi si princeps cōcedit feudum antiquum iure feudi noui, per talem concessionem non præiudicatur tertio,& sic agnatis,quò minus succedant in tali feudo.

¶ ADDIT.Ita etiam tradit Francis.Curt.Iun.in tract.feud. in 8.quæstio.primæ partis.col.3,nume.10.& 11.

6 *Limitatur etiā,† quādo clausula illa nō esset prolata p uerba dispositiua seu concessiua, sed princeps simpliciter fuisset cōfessus feudū esse antiquū. Nā cū cōfessio nihil inducat de nouo,sed inductū probet.l.Publia.in prin.ff.depos. probato quòd feudū esset nouum,staretur probationi ueræ*

aduersus confessionem, ut per Barto. & Paul. in l. cum falsa. C. de iur. & facti igno. Et secundùm has limitationes potest etiam intelligi quod notant Paul. de Cast. & Alexand. in d. consil. & Oldra. consil. 178. quidam nobilis. aliàs malè loqueretur.

¶ ADDIT. Et Alb. de Ros. in suo dictionario, in verbo, feudũ. *Et responde ad rationes contrarias, ut per Francis. de Cur. in consilio præallegato.*

PRAESVMPTIO XXIX.

1 *Furtiua res licet reperiatur in domo alicuius, non tamen ille præsumitur fur, nisi & aliæ concurrant coniecturæ.*

2 *Emens rem furatam, licet ignoranter, tenetur tamen rem domino restituere, nullo etiam pretio sibi reddito. Limitatur multimodè in sequentibus.*

3 *Emens rem furatam, cum protestatione, quòd casu quo sit aliena, intendit eam emisse nomine domini, & quòd paratus est reddere restituto sibi pretio, an recuperet pretium à domino propter talem protestationem.*

4 *Redimens rem alicuius ab hostibus uel latrunculis exteræ gentis, non tenetur rem illam domino restituere, nisi restituto sibi pretio.*

5 *Furtiuæ rei dominus si emptori bonæ fidei pretium restituerit, nõ potest postea illud condicere.*

6 *Ludo si quis lucretur pecuniam filiofamil. uel famulo, quæ erat domini uel patris, an præsumatur sciuisse pecuniam fuisse patris uel domini.*

7 *Statutum uel consuetudo dictans, quòd ementes uel in pignus accipientes res furtiuas, non teneantur eas restituere nisi pretio recuperato à domino, est ualidum. Sed quos liget, quos uerò non, latè traditur in sequentibus.*

Iudæi habent priuilegium à communitatibus uel principibus, quòd nõ possint cõueniri rei uẽdicatione, nisi dominus offerat pecuniã. ibi,

8 *Priuilegia concessa à communitatibus, non ligant clericos inquantũ sunt illis præiudicabilia.*

9 *Scholares alienigenæ non ligantur statutis uel priuilegijs ciuitatum circa ea quæ respiciũt decisoria litium: secus circa præparatoria & ordinatoria iudiciorum.*

10 *Scholares non dicuntur in loco studij contraxisse domicilium, nisi ibi per decennium habitauerint cum animo contrahendi domiciliũ.*

Statutum

11 *Statutum, quòd scholares habeantur pro ciuibus, intelligitur ad sibi utilia, non ad damnosa.*

1 *VIgesimonono.† Quàmuis res furtiua in domo reperiatur alicuius, non tamē præsumitur ille esse fur, nisi cōcurrentibus alijs coniecturis. l. inciuilem. ubi gloss.* Bartol. *Bald. & Pau. C. de furtis. Bal. &* Imol. *in l. fin. ff. de hæredi. instit. Salic. in l. fina. C. de quæstio: Ang. in tract. malefic. in uerb. & uestem cœlestem abstulit.*

¶ ADDIT. Cum alijs pluribus concord. allegatis per Hippol. consi. 52. misericordia. col. 8. nume. 33. & nu. 40. & eundem cōsil. 72. munda. col. pen. & final. & in l. qui falsam. colu. pen. ff. de falsis. & in singu. 392. aduertas, in quib. locis multa congerit ad hoc, quòd si res furtiua fuerit reperta penes aliquem virū bonæ famæ, & non solitum furari, non præsumitur ille fur esse. Secus si reperiatur penes aliquem malæ famæ & conditionis, quia tunc præsumetur fur, quæ præsumptio sufficiet ad torturam, secundùm Bart. in l. fina. de quæst. & alios in varijs locis, vt per Hippol. latissi. vbi suprà.

2 *Et propterea, † quāuis aliquis emerit rem furatā, nō tamen tenetur furti, nisi scienter hoc fecerit, licet compellatur restituere rem domino sine pretio. d. l. inciuilē. Quod nota contra Iudæos fœnerantes super uestibus alienis: nā quamuis nesciant esse alienas, tamen tenebuntur ad restitutionem, nullo sibi precio reddito. facit tex. in Clement. j. de usur. Recipit tamē ista opinio aliquas declarationes. Pri*
3 *ma est, † ut non procedat quando emptòr protestaretur in contractu, q. casu quo sit aliena, intendit eam emisse nomine domini, & q. paratus erit reddere ac sibi restituere, reddito tamen pretio & interesse, secundùm Hostien. in summa, de pœnit. & remis. § fin. uersi. quid si emit rem deprædatam. tenet & sequitur* Barthol. *Veron. in cautela decima, incip. si quis emit. Ias. in l. si pretium. C. de proc. Sed ista opinio sic intellecta, nō habet nec bonam rationē, nec legē*

y 3 unde

unde teneo contrarium: quia cùm domino competat libera rei uendicatio ad rem suã, fatuũ est dicere quòd per talem protestationẽ tollatur ius ipsius domini, contra regulam.l. id quod nostrũ.ff.de reg.iuris. Imò talis protestatio potius debet facere dolum præsumi, qui colligitur ex coniecturis, quo casu etiã emptor teneretur furti, ut no.in l.inciuilem. Nam ista protestatio emptoris ex nimia diligentia arguit dolũ.l.si quis sub cõditio.ubi glo.Barto.& Doc.ff.de condi.instit.& quod no.Bal.in c.j.uersi. quæro de quibusdam. in titu.de feud.dato in uicem legis cõmis.& in l.emptione. C.plus ualere quod agitur. aliàs esset aperta uia euadendi euictiones, etiam si inutiliter negotiũ gereretur pro domino: quod est ualde absurdum. Secũdò declarat Barth.Ve
4 roneñ.& Ias.in dictis locis, † ut non procedat, quando emptor redemisset rem ab hostibus uel latrũculis exteræ gentis.l.mulier in opus.ff.de capti.nam tunc dominus nõ poterit eam habere nisi soluto pretio. Et istud est ualde æquũ, ex quo omnino dñs nõ potuisset eam cõsequi aliqua actione ab eis, meritò debet teneri redemptor. Tertiò declaratur, quando pretiũ rei uenditæ esset conuersum in utilitatẽ domini: quia tunc nõ poterit rem ab emptore habere, nisi pretiũ restituat.d.l.si pretiũ.ubi gl.& Doct.C. de pro
5 cura. Quartò declaratur, † ut nõ procedat quando ipse dominus restituisset pretiũ emptori bonæ fidei: nam tũc nõ poterit amplius illud condicere, ut uidetur probari in l.seruus cuiusdã.ubi Pau.& Ias.ff.de cõd.inde. Et licet ille tex. loquatur in eo qui accepit pignori magidem, id est, lãcem rotundam argenteam, tamen idẽ est in emptore. Et põt esse ratio, quia soluendo pretiũ, uidetur dñs tacitè cõfiteri, q̃ illã rẽ dederit tertio ut illam pignoraret. Quæ præsumptio capitur in fauorem eius, q̃ bona fide mutuauit: secus si

sciens.

sciens. Sed posset dubitari in casu d.l.seruus. si ipse seruus pignorasset,nunquid fœnerator præsumeretur sciuisse? Dubiũ facit,qa debuit fœnerator scire conditionẽ istius. l.qui cũ alio.ff.de reg.iur.Bart.in l.fi. de adult.non debuit ergo credere seruo,nisi pignorasset nomine dñi, quia tunc uerisimiliter potuit præsumere de mãdato. Et hoc facit
6 *ad quæstionẽ: Si †quis cũ filiofam. uel seruo dispẽsatore ludens pecuniã aliquam lucretur,quæ erat dñi uel patris: si scienter,furti tenetur:aliàs potest cõueniri tantũmodo ciuiliter,secundùm Bal.in rub.C.de cõd.ob turp.cau. Iaso.in d.l.seruus.per illũ tex.Augusti.de Arim.in addit.ad tracta. malef.Ange.in uer.metidori de malidadi.col.j.nunquid in dubio præsumetur sciuisse? Crederẽ q̃ sic,ex quo debet esse certus de cõditione ipsorũ.d.l.qui cũ alio.& debet scire q̃ filijsfamil.uel institores seu famuli nõ solent habere de proprio multas pecunias,quas ludant.fa.quod no.Paris de Pu. in tracta.de ludo,in iij.& in septima col. nõ tamen posset procedi aduersus tales lusores ad pœnã corporalẽ, ex quo non sunt in dolo,sed in culpa,prout in simili dicit Pau.cõsil.31.licet ista sit quæstio in fin.uersic.uenio ad quartum de quo per moder.in d.l.qui cũ alio. Quintò declara-*
7 *tur,†ut nõ procedat quãdo statutũ uel cõsuetudo aliter dictaret:unde Iudæi habẽt priuilegiũ à cõmunitatib.uel principibus,q̃ non poßint conueniri rei uendicatione, nisi dñs offerat pecuniã, ut dicit Abb.in c.quod clericis. in octaua col.de foro cõpe.Io.de Ana.consil.70.uisis & põderatis. Est uerũ,quòd oritur non modica suspicio auaritiæ & fœnoris contra ipsos concedentes. Tale tñ priuilegium uel statutum non haberet locum, quando mutuãs sciret rẽ esse alienã,ex quo furtum committeret.d.l.seruus.quod nõ potest remitti quando est de futuro.l.iuris gentium.§.si pa-*

ciscar.ff. de pactis.& ita tenet Paul.Picus in repet.rub.ff.
8 *de rei uend.in sexta charta. Item† nō haberet locum aduersus clericos uel extraneos, secundùm Abb. in d.c.quod clericis.quia talia priuilegia non ligant eos qui non sunt subditi concedenti.sequitur Felin.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de consti.col.46.uersi.quartum exemplum. Et eadē*
9 *ratione †non ligaret scholares alienigenas existētes in studio, secundùm Abb.ibi,& Francis.Cremen.in sing.81.pone Iudæi.& latè per Picum in d.repet.Statuta enim & cōsuetudines respicientes decisoria litium,non ligant extraneos,ut habetur in d.c.quod clericis.& in l.j.C. de summa*
10 *trini.& fide cathol.prout sunt scholares, †qui nō dicuntur contraxisse domiciliū in dubio,nisi habitauerint p decennium.l.ij.C.de incol.lib.x.& etiam ultra decennium,si non habent animum contrahendi domicilium, non contrahunt,ut per Abb.in c.fina.infrà,de paroch.*

¶ADDI. Vide Barto.in l.quæsitum.ff.de lega.iij.Alex.& Ia. in l.cùm filiusfamil.ff.si cert.pet.Lud.Bolog.in repet.authen. habita.col.26.versicu.sed quæritur ex quo quis stat &c.

11 *Et ista procederent,† etiam si statutum uellet quòd scholares haberentur pro ciuibus:quia tale statutum nō intelligeretur nisi ad sibi utilia.per Bart.in l.iij.§. si emācipatus. ff.de bon.pos.contra tab. Moder.in l.si Ruffinus.C.de test. milit.Alex.consil.32.in prima col.in quinto.*

¶ADDI.Adde etiam Lud.Bolog.in d.aut.habita.col.25.ver. quærit.Sali.& egregiè Do.meus Franc.à Ripa,in l.j.col.ij.nu. 7.ff.de leg.j.vbi alleg.concor.quòd stante statuto, quòd scholares per omnia tractentur vt ciues,quòd non per hoc perdūt priuilegium dictæ authen.habita. quia illud statutum intelligitur quo ad eis vtilia, non quo ad damnosa.quem vide, quia multa egregia tradit.

12 *Quo uero ad præparatoria & ordinatiua,† uerū est,q scholares ligātur cōsuetudine ciuitatis, ut per Gemi.Card.*

Alex.

Alex.in c.qui contra.8.distinct.Idem in his quæ aliàs essent scãdalo ciuitatis.c. illa.xij.distin. & per Car.in Cle.fi. in 5. quæst.de celebrat.miss.Abb.in c.penult.de obseruat.ieiun. Christoph.Porcus in §.constat.Instit.de iurenaturali gent. & ciuil.Et ita distinguendo,tolluntur quædam obiecta Pici in dicta repetitione.

PRAESVMPTIO XXX.

1 Errans in iure non præsumitur in dolo.Limitatur ut in seq.
2 In præscriptione non sufficit quem carere dolo , sed etiam bona fides requiritur,ideo error iuris non excusat:secus in acquisitione fructuũ.
3 Errans in iure ubi ius resistit actui,præsumitur in dolo.
4 Errans in iure naturali uel quasi præsumitur in dolo,nec ei succurritur.Idem si in iure ciuili notorio & indubitato.
5 Error iuris notorij & indubitati non excusat.
6 Causam quamlibet,etiam iniustã,excusare à dolo,quomodo debeat intelligi.
7 Error iuris ut probetur,& an probetur iuramento partis.

1 TRigesimo.†Non præsumitur quis in dolo , licet errauerit in iure.l.sed si lege.§.scire autem.ff.de petit. hæred.l.si quis in graui.§.si quis ignorans.ff.ad Sylla.l.si quis id quod.ubi Alex.ff.de iurisd.om.iud.§.quia tamen.ubi An
2 gel.Instit.ui bon.rapt.Et propterea in his casibus†in quibus satis est quẽ dolo carere,etiã error iuris excusat:prout est in acquisitione fructuũ, licet secus sit in præscriptione: quia in ea nõ est satis carere dolo,sed requiritur quòd bona fides adsit,ut per Bar.Imol.Paul.in l.si fur.§.j.ff.de usu cap.Abb.in c.si diligenti.in 5.colum.ubi etiam alij,infrà,de
3 præscript.Limitatur†ista præsumptio, ubi ius contraueniret,uel resisteret actui:quia tunc præsumeretur in dolo.c. qui contra.de reg.iur.in 6.l.quemadmodum.C.de agric.et cens.lib.xj.Et sic regula non procedit, nisi quando ius non adsistit nec resistit:secus si resistat,ut declarat Bart.in d.§. scire.sequitur Abb.in c.consultationib.de iure patron. &

in c.grauis.col.penul.de rest.spol.& in c.dilecto.col.iij. de præben. Alex.consf.lxxiij.in ult.col.in secundo. & Curtius consf.lxxj.princeps defunctus.col.5.& seq.Fel.in c.de quarta.col.x.de præscrip.ubi respondet quibusdam rationibus Abbatis in d.c.si diligenti. Et quando dicatur lex resistere uel non adsistere,ponit Bart.in l.cùm lex.ff. de fideiuss. & in l.j.col.fin.de nouat.& Bal.in l.nō dubium.col. pen. ubi
4 *alij.C.de legib.Limitatur† etiam ultra Bar.quando quis erraret in iure naturali uel quasi: nam tūc præsumeretur dolus, & huic erranti nullo pacto succurreretur, secundùm Ang.Raph.Comen.& Imol.ibi in ult. char.in prin.in l. ex consensu.§.fin.ff.de appell.*

¶ADDIT.Adeò vt nec rustico quidem in eo iure erranti parcitur.tex.not.in l.venia.vbi Ias.post alios notat,& Decius ibidem col.2.& notabiliter Curtius Iunior ibidem col.1. C. de in ius voc.vbi quantum ad rusticum,adducit aliqua iura in cōtrarium,quibus respondet vt per eum.

Et idem si erraret in iure ciuili notorio & indubitato, ut ibi per eos:qui inde concludunt,quòd non admitteretur excusatio contumacis,si allegaret talem errorem : imò sua allegatione non obstante, haberetur pro uero contumace. sequitur Alex.consf.ciij.uideretur prima.col.penul.in pri-
5 *mo uol.& facit,†quia talis error nunquam excusat,ut cōcludit Alex.post Dynū & alios in d.l.si quis id quod. Bal. in l.error.in j.quæst.C.de iur. & facti ignor. & quod notat idem Bald.in l.leges sacratissimæ.C.de legib.Et secundū has declarationes debet intelligi tex.in l.igitur.§.potest. de lib.caus.gl.in l.plagij.C.de plag.in l.j.in fi.ff.de abigeis. dū*
6 *dicitur,†quòd quælibet causa etiam iniusta excusat à dolo: declara,dummodo nō sit iniusta,quia contra ius prohibitiuū uel naturale, uel etiam ciuile notorium & indubitatū.*
7 *† Quomodo autem probetur iste error,ponit Bar. in l.nō*

fatet

fatetur. ff. de confeßis. Alex. conf. 46. pe. col. in tertio. Cor. conf. 136. col. iij. nu. ij. Et dicit Bal. in l. j. C. si quis ignorans rem minor. quod probatur ex indicijs & coniecturis. Si autem persona est fide digna, probabitur per suum sacramentum. sequitur Curt. dicto conf. lxxj. col. ix. Quod posset procedere, quando esset tanta præsumptio probitatis, uel aliæ coniecturæ concurrentes, quòd offuscaret præsumptionem legis, quòd quilibet præsumatur scire iura: de qua infrà dicam. Cætera dic ut per Alex. in d. l. si quis id quod.

PRAESVMPTIO XXXI.

1 *Scire iura quilibet præsumitur: & iuris error non præsumitur nisi probetur. Quæ præsumptio non procedit in praiudicium tertij. numero 1.*

3 *Instrumenti tenorem si quis uelit probare, non sat est quòd testes simpliciter dicant de contentis in eo, sed requiritur quòd sint periti, ut sciant deponere de solennitatibus.*

4 *Actum nullum & peccantem in forma facientes, an præsumantur nescire esse nullum.*

5 *Extrauagantis notitiam non præsumitur quis in dubio habere, quando illa non est publicè nota.*

6 *Ignorans leges an præsumatur in dolo uel lata culpa.*

1 Trigesimoprimo. † Quilibet præsumitur scire iura. l. leges sacratißimæ. C. de legibus. Et propterea error iuris non præsumitur, nisi probetur. l. si hæres ab eo. §. fin. ff. ad Trebel. & per Bar. in d. l. non fatetur. Sed tu aduerte, quia ista regula prima fronte est dubitabilis: nam præsumptiones legum accommodantur circa uerisimilia, & communiter accidentia, ut per Bal. in l. siue poßidetis. C. de probat. & in rub. C. eod. tit. facit gl. in l. non hoc. C. unde legit. & diximus suprà in definitione. Sed nos uidemus à communiter accidentibus, q maxima pars hominum ignorat iura, imò etiam periti falluntur. l. ij. §. Seruius autem Sulpi. ff. de orig. iuris. & gl. notab. xxiij. distin. c. præterea. Et ideo nō uide

uidetur quòd ista præsumptio secundũ legitimos iuris tramites procedat. Sed responde, quòd dato q multi sint qui ne sciant iura, tamen omnes debent scire. d. l. leges. uel per se, uel per alium, ut per Bar. in l. bonorum. ff. de bono. poss. titu. generali. & in l. regula. ff. de iur. & facti igno. & habetur in l. iuris. C. qui admitt. meritò cùm teneantur scire, lex præsumit q sciãt: quia lex præsumit q quisq; sciat q debet. arg. d. l. meritò. Et quia paria sunt, scire, uel scire debere. l. quod te. ff. si cert. pet. l. pen. §. cùm ita. ubi Bar. ff. de aur. & arg. lega. Bal. in auth. ad hæc. in iiij. col. C. de usur. Et consequenter, si probatur eos nesciisse, non tamen succurritur illis, nisi in certis casibus, de quibus in l. j. & in l. iuris. C. de
2 iuris & facti igno. † Cùm ergo lex introduxerit istam præsumptionem ex eo, quia omnes scire debent, & sic in odium ipsorũ, ne eis succurratur: sequitur, quòd talis præsumptio non debet operari in præiudicium tertij. Et propterea,
3 † si aliquis uelit probare tenorem instrumenti, non est satis quòd testes simpliciter dicant de contentis in eo, sed requiritur quòd sint idonei & periti in iure, qui sciant bene deponere de solennitatibus, secundùm tex. in c. cùm olim. primo. infrà, de priuileg. & in l. sicut. C. de fide instru. per Bar. in auth. si quis in aliquo. C. de edendo. & in l. j. col. pen. ff. si cert. pet. nec staretur huic præsumptioni, nisi aliter constaret esse peritos, ut ibi habetur. Et ratio est, quia istud respicit præiudicium tertij, non autem ipsorum. Et ita intelligẽdum est quod not. Aret. in l. sciendum. in 5. col. ff. de uerbo. oblig. ubi hac ratione concludit, quòd debet credi cuilibet testi asserenti stipulationem, ex quo illa habet formam à iure, quam nisi periti præsumuntur scire, de quo per Bart. in l. j. C. de usuris. Et ex hoc infertur, quòd malè loquutus sit Comensis, quem refert, & sequitur Alex. in l. j. §. si quis ita.

in iij.

4 *in iij.col.ff.de uerb.oblig.dum dicit,†quòd partes facientes actum nullum & peccantem in forma, præsumuntur nescire esse nullum,nisi sint periti.arg.d.§.Seruius autem.& propterea obligabuntur saltem naturaliter.& ita intelligit l.an inutilis.ff.de acceptil.& uidetur sequi Feli.in d. c. de quarta.in 7.col.declarando tamen quòd talis ignorãtia non excuset,ut per eum.Sed ista declaratio confundit opinionem Raph.& Alex.quia ubi lex præsumit ueram ignorantiam,ibi etiam excusat.l.fi.uers.arma.C.de iur.deli. Et ideo legum scientia præsumitur,quia debent sciri: aliàs sibi imputet nesciens,ut suprà uisum est.Vnde dicendũ est,ꝙ si non excusat,neque etiam præsumitur:per supradicta. Et ista opinio Raph.est apertissimè contra mentem Barto. & Doct.in d.l.non fatetur.& in d.l.iuris ignorantia.cũ simil.*

5 *†Non procedit supradicta præsumptio in constitutione extrauaganti,quæ non est publicè nota:quia talis non præsumitur peruenisse ad notitiam cuiuslibet,secundùm Bald. in d.l.leges.ubi etiam ponit quid de statuto & de consuetudi*

6 *ne.& habetur in c.j.de constit.in 6.Et an†ignorans leges præsumatur in dolo uel in lata culpa, communis conclusio est quòd in lata culpa,ut per Iac.Butr.Bar.& Bal.& cæteros in d.l.leges.Quod intellige procedere extra casus positos in præcedenti præsumptione, in quibus præsumitur dolus:de quo dic ut ibi.*

PRAESVMPTIO XXXII.

1 *Voluntatem suam secundũ leges accommodare quilibet præsumitur: & secundùm statuta,quando statuta corrigunt ius commune.*

2 *Verba disponentis ubi secundùm proprium significatum concordant cum dispositione legis,stamus uerbis, licet mens disponentis alia forsan præsumeretur.*

3 *Statuto disponente,quòd masculi excludant fœminas,si testator fidei committat & mandet aliquid dari filijs suis, admittentur masculi tantùm.*

Statut

4 *Statuto disponente quòd masculi excludãt fœminas, si testator instituit duos filios, & si aliquis eorum decesserit sine filijs, substituit superstitem, filia nata non faciet deficere conditionem fideicommissi.*

5 *Verborum proprietas si repugnet, & uoluntas non potest declarari secundùm legis dispositionem, nisi per improprietatem, potius uerbis standum est.*

Testator si instituat quendam extraneũ & eius filios, non intelligũtur ordine successiuo uocati filij, sed simul cum patre. ibid.

6 *Voluntatem suam iuris dispositioni confirmasse quis uidetur, etiam contra uerborum proprietatem, quando talis impropriatio fieret circa uerba non praiudicantia illi cum quo contrahitur, & de quorum natura est ut referantur ad terminos iuris.*

7 *Emphyteusim si quis fuerit stipulatus pro se & liberis, uel pro se & filijs masculis & fœminis, stante statuto quòd extãtibus masculis fœminæ non succedant, masculi censentur prius uocati quàm fœminæ.*

8 *Statuto disponente quòd masculi excludant fœminas, si testator instituit filios & filias hæredes, an primo censeantur uocati filij, quàm filiæ.*

9 *Verba quæ in sui generalitate repugnãt, an restringi debeant ut intẽtio accommodetur secundùm leges.*

10 *Statuto excludente fœminas extantibus masculis, si testator caueat per fideicommissum proximiores descendentes admitti, donec stabũt masculi non admittentur fœminæ.*

11 *Statuto disponẽte, quòd prædecedẽte uxore sine liberis, maritus lucretur dimidiam dotis, si pater ab eo stipulatus sit simpliciter dotem reddi, intelligitur secundùm formam statuti. De ueritate tamen habes numero 11.*

13 *Casus omissus recipit interpretationem à iuris dispositione.*

Contractus clerici regulatur à dispositione legis respicientis modum contrahendi, quando nec uerba nec mens ipsius agentis repugnat, sed casus est omissus. ibid.

14 *Actum faciens, an uideatur se astringere legi de illo actu loquenti.*

15 *Feudum simpliciter accipiens, censetur respectu fœminarum se retulisse ad morem patriæ.*

1 TRigesimosecundo.† Quilibet præsumitur accommodare uoluntatem suam secundùm leges, l. quæro. §. inter locatorem. ff. locat. l. quidam cùm filium. ff. de uerb. obl. Et ubi statuta corrigunt ius commune, præsumitur accommoda

modare secundũ statuta, ut per Bar. in l. hæredes mei. §. cũ ita. ff. ad Trebell. ubi Alexã. cum concord. & per Feli. in c. ius generale. 5. col. j. distinct. & in c. cùm M. Ferrarieñ. ultimo notab. de constit.

¶ ADDI. De materia huius regulæ vide abundè per Do. meũ à Ripa, in d. l. hæredes mei. §. cũ ita. vbi multa congerit, & multas concord. allegat: ad quem sufficiat remissio. Et ad declarationem seu limitationem huius regulæ, vltra quatuor casus infrà consideratos per Dom. Alciatum, vide aliam consideratione per Do. meũ à Ripa in l. centurio. col. 36. nu. 110. ff. de vulg.

Sed tu pro resolutione materiæ distingue quatuor casus. Primus est, †ubi dispositioni legis cõcordãt uerba dispo-
2 *nentis secundũ proprium significatũ, licet mẽs disponentis alia præsumatur, & tũc talis præsumptio tollitur per istã præsumptionẽ contrariã, & statur uerbis, secundũ* Bart. *in d. l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad* Trebel. *Nã in casu suo neptis contra uim uerborũ testatoris admittebatur in præiudicium consanguinei ad fideicõmissum: sed hoc ex præsumpta uoluntate testatoris, de qua in illo textu: unde si statutũ sit q́ masculi excludãt fœminas, cessabit dicta præsumptio, & excludetur neptis: quia uerisimilius est q́ testator habuerit respectũ ad successionẽ legalẽ, & in cõtrarietate stabitur proprietati uerborũ.* Et Bar. *præcise loquitur in tali casu, licet* Doc. *aliqui nõ bene aduertẽtes eũ generaliter intelligant.* Et *secũdũ istã declarationem procedit etiã decisio*
3 Bal. *&* Petri *de Anch. in l. tres fratres. ff. de pac. ubi † si testator fideicõmittat, & mandet aliquid dari filijs suis, stante tali statuto, admittẽtur masculi tãtũ. sequitur Alex. in d. l. Gallus. §. j. in fin. & in cõs. 127. in primo. Cor. cõs. 120. in secũdo. Ias. in l. si quis filiabus. in quinto nota. ff. de leg. j. Decius cõs. 260. in ij. co. cũ cõcor. Et ratio est, quia appellatione filij nõ ueniũt filiæ, nisi per extẽsionẽ: quia masculinũ cõcipit*

cipit fœmininũ, nõ ex proprietate sermonis, sed per exten sionẽ ex mẽte præsumpta. l. j. ubi per gl. de uerbo. signif. & per Bar. in l. liberorũ. eo. ti. & est tex. in l. pen. C. de præpo. sac. cubic. li. xij. quæ mens præsumpta tollitur per cõtrariã præsumptionẽ oriẽtẽ ex tali statuto. Et propterea infertur,
4 †q, si testator instituit duos filios, & si aliquis eorũ decesserit sine filijs, substituat superstitẽ, filia nata nõ faciet deficere conditionẽ fideicõmissi stante tali statuto, per supra dicta. & ita cõsuluit Dyn. quẽ sequitur Fel. in d. c. ius generale. Præsupponit tamẽ Paulus Castr. in cõs. 410. casus iste frequẽter. in nouiss. in secundo. idẽ esse, etiam non stante tali statuto, quando alia præsumptio militaret, puta quia testator proprias filias exclusisset: nã nõ est uerisimile quòd plus dilexerit neptem. l. si uiua matre. C. de bon. matern. & illam tenet Ful. in l. j. C. de cond. inser. & latè per Socin. in l. cùm auus. in xiiij. col. uers. iij. ff. de cond. & demõ. Sed ego nõ sequor hanc opin. nisi stante tali statuto. Secundus casus
5 est, †quãdo proprietas uerborũ repugnat, & uolũtas non potest declarari secundùm dispositionẽ legis, nisi per improprietatẽ: & isto casu uidetur cõcludendũ, quòd potius debeamus stare uerbis, ut probatur in c. Raynutius. & in c. Raynaldus. infrà, de test. & not. per Doc. in d. l. Gallus. §. j. ubi cessante ordine necessitatis & charitatis, si quis instituit Titium patrem & eius filios, non censentur uocati ordine successiuo, & sic secundũ dispositionẽ legis, sed ueniũt simul propter naturã copulæ, quæ omnes eodem tempore uocat. l. si duobus. de legat. primo. l. j. §. his ita. C. de cadu. toll. aliàs dicta copula impropriaretur. & ita etiã firmant Pau. de Cast. & Soc. in l. in his. p illũ tex. ff. de cõd. & dem. & tãdẽ residet Alex. in d. §. cũ ita. Fallit ista cõclusio, quãdo esset alia coniectura quæ corroboraret istã præsumptionem:

nem: quia tunc ambæ tanquam fortiores tollerent præsumptionem orientem ex proprietate sermonis, ueluti est, quando necessarius ordo naturæ & sanguinis suaderet aliud, quàm quòd uerba impropriarentur. d. §. quidam rectè. per illum text. secundùm communem intellectum. Item fallit,
6 †quando impropriatio fieret circa uerba non præiudicantia illi cum quo contrahitur, & de quorum natura est ut ad terminos iuris referantur, ueluti in casu Bar. in l. ut iurisiu-
7 randi. §. si liberi. ff. de oper. lib. † quando quis stipulatur sibi emphyteusim: nam stãte statuto, quòd masculi fœminas excludant, erunt prius uocati masculi. Et idem si stipulatio esset concepta pro filijs masculis & fœminis, secundùm Bart. consil. lx. incip. quæstio ista &c. Alexan. in d. § j. in ult. col. Et est ratio, quia illa uerba referuntur ad terminos iuris, secundum quod & quatenus de iure sunt hæredes. Nam pater in dubio censetur stipulari filijs ut hæredibus, ut habetur per Bar. in d. §. j. per Bar. in l. quod dicitur. ff. de uer. oblig. & decisio Bar. in d. §. ut liberi. est communiter approbata, ut per Feli. in d. c. quæ in ecclesiarum. in fin. de constit. & quod not. Aret. in l. ita stipulatus. §. fin. ff. de uerb. oblig. Et propterea remanet dubia decisio Petri de Ancha. in d. l. tres
8 fratres. dum dicit, † quòd si testator (stante tali statuto) instituat filios & filias hæredes, quòd primò censebuntur uocati filij. refert Alex. in d. §. cùm ita. Nam istud uidetur confundi per d. c. Raynutius. & not. in d. §. j. Et licet Socinus ibi in iij. col. sustineat, distinguendo inter ius commune & statuta, tamen ista distinctio non placet, quia ita præsumitur notitia iuris communis in uiuentibus iure communi, sicut iuris statutarij in cæteris. l. leges. C. de legibus. Et sicut leges generales sunt à principe, ita & statuta ab ipso fieri possunt, uel ab eius Officialibus etiam non participantibus de negotio

cum ciuibus, declarando ut per Bart. in l. omnes populi. in §. quæst. principali. ff. de iust. & iur. Vnde idē Soci. istā Anch. distin. reprobat in d. l. in his. & melius nisi saluetur, in ca
9 *su prædictarum fallentiarū. Tertius casus est,* † *quādo uerba in generalitate sui repugnant, nunquid ut intētio accommo detur secundùm leges, debent restringi? Et uidetur dicēdum quod sic, pro qua opin. primo facit quod not. But. in cōsil.*
10 *ij. sub rub. de cōstit. in primo dub.* † *ubi testator per fideicō missum cauerat, ut descendentes proximiores admitterētur: quæ uerba ex qualitate sui (propriè intelligēdo) compræhēdunt etiam fœminas, & tamen stante tali statuto, concludit per prædictam rationem, quòd donec stabunt masculi, non admittentur fœminæ. Et istud etiam uidetur sensisse Aret. consil. 156. in iij. col. Secundo facit quod notabiliter decidit Ray. de Forliuio, in l. post dotē in quarta lect. ff. solu. matr.*
11 *quē sequitur Alex. ibi in ult. col.* † *ubi stante statuto, quòd prædecedente uxore sine liberis, maritus lucretur partē dimidiā dotis: si pater ab eo stipulatus sit simpliciter dotē reddi, intelligitur secundùm formam statuti, scilicet de dimidia, secūdùm Alex. consil. cxxxiij. in ij. col. in quinto uol. & consil. 5. in ult. col. in tertio. Et in simili quæst. idē decidit Ang. in l. damni infecti quidā. §. cùm parietem. per illū text. ff. de dam. infecto. Tertio facit tex. in l. fin. ubi Cyn. Bal. & cæteri, ad leg. Falcid. ubi si hæres promittat soluere legatum, & ita caueat, intelligitur promisisse deducta Falcidia, quia talis promißio regulatur secundùm dispositionem legis: nisi promisisset integraliter soluere, ut ibi habetur. Quarto facit tex. in d. l: inter locatorem. ubi promißio de nō expellēdo durāte locatione, restringitur, si pēsio fuerit soluta. Contraria opinio uidetur uerior: quia, ut s. uidimus, ista præsūptio nō operatur cōtra proprietatē uerborū: uidetur autē fieri im-*

propriat

propriatio, quando uerba significãtia totũ, restringũtur ad partem. l. si quis cùm totum. ubi Mod. ff. de excep. rei iudic. not. in l. si rem. ff. de rei uend. & per Imol. in l. si patronus. ff. de dona. in fin. Non obstat quod not. But. in d. consi. quia in casu suo erat relictũ posteris & successoribus, quae qualitas natura sui refertur ad ius, & sic illis posteris qui aliàs de iure essent ab intestato successuri. Non obstant not. per Ray. & Mod. in d. l. post dotem. Ang. & Imol. in d. §. cùm

12 parietẽ. quia illa † decisio ita simpliciter intellecta non est uera. & cõtra gl. cõmuniter approbatã in l. si prior. ff. solu. mat. Et quia uerba repugnãt tali interpretationi, promitto dotẽ, id est, dimidium dotis, secundùm Imol. in d. l. si patronus. & uoluit Bal. in l. quod nonũne. in pen. col. ff. de cond. indeb. Vnde intellige illam, quando uerba promißionis expresse referrentur ad ius, puta quia esset promissa restitutio dotis debitae: nam illa dictio, debita, qualificat promißionẽ, ut non intelligatur promissa, nisi quatenus debetur ex forma legis. Non obstat d. l. si. cum ibi not. & in d. §. cùm pariete. quia cùm promißio illa seu cautio fiat ex neceßitate legis, meritò recipit declarationẽ à lege, ne uideatur promissor renuntiare beneficio sibi per legem dato. l. in praetorijs. ubi not. ff. de praetor. stip. Secus est in contractib. descendentibus ex libera uoluntate agentis, in quib. idem praesumitur noluisse, quod uerba indicãt. l. non aliter. ff. de leg. iij. l. quicquid. ff. de uerb. oblig. Nec obstat d. §. si inter locatorem. quia illa uerba licet generalia, habẽt tacitam interpretationẽ ex natura contractus, si pensio solueretur: quae natura cõtractus est attẽdenda, etiã si uerba impropriarẽtur. l. si uno. ff. loca. l. si stipulatus. l. si insulam. de praescript. uerb. Quar

13 tus casus est, † quando nec uerba nec mẽs agẽtis repugnãt, sed casus est omissus: & tunc clarum est, quòd casus omis-

sus recipiet interpretationem à dispositione legis.l.si extraneus.ff.de cond.ob caus. Et *in isto casu contractus clerici regulabitur etiam à dispositione legis, respicientis modū contrahendi: licet aliàs clericus non præsumatur accommodare uoluntatem suam secūdum dispositionem legis laicorum, ex quo illi nō subest.c.ecclesia sanctæ* Mariæ.*suprà,de constit.* Et *infert* Salic.*in auth.cassa.in fin.*C.*de sacrosan.eccl. quòd licet quis beneficio clericali gaudens, domū locauerit scholari, locatio illa intelligitur facta cum priuilegio inquilinatus scholari per statutum concesso.* Et *eodem modo clericus contrahens tenebitur soluere secundum formam monetæ à statuto expressæ, quia uidetur secundum eum ita conuenisse; quæ conuentio tanquā suppletiua contractus est attendenda.arg.gl.in l.ædem.*C.*loca.*Et *hoc, nisi clerici aliam cōtrariam constitutionem haberent.c. cùm uenissent.infrà, de eo qui mittitur in posses.* Et *ad istum casum facit quod notat* Imol.*in l.fin.ff.de cond.& demon.ubi si testator legat alicui, cùm res suas administrabit, intelligitur ad tēpus, de quo per statutum permissum est quòd possit aliquis administrare, etiam si sit intra terminum 25.annorum.*

14 †Et *ad hoc etiā facit quod not.*Bal.*in l.si duo. per illum tex.ff.de acquiren. hæred. ubi notat, quòd ille qui facit aliquem actum, uidetur se astringere legi loquenti de illo actu.*Et *dicit ibi glos.quòd ista est fictio, quæ non uidetur recipere probationem in contrarium: quod est menti tenendū.secundùm* Bald.*ibi.*Sed *dictum glossæ potest procedere, quando lex ad quam censetur facta relatio est talis, ut illi nō possit renunciari, prout erat in casu.d.l.si duo.*Nō *enim potest quis hæres pro parte esse, ut ibi dicitur.*Secus *si illi legi pósset renūciari: quia tūc erit præsumptio, non autem fictio, ut per* Aret.*in d.l.si duo.* Et *adde quod notat* Andr. *de* Isernia *in c.j.quib. modis feud.amitt.*

15 amitt. † quòd accipiens feudũ simpliciter, censetur respectu fœminarũ se retulisse ad morẽ patriæ. Et ad supradicta facit quod no. Riminal. in l. si quis maior. in j. col. C. de transact. & aliqua ponit Sicul. in repe. c. Raynutius. in 27. charta.

PRAESVPMTIO XXXIII.

1 Delinquens nõ præsumitur delinquere sub spe immunitatis ecclesiæ.
2 Immunitate an frui debeat is, quem apparet sub spe immunitatis deliquisse.
3 Delinquens in cœmiterio, uel prope ecclesiam, non gaudet immunitate.
4 Occidens aliquem ex proposito, & confugiens statim ad ecclesiam, an gaudere debeat immunitate.
5 In materia immunitatis, quando ius ciuile distat à Canonico, quid debeat attendi in foro ciuili.
6 Delinquens debet puniri, secundùm legem iudicis ad quem fit remissio, non iudicis remittentis.

1 Trigesimotertio. † Præsumitur quis delinquens nõ delinquere sub spe immunitatis ecclesiæ, & propterea admittitur per ecclesiam. c. fi. ubi Host. & Card. j. de immu.
2 eccle. Sed dubiũ est. † pone, constat aliquẽ sub hac spe deliquisse, nũquid debeat frui immunitate? Et uidetur q̃ sic, q̃a text. c. fin. solùm loquitur quãdo quis delinquit in ecclesia: unde ille text. tanquam odiosus, & restringens immunitatem, nõ debet extẽdi ultra eius uerba. arg. c. odia. de reg. iu. & istud uidetur uoluisse Abbas in c. innotuit. in 5. col. eod. tit. Teneo, q̃ iste talis delinquẽs prætextu immunitatis, & extra ecclesiam uel cœmiteriũ, nõ fruatur immunitate, q̃a utraque ratio posita in d. c. fin. habet locũ etiã in isto casu. Prima est, quòd iste debet puniri in eo, in quo delinquit. Secunda est, quia frustra legis auxiliũ &c. Sed ille qui delinquit sub huiusmodi fiducia, delinquit cõtra ecclesiã, imò secundùm aliquos peccat in spiritum sanctũ, secundùm Abb. in d. c. fi. Item cõmittit in legẽ ecclesiæ, quia facit quòd illa

lex, quæ fuit ad bonũ finẽ introducta pro reuerẽtia ecclesiarum, tribuat incentiuũ delinquendi, & sic operetur malũ. 24.q.4.c. est iniusta. Nec obstat, quòd in casu dicti c. fin. delictũ esset factũ in ecclesia: quia illud ibi acciderat ex contingentia facti, à qua nõ est licitum arguere, sed attenditur ratio finalis, ut est gl. quam ibi Doct. exornant, in l.j.C.quando non peten. part. & Ioã. And. in c. dilecto. de præben. & quod not. gl. ij.q.iij.c. monomachia. Et ista opinio fuit etiã
3 *Anch. in d.c.fi. dum uult, quòd † si aliquis prope ecclesiam uel cœmiterium delinquat, nõ fruatur immunitate, tanquam ex uicinitate loci arguatur intentio delinquentis sub spe im*
4 *munitatis: quod not. Et propterea ex hoc infero, quòd † si aliquis ex proposito aliquẽ interficiat, & protinus currat ad ecclesiam, satis uidetur cõcedi, quòd iste deliquit sub spe immunitatis: nam si occidit animo deliberato, uerisimile est, quòd etiã cogitauerit quomodo euaderet. ar. l.j.ff. de recep. unde ex subsequenti satis ostẽditur prior uoluntas. arg. l. si hi qui. C. de adul. præsertim cùm incõtinenti illuc cucurrit. facit l.j. in prin. ibi, spe immunis libertatis. & in §. & generaliter. & in l. fin. ff. si quis testa. liber esse iuss.*

¶ADDIT. Accedãt notata per Bar. & post eũ D. meus à Ripa in l. si ventri. §. si. ff. de priui. credi.

Et probatur apertè ista cõclusio in c.j.j. de homici. q̃ fuit lex Exodi, approbata per Romanũ põtificẽ, ex quo reperitur inter alias decretales apposita. & ita tenet pen. glo. & Anch. ibi, & est de mẽte Butrij in d.c. inter alia. & firmat Io. Fab. Inst. de his q̃ sunt sui uel alie. iur. §.j. & ita cõsuetudo plurimorũ locorũ approbauit, secũdùm Guid. Papæ, in decis. Delph. q. xxj. & ita obseruatur in tota Italia secundũ Pract. Papi. in libel. inquisitionis. in 3. col. ubi dicit, q. talis consuetudo est fundata optima ratione, ne domus Dei fiat

spelunca

ſpelũca latronũ. & iſta opinio de iure ciuili nõ habet diffi cultatẽ, p tex. in §. neq; autẽ. in auth. de mãd. prin. Pet. Cy. & alij in l. ij C. de his qui ad eccle. cõfug. Ange. de Aretio in tract. malef. in uerb. fama publica. col. 16. uerſic. quarto quæro. Vnde eſt tenẽda in foro canonico, ut iura iurib⁹ con cordẽtur. c. j. de no. op. nũ. Nec obſtat tex. in d. c. inter alia. quia limitatur per tex. in d. c. fi. unde probatur iſta opi. in-telligẽdo ut ſuprà dixi, quicquid dicat Abbas. Non obſt. q; tex. in d. c. j. de homicid. nõ poteſt recipere illũ intellectum, quòd loquitur de priuatione immunitatis eccleſiaſticæ, ex quo ſecũdum Io. And. ibi, talis immunitas fuit conceſſa per iura longè poſteriora: quia reſpondeo, quòd imò etiam ante hæc iura erat iſta immunitas, quam antiqui appellabant ius aſyli, de quo apud Corne. Tacitum ſcribitur lib. iij. quòd cùm ipſe reus communione proditionis confugiſſet in tem-plum Palladis, quod ad eam diem fuerat inuiolabile, fuit à matre muro obſtructa ianua, coactus mori fame. Sed du-
5 *bitatur in † caſibus, in quibus ius ciuile diſtat à Canonico, circa immunitatem, quid debeat attendi in foro ciuili. Sali. in auth. ſi qui. in fi. C. de adult. tenet quòd in foro eccleſiaſti co ſeruetur ius Canonicum, ſed in terris Imperij ſecus. & idem not. Ang. in d. uerſi. quarto quæro. in fin. Pro qua opi nio. etiam facit, quòd ſi aliquis delinquat in eccleſia, iudex tamen ciuilis ſecundùm leges ſuas eum puniet. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſco. & cleri. Bart. in l. ſi cui. §. fin. ff. de accuſ. & probatur in d. c. fin. ubi. Abb. Confirmatur, quia iſte delinquens obligatur naturaliter ex conſenſu, per quem uidetur conſentire pœnæ ſibi infligendæ per legem ciuilem, ut per Bar. & Doct. in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & propterea talis lex debet attendi, tanquã perſona ſit illi affecta. Et ſimili ratione utitur Oldra. conſi. 54. Con*

trarium tenet Imol. in Clemen. j. in fin. de pœnit. & remiss. & etiam est de mente Abb. in d. c. inter alia. col. 16. dum respondet ad d. §. neque autem. quia non potuit Imperator per illum textum reuocare priuilegium, quod prius competebat ecclesiæ, per tit. de ijs qui ad eccle. confug. ex quo priuilegium non potest amplius reuocari, ut est gl. in c. nouit. ubi Abb. suprà, de iudi. Et ista ratio Abb. non uidetur concludens, quia non est uerum, quòd Imperator non potuerit reuocare talem legem, ex quo ibi non continetur aliquod priuilegium respiciens clericos: sed simpliciter propter reuerentiam legislator prohibuit suis subditis, ne trahant aliquem extra ecclesiam: quam prohibitionem potest quandocunq; uelit reuocare. l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccle. per Moder. in l. non amplius. §. j. de lega. j. Vnde pro ista opinione tu argue fortius: quia cùm iste delinquens sit in ecclesia, est extra territoriū iudicis ciuilis: si ergo petat remißionem sibi fieri per prælatum, iste non faciet nisi seruata lege sua: nec prælatus habet curare de lege ciuili, unde cōpellet seculare promittere, secūdùm formam d. c. inter alia. Sed ad hæc respōdetur, quòd secularis nō tenebitur seruare dictā promißionē, secūdùm gl. in d. §. sed neq;. quā ibi sequitur Iac. de Rauen. & Iaco. de Belui. Et talis dicetur bonus
6 dolus, de quo suprà dixi. Et facit ratio: quia † quis debet puniri secundū legē iudicis, ad quē fit remißio: nec debet iudex remittēs quo ad decisoria diminuere de iure alteri⁹, cùm sit merus executor, ut p Cyn. in authē. qua in prouincia. in 4. q. C. ubi de crimi. agi opor. & quod habetur in l. si cui. §. fin. C. de accus.

PRAESVMPTIO XXXIIII.

1 *In dubio illa præsumptio capienda est, per quam potius actus ualeat quàm pereat.*

Princeps

2 Princeps licet non præsumatur uti plenitudine absolutæ potestatis, fallit tamen ubi aliàs actus non ualeret.

3 Prioritas licet præsumatur ex ordine literæ, non tamen hoc procedit quando actus annullaretur.

4 Relatio non fit ad præcedentia, quando ex tali relatione actus uitiatur.

5 Præsumptio ualiditatis actus, an sit fortior cæteris præsumptionib⁹, si aliæ reperiantur præsumptiones fortiores istâ.

6 Præsumptio oriens ex natura actus, est efficacior præsumptione ualiditatis actus.

7 Testator præsumitur legare ius quod habet in re, etiam si legatum redderetur elusorium.

8 Præsumptio ualiditatis actus non est in consideratione, quãdo aliàs uerba nimis impropriarentur.

9 Verba modicum impropriari licet, ut actus ualeat.

10 Verba ut aliquid operentur, etiam improprijssimè interpretantur.

11 Præsumptio ualiditatis actus non procedit, quando actus qui fieret, in forma sua non teneret.

12 Præsumptio quòd potius actus ualeat quàm pereat, non procedit quando non est uerisimile partes talem casum considerasse, uel illum actum uoluisse facere, eo modo quo ualere potest.

13 Præsumptio ut potius actus ualeat quàm pereat, non procedit in odiosis.

1 TRigesimoquarto.† In dubio capitur semper illa præsumptio, per quam potius actus ualeat, quàm pereat. l.quoties.ff.de reb.dub.l.quoties.ff.de uerb.obli.c. Abbate sanè.ubi glo.de uerb.sign.& talis præsumptio uidetur for-
2 tior, & efficacior cæteris. Vnde† princeps licet nõ præsumatur uti absoluta potestate, tamen præsumitur ubi actus aliter non ualeret, secũdùm Alex. cum concord.in l.quan-
3 quam.C.de testa.milit. Item† licet præsumatur prioritas secundùm ordinem literæ, tamen non procedit quãdo actus annullaretur, secundùm Bald.Ange.& Imol.in l. cùm in testamento.§.hæc uerba.de hæredi. instit. Alexand.consilio
4 lxxxj.col.iiij.in iij.& consilio cxij.col.ij.in quinto.† Item ubi relatio fit ad præcedentia, non tamen fit quando actus

uitiaretur. Bar. *in l. cùm uulgari. ff. de dot. præleg. & habetur in l. talis scriptura. de lega. j.* Item *ubi actus non subsisteret, non attenditur differentia an nomen proprium uel appellatiuum præcesserit: de quo in l. si seruus communis ita. ff. de stipul. seru. & per* Moder. *in c. cùm* Abbas. *de offic. deleg. ubi firmant prædictam conclusionem. & in l. in testamento. in ult. not.* C. *de testam. mili.* Sed *tu aduerte,*
5 *quia istud ita simpliciter intellectum non est uerum: † quia reperiuntur multæ præsumptiones, quæ sunt efficaciores ista.* Et *primo cõtra hãc opinionem est tex. in l. si quis antè. ff. de acqui. poss. nam de natura precarij est, quòd possessio trãsferatur. l. certè. §. j. ff. de preca.* Pone *ergo, quòd qs precariò locauerit, & postea eandẽ rem cõduxerit, nũquid ad finem, quòd uterq; actus teneat, præsumemus actũ, ne ex precario trãsferatur possessio, prout aliquando contingit?*
6 *certè nõ, ut ibi habetur. †* Ecce *quòd præsumptio oriens ex natura actus, est efficacior ista. & hæc est uerior declaratio ad istũ tex. quàm illa quã ponit* Ias. *in d. l. si quis ante.* Et *sic habes primã limitationẽ ad hãc regulã.* Secũdò *cõtra eandem opi. adduco doctrinã* Bar. *in l. nõ solùm. §. morte. in antepenul. col. ff. de oper. no. nun. ubi concludit, quòd protestans in aliquo loco, præsumitur in dubio protestari, ut in eo loco soluatur. l. si cùm dies. §. si arbiter. ff. de arbit.* Pone *ergo, q ita præsumẽdo actus redderetur nullus, nũquid ad huc pcedet ista præsumptio?* Et *cõcludit, q sic. allegat* Cy. *in l. in minorũ. in 4. q. in quib9 cau. in integ. rest. nõ est necess.* Et *põt esse ratio, quia in tali casu protestatio nõ uidetur habere omnia requisita, unde actus corruit. l. ij. §. circa. ff. de doli except. declarat* Imol. *in l. à* Titio. *penulti. col. ff. de uerbo. obliga.* Et *hæc est secunda limitatio ad prædi-*
7 *ctam regulam.* Tertiò *obstat, † quia testator in dubio*

non

non præsumitur legare nisi ius quod habet in re.l.si domus.§.fin.ff.de lega.j.l.serui electione.§.cùm fundus.eod.titul. nunquid ista præsumptio obseruetur etiam si legatum redderetur elusorium & inutile?certè sic,per tex.in l.quod in rerum.§.j.ff.de lega.j.& in l.uxor patrui.C.de lega.& ita intelligitur cõmuniter.& fa.text.in l.Mæuius.§.in fundo.in fi.ff.de lega.ij.Sed dic quòd ratio est,quia aliàs in casu d.l.nimis recederetur à proprietate sermonis. Et propterea *ne fiat tam magna impropriatio,potius legatum redditur sine effectu.* Et hæc sit tertia limitatio,

8 †ut regula non procedat,quando aliàs uerba nimis impropriarentur: & ita etiam tenet Aretin.in d.l.à Titio.& Ias.in d.l.quoties. per tex.no.in l.tutores.§.j.ff.de admi.tu. de quo dixi in l j.§.si quis ita.in ix.colum.ff de uerbo.obliga.Sed quantum sit ad materiam nostram,melius facit l.quod in rerũ.§.j.& l.monumenta.ubi Alber.de Rosa.C.de lega. Et

9 †istam limitationem intellige sano modo,uidelicet cùm maxima impropriatio fieret: aliàs uerba etiam modicum improprientur, ut actus teneat.l.si tibi.ubi Bart.ff.si certum peta.l.stipulatio ista,habere.§.hi qui.ff.de uerb.obliga.Ange.in l.si cùm ante.C.de do.ante nup.& in l.si tam angusti.per illũ text.ff.de seruit.facit quod no.Barto.in l.j.§.hoc autem.ff.de no.oper.nuntia.ubi dicit se sustinuisse instrumentum Notarij, in quo dicebatur,filius olim talis, & tamen pater uiuebat: & hoc per impropriationem dictionis, olim.* Et ponderat *quòd talis impropriatio erat contra usum communem loquendi,ut dicit And.Sic.in c.cùm olim.Abbas in j.& ij.colum.suprà,de offi.deleg.& per Ias.in d.§.hoc autem.*

¶ADDIT.Vide Decium consil.399.conclusio.col.3.nume.7 & consi.248.nu.5.melius consi.278.non leuis.col.penul.

Posset tamẽ teneri,quòd etiã si fieret magna impropriatio

tio, quòd tamen actus debeat sustineri, dummodo pro eius ualiditate concurrat uoluntas disponentis. per tex. in l. cùm
10 filio. & ibi Comen. ff. de leg. iij. ubi probatur, quòd † ut uerba aliquid operetur, interpretatur etiã improprijßimè: certè multo magis uidetur dicendũ istud, ut actus sustineatur. per no. in c. quia circa. infrà, de priui. Est uerùm, quòd alio non concurrente, magna improprietas non arguit, ita fuisse mentem disponentis, ut habetur in l. in ambiguo. per moder. ff. de reb. dub. & per Iacob. Butri. in l. cùm antiquitas. C. de usufru. ubi ponit tres modos, propter quos recedimus à proprietate uerborum. Quarto contra istam opin. est tex. in l. non codicil. C. de testa. ubi Corn. in tertio nota. dixit, quòd fortior est præsumptio quæ sumitur ex qualitate dispositionis, quàm illa qua quis præsumitur uelle suum a-
11 ctũ ualere. Et ex hoc colligitur quarta limitatio, † ut regula non procedat, quando actus qui fieret in forma sua non teneret, quia tunc non sustinetur aliquo modo: de quo etiam per Barto. & Docto. in d. l. j. §. si quis ita. ubi plene attigi. Quinto obstat text. in l. uerbis ciuilibus. ff. de uulga. ubi Paul. de Cast. Alex. & Ias. notant, quòd ne ueniatur contra præsumptam mentem testatoris, potius permittitur quòd actus sit nullus. Est uerum quòd ille tex. habet aliam rationẽ, unde melius facit l. si quis à filio. in princi. de leg. j. & l. nemo rem. ff. de uerbo. obliga. ubi stipulatio rem suam sibi dari, nõ ualet, nec sustinetur ut importet restitui casu quo amittatur: & est ratio, quia non est uerisimile partes conside-
12 rasse talẽ casum. Et ex hoc † colligitur quinta limitatio: pro qua etiam facit quod notat Fulgo. in l. iij. §. si quis insulam. & Ias. in l. j. in primo notab. ff. de eo quod cert. loc. ubi potius stipulatio annullatur, quàm fiat interpretatio contra promissorẽ, multũ illi onerosa. & est ratio, quia non est uerisimile

risimile istud inter partes fuisse actum. Ad idem fa. text. in l. seruus. §. si seruus alienus. de leg. j. & no. in l. Scæuola. ff. ad Treb. ubi libertas directa data quæ tenere nõ potuit, nõ debetur ex fideicõmisso. & ratio est, propter magnã diuersitatẽ quæ est inter fideicõmissariam & directã, nõ præsumitur testator uoluisse, ut quod uno modo non ualet, alio modo sustineatur, declarãdo prout dixi in d. §. si quis ita. & eo modo potest intelligi d. l. tutores. §. j. nam disponens non præsumitur minus uelle expresso: & propterea si expressum non tenet, actus in totum perit. fa. l. suus hæres. C. de repud. hære. ubi si transactio est nulla, nõ sustinetur in uim donationis. quia non est uerisimile, quòd quis uelit donare illi cum quo litigat. Et ita generaliter potest dici ubicunq; actus annullatur, uel quia peccat in forma, uel quia cõtra legẽ: nam arguitur mẽs partiũ uolentiũ actũ elusoriũ facere. l. an inutilis. ff. de acceptil. l. multum. C. si quis alteri uel sibi. gl. in c. P. & G. de offic. deleg. Et ista est breuis resolutio in illo articulo, Quod non ualet ut ago, an ualeat ut ualere poterit: de quo dixi in d. §. si quis ita. post Barto. & Doct.

13 †Sexto limitatur in odiosis, quia in dubio non fit interpretatio ut similes actus sustineantur, secundũ Are. in l. continuus. §. cùm quis. in iij. col. per illũ tex. ff. de uer. oblig. declarando ut per eum. Et facit ratio: quia cùm præsumptio debeat fieri in meliorem partẽ, uidetur melior pars esse per quã odia extinguãtur. c. odia. de re. iu. in 6. Et quia annullatio actus odiosi est fauorabilis. l. ij. ff. de lib. & posthum. ubi moder. facit tex. in l. si res æstimata. in prin. ff. de iu. do. ubi ad finẽ, quòd contractus continẽs donationẽ inter uirum & uxorem annulletur, lex præsumit æstimationẽ factã ante matrimoniũ, esse collatam in tẽpus matrimonij. & facit ista simulatio cõtra not. per Alex. in d. l. quanquã. de testam. mili.

Cætera

Cætera dicas ut per Ias.in d.l.quoties.& mod.in l. in cōtrahenda.ff.de reg.iur.qui tex.propter aduersatiuam uidetur non parum urgere contra prædictam opinionem moder.Et uide quæ etiam dicam in sequenti uersiculo.

PRAESVMPTIO XXXV.

1 Præsumitur nemo eligere uiam per quam iudicia sua subuertuntur.

2 Electus in arbitrum & arbitratorem, si partim procedat iuris ordine seruato, partim non, & pronuntiet, censetur pronuntiasse tanquā arbitrator.

3 Arbiter licet non poßit ferre condemnatoriam sententiam nisi adiecta summa, nec ex postfacto poßit sententiam emendare: electus tamen in arbitrum & arbitratorem, si hodie condemnaret partem in summa, quam in sequenti die declararet, ualeret laudum.

4 Arbitramenta poßunt fieri sub conditione resolutiua uel suspensiua, uel quocunq; alio modo, quo poßunt fieri contractus.

5 Iudex habens facultatem procedendi ex iurisdictione ordinaria & delegata, si procedat simpliciter, præsumitur secundùm eam proceßisse, per quam actus tenet.

6 Iudici ordinario si alterata sit iurisdictio, ita quòd in aliqua causa factus sit delegatus, & ipse in sententia dicat, ego talis prætor &c. non per hoc sententia erit nulla. Secus si dixißet prætor, in tali causa.

7 In dispositione si expreßæ fuerunt duæ qualitates, & secundùm unā dispositio eßet inefficax, debet intelligi secundùm aliam.

8 Testator æger condens testamentum, si instituit partum, si uxor sua prægnans sit, dato quòd tunc non eßet prægnans, sed deinde post aliquot annos pepererit, censebitur iste institutus. Idem si tunc pepererit, & deinde plures.

9 Iudex si in sententia exprimat unam causam falsam, & aliam ueram, sententia sustinetur ex causa uera.

10 Maritus si in instrumento dotali confeßus est se habuiße & recepiße mille nomine dotis, quæ promisit patri restituere, an præsumatur tunc tempore confeßionis recepiße, non autem ante ex interuallo.

11 Confeßio dubia seu obscura poteſt ab ipso confitente interpretari.

12 Compromißum si fuerit in aliquem tanquam in arbitrū & arbitratore, & talis iudicet, dicēdo, Nos arbiter & arbitrator &c. an præsumatur pronuntiaße tanquam arbiter, an tanquam arbitrator.

1 TRigesimoquinto.† Nemo præsumutur eligere uiam per quam iudicia sua subuertuntur.l.iij.ff. de testam.mili.

Confirma

Cõfirma istud per id quod notabiliter dicit Ho.Bu.*&* Imo.
2 *in c.Quintaualli's.in quarta differẽtia.infrà,de iurei.ubi*† *si aliquis sit electus in arbitrũ & arbitratorem,quo casu potest eligere quam uiã uelit: si partim procedat iuris ordine seruato,partim non,& pronuntiet,censebitur pronuntiasse tanquã arbitrator,ne aliàs sentẽtia sit nulla,prout est de mente* Baldi *in d.l.iij.*Sequitur Fel.*in l.cùm ordinem.in secunda col.de rescript.& in c.præsentata.de testi.& in cap. cùm ex officij.in quarta char.de præscrip.*Et *istud procedit, etiam si in procedendo semper seruasset ordinẽ iudiciariũ: nã licet ex illo arguatur, quòd potius fuerit arbiter quàm arbitrator: si tamen pronunciauit fortè ordine nõ seruato, ut sententia teneat,præsumemus usq; à principio cognouisse tanquã arbitratorẽ,per supradictã regulam: & quia istud procedere iuris ordine seruato,non repugnat dicto arbitratoris,secundũ* Butr.*&* Imol.*in dicto loco.* Et *propterea*† *li*
3 *cet iudex uel arbiter non possent ferre sententiam condẽnatoriã,nisi addita summa: nec ex postfacto possent emendare sententiã,secundũ* Butr.*consi.50.per iudicẽ.per nota. in l. qui tamen.§.*P*omponius.ff.de arbi.& in l.iudex postea.de re iudi.*Si *tamen talis arbiter hodie condemnaret partem in summa,quam in sequẽti die declararet,ualeret tale laudum,*
4 *& censeretur pronũtiasse tanquã arbitrator,ex quo* † *arbitramenta possunt fieri sub conditione seu resolutiua,uel suspensiua,uel quocunq; alio modo quo possunt fieri contractus,secundùm* Anch.*consi.208. iudex de iure &c.col.iiij.* Card.*consi.xxxj.*Titius *debitor.*Socin.*consi.124. præsens consultatio.secunda colum.*Felin.*in cap.qualiter.primo.in 16.colum.de accusa.*Et *hæc præsumptio debuit capi, ne aliàs uideatur elegisse uiam,per quam actus correeret. per supradicta.* Secundo *adde quod tenet* Abbas *in dicto cap.*

cum

5 cū ex officij.in ix.col.& ibi mod.infrà,de præscr.ubi † si iudex habēs facultatē procedēdi ex iurisdictione delegata,& ex iurisdictione ordinaria,procedat simpliciter, præsumitur secundū eā processisse,per quā actus tenet.d.l. iij.& ita etiam tenuit Antonius de Butr.ibi,reprobata quadam opi-
6 nione Feder.de Senis,ut per eum. Et propterea † si iudicio ordinario alterata sit iurisdictio, ita quòd in aliquam causam factus sit delegatus,de quo habetur in capitu. licet in corrigendis. suprà,de offic.ordina. & ipse in tali sententia dicat,Ego talis prætor &c. non tamen per hoc sententia erit nulla,quasi pronuntiauerit tanquam ordinarius: imò præsumetur apposuisse nomen officij causa demonstrationis personæ.argument.l. iuris gentium.§. pactorum.ff. de pactis.& habetur in cap.cæterum.suprà,de iudi.& ita est de mente Abba.in dicto capitul.cùm ex officij.Secus si dixisset,Prætor in tali causa &c. quia tunc essemus in casu claro.quod est notandum.

¶ADDIT.De hac alteratione iurisdictionis ordinariæ in delegatam,quando & quomodo dicatur facta, & quid referat an vt ordinarius,an verò vt delega' quis cognoscat,vide melius q̄ alibi Ias.in l.ius ciuile.ff.de iust.& iur.vbi etiā aliqua pulchra adducit in hac materia, quæ facerēt ad ornatum huius regulæ.

Et facit quod no.Specu. in titu.de lega.§.sequitur. uersic.quid si episcopus.& Bal.in c.ex parte.ij.de of.del.ubi si episcopus sit etiam Comes,& causam spectantem ad se iure Comitatus cōmittat per ista uerba,Ego talis,Dei & Apostolicæ sedis gratia episcopus &c. ualebit cōmissio: & non obstāte illa qualitate,cēsebitur cōmisisse tanquā Comes.d. l. iij.sequitur Fel.in d.c.cùm ex officij. Ad idem quod not. Abb.cōsi.xciij.in ij uo.ubi si sit facta cōmissio alicui,expresso eius nomine proprio,& officij nō habētis aliquā dignitatē,tamē ualeret talis cōmissio & sentētia, si aliàs ille habe-

ret dignitatē.allegat notata per Bar.in l.si seruus cōmunis
7 ita.de stip.ser.ubi† si in dispositione fuerint expressæ duæ qualitates,& secūdùm alterā dispositio esse inefficax,debet regulari secūdùm aliā.d.l.iij.c.nisi essent. & ibi Ab.in j.col.j.de præbend.& per moder.in c.cùm Abbas.de offic. deleg. Tertiò adde quod not.Paul.de Cast.consil.79.ca
8 sus iste frequenter. in ulti.dub.in antiquis.ubi† si testator æger condens testamentū instituit partum,si uxor sua prægnās, esset dato quòd tūc nō esset prægnās,sed deinde post aliquot annos pepererit,cēsebitur iste institutus. Idē si tūc pepererit,& deinde etiā alios,quia censebuntur omnes instituti:& illa uerba,si uxor prægnans esset,non censentur simpliciter posita in uim conditionis,sed quia credebat se testator moriturū de illa infirmitate,& consequenter non posse in futurum amplius generare.arg.l.placet.& l.Titius.§.j.ff.de lib.& posthu.& l.fina.C.eod.titu. Et ista interpretatio secundū eum est capienda, quia aliàs sequeretur quòd testator apponendo talem cōditionē elegisset uiā per quam iudicium suū subuerteretur,contra d.l.iij.Et per eandem rationem idem tenet Bal.consil.128.ad intelligentiam.in primo uolu.licet Ias.in d.l.placet, non referat fideliter dictam decisio.Paul.de Cast. Quarto adde quod no
9 tat Inno.in c.in præsentia.suprà, de renuntia.ubi uoluit,† quòd si in sententia exprimatur una causa falsa in iure,& alia uera,sustinebitur sententia ex causa uera.d.l.iij. ut actus potius teneat.d.l.quoties.sequitur Imol. in l.si plagij. ff.de uerb.oblig.Alex.in l.qui Romæ.§.duo fratres.eod. titu.& est communis conclusio.ut per Ias.in l.si is ad quem. in penul.col.ff.de acquiren.hæredi.

¶ADDIT.Adde eundem Alex.consi.113.incip.perspectis his. col.pen.libr.6.vbi etiam subiungit notabile dictum Anto. de

Butri.in c.per tuas.qui filij sint leg. per illum text.quòd si iudex mouetur ex duab.causis ad ferendã sententiã, quarũ vna facit ad causam,alia non,sustinetur sentẽtia ex ea quæ facit ad causam,vbi aliàs redderetur nulla, si vna tantùm non faciens ad causam expressa fuisset.c.ex parte.& c. dilectus. de concess. præbẽ.& ibi latius allegat concor.Vide omnino & Hipp.Marsil.in singu.617.memor existo.vbi magni facit dictum Inno.in d c.in præsentia.& allegat plures concordan.

Nec obstat ratio Alexã.in l.si donatione.in iij.col.C. de collatio.ubi allegat in contrarium:quia quando est aliqua causa quæ prodest,& alia quæ nocet,debet attendi illa quæ nocet.l.iij.§.fina.ubi Bar.ff.ad Syllan.l.fin. qui ad libertatem peruc.non possunt.l.Fulcinius.§.quid ergo.ff.ex quibus cau.in posses.Sed responde quòd illa regula non procedit,quando causa quæ prodest,est potentior.l. aufertur.§. si quis palàm.ff.de iure fisci.Alex.cõsil.193.ex inspectione. in ulti.col.in tertio.per Ias.in l.si is ad quem. & dixi in l. ij.in prin.de uerb.oblig.In casu autẽ nostro causa uera est potentior,quia per eam actus sustinetur,iuxta supradicta. Quid autẽ si iudex apponat solummodo causam falsam,ad iecta amplificatiua, Maximè: uide Gemi.in c.uenerabilib. §.si.de sen.excõmu.in sexto. Quintò adde notanter Bar. 10 & cõmuniter Doct.in l.post dotẽ.in j.quæst.ff.sol.matr.† ubi si maritus in instrumẽto dotali confessus est se habuisse & recepisse mille nomine dotis, quæ pmisit patri restituere,præsumetur recepisse tunc,tẽpore confeßionis,non añt antè,ex interuallo:quia licet ista uerba,habuisse & recepisse,sonent in præteritum, tamen fiet interpretatio per quam promißio teneat: quia aliàs non posset fieri restitutio patri, ex quo fuisset ius acquisitum filiæ.l. quoties.ff. solu.matri.Et ista decisio magis mihi placet, per rationem d.l.iij.ut actus teneat.Vbi uerò cessaret prædicta ratio, esset secus:nã non potest negari,quin illa uerba,sint incerta.

ergo

ergo qui dicit, debet liquidò probare, quia incerta probatio nõ releuat. c. in præsentia. de probat. & cùm præsumptiones oriantur ex signis, prout suprà uidimus, nõ uideo aliquod rationabile signũ unde ista propositio poßit oriri. Non obstat l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de uer. oblig. inducendo ut ibi per modernos, & in d. l. post dotẽ. quia Iurisconsultus ibi nõ dubitat principaliter super eodem, sed præsupponit habilitatem. l. qui testamento. ff. de testa. c. j. de ætate & quali. Non obstat gl. in l. j. C. de fide instru. lib. x. quia loquitur in Notario attestante aliquid esse factum: nam nisi potuit fieri corã eo, non crederetur: sed nos loquimur in Notario non attestante de ipso facto, sed de cõfeßione partium asserentiũ factum: & uerisimile est, q. si receptio fuisset tũc facta, quòd fecissent eam corã Notario, ut poßet attestari nedum de confeßione, sed etiam de ueritate ipsius negotij. Præterea, non debet talis confeßio plus operari in instrumento, quàm si aliter probaretur: quia de natura instrumenti est ut probet, non ut inducat. l. j. ff. de fide instru. Sed si esset aliter probata talis confeßio, puta per testes, tanquam probatio incerta non releuaret. d. c. in præsentia. ergo idem in instrumento. Poßet ta-

11 men recipere † interpretationẽ ab ipso cõfitente. l. si quis intentione ambigua. ubi Bald. ff. de iudic. Bartol. in l. is qui reus. penulti. colum. de public. iudi. But. c. ex literis. j. in fin. de sponsalibus. Alexan. consilio 119. in causa inquisitionis. in tertio. & consilio 183. uiso puncto. colum. ij. in quinto. And. Sicul. consilio 3. in penul. char. in secundo. ubi dicit, quòd debet fieri talis interpretatio quæ declaret, non quæ confeßionem perimat. Decius consilio 189. in nona columna. & consilio 278. in ultima columna. & aliquid suprà tetigimus. Est uerum quòd ista qualitas temporis

nunquid antè, ex interuallo, uel statim sit numeratio facta, non uidetur respicere obscuritatem confeßionis: & propterea talis incertitudo est aliter explicanda, quàm per declarationem confitentis. Cætera dic ut per Felinum in d.c. cùm ex officij. in sexta conclu.
12 *Et † ex his infertur ad quæstionem: an si in aliquem sit compromissum tanquã in arbitrum & arbitratorem, & talis iudicet dicendo, Nos arbiter & arbitrator &c. præsumatur pronuntiasse tãquam arbiter, an tanquam arbitrator? Effectus est magnus: quia si iudicauit ut arbiter, non potest reclamari. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. secus si ut arbitrator, ut per Bart. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Et Bal. in d. l. iij. uidetur uelle quòd cẽseatur iudicasse ut arbiter. sequitur Alex. in l. si seruus plurium. §. fin. ff. de lega. j. quia sententia arbitri est efficacior, ergo debet illa præsumptio capi. d. l. iij. Itẽ citius sortitur exitũ. l. cùm antea. C. de arbitris. Cõtrarium, quòd imò censeatur lata tanquam ab arbitratore, tenet Bald. & Ange. in d. l. si seruus plurium. Bald. in l. non codicillum. C. de testa. Ang. in disput. duo ad inuicem. ubi dicit quòd ista opinio seruatur in practica. Aretin. in l. nemo potest. de leg. j. Alex. cõsil. xiij. in iij. col. in f. Felin. in d. c. cùm ex officij. in secunda cõclusi. in fin. & in sexta, ubi respondit ad rationes cõtrarias, de quo per eum. Tu aduerte, quia ex quo potest quis in eodem actu cognoscere ut arbiter & arbitrator, prout dicit Abbas in d. c. nisi essent. per illũ textum sequeretur quòd nõ debeamus recurrere ad istam quæstionẽ, ex quo uerba possunt propriè intelligi, ꝙ ex utraq; potestate cognouerit & iudicauerit. Et istud uerius uidetur. Distingue ergo concordando opiniones: q̃ aut pars quæ reclamat asserit se læsam & grauatam, & tũc cõcedetur reductio ad arbitriũ boni uiri, tanquã talis*

fuerit

fuerit arbitrator, ex quo arbiter tenetur procedere de iure, arbitrator uerò poteſt aliquid auferre de iure alterius, ſecundùm text. in l. ſi de meis. ff. de arbit. Si uerò apparebit non fuiſſe grauatū, cenſebitur iudicaſſe ut arbiter: & ſic ex poſtfacto cognoſcetur qua poteſtate ſit uſus, & quo ad concedendam reductionem procedet communis opinio, & interim attendetur cauſa à petēte adducta. c. ut debitus. & ibi gloſ. in uerb. rationabiliter. ubi Doct. de appel. Et iſtud eſt æquius, & bene probatur in d. c. niſi eſſent. Adde quod not. Bal. in c. j. §. inter pares. in ij. col. de c. Corra. ubi dicit, q. ſi quis compromittit in aduerſarium, cenſetur in eum cō promiſiſſe tanquam in arbitratorē, tum ut actus teneat, qui aliter non ualeret. l. pen. ff. de arbit. tum quia non præſumitur uelle litigare ille qui ſe ponit in manibus aduerſarij, & deo non præſumitur eum eligere tanquam diſceptatorem, ed potius tanquam amicum. arg. l. creditor. §. pen. ff. mād.

PRAESVMPTIO. XXXVI.

1 *Priuilegiatus in dubio præſumitur potius uti iure communi quàm ſpeciali: & quare. Limitatur multimodè num. 4. 6. 7. 8. 12. 14. & 15.*

2 *Priuilegio an ſit potentius ius commune.*

3 *Remedium extraordinarium quando concurrit cum ordinario, utrunq; eſt in conſideratione.*

4 *Ius ſpeciale fauorabile, an ſit potentius iure communi, ita quòd in dubio illo iure ſpeciali uideatur quis uelle uti potius quàm iure communi.*

5 *Præſumitur in dubio quis elegiſſe illam uiam quæ ſibi utilior eſt, & fauorabilior.*

8 *Priuilegiatus cenſetur uelle uti priuilegio potius quàm iure communi, quando aliàs actus non teneret niſi ex priuilegio. Intellige numero 10. 11. 12.*

9 *Princeps licet in dubio præſumatur uti poteſtate ordinaria, ut actus tamen teneat, cenſetur uti ſuprema.*

13 *Renūtiare priuilegio facilius quis præſumitur, quàm iuri communi.*

1 TRigeſimoſexto. † Præſumitur priuilegiatus in dubio potius uti iure cōmuni, quàm ſpeciali. l. quanquam. C.

de testa.milit.l.centurio.ubi Paul.& moder.ff.de uulg.& pupil.& aßignantur aliquæ rationes. Prima est, quia ius cõmune est potẽtius.l.ciis militis.§.militia missus.ff.de test.
2 *milit.quæ ratio est dubia. Contrarium† uideretur dicẽdum, ex quo priuilegium est ius speciale: & iura specialia sunt potiora, ex quo derogant iuri cõmuni.l. in toto.ff. de regu.iuris.l.seruis urbanis.§.fin.ff.de leg.iij.sicut in simili uidemus, q statutum quãto magis est speciale, tantò est fortius: de quo per Alexan.in l.Gallus.§.ille casus.ff.de lib.& posthu.Areti.consil.83.in ij.col.cum sequen. Corn.consil.66.in primo. & facit text.in c.ij.suprà,de offic.deleg.& quod notant modernio.in rubic.de officio delegat. Non obstat d.§.si militia mißus.quia ibi difficilius annullatur testamentum non simpliciter, quia iure communi factum, sed quia maiori solennitate factum: & æquum est, ut quæ difficilius inesse producuntur, etiam difficilius tollantur.l.nolumus.C.de testa.l.ab emptione.ff.de pactis. Secunda ratio aßignatur, quia priuilegium uidetur esse quoddam ius extraordinarium, quod non debet haberi in consideratione.l.iiij.in ij.respons.ff.de fideicõmis.liber.& quod no.Specul.in tit.de inquisitionib.§.j. Abb.in c.examinata.de iudi. ubi præsumitur potius datus iudex qui procedat secundùm ius commune, q̃ inquisitor, qui iure extraordinario utitur. sequitur Deci.in l.in testamento.in ult.nota.de testa. milit.*

¶ ADDIT. Accedant notata per Bar.& omnes scribentes in l.j.ff.de vulg.& pupil.in primo effectu vulgaris substitutionis, in quæstione illa, an si sit spes quòd institutus admittatur iure speciali seu ex priuilegio, vt quia erat minor, & poterat petere se in integrum restitui aduersus repudiationem, an interim substitutus poßit admitti: & concluditur quòd sic, & istud ius speciale seu extraordinarium non habeatur in cõsideratione.

3 *Sed etiã ista ratio in proposito est dubia: † quia ubicũq;*

aliquod

aliquod est remediũ speciale, seu extraordinariũ cõcurrẽs cum generali ordinario, utrunq; habetur in cõsideratione. l.j.§.j.de noui oper.nunc.ubi Bart.l.ij.C.de dolo.per Bar. in l.in prouinciali.ff.de noui oper.nunc.Et text.in d.l.iiij: procedit quo ad hoc, ne dispositio ex sui natura certa, stet in pẽdenti:aliàs uidetur q, etiã extraordinaria debeant cõsiderari.l.nõ quocũq;.§.j.ff.de leg.j.l.intercidit.ff.de cõdi. & demõ.p Andr.Sicul.post Raph.quẽ allegat in c. Raynutius.in xxx. col.j.de testa.in primo effectu uulgaris substitutionis. Vnde dic quòd uerior ratio est, quia ius speciale seu priuilegium tanquam deuians à iure cõmuni, debet restringi.l.si quando.C.de inoffi.test.Bar.in l.ij.ff.de constit.
4 prin. Et propterea † si essemus in iure speciali fauorabili, uideretur q, potius capiẽda eßet cõtraria præsumptio tanquã benignior.ar.l.priuilegia.ff.de priui.cré. & quod no. Alex.in d.l.Gallus.§.fi.in 5.col.uer. itẽ statutũ pupillorũ. Et facit, quia gratia, & sic cõceßio fauorabilis, uidetur potẽtior iure cõmuni, p tex.ubi Io.And.in c.si sup gratia.j.de
5 offic.deleg.in 6. Cõfirmatur, † quia debet præsumi quẽlibet intẽtasse illã uiã quæ est sibi utilior & fauorabilior.d. l.ij.& per Inno.in c.auditis.suprà, de in integ.resti.quod notatur in l.cùm de indebito.ff.de proba.& p Bald.in l.ij. C.de præd.mi.Et sic habetis primã limitationem ad prædi
6 ctam regulã. Secũdò limitatur, † quando proprietas uerborum magis infert ad ius speciale, quàm ad ius commune. l.j.& ij.C.de testamento milita.l.miles unum ex fundo. & l.miles ita.in principio.ff. de testamento milita.ubi si miles instituat hæredem nisi in certa parte bonorum, præsumitur usus iure militari, ex quo de iure cõmuni talis institutio non teneret, prout fit.sed traheretur per ius accrescẽdi ad totam hæreditatem. Nec obstat quòd ius accrescendi

habeat locum ex uoluntate defuncti.l.si in testamento. ubi Bart.ff.de uulg.& pupill.quæ uolūtas deberet maximè attendi in testamento militis:quia respondeo,quòd ista ratio procedit in paganis,qui cùm nō poßint decedere pro parte testati,& pro parte nō,si condunt testamentū pro parte,per ius accrescendi succedunt in totū,ita disponente iure cōmuni,secundū quod præsumuntur accōmodare uolūtatem suā.l.si duo.ff.de acqui.hære.quæ ratio cessat in milite,unde attēditur sola uis uerborū,nec lex aliquid de eius uoluntate isto casu præsumit. & ita intelliguntur notata per Alex.& Doctor.in d.l.j.& facit quod notat Cyn.in l. precibus.C.de impub.quem refert Alex.in d.l. centurio.in quarta chart.ubi dicit, quòd miles uidetur uti priuilegio, quando utitur uerbis directis,quæ secūdùm proprietatem uerborū denotant priuilegiū.sequuntur moder.in d.l.in te

7 stamento. Tertiò limitatur,† ut non procedat in actu,qui quasi priuilegiato cōmittitur:quia qualitas secundùm quā agit est attendēda.l.nō idcirco.C.de iur.& facti ign.l.cum proponas.§.j.ubi Ang.ff.de inof.testa.& ita procedit tex. in l.ex militari.ff.de testa.mili.& in l.si quis filio.§.irritū. ff.de iniust.rup.testa.Et istud maximè procedit, quia in casu d.l.ex militari.non præiudicatur in aliquo iuri cōmuni, ex quo qui habet facultatē testandi iure militari,multò fortius poterit testari iure cōmuni,& renuntiare priuilegio, si uelit.l.si quis in cōscribendo.C.de pact.fa.l.nō eo minus.

8 C.de testa. Quartò limitatur,† quando aliàs actus nō teneret,nisi ex priuilegio:qa tūc debet potius præsumi, usus priuilegio,ut actus sustineatur.l.iij.ff.de test.mi.ut s. uidimus.Et istud pcedit,etiā si cōstaret q destinauisset uti iure

9 cōmuni,ut ibi probatur.Et pptereà etiā† princeps licet in dubio præsumatur uti potestate ordinaria,tamē ut actus te

neat

neat intelligetur etiam usus suprema, ut per Alex. *in l. quãquam. cum concord. de quo suprà uisum est, & attingunt* Moder. *in d. l. in testamento. & in repet. d. l. cẽturio. Quę*
10 †*tamen conclusio nõ uidetur procedere, quando ex tali cõcessione posset resultare aliquod præiudicium parti: nam tunc potius deberemus interpretari quòd actus periret: quia, ut suprà uidimus, præsumptio pro ualiditate actus tunc cessat, quãdo inde sustineretur dispositio onerosa parti, secundùm* Fulg. *in l. iij. §. si insulam. ff. de eo quod certo*
11 *loco.* Item †*cessat in odiosis, per tex. in d. l. continuus. §. cùm quis. & suprà diximus: quæ omnia uidentur procedere in nostro casu. Cõfirmo istã opinionẽ per tex. in l. post mortẽ. §. fin. & in l. neq; absens. ff. de adopt. ubi si absens arrogetur, arrogatio erit nulla: & cùm talis actus competat soli principi. l. ij. ff. de adop. nõ censebitur princeps usus potestate absoluta, per quã arrogatio teneret, sed potius ordinaria, per quam actus corruit.* Et ꝙ *talis arrogatio non teneat de potestate ordinaria, probatur ex negatiua antepostta uerbo,* Potest, *quæ abnegat omnẽ potestatem ordinariã. c. j. ubi* Abb. & Doct. *suprà, de caus. pos. & propriet. & quod notatur per* Mod. *in l. Gallus. in prin. de lib. & posth. Quin*
12 *to limitatur, †quãdo aliàs actus nihil operaretur, intelligẽdo secundũ ius cõmune: quia tunc debet potius censeri quis uti priuilegio. arg. l. si quando. ff. de lega. j.* Et *pro hac limitatione facit gl. in l. j. ff. si quis in ius uoca. nõ ierit. & quod per eã notat* Decius *in c. j. de iudicijs. ubi renuntians priuilegio sui fori, intelligitur etiam renuntiasse iuri communi, ut uerba aliquid operentur.* Et *propterea si aliquis promisisset certo loco soluere, & fecisset similẽ renũtiationẽ, poterit ibi cõueniri, quis ibi non reperiatur. ita est communis conclusio, de qua in l.* Titium. *§. tutores. ff. de admin. tut. &*

per Doct.in l.si conuenerit.ff.de iurisdict.om. iudic. Et ista
13 decisio probatur à fortiori: quia † facilius quis præsumitur renũtiare priuilegio, quàm iure cõmuni.l.miles.§. sexaginta.ff.de adult.But.& Imol.in c.j. de transact: & est gl.in l.
14 ij.in uerbo, consensu.ff.de iudicijs. Sexto limitatur, † quando uia iuris specialis esset æquior: quia tunc caperemus illam præsumptionem, tanquam quæ tenderet in humaniorẽ partem.d.c.estote.& uoluit Bal.in l.precibus.in ix.oppos. C.de impuber.ubi secundùm eum ideo præsumitur miles in compendiosa substitutione uti iure communi intra tempora pubertatis, quia talis præsumptio est humanior, ne excludatur mater pupilli, eademq; uxor ipsius testatoris: nam præsumitur uoluisse excludere à iure materno.l.fi.C. de instit.& substitutionibus. Ergo dato quòd priuilegium esset
15 æquius, uideretur potius ista uia intentata. † Vltimo potest generaliter limitari, quando aliæ coniecturæ inducerent cõtrariam præsumptionem, iuxta l.diuus.de in integ.restitut. ueluti si actus gestus haberet formam sibi competẽtem de iure speciali, non autem de iure communi: nã ad cognoscẽdum actum, potißimum iudicium resultat ex forma cõtrahẽdi, secundũ Aret.in l.j.§.si quis ita.ff.de uerb.oblig.fa.l. in sulam.ff.de præscr.uer. & l.si cum uno.ff.locati. Idẽ si ex præcedenti tractatu hoc deprehenderetur, per not. in l. ita stipulatus magna.in prin.ff.de uerb.obl. Idem si aliquis haberet aliquod priuilegiũ odiosum: quia renuntiando generaliter iuri suo, intelligetur etiam de eo actum, ut notatur in l.sed & si quis.§.quæsitum.ubi Bald.ff.si quis cautio.& in d.l.j.ff.si quis in ius uoc.& facit l.ij.in fin.C. de priuile. scholast.

PRAESVMPTIO XXXVII.

1 *Filius natus ex uxore, præsumitur conceptus de marito, etiam si ma*

ter

ter soleat alijs commisceri. Ampliatur num. 2. 3. 6. 7. 8. Limitatur numero 9. & seq.

2 Filium natum ex uxore præsumi conceptum ex marito, an sit præsumptio iuris & de iure, ita quòd nõ admittatur probatio in contrariũ.

3 Concubinæ retentæ in domo filius, an præsumatur cõceptus ex eo qui eam retinet in concubinam.

4 Filius natus ex ea cum qua quis habebat cõsuetudinem extra domũ, non præsumitur conceptus ex illo, nisi probetur quòd nemo alius cum ea habuerit consuetudinem.

5 Ancilla reperta prægnante, an præsumatur contra dominum.

6 Filium esse illegitimũ, non statur assertioni matris, nec mariti: oritur tamen magna suspicio pro dicto matris. Infertur ad notabilem quæstionem.

7 Filius si non assimiletur marito, sed cuidam adultero, an ex hoc præsumatur illegitimus.

8 Filius natus ex muliere quæ longo tempore cum marito remanserat sterilis, an præsumatur mariti.

10 Filius non præsumitur esse mariti, quando cũ confessione matris hoc confitentis concurreret fama.

11 Filius non præsumitur esse mariti, si uxor fuit concubina alterius, & partus fuit agnitus per concubinarium, maximè si filius sit natus in domo concubinarij uicinis scientibus.

12 Filius si instituatur hæres ab eo qui dicitur fuisse adulter matris, nõ est lenis coniectura quòd ille filius non sit mariti, sed adulteri.

13 Filius non præsumitur mariti, si mulier fuit sterilis, & aliquando diuertit à marito.

14 Filius natus ex meretrice uxorata quæ multorum libidini patet, an præsumatur mariti.

15 Mulier quæ mortuo marito statim nupsit, si intra nouem menses pariat, cuius præsumatur partus.

1 TRigesimoseptimo. † Natus ex uxore, præsumitur conceptus de marito, licet mater interim etiam cum alijs consueuerit. l. miles. §. defuncto. ff. ad legẽ Iul. de adult. quẽ tex. dicit singularem Bald. in rub. C. de probat. in ulti. col. & in l. si matre. C. de suis & legit. & in l. fin. C. de communi ser. manu. Ang. in l. septimo. ff. de statu hom. Paul. de Castr. in l. iij. ff. de libe. & posthum. & per Moder. in c. per tuas supra,

suprà, de probat. & in l. j. §. ad quæstionem. in ult. col. ff. de quæstio. & Francisc. Cremen. sing. 126. mortuo marito. Sed tu aduerte, quia tex. in d. §. defuncto. non probat istam opinionem: quia licet dicat quòd posset illa esse adultera, & impubes defunctum patrem habuisse, non tamen sequitur, ergo lex hoc præsumit: quia multa sunt poßibilia, quæ tamen non præsumuntur. l. neq; natales. ubi glo. C. de probat. Imò facta q̃uis poßibilia, regulariter nõ præsumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & in illo textu tale indicium non debebat nocere filio, ex quo erat res inter alios acta. l. iij. §. causæ cognitio. ff. de Carb. edict. Melius ergo probatur ista opinio per rationẽ huius regulæ principalis, quia talis est benignior præsumptio, & fauorabilior partui, ergo debet potius capi. d. c. estote. de reg. iur. Et facit quod not. Salic. in d. l. neque natales. in j. col. ubi filius in dubio præsumitur natus post matrimonium contractum inter patrẽ et matrẽ, non antè: licet quandoque occurrat ut antè nascatur. l. cùm quis. de nat. lib. & istud est fauorabilius pro ipso filio. Cogita tamen, quia si ista præsumptio oriretur ex prædicta ratione tantũ, sequeretur quòd nõ procederet in casibus in quibus limitaui regulã d. l. meritò. & d. c. estote. quod esset

2 *summè notandum in actu practico.† Ampliatur prædicta præsumptio, ut procedat nedũ per uiam simplicis præsumptionis, sed etiam per præsumptionem iuris & de iure, unde non poterit probari contrarium, ut est de mente Pauli de Castr. in cons. 175. super primo uidetur. in iiij. colum. & Andr. Sicul. cons. 50. in primo dub. in ij. uol. & referunt se ita consuluisse Mod. in d. §. ad quæstionem. Sed istud dictũ nõ est simpliciter uerum, ut apparebit ex infrà dicendis limitationibus: & licet in aliquo casu non admittatur probatio in contrarium, istud non est, quia lex disponit super præ-*

sump

ſumpto, ſed quia per rerum naturam talis probatio eſt impoßibilis, non admittetur. l. actor. C. de proba. & ita eſt de mēte Abb. in d. c. per tuas. & firmat Bal. in d. rub. C. de pro
3 *ba. in ult. col. Secundo ampliatur, † ut procedat etiam in cō cubina retenta in domo: quia præſumetur filius eius qui eā concubinā retinet, non autem alterius, ſecundùm gloſſ. in c. Michaël. de filijs preſbyt. & Abb. & cæteros in d. c. per tuas. And. Sicul. cōſ. 27. in ij. col. in primo uol. Et iſtud procederet, etiam ſi talis non retineretur in ſchemate concubinæ, ſecundùm Ang. conſ. 225. uidetur prima facie. col. pen. Quod tamen intelligitur, quando talis eā pro arbitrio ſuo haberet, ut tradit Alex. conſ. 157. in 5. Item quando eam retineret intra domum. ex quo ueriſimile eſt quòd nō ita proſtituerit alijs, ſicut potuiſſet facere ſi non habitaſſet in domo. Et propterea dicit Alber. de Roſ. in l. filium diffinimus.*
4 *ad fin. ff. de ijs qui ſunt ſui uel alie. iur. † quòd ſi quis habuit cōſuetudinē cum aliqua extra domū, & naſcatur filius, nō tamen præſumitur ex eo natus, niſi probaretur quòd ea cū nemine alio conſueuiſſet. & ita dicit ſe obtinuiſſe, & mihi placet, licet Modern. dubitent in d. c. per tuas. Item intellige, quando conſtat quòd retinens eam in domo conſueſce-*
5 *ret cum ipſa: † alioquin ſi ancilla reperiatur prægnans, nō tamen ſimpliciter eſt præſumptio contra dominum, ſecundùm Bal. in d. l. filium. Item intellige, dummodo talis mulier non fuerit abſens eo tempore quo debuit à communiter accidentibus eſſe facta grauida. ſecūdùm Abb. in d. c. per tuas.*
6 *de quo dic ut ibi per Moder. Tertio amplia, † ut ſupradicta præſumptio procedat, etiā ſi tā mater q̄ maritus negarent, & dicerent natū ex adulterio. per gl. in l. ſi poſth. §. fi. ff. de lib. & poſth. & ibi Doc. Alex. in l. neq; profeßio. C. de teſt. Bartol. Rapha. Fulgoſ. & alij in d. l. filiam. ubi repræhendunt*

dunt quendam filium regis, qui credens matri renũtiauit regno. & optime facit l. fi. ff. de probat. Dicit tamẽ Hostien. *in c. officij. de pœniten. & remiss. quòd oritur magna suspicio pro dicto matris.* Et propterea infert ibi Abbas, *quòd si filius haberet ex hac ratione conscientiam læsam, quia in conscientia crederet matrem dicere ueritatẽ, deberet abstinere à bonis mariti, aliàs ædificaret ad gehẽnã. c. per tuas. de simon. cũ similib.* Sed uidi in facto: *Vidua ueniẽs ad mortẽ, accersitis tribus filijs dixit, unus uestrũ est natus ex adulterio, & propterea indebitè detinet bona paterna: ego (ne moriar in isto peccato) intendo eum manifestare, nisi uos inuicem remittatis omne ius quod habet alter uersus alterũ. propter hoc ipsi, cùm quilibet dubitaret de seipso, fuerunt contenti.* Nunquid mater *sit isto casu tuta?* Et credo *quòd sic, per notata in d. c. officij.* Et ad *supradicta facit, quia nõ potest mulier etiam expresse per pactũ præiudicare statui liberorum suorum. l. transactione matris. C. de transact. nisi in possessorio per contumaciam. l. j. §. si cui uentrem. ff. de uent. inspic. de quo dicendũ est ut ibi.* Et *uide pulchrã quæstionem per* Iac. But. & Floria. *in l. quidam. &* Fulg. *in l. j.*

7 *ff. de proba.* Quarto *amplia, † etiã si filius natus non assimilaretur marito, sed alicui adultero. arg. l. fi. §. pen. ff. ad municip. facit l. quod si nolit. §. si mancipia. ff. de ædil. edict. & quia istud potuit contingere propter cogitationem mulieris tempore conceptionis, ut per gl. in l. quæreret aliquis. ff. de uerb. signifi. & consuluit* Paul. de Cast. *in d. cons. 175. & quod nor.* Ias. *allegando* Hieron. & Quintil. *in l. Gallus. in fine prin. ff. de lib. & posthu. ubi adde quod scribit* Pius *pontifex in* Europa *de* Duce Plumbini, *qui cùm inuitasset compatres, eius concubina peperit filium maurum & simi-*

8 *lem coquo, & remansit delusus.* Vltimo *ampliatur, † etiã si*

mulier

mulier per longum tempus fuisset sterilis cum tali marito, de quo per Abb.in d.c.per tuas. Et in isto casu esset non leuis præsumptio contra uiduam quæ pareret post mortem mariti: quia uerisimile est quòd ualde hoc curauerit pro cõsequenda hæreditate mariti, saltẽ per indirectum, ubi cessat supradicta præsumptio, concurrente sterilitate cum absentia per aliquod tempus. Limitatur supradicta præsumptio,

9 †*ut contrariæ præsumptioni cedat, iuxta l.diuus .ff. de in integ.resti. Vnde licet in casu supradictarũ ampliationum illæ coniecturæ ex seipsis non essent sufficientes, tamen possent ita adiuuari uel simul omnes, uel ex concursu aliarum, quòd esset sufficiens probatio ad informandum animum iu-*

10 *dicis in contrariũ. Et* †*sufficiens præsumptio esset, quando cum confessione matris concurreret fama, secundùm* Bald. *in d.l.filiam. & est fama secundũ eum, testimonium uulgi, dicti sui rationem non reddentis, sed opinantis: & illa com-*

11 *muniter se adaptat rebus ueris, uel uero proximis.* †*Item quando ista uxor fuisset cõcubina alterius, & partus fuisset agnitus per concubinarium: nam tunc non præsumeretur mariti, & præsertim si natus esset uicinis scientibus in domo ipsius cõcubinarij, ut latius deducit* Bened. Capra *in cons.ij.in j, & ij.col.* Et *confirmo istam opinionem per tex. in d.l. filium diffinimus.in uers. non tamen ferendum . ubi tex.considerat, q maritus sit aßiduè moratus cum uxore: et sic innuit, quòd si rarò eã adibat, præsumitur potius filius concubinarij, qui frequentius cum ea conuersabatur .* Idem *si iste filius solebat se appellare filium alterius quàm mariti, secundùm* Pau.d.*cons.175.* Et *licet confeßio absente parte facta non præiudicet, tamen secundũ eum quando est frequens & pluries repetita, uidetur transire in quandam publicã famam, & tunc nocet.* Idẽ *si in suo libro iste filius ita*

scri

scripsisset, ut per eum. Et generaliter, cùm sumus in materia præsumptionum, multũ residet in arbitrio iudicis, quid
12 *iudicet ex indicijs & cõiecturis. Et† est non leuis coniectura etiã, quãdo talis institueretur hæres ab isto qui fuit adulter matris: nã nisi esset filius eius, uerisimiliter eum non instituisset. arg. l. quidam cùm filium. ff. de uerb. oblig. & per Bar. in l. j. §. Iulianus. ff. de lib. agn. & ita dicit Paul. in d. cõsil. & ista sunt etiã de mente Anch. in d. cõs. 225. in ulti. col. Et facit etiã quod uult Abbas, Aret. & Fel. in d. c. per tuas.*
13 *†ubi dicunt istam præsumptionem cessare concurrentibus duobus, & q, mulier diu fuerit sterilis, & q, aliquando diuertit à marito: nam potius præsumetur quòd interim cum*
14 *absentasset se à maritò, sit facta prægnãs. † Sed nũquid ista præsumptio procedat etiam in meretrice, & sic in muliere nupta, quæ tamen multorũ libidini patet? iuxta tex. 35. distinct. c. uidua. Et Mod. in d. §. ad quæstionem. uidetur præsupponere quòd sic. Sed ego non puto istud uerum: quia dato q, talis sit meretrix, sequitur q, filij inde nati propter incertitudinem sunt spurij. l. uulgò. ff. de stat. hom. §. si aduersus. Instit. de nupt. Facit ratio: nam istæ præsumptiones accommodantur super uerisimili, ut uidimus suprà in diffinitione: sed nõ est aliqua ratio uerisimilitudinis, cur magis sit natus ex marito, q̃ ex aliquo adultero, ex quo plures cum ea concubuerint: & ideo talis præsumptio nõ debet procedere in isto casu, prout etiã fuit de mẽte Ang. cõs. 191. in ij.*
15 *col. Ex† supradictis etiã infertur ad quæstionẽ, quam ponit Bar. in l. Gallus. in prin. ff. de lib. & posth. de muliere quæ post mortẽ mariti incontinenti alteri nupsit, & peperit intra nouẽ mẽses, cuius præsumatur iste partus. Secũdũ supra dicta uideretur q, capienda esset præsumptio fauorabilior pro filio: & sic si primus maritus erat ditior, præsumetur*

suus,

suus, argu. d. c. estote. de reg. iur. Tamen Bart. ibi, *&* Doct. *cōcludunt standum esse alijs cōiecturis, quæ uidebantur magis uerisimiles peritis in arte. arg. l. j. §. j. ff. de uentr. inspi. & puto, quòd non modica esset præsumptio isto casu pro dicto matris. l. etiā. ff. de prob. &* per Host. *in d. c. officij. & Signor. cōsi. 55. si quæratur.* Et licet *mater posßit decipi, l. j. §. si mulier. ff. de lib. agnos. tamen istud est de rarò cōtingētibus q̧ mater affirmet, nisi sciat ueritatē: & iura contraria loquuntur quādo mater ipsa est suspecta uel propter inimicitias, uel propter spem succeßionis, uel alio modo: unde cessante suspicione, uideretur ei standū.* Esset *etiā aliqualis præsumptio, quādo iste filius esset similis secūdo marito: quando nō esset uerisimile, quòd tempore concubitus cū primo, recordaretur secundi: puta, quia eum non agnosceret: & in his, ut suprà dixi, plurimum potest arbitrium, & cōiectura iudicis: de quo tamen latius habetur in d. l. Gallus.*

PRAESVMPTIO XXXVIII.

1 *Matrimonium præsumitur inter duos ingenuos simul conuersantes.*
2 *Copula præsumitur secuta, si præceßerunt sponsalia, & transductio ad domum.*
3 *Matrimonium an præsumatur, si copula non sit secuta, sed conatus tantùm, qui effectum non habuit.*
4 *Vxor an præsumatur aliqua esse, ex eo, quòd ut uxor tractatur ab aliquo.*
5 *Filio satis est probare se ut filium tractatum, quia stabitur tractatui, nisi probetur contrarium.*
6 *An quasi poßeßio quæ resultat ex eo, q̧ quis tractatus est ut filius, sit sufficiens in decisorijs petitorij iudicij.*
7 *Dominium non præsumitur ex quasi poßeßione, etiā in iuribus incorporalibus, quando agitur de dominio principaliter.*
8 *Filius agens ad succeßionē paternā, qualiter debeat probare se filiū: & an sufficiat probatio tractatus, siue quasi poßeßionis iuris resultantis ex eo, quòd ut filius fuit tractatus.*
9 *Filio petenti alimenta, sufficit probatio quasi poßeßionis tractatus ut filij: qui dicitur turbari in quasi poßeßione filiationis, ex eo, quòd*

alimenta ei denegantur.

10 *Filiationis quaestio si emergat in praeparatorijs iudiciorum, sufficit filio probare se tractatum ut filium.*

1 TRigesimooctauo.† Praesumitur in dubio matrimonium inter duos ingenuos simul conuersantes. l. in liberi. ff. de ritu nuptiā. de quo dic ut dixi in praecedenti regula principali, uers. 5. Et istud uidetur procedere etiā de iure Canonico, † quādo sponsalia praecessissent matrimonium, tunc ex cōuersatione, & transductione ad domū, praesumitur certa copula, & consequenter oritur praesumptio iuris & de iure pro matrimonio. c. is qui fidem. de sponsa. & ita tenet Hosti. & Io. Ând. in c. fin. eo. tit. Et licet Abb. & Mod. ibi uideātur tenere cōtra eos, tamen talis opinio procedit, quādo constat nō interuenisse copulam. Sed ubi fuerit translata in domū, & sint puberes, uerisimile est eam interuenisse. l. si uero. §. si adolescens. ubi gl. ff. mand. & ita possunt concordari. Sed quid † si non sit sequuta copula, sed nixus tantùm seu conatus, qui nō habuisset effectū? Videtur idem: quia ex quo iste non potuisset facere illū conatū sine peccato, ad euitandam suspicionem peccati, debemus praesumere quòd fecerit animo contrahendi matrimonium de praesenti, in quo solus consensus sufficit ad nuptias. l. nuptias. ff. de reg. iur. & ita dicit Cald. in d. c. fin. quem uidetur ibi sequi Card. Alexan. Nec obst. ille text. quia secundùm eū debet intelligi quando sponsus nō potuit perficere secundū naturalē cursum, quia erat impubes: nō autē quādo non potuit secundùm accidentalem, puta quia mulier erat nimis arcta. & sic ille tex. intelligitur in impuberibus, in quo cessat ratio praesumpti cōsensus ad matrimoniū. Sed iste intellectus cōmuniter non tenetur, quia nimis restringit tex. & etiā impropriat, ex quo tex. loquitur in adolescēte, et sic de puberibus: quia talis pro

2

3

prie dicitur adolescens, ut est tex. in l. Aurelio. §. J. ubi Bar. de lib. leg. Nec obstat ratio sua, quòd debeat capi præsumptio ad euitationē peccati: quia ista ratio non procedit hoc casu ubi etiā agitur de periculo animæ. c. iuuenis. de spons. Nec tex. in dicto capitulo is qui fidem. se fundat simpliciter in hac ratione: quod apparet, quia ista ratio procedit secundū simplicem præsumptionem, dispositio autem dicti capituli. procedit per præsumptionem iuris & de iure, ut ibi habetur: & potuit illud esse introductum, quia lex præsumit quòd uirginitas sponsæ non sit perdita cum sponso, nisi per uiā matrimonij, & de tali uoluntate utriusq; præsumit ex actu subsecuto, & super præsumpto disponit. Nunquid
4 † autē ex tractatu tāquā uxor, præsumatur mulier esse uxor? Videtur quòd sic, per tex in c. illud. J. eo. & late per Salic. in l. quidā. ff. de probat. Et dicit Bal. in l. nō ignorat. col. J C. q accus. nō poss. quòd præsumptio oriēs ex tractatu, est longè efficacior illa quæ oritur ex simplici nominatione: quia per actus magis declaratur ueritas quàm per uerba, ut ibi per eū: & iste tractatus uidetur facere sufficientē præsumptionē, ita quòd onus probādi trāsferatur in partē aduersam. Et
5 propterea † satis est quòd filius probet se tractatū ut filiū; quia stabitur tractatui, nisi probetur cōtrariū, ut dicit Butrig. in c. transmissæ. col. iij. & ibi Mod. qui filij sint legit. Iac. But. in l. quidā. ff. de probat. Alex. in cōsil. lj. in primo. Decius cōsil. liiij. & latius per Fel. in d. c. per tuas. uersi ij. conclusio. Dicit tamē Bal. consil. clxxx. mortuo filio. in iij.
6 uolum. & in d. c per tuas. † quòd quasi possessio istius iuris, quæ resultat ex isto tractatu, non est sufficiens ad obtinendum in decisorijs petitorij iudicij. Et mouetur ratione: quia nos uidemus in simili idē in rebus corporalibus, ad quarū detentionē nō est satis probare de possessione, sed requi-

ritur probatio tituli.l. circa. ff. de probat. & ibi notatur. Hanc opi. etiã tenuit Petrus, Cyn. Bal. Alber. & Salic. in d.l. nõ ignorat. Petrus & Cyn. in l.j. C. ubi causa sta. Cyn. & Bal. in l. nõ nudis. C. de proba. & ibi idem tenuit Bart. in lectura noua, quẽ refert & sequitur Iason in l. neq; profes sio. C. de testa. Et pro ista parte etiã facit doctrina Bar. in l.
7 quidam in suo, ff. de cond. insti. † ubi si principaliter agitur de dominio ex quasi possessione, nõ præsumitur dominium etiam in iuribus; de quo per Doct. in c. cum ad sedẽ. de resti. spol. Ergo in casu nostro si principaliter agatur de iure ipsius filiationis, nõ debet sufficere si probetur possessio: & sic debet distingui quod notatur in l. j. §. ad quæstionem. ff. de quæstio. & in l. ij. ff. de lib. & posthu. cũ simili. Ang. tamen in d.l. non ignorat. & Floria. in l. quidã. ff de prob. uidetur distinguere: Aut agitur principaliter de ipso iure filiationis: puta, quia pater uendicat filium, uel nõ uult eum agnoscere, & non est satis ista quasi possessio. aut incidenter, & tunc secus, quæ opinio bene concordat cũ doctrina
8 Bar. in d.l. quidã. in fin. Sed ipsi non explicant, † quid iuris quãdo filius petit successionẽ. Et certè tunc ista qualitas filiationis est fundamentũ principale intentionis suæ, unde in tali iudicio sola probatio possessionis non uidetur sufficiens. Et propterea teneo supradictã opinionẽ, quæ uidetur uerior & magis cõmunis, si dicta Doctorũ bene considerentur. Considera ergo aliquot casus. Primus casus est, quãdo filius agit principaliter contra patrem, & petit declarari eum patrem suum, & tunc non sufficit solus tractatus, secundum Angelum & Florianum suprà allegatos: & iste casus non habet difficultatem. Secundus est, quando filius petit hæreditatem paternam; & etiam tunc non est satis probare simplicem quasi possessionem seu tractatum,

tum, per supradicta, nisi cōcurrant aliæ cōiecturæ, puta fama, uel cōfeßio parentum, quia tunc uideretur fieri satis ualida præsumptio, & in probanda filiatione admittuntur probationes præsumptiuæ. l. Lucius. ff. de cōd. & demō. & in d. l. filium. ff. de ijs qui sunt sui. & faciūt no. in d. c. illud.
9 Tertius casus est, † cùm filius petit alimēta tanquā filius: & tunc crederetur satis esse, si probaretur ista quasi posseßio, quia ista alimenta respiciunt quasi poßeßionē: & si subtrahantur, dicitur filius quasi turbari in quasi poßeßione. l. si neget. ubi Bar. ff. de lib. agnos. Alex. in d. cōsi. 51. Quar-
10 tus casus est, † cùm quæstio filiationis incidēter emergit in præparatorijs iudiciorū, & tūc probatio tractatus sufficit, ut est glo. quæ ita ibi cōmuniter intelligitur, in d. l. nō ignorat. Et in istis ultimis duobus casibus, possunt procedere autoritates allegatæ per Feli. in d. c. per tuas. Est uerum, quòd malè loquitur, dum dicit, quòd tractatus probat filiationē: nam istud nunquam est uerum, sed bene probat quasi posseßionem filiationis, quæ posseßio aliquando transfert onus probandi, aliquando non, secundùm supradicta.

PRAESVMPTIO XXXIX.

1 Aggreßor fuiße præsumitur is, qui ex duobus simul digladiantibus mortuus est, ideo unus est absoluendus. De ueritate uide nume. 6. & sequenti.
2 Aggreßorem si quis occidat, absoluendus uenit: etiam non probato moderamine tutelæ inculpatæ: q̄a seruaße præsumitur moderamen.
3 Dans operam rei licitæ, præsumitur seruaße moderamen inculpatæ tutelæ.
4 Accusator si probet, quòd Titius occidit Seium, Titius autem probet quòd Seius fecerat insultum aduersus eum, uel res suas, obtinebit reus: quia præsumitur, quòd incontinenti se defendit.
5 Aggreßor quis fuerit ex duobus se inuicem uulnerantibus si ignoretur, an uterque sit absoluendus.
7 Occidiße ad sui defensionem dicenti, incumbit onus probandi.
9 Rixosus præsumitur ad rixam prouocaße: & sic si sit mortuus, præ-

sumitur aggressus occisorem.
10 *Fortior & robustior præsumitur ad rixam prouocasse.*
11 *Fortior dicitur is, qui est peritior in scrimia.*
12 *Exclamans petendo auxilium, uerisimile est, quòd fuerit insultatus.*
13 *Mediator si interponat se inter duos qui se uerberant gladio, ut eos diuidat, & occidatur, impunè occidetur: quia præsumitur ad defensionem occisus.*

1 TRigesimonono. † Præsumitur ex duobus simul digladiantibus, eum qui mortuus est fuisse aggressorem: & propterea unus est absoluendus. l. j. §. cum arietes. ff. si qua dru. paup. fe. dic. Ioan. Fab. in §. ius autem gentium. in ulti. col. instit. de iure natu. Et ista præsumptio est capienda fauore uiuentis, ex quo etiam est humanior, per supradicta.
2 Et ex hac decisiōe primo habes notare, † quòd si aliquis occidat aggressorem, uenit absoluendus, nec tenetur probare se seruasse moderamen inculpatæ tutelæ: imò præsumetur seruasse, nisi fiscus probet contrarium, uel ex qualitate aggressuræ aliter sit coniecturandum. & ita debet intelligi tex. in l. j. C. unde ui. quod est summè notandum. Et confirmatur ratione, quia aggressor dedit operam rei illicitæ, iste uerò defensor licitè agit: unde potius in iudicio debet capi cōiectura cōtra aggressorem, & sic quòd licitè fuerit interfectus. Non autem debet defensor grauari isto onere pro
3 bandi, seruatum esse moderamen: quia † quilibet dans operam rei licitæ, præsumitur illud seruasse. argum. d. l. meritò. pro socio. & istud etiam est de mente Bal. in l. is qui aggressorē. C. ad leg. Cornel. de sicar. & in l. multis. C. de lib. caus. & Anch. in Clemen. j. de homici. & ita etiam intelligitur Bar. in l. sed si quacūq;. ff. ad legē Aquil. & quod not. Aug. de Arim. in addit. Angel. in uerb. & dictus Titius se defendendo. in iiij. col. Alexan. consi. xiiij. in ij. uolumi. Barthol.

Ver

Veronen.consil.28.& consil.seq.in iij.col.Felin. in c.iij.in fi.de homicid.Ias.in d.l.ut uim.in prima col.de iust. & iur. dum reprobat opinionẽ Bart.in l.scientiam.§.qui cùm aliter.ff.ad leg.Aquil. Quæ tamen opinio potest saluari in casu in quo non constaret de modo aggressuræ. Fortius dicit Alex.in l.non solùm.§.sciendum.in fin.ff.de noũi oper.
4 nunc. quòd † si accusator probet qualiter Titius Seium interfecit, & è conuerso Titius probet, quòd Seius fecerat insultum aduersus eum uel res suas, quamuis non fuerit specificè probatum quòd incontinenti sit factum, tamen reus obtinebit, quia præsumetur defensionem incontinenti factam, & exceptio sustinebitur, iuxta l.iij.§.cùm igitur.ff.de ui & ui arma.allegat in argumentum doctrinam Bartol.ibi, de quo per eum & Moder.in c.in præsentia.suprà, de probat.Secundò ex hac decisione aduerte, quia ista opinio potest procedere stante uera opinione glossæ, quam ibi Bart.
5 sequitur in d.l j.§.cùm arietes. quæ uult, † quòd si ignoratur quis ex duobus se inuicem uulnerantibus fuerit aggressor, quòd uterq; sit absoluendus, propter incertitudinẽ. l.scientiam.§.cùm stramenta.ff.ad le.Aquil. Sed contra illã gl.tenuit Bald.ibi, & in repet.d.l.j.C.unde ui. & Ange. de Areti.in dicto loco, in ult.col. & dicit quòd ita seruauit in facto: & sequitur Augustinus de Arim. ibi, per doctrinam Bar.in l.si in rixa.ff.de sicar.& respondet Ange.ad d.§.cũ stramenta.ut ibi per eum. Sed quicquid dicant isti Doct. ego nõ recederẽ ab opinione glos.Bart.& Io.Fabri.ubi sumus in dubio, quia nec per probationes, nec per coniecturas posset apparere quis fuisset aggressor: unde in dubiõ erunt potius ambo absoluẽdi q̃ condemnandi, ex quo posset accidere quòd alter esset innocẽs, & simpliciter se defendisset.l. absentẽ.ff.de pœ.l.duob⁹.§.si.in gl.de iureiur.& quod no.

Rom.consi.401.ex præsuppoſito. Nec doctrina Bar.in d.l. ſi in rixa.quicquã facit:quia in caſu ſuo omnes dabãt operã rei illicitæ, & iſtud conſtabat: meritò omnes tenentur de uulnere letali, quamuis ſolum unicum uulnus letale reperiatur. Sed hic in caſu noſtro non conſtat, quòd uterq; daret operam rei illicitæ, quia potuit unus ſe defendiſſe,& ſic licitè tantum egiſſe.d.§. cùm ſtramenta. Iſtud tamen declarabo
6 ut infrà dicam. Tertio eſt aduertendum,† quia iſta deciſio ita ſimpliciter intellecta,non eſt uera:quia in dubio præſumitur, quòd occiſor fuerit etiã aggreſſor, ſecũdùm Ioan. And.in c.ſignificaſti.de pœnit.& remiſſ. Bald.in c.j.in iij. col.de pace tenen.& in d.l.ut uim.in penul.col.& per Richardũ Malumb.& Floria.in d.§.cùm arietes. Et propter
7 ea† dicẽti ſe interfeciſſe ad ſui defenſionem, incumbit onus probandi,ut per Bar.in l.Aurelius.§. item quæſijt.de libe. legat. Sed cùm hoc dictum procedat per uiam præſumptionis,contraria quoq; præſumptione poſſet tolli.d.l. di-
8 uus.de in integ.reſti. Et primò tolleretur,† quando merita præcedentis uitæ eſſent pro eo,qui eſt uiuus.l.nõ omnes.§. à barbaris.ff.de re milit.& in iſto caſu præciſe loquitur Io.Fab.& Floria.in d.§.cũ arietes. Alex. in d.conſi.14.in tertio uol.Feli.in c.dilecti.in penul.col.infrà,de excep. Se
9 cũdò tolleretur,† quãdo eſſet probatũ, q̃ ille qui reperitur mortuus,eſſet rixoſus: quia præſumeretur talis prouocaſſe ad rixam,ut dicit Card.in Clemẽ.prima, in xxxiij.q.de homicidio. ubi ſi duo reperiuntur mutilati, nec apparet quis fuerit inſultor,præſumitur contra magis rixoſum. Tertiò
10 tolleretur,† quãdo ille qui eſt mortuus, eſſet robuſtior uel potentior: quod poteſt eſſe ex qualitate perſonæ, uel loci, uel etiam armorum: nam in dubio præſumendum eſt, quòd fortior prouocauerit, ſecundùm Richardum Malumb. &

Floria.

Floria. in d. §. cùm arietes. Nec obstat, quòd ab effectu apparet, quòd uiuus est fortior, ex quo ille fuit superstes: quia istad potuit esse propter diuinũ iudicium, quod noluit innocentem perire: sicut dicitur de Dauid, qui interfecit Goliam, ut per glo. in c. j. de purg. uulg. & c. sæpe contingit. & ita respondet Bartho. Veronẽ. consi. xxix. uersi. 7.
11 in quinta col. Et † dicitur fortior ille, qui est magis peritus in scrimia, secundùm Cepoll. in d. consi. 28. in tertiá col. uersicu. 8. Quartò colligitur ex probatione aliquarum con
12 iecturarum: puta, si probatum esset, † quòd iste uiuus exclamasset petendo auxilium: nam signum est, quòd ipse insultabatur, ut per Bal. in l. j. C. unde ui. Idem si in ipso congressu se retrahebat: nam hoc est argumentum se defendentis, non autem insultantis, ut ibi habetur, & per Veronen. in d. consi. 28. ubi laté consuluit in ista materia. Et cùm hic sim⁹ in materia præsumptionũ, multùm cõsistet in arbitrio iudicis, q habet circa illas arbitrari, ut habetur in c. afferte. per Abb. j. & in dubio uidetur, q debeat inclinare in partẽ humaniorẽ, & sic in fauorẽ uiuẽtis. per supradicta. In contrariũ tamẽ facit qd'no. Bal. in c. j. in prin. quib⁹ mod. feud. amitt. Felin. in c. presbyterum. de homicid, ubi si medici inter se sunt discordes, quia aliqui dicunt uulnus fuisse letale, aliqui nõ, in dubio præsumetur letale: & sic capietur præsumptio contra superstitem. Facit quod idem Bal. notat de equo bulso, in authen. omnes peregrini. C. commu. de success. Sed respondetur, quòd Bald. loquitur quando uulnus erat in loco ualde periculoso, uel erat ualde magnum: nam ista coniectura oriens ex ipsa re, præualebit alteri, ne attendatur humanior. & ita etiam declarat Veronen. in d. consi.
13 28. in ultima col. † Intellige supradictam præsumptionem ut procedat nedum respectu congredientis, sed etiam

respectu tertij mediatoris, secundùm Ang. in l. ij. per illum tex. C. de sicar. ubi duo sunt ad manus, & aliquis fortè bono zelo accepto baculo uult eos diuidere: si talis occidatur, præsumitur occisus ad defensionem, & sibi imputet, quia non debuit se interponere per modum per quem defensio redderetur debilior. gl. in l. culpa caret. ff. de regulis iur. & idem uidetur sentire Bal. in c. j. § iniuria. de pace iura. fir. in fin. Ang. de Are. in loco suprà alleg. moder. in d. l. ut uim. & facit decisio Ioan. de Ana. in c. ad liberandum. in secunda col. de Iudæis.

PRAESVMPTIO XL.

1 *Seruus delinquens nō præsumitur deliquisse de domini consensu, ideo non tenetur dominus, nisi ut seruum pro noxa dedat. Limitatur nume. 3. 4. 5.*

2 *Famulus non præsumitur deliquisse de consensu patroni seu domini. Limitatur num. 3. 4. 5. 6. 7.*

4 *Famulos improbos si quis accipiat in domum, præsumitur informatus de eorum conditione: ideo tenetur dominus, qui opera improborum famulorum utitur, si ipsi famuli aliquod delictum faciant. Intellige ut ibi.*

5 *Caupo uel nauta tenetur de delicto famulorum.*

6 *Caupo an teneatur ad damna salti & interesse, si famulus suus uulneret uiatorem hospitantem.*

1 QVadragesimo. † Seruus delinquens non præsumitur deliquisse de consensu domini, & ideo dominus non tenebitur nisi dare seruum pro noxa, cùm aliàs teneretur insolidū. l. ij. ff. de noxal. Et idem † est in famulis, & sic in li-
2 bero homine: quia non præsumetur neq; ipse deliquisse de consensu patroni. j. q. iiij. c. quia præsulatus. & ideo dominus in nihilo tenebitur, secundùm Bal. & Ias. in l. j. in ij. no tab. ff. ne quis eum qui in ius. & in l. j. in primo not. ff. si ex noxali cau. agatur.

¶ ADDIT. Addè quod uoluit Lud. Bolog. in repet. auth. habita. co. 7. C. ne filius pro patre. quòd scholaris nō tenetur pro de

licto famuli. & allegat Barto. in locis pluribus vt per eum.

3 *Limita primo† generaliter in casibus in quibus consensus præsumeretur, puta quia dominus cõsultus de delicto, uel ui dẽs illud fieri, tacuisset. c. Petrus. de homi. c. Matthæus. de simo.* Vel *delictũ habuisset causam cõtinuam & successiuã, cui uerisimiliter dominus potuisset occurrere. c. cõstitutis. j. ubi* Abb. *suprà, de testi. & quod not.* Bal. *in c. ueritatis. in iij. col. de dolo & contu. uel aliter appareret de scientia domini, de quo per* Bart. & Doct. *in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. hær. & in l. si uentri. §. fin. de priui. cred. cum concord.* Secundo limita. †

4 *quando famuli essent aliàs homines improbi: quia uerisimile est quòd perseuerabũt in delictis suis. c. semel malus. de reg. iur. in 6. & dominus eos accipiens in domo, præsumitur informatus de eorũ cõditione. l. fin. §. seruorũ. ff. naut. caup. quod nota contra istos nobiles, qui habent in domo pro famulis lenones & homicidas: nam ipsi tenẽtur ex delicto ipsorũ, secundũ* Card. *in* Clem. *ne in agro. §. porro. in iiij. not. per illum text. de stat. mona.* Fel. *in d. c.* Petrus. *in iij. fallentia.* Moder. *in l. ij. C. de pact. facit l. fin. C. de abigeis. nõ uidetur tamen quòd puniẽdi sint eadẽ pœna, sed mitius arbitrio iudicis, ex quo puniuntur per præsumptiones, secundũ doctrinã* Abb. *in d. cap. afferte. infrà eo. cũ simi. præsertim quia in tali casu uidetur potius argui culpa domini quàm dolus. l. culpa caret. ff. de reg. iur. & per* Bal. *in d. c. ueritatis.* †

5 Tertio *limita in famulo caupo*

6 *nis uel nautæ, secundũ l. j. ff. naut. caup. stab.* †Sed *nunquid si talis uulnerat uiatorem hospitantem apud dominũ, teneatur dominus saltem ad damna & interesse?* Ioannes *de Anan. consi. secundo. dicit quòd nõn. sequitur* Ias. *in l. prima, in iij. columna. C. de seruis. fugit. quod mihi placet, quã do eũ uulnerasset extra hospitiũ: alioquin si eum uulnerasset*

set in hospitio, dum confidit in custodia hospitis, uideretur secus: quia si dominus tenetur de damno dato in rebus, ut habetur per totũ illum ti. multò magis de dato in personã. l. iustißimè. ff. de ædil. edict. & facit glo. xxxij. q. iij. c. offe-
7 rebat. †Quarto limita, ut factum famuli noceat domino quo ad præstandam causam excusationis alicui contra dominum, qui aliter eam non habuisset, secundùm Bart. in l. fi. §. fin. ff. quod ui aut clàm. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi. in x. quæst. de ope. no. nunc. Abb. & But. in c. si iussus. de appel. Quinto & ultimo fallit in familia delinquente in officio suo, pro cuius facto ipse prætor tenetur. Et idem de familia publicanorum. l. j. §. familiæ. ff. de public. & latißimè habetur per Felin. in d. c. Petrus.

PRAESVMPTIO XLI.

1 *Præsumptio contra fiscum in dubio capitur, & contra eum iudicandum est.*
2 *Instrumenta duo si eadem die reperiantur confecta, alterum fisci, alterum priuati, præsumemus in dubio instrumentum priuati præcessiße.*
3 *Intellectus l. non puto. ff. de iure fisci.*
4 *Instrumentum dotis & fisci si reperiantur eodem die confecta, quod præsumatur in dubio prius factum.*

1 QVadragesimoprimo. †In dubio capitur præsumptio contra fiscum, & contra eum iudicandum est. l. non puto. ff. de iur. fisc. Et per illum tex. ibi infert Dyn. & Bar-
2 to. †quòd si eadem die reperiuntur confecta duo instrumenta, alterum fisci, & alterum priuati, præsumemus in dubio instrumentũ priuati esse anterius. & idem tenet Alex. in l. j. in j. colum. ff. solu. matrim. Mathes. in notab. suo lxxij. Et dicta l. non puto. concordat cum eo quod dicit Plinius in Panegyrico ad Traianum: Quæ præcipua tua gloria est, sæpius uincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est nisi sub bono principe. Et idem esset quando concurreret instrumentum

mentum fisci & dotis, quia instrumentũ dotale censebitur prius, secundùm Bald. *in l. dotis.* C. *de iure dot.* Dicit *tamen* Iac. *de* Belui. *in l. unica.* C. *de cadu. tollen. quòd d. l. non puto.*
3 †*debet intelligi quando fiscus uenit ex causa lucratiua. & ita etiam sentit* Raph. Cuma. Socin. Ias. Bulgarus. *in d. l.* j. Et *confirmant hunc intellectũ, quia ille titulus loquitur de bonis peruenientibus ad fiscum ex simili causa, ergo de tali debet illa lex intelligi. arg. l.* Imperatores. *ff. de in diẽ addic. & ita etiã tenet* Fel. *in c. pastoralis. uer. ad idẽtitatẽ. de resc.* Ias. *in l. de die. in fi. prin. ff. qui satisd. cog.* Deci. *in c. ex literis. de proba. & in l. in ambiguis. ff. de regu. iur. ubi etiã refert alios intellectus satis abhorrentes à litera.* Sed *ista declaratio nimis restringit text. in d. l. non puto. prout dicit* Alex. *in d. l. j. ubi per hanc ratione͂ recedit ab opinione istorum, & sequitur* Bart. *indistinctè.* Nec *est uerum quòd ille titulus loquatur solùm in causa lucratiua.* Nec *obstat l. si is qui mihi. ff. de iure fisci: cum multis similibus referentibus uaria priuilegia fisci: quia loquuntur in casibus claris, & in talibus lex eum priuilegiat: sed in dubio est secus.* Præterea *non sequitur, fiscus habet multa priuilegia, ergo etiam istud. glo. in l. filium quem habentẽ. C. fami. ercis.* Pro *ista tamen opinione facit quod scripsit* Iulius Capitolinus *in uita* M. Antonij *philosophi* Imperatoris, *ubi dicit, quòd in causis compẽdij, & sic ubi lucrũ resultabat, nunquã ipse* Imperator *fauit fisco.* Alium *intellectum ad d. l. non puto. posuit* Soc. & Bulg. *in d. l. j. sed quia mihi non placet, non refero.*

Sed *tu circa illam decisione͂* Dy. & Bar. *aduerte, quia non uidetur uera: nã dato quòd fiscus nõ sit fauorabilis in dubijs quæstionibus, nõ tamẽ debet esse deterioris cõditionis quàm priuati: imò ubi lex præcisè nõ priuilegiat fiscũ, tũc æquiparatur priuato, ut est gl. in l. itẽ ueniunt. §.* Imperatorũ. *ff. de*

pet.

pet.hære.& optimè probatur in l.j.C.de conduct. & pro- cur.præd.fis.li.xj. Sed si essent duo priuati, uideretur, quòd propter incertitudinẽ alterum instrumentũ alteri non præ ualeret l.j.§.j.& ibi Bar.de bono.posse.secũdum tabu. & propterea nõ uideretur ita simpliciter præferẽdũ priuatũ. Tamẽ mihi placet opinio Bar.propter generalitatẽ d.l.&
4 autoritatẽ Plinij in dicto Panegyrico. Sed nũquid idẽ sit in dote? Admissa ista opinione, casus nõ habet difficultatẽ. Sed tamen in contrarium facit, quia dos & fiscus pari priuile- gio ambulant.l.ij.ubi not.C.de priui.fisci.& per Bart.in l. j.penul.col.ff.solu. matr. Vnde si sint priuilegiati pariter, deberet uterq; simul admitti.per regulam l.priuilegia.ff.de priuil.cre.per Bar.in authen.quas actiones.C.de sacrosan. eccle. Fortius uidetur fiscum solum admittendũ tanquã ma- gis fauorabilem.l.satis.C.in quib.causis pig.ta.contrah.& sic mulier non uteretur priuilegio contra fiscum.& ita uo- luit Bald. Nouel.in tractatu dotis.in ix.par.in primo priui. per aliquas rationes, de quibus per eum. Sed mihi placet pri ma opinio, quòd tunc contra fiscum pronuntietur, per su- pradicta: quæ opinio uidetur magis cõmunis in d.l.j. tãquã potentius sit in hoc casu priuilegiũ dotis. Ad text.in d.l. ij.& in d.l.satis.respõdeo, quòd ibi nõ est simpliciter causa fiscalis, sed est primipili, in quo est speciale, quòd etiã bona uxoris sint obligata, & filij, quamuis non hæredes patris te- neantur. lege iij.C. de primip.libro xij. Et ratio speciali- tatis est secundùm Abbatem post alios quos refert in cap. ex parte.in ij.colum.de consuet. propter magnum pericu- lum quod in primipilarijs uertebatur: quia primi in hostem prodibant. Sed istud nihil est: unde dic, quòd penes primipi- lares collocabãtur stipendia, & annona militum, quam in- de ipsi illis diuidebant: unde nisi in tempore satisfecissent,

uertebatur magnum periculum famis & penuriæ in exercitu. Et propterea fuit inductũ, ut etiam uxor & filij pro tali debito tenerẽtur: & istud est clarißimum apud Vegetiũ lib. 1. rei militaris, & aliàs declaraui. in d. l. iij. C. de primi. & probatur in l. ordinariorum. & in l. speciebus. C. de cohortal. lib xij. Cætera dic ut per moder. in d. l. j. & etiam infrà aliquid dicturus sum.

PRAESVMPTIO XLII.

1 Actus ille è duobus eodem die factis præcesßisse præsumitur, qui de die præcedere debuit, etiam si ordo scripturæ esset inuersus.
2 Prælato si fuerit data licẽtia dandi fundum in emphyteosim, & eadem die fuerit datus, præsumitur licentiam præcesßisse.
3 Actus ille è duobus eodem die factus, qui de iure præcedere debet, an præsumatur præcesßisse, etiam si non appareat quòd actus ille eodem die sit gestus.

1 QVadragesimosecundo. † Præsumitur ex duob. actibus eodẽ die factis ille præcesßisse, qui de iure præcedere debuit. l. cùm in testamento. §. j. ubi Bal. Ang. & Imol. ff. de testa. Quod procedit secundũ eos ibi, etiam si ordo scripturæ esset inuersus: & quod notat Rota in deci. anti. ti. de præsum. j. & Alex. in l. diuortio. in iij. col. ff. solu. matr. & idem
2 in cõsi. lxxxj. in iiij. co in iij. ubi † si à superiore sit data prælato licentia dandi fundum in emphyteosim, & eadem die fuerit datus, præsumitur licentiam præcesßisse. sequitur Fel. in c. pastoralis. uersi. ad identitatẽ. de rescriptis. ubi allegat quasdam alias decisio. Rotæ, de quibus per eum, & per Ias.
3 in l. fin. co. pe. C. de edict. diui Adria. Sed difficultas est, † nunquid ista præsumptio habeat locum, etiam si non constet actus eodem die esse gestus? Et uideretur dicendum istam præsumptionem adhuc procedere, per text. iuncta gloss. in l. secunda. C. de pet. hære. ubi si non constet nunquid uenditio facta fuerit post litẽ cõtestatam, uel antè, præsumetur

in

in dubio facta ante litis contestationem: quia tunc bene ualuit, & excusat emptorē, & est benignior interpretatio. Sequitur illam glo. Bart. & communiter Doct. in l. no solū. §. sed ut probari. ff. de noui ope. nun. Secundo per notata per Bald. Ang. & Sal. in l. cū proponatis. C. de codic. ubi si duo proferantur codicilli, in quorum altero dicatur, illum fundum Titio lego: in altero uerò, illum eundem fundum Titio non lego: & ignoretur quid sit prius uel posterius actū, praesumemus illud fuisse prius quod de iure debuit, & sic illud in quo fuit legatum: quia de iure non erat opus non legare, & sic in effectu adimere, nisi prius fuisset legatum. Tertio, quia capi debet semper illa praesumptio, per quam actus secundùm iura sustinetur. d. l. quoties. de rebus dubijs. ut ergo actus illi teneant, licet praesumi debitum ordinem praecessisse. Contrarium uidetur esse de mente Alexan. & aliorum quos allegat Fel. in d. ca. pastoralis. & facit ratio, quia cùm prioritas actus sit fundamentū intentionis partis, quia sine ea actus non sustineretur, uidetur quòd ei qui dixit, incumbat probatio, iuxta gl. in Clem. fin. in uerb. creatum. de rescrip. in c. uenerabilibus. §. fin. & ibi Gemin. infrà de senten. excommu. in sexto. Potest distingui: Aut sumus in materia dependente à uoluntate contrahentium, & procedat regula, quòd actus ille praecesserit qui praecedere debuit, etiam si non constet de eadem die. d. l. quoties. Aut actus nō dependet à pura facultate disponētis, & tūc attendatur ista breuitas tēporis, ut si in eodē die actus gesti reperiātur, praesumatur praecessisse qui debuit: & ita loquūtur Docto. in d. §. j. Alexan. in d. consi. & Felin. in d. c. pastoralis. aliàs non.

PRAESVMPTIO XLIII.

1 *Si de prioritate duorū actuum dubitetur, ne ex incertitudine uterq; uitietur*

uitietur præsumimus pro benigniore.

2 Testamenta duo si producantur, & ignoretur quod prius & quod posterius, præsumitur pro eo in quo instituti sunt uenientes ab intestato, uel pia causa.

3 Quid si in uno sit instituta pia causa, in alio uenie͂tes ab intestato, & dubitetur de proprietate aut posterioritate, pro quo præsumatur in dubio.

4 Testamenta duo si reperiantur, & dubitatur quod sit posterius, an si institutus in uno possideat, præsumatur posterius testamentum illud in quo est institutus.

5 Instrumenta duo si reperia͂tur, quorum alterum sit dotis, & dubitetur de prioritate, præsumitur instrumentum dotis esse prius.

6 Instrumentum salarij Doctoris præsumitur in dubio præcessisse.

7 Inuestituræ duæ eodem te͂pore factæ si reperiantur, præualet illa quæ est plenior. intellige ut ibi.

8 Instrumentum in quo apponitur dies & hora, an in dubio præualeat illi ubi non est hora.

1 QVadragesimotertio. † Vbi dubitatur de prioritate duorum actuum, ne ex incertitudine uterq; uitietur, præsumimus pro benigniore. ita probatur ex doctrina Bar. co͂muniter approbata in l.j.§.j.ff.de bono.pos.secu͂du͂ tab.
2 & in l.edicto.in fin.C.de edict.diui Adri. toll.ubi † si producantur duo testamenta, & ignoretur utru͂ prius uel posterius, ex incertitudine uitia͂tur.l.duo su͂t.ff.de testa.tutel. l.eum qui duobus.ff.de acqui.hær.nisi in altero sint instituti ab intestato uenie͂tes, uel alter institutus possideat. Addu͂t Doctores, idem si in altero sit instituta pia causa, arg.c.fin.
3 j.de sent.& re iud. Circa primam declarationem, † quando instituti sunt uenientes ab intestato, dubitatur, quid si in altero sit instituta pia causa? Et uidetur uenient͂e ab intestato potius admittendum, per ratione͂ Bart. dum dicit, quòd dato quòd ambo testamenta propter incertitudinem no͂ ualerent, admitterε͂tur ipsi ab intestato. unde si uolunt admitti ex testamento, tutius est ut etiam admittantur ad conser-

uandam uoluntatem defuncti. Ista ratio uidetur procedere, etiam dato quòd pia causa in altero esset instituta: quia isti uenientes ab intestato, habent tantum iuris, quantum pia causa respectu testamenti, & ultra habent fundatam intentionem ab intestato: ergo in tali causa ipsi debent præferri tanquam habentes ius fortius. l. utrum. §. fin. ff. de minoribus. Et ista opinio nõ haberet difficultatem, quando essent instituti filij, & haberent pinguius ius in illo testamento, in quo non esset instituta pia causa. c. fina. 17. q. iiij. l. si quis ad declinandum. C. de epis. & cler. Circa secundam limita
4 *tionem, † quando alter possidet, ratio est, quia actor debet fundare intentionem ut obtineat. l. actor quod asseuerat. C. de probat. & fundamentum eius intentionis est, quòd suum testamentum sit posterius, ergo debet hoc probare: & nisi probet, non potest obtinere. & ista est ratio Doct. Ex qua uidetur inferri, quòd talis præferetur etiam piæ causæ: quia non reperitur in hoc priuilegiata pia causa, ut releuetur à probando illud quod est fundamentum intẽtionis suæ. & istud mihi placet. Non obstat quòd moder. in d. l. fi. teneant cõtrarium: quia secundũ eos fauor piæ causæ præponderat fauori rei. d. c. fi. quia illud procedit in sententia, in qua est ratio differentiæ à processu: nam ex quo in processu pariter fauetur actori sicut reo, l. de die. ubi not. ff. qui satisd. cog. in fine uerò magis fauetur reo. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. unde causa pia facilius facit cessare fauorem, et sic in dubio sententiam obtinebit, qua poterit tollere ea quæ alicui competunt, non solùm ex fauore, sed etiã stricto iure. facit in arg. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. mili. Præterea in isto casu iste non est simpliciter reus, sed etiam possessor: unde dato quòd causa pia præualeat reo, non debet etiam præualere quando idem reus esset*

possessor

possessor.arg.§.cōmodum.Instit.de interd.regula,cùm sūt partiū.de reg.iur. in 6.Confirmatur ista opinio per tex.in c.si à sede.de præben.in 6. ubi quando de prioritate beneficij pluribus collati non cōstat,potior est conditio posidē tis.Nec obstat si dixeris,quòd utrinq; est causa pia:quia respondeo,quòd si ista ratio consideraretur, non debebat distingui inter poßidentem uel non,sed inter egentiorē et minus egenū,& sic ut pauperior præferretur.ut est tex. §.si quis in nomine.uers.si quis autē.in auth.de eccles.tit. & ibi Ang.de quo per Salic.& moder.in l.j.C.de sacrosan.eccle. Cogita tamen,quia tex.in d.c.fi. nō parū urget.Circa tertiam limitationē de causa pia,quòd ipsa præferatur,facit in argumentū tex.in d.c.fin.& firmauit Lud. Rom.in repet. authen.similiter.C.ad l.Falcid.in xij.speciali:& ita dicit se consuluisse Ias.in quodam hospitali,quod fuerat institutū in simili testamēto. Sed tu aduerte ultra supradicta, quia tex.in d.c.fin.loquitur,quādo constabat de uoluntate utriusq;,unde in repugnātia fit interpretatio pro pia causa: sed in casu istius limitationis non constat de uoluntate, ex quo solum ultimū testamētum habet pro se uolūtatē defuncti.l.nolumus.C.de testa.et ignoratur quid sit illud ultimū, unde in puncto iuris ista limitatio est dubia,& plenius probatur per supradictam regulā generalē. Et ex supradicta
5 regula etiā infertur ad duo instrumenta,quorum alterū sit dotis,ut in dubio illud præsumatur prius,ut habetur in d.l.j.sol.matr.de quo s.dixi.& facit l.j. C.de iure fisci.lib. x.secundū cōmunē intellectū,ubi si appareat duplex hypotheca eodem die facta, præsumetur prior quæ est fisci. Sed quicquid dicāt doct.ille intellectus nō cōgruit textui, qui uoluit facere aliquā specialitatē in fisco,qd' pbatur in fi.te. si,qd' citra fraudē cre.&c.ubi te.inter cæteros creditores

intelligit etiam de fiſco:& ſic præſupponit quantũ ad illũ text.eſſe parem cauſam omniũ creditorum,aliàs illatio illa
6 *nõ eſſet bona.Et quod dicitur de dote & fiſco,† procedit etiam in ſalario doctoris, ſecũdum* Bal.*in d.l.j.quia cauſa ſtudij & dotis æquiparantur,ut colligit ibi* Bart. *ex gl.fin.* Nec *obſtat quod dicunt aliqui moder.quòd aliud ſit loqui de ipſo ſtudio,et ſic de diſciplina,quæ bene eſt fauorabilis: aliud de mercede, quæ non uidetur habere tot fauores.l.j. §.diuus.ff.de extraord.cogn.* Vnde *pro ſalario non eſt in troducta à lege hypotheca,nec alia priuilegia quæ cõpetũt dotib.* Quia *reſpondeo, quòd cauſa ſtudij dependet à ſala= rio:quia præſumitur melius & libentius docere profeſſor cui ſalaria exhibetur.l.medicos.in fin.C.de profeſ.& medi. lib.x.* Ad *ſupradicta etiam facit quod notat* Bald. *in c.j.in*
7 *prin.in* 5.*col.quid ſit inueſt.quòd † quando apparent duæ inueſtituræ eodem factæ tempore, præualet illa quæ eſt ple nior. quod intellige,quando talis plenitudo nõ eſſet onero ſa,per illud quod notat idem* Bald.*in l.falſus.penult.col.C. de furtis.ubi ſi producuntur duo mãdata, ſtabitur illi quod concedit minorem facultatem.* Intelligũtur *ſupradicta ſim= pliciter,data æqualitate utrinque:alias ſi in altero ſit cer= tius tempus,illud debet præualere,arg.not.per* Marti. Sil= *lima.Cyn.&* Bald.*in l.de rebus.C.de do.ante nupt.*Ioan.de
8 Platea *in d.l.j.C.de iure fiſci.lib.x.*Et *propterea † ſi in uno inſtrumento ſit expreſſa nedum dies,ſed etiam hora, uide= retur illud præferendum,prout tenet* Iaſ. *& moder.in d.l. j.ff.ſolut.matr.* Contrarium *tenet* Feli*n.in d.c. paſtoralis. in uerſ.unius horæ.de reſcript.cuius opinio eſt uerior, per rationẽ ſuam.& clarius procederet,quando in talibus ſcri pturis non ſoleret apponi hora.nam iſta appoſitio inſoli= ta redderet ſcripturam ſuſpectam, iuxta not. in c. quàm*

graui.

graui.l.de crim.falsi.Bal.in proœm.feud.cum simi.Nec Do. allegati per Ias.dicunt in d.l.de rebus.illud ad quod simpliciter allegantur.

PRAESVMPTIO XLIIII.

1 *Præsumitur in dubio pro reo.* Rationem habes ibidem. Ampliatur *num.7.cum seq.Limitatur num.11.cum seq.*

2 *Actor licet successerit in ius alterius,si tamen succumbat,non excusatur ab expensis.*

3 *Iudicis officium magis exuberat in absoluendo:ideo absens absolui potest,si appareat de eius innocentia, licet non possit condemnari regulariter.*

4 *Vulneratus si quis fuerit ab uno plurium,& nescitur à quo, absoluẽdi sunt omnes,nec contra aliquẽ ipsorum procedendũ est ad torturã.*

5 *Morientis exculpatio licet admittatur ad absoluendum, non tamen admittitur morientis accusatio ad condemnandum.*

6 *Suspensus si fracto laqueo cecidit in terram,præsumitur quòd miraculose hoc factum fuerit, si antequam suspenderetur fuit protestatus de innocentia:ideo uenit absoluendus.*

8 *Crimen si fuerit probatum per duos clericos,& reus probauerit contrarium per duos laicos.fauore rei praualet probatio laicorum.* Et *quid in ciuilibus,num.9.10.*

11 *Accusator quando dicatur habere instam causam litigandi,ita ut excusetur à præsumpta calumnia.*

12 *Reus absolutus a crimine,an possit agere contra accusatorem actione iniuriarum,ad damna,uel interesse,uel de falso,maximè si contra reum erant indicia sufficientia ad torturam.*

14 *Actori magis quam reo fauetur in præparatorijs iudiciorum.*

15 *Reus potest suam ambiguam exceptionem interpretari,sicut actor suum libellum.*

16 *Actor & reus an in medio causæ sint æqualiter tractandi, ita quòd plus non faueatur uni quam alteri.*

17 *Clerici litigãtes in foro seculari, licet ligentur in ordinatiuis & præparatorijs iudiciorum statuto laicorum,non tamen ligantur statuto. reijciente probationes*

18 *Præsumptio est contra reum,in his quæ respiciunt fauorem animæ.*

1 QVadragesimoquarto.† In dubio fit præsumptio pro reo.l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.Et rationes istius

præsumptionis ponit eleganter Aristo.in problem. part. xxix. cap.xiij.Prima ratio est,quia actor semper potest & debet uenire paratus.In reo uerò nō ita est, & ideo potuit fortè omittere aliqua spectantia ad eius defensionem: unde fuit æquū ut in dubio pro eo præsumeretur. Probatur ista ratio in d.l. qui accusare. C. de eden. & secunda quæst.8. c.sciant. & Specul.in tit.de præpar.iudi.§.j.Et facit quod notat Bart.in l.qui in alterius.per illum text.ff.de reg.iur.
2 †ubi licet actor successerit in ius alterius,tamen ista nō est iusta causa excusandi eū ab expensis,quia debuit se præparare antequā ueniret ad iudiciū. facit quod notatur in c.ij. de dilat.ubi longiores dantur dilationes reo quàm actori. Et sic habes,quòd allegatio rei, qua dicit se nō omnia dixisse, quæ ad causam suam spectant, sed aliqua per errorem uel obliuionē omisisse,est probabilis:pro quo facit tex.in l. minor autē magistratus.§.j.ff.de minorib. Secunda ratio ponitur per eum,quia talis præsumptio suadet liberationem: ergo ista debet capi tāquam humanior. & hæc ratio optimè probatur in l.Arrianus.ff.de actio. & obli. Quòd autem sit humanior,ipse probat:quia in cōflictu rationum melius est nocentē absoluere,q̃ innocentē cōdēnare.l.absentē.ff.de pœnis.l. inter pares.de re iudi.Adde pro ista ratione primò quod not. But.in c.ueniens.col.j. post Io.And.de accus.& Barth. Veron.consil.xlj.licet inuitus. col.fin.ubi
3 dicit,† quòd officium iudicis magis exuberat in absoluēdo: & propterea licet absens nō poßit cōdemnari.d.l.absentē. tamen si apparet de innocētia,potest absolui.Secūdo adde,
4 quòd † si inter plures personas aliquis fuit uulneratus, & fortè appareat unū uulnus illatū, & nescitur quis fecerit, sint omnes absoluendi.d.l.absentē. & ita tenet Petrus Iac. in libello de actio.l.Aquiliæ.in uersi.ex prædictis.Dic ut habetur

betur per Alb. de Ros.in l.fin.ff.de sicarijs. & quod not.
Imo.in c.j.de offi.deleg.Imò cōtra tales nō erit neq; proce=
5 dendū ad torturam,secūdùm Alex.cons.xiiij.in iij.ubi† am
pliatur etiā si mortuus inculpasset aliquem,quia licet atte=
statio moriētis admittatur ad absoluēdum,secundùm Bald.
in l.j.C.cōmunia de leg.per l.Paulus. §.j.ff.de bon.liber.nō
tamē admittitur ad condemnandū, prædicta ratione, & eti
am alibi diximus.& ita limitatur quod not.Ang.de Are.in
tract.malefi.in uerb.fama publica.in 17.col.uers.quid autē
si sint quinq;. de quo etiam per Do.in d.l. si quis in rixa.ff.
6 de sicarijs.Alex.cons.15.in j. Tertio † adde quod notat Lu
cas de Pen.in l.j. C. de desert.li.xij.col.ix.ubi si dū dānatus
ad mortem suspēderetur,fracto laqueo cecidit in terrā,præ
sumendum est factum miraculosè, unde est absoluendus, si
ipse erat protestatus de innocētia:refert et sequitur Decius
in d.l.fauorabiliores.Et sic istæ rationes Aristot. sunt bo=
næ.Sed tu adde tertiam rationē. Nam actor qui agit cōtra
reum,in effectu arguit eius delictum uel culpā seu noxam,
ex quo aliàs reus non compelleretur suscipere iudiciū.l. si
reus paratus.ff.de procu. §.fi.Insti.de perpet.& tēp.actio.
Sed ista culpa seu mora nō præsumitur,nisi clarè probata.
d.l.meritò.ergo in dubio pro reo præsumēdum est, qui ha=
7 bet præsumptionem illam pro se.† Ampliatur ista præsum
ptio,ut procedat etiam in reo qui per accidens est actor:ue
luti quādo reus intentaret remedium,de quo in l.diffamari.
C.de ingen.manu.puta si peteret imponi silentiū alicui qui
prætendit se creditorē,uel peteret cācellari instrumentum,
secūdùm Butr.in c.in præsentia.in 6.col.de probat.& per
moder.in c.ex literis.eo.ti. Ampliatur & secundo,ut talis
præsumptio procedat,dato quòd pro actore essent clario=
8 res testes.Et propterea † si pro parte accusatoris probatū

sit crimen per duos clericos, & pro parte rei sit probatũ contrariũ per duos laicos, fauore rei præualebit probatio laicorũ, secundùm gl. in c. clerici. 8. distinct. Bald. in l. data opera. C. qui accus. nõ pos. Rom. in l. j. §. fi. & in l. illa. ff. de uerb. obli. Moder. in l. qui accusare. C. de eden. Et illam † gl. intelligunt Moder. in d. c. ex literis, procedere in caussis criminalibus, secus in ciuilibus. Et ratio est, quia in criminal. ultra præsumptionẽ quæ generaliter est pro reo, cõcurrit
9 *etiã præsumptio quòd quis non deliquerit. d. l. meritò. quæ præualet. Sed certè ista ratio procedit etiam in ciuilibus, quia reus delinqueret retinẽdo rẽ alienam, regula, peccatũ. de reg. iu. in 6. Nec obstat gl. in c. monachus. in uerb. quorũ. in 6. distin. quæ uult, quòd tantũ ualet testimoniũ quatuor clericorum, quantũ sex laicorũ: quia illa gl. non probatur iure. Et dato quòd sit uera, erit tamẽ arbitrariũ iudici qui hoc põderet perscrutata qualitate personarũ. l. 3. ff. de test. & in dubio præualebit præsumptio oriens pro reo, præsumptioni oriẽti ex præsumpta probitate clericorũ, secun-*
10 *dùm gl. in d. c. clerici. Ampliatur & tertio, † ut ita præsumatur pro reo, quòd talis præsumptio operetur contra ipsum actorẽ, ut præsumatur temere & per calumniã litigasse, & cõsequenter cõdemnetur in expensis, iuxta l. eum quem temere. de iudi. & notatur in l. properandũ. §. sin autem alterutra. C. de iudi. Quod intellige, nisi actor habuerit*
11 *causam iustam litigandi. Et † dicitur accusator habere iustam causã, quando saltem habet indicia sufficiẽtia ad torturã contra reum: unde tunc excusaretur à præsumpta calumnia, secundùm Ange. in l. uacantia. in 6. quæst. C. de bonis uacan. lib. x. Et ista decisio uidetur confundere illud qđ notat Alex. cõs. xj. incipien. circa primum dubiũ. in secudo*
12 *dub. in j. uol. ubi dicit, † quòd reus qui fuit absolutus, potest agere*

agere actione iniuriarum & ad damna & interesse, uel de falso contra accusatorē.& loquitur Alexan. in casu quo reus fuerit positus ad torturā, & purgauerit indicia, & sic loquitur in casu quo prius extabant indicia,ex quo aliter non potuisset torqueri.l.milites. C.de quæst. & ita reprobat eum Picus in d.l.qui accusare.Sed ego intelligo decisionem Ang.in d.l.si uacātia.procedere respectu iudicis,ne teneatur in syndicatu,non autē respectu accusatoris. Et ratio differētiæ est, quia accusator nō debet deferre nisi delictum quod potest probare.C.ad l.Iul.maiesta.& d.c.si autē. ij.quæst.6.Sed iudex eo ipso quòd habet sufficiētia indicia, debet procedere aduersus reum:unde plus succurritur ex necessitate agenti.l.fi.§.iudicādi.ff.de mun.& bon.l.si fide
13 iussor.§.j.ff.qui satisdare cog.† Limitatur hæc conclusio primò, ut nō procedat quando actor ageret pro causa fauorabili seu pia.c.fi.de re iud. quia earū fauor præualet fauori rei,ut ibi probatur.& in l.inter pares.ff.de re iud.& d.l.Iulia.ff.de manumiss.in l.si pars.ff.de inoffi.test. & per
14 moder.in d.c.ex literis.de quo dic ut s tetigi.Secundò † limitatur,ut nō procedat ista regula in præparatorijs iudiciorū,quia in illis magis fauemus actori quàm reo.l.si quis intentione.ff.de iudi.l.de die.ubi Doct.ff.qui satisd. cog. & l.inter stipulātem.§.j.ff de uerb.obli.Sed cōtra istam declarationē adducuntur aliqua fundamēta per Moder. in d.l. de die.& in l.exigendi.in iiij.col.C.de procur.Et mihi non placet ista limitatio,quia rationes istius regulæ generaliter procedūt:& tex.in d.l.fauorabiliores. nō uidetur commodè pati istā restrictionem,quicquid etiam dicāt Doct. in c.cùm sint iura partiū.de reg.iu.in 6. Nō obstat d.l.de die. ubi stipulatio recipit diem ex potestate actoris: quia istud nō est quòd actor in præparatorijs sit fauorabilior reo,sed

quia natura stipulationis hoc importat: cùm enim alijs promittit iudicio sisti, cẽsetur promisisse sistere usq; ad finẽ litis. l. Græcè. §. & post litẽ. ff. de fideiusso. Sed quia interim posset esse graue promissori si finis litis diutius protelaretur, uel peteretur quòd sisteret aliquo tẽpore importuno, iudex ipse moderabitur spacium: & actor stipulans nõ propter hoc cẽsebitur sibi præiudicasse, quin tamen in potestate sua sit agere. l. j. C. ut nemo inuit. Non obstat d. l. si quis intentione. quia quãuis actor ibi declaret libellum suũ ambiguũ, nõ tamẽ propter hoc uidetur fauorabilior reo, ex quo
15 *† etiam ipse reus declarat exceptionẽ suam ambiguã, ut ibi habetur. & per Bart. in d. l. is qui reus. in penult. col. ff. de publ. iudi. & in d. l. inter stipulantem. §. j. in ij. co. dum allegat l. certũ. ff. de confess. Nõ obstat d. l. inter stipulantẽ. §. j. quia ille text. procedit speciali ratione ibi assignata per Iurifcõs. nõ autem quia in ordinatiuis plus faueamus acto-*
16 *ri. Tertio † limitatur in medio causæ, quia tunc æqualiter tractamus & actorem & reũ, nõ autem plus præsumimus pro reo, secundùm Doct. in d. l. de die. & d. c. cùm ad sedẽ. de restit. spo. Sed cõtra hãc opi. obstat, quia reus nõ tenetur edere actori ad probandũ eius intentionẽ, & tamen actor tenetur edere reo ad probandũ eius exceptionẽ. l. nõ est nouum. C. de eden. & ibi ita inquit Ias. & etiam in d. l. de die. Sed ad istud argumentum respõdent Moder. quòd istud est in probationibus quæ nõ uidẽtur simpliciter respicere media causæ, sed etiã decisionẽ, ex quo actore nõ probãte reus absoluitur. l. qui accusare. C. de eden. Cõfirma istã solutio-*
17 *nem, † quia licet clerici in præparatorijs & ordinatiuis ligẽtur statutis laicorum quando litigãt in foro seculari, secundũ gl. & Doct. in c. quod clericis. de foro comp. tamen nõ ligarentur statuto reijciẽte probationes, quia tales re-*

spiciunt

spiciunt decisionem, secundùm Cald. qui ita disputauit, quē refert Salice. in authen. cassa. in iij. col. C. de sacrosanc. eccl. per doct. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. quia quamuis ista solutio sit satis bona, tamē ista limitatio etiā ipsa nimis restringit regulā d. l. fauorabiliores. cuius uerba possūt cō præhendere etiam istā responsionem: unde teneas regulam generaliter, quòd in dubio præsumimus potius pro reo. Si uerò sumus in casu claro, tunc cessat præsumptio: nam aliquādo ex aliqua speciali ratione reperitur in iure constituta differentia inter actorē & reum, ut per Ias. in d. l. de die. Sed illi casus nō propter hoc tollūt regulam, quæ in dubio
18 *procedit. Quarto † limitatur in foro animæ, quia tunc fit præsumptio cōtra reum: quia talis uia est tutior pro salute, ut per gl. in c. de scrut. de quo suprà dixi in prin. regulæ. & per Moder. in d. c. ex literis. in iij. col. Et ista limitatio optimè quadrat ad tertiā rationē suprà per me relatā. & procedit nedum simpliciter in foro animæ, sed etiā in foro canonico quo ad pœnā suspensionis ab altari. c. presbyterum. c. significasti. ij. & c. ad audientiā. ī. de homi. de quo per Comen. cons. 134. uisis denuntiationib. in 5. col. Quin-*
19 *tò † limitatur, ut nō pcedat quādo est dubietas super iurisdictione, & iudex ante eā fundatā cognoscit. ut est gl. in c. cùm cōtingat. in iij. gl. de rescript. per Alex. & Moder. in d. l. de die. in fin.*

PRAESVMPTIO XLV.

1 *Præsumitur in illam partem per quam pœna euitatur. Declaratur num. 7. & seq.*
2 *Pœna si fuerit apposita in contractu ex parte unius, an præsumatur actum ut etiam alter teneatur.*
9 *Venditor si statim rem uenditam accepit in emphyteosim, & deinde actor fecit pactū de luendo intra certum tempus, & emphyteota cessauit a solutione canonis, ita quod cecidit à contractu emphyteotico, an etiam ceciderit a pacto luendi.*

Exclusio

4 *Exclusus ab uno capite contractus, non censetur exclusus ab alio.*
5 *Dispositio principalis licet extendatur, non tamen fit extensio quo ad pœnam. Intellige ut num. 6.*
8 *Legis illa interpretatio quæ est benignior, licet prævaleat, tamen in primis debet inspici & attendi uerborum proprietas.*
9 *Condemnatus simpliciter ad pœnam capitalem, intelligitur de exilio & de excommunicatione, si condemnatus sit clericus. & num. 10.*
11 *Infamia pœna an dicatur capitalis & num. 14.*
12 *Vasallus sicut amittit feudum si non defendit uitã domini, ita si non defendat eius famam.*
13 *Vita & famæ periculum æquiparatur.*
15 *Manus si cui amputanda sit, intelligitur de debiliori uel arida.*

1 *QVadragesimoquinto. † Præsumitur semper in illam partem, per quam pœna euitatur. l. semper in obscuris. ff. de reg. iu. l. proximè. ff. de his quæ in testa. delentur.*
2 *Raph. Cuma. cons. 134. in ult. col. Et ideo † si in contractu pœna sit pro parte unius apposita, nõ præsumitur actum ut etiam alter teneatur, secundùm Bald. in c. j. qualiter dominus propriet. feudi priuetur. Et eodem modo substitutio quæ de uno casu ad alium extenditur, non habet locũ si pœna apponitur. l. pater Seuerinã. ubi Bart. ff. de cond. & demon. gl. in Clem. ij. in uerb. sanctioni. de uit. & hon. cleri. de quo per Moder. in c. secundo requiris. de appell. Et hæc*
3 *faciunt ad quæstionẽ: † Aliquis uenundedit domum, & incõtinenti recepit in emphyteosim, & deinde emptor fecit pactum de luendo intra certum tẽpus: iste emphyteota cessauit à solutione canonis, ita quòd cecidit à contractu emphyteotico, an etiam censeatur cecidisse à pacto luendi? Et And. Sicul. cons. 51. scripsit sapienter. in prima parte concludit ꝙ non: quia istud cadere à contractu emphyteotico, est quid pœnale, ergo non debet præsumi actum ut talis pœna procedat etiam respectu pacti de luẽdo, præsertim quia pœnæ non habent locum nisi à iure expressæ. §. cùm igitur. in auth. de non elig. secũdo nub. l. at si quis. §. diuus. ff. de re*

lig.& per eandem rationem idem secuti sunt aliqui Mod. in l.in bonæfidei.C.de pactis.& est de mente Ias.in l.ij.in ij. col.C.de iu.emphyt. Contrariũ tenet Barth.Vero.in tract. de simulat.contractuum.in ij.præsumpt. in ult.col. in casu quo tale pactum esset appositum cõtractui emphyteotico: ergo si cadat ab emphyteosi,cadet etiam à pacto.& istã ra tionem fecit etiam Ias.in d.l.ij.Sed tu tenendo primã opinionem, quæ uidetur æquior,respõde,quòd pœna respiciẽs ipsum contractum emphyteosis,nõ debet trahi ad istud pactum luendi.per notata in d.l. in testamento. cum similib. Et licet tale pactum posit dici pars cõtractus,istud est per fictionem.l.lecta.in uerbo,inesse uidentur.ff.si cer.pe.Nam propriè loquendo est cõtractus de per se.iuxta gl. in l.i.ff. de act. & oblig.quæ proprietas debet attendi, præsertim ubi agitur de euitanda pœna,ut per Bald.in l.cùm proponas.col.fi.C.de hæred.instit. & in c.j.in fi. de milite uasal. qui contu.est.Cùm ergo propriè loquendo sũt duo cõtractus,pœna uni apposita non debet trahi ad alium. facit l.
4 *iurisgentium.§.adeò.ff.de pactis. Item,† quia exclusus ab uno capite contractus,non censetur exclusus ab alio,secũdùm Bald.in l.ij.in 3.q.C.de rescind.uend.Imò plus ego crederem,quòd iste dominus non teneretur uigore talis pacti, nisi ad transferendum directum dominium, reseruato utili quod fuit consolidatum:quia illud pactum in luendo intelligitur secundùm tempus contractus,& sic de directo tãtùm separato ab utili:non autem debet extendi ad ius interim quæsitum.l. Rutilia Polla.ff.de contrah. empt. præsertim ex culpa ipsius paciscentis; nam ex quo incontinenti fuit factus contractus emphyteoticus, satis arguitur mens contrahentium,ut emptor haberet solum directum dominium separatum ab utili.arg.l.si uentri.§.fin.ff.de priuil.cred.*

Ad

Ad supradicta etiam facit quod no. Io. And. & Gemi. in c.
5 *dispendia. de rescript. in 6. ubi† licet dispositio principalis extendatur, nunquam tamen fit extensio quo ad pœnã, quia non præsumitur talis fuisse intentio disponentis. sequitur* Butr. & Imol. *in c. fin. de rescript. Abb. in c. j. col. fin. de lo ca. Gemi. in c. si forte. col. ij. de elect. in 6. Lancel. Decius in l.*
6 *j. C. de in ius uocand. Quod† intellige, nisi essemus in æquiparatis à regula iuris aliqua, iuxta notata in l. si quis seruo. C. de furtis. cũ concord. per* Moder. *in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & ita intelligo gl. in c. j. in gl. penu. suprà, de postu. prælat. de qua per* Moder. *in c. nam cõcupiscentiam. in ij. lectura. de const.*
7 *†* Declara *supradictã præsumptionẽ, ut procedat in dubio: aliàs si casus esset clarus, puta quia proprietas uerborum importaret pœnam, tunc staremus proprietati. l. cùm lege. ubi* Aret. *ff. de testam. & quod not. Cal. cons. j. de consang. & affin. & per* Moder. *in l. semper in obscuris. in ult. col. ff. de reg. iu. Confirma-*
8 *tur ex doctrina* Abb. *in c. j. de constit. ubi dicit, quòd † licet in dubio prævaleat illa interpretatio legis, quæ est benignior, tamen in primis debet attendi proprietas uerborum, secundùm gl. in l. non possunt. ff. de legi. & per* Dec. *in d. c. pen. col. uers. tertia conclusio.* Intellige *hanc declarationẽ, quòd fiat lata interpretatio quatenus uerba importãt, quãdo omnia possunt commodè interuenire: alioquin si unum tãtùm significatum adaptari posset, intelligeretur de leui-*
9 *ore.* Et *propterea † si quis cõdemnetur simpliciter ad pœnã capitalẽ, intelligetur de exilio, ut per* Abbat. *& alios in c. quanto. j. de iureiur. gl. in l. j. in uerb. capitalis. C. ne hæret. uel* Iudæ. *man.* Ang. *de* Aret. *in tract. malefi. in uerb. & caput ab spatulis.* Are. *in c. qualiter & quando. §. fin. in iij. col. de accus.* Rimin. *in l. transigere. in iiij col. de transact.*

Alex.

Alex.conſ.104. limitando etiam ut per Imol.*in l.ij. de pu-*
10 *bli.iudi.*Et †.*ſi condẽnatus eſſet clericus, intelligeretur de excommunicatione,ſecundũ* Picum *in l.imperium.ff.de iuriſd.omn.iud.pro quo facit text.in c.j.ſecundũ unum intel-*
11 *lectum.j.de homici.* Adde *quòd uideretur,* † *quòd imò ſatis eſſet pœna infamiæ,quia talis dicitur capitalis.* Vnde *infert* And.Sicu.*in addit.ad* Bald.*in c.j.in prin. quibus mod.*
12 *feud. amit.quòd* † *ſicut uaſallus amittit feudum ſi non defendat uitam domini, ita etiam ſi non defendat eius famam:*
13 *quia* † *periculũ famæ, æquiparatur uitæ.l.iuſta.ff. de ma-*
14 *numiſsis uind.* Sed † *tu tene contrarium, per ſupradicta: & quia cauſa famæ non propriè dicitur capitalis,nec propriè æquiparatur uitæ.ut probatur in l.ſi adulterium cum inceſtu.in fi.ff.ad l.*Iul.*de adul.ibi,cuius famæ multò magis quàm uita parcendum eſt.*Et *propterea non teneo illam deciſionem* And.Siculi,*quæ etiã eſt nimis inhumana.*Compro*batur prædicta declaratio per gl.in auth.ſed nouo iure.*C.
15 *de fur.*† *ubi ſi quis ſit condẽnatus in amputatione manus, intelligitur de debiliori:imò ſi reus haberet unam aridam, illa eſſet amputanda,ſecundũ* Iac.But.Alb. *de roſ.* Salicet. *&* Pau.Ca.*in d.auth.ſed nouo iure.* Alber.*de* Roſ.*in tertia parte ſtatutorum.q.60.*Et *dicit* Ioan.And.*in addit.*Specu. *in rub.de pœnis.quòd hæc eſt cõmunis doctrina, quicquid teneãt* Bar.Cyn.*&* Bal.*in d.aut.de quo etiã per* Ang.*in d. tractatu,in uerb.quis non ſoluerit. in j.col.* Idem *etiam tenet* Angel.*in l.iij.§.*Labeo.*per illum text. ff.arborum fur. cæſ.&* Maria. Socin.*in c.ſicut* Iudæi.*in 5.col.de* Iudæis. *ubi allegat text.j quæſt.prima.c.ſicut urgeri.*

TRACTATVS PRAESVMPTIONVM FINIS.

INDEX ALPHABETICVS TRACTATVS PRAESVMptionum, *ita ordine digestus, ut cuiuis legenti quota præsumptionis, regulæ, numeri, & paginæ, ultro se offerat.*

A.

D regu,

 tan

Dispo

Execu

H

M

Origina

 dicatur

R

Distingui

 emẽs

FINIS.